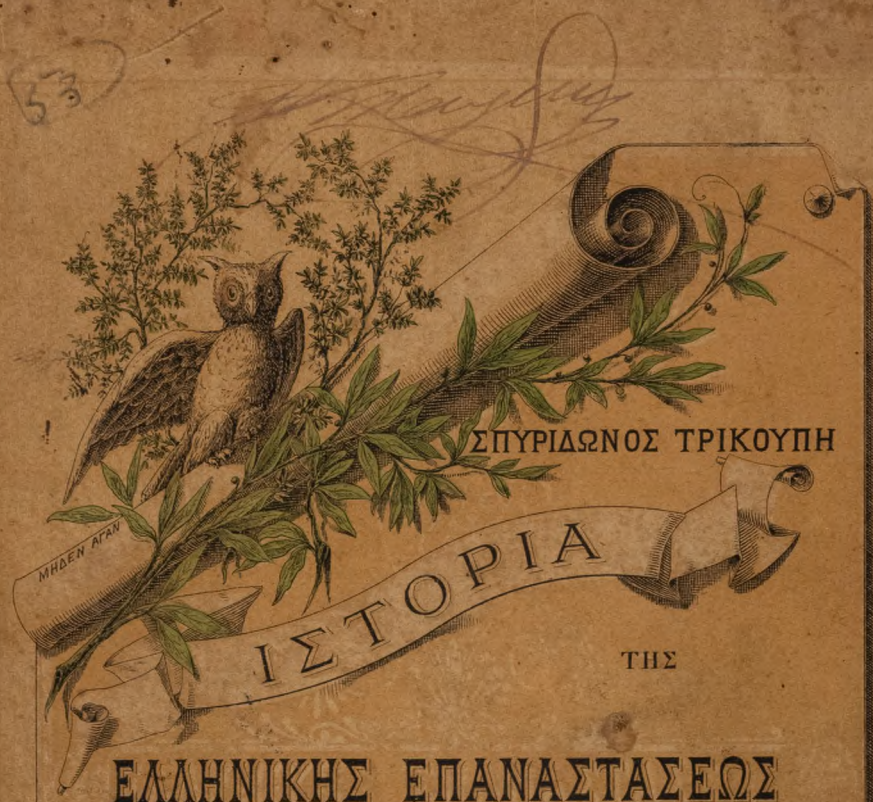

ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΤΡΙΚΟΥΠΗ

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΗΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΡΙΤΗ

ΕΠΙΘΕΩΡΗΘΕΙΣΑ ΚΑΙ ΕΠΙΔΙΟΡΘΩΘΕΙΣΑ.

ΤΟΜΟΣ Δ.

*"Καμίονην παιδείαν ἡγερέον πρὸς ἀνδρῶν
βίον ἢν ἐν τῇ πραγματικῇ ζωῇ περι-
γεμένην ἐμπειρίαν μὲν γὰρ αὐτὴ χωρὶς βλάβης
ἀπὸ παντὸς κακοῦ καὶ περιστάσεως κατὰ ἀν-
δρῶς ἀποτελεῖ καὶ βελτιότερον."*

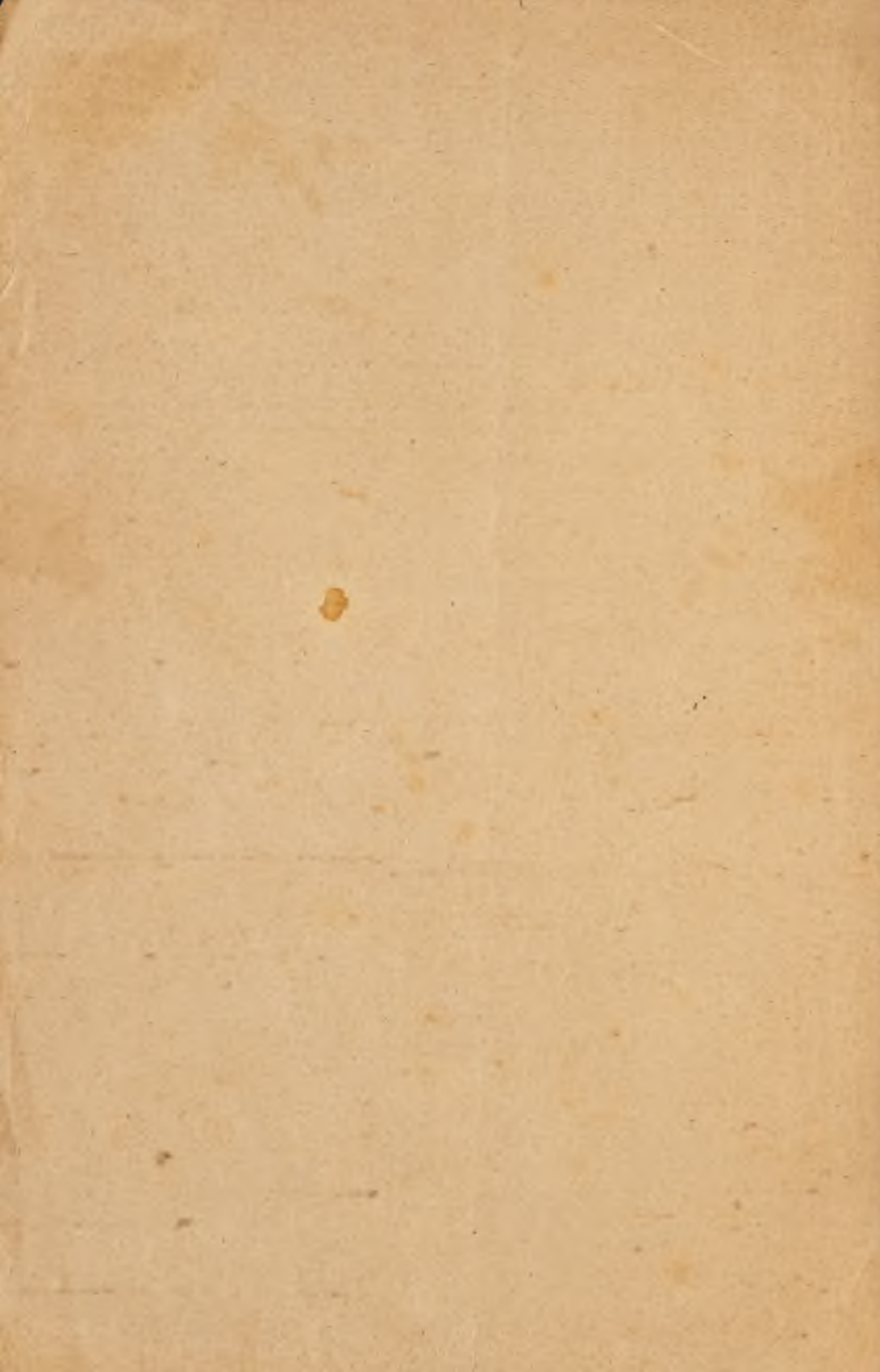
Εὐ καὶ τοῦ Περικλέους.

ΕΚΔΟΤΗΣ Π. ΑΣΛΑΝΗΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ "ΩΡΑΣ"

ΗΚΗ
ΑΤΣ

ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΤΡΙΚΟΥΠΗ

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΗΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΡΙΤΗ

ΕΠΙΘΕΩΡΗΘΕΙΣΑ ΚΑΙ ΕΠΙΔΙΟΡΘΩΘΕΙΣΑ ΥΠ' ΑΥΤΟΥ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ

ΤΟΜΟΣ Δ'.

«Καλλίστην παιδείαν ἔχησιν πρὸς ἀληθινὸν βίον
τὴν ἐκ τῆς πραγματικῆς ἱστορίας περιγενομένην ἐμ-
πειρίαν· μόνη γὰρ αὕτη χωρὶς βλάβης ἀπὸ παντὸς
καιροῦ καὶ περιστάσεως κριτὰς ἀληθινούς ἀποτελεῖ
τοῦ βελτιοῦς.»

Ἐκ τῶν τοῦ ΠΟΛΥΒΙΟΥ.

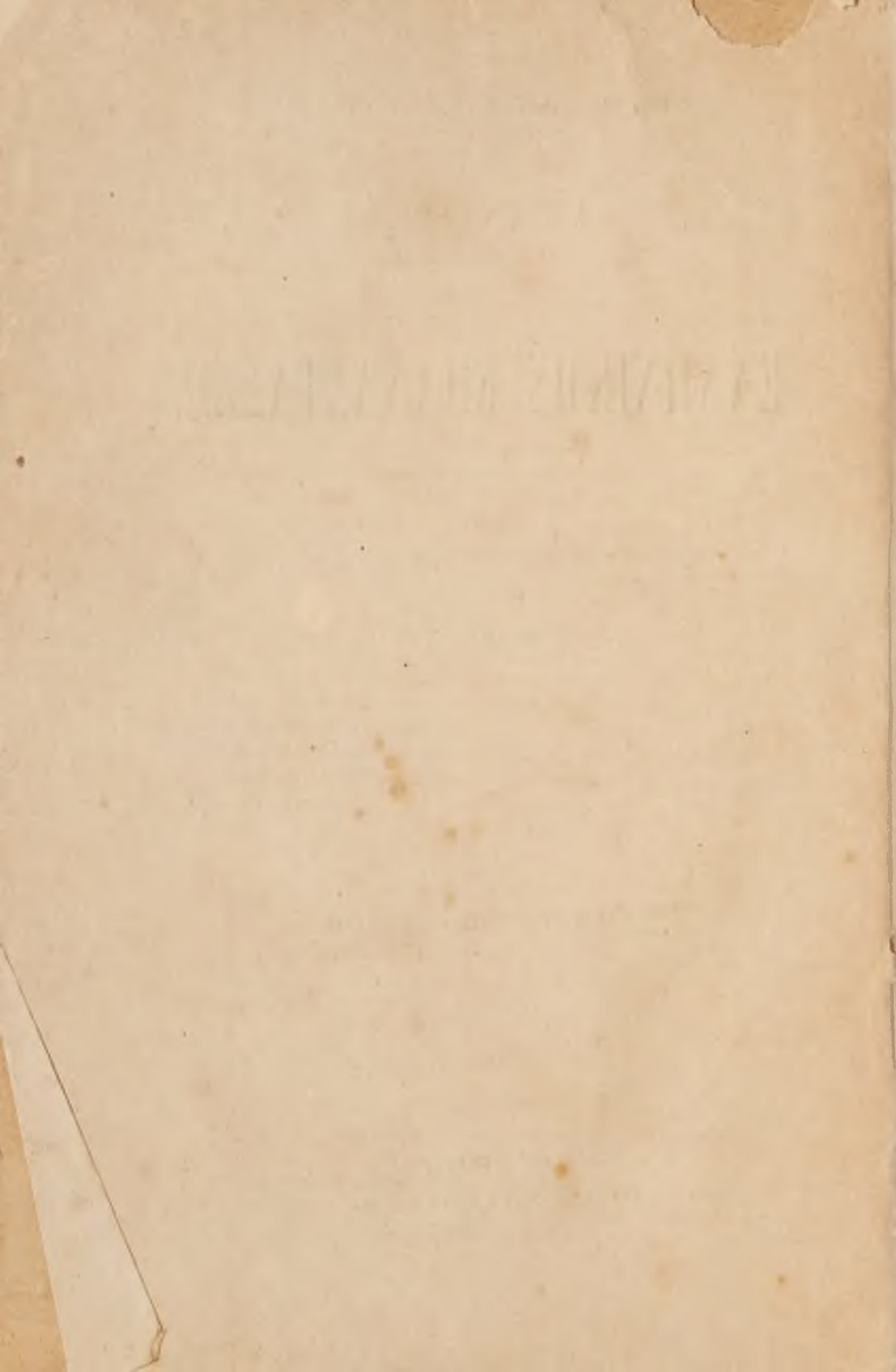
ΕΚΔΟΤΗΣ

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΑΣΛΑΝΗΣ

ἘΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ «ΩΡΑΣ»

1888

ΠΙΝΑΞ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

Ὁ Νικόλαος ἀναγορεύεται αὐτοκράτωρ πασῶν τῶν Ῥωσσιῶν. — Πολιτικὴ αὐτοῦ. — Πρωτόκολλον τῆς 23 μαρτίου 1826. — Ψευδὴς ἔνωσις Κωλεττικῶν καὶ Πελοποννησίων. — Ἡ ἐν Ἐπιδαύρῳ γ' ἔθνικὴ συνέλευσις. — Χαρακτῆρες τῶν ὑπερισχυόντων ἐν αὐτῇ, Ζαΐμη, Λόντου καὶ Κολοκοτρώνη. — Ἡ νέα κυβέρνησις. — Νέαι προσπάθειαι εἰς ἐνθρονισμὸν τοῦ δευτεροτόκου υἱοῦ τοῦ δουκὸς τῆς Αὐρηλίκης, καὶ γνώμη τοῦ δουκὸς 1

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΑ΄.

Αἱ Σπέτσαι καὶ ἡ Ἰῶρα ἐπαπειλοῦνται ὑπὸ τοῦ ἐλθροῦ. — Καταβολαὶ εἰς στρατολογίαν. — Ἀποβίωσις τοῦ Π. Πατρῶν. — Μετάβασις τῆς κυβερνήσεως εἰς τὸν θαλασσόπυργον τοῦ Ναυπλίου. — Ἐπάνοδος Ἰβραήμη εἰς Πελοπόννησον καὶ παθήματα τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Καλαβρύτων. — Ὁ Κολοκοτρώνης στρατολογῶν. — Ἐκστρατεῖαι Ἰβραήμη εἰς Μάνην καὶ εἰς ἄλλα μέρη 15

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΒ΄.

Τὰ κατὰ θάλασσαν μέχρι τέλους τοῦ ἔτους. — Ἀφίξις εἰς Ἑλλάδα τοῦ ἀτμόπλου Καρτερίας, καὶ τῆς φρεγάτας Ἑλλάδος. — Φιλελληνισμὸς τοῦ βασιλέως τῆς Βαυαρίας. — Σκανδαλώδης διαγωγή τοῦ αὐστριακοῦ ναυτικοῦ. — Ἐμφύλιος πόλεμος ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κορίνθου. — Τὰ κατὰ τὴν Κρήτην 28

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΓ΄.

Ἐκστρατεία τοῦ Κιουταχῆ εἰς Ἀθήνας καὶ ἄλωσις τῆς πόλεως. — Διορισμὸς τοῦ Καραϊσκάκη ὡς γενικοῦ ἀρχηγοῦ τῶν κατὰ τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα στρατευμάτων. — Πολιορκία τῆς ἀκροπόλεως. — Μάχη τοῦ Χαϊδαρίου. — Συντυχία Καραϊσκάκη καὶ Κιουταχῆ. — Εἴσοδος τῶν παρὰ τὸν Φαβιέρον εἰς τὴν ἀκρόπολιν. — Ἐκστρατεία τῶν Θετταλομακεδόνων εἰς Ταλάντι 43

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΔ'.

Ἐκστρατεία Καραϊσκάκη. — Τὰ ἐν τῇ ἀπουσίᾳ αὐτοῦ κατὰ τὰς
'Αθήνας καὶ ἡ εἰς Ἀττικὴν ἐπάνοδός του 68

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΕ'.

Μετάβασις τῆς κυβερνήσεως εἰς Αἴγιναν. — Ταραχαὶ ἐν Ναυπλίῳ
καὶ Ὑδρᾷ. — Θαλάσσιοι ἐκστρατεῖαι εἰς Ὠρωπὸν καὶ Βῶλον . . 82

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΣΤ'.

Διαφωνίαι περὶ τὴν συγκρότησιν ἐθνικῆς συνελεύσεως. — Ἀφίξεις
τοῦ στρατηγοῦ Τσώρτση καὶ τοῦ λόρδου Κοχράνου καὶ διορι-
σμός τοῦ μὲν εἰς τὴν ἀρχιστρατηγίαν, τοῦ δὲ εἰς τὴν στολαρ-
χίαν. — Χαρακτήρ Μιαούλη. — Ἡ ἐν Τροιζῆνι ἐθνικὴ συνέλευ-
σις. — Ἐκλογὴ Ἰωάννου Καποδιστρίου ὡς κυβερνήτου. — Ἀν-
τικυβερνητικὴ ἐπιτροπὴ 89

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΖ'.

Στρατοπέδευσις τοῦ Καραϊσκάκη ἐν Κερατηνίῳ. — Μάχη τοῦ Με-
τοχίου καὶ ἄλλαι τινὲς συγκρούσεις. — Μετάβασις Κοχράνου
καὶ Τσώρτση εἰς Πειραιᾶ. — Τὰ κατὰ τὴν Ἀττικὴν μετὰ τὴν
ἐκεῖ μετάβασιν αὐτῶν. — Θάνατος Καραϊσκάκη καὶ ἐπιθεώ-
ρησις τῆς ἐπὶ τοῦ ἀγῶνος διαγωγῆς του. — Παράδοσις τῆς
ἀκροπόλεως Ἀθηνῶν 101

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΗ'.

Μετάβασις τῆς βουλῆς καὶ τῆς ἀντικυβερνητικῆς ἐπιτροπῆς εἰς Ναύ-
πليون. — Ἀλληλεμαχία τῶν φρουράρχων αὐτοῦ καὶ ἀταξίαι ἐν
Ἀργεῖ. — Ὁ αὐστριακὸς ναύαρχος κανονοβολεῖ τὰ ἐν τῷ λιμένι
Σπετσῶν πλοῖα. — Ἐκστρατεία Ἰβραήμη εἰς Ἠλείαν καὶ Ἀ-
χαΐαν. — Κατάπλους τοῦ βυζαντινοῦ στόλου εἰς Νεόκαστρον
καὶ ἔκπλους τοῦ ἐλληνικοῦ. — Προσκύνησις Νενέκου καὶ τιμῶν
μερῶν τῆς Πελοποννήσου. — Ἐπάνοδος Ἰβραήμη εἰς Μεσση-
νίαν διὰ Τριπολιτσᾶς. — Ἐκστρατεία Δελῆ-Ἀχμέτη εἰς τὰς
ἐπαρχίας Βοστίτισης καὶ Καλαβρύτων καὶ ἀφίξεις αὐτοῦ παρὰ
τῷ Ἰβραήμῃ. — Ναυτικὰ κινήματα καὶ κατορθώματα τῶν
Ἑλλήνων. — Καταστροφὴ Μεσσηνίας διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου 125

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΘ'.

Ἐξωτερικὴ πολιτικὴ. — Συνθήκη τῆς 24 ἰουνίου. — Ναυμαχία Νεο-

κάστρου. — Ἀναχώρησις τῶν πρέσβειων τῶν συμμάχων ἐκ
Κωνσταντινουπόλεως 145

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ο'.

Ἐκστρατεῖαι τῶν Ἑλλήνων εἰς Ἀνατολικὴν καὶ Δυτικὴν Ἑλλάδα,
εἰς Κρήτην καὶ Χίον 166

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΑ'.

Προσπάθειαι Καποδιστρίου ἐν Εὐρώπῃ ὑπὲρ Ἑλλάδος μετὰ τὴν ἔκ-
λογὴν τοῦ. — Κατάβασις αὐτοῦ εἰς Ἑλλάδα καὶ ἐγκαθίδρυσις
τῆς κυβερνήσεώς του 179

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΒ'.

Πειρατεῖα καὶ ἐξάλειψις αὐτῆς. — Τὰ κατὰ τὴν Ἰραμβοῦσαν. — Τα-
κτοποίησις τοῦ ναυτικοῦ καὶ τοῦ στρατιωτικοῦ. — Παράδοσις
τῶν φρουρίων Ναυπλίου εἰς τὴν κυβέρνησιν καὶ ἀλλαγὴ φρου-
ρῶν. — Πώλησις προσόδων. — Διοικητικὸς ὀργανισμὸς τῆς
Ἑλλάδος. — Κατεδαφισμὸς Τριπολιτσᾶς παρὰ τοῦ Ἰβραήμη . 188

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΓ'.

Τὰ μεταξὺ σουλτάνου καὶ συμμάχων. — Κήρυξις πολέμου Ῥωσσίας
κατὰ Τουρκίας. — Τὰ μεταξὺ αὐτῶν τῶν συμμάχων . . . 193

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΔ'.

Τὸ κατὰ τὴν Χίον, τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Κρήτην. — Φθο-
ρὰ μιᾶς τουρκικῆς κορβέττας καὶ ἐνὸς δικατάρτου ὑπὸ τῷ Μέ-
λαν ἀκρωτήριον (Καρά-Μπαμπάν). — Πανώλης ἐν Ἑλλάδι. —
Ἀποστολὴ ἀρχιερέων εἰς Ἑλλάδα παρὰ τῆς μεγάλης ἐκκλη-
σίας. — Χορηγήματα Ῥωσσίας καὶ Γαλλίας. — Σύστασις ἐπι-
τροπῆς γενικῆς διοικήσεως, περιοδεύοντος τοῦ κυβερνήτου . . 204

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΕ'.

Χαρακτὴρ τοῦ κυβερνήτου καὶ διαγωγὴ αὐτοῦ ἐν Ἑλλάδι. — Αἴτια
καὶ ἀρχὴ τῆς ἀντιπολιτεύσεως. — Κουντουριώται — Τράπε-
ζα, Νομισματοκοπεῖον καὶ Ὀρφανοτροφεῖον. — Ἐθνικὴ ἐκπαί-
δευσις. — Παῦσις πάσης ἀντικυβερνητικῆς ἐφημεριδογραφίας. —
Διαγωγὴ Βιᾶρου, ἀδελφοῦ τοῦ κυβερνήτου, καὶ διάδοσις ἐντεῦ-
θεν τῆς ἀντιπολιτεύσεως 214

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΣΤ'.

Πλοῦς τοῦ κυβερνήτου μέχρι τῶν παραλίων τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος. Συνέντευξις τῶν ἀρχηγῶν τῶν συμμαχικῶν στόλων καὶ τοῦ Ἰβραήμη. — Λειποταξία τῶν ἐν Κορώνη Ἀλβανῶν. — Σύγκρουσις αὐτῶν καὶ τῶν Ἀράβων. — Συμβιβασμὸς εἰς ἀσφαλῆ ἐξοδὸν τῶν Ἀλβανῶν ἐκ τῆς Πελοποννήσου. — Φόνος τοῦ Δελγ-Ἀχμέτη. — Ἐπάνοδος τοῦ κυβερνήτου εἰς Αἴγινα. — Νέαι οὐσαρέσκειαι 225

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΖ'

Ἐκστρατεία Γάλλων εἰς Ἑλλάδα. — Συνθήκη Κοδριγκτῶνος καὶ Μεχμέτ-Ἀλῆ καὶ ἀπόδοσις αἰχμαλώτων. — Ἐπάνοδος εἰς Ἀλεξάνδρειαν τοῦ Ἰβραήμη καὶ ὅλων τῶν ἐν Πελοποννήσῳ αἰγυπτίων στρατευμάτων. — Ἐλευσις τῶν τριῶν πρέσβων εἰς Πόρον. — Τὰ μεταξὺ τῶν συμμάχων καὶ κοινοποιήσεις αὐτῶν πρὸς τὸν σουλτάνον. — Πρωτόκολλον τῆς 4 νοεμβρίου . . . 231

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΗ'.

Κυρίεусις τοῦ ἀμβραχικοῦ κόλπου. — Πολεμικὰ συμβάντα ἐν Κρήτῃ. — Ἀδράνεια τῶν ὑπὸ τὸν Ὑψηλάντην στρατευμάτων. — Ἀνάκτησις ὅλης σχεδὸν τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος. — Κυρίεусις Βονίτσης. — Πανώλης ἐν Καλαβρύτοις 237

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΘΘ'.

Διάθεσις τῶν ἐν Πόρῳ πρέσβων πρὸς τὴν κυβερνήτην. — Διαπραγματεύσεις εἰς ἐφαρμογὴν τῆς συνθήκης. — Διαγωγὴ τῆς Πύλης καὶ γνώμη τῶν αὐτῶν περὶ τῶν ἐν Πόρῳ ἐργασιῶν τῶν πρέσβων. — Ἐγκατάστασις τακτικῶν δικαστηρίων. — Συγκάσεις ἐθνικῆς συνελεύσεως 246

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Π'.

Διορισμὸς τοῦ Αὐγουστίνου ὡς πληρεξουσίου τοποτηρητοῦ τοῦ κυβερνήτου κατὰ τὴν στερεάν Ἑλλάδα. — Πτώσις Ἀντιβέρτου καὶ Ναυπάκτου. — Ἀναχώρησις τοῦ Κιουταχῆ ἐξ Ἡπείρου ἀναδειχθέντος ἀρχιεζέρη. — Ἐξωτερικὴ πολιτικὴ καὶ διαταγαὶ Ἀγγλίας περὶ λύσεως τῶν ἀποκλεισμῶν τῶν δυτικῶν παραλίων τῆς στερεᾶς Ἑλλάδος. — Ἀνάκτησις Μεσολογίου. — Τὰ μεταξὺ κυβερνήτου καὶ Γάλλων. — Ἐπάνοδος εἰς Γαλλίαν τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων. — Δάνεον ἐνδὸς ἑκατομυρίου ρουβλίων παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος Νικολάου. — Ἀγαθοεργήματα Ἀμερικανῶν 258

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΑ'.

Περιοδεία τοῦ κυβερνήτου ἐν Πελοποννήσῳ — Τροπολογία τοῦ περὶ ἐκλογῆς νόμου. — Ἀντιπροσωπία τῶν ἐπαρχιῶν ἐπ' ὀνόματι τοῦ κυβερνήτου. — Συγκρότησις τῆς ἐν Ἀργεὶ 3' ἐθνικῆς συνελεύσεως καὶ πράξεις αὐτῆς. 267

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΒ'.

Εἰσβολὴ Ἑλλήνων εἰς Θήβας καὶ συγκρούσεις αὐτῶν καὶ τῶν ἑχθρῶν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ καὶ παρὰ τῷ ἐν τῇ Ἀττικῇ μονιδριῷ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου. — Μάχη κατὰ τὸν Ἀνηφορίτην, τὸν Ὀρωπὸν καὶ ἔξωθεν τῶν Θηβῶν. — Νέα εἰσβολὴ ἑχθρῶν εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα. — Μάχη τῆς Πίτρας καὶ ἔξοδος τῶν ἑχθρῶν. Τέλος τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος πολέμου. — Χαρακτήρ Ὑψηλάντου. — Τὰ μετὰ τὴν συνέλευσιν τοῦ Ἀργούς. — Νέα χυρηγήματα Γαλλίας. — Ὅπλα δωρηθέντα παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ῥωσσίας. — Προκαταβολὴ Ἐυνάδου ἐπὶ τοῦ θανείου. 275

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΓ'.

Ἐξωτερικά. — Στένωσις τῆς ἐν Πόρῳ ὑπὸ τῶν πρίσβεων διηγραφείσης ὁροθεσίας. — Ἡ Ἑλλὰς ἀναγορεύεται κράτος ἀνεξάρτητον ὑπὸ τὸν Λεοπόλδον τὸν ἐκ τοῦ δουκικοῦ οἴκου τοῦ Σαξικοῦ γου. 283

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Χαρακτηριστικά τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως. 289
ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ 295

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΔ'.

Περὶ τῆς Λεοπόλδου. 325

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

1825 — 26.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

Ὁ Νικόλαος ἀνχορεύεται αὐτοκράτωρ πασῶν τῶν Ῥωσσιῶν. - Πολιτικὴ αὐτοῦ. - Πρωτόκολλον τῆς 25 μαρτίου 1826. - Ψευδὲς ἔνωσις Κωλεττικῶν καὶ Πελοποννησίων. - Ἡ ἐν Ἐπιδαύρῳ γ' ἐθνικὴ συνέλευσις. - Χαρακτῆρες τῶν ὑπερισχυόντων ἐν αὐτῇ, Ζαΐμης, Λόντου καὶ Κολοκοτρώνη. - Ἡ νέα κυβερνήσις - Νέαι προσπίθεται εἰς ἐνθρονισμὸν τοῦ δευτεροτόκου υἱοῦ τοῦ δουκὸς τῆς Λύρηνλίας, καὶ γνώμη τοῦ δουκὸς.

ΑΝΑΒΑΣ ὁ Νικόλαος ἐπὶ τῇ ἀποβιώσει τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰς τὸν θρόνον τῆς Ῥωσσίας ἐν μέσῳ συνωμοσιῶν, στάσεων, αἱματοχυσιῶν καὶ κινδύνων, ἀπεφάσισε, παρὰλείπων τὸ τουρκοελληρικὸν ζήτημα, νὰ ἐξίσασθαι τὰς πρὸς τὴν Πύλην ἰδίας διαφορὰς διὰ τῆς μαχητικῆς καὶ κινήσας τὰ στρατεύματά του πρὸς τὴν Βεσσαραβίαν εἰδοποίησε τὴν Πύλιν διὰ τοῦ Μιντσιάκη, ὅτι πύλεμὸς ἐπέκειτο, ἂν ἐντὸς ἑξ ἑβδομαχίδων δὲν ἐπληρῶναι τὰ τῆς Βλχαρίας καὶ Μολδαβίας εἰς τὴν πρὸ τοῦ 1821 κατὰστασιν, ἂν δὲν ἀπέλυε τοὺς ἐν εἰρικτῇ ἀντιπροσώπους τῆς Σερβίας, καὶ ἂν δὲν ἔστελλεν ἐπὶ τῶν ὁρίων πληρεξουσίου πρὸς ἐξίσασθαι τῶν ἄλλων ἐκκρεμῶν διαφορῶν.

Ὅσον ἐμεσολάβουν παρὰ τῷ Ἀλεξάνδρῳ αἱ Δυνάμεις, τὸ πλὴν ἐθουσιάζετο εἰς διατήρησιν τῆς εἰρήνης, καὶ ἡ ἀλαζὼν Πύλη ὑλάσκει. Ἄλλ' ἂν οὐ ὁ νέος αὐτοκράτωρ ἐκήρυξεν ὅτι ἀπέρριπτε πᾶσαν ξένην μεσολάβησιν, καὶ ὅτι διὰ τῆς μαχητικῆς εἰχεν ἀπόφασιν νὰ ἐκκνοποιηθῇ, ὑπήκουσεν ἡ Πύλη ὅλῃ ἐντρο-
ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΛΛ. ΕΠΑΝΑΣΤ. ΤΟΜ. Δ.

μος, καὶ τὰς ἡγεμονείας εἰς τὴν πρὸ τοῦ 1821 κατάστασιν ὑπεσχέθη νὰ ἐπαναφέρῃ ἐντὸς τῆς προθεσμίας τῶν ἐξ ἐβδομάδων καὶ μετ' ὀλίγον ἐπανάφερε, καὶ τοὺς ἀντιπροσώπους τῆς Σερβίας ἀπέλυσε, καὶ πληρεξουσίους εἰς Ἀκερμάνην, πόλιν ῥωσικὴν, ἔστειλε, καὶ συνθήκην ὁποῖαν ὑπηγόρευsen ὁ ἀντίπαλός της ὑπέγραψε. Τοιαύτην ὁδὸν βαδίσας ὁ νέος αὐτοκράτωρ κατώρθωσε διὰ μιᾶς ὅ,τι εἰς μάτην ἡγωνίσθησαν δι' ὅλης πενταετίας νὰ κατορθώσωσιν ὁ γλυκὺς προκάτοχός του καὶ αἱ μεσιτεύουσαι Δυνάμεις.

Ἡ δὲ Ἀγγλία, ἃν καὶ ἀπέρριψε τὴν περὶ τῆς προστασίας πρᾶξιν, δὲν ἔπαυσε καταβάλλουσα πᾶσαν φροντίδα εἰς εἰρήνευσιν τῆς Ἑλλάδος. Ἀπεχωρίσθη τῶν ἐν Πιερουπόλει συνδιαλέξεων ἐπὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ζητήματος, ὡς προεῖρηται, ἐπὶ λόγῳ ὅτι οὐδ' ἠτήσατό τις τῶν ἀντιφερομένων οὐδ' ἐδέχετο τὴν ἐπὶ συμβιβασμῷ παρέμβασιν τῆς ἄλλ', ἀφ' οὗ ἡ Ἑλλὰς ἐπεκαλέσθη τὴν προστασίαν της, ἐθεώρηsen ὅτι ἔλαθεν εὐλογον ἀφορμὴν εἰς ἐπανάληψιν τῶν μετὰ τῆς Ῥωσσίας διακοπεισῶν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου δικλέξεων της, καὶ ἐπὶ τῆς εἰς τὸν θρόνον ἀναβάσεως τοῦ Νικολάου ἀπέστειλε τὸν Βελλιγκτῶνα, ἵνα τὸν συγχαρῇ καὶ συνδιαλεχθῇ· ἀπέστειλε καὶ τὸν Στρατφῶρδον Κάννιγγα πρέσβυν εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Προθέμενος ὁ πρέσβυς οὗτος νὰ μάθῃ τί ἐβουλεύοντο οἱ Ἕλληνες περὶ τοῦ μελετωμένου συμβιβασμοῦ, κατῆρren ἐπὶ τοῦ διὰ πλου ἀντικρὺ τῆς Ὑδρας, λήγοντος τοῦ δεκεμβρίου (1825), ὅπου εἶδεν ἐν πρώτοις τὸν Μιαούλην καὶ τὸν Τομπάζην ὡς ἰδιώτας, καὶ μετ' αὐτοὺς τὸν Μαυροκορδάτον καὶ τὸν Ζωγράφον, σπαλέντας παρὰ τῆς κυβερνήσεως. Ἀφ' οὗ δ' ἐγένετο μεταξὺ αὐτῶν πολὺς λόγος ἀνεπισήμως περὶ συμβιβασμοῦ βάσιν ἔχοντος τὴν αὐτονομίαν τῆς Ἑλλάδος καὶ ἀπλὴν ὑποτελείαν εἰς τὴν Πύλην, ἀπέπλευsen εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ἔτυχε λαμπρᾶς ἀλλ' ὄχι καὶ φιλικῆς ὑποδοχῆς· δὲν ἐπρότεινε δέ τι κατ' ἀρχὰς περὶ Ἑλλάδος, διότι ἡ Πύλη ἔλεγε παρρησία ὅτι « οὐδεμία ξένη μεσιτεία μεταξὺ δεσπότη καὶ βασιλέων ἦτο » δεκτὴ, καὶ οὐδεμία παρέμβασις ἀνεκτὴ »· οὐδ' ἐπείθετο, ὅτι ἡ Ἀγγλία ἐπρωτίθετο κυρίως διὰ τοῦ ἑλληνοτουρκικοῦ συμβιβασμοῦ νὰ τὴν προφυλάξῃ τοῦ ἐπικειμένου ῥωσικοῦ πολέμου.

Ἀλλ', ἐν ᾧ αὕτη ἐδυτρόπει, ὁ Βελλιγκτῶν ἤυρε πρόθυμον τὸν νέον αὐτοκράτορα εἰς ἀναλαβὴν τῶν ἐπὶ τοῦ προκατόχου

τῶν δισχοπεισῶν ἐπὶ τοῦ τουρκοελληνικοῦ ζητήματος ἀγγλο-
 ῥωσικῶν συνδιαλέξεων, καὶ εἰς θερμὴν σύμπραξιν πρὸς εἰρή-
 νευσιν καὶ ὀριστικὴν ἀποκατάστασιν τῆς Ἑλλάδος. «Ἄν ἀρ-
 » χίσωμεν, πρέπει καὶ νὰ τελειώσωμεν», ἀπεκρίθη ὁ αὐτοκρά-
 τωρ πρὸς τὸν προτείναντα τὴν εἰρήνευσιν Βελλιγκτῶν. Ὑπὸ
 τὸν ὄρον τοῦτον ὑπέγραψαν αἱ δύο αὐλαὶ τὴν 23 μαρτίου πρω-
 τόκολλον διαλαμβάνον τὰ ἑξῆς.

«Νὰ ἐξαρτᾶται ἡ Ἑλλὰς ἀπὸ τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατο-
 » ρίας ὑπὸ ἐτήσιον φόρον.

«Νὰ διοικῆται ὑπὸ Ἀρχῶν τῆς ἐκλογῆς τῆς, συνευδοκού-
 » σης εἰς τὴν ἐκλογὴν αὐτῶν καὶ τῆς Βουλῆς.

«Νὰ ἀπολαμβάνῃ πᾶσαν θρησκευτικὴν καὶ ἐμπορικὴν ἐλευ-
 » θερίαν καὶ πλήρη ἐσωτερικὴν αὐτονομίαν.

«Νὰ πωλήσωσιν οἱ κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος Τοῦρκοι τὰς ἰδιο-
 » κτησίαις των, καὶ νὰ ἐγκαταλείψωσι τὴν γῆν ἐκείνην».

Διὰ τῆς αὐτῆς πράξεως ἀπεποιοῦντο αἱ δύο Δυνάμεις πάντα
 ἰδιωτελῆ σκαπὸν καὶ ἐπειδὴ τὸ ἐλληνικὸν ζήτημα οὔτε ἀγγλι-
 κὸν ἦτον οὔτε ῥωσσικόν, ἀλλ' εὐρωπαϊκόν, ζήτημα ἀνάγκης
 καὶ ὄχι προαιρέσεως, θυσιῶν καὶ ὄχι ὠφελειῶν, συνυπεσχέθη-
 σαν νὰ ζητήσωσιν ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ὅροις τὴν σύμπραξιν καὶ τῶν
 ἄλλων μεγάλων Δυνάμεων. Οὐδαμῶς διέφερε τὸ πρωτόκολλον
 τοῦτο, ὥς πρὸς τοὺς πολιτικὰς ὅρους, τοῦ πρὸ διετίας ὑπο-
 βληθέντος καὶ μὴ παραδεχθέντος ῥωσικοῦ σχεδίου. Ἄν δ' ἐγί-
 νετο ἔκτετε δεκτόν, θὰ ἐπ'ολαμβάνοντο τόσα παθήματα τῆς
 εἰς πῦρ καὶ σιδηρον ἐγκαταλειφθείσης ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ ἀν-
 θρωπότητος. Καὶ ταῦτα μὲν τὰ περὶ Ἑλλάδος ἐξωτερικῶς τῷ
 κκιρῷ ἐκείνῳ ἐσωτερικῶς δὲ εἶχαν οὕτω.

Πανάκειν τῶν δεινῶν τῆς πατρίδος ὑπελάμβαναν οἱ πλεῖ-
 στοι τῶν Ἑλλήνων τὰς ἐθνικὰς συνελεύσεις των, οἱ δὲ εἰδημο-
 νέστεροι τὰς ἐθεώρουν εὐσχήμονας τρόπους μεταπτώσεως τῆς
 ἐξουσίας. Ἐπεκαλοῦντο οἱ ἀντάρται τὴν συγχρότησιν τῆς ἐθνι-
 κῆς συνελεύσεως εἰς ἐπ'ἀνοδὸν των δι' αὐτῆς εἰς τὰ πράγματα·
 τὴν ἀπεποιοῦντο δὲ οἱ ἐν τοῖς πράγμασιν εἰς διατήρησιν τῆς
 ἐξουσίας. Ἀλλὰ κατὰ τὰς παρούσας περιστάσεις ἡ συγχρότης
 τῆς ἦτο τῷ ὄντι ἀναγκαία, διότι ὁ μέγας κίνδυνος τῆς πατρί-
 δος ἀπῆτει μεταρρύθμισιν τοῦ πολιτικοῦ συστήματος, καὶ κυ-
 βέρνησιν ἔχουσαν νόμιμον δύναμιν νὰ διαπραγματευθῇ ἐξωτε-
 ρικῶς τὰ πρὸς σωτηρίαν. Ἢ Ἀγγλίς, μὴ δεχθεῖσα τὰ τῆς

προστασίας, ὡς παρὰ τὴν ἀδικαιολογήτου πολέμου αὐτῆς καὶ τῆς Πύλης, ἔσπευσε νὰ προσφέρῃ τὴν εἰρηνικὴν μεσιτείαν της, καὶ ἡ Ἑλλάς, κινδυνεύουσα νὰ ἐξοντωθῇ, ἠναγκάζετο νὰ τὴν δεχθῇ. ἀλλὰ δὲν ἐδύνατο βεβαίως ποτὲ διὰ τῆς εἰρηνικῆς ταύτης μεσολαβήσεως νὰ ἐλπίσῃ πλήρη καὶ τελείαν ἀνεξαρτησίαν. Ἡ μεσιτεία στήριζεται ἐπὶ ἀμοιβαίᾳ τῶν δεχομένων αὐτὴν παρὰ χωρήσει. Τὴν ἀρχὴν ταύτην ἔθεσεν, ὡς εἶδαμεν, ὁ Κάν-νιγγ ὡς βάζειν, καὶ ἐπὶ τῇ βάσει ταύτῃ ἐπρότεινε τὴν μεσιτείαν τῆς κυβερνήσεώς του· ἀλλὰ τὸ σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος ἦτον ὡς πρὸς τοῦτο ἀδυσώπητον· μόνη ἐθνικὴ συνέλευσις ἐδύνατο νὰ μεταποιήσῃ τὸν ἐν πλήρει ἐνεργείᾳ θεμελιώδη νόμον. Ὡρῖσε καὶ ἡ ἐν Ἀστρεὶ συνέλευσις τὴν συγκρότησιν τρίτης συνελεύσεως μετὰ διετίχν πρὸς ἀναθεώρησιν τοῦ συντάγματος. Διὰ τὸν διττὸν τοῦτον λόγον, ἡ κυβερνήσις δι' ἐγκυκλίου τῆς 25 Σεπτεμβρίου ἐκάλεσε τὰς ἐπαρχίας νὰ ἐκλέξωσι διπλάσιους τοῦ ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν πληρεξουσίους καὶ ἀποστείλωσιν αὐτοὺς εἰς Ναύπλιον, ἢ ὅπου ἄλλοῦ ἐκρίνετο εὐλόγον πρὸς ἔνγκρυν ἐργασιῶν ἐθνικῆς συνελεύσεως κατὰ τὴν 25 δεκεμβρίου. Ἡ προθεσμία παρήλθε, καὶ οἱ πληρεξούσιοι δὲν ἐφάνησαν· ἐκλήθησαν καὶ ἐκ δευτέρου, ἀρχομένου τοῦ ἰαννουαρίου τοῦ 1826 εἰς Μέγαρχα· ἀλλ' οἱ πληρεξούσιοι, ἐπιρρέαζόμενοι ὑπὸ τῶν ὑπερσχυόντων Πελοποννησίων μάλλον ἢ ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως, συνήλθαν εἰς Ἐπίδαυρον, ὅπου εἶχε συγκροτηθῇ ἡ πρώτη ἐθνικὴ συνέλευσις.

Θερμὴν ἔδειξεν προθυμίαν εἰς παραδοχὴν τῆς ἀγγλικῆς μεσιτείας οἱ πρὸ μικροῦ πρῶτοι ὑπογράψαντες καὶ ἐνεργήσαντες τὰ περὶ τῆς ἀγγλικῆς προστασίας Πελοποννήσιοι, καὶ ἡσυχώθησαν σπουδαίως εἰς ἄρσιν παντὸς προσκόμματος· ἀλλὰ μέγα πρόσκομμα ἐφαίνετο ἡ πολιτικὴ τῶν περὶ τὸν Κωλέττην, ἀγωνιζομένων εἰς ἀνύψωσιν τῆς Αὐρηλιανῆς δυναστείας ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Ἑλλάδος.

Πολλὴν κατέβηλαν οἱ ἀμνηστευθέντες φροντίδα ν' ἀποσπάσωσι τὸν Κωλέττην τοῦ Κουντουριώτου, ἐπὶ ὑποσχέσει νὰ τὸν παρὰ λάβωσι συμμέτοχον τῆς ἐξουσίας ἐπὶ τῆς προκειμένης συνελεύσεως, καθ' ἣν ἡ ἐπιρροή των προηγέλλετο παντοδύναμος. Ἀντέτεινε κατ' ἀρχὰς ὁ Κωλέττης· ἀλλὰ θεωρῶν τὴν πτώσιν τοῦ συνάρχοντός του βεβαίαν, ἐνέδωκε μυστικῶς εἰς τὰς εἰσηγήσεις τῶν μέχρι τοῦδε ἀντιπάλων του, ὑπὸ τὸν ὅρον

νὰ συντελέσωσιν εἰς τὸν ἐνθρονισμόν τοῦ δευτεροτόκου υἱοῦ τοῦ δουκὸς τῆς Αὐρηλίας. Ἐκτελουμένου τοῦ σχεδίου τούτου, ἐματαιοῦντο τὰ τῆς ἀγγλικῆς προστασίας τὰ περὶ πολλοῦ παρὰ τοῖς ἀμνηστευθεῖσιν· ἀλλ' οὗτοι, θεωροῦντες εὐλόγως αὐτὸ ἀνεκτέλεστον, ὡς οὐδ' αὐτῆς τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως, ἥς ἀπητείτο ἡ ἀντίληψις, συγκατατιθεμένης, συνήνεσαν, ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ αἰτήσωσι προηγουμένως τὴν γνώμην καὶ συμβουλὴν αὐτοῦ τοῦ δουκὸς περὶ ὧν ἐπρόκειτο, πρὺς ἀποφυγὴν ἐνδεχομένης ἀποτυχίας. Ἐγκριθέντος δὲ τοῦ ὅρου τούτου; ἐστάλη πρὸς τὸν δοῦκα μυστικῶς ἀναφορὰ ὑπογραφεῖσα παρὰ τῶν περὶ τὸν Κωλέττην καὶ τινων τῶν ἀγγλοφρονούντων ἀντιπάλων τοῦ Πελοποννησίων, καὶ φέρουσα τὰς ἐξῆς τέσσαρας ἐρωτήσεις.

« Ἐπετρέπετο νὰ ἐκλέξη ἡ Ἑλλὰς ἡγεμόνα μέλος τινὸς τῶν » βασιλευόντων οἰκῶν ;

« Ἐδέχετο τὴν ἐκλογὴν ὁ ἐκλεχθισόμενος ἡγεμὼν ;

« Ποῖον τὸ καταλληλότερον σύνταγμα ;

« Θὰ ἤρχετο εἰς ἀντίληψιν τῶν Ἑλλήνων ὁ συγγενὴς τοῦ » ἡγεμόνος βασιλεὺς, καὶ θὰ ἐμεσίτευσεν παρὰ ταῖς ἄλλαις αὐ- » λαῖς εἰς ἀνχινώρισιν τῆς ἐκλογῆς αὐτοῦ καὶ τῆς ἀνεξαρτη- » σίας τοῦ ἔθνους ; »

Διαπαιδαγωγηθέντες τοιουτοτρόπως οἱ Κωλεττικοὶ ὑπὸ τῶν Πελοποννησίων, καὶ προσδοκῶντες νὰ συναρχοντεύσωσι κατὰ τὰ συνομολογηθέντα, οὐδετερώθησαν ἐπὶ τῆς προκειμένης συνελέουσας, καθ' ὅσον μάλιστα ἐθεώρουν ἀτελεσφόρητον ἣν εἶχαν περὶ πολλοῦ οἱ νέοι φίλοι τῶν ἀγγλικῆν μεσιτείαν, ὡς μὴ συναιούσης τῆς Πύλης.

Τρεῖς ἦσαν οἱ ἐν τῇ συνελεύσει ὑπερισχύοντες, καὶ οἱ τρεῖς Πελοπονήσιοι, ὁ Ζαήμης, ὁ Λόντος καὶ ὁ Κολοκοτρώνης.

Ὅσάκις οἱ τρεῖς οὗτοι ἄνδρες ὁμονόουν, ἡ φωνὴ τῶν ἡτο φωνῇ ὅλης τῆς Πελοποννήσου· ὁσάκις δὲ ἐδιχονόουν, ἐδιχονόει καὶ ὅλη ἡ Πελοπόννησος· τοὺς εἶδαμεν μεγάλας ὑπηρεσίας τῇ πατρίδι πολλάκις προσενεγκόντας, ἀσεβῆ χεῖρα εἰς ἀνατροπὴν τῶν καθεστώτων ἄραντας, καὶ μεγάλα κακὰ προξενήσαντας· ἀλλ' ἐξαλείψαντας μετὰ ταῦτα τὰ δεινὰ πταίσματά των διὰ τῆς παντὸς ἐπαίνου ἀξίας διαγωγῆς των, καὶ σαλεύουσιν τὴν Πελοπόννησον ἐπὶ Ἰβρὰ ἡμῃ γενναιοφρόνως ὑποστηρίξαντας. Κατεστράφησαν καὶ οἱ τρεῖς ἐπὶ τῷ δευτέρῳ ἐμφυλίου πολέμου, καὶ ὡς ἐχθροὶ τῆς πατρίδος ἐστιγματίσθησαν· ἀλλὰ μετ'

ὀλίγον ἀνήγερθησαν ὑπὸ τῆς φιλίας τῶν πραγμάτων, ὡς σωτή-
ρες παρὰ τοῦ πάσχοντος λαοῦ ἀνευφημίσθησαν, καὶ τὴν ὑπερτά-
την Ἀρχὴν ἐνεπιστεύθησαν, τοὺς πικροθυμίας ἐχθρούς των
καταισχύναντες.

Ὁ Ζαήμης, ἰσχύοντος πατρὸς υἱὸς ἰσχυρότερος, ὑπερεῖχεν
ὄλων τῶν προσεστώτων τῆς Πελοποννήσου· διεκρίθη ἐπὶ τοῦ
ἀγῶνος διὰ τὴν μετριοπάθειαν πρὸς τοὺς ἐχθρούς, τὴν εὐλικρί-
νειαν πρὸς τοὺς φίλους καὶ τὴν πρὸς τοὺς δεσμένους ἐπιείκειαν·
ἐμεγαλοφρονεῖ ὡς οὐδεὶς τῶν προϋιταμένων τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ,
φύσει ἄτολμος, δὲν ἐμεγαλοπραγμῶναι πανθομολόγητος ἦτον· ἡ
σύνησις τοῦ καὶ ἀκραίφνης ὁ πατριωτισμὸς του, ἀλλ' ἐπασκιάζε
τὰς ἀρετὰς ταύτας φιλόδοξος ἀλαζονεία, ὠθήσασα αὐτὸν καὶ
εἰς ἀνταρσίαν· ἡγεμονικὸν ἦτο τὸ βλέμμα του, τὸ ἦθος του
ἄσιανόν, ἀξιοπρεπὲς τὸ σχῆμά του καὶ τὸ βᾶδισμα του σεσο-
βημένον. «Τὶ Ζαήμης τ' Ἰδοκήμης» ἔλεγον οἱ βλέπαντες αὐτὸν
διερχόμενον· ὀλίγη ἦτον ἡ μάθησις του, ἀλλὰ πολλὴν τὴν ἐ-
δείκνυν· ὁ εὐρύς νοῦς του ἔθελε τοὺς ἀκροατάς του διὰ τῆς
φυσικῆς του εὐγλωττίας, καὶ ἐθέρμαινε τὰς καρδίας των διὰ
τῶν φιλογενῶν προτροπῶν του· ὁ πατριωτισμὸς του δὲν εἶχεν
ὅρια τὸν Ἰσθμόν, ὡς τινων ἄλλων συμπολιτῶν τοῦ πατρὸς του
ἦτον ὅλη ἡ Ἑλλάς, καὶ εἰς ἀπολύτρωσιν ὅλης τῆς Ἑλλάδος
ἡγωνίζετο τὸν καλὸν ἀγῶνα· ἡ ἀγενὴς διάκρισις αὐτόχθονος
καὶ ἐτερόχθονος δὲν εἰσεχώρησεν εἰς τὴν καρδίαν του· Ἕλλη-
νας ἐξ ἑσού ἐθεώρει πάντας τοὺς ὑπὸ τὸν ξένον ζυγὸν πιστεύον-
τας εἰς Χριστὸν ὁμογενεῖς του· πρόθυμος ἔτρεχεν εἰς τοὺς κιν-
δύνους πρὸς ἐμψύχωσιν τοῦ λαοῦ, ἂν καὶ μὴ φιλοπόλεμος· τό-
σον δὲ ἀπεῖχε τοῦ ἐπιδιώκειν στρατιωτικὴν δόξαν, ὥστ' ἐχλεύ-
αζεν αὐτὸς ἑαυτὸν διὰ τὴν ἐν πολέμοις δειλίαν του· κινδυνευού-
σης τῆς πατρίδος καὶ πρόεδρος ἀναγορευθεὶς τῆς κυβερνήσεως
ἐλησμόνησε τὴν πρὸς τὸν Καρχησκάκην δικαίαν ἐχθραν του, καὶ
χάριν τῆς κοινῆς σωτηρίας τῷ ἔδωκεν ὅσην ἐξουσίαν δίδει τις
μόνον τοῖς πιστοῖς φίλοις του· «ἡ πατρίς», εἶπε, «θέλω νὰ
» σωθῇ, καὶ ὡς μεγαλυνθῇ ὁ ἐχθρὸς μου· μετὰ τὴν ἀκάρθεκτον
πρόοδον τῶν Αἰγυπτίων ἐπάτησε τὴν Πελοπόννησον, ἂν καὶ
προγεγραμμένος, εἰπὼν πρὸς τοὺς συμπολίτας του ἰδόντας αὐτὸν
ἀπροσδοκῆτως· «ἦλθα ν' ἀποθάνω μεθ' ὑμῶν»· ἐπληρώθη ἡ
φιλοτιμία του διότι τὸ ἐν Νικαύνῳ συνταχθὲν περὶ τῆς ἀγγλι-
κῆς προστασίας ἔγγραφον ἐθεώρει τὸν Κολκοτρώνην Πελοπον-

νησιάρχην· ἀλλ' ἐπειδὴ ἐν τοῖς δεινοῖς ἐκείνοις κχιροῖς ἐνομιζέτο σωτήριον, τὸ ὑπέγραψεν εἰπὼν τῷ Κολοκοτρῶνῃ ἐνώπιον πολλῶν. « δὲν θὰ σοὶ παρεχώρουν τὰ πρωτεῖα, ἂν δὲν ἔβλεπα » κινδυνεύουσιν τὴν πατρίδα »· διὰ τὸν αὐτὸν λόγον καθυπέβλεπεν αὐθόρμητος ἐκείνους ὑπὸ τὰς διχταγὰς τοῦ ἀντιζήλου του τούτου καθ' ὅλας τὰς ἐπὶ τοῦ Ἰβρῆμης ἐκστρατείας· εἶχε τι ἰδιαίτερον χαρκατηριστικὸν ὁ ἀνὴρ οὗτος· ἐν τῇ ὑπερηφανείᾳ του ἦτον ἀξιαγάπητος· συμπολιτευόμενοι καὶ ἀντιπολιτευόμενοι τὸν ἐτίμων διὰ τὸν χαρκατῆρα του καὶ τὰς κοινωνικὰς ἀρετὰς του· « πολλὰκις ἀντεπολιτεύθην τὸν Ζαήμην », ἔλεγεν ὁ Κολοκοτρῶνης, « ἀλλὰ ποτὲ δὲν τὸν ἐμίσησα ».

Ἀναπόσπαστος τοῦ Ζαήμη καὶ τῆς αὐτῆς ἀείποτε πολιτικῆς καὶ τῶν αὐτῶν πρὸς ὅλην τὴν Ἑλλάδα καὶ πρὸς ὅλους τοὺς Ἕλληνας φρονημάτων ἦτον ὁ ἐξάδελφός του, Ἀνδρέας Λόντος, υἱὸς ἐξόχου πατρός, ὑπὸ τῆς τουρκικῆς Ἀρχῆς ἐπὶ δουλείας ἀποκεφαλισθέντος· εἶχε χαρκατῆρα ὅπως ἱπποτικόν· πολλὰκις ἐξετρέπετο εἰς ἄτοπα, ἀλλ', ὡς ἀγαθός, πάντοτε ἐπροθυμεῖτο νὰ ἐξιλεόνῃ ὅσους ἐπικραίνει, ἢ νὰ ἱκανοποιῇ ὅσους ἔβλαπτεν· ἀπεχόμενος δὲ συνήθως τῶν πολιτικῶν ἡσπάζετο τὴν στρατιωτικὴν βίον· ὥστε τῆς дуάδος ταύτης ὁ μὲν Ζαήμης δικαίως ἐθεωρεῖτο ὁ νοῦς, ὁ δὲ Λόντος ὁ βραχίον. Οἱ δύο δὲ οὗτοι ἄνδρες διὰ τὴν παντοτεινὴν ὁμοφροσύνην των ὠνομάζοντο δι' ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος· « οἱ Ἀνδρέαι ».

Ὅσον διέπρεπεν ὁ Ζαήμης μετὰ τῶν πολιτικῶν, τόσον ὁ Κολοκοτρῶνης, γόνος καὶ ἀπόγονος τουρκομάχων καὶ μαχίμων ἀνδρῶν, διέπρεπε μετὰ τῶν πολεμικῶν· νέος ὢν ἔμαθε τὰ κοινὰ γράμματα καὶ, εἰς ἐνδειξιν τῆς διαθέσεώς του πρὸς οὓς καὶ περὶ ὧν ἔγραφε κατὰ τὰς ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως ἐκστρατείας του, συνειθίζε διαφοροτρόπως νὰ ὑπογράφῃ τὸ ἀρκτικὸν στοιχεῖον τοῦ χριστιανικοῦ ὀνόματός του, τὸ Θ· μέγα μὲν ἀγανακτῶν ἢ ὀργιζόμενος, μικρὸν δὲ ἱλαρῶς ἢ φιλικῶς διακαίμενος· ἀγρίαν εἶχε τὴν ὄψιν, ἀλλ' ἤμερον τὴν καρδίαν· εὐφυῶς ἐξηγεῖτο διὰ παραβολῶν καὶ μύθων· πολλὴ ἡ πρὸς αὐτὸν ὑπόληψις τοῦ λαοῦ τῆς Πελοποννήσου, καὶ πατρικὴ ἡ περὶ τοῦ λαοῦ τούτου φροντίς του· εἴτε ὡς κλέπτῃς εἴτε ὡς ἀρματωλὸς περιπλανώμενος ἐν Πελοποννήσῳ, ἢ ὑπὸ ξένῃ ἐν τῇ Ἑπταννήσῳ ὑπηρετῶν σημαίαν, κατὰ νοῦν εἶχε τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος καὶ ἀπεποιεῖτο νὰ στρατεύῃ εἰς τόπους ὅθεν δὲν ἐδύνατο νὰ βλέπῃ τὰ

βουνά του· οὔτε ἐν ταῖς ἐπιτυχίαις του ὑψηλοφρόνει, οὔτε ἐν ταῖς ἀποτυχίαις του ἐταπεινοῦτο· κατηγορεῖτο ὡς μηδέποτε ἐκστρατεύσας πέραν τοῦ ἰσθμοῦ, ἀλλὰ πολλοὺς πολλάκις ἀπέστειλεν εἰς ἀντίληψιν τῶν ἐκεῖ ἀγωνιζομένων· ἔρρεπεν εἰς ταρχὰς καὶ ἡγάπα ὡς οὐδεὶς τῶν πολεμικῶν ν' ἀναμινύεται εἰς τὰ πολιτικά, ἐν οἷς οὐδέποτε εὐδοκίμησεν, ἀγόμενος διὰ τὴν ἄγνοiάν του. ἂν καὶ νουνεχῆς, ὑπὸ ἰδιοτελῶν καὶ δοκησισόφων· μικρὰν ἐπὶ τῷ θανάτῳ του ἀφήσας περιουσίαν, ἂν καὶ ὀλιγοδάπανος, ἔψευσε τὴν κοινὴν δόξαν, ὅτι ἀγὰς ἀρπαγῆς δὲν εἶχε τὰς χεῖρας. Δύο ἦσαν, ἔλεγε, τὰ κατορθώματά του ἐπὶ τοῦ ἀγῶνος· συνείθισε τοὺς χωρικοὺς τῆς Πελοποννήσου νὰ μὴ φεύγῳσι βλέποντες Τούρκους καὶ νικώμενοι νὰ μὴ προσκυνῶσι. Τοιαύτη ἦτον ἡ ἐν τῇ συνελεύσει ὑπερισχύουσα καὶ ἐν ὁμοφροσύνῃ ἐργαζομένη τριανδρία.

Τὰ δὲ κύρια ἔργα τῆς συνελεύσεως ἦσαν ἡ ἀναθεώρησις τοῦ συντάγματος καὶ ὁ τῆς Ἑλλάδος καὶ Πύλης συμβιβασμὸς διὰ ξένης μεσιτείας. Ὁ καιρὸς καὶ ἡ πείρα ἀπέδειξαν, ὅτι τὸ σύνταγμα εἶχεν ἀνάγκην μεταρρυθμίσεως, καὶ τὸ κύριον ἐλάττωμά του ἦτον ἡ ἐπέμβασις τῆς βουλῆς εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν νόμων, καὶ ἡ ἐξ αἰτίας τῆς ἐπεμβάσεως χαλάρωσις τῆς νομοτελεστικῆς δυνάμεως· ἡ δὲ τοιαύτη ἐπέμβασις, ἐπιζήμιος ἐν καιρῷ εἰρήνης, κατήντα θανατηφόρος ἐν καιρῷ πολέμου.

Πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς συνελεύσεως, ἐδημοσιεῦθη σχέδιον ἀναθέτον διὰ τὰς δεινὰς περιστάσεις τοῦ καιροῦ ἐκείνου πᾶσαν ἐξουσίαν, ἐκτὸς τῆς δικαστικῆς, εἰς προσωρινὴν τριμελῆ ἐπιτροπὴν ἐνεργοῦσαν τὰ καθήκοντα τῶν ὑπουργῶν δι' ἐνὸς γενικοῦ γραμματέως, ἐκδίδουσιν ψήφισματα τόπον ἐπέχοντα προσωρινῶς νόμων, καταργοῦσαν τοὺς πολυαριθμοὺς ἐπάρχους, διοικοῦσαν διὰ τεσσάρων ὑπαλλήλων Ἀρχῶν τὴν στερεὰν Ἑλλάδα, τὸ Αἰγαῖον, τὴν Πελοπόννησον καὶ τὴν Κρήτην, καὶ αὐτὴν καὶ μόνην φροντίζουσιν ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς τὰ εἰς σωτηρίαν καὶ εὐημερίαν τῆς πατρίδος. Τὸ σχέδιον ἀπῆται καὶ τὴν ἀποκοίμισιν τοῦ συντάγματος μέχρις οὗ ἐτελεύτα συνήθως ὁ ἐτήσιος πόλεμος, καὶ ὥριζε τὴν ἐπάνοδον τῶν πληρεξουσίων εἰς ἐπανάληψιν τῶν ἐργασιῶν των κατὰ τὸν νοέμβριον. Τὸ σχέδιον τοῦτο ἐγένετο ἀφορμὴ πολλῶν σκέψεων καὶ λόγων, καθ' ὃν καιρὸν ἐδημοσιεῦθη, ἀλλὰ δὲν ἤυρε πολλοὺς τῶν πληρεξουσίων ὑπερασπιστάς. Τὴν 6 ἀπριλίου ἤρχισεν ἡ συνέλευσις

τὰς τακτικὰς ἐργασίας τῆς ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Πανούτσου Νοταρᾶ εἰς διαρρύθμισιν τῆς πολιτείας ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἀντιπροσωπικοῦ συστήματος· ἀλλὰ, προτοῦ προχωρήσῃ, ἔμαθεν ὅτι προεῖδεν ὁ σχεδιογράφος, τὴν ψυχροκρίαν τοῦ Μεσολογγίου (α). Ἡ εἰδησις αὕτη κατεθορύβησε τὴν συνέλευσιν· τὰ σπουδαῖα ἔργα τῆς ἀπῆλθον ἀταραξίαν νοῦς καὶ βαθεῖς σκέψεις, καὶ ἡδὴ ὁ κίνδυνος ἐπέκειτο. Εἶδεν ὅτι ἡ σωτηρία τῆς πατρίδος ἀπῆται δικτάτορα, ἢ, ἐν ἑλλείψει αὐτοῦ, δικτατορίαν. Ὑπὸ τὸ κράτος τριούτων περιστάσεων παρεδέχθη τὴν ἐν τῷ σχεδίῳ δημοσιευθεῖσαν περὶ δικτατορικῆς κυβερνήσεως γνώμην, ἥτησε τὸν γράψαντα τὴν ἀνῆπτυξίν του ὡς πρὸς τὴν κατὰ τὰς ἐπαρχίας ἐφαρμογὴν του, καὶ ὥρισε τὴν διάρκειαν τῆς Ἀρχῆς ταύτης μέχρι τέλους Σεπτεμβρίου· ἀλλὰ παρεμόρφωσε τὸ σχέδιον χάριν φιλοτιμιῶν καὶ προσωπικῶν συμφερόντων. Τὰ τρία κατ' αὐτὸ μέλη τῆς νέας κυβερνήσεως ἔγεινυν πέντε, τὰ πέντε ἑπτὰ, τὰ ἑπτὰ ἐννέα καὶ τὰ ἐννέα ἑνδεκα· ὥστε ἡ πολυμέλειά τῆς ἐχαλάρωσε τὴν ἐνέργειάν της· ἐψηφίσθησαν δὲ μέλη τῆς νέας κυβερνήσεως ὁ Ἀνδρέας Ζαήμης, ὁ καὶ πρόεδρος, ὁ Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης, ὁ Ἀναγνώστης Δηληγιάννης, ὁ Γεώργιος Σισίνης, ὁ Δημήτρης Τσαμαδός, ὁ Ἀνδρέας Χατζῆ-Ἀναργύρου, ὁ Ἀναγνώστης Μοναρχίδης, ὁ Ἀνδρέας Ἰσκος, ὁ Σπυρίδων Τρικούπης, ὁ Ἰωάννης Βλάχος καὶ ὁ Παναγιώτης Δημητρακόπουλος· δὲν συμπαρελήθη εἰς τὴν νέαν κυβέρνησιν ὁ Κωλέττης, καὶ ἔνεκα τούτου διελύθη ἡ Πελοποννησίων καὶ Κωλετικῶν ἑνώσις, ἣν χλευάζουσα ἡ δημοσιογραφία ἀπεκάλει προσφυῶς λυκοφιλίαν. Παρηγκωνίσθη καὶ ὁ Μαυροκορδάτος, δυσπιστούντων πρὸς αὐτὸν τῶν ἐν δυνάμει.

Ὡς ἂν δὲν ἤρκουν δὲ οὐδ' ἑνδεκα μέλη εἰς κατάρτισιν κυβερνήσεως, κατέστησεν ἡ συνέλευσις ἄλλην δεκατριμελῆ ἐπιτροπὴν καλέσασα αὐτὴν «ἐπιτροπὴν τῆς συνελεύσεως», εἰς ἣν ἀνέθεσε τὴν ἐκ νέου συγκάλεσιν τῶν αὐτῶν πληρεξουσίων περὶ τὰ τέλη Σεπτεμβρίου, τὴν ἐπεξεργασίαν τῶν λογαριασμῶν τοῦ ὑπουργείου τῆς οἰκονομίας, τοῦ ἐθνικοῦ ταμείου, καὶ τῆς ἐπὶ τοῦ δανείου ἐν Λονδίῳ ἐπιτροπῆς, τὴν ἀντικατάστασιν τῶν μελῶν αὐτῆς, καὶ πρὸ πάντων τὴν περὶ συμβιβασμοῦ τοῦ ἐλληνικοῦ ἔθνους καὶ τῆς Πύλης διαπραγματεύσιν διὰ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἀγγλοῦ πρέσβους ὑπὸ τοὺς ἐξῆς ὅρους.

Νὰ μὴ ἔχωσιν οἱ Τοῦρκοι μόνιμον κατοικίαν ἐν Ἑλλάδι.

Νὰ ἐγκαταλείψωσι τὰ ὑποχείρια τῶν φρούρια.

Νὰ μὴ ἀναμιγνύεται ἡ Πύλη οὐτ' ἐκ πλυχίου οὔτε κατ' εὐθεταν εἰς τὴν ἐσωτερικὴν κυβέρνησιν τῆς Ἑλλάδος, πολιτικὴν ἢ ἐκκλησιαστικὴν.

Νὰ ἔχῃ ἡ Ἑλλὰς τὰ εἰς ἐσωτερικὴν καὶ ἐξωτερικὴν ἀσφάλειαν τοῦ κράτους ἀναγκαῖα στρατεύματα καὶ τὴν εἰς ὑπεράσπισιν τοῦ ἐμπορίου ἀναγκαίαν ναυτικὴν δύναμιν.

Νὰ λάβωσιν ἀπαρράλλaktως τὰ αὐτὰ δικαιώματα καὶ τὴν αὐτὴν τύχην ἡ Πελοπόννησος, ἡ Ἀνατολικὴ καὶ Δυτικὴ Ἑλλὰς, τὸ Αἰγαῖον καὶ ἡ Κρήτη· νὰ λάβωσι δὲ τὰ αὐτὰ δικαιώματα (καθ' ὅσον ὅμως τοῦτο ἦτο κατορθωτόν) καὶ ὅσα ἄλλα μέρη ἐλάβαν ὅπλα, ἢ συνηνώθησαν μετὰ τῆς ἐλληνικῆς κυβερνήσεως.

Νὰ ἔχωσιν οἱ Ἕλληνες σημεῖαν καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ ἀποστέλλειν καὶ δέχεσθαι διπλωματικούς πράκτορας καὶ κόπτειν νόμισμα.

Νὰ ὑπόχεται ἡ Ἑλλὰς, ὡς ὑποτελής τῷ σουλτάνῳ, εἰς ἐτήσιον φόρον, ἢ νὰ πληρώσῃ ἅπαξ χρηματικὴν τινα ποσότητα εἰς παντοτεινὴν ἀπαλλαγὴν αὐτοῦ.

Νὰ γένῃ ἀνακωχή, ἀρξάμενης τῆς διαπραγματεύσεως.

Νὰ ἐγγυηθῇ ἡ μεγάλη Βρεττανία τὸν συμβιβασμόν.

Νὰ δύναται ἡ ἐπιτροπὴ νὰ τροπολογῇ τὰς ἀνωτέρω προτάσεις ἔχουσα ὑπ' ὄψιν τὴν πλειοτέραν ὠφέλειαν τῆς Ἑλλάδος, φυλαττομένων ὅμως πάντοτε ἀμετατρέπτων τῶν πέντε πρώτων ἄρθρων, καὶ νὰ ἐπικαλεσθῇ καὶ ἄλλην αὐλὴν ἢ καὶ ὅλας, ἂν ἡ διὰ τοῦ Ἀγγλοῦ πρέσβεως διαπραγματεύσεις ἀπετύχαιεν.

Καὶ αὗται μὲν ἦσαν αἱ ὁδηγίαι, ἃς ὑπέγραψεν ἡ συνέλευσις τὴν 12 ἀπριλίου· τὴν δὲ 14 ὑπέγραψεν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβυν τῆς Ἀγγλίας δίδουσα τὴν περὶ τῆς προκειμένης διαπραγματεύσεως ἀπαιτουμένην πληρεξουσιότητα.

Ἐν τῇ δὲ κατεγίνετο εἰς τὸν συμβιβασμόν διὰ τῆς μοναδικῆς μεσιτείας τῆς Ἀγγλίας, ἀνεγνώσθη ἐπὶ συνεδριάσεως διαμαρτύρησις τοῦ Δημητρίου Ὑψηλάντου κατὰ τῆς περὶ τοῦ συμβιβασμοῦ πράξεως, ὡς παρὰ νόμου καὶ ἀνθελληνικῆς. Ἀγανακτήσασα ἡ συνέλευσις ἐπὶ τῇ διαμαρτυρῇ ἐνός πολίτου κατὰ τῆς δημοφώνου ἀποφάσεως ὅλου τοῦ ἔθνους ἐσπέρησε διὰ ψηφίσματος τῆς τὸν διαμαρτυρηθέντα παντὸς πολιτικοῦ δικαιώ-

ματος καὶ τὸν ἀπέκλεισε πάσης στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας.

Ἐκτὸς δὲ τῆς συστάσεως τῶν δύο ἐπιτροπῶν, ἡ συνέλευσις ἐψήφισε δάνειον ἑκατὸν χιλιάδων διστηλῶν εἰς μισθοὺς καὶ τροφὰς τοῦ σιόλου, εἰς ἐφοδιασμὸν τῆς φρουρᾶς τοῦ Μεσολογίου, εἰς ἐπισκευὴν τοῦ φρουρίου, καὶ εἰς τροφήν τῶν ἐξωθεν αὐτοῦ συγχροτηθησομένων στρατευμάτων· παρήγγειλε δὲ νὰ διαπραγματευθῇ τὸ δάνειον τοῦτο ἐν τῷ ἰονίῳ κράτει καὶ ἀποδοθῇ μετὰ δύο ἔτη· διέτχξε τὰ δέοντα καὶ περὶ αὐξήσεως τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ· ἐπεκύρωσε τὰ δύο ἐν Ἀγγλίᾳ δάνεια· ἀπηγόρευσε πᾶσαν ἐκποίησην ἐθνικῆς γῆς, καὶ ἠκύρωσε τὴν ἤδη κατὰ παρῶν τῶν Ἀθ' ψηφίσματος τῆς ἐν Ἀστρεὶ ἐθνικῆς συνελεύσεως εἰς ἐφοδιασμὸν τοῦ Μεσολογίου καὶ εἰς ἀποστολὴν ναυτικῆς δυνάμεως πρὸς ἀντίληψιν τοῦ γενομένην, ἀποζημιούμενων τῶν ἀγροαστῶν· ἐσύστησε πενταμελῆ πλημμελειοδικεῖον ἐπιτροπὴν, καὶ ἐψήφισε τὰ περὶ ἀποζημιώσεων τῶν ναυτικῶν νήσων καὶ βραβεύσεως τῶν κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν ἀγωνισθέντων ναυάρχων, πλοιάρχων, στρατηγῶν καὶ ὀπλαρχηγῶν.

Εἰς ἄκραν παράλυσιν εἶχαν καταντήσει τῷ καιρῷ ἐκεῖνῳ οἱ τακτικοί. Μετὰ τὴν εἰς τὰς νήσους καταφυγὴν των διεβιβάσθησαν εἰς Ἀθήνας· ἀλλὰ μὴ εὐρόντες κλητὴν ὑποδοχὴν παρὰ τῷ ἐκεῖ ἰσχύοντι Γκούρα, τῷ ἄλλοτε φανέντι φιλοτακτικῷ καὶ ἤδη παρρησίᾳ ἀντενεργοῦντι, ἀπῆλθαν εἰς Σαλαμῖνα στερούμενοι τῶν ἀγαθαίων. Ἐγκατέλειψαν τὴν ὑπηρεσίαν καὶ τὴν Ἑλλάδα πολλοὶ ξένοι ἀξιωματικοί, ἐν οἷς καὶ ὁ πολλὰ εἰς ἐξάσκησιν τοῦ ἵππικοῦ μοχθήσας Ρεῦνόλδος, ὃν ἀντικατέστησεν ὁ ἐκ Πορτουγαλλίας Ἀλμείδης· ἡ κακοβουλία δὲν ἐφείσθη οὐδ' αὐτοῦ τοῦ Φαβιέρου ἐπὶ τῆς τελευταίας ἐκστρατείας καὶ ἀποτυχίας τοῦ τακτικοῦ, καὶ οἱ μὲν τὸν κατηγόρουν ὡς ἀσυλλογίστως καὶ ριψοκινδύνως ἐκστρατεύσαντα, οἱ δὲ τὸν ἐσυκοφάντουν ὡς διανοούμενον τὴν δι' ἑλληνικῶν αἱμάτων ὑποταγὴν τῆς Εὐβοίας εἰς τὴν πατρίδα του· τὸν ἐσυκοφάντουν δὲ ὡς τοιοῦτον καθ' ὃν κειρόν, πολλῶν Ἑλλήνων γαλλιζόντων, ὁ Φαβιέρους οὐδ' εἰς αὐτῶν οὐδ' εἰς τοῦ Ῥοσχου τὰ σχέδια ἀνεμύνητο· ἀγανακτῶν δ' ἐπὶ τοῖς λεγομένοις, καὶ μεμφόμενος τὴν κυβέρνησιν ὡς μὴ ἐκτελέσασαν ὅσα εἶδε ὑπὲρ τοῦ τακτικοῦ, παρητήθη τῆς ὑπηρεσίας· ἀλλὰ τὸ νομοτελεστικόν, οὐτινος ἡ ἐξουσία ἦτον ἐν τῷ τελειοῦσθαι, δὲν ἐδέχθη τὴν παραίτησιν. Ἡ δὲ συν-

ἐλευσις τὸν ἐκάλεσεν εἰς Ἐπίδαυρον, τὸν ἤκουσεν ἐπὶ συνεδριάσεως ἀπολογούμενον, τὸν ἐδικαίωσε, τῷ ἀπέδωκε τὰς εὐχαριστίας της καὶ τὸν ἔπεισε ν' ἀνακαλέσῃ τὴν παραίτησίν του· τὴν δὲ 16 ἀπεπεράτωσε τὰ ἔργα της (6).

Ἡ δὲ ἀρτισύστατος κυβέρνησις ἐφρόντισε νὰ ἐμβάσῃ εἰς Ναύπλιον πρὸ τῆς ἐκεῖ μεταβάσεώς της στρατιωτικὴν δύναμιν ὑπὸ τὸν Γενναῖον ὑποπτεύουσα τὸν φρούρχον Φωτομάραν, καὶ τὴν 18 εἰσήλθε καὶ αὕτη· ἀλλ' ἀπεποιήθη πᾶσαν πομπώδη ὑποδοχὴν, ὡς πενθηφοροῦσης τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τῇ πτώσει τοῦ Μεσολογγίου, ἃν καὶ σεμνυνομένης ἐφ' οἷς ἡ φρουρά του ἐμεγαλοπραγμόνησε (γ). Διώρισε δὲ καὶ γενικὸν γραμματέα τὸν Ζωγράφον.

Οὐδέποτε κυβέρνησις τῆς Ἑλλάδος εὐρέθη ἔχουσα ἐν μέσῳ τόσῳ δεινῶν περιστάσεων τόσῳ μικροῦς πόρους· τὸ δάνειον ἐξηντλήθη· 60 μόνον γρόσια εὐρέθησαν ἐν τῷ ταμείῳ· ἡ Πελοπόννησος καὶ ὅλη ἡ στερεὰ Ἑλλάς, ὑπὸ τὴν μάχαιραν τοῦ ἐχθροῦ ἢ ὑπὸ τὴν φθοροποιᾶν χεῖρα τοῦ στρατιώτου καὶ τὴν φιλάρπαγα τοῦ τοπάρχου, οὐδεμίαν ἔδιδαν πρόσοδον· μόνον τὸ Αἰγαῖον, μὴ πάσχον ὅσα ἔπασχαν τὰ ἄλλα μέρη τοῦ κράτους, καὶ εὐχαιρότερον, ὑπέσχετο χρηματικὴν τινα βοήθειαν. Εἰς κορύφωσιν δὲ τῶν δεινῶν, ἐξ ὧν περιεστοιχίζετο ἡ διοικητικὴ ἐπιτροπὴ, ὑπερεπερίσσευσε καὶ ἡ ἐξωτερικὴ ῥαδιοργάνωσις, ἥτις, εὐρύουσα λαβὴν ἰὴν περὶ προστασίας πρᾶξιν καὶ τὴν αἵτησιν τῆς ἀγγλικῆς μεσιτείας, κατέκρινε παρρησίᾳ τὴν ἀγγλοφρονουῦσαν κυβέρνησιν ὡς προδύσασαν τὴν πατρίδα, καὶ ἐνήργει διὰ θεμιτῶν καὶ ἀθεμίτων τρόπων τὴν πτώσιν της ἐξ αὐτῆς τῆς συστάσεώς της.

Ἐν τούτοις ἦλθεν ἡ ἀπάντησις τοῦ δουκὸς τῆς Αὐρηλίας, ἐν εἴδει ὑπομνήματος τοῦ στρατηγοῦ Ρουμινῆ, λέγουσα, εἰς λύσιν τῶν τεσσάρων ἐρωτήσεων, ὅτι δὲν θὰ παρωργίζοντο αἱ Δυνάμεις ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ καταλλήλου ἡγεμόνος τῆς Ἑλλάδος· ὅτι ἡ συναίνεσις τοῦ ἐκλεχθησομένου ἡγεμόνος ἐκρέματο ἐκ τῆς θέσεως αὐτοῦ καὶ τοῦ ἐλληνικοῦ ἔθνους καθ' ὃν καιρὸν θὰ ἐγίνετο ἡ ἐκλογὴ· ὅτι τὸ γαλλικὸν σύνταγμα ἦτο τὸ καταλληλότερον· καὶ ὅτι ἐν τῇ παρούσῃ καταστάσει τῶν πραγμάτων ἐν Ἑλλάδι ὁ συγγενὴς τοῦ νέου ἡγεμόνος βασιλεὺς ὅχι μόνον δὲν θὰ ἐβοήθει τοὺς Ἕλληνας, ἀλλ' ἔσως θὰ ἠναγκάζετο καὶ ν' ἀποδοκιμάσῃ τὴν ἐκλογὴν πρὸς ἀπόδειξιν, ὅτι παρὰ γνώ-

μην του αὐτῆ ἐγένετο· τὸ διεξοδικὸν δὲ τοῦτο ὑπόμνημα περιεῖχε καὶ ὑγιεῖς συμβουλάς (δ).

Ἐμάστιζε τὴν ἑλληνικὴν θάλασσαν ἡ πειρατεία. Ἡ κυβέρνησις ὤφειλε νὰ παύσῃ τὸ κκκόν. Ὑπέφερεν ἐξ αἰτίας αὐτοῦ τὸ ἑλληνικὸν ἐμπόριον καὶ τὸ τῶν ἄλλων ἐθνῶν καὶ πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως· καὶ τὸ κύριον ἔργον τοῦ ὠθωμανικοῦ στόλου, ἐκπλέοντος ἄλλοτε τακτικῶς κατ' ἔτος εἰς τὸ Αἰγαῖον, ἦτον ἡ ἐξάλειψις τῆς πειρατείας. Ἀρξαμένης δὲ τῆς ἐπαναστάσεως, τὸ κακὸν τοῦτο δὲν ἀνεφάνη δι' ὅλης τριετίας· δὲν ἀνεφάνη οὐδ' ὅτε κατεστράφησαν αἱ Κυδωνικαὶ καὶ ἡ Χίος, καθ' ἣν περὶ τῶν τούτων τόσοι ναῦται ἔπεσαν εἰς δεινὴν ἀμηχανίαν· καὶ οἱ μὲν αὐτῶν καταφυγόντες τῇδε κἀκεῖσε, οἱ δὲ πλεῖστοι εἰς Ψαρά, ἐπορίζοντο γλίσχρως ἀλλὰ τιμίως τὰ πρὸς τὸ ζῆν· μετὰ τὴν καταστροφὴν δὲ τῆς Κάσσου καὶ τῶν Ψαρῶν ἡ πειρατεία ἐγένετο πόρος τῶν παθόντων. Εἰς ἐξάπλωσιν αὐτῆς συνήργησεν ὅχι ὀλίγον καὶ ἡ ἀναιδὴς καὶ ἀντιχριστιανικὴ χρῆσις τῆς σημαίας τινῶν χριστιανικῶν Δυνάμεων εἰς ὑπηρεσίαν τῶν ἡγωνιζομένων Τούρκων ἐπὶ καταστορῇ τῶν Ἑλλήνων, κινήσασα τὴν ἀγανάκτησιν πάντων τῶν πολιτῶν τῆς Ἑλλάδος. Καὶ ἡ κυβέρνησις καὶ αἱ περιπλεύουσαι τὸ Αἰγαῖον ναυτικαὶ μοῖραι τῶν ξένων Δυνάμεων ἐπροθυμύθησαν πάντοτε εἰς παῦσιν τῆς πειρατείας, ἀλλ' εἰς μάτην ἐκοπίσσαν· τὸ δὲ βδελυρὸν τοῦτο ἐπιτήδευμα ἐξησκήτο καὶ ὑπὸ τὴν πολεμικὴν τῆς Ἑλλάδος σημαίαν καὶ ὑπὸ καταγωγικὰ ἔγγραφα. Ἡ διοικητικὴ ἐπιτροπὴ, περὶ πολλοῦ ποιούμενη τὴν ἀνάκτησιν τῆς πεσούσης ὑπολήψεως τοῦ ἔθνους καὶ τὴν ὑπεράσπισιν τῆς ὑπὸ οὐδετέραν σημαίαν ναυτιλίας, ἀπεφάσισεν, ἂν καὶ στερουμένη παντὸς πόρου, ν' ἀπκρηνθῇ καὶ αὐτὰ τὰ ἐπὶ τῆς θαλάσσης νόμιμα δίκαιά της· τοῦτου χάριν ἠκύρωσε τὰ καταγωγικὰ ἔγγραφα καὶ ἐξέδωκε τὴν 2 μαΐου αὐστηροτάτης καὶ τελεσφόρους εἰς παῦσιν τῆς πειρατείας διαταγάς.

Ἐν τούτοις ἐπανῆλθεν εἰς Ἑλλάδα ὁ ἀπελθὼν εἰς Ἀγγλίαν Γόρδων, φέρων λίρας στερλίνας 14,000, ἐκ τῶν ἀπομειναρίων τοῦ δευτέρου δανείου, ἐξ ὧν ἐδόθη τὸ τεταρτημόριον εἰς χρῆσιν τοῦ τακτικοῦ. Θάρσυνθεις ὁ Φαβιέρος διὰ τῆς χορηγίας ταύτης καὶ διὰ τῆς ἀξιεπαίνου διαγωγῆς τῆς συνελεύσεως, ἀνεκάλεσεν ὑπὸ τὰς σημαίας εἰς Ἄριαν, ὅπου καὶ ἐσκήνωσε, τοὺς δικοκορπισθέντας τακτικούς, συμπρέλαβε τὸ ἐν Ναυπλίῳ δεύ-

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΑ΄.

Αἱ Σπέτσαι καὶ ἡ Ὑδρα ἐπαπειλοῦνται ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ. - Καταβολαὶ εἰς στρατολογίαν. - Ἀποβιώσεις τοῦ Π. Πατρῶν - Μετάβασις τῆς κυβερνήσεως εἰς τὸν θαλασσόπυργον τοῦ Ναυπλίου. - Ἐπάνοδος Ἰδραήμη εἰς Πελοπόννησον καὶ παθήματα τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Καλαβρύτων. - Ὁ Κολοκοτρώνης στρατολογῶν. - Ἐκστρατεία Ἰδραήμη εἰς Μάνην καὶ εἰς ἄλλα μέρη.

ΜΕΤΑ δὲ τὴν πτώσιν τοῦ Μεσολογγίου ἐφημέριζέτο ὅτι ὁ ἐχθρὸς ἐμελέτῃ νὰ κινηθῇ κατὰ Σπετσῶν καὶ Ὑδρας εἰς ἐξόντωσιν τῶν δύο ἐστιῶν τῆς ναυτικῆς δυνάμεως τῆς Ἑλλάδος. Ὁμολή καὶ πανταχόθεν βατὴ οὖσα ἡ νῆσος τῶν Σπετσῶν θὰ ἐκινδύνευεν ἐκ πρώτης προσβολῆς· τραχεῖα δὲ καὶ ἐκ φύσεως ὄχυρά ἡ τῆς Ὑδρας θ' ἀντεῖχεν ἔχουσα τὸν ἀπαιτούμενον ἀριθμὸν ἀνδρῶν πρὸς ὑπεράσπισιν· διὰ τοῦτο εἰς ἀσφάλειαν τῶν κατοίκων τῆς πρώτης καὶ εἰς ἔνωσιν ὅλης τῆς ναυτικῆς δυνάμεως καὶ ἐνδυνάμωσιν τῆς δευτέρας ἡ κυβέρνησις ἐθεώρησεν ἀναγκαιοτάτην τὴν μετοίκισιν τῶν Σπετσειωτῶν εἰς Ὑδραν, καὶ ἔστειλεν εἰς Σπέτσας τὸν πρόκριτον αὐτῶν καὶ μέλος αὐτῆς Ἀνδρέαν Χατοῦ-Ἀναργύρου ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ. Ὁ σκοπὸς εὐδωθή, ἡ ὑπάρχουσα ἀντιζηλία καὶ διαίσεις τῶν νησιωτῶν ἐξηλείφθη ἐνώπιον τοῦ κινδύνου καὶ ἐδόθη τὸ ἐν Ὑδρᾷ Καμίνι, παραθαλάσσιον τῆς πόλεως προάστειον, εἰς κατοικίαν τῶν μετοίκων. Προθυμίαν πολλὴν ἔδειξαν νὰ μεταβῶσιν εἰς Ὑδραν πρὸς ὑπεράσπισιν καὶ Κρανιδιωταὶ καὶ Ποριῶται· ἔσπευσε νὰ στείλῃ καὶ ἡ κυβέρνησις στρατεύματα· ἐπὶ τῇ ἐπιμονῇ δὲ αἰτήσῃ τῶν προκρίτων τῆς νήσου εἶχε διαβιβᾶσαι καὶ ὁ Φαβιέρος μέρος τοῦ τακτικοῦ ὡς εἰρηταί.

Κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ἔφθασαν εἰς Ναύπλιον οἱ ὀπλαρχηγοὶ καὶ στρατιῶται τῆς ἐνδοξοῦ φρουρᾶς τοῦ Μεσολογγίου· συνέρρευσεν μέγα πλῆθος καὶ ἄλλων στρατιωτῶν, ὥστε ἡ πρωτεύουσα κατέστη ἀληθὲς στρατόπεδον καὶ θέατρον καθ' ἡμέραν ἀταξιῶν. Ἡ κυβέρνησις κατεγίνετο ν' ἀπαλλάξῃ τῶν δεινῶν

τούτων τὴν πόλιν, νὰ καταστήσῃ χρησίμους τόσους στιβαροὺς
 βραχίονας καὶ νὰ περιθάλψῃ τὴν γυμνὴν καὶ ἀνυποδῆτον φρου-
 ρὰν τοῦ Μεσολογγίου κινήσασαν τοὺς πάντας εἰς θυμασμὸν
 διὰ τὰ ἀνδραγαθήματά της καὶ εἰς συμπάθειαν διὰ τὰ παθή-
 ματά της. Ἀλλ' ἡ ἀπορία τοῦ ταμείου παρέλυσεν ὅλας τὰς
 προσπάθειάς της. Ὁ φιλελληνισμὸς καλῇ τύχῃ τῆς Εὐρώπης
 καὶ τῆς Ἀμερικῆς ἐκρουφώθη, πεσόντος τοῦ Μεσολογγίου, ἐγέ-
 μιζε τὰς κενὰς τοῦ δημοσίου ἀποθήκας τροφῶν, καὶ ἡ κυβέρ-
 νησις εἶχε πῶς νὰ θρέψῃ τοὺς ἀπόρους, ἀλλὰ δὲν εἶχε πῶς
 ἄλλως νὰ τοὺς οἰκονομήσῃ· πρὸς τοῦτο ἐκάλεσεν εἰς ἐκούσιον
 ἔρανον τοὺς ἐν Ναυπλίῳ. Ἡ φωνὴ της ἤχησεν εἰς ὅτα ἄκου-
 όντων· συνῆλθαν οἱ πολῖται εἰς τὴν πλατεῖαν τῆς πόλεως· ὁ
 διδασκαλὸς Γεννάδιος ἐξιστόρησεν εἰς ἐπήκοον πάντων τὴν
 δεινότητα τῶν περιστάσεων, τὴν παντελῆ τοῦ ταμείου ἀχρη-
 ματίαν, τὴν δεινὴν τῆς κυβερνήσεως ἀμνηχανίαν εἰς ἐκστρά-
 τευσιν τόσων γενναίων ἀνδρῶν, καὶ συνεισέφερε πρῶτος αὐτὸς
 ὀκτὼ λίρας στερλίνας, ὅ ἐστιν ὅ,τι εἶχε· συνεκινήθησαν ὅλοι
 οἱ περὶεστώτες ἰδόντες τὴν γυμνότητα τῶν ὑπὲρ αὐτῶν τόσα
 πικρόντων καὶ τὴν πατρίδα δοξασάντων, καὶ ἀμιλλώμενοι τίς
 νὰ φανῇ ἐλευθεριώτερος, οἱ μὲν κατέθεσαν χρήματα καὶ ἄλλα
 πολύτιμα εἶδη, πολλοὶ δέ, ἐν οἷς καὶ ὁ Ὑψηλάντης, ἐπρόσφε-
 ραν τὰ χρυσὰ καὶ ἀργυρὰ ὅπλα των. Τὴν ἀκόλουθον δὲ ἡμέραν
 ἐγένετο πάλιν λόγος ἐπὶ τῇ πλατείᾳ περὶ συλλογῆς τῶν
 ἰδιωτικῶν ἵππων, καὶ πρῶτος ὁ πρόεδρος τῆς κυβερνήσεως
 Ζαήμης ἐπρόσφερε τοὺς ἐν τῇ φάτνῃ του, καὶ τὸ παράδειγμα
 αὐτοῦ ἐμιμήθησαν ἀριζήλως οἱ λοιποὶ ἵπποτρόφοι. Τοιοῦτο-
 τρόπως καὶ αἱ κατεπεύγουσαι τῆς πατρίδος ἀνάγκαι διὰ τῆς
 αὐτοπροκίρετου ταύτης συνεισφορᾶς ὅπως οὖν ἐθεραπεύθησαν,
 καὶ ἴλη ἐκ τοῦ προχείρου ἐσυστήθη. Ἐν ᾧ δὲ ἐνηργούνο τοῦτα
 ἐν Ναυπλίῳ, ἡ κυβερνήσις ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ καὶ εἰς
 διὰ πειθοῦς ἢ καὶ βίας πραγματοποιήσιν δαιτίου ἐν τῇ λοιπῇ
 ἐπικρατείᾳ, καὶ ἐστείλεν ἐπὶ τούτῳ εἰσπράκτορας καὶ δυνάμιν.

Κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας ἀπέθανεν ἐν Ναυπλίῳ ὁ Π. Πα-
 τρῶν Γερμανός, θύμα τῆς ἐπικρατούσης λοιμικῆς νόσου. Ὁλη
 ἡ δόξα τοῦ πρωταγωνιστοῦ τούτου ἀνέτειλε καὶ ἔδυσε ταῖς
 πρώταις ἡμέραις τῆς ἐπαναστάσεως.

Ἡ τόση δὲ συρροή στρατευμάτων ἐν Ναυπλίῳ καὶ αἱ ἀκα-
 τάπυστοι ἀπαιτήσεις αὐτῶν ἐμπόδιζαν τὴν κυβερνήσιν νὰ

σκέπτεται καὶ νῦν ἐνεργῇ ὅπως ἀπήτουν αἱ δειναὶ περιστάσεις, καὶ τὴν ἡνάγκηζεν νῦν μεθεδρεύσῃ εἰς μέρος ἡσυχώτερον καὶ ἀσφαλέςτερον· συνέπεσεν ἀπροσδοκῆτως καὶ ἄλλο κακὸν ἀπαί-
του τοῦτο. Ἡ κυβέρνησις, εἰσελθοῦσα εἰς Ναύπλιον, ἐπεκύ-
ρωσεν ὡς φρούρχον τὸν Φωτομάχην· ἄλλ' ἡ φρουρά τοῦ Πα-
λαμηδίου, ὑποκινηθεῖσα διὰ ῥαδιουργιῶν, ἀπεστάτησεν αἰφνης
κατὰ τοῦ ἀγαθοῦ ἄλλ' ἀνικάνου τούτου ἀρχηγοῦ τῆς, καὶ αὐ-
τὸν μὲν ἐξῶσε, παρέδωκε δὲ τὸ φρούριον εἰς χεῖρας τοῦ Γρίβα
ἀντιπολιτευομένου τὴν ἐνεστῶσαν κυβέρνησιν. Διὰ τοὺς λόγους
τούτους μετέβη ἡ κυβέρνησις τὴν 16 ἰουνίου προσωρινῶς εἰς
τὸν θαλασσόπυργον Ναυπλίου, ὅπου ὁ πρόεδρος καὶ ἄλλα μέλη
αὐτῆς ἐξ αἰτίας τῶν ἐπικρατούντων φόβων ἡμερονυκτέρευαν.

Μετὰ δὲ τὴν ἄλωσιν τοῦ Μεσολογγίου ὁ μὲν Ἰβραήμης ἐ-
πανῆλθεν εἰς Πελοπόννησον, ὁ δὲ Κιουταχῆς ἡτοιμάζετο νὰ
στρατεύσῃ εἰς Ἀθήνας· ἀπέπλευσαν δὲ καὶ οἱ ἐχθρικοὶ στόλοι
ὁ μὲν βυζαντινὸς εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὁ δὲ αἰγύπτιος εἰς
Νεόκαστρον καὶ ἐκείθεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν.

Φθάσας δὲ ὁ Ἰβραήμης εἰς Πατρὰς διέταξε τὸν περιφερόμε-
νον τὴν ἐπαρχίαν τῆς Γαστοῦνης Δελῆ-Ἀχμέτην νὰ ἐπανέλθῃ
ἐκεῖ· αὐτὸς δὲ, παραλαβὼν τὴν φρουρὰν τῶν Πατρῶν, ἀνέβη
ἀμαχητὶ εἰς τὴν πόλιν τῶν Καλαβρύτων, ὅπου δὲν ἦρε ψυχὴν,
καὶ κατακαύσας αὐτὴν ἐστράτευσεν εἰς Κλοκινόχωρια.

Ὑπεράνω τῶν χωρίων τούτων, ἐπὶ τοῦ Χελμοῦ κειμένων,
κατέφυγαν ἐπὶ τῆς εἰς Καλαβρυτὰ εἰσβολῆς τοῦ Ἰβραήμη χά-
ριν ἀσφαλείας πεντακισχίλιαι ψυχαί· συνῆλθαν δὲ εἰς ὑπερά-
σπισιν αὐτῶν τετρακόσιοι ὀπλοφόροι ὑπὸ τὸν Σολιώτην καὶ τὸν
Πετμεζῆν καὶ ὠχυρώθησαν ἐπὶ τῶν ὑπωρειῶν. Ἐπέπεσαν τινες
τῶν περὶ τὸν Ἰβραήμην τὴν 5 μαΐου ἀ' ὥραν μετὰ τὴν ἀνατο-
λὴν τοῦ ἡλίου, ἔπλυναν εὐρόντες γεννητὴν ἀντίστασιν καὶ ὠπι-
σθοδρόμησαν· ἐφορμήσαντες δ' ἐκ νέου πολυαριθμότεροι ἡνάγ-
κασαν τοὺς Ἕλληνας ν' ἀναβῶσιν εἰς Καστράκι καὶ ν' ἀγωνι-
σθῶσι νέον καὶ βρῦν ἀγῶνα, ἄλλ' οἱ ἐχθροὶ συνανέβησαν καὶ
ἐκεῖ καταδιώκοντές τους, ὑπερισχυσαν, καὶ ἐδόθησαν εἰς σφαγὴν
καὶ αἰχμαλωσίαν. Δεινὰ τὰ παθήματα τῶν οἰκογενειῶν ἐπὶ τῆς
φυγῆς τῶν καὶ διὰ τὴν καταδίωξιν καὶ διὰ τὸ κρημνῶδες τοῦ
τόπου καὶ τὸ πάχος τῆς χιόνης, ὅρινον ὄντος τοῦ μέρους. Πεν-
τακόσιοι ἐλέγετο ὅτι ἀπώλεσθησαν, οἱ μὲν κατακρημνιζόμενοι,
οἱ δὲ εἰς τὴν χιόνα βοθριζόμενοι. Αἰχμαλωτίσας δὲ ὁ Ἰβραήμης

Μάιος

μης ὑπερχιλίας ψυχὰς ἐπανῆλθεν εἰς Καλάβρυτα, καὶ ἀφήσας ἐκεῖ τὸ στράτευμά του παρέλαβε μόνον μίαν ἑκατοστὴν ἱππέων, ἀνέβη τὸν ἄνωθεν τῶν Ῥογῶν λόφον, κατέβη εἰς τὰ Ἀλώνια τῆς Ζαχλωροῦς, ἐσκοπίασε τὴν μονὴν τοῦ μεγάλου Σπηλαίου ἐπὶ ἀπορρήτου σχεδὸν θέσεως καὶ ὑπὸ τὴν ὑπεράσπισιν ἰσχυρὰς φρουρὰς κειμένην, ἐπανῆλθεν αὐθημερὸν εἰς Καλάβρυτα καὶ ὠδεύσε τὴν ἐπαύριον εἰς Τριπολιτσάν, ὅπου ἔφθασε τὴν 10 φέρων χίλια φορτώματα τροφῶν διὰ τὴν λιμώττουσαν φρουράν της.

Καθ' ὃν δὲ καιρὸν ἀνέβαιναν ὁ Ἰβραήμης εἰς Τριπολιτσάν, ἐξεστράτευσεν πρὸς τὸν Ἀλφειὸν ὁ ἐν Μοθώνῃ Σουλεημάρπητης μετὰ 2500 τακτικῶν εἰς ἐμποδίων ἴσως συρροῆς ἑλληνικῶν στρατευμάτων ἐπὶ τῆς πορείας τοῦ κυρίου του.

Ἀρχομένου δὲ τοῦ μαΐου, ἀνεχώρησεν ἐκ Ναυπλίου ὁ Κολοκοτρώνης, καὶ ἐπορεύθη εἰς Μπουγιάτι, ὅπου συνέλεξεν ἱκανοὺς στρατιώτας καὶ συνῆλθαν καὶ διάφοροι ὀπλαρχηγοί· συλλέξας δὲ καὶ ὁ Γενναῖος τοὺς ἐν Ναυπλίῳ Τριπολιτσιώτας καὶ ἄλλους Πελοποννησίους ἐπορεύθη καὶ αὐτὸς μετ' ὀλίγας ἡμέρας ὅπου ὁ πατήρ του. Ἐξ ὧσιν δὲ συνήχθησαν ἐκεῖ, 500 μετέβησαν εἰς Καρύταιναν, ὅθεν οἱ κάτοικοι φοβηθέντες εἶχαν ἀναχωρήσει μετὰ τῶν ποιμνίων των εἰς τὰ ὄρη τῆς Μάνης· ὀλίγοι δὲ αὐτῶν κατέφυγαν εἰς σπήλαια ἢ εἰς ὄχυρά μοναστήρια.

Τὴν δὲ 17 ἐξεστράτευσεν ὁ Ἰβραήμης· καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐβάδισε τὴν τῆς Καρυταίνης ὁδόν, ἀλλ' ἐτρέπη μετ' ὀλίγον εἰς τὴν τοῦ Μιστρά, διεσκόρπισε τοὺς κατέχοντας τὸ Μακρυπλάγι Ἑλληνας, ἄφησεν ἐκεῖ φρουράν, καὶ διὰ τῆς ὁδοῦ τοῦ Νησίου ἔφθασεν εἰς τὰ μεσσηνιακὰ φρούρια, καύσας καθ' ὁδὸν τὴν Ἀνδρίτσαιναν· στρατοπεδεύσας δ' ἐκτὸς τῆς Μοθώνης ἐξ αἰτίας τῆς ἐπικρατούσης ἐκεῖ καὶ ἐν Κορώνῃ λοιμικῆς νόσου διέμεινεν ἀργὸς ὁλόκληρον μῆνα.

Ἄν καὶ ἀνίκανοι ἐφανήσαν οἱ Πελοποννήσιοι ἀντιπαρατατόμενοι πρὸς τοὺς ἐχθροὺς των συστάδην, ἱκανοὶ ὅμως ἐδείχθησαν βλάπτοντές τους σποράδην, ἐνεδρεύοντες, ἢ κλεπτοπολεμοῦντες· 150 Ἀραβες, βύσκοντες τρεῖς ὥρας μακρὰν τῆς Κορώνης 185 ἵππους, ἐφονεύθησαν δι' ἐνέδρας σχεδὸν ὅλοι καὶ ἐζωγρήθησαν οἱ ἵπποι· πολλοὺς ἐχθροὺς ὁ Νικήτας καὶ ἄλλοι ὀπλαρχηγοὶ ἔφθειραν πίπτοντες αἵφνης ἐπὶ τοὺς ἀποσπωμένους τοῦ στρατεύματος κατὰ τὴν εἰς τὴν Μεσσηνίαν κατάβασίν των· 35 σποράδην περιφερόμενοι ἐσκοτώθησαν κατὰ τὸ Παληονέρι·

70 κατὰ τὸ Σούγελον τοῦ Νεοκάστρου, καὶ 16 μίαν φυρὰν καὶ 30 ἄλλην κατὰ τὴν Πέλοβαν· ἄλλα τὰ μικρὰ ταῦτα παθήματα μικρὰ παρενέβαλαν προσκόμματα εἰς τὰ φθοροποιὰ καὶ εὐτυχῆ κινήματα τοῦ ἐχθροῦ.

Ἄφ' οὗ δ' ἐπάτησε καὶ κατεπάτησεν ὁ Ἰβραήμης τὴν λοιπὴν Πελοπόννησον, ἠθέλησε νὰ εἰσβάλῃ καὶ εἰς τὴν Μάνην.

Εἶδχμεν ὅτι ἐπὶ τῆς πτώσεως τοῦ Νεοκάστρου ὁ Ἰβραήμης ἐκράτησε παρὰ τὴν σύμβασιν τοὺς ἐν αὐτῷ Γεωργάκην Μαυρομιχάλην καὶ Γιατράκον· τοὺς ἀπέλυσε δὲ καθ' ὃν καιρὸν ἀπελύθησαν οἱ ἐν Ναυπλίῳ κρατούμενοι δύο πασάδες οἱ μὴ συνυπογράψαντες τὴν ἐπὶ τῆς πτώσεως αὐτοῦ σύμβασιν. Ὁ ἀπολυθεὶς Μαυρομιχάλης, ἐξαγοραζόμενος, ὡς εἴρηται ἤδη, τὸν καιρὸν, καὶ προθέμενος νὰ προφυλάξῃ τὴν πατρίδα του ἀπὸ πάσης ἐχθρικῆς ἐπιδρομῆς, ἐζήτησεν, ἐπὶ τῆς ἐν Πελοποννήσῳ εὐτυχοῦς προόδου τῶν Αἰγυπτίων καὶ πρὸ τῆς εἰς Αἰτωλίαν μεταβάσεώς των, καὶ ἔλαβε παρὰ τοῦ Ἰβραήμη ἀμνηστήρια δι' αὐτὸν καὶ τοὺς συγγενεῖς του, καὶ ἔκτοτε οἱ Μανιάται δὲν ἐστράτευσαν ἐκτὸς τῶν ὁρίων των, κατακρινόμενοι ὑπὸ τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων ἐνεκὰ τῆς φαινομένης ἀδιχορίας των. Τὴν ἀμφίβολον δὲ ταύτην διαγωγὴν τῶν Μανιατῶν ἀποδοκιμάζων καὶ ὁ Ἰβραήμης ἔστειλε τὴν 29 ἐκ Μοθώνης πρὸς τὸν ἐν Μάνῃ διατρίβοντα Γεωργάκην Μαυρομιχάλην ἐπιστολὴν, δι' ἧς τὸν ἐπέπληττε πικρῶς ὡς μὴ τηρήσαντα τὴν ὑπόσχασίν του, τὸν διέταττε νὰ ὑπάγῃ ἐντὸς δέκα ἡμερῶν εἰς προσκύνησίν του παραλαβὼν καὶ τοὺς λοιποὺς ἐγκρίτους τῆς Μάνης, καὶ ἠπειλεῖ καταστροφὴν τῆς πατρίδος των, ἂν δὲν εἰσηκούετο (α).

Λαβὼν τὴν ἐπιστολὴν ὁ Γ. Μαυρομιχάλης ἔσπευσε νὰ τὴν κοινοποιήσῃ τοῖς ἐγκρίτοις τῶν συμπατριωτῶν του, καὶ συναινέσει αὐτῶν ἀπεκρίθη τὰ ἑξῆς·

« Ἀπὸ ἡμῶς τοὺς ὀλίγους Ἕλληνας τῆς Μάνης καὶ λοιποὺς » Ἕλληνας εὐρισκομένους εἰς αὐτὴν·

« Πρὸς τὸν Ἰβραήμην πᾶσαν τῆς Αἰγύπτου.

« Ἐλάβομεν τὸ γράμμα σου, εἰς τὸ ὅποιον εἶδαμεν νὰ μᾶς » φοβερίζῃς ὅτι, ἂν δὲν σοῦ προσφέρωμεν τὴν ὑποταγὴν μας, » θέλεις ἐξολοθρεῦσαι τοὺς Μανιάτας καὶ τὴν Μάνην· διὰ » τοῦτο καὶ ἡμεῖς σὲ περιμένομεν μὲ ὅσας δυνάμεις θελήσῃς.

« Οἱ κῆτοικοι τῆς Μάνης γράφομεν καὶ σὲ περιμένομεν ».

Ἡ ἀλληλογραφία αὕτη ἐθεωρήθη ὡς ἀφορμὴ πολέμου, καὶ

ἔκτοτε ὁ μὲν Ἰβραήμης ἡτοιμάζετο εἰς εἰσβολήν, οἱ δὲ Μανιαῖται εἰς ἀντίκρουσιν.

Ἰούνης

Τὴν 21 Ἰουνίου ἐκίνησαν ἑπτακισχίλιοι, τακτικοὶ καὶ ἄτακτοι πεζοὶ καὶ ἵππεις, κατὰ τῆς Μάνης, καὶ συγχρόνως ἐφάνησαν ἐν τῷ μεσσηνιακῷ κόλπῳ δύο βρίκια πολεμικὰ καὶ διάφορα φορτηγά. Τὰ πολεμικὰ ἐκανονοβόλησαν διάφορα παράλια τῆς Λακωνίας, καὶ ἐπρὸς ποιοῦντο οἱ ἐν αὐτοῖς ἐχθροὶ ὅτι ἐμελέτων αὐθημερὸν ἀποδίδασιν στρατευμάτων· ἀλλὰ κύριον σκοπὸν εἶχαν νὰ ἐλκύσωσι τὴν προσοχὴν τῶν Μανιατῶν πρὸς τὰ κινδυνεύοντα δῆθεν ταῦτα μέρη, ὥστε νὰ εὕρωσιν οἱ διὰ ξηρᾶς ἐρχόμενοι ἐλευθέραν τὴν δίοδον, δι' ἧς ἐσκόπευαν νὰ πατήσωσι τὸν τόπον. Ὀδεύοντες ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ οἱ ἑπτακισχίλιοι πρὸς ἀνατολὰς ἔφθασαν τὴν ἐπαύριον εἰς τοὺς πρόποδας τῶν ὄρεων ἔμπροσθεν τῆς πλησίον τοῦ ἐν τῷ μεσσηνιακῷ κόλπῳ λιμένος τοῦ Ἀρμυροῦ Βέργας, ὅπου εὐρόντες χιλίους Μανιάτας ἐτοίμους εἰς ἀντίστασιν ἐφώρμησαν πλήρεις τόλμης, ἀλλὰ σφοδρῶς καὶ εὐστόχως τυφεκισθέντες ὀπισθοδρόμησαν· ἐφώρμησαν καὶ ἐκ δευτέρου καὶ ἐκ τρίτου, ἀλλ' ἀπέτυχαν ἐπίσης· ἔδοκίμασαν μετὰ τὴν τριπλὴν ἀποτυχίαν νὰ ἐπιτέσωσιν ὀπισθεν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν δοκιμὴν ταύτην ἔπαθαν καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποχωρήσωσι μετὰ δεκάωρον πάλην, καθ' ἣν ἔπεσαν 100 ἐξ αὐτῶν, καὶ 4 ἐκ τῶν Μανιατῶν. Ἐν ᾧ δὲ ἤρχιζεν ἡ μάχη ἐν Βέργαις, βλέποντες οἱ ἐχθροὶ ὅλην τὴν δύναμιν τῆς Μάνης συγκεντρωθεῖσαν πρὸς ἐκείνην τὴν θέσιν, ἀπεσπάσθησαν 1500, καὶ ἐμβάντες εἰς πλοῖα ἐλθόντα εἰς τὸν λιμένα τοῦ Ἀρμυροῦ ἀπέβησαν αὐθημερὸν εἰς Δηρόν, ἐπάτησαν τὰ ἐκ δεξιῶν χωρία, Πύργον καὶ Χαριάν, καὶ πῦρ βαλόντες ἐπροχώρησαν πρὸς τὴν ἐξ ἀριστερῶν κωμόπολιν τῆς Τσίμοβας· ἀλλὰ κανονοβοληθέντες ἀπὸ τοῦ πύργου τοῦ Πικολάκη ὀπισθοδρόμησαν πρὸς τὰ Τσαλαπιανὰ ἐπὶ σκοπῷ ν' ἀναβῶσι δι' ἐκείνου τοῦ μέρους εἰς τὴν κωμόπολιν. Ἐξῴθεν τῶν Τσαλαπιανῶν κεῖνται πύργοι· τούτους καταλαβόντες ὀλίγοι Μανιαῖται ἐμπόδισαν τὴν εἰς τὴν κωμόπολιν πρόοδον τῶν ἐχθρῶν καὶ τοὺς ἠναγκάσαν νὰ ἐπανέλθωσιν ἄπρακτοι εἰς Δηρόν· ἀλλ' αὐστηρῶς ἐπιπληχθέντες ὑπὸ τοῦ Ἰβραήμη ἐπὶ τῇ ὀπισθοδρομῇ ὡς φυγόμενοι ἐπανῆλθαν εἰς Τσαλαπιανὰ τὴν ἐπαύριον πρὸς κυρίευσιν τῆς Τσίμοβας. Ἐν τοσούτῳ, γνωστοῦ γενομένου τοῦ κινδύνου διὰ κωδωνοκρουσίας, ἔδραμαν εἰς ὑπεράσπισιν τῆς κινδυνευούσης κωμοπόλεως οἱ κά-

τοικοι τῶν περίξ χωρίων ἔνοπλοι, ἐν οἷς καὶ ἀρχιερεῖς καὶ ἱερεῖς, ἔδραμν δρεπανηφόροι καὶ αἱ μεταξὺ Τσίμοβας καὶ Χαριᾶς θερίζουσαι πολυάριθμοι Μανιάτιδες, παρηκολούθησε καὶ ὁ καθ' ὁδὸν εὐρεθεὶς Κωνσταντῖνος Μαυρομιχάλης καὶ οἱ περὶ αὐτόν, μεταβαίνοντες εἰς βοήθειαν τῶν ἐν τῷ Ἀρμυρῷ, καὶ ὅλοι ὁμοῦ, ἄνδρες, γυναῖκες, κληρικοὶ καὶ λαϊκοί, προσέβαλαν τοὺς ἐχθροὺς, καὶ φονεύσαντες καὶ αἰχμαλωτίσαντες πολλοὺς, ἀπόθησαν τοὺς λοιποὺς ὅλους μέχρι θαλάσσης κακῶς ἔχοντας. Καταδιωκόμενοι οἱ ἐχθροὶ κατέλαβαν τὴν παραθαλάσσιον ὀχυρὰν θέσιν Τσουμπάρι, καὶ βοηθούμενοι ὑπὸ τῶν πλοίων ἀντέστησαν, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἡττήθησαν καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ καταφύγωσι τὴν 25 εἰς τὰ πλοῖα ἐν τοιαύτῃ βίᾳ, ὥστε τινὲς πεσόντες εἰς τὴν θάλασσαν ἐπνίγησαν.

Οἱ δὲ ἐν Βέργαις ἀπομείναντες ἐδοκίμασαν νὰ χτυπήσωσι τοὺς νικητάς των ἐκ νέου τὴν 24, ἀλλὰ καὶ τότε ἀπέτυχαν καὶ ἀνεχώρησαν καὶ αὐτοὶ τὴν ἐπαύριον εἰς Καλαμάταν πολλὰ παθόντες. Εἰς βοήθειαν τῶν Μανιατῶν ἐξεστράτευσαν δισχιλίοι Πελοποννήσιοι ὑπὸ τὸν Κολοκοτρώνην, μαθόντες δὲ καθ' ὁδὸν τὴν τροπὴν τῶν ἐχθρῶν ἀνεστρατοπέδευσαν.

Ἄνδρες ἐφάνησαν καὶ αὐταὶ οἱ δρεπανηφόροι Μανιάτιδες, καὶ ἄξιον μνήμης τὸ ἐξῆς ἀνδραγάθημα μιᾶς αὐτῶν. Θερίζων ὁ γέρων Βοζίκης τὸν ἐπὶ τῆς παραλίας ἀγρόν του συνελήφθη αἰφνης ὑπὸ δύο Αἰγυπτίων. Καταγινόμενον δὲ εἰς δέσμευσίν του, ἐπέπεσεν ἡ συνθερίζουσα θυγάτηρ του, Πανώρηα, ἔκοψε διὰ τοῦ δρεπάνου τῆς τὸν λάρυγγα τοῦ ἐνὸς καὶ βοηθουμένη ὑπὸ τοῦ πατρὸς τῆς ἐφόνευσε τὸν ἄλλον.

Κατὰ τὰς ἡμέρας δὲ ταύτας ἦσαν τινες Ἕλληνες ὠχυρωμένοι ἐν τοῖς παρὰ τὸν ποταμὸν τῆς Καρυταίνης σπηλαίοις, ὅπου· ἐλθόντες ἐχθροὶ τοὺς ἐπολιορκήσαν. Γενναίως ἀντέστησαν οἱ ἔγκλειστοι· ἐπιπεσόντων δὲ μετ' ὀλίγον καὶ ἄλλων ἔξωθεν Ἑλλήνων, παθόντες οἱ πολιορκηταὶ ἀπεμακρύνθησαν.

Ὁ δὲ Ἰβραήμης, καταισχυνθεὶς ἐν τῇ εἰς Μάνην στρατείᾳ του, ᾤδευσε μετ' ὀλίγας ἡμέρας εἰς Τριπολιτσάν. Συνέπεσε νὰ ἐτοιμάζωνται οἱ Ἕλληνες εἰς προσβολὴν τῆς ἐχθρικῆς φρουρᾶς τοῦ Μακρυπλαγίου· ἀλλ' αἰφνης ἰδόντες τὰ ὑπὸ τὸν Ἰβραήμην στρατεύματα προχωροῦντα ἐπὶ τῶν πεδιάδων τοῦ Λεονταρίου καὶ τῆς Καρυταίνης παρήτησαν τὸ σχέδιόν των καὶ ἀπεμα-

κρύνθησαν. Οἱ δὲ ἐχθροὶ εἰσῆλθον, μηδενὸς ἐνκντιομένου, εἰς Τριπολιτσάν φέροντες πολλὰς τροφάς.

Ἰούλιος

Ὁ δὲ Κολοκοτρώνης μετὰ τὴν πρὸς τὴν Καλαμάταν στρατείαν τοῦ ἐπανῆλθεν εἰς Ναύπλιον, ἔκλεισε καπηλεῖα καὶ καφενεῖα, ἐπειθανάγκασεν ὅλους τοὺς ὀπλοφοροῦντας νὰ τὸν ἀκολουθήσωσι, καὶ παρὰ λαβῶν διακοσίους ἵππεῖς τακτικούς καὶ ἀτάκτους, τοὺς ἐτοποθέτησεν ἐν Βερβένοις, ὅπου συνῆλθον καὶ ἄλλοθεν ἄλλοι στρατιῶται. Οἱ Τούρκοι συνείθιζαν νὰ ἐξέρχωνται τῆς Τριπολιτσᾶς καὶ νὰ περιφέρονται χορτολογοῦντες ἢ τροφολογοῦντες. Τοῦτο παρκτηρήσαντες οἱ ἐν Βερβένοις κατέβησαν εἰς τὴν πεδιάδα τὴν νύκτα τῆς 18 Ἰουλίου, καὶ κατέλαβον οἱ μὲν, ἐν οἷς καὶ ὁ Νικήτας καὶ τὸ ἄτακτον ἱππικὸν ὑπὸ τὸν Χατζῆ-Μιχαήλ, τὰς Ῥίζας, οἱ δέ, ἐν οἷς καὶ οἱ τακτικοὶ ἵππεῖς ὑπὸ τὸν Ἀλμεῖδαν, τὸ χωρίον Μεχμέταγαν καὶ ἐνέδρευαν.

Ὁ δὲ Ἰβραήμης, διατρίψας ἐν Τριπολιτσᾷ ἡμέρας τινὰς εἰς ἀνάπαυσιν τοῦ στρατεύματός του, ἐξεστράτευσεν τὴν 18 διαίρεσας εἰς τρία τὸ στράτευμά του· καὶ τὸ μὲν ὠδεύει κατὰ τὸ Νούδιμιον, τὸ δὲ κατὰ τὴν Κανδήλιν, τὸ δὲ πρὸς τὴν Καρύταιναν, ὅπερ καὶ ἡκροβολίσθη μετὰ τῶν περὶ τὸν Γενναῖον κατὰ τὰ λειβάδια τοῦ Ἀρκουδορρέυματος· ἀρπάσαντα δὲ καὶ τὰ τρία ἀνθρώπους, ζῶα καὶ τροφάς, ἐπανῆλθον μετὰ δύο ἡμέρας εἰς Τριπολιτσάν. Τὴν αὐτὴν ἡμέραν τρεῖς λόχοι Ἀράβων ὑπῆγαν ἀνυπόπτως πρὸς τὸ χωρίον Μεχμέταγαν, ὅπου ἐνέδρευαν Ἕλληνες. Ἰδόντες οὗτοι τοὺς ἐχθροὺς ἐρχομένους ἐφόρμησαν· ἔδραμαν καὶ οἱ κατέχοντες τὰς Ῥίζας, τοὺς ἐκύκλωσαν, ἐφύνευσαν ὑπερδιακοσίους καὶ ἐπῆραν δύο σημαίας καὶ ἐξ τύμπανα, ὀλίγην δὲ ζημίαν αὐτοὶ ἔπαθον. Οἱ δ' ἐν Τριπολιτσᾷ, μαθόντες τὸ γεγονός, ἐξώρμησαν ἐπὶ τοὺς Ἕλληνας, ἀλλὰ δὲν τοὺς ἐπρόφθασαν ἀναβάντας τὰ ὄρη. Ἐπιστραφέντες δὲ εἰς τὴν πόλιν ἄπρακτοι, καὶ ἀκούσαντες ὅτι συνῆλθε στράτευμα ἑλληνικὸν εἰς Ἀλωνίσταιναν, ἐπεξῆλθον οἱ μὲν κατ' εὐθεΐαν, οἱ δὲ διὰ τοῦ Λεβιδίου, ἔτρεψαν τὸ στράτευμα μετὰ μικρὸν ἡκροβολισμόν, καὶ μετὰ ταῦτα ὑπῆγαν ὅλοι ὁμοῦ εἰς Βυτίναν, τὴν ἔκασαν, καὶ ἐπανῆλθον διὰ τοῦ Λεβιδίου εἰς Τριπολιτσάν. Μετὰ τὴν ἐπιδρομὴν ταύτην ἔπεσεν ὁ Ἰβραήμης εἰς τὴν ἐπαρχίαν τοῦ Ἀγίου Πέτρου, καὶ μὴ εὐρὼν ἀντίστασιν ἔκαυσε τὸ Καστρί, τὸν Ἀγίον Πέτρον, τὸν Ἀγίον Ἰωάννην, τὰ Καλύβια

καὶ κατέβη εἰς τὸ "Ἄστρος· ἐκεῖ διήρесе τὸ στράτευμά του εἰς τρία, καὶ τὸ μὲν ὤδευσε πρὸς τὴν Βαρβακουῶν κατὰ τὸν Μιστρᾶν, τὸ δὲ πρὸς τὴν Ἀράχωβαν, τὸ δὲ πρὸς τὴν Τσακονίαν καὶ ἔκκυσε τὸν Πραστόν· ἐσκήπευαν δὲ νὰ συνεισβάλωσιν εἰς τὴν Μάνην.

Καθ' ὃν δὲ καιρὸν ὁ Ἰβραήμης ἔκαίε καὶ ἔθυεν, ἔτυχε διατρίβων ὁ Νικητής κατὰ τοὺς ἀντικρὺ τοῦ Ναυπλίου Μύλους ἔχων ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν του καὶ τινὰς τῆς φρουρᾶς τοῦ Μεσολυγγίου, καὶ τὴν συστηθεῖσαν πρὸ ὀλίγου φάλαγγα τῶν Ἰώνων, καὶ τὸ σῶμα τῶν Ἐπτανησίων, ἔτρεξε κατόπιν τοῦ ἐχθροῦ καὶ βλέπων αὐτὸν ἐπιστρέφοντα πανστρατ'· πρὸς τὸ "Ἄστρος, ἔδραμε καὶ εἰσῆλθε μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν εἰς τὸ ἐπὶ τῆς θέσεως ἐκείνῃ· νεόκτιστον φρούριον, ὅπου ὡς εἰς ἀσφαλῆ τόπον εἶχαν καταφύγει χίλιαι διακόσαιο ψυχαί. Οἱ ἐχθροί, χίλιοι πεζοὶ καὶ τριακόσιοι ἵππεῖς, ἐφώρμησαν τὴν 4 αὐγούστου, ἀλλ' ἀπεκρούσθησαν· ἐφώρμησαν καὶ τὴν ἐπαύριον, ἀλλ' ἀπεκρούσθησαν ἐπίσης καὶ ἀνεχώρησαν ἄπρακτοι· προσέβαλαν καὶ τὴν ἐπάνωθεν τοῦ Καστρίου μονὴν τοῦ Προδρόμου, ὅπου ἐνοσηλεύοντο ἄσθενεῖς καὶ τραυματαῖαι, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖθεν ἀνεχώρησαν ἄπρακτοι. Μετὰ τὴν διττὴν ταύτην ἀποτυχίαν, οἱ μὲν ἐπανῆλθαν εἰς Τριπολιτσάν, οἱ πλεῖστοι δὲ ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τοῦ Ἰβραήμη ἔπεναν εἰς τὴν Λακεδαιμονίαν ἐπὶ σκοπῷ νὰ εἰσβάλωσι· πάλιν εἰς τὴν Μάνην διὰ τῆς ἀνχτολικῆς πλευρᾶς τοῦ Ταυγέτου· παρηκολούθουν δὲ αὐτοὺς δισχιλίοι Ἕλληνες ὑπὸ τὸν Νικητᾶν, τὸν Πλαπούταν καὶ τὸν Γενναῖον φονεύοντες καὶ ζωγροῦντες τοὺς ἀποκοπτομένους τοῦ στρατοπέδου καὶ περιφερομένους χάριν λεηλασίας. Τὴν δὲ 19 οἱ δισχιλίοι οὗτοι συνῆψαν μάχην μετὰ τινος ἀποσπάσματος χιλίων ἀτάκτων πεζῶν καὶ ἱππέων ἕν τινι στενοτοπίᾳ κατὰ τὸν Μπασαράν· ἐφόνευσαν 50, ἐζώγρησαν 17, πολλοὺς ἵππους καὶ ἡμιόνους, καὶ ἀπέσπασαν τῶν χειρῶν αὐτῶν 40 αἰχμηλώτους, χιλιάδας αἰγοπροβάτων, καὶ 300 βόας. Οἱ ἐχθροὶ ἀπῆντησαν ἐπὶ τῆς πορείας των ἄλλο ἀξιοσημείωτον πρόσκομμα. Ἐντὸς τοῦ πύργου τοῦ Μεχμέμπεση ἐκλείσθησαν ὑπὸ τινι ἱερέᾳ 30 Ἕλληνες, δώδεκα ἡμέρας ἐπολιορκήθησαν καὶ καθ' ἡμέραν ἐκανοηθολοῦντο, γενναίως ἐγκρατεροῦντες· ἰδόντες δὲ ὅτι ὑπεσκάπτετο ὑπόνομος ἐζώρμησαν τὴν νύκτα ξιφῆρεις διὰ μέσου τῶν πολυαριθμῶν ἐχθρῶν· τρεῖς μόνον ἐφονεύθησαν, ἐν οἷς καὶ ὁ ἱερεύς.

Αὐγούστος

Προχωροῦντες δὲ οἱ ἔχθροι εἰς ὃν προέθεντο ὄρον, ἐπάτησαν τὴν 21 τὴν Μάνην, καὶ διελθόντες τὰ χωρία τῆς Ἀναβρυτῆς καὶ τοῦ Στορτοῦ διέβησαν τὴν ἐπὶ τοῦ Ταῦγέτου κακὴν Σκάλαν, πλησίον τῆς ἐπαρχίας Ἀνδρουβίστης· ἀλλὰ εὐρόντες ἀντίστασιν ὠπισθοδρόμησαν, καὶ ἀναβάντες ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους ἠΐλισθησαν ἐν τῇ πεδιάδι τοῦ Μαχμούτμπεη· ἐκεῖθεν ἐστράτευσαν τὴν ἐπαύριον καὶ ἔφθασαν εἰς τὸ στόμιον τοῦ Εὐρώτα. Ἐνδιατρίψαντες δὲ δύο ἡμέρας ἀνέβησαν τὰ Μπαρδουνοχωρία καὶ ἔπесαν εἰς τὴν ἐπαρχίαν τοῦ Μαλευρίου, καίοντες κωμοπόλεις καὶ χωρία. Θέλοντες δὲ νὰ προχωρήσωσιν εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Μάνης, ὤδευσαν τὴν 27 πρὸς τὸ χωρίον Μανιάκοβαν. Ἐκεῖ εὐρεθέντες ὁ Παναγιώτης Κοσονάκος καὶ οἱ περὶ αὐτὸν ἐκλείσθησαν ἐντὸς τινῶν οἰκιῶν πολεμοῦντες γενναίως. Ἦλθαν μετ' ὀλίγον εἰς βοήθειάν των καὶ τινες ἄλλοι ὑπὸ τὸν Γεωργάκην Μαυρομιχάλην περιφερόμενον ἐπὶ στρατολογίᾳ· ἀλλ' οἱ ἔχθροι ἦσαν πολλοὶ καὶ ἡ θέσις ὅχι τόσον ὀχυρά· ὅλοι δὲ οἱ ἐκεῖ Ἕλληνες, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν περὶ τὸν Μαυρομιχάλην, ἦσαν μόλις 300· διὰ τοῦτο ἀφήσαντες τὸ χωρίον μετέβησαν εἰς ἄλλην παραπλήσιον ὀχυρωτέραν θέσιν. Κυριεύσαντες οἱ ἔχθροι τὸ χωρίον ὥρμησαν καὶ εἰς τὴν ἄλλην θέσιν καὶ ἐπολέμησαν τοὺς ἐκεῖ μέχρι τῆς ἐσπέρας, καθ' ἣν, φανέντος τοῦ Ἡλίου Κατσάκου μετὰ 300 ἐκλεκτῶν ἐπιπεσόντων ὤπισθεν, ὠπισθοδρόμησαν καὶ ἐπανῆλθαν εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Πασαβᾶ, ἐπὶ σκοπῇ νὰ ὀδεύσωσιν εἰς τὰ χωρία Σκυφιάνικα καὶ Πολυάραβον· ἀλλὰ φοβούμενοι μὴ πάθωσι καὶ ἐν τῇ ὁδῷ ταύτῃ ἐδίσταζαν. Ἐν μέσῳ δὲ τοῦ δισταγμοῦ των Μπόσινάς τις ἐκ τῶν δευτερευόντων ὀπλαρχηγῶν τῆς Μάνης, παρακολουθῶν τοὺς ἔχθρους ὡς προσκυνήσας, ἀνεδέχθη, ἄλλος Ἐφιάλτης, νὰ τοὺς ὀδηγήσῃ εἰς τὰ ῥηθέντα χωρία διὰ τινος ἀγνώστου μονοπατίου. Ἐπὶ τοῦ μονοπατίου τούτου κεῖται τὸ χωρίον Δέσφινα, ἐντὸς δὲ τοῦ πύργου τοῦ χωρίου ἦσαν οἱ περὶ τὸν Θεοδωρὴν Σταθάκον. Οἱ ἔχθροι ἀπέκλεισαν τὸν πύργον, καὶ ὁ Μπόσινας ἐφώναζε μακρόθεν λέγων, «Παραδοθῆτε, συμπέθερε Σταθάκε, εἰς τὸν αὐθέν.» «τὴν τῆς Μάνης· θὰ χαθῆτε ὅλοι.» «καὶ ποῖος μᾶς ἐγγυᾶται» «ὅτι δὲν θὰ κηκοπάθωμεν, ἂν προσκυνήσωμεν;» ἀπάντησεν ὁ Σταθάκος. «Ἐγὼ συμπέθερε», εἶπεν ὁ Μπόσινας· «κύτταξε μὴ» «μᾶς φάγουν μὲ ἀπιστιάν», ἐπανέλαβεν ὁ Σταθάκος· «μὴ φο» «βῶσθε», ἀπεκρίθη ὁ Μπόσινας, «ἐγὼ σὰς δίδω τὸν λόγον

» μου, ἐγὼ σὺς ἔχω εἰς τὸν λαίμῳ μου ». « Σὲ πιστεύω, συμ-
 » πέθερε », ἐφώναζεν ὁ Σταθάκος, « ἔλα κ' ἔπαρε τὰ ὄπλα μου ».
 Ἐτρεξεν ὁ Μπόσινας νὰ ἐπάρῃ τὰ ὄπλα, καὶ ὁ Σταθάκος τὸν
 ἐτουφέκισε καὶ τὸν ἐφόνευσεν. Ἰδόντες οἱ Τουρκοὶ τὸν τόσον
 χρήσιμον φίλον φονευθέντα ὤρμησαν εἰς τὸν πύργον, τὸν ἔκαυ-
 σαν καὶ συνέκαυσαν καὶ ὅλους τοὺς ἐν αὐτῷ. Ἐν τοσοῦτῳ τὰ
 συμβάντα ταῦτα ὠφέλησαν, διότι φέροντα προσκόμματα εἰς
 τὴν ταχέϊαν πορείαν τῶν ἐχθρῶν ἔδωκαν καιρὸν τοῖς ἐν Πο-
 λυαράβῳ νὰ ἐτοιμασθῶσιν εἰς ἀντίστασιν. Τὴν δὲ 28 ἔφθασαν
 οἱ ἐχθροὶ εἰς Πολυαράβον· τριακόσιοι ἦσαν κατ'ἀρχὰς οἱ ὑπερ-
 ασπισταί του· ἀλλ' ἦλθαν μετὰ ταῦτα εἰς ἀντίληψιν αὐτῶν ὁ
 Τσαλαφατῖνος καὶ ὁ Γιατράκος καὶ μετ' ὀλίγον καὶ ὁ Γεωργά-
 κης Μαυρομιχάλης καὶ ὁ Ἡλίας Κατσάκος, καὶ ἔγεινεν ὅλοι
 δισχιλίοι. Μάχης δὲ κρατερᾶς γενομένης, ἔτρεψαν οἱ ὀλίγοι
 τοὺς πολυαριθμούς ἐχθροὺς κακῶς ἔχοντας· διακόσια ἐχθρικά
 πτώματα ἔμειναν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, καὶ ἐπταὶ ἐζωγρή-
 θησαν. Ἐφονεύθησαν δὲ καὶ ἐννέα Ἕλληνες, καὶ ἄλλοι τόσοι
 ἐπληγώθησαν. Ἀξιοσημεῖωτον τὸ ἐξῆς γυναικεῖον ἀρίστευμα·
 Ἡ Ἑλένη Ἀναιπιόνυμφη, βαστώσα τὰ δύο ἀνήλικα τέκνα της
 καὶ καταδιωκομένη ὑπό τινος Αἰγυπτίου, ἔφευγε πρὸς τὸ ὄρος τοῦ
 Πολυαράβου. Ἐπὶ τῆς φυγῆς ἐλύθη ἡ μακρὰ ζώνη της· ὁ Αἰ-
 γύπιος ἔδραξε τὴν συρομένην ἄκραν καὶ ἐπροσπάθει νὰ κρα-
 τήσῃ τοιοῦτοτρόπως τὴν φεύγουσαν· ἀλλ' αὕτη, ἀφῆσασα κατὰ
 γῆς τὰ τέκνα, ἔδραξε τὴν ἄλλην ἄκραν, ὅπου εὐρίσκετο δεδε-
 μένος ὁ θησαυρὸς της, δέκα δίστηλα· αἰσθανθεῖσα δὲ ὅτι ἡ
 ζώνη ἐτεντώθη, ἀπέλυσεν αἶφνης τὴν ἄκραν καὶ πεσόντα ὑπτιον
 τὸν Αἰγύπτιον ἐτραχυάτισε διὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ λόγχης, καὶ
 ἔσωσεν ἑαυτήν, τὰ τέκνα καὶ τὸν θησαυρόν.

Ἡττηθέντες καὶ φυγόντες ἐκεῖθεν οἱ ἐχθροὶ κατέβησαν τὴν
 αὐτὴν ἐσπέραν εἰς τὰ πεδινὰ τοῦ Μαλευρίου, τὴν ἄλλην εἰς
 Ἑλὸς, καὶ τὴν πρώτην ἐβδόμαδα τοῦ σепτεμβρίου ἐπανῆλθαν Σεπτέμβριος
 κατησχυμένοι διὰ τοῦ Μιστρά εἰς Τριπολιτσάν. Χάρις εἰς τὴν
 ἀνδρίαν τῶν Μανιατῶν, εἰς τὸ ἐνθερμον καὶ ἀκράμνον ζῆλον
 τῶν ἀρχηγῶν αὐτῶν καὶ εἰς τὸ δύσβατον καὶ τραχὺ τοῦ τό-
 που, δις ἐπάτησε τὴν Μάνην, καὶ δις κατησχύνθη ἐνώπιον
 ὀλίγων ὁ Ἰβραήμης· ἀπένιψαν καὶ οἱ Μανιαταὶ τὸν ῥύπον τῆς
 πρὸ τῆς ἐχθρικῆς εἰσβολῆς ἀδιαφορίας των.

Ἐπιστρέψας δὲ ὁ Ἰβραήμης εἰς Τριπολιτσάν ἐξεστράτευσεν

ἐκ νέου τὴν 8, καὶ φθάσας εἰς Δάραν ἄφησεν ἐκεῖ ἐν σῶμα εἰς συγκομιδὴν τροφῶν καὶ καταστροφῆν τῶν περίξ χωρίων· αὐτὸς δέ, παραλαβὼν τὸ πλεῖστον τοῦ στρατεύματος εἰσέβαλε τὴν 18 εἰς τὰ χωρία τῆς ἐπαρχίας Κκαλβρύτων, Κατσάνην καὶ Λιθάρτσι, καὶ ἐστρατοπέδευσε κατὰ τὴν Ποταμιάν. Μαθὼν τὴν ἐκστρατεῖαν ταύτην ὁ Λεχουρίτης, παρέλαθε τοὺς κατέχοντας τὴν θέσιν τοῦ ἁγίου Γεωργίου στρατιώτας του καὶ ὅσους ἄλλους ἐδυνήθη, ἔδραμεν εἰς Σωποτόν, καὶ συνάξας τοὺς χωρικοὺς κατέλαθε τῆς δύο θέσεις, ἅγιον Ἀθανάσιον καὶ Χόβολην, δι' ὧν ἐδύνατο ὁ ἐχθρὸς νὰ εἰσβάλῃ εἰς Σωποτόν. Τὴν αὐγὴν τῆς 14 ἐφάνησαν κατὰ τὴν Χόβολην 250 ἱππεῖς, ἀλλὰ προσβληθέντες ἐστράφησαν εἰς τὸ στρατόπεδον· τὴν δὲ ἐπιούσαν νύκτα ὑπῆλυν 500 εἰς Τριπόταμον, καὶ δὲν ἦσαν ἀντιστασιν· καὶ τινες μὲν αὐτῶν, ἐμβάντες εἰς τι νεοκτισθὲν μοναστήριον, ἐφόνευσαν τὸν κτήτορα αὐτοῦ καὶ ἄλλους ἱερωμένους καὶ λαϊκοὺς, τινὲς δὲ ἀνέβησαν εἰς Βερσόβι, ἀλλ' εὐρόντες ἀντίστασιν δὲν εἰσῆλθαν· ἀντίστασιν ἐπίσης ἦσαν καὶ ἄλλοι ἐξ αὐτῶν θελήσαντες νὰ πατήσωσι τὴν Νάσιαν καὶ τὸ Σκουπι. Τὴν δὲ 15 χίλιοι ἐχθροί, πεζοὶ καὶ ἱππεῖς, ἐφάνησαν πρὸς τοὺς πρόποδας τοῦ Μοστιτίου καὶ τοῦ Κλητορίου· καὶ ὀλίγοι μὲν αὐτῶν ἐπρόφθασαν καὶ ἐμβῆκαν εἰς Κλητόρι, καὶ λεηλατήσαντες ὀλίγας οἰκίας ἀνεχώρησαν, οἱ δὲ λοιποὶ εὐρόντες ἔμπροσθέν των τοὺς περὶ τὸν ἀκάματον Λεχουρίτην, ἀφήσαντας τὸν ἅγιον Ἀθανάσιον καὶ μεταβάντας ἐκεῖ, ἐμποδίσθησαν νὰ εἰσέλθωσιν εἰς Μοστιτί. Οἱ ἐχθροὶ ἐπροχώρησαν εἰς τὸ γεφύρι τοῦ Ἀμπήμπαγα, ἀλλ' εὐρόντες τὴν θέσιν ἐκείνην προκατειλημμένην, ἐπέστρεψαν εἰς Καρνέσι ἄπρακτοι. Τὴν δὲ 18 ἐστράτευσαν πρὸς τὴν Χόβολην, ἀλλ' ἐπολεμήθησαν καὶ κατεδιώχθησαν. Τὴν δὲ ἐπιούσαν ἐκίνησαν ἐπὶ τοὺς ἀπομείναντας κατὰ τὸν ἅγιον Ἀθανάσιον· τρεῖς ἐφώρμησαν, ἀλλὰ δὲν ἐδυνήθησαν νὰ τοὺς σαλεύσωσι· πεσόντες τελευταῖον πεζοὶ καὶ ἱππεῖς, ταχτικοὶ καὶ ἄτακτοι, ὡς τυφλοὶ, τοὺς ἔτρεψαν καὶ εἰσῆλθαν εἰς Σωποτόν. Οἱ Ἕλληνες, τρέξαντες δρομαίως, ἐφάνησαν αἰφνης κατὰ τὸν ἅγιον Γεώργιον· ἐκεῖθεν ἐτουφέκισαν σφοδρῶς τοὺς ἐν Σωποτῶ καὶ τοὺς ἠνάγκασαν νὰ ἐξέλθωσι μηδεμίαν φθάσαντας νὰ κάυσωσιν οἰκίαν. Οἱ Ἕλληνες ἔμειναν ἐν τῇ αὐτῇ θέσει τοῦ ἁγίου Γεωργίου, καὶ κατέλαβαν καὶ τὴν τοῦ ἁγίου Νικολάου ἀντικρὺ τοῦ Σωποτοῦ. Τὴν δὲ 30 τὸ πρῶτὸ ὥρμησαν χίλιοι ἐχθροὶ καὶ

ἐπάτησαν ἐκ νέου τὸ Σωποτόν· ἐπάτησάν τινες αὐτῶν καὶ τὴν ἀγίαν Βαρβάραν, ἀλλ' ὀλίγην ὥραν ἐνδιέμειναν ἀποδιωχθέντες· ἐπάτησαν ὅμως ἄλλα χωρία, ἔκαυσαν τὸ Βεζίνι, τὴν Νάσιαν καὶ τὸ Σκουπι· ὑπῆγαν καὶ εἰς Βερσίτσι, ἔθεν ἀπεκρούσθησαν. Ἐν τῷ μεταξύ τούτῳ ἔφθασεν εἰς τὸ στρατόπεδον καὶ τὸ ἐν Δάρα ἀπομείναν καθ' ὁδὸν σῶμα, ἀφ' οὗ ἠφάνισε καὶ ἐκεῖνο πολλὰ χωρία. Συνάξαντες δὲ οἱ ἐχθροὶ πολλοὺς καρπούς ἀπεσκῆνωσαν τὴν 26 ἐκ τῆς Ποταμιᾶς, μετέβησαν εἰς Λοῦστραν, ἐσύναξαν καὶ ἐκεῖ καρπούς, καὶ καύσαντες τὰ καθ' ὁδὸν χωρία, ἐπέστρεψαν τὴν 29 εἰς Τριπολιτσάν. Μετ' ὀλίγας δὲ ἡμέρας ἐκίνησάν τινες αὐτῶν εἰς τινὰ τῶν δυτικῶν χωρίων τῆς ἐπαρχίας τοῦ Ἀργους, ὑπῆγαν εἰς Ἅγιον Γεώργιον, καὶ εἰς ἄλλα χωρία τῆς ἐπαρχίας Κορίνθου, καὶ καρπολογήσαντες ἐπανῆλθαν εἰς Τριπολιτσάν. Ἐπειδὴ δὲ ἐπλησίαζεν ὁ χειμὼν καὶ οὐδαμοῦ ὑπῆρχεν ἀξιόμαχον στρατόπεδον ἐλληνικόν, ἄφησεν ὁ Ἰβραήμης ἐν Τριπολιτσᾷ δυνατὴν φρουράν, καὶ παραλαβὼν τὸ λοιπὸν στράτευμα κατέβη πρὸς τὰ μεσσηνιακὰ φρούρια καὶ ἔφθασεν εἰς Μοθώνην τὴν 2 νοεμβρίου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΒ'.

Τὰ κατὰ θάλασσαν μέχρι τέλους τοῦ ἔτους. - Ἀφίξεις εἰς Ἑλλάδα τοῦ ἀτμόπλου Ἑκατερίας, καὶ τῆς φρεγάτας Ἑλλάδος. - Φιλελληνισμός τοῦ βασιλείως τῆς Βαυαρίας - Σκανδαλώδης διαγωγή τοῦ αὐστριακοῦ ναυτικοῦ. - Ἐμφύλιος πόλεμος ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κορίνθου. - Τὰ κατὰ τὴν Κρήτην.

ΛΗΓΟΝΤΟΣ δὲ τοῦ ἰουνίου ἐξέπλευσε τοῦ Ἑλλησπόντου ἡ πρώτη μοῖρα τοῦ ὀθωμανικοῦ στόλου ὑπὸ τὸν καπητανάμπην, καὶ τὴν 1 ἰουλίου εἰσέπλευσε τὸν λιμένα τοῦ Νσοκάστρου· συνίστατο δὲ ἐκ 2 δικρότων καὶ 20 φρεγατῶν, κορβεττῶν καὶ βρικίων. Τὴν δὲ τελευταίαν ἡμέραν τοῦ ἰουνίου ἐξέπλευσε καὶ ἡ δευτέρα μοῖρα ὑπὸ τὸν καπητάμπασαν· συνίστατο καὶ αὕτη ἐκ 2 δικρότων, 27 φρεγατῶν καὶ κορβεττῶν, καὶ 7 βρικίων, καὶ ἐσκόπευε νὰ παραλάβῃ ἐπὶ τῶν παραλίων τῆς Ἀσίας στρατεύματα καὶ νὰ τὰ ῥίψῃ εἰς τὴν Σάμον. Εἰς ματαιώσιν τῶν σχεδίων τούτων καὶ ἐπὶ τῇ θερμῇ αἰτήσῃ τῶν Σαμίων, ὑποσχεθέντων ἐν μέρει τὴν ἀναγκαίαν μισθοδοσίαν, ἐξέπλευσαν περὶ τὴν 10 ἰουλίου τῶν λιμένων Ὑδρας καὶ Σπετσῶν 33 πολεμικά καὶ 8 πυρπολικά ὑπὸ τὸν Κολανδροῦτσον καὶ Σάχτούρην, καὶ τὴν 14 ἔφθασαν ἔξω τῆς Σάμου, καὶ συνήντησαν 14 τοῦ τουρκικοῦ στόλου· ἀλλ' οὐδ' ἐναυμάχησαν οὐδ' ἐκανονοβολήθησαν τὴν ἡμέραν ἐκείνην· ἡσύχασαν καὶ τὴν ἐπαύριον· δύο ὥρας δὲ μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου ἡεροβολίσθησαν ὑπὸ τὸ Κωρύκιον, καὶ ἔρριψαν οἱ Ἕλληνες εἰς δύο φρεγάτας δύο πυρπολικά, τὸ τοῦ Μουσοῦ καὶ τὸ τοῦ Σπαῆ, καὶ πρ' ὀλίγον νὰ τὰς καύσωσι· τόσον δὲ τὰ πληρώματα τῶν φρεγατῶν ἐφοβήθησαν, ὥστε πολλοὶ ἐρρίφθησαν εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ οἱ μὲν ἐπνίγησαν, οἱ δὲ συλληφθέντες ἐφονεύθησαν· μετὰ ταῦτα διεχωρίσθησαν οἱ στόλοι. Τὴν δὲ ἀκόλουθον ἡμέραν ἐφάνη ὁλόσωμος ὁ ἐχθρικός ἐξωθεν τῆς Χίου, καὶ ἰδὼν τὸν ἑλληνικὸν ὑπὸ τὸ Καρλοβάσι ἐπλησίασε πρὸ τῆς μεσημβρίας, καὶ ἐξέτεινεν ὑπὸ τὸ ἀκρωτήριον, Ἀμπελον, τὴν μίαν τῶν πτερύγων του πέραν τοῦ Καρ-

λοθασίου, καὶ ἀπέκλεισε δι' αὐτῆς, βοηθεία τοῦ πνέοντος ὀλίγου ἀνέμου, τὸν ἐλληνικὸν στόλον ἐντός τοῦ πορθμοῦ· μετ' ὀλίγον ἤρχισε νὰ πνέῃ ἄνεμος ἀπόγειος, ὥστε τὰ ἐχθρικὰ πλοῖα, τὰ πρὸ ὀλίγου ὑπερήνεμα, εὐρέθησαν αἴφνης ὑπήνεμα καὶ ἐτράπησαν. Δοθέντος δὲ τοῦ σημείου ὥρμησαν τὰ πυρπολικά εἰς αὐτὰ φεύγοντα· ὡς ταχυπλωώτερον δὲ τὸ τοῦ Κανάρη προέπλευσε συνοδευόμενον ὑπὸ τινων πολεμικῶν, καὶ ἔχον ἔμπροσθέν του ἓν δίκροτον καὶ μίαν φρεγάταν. Ἐν ᾧ δὲ προσήγγιζε τὴν πρύμνην τῆς φρεγάτας, κανονοβολούμενον καὶ παρ' αὐτῆς καὶ παρὰ τοῦ παραπλέοντος δίκροτου, μία σφαῖρα τοῦ διεπέρασε τὰ θαλασσεύοντα μέρη καὶ τὸ ἐβύθισεν, ὁ δὲ Κανάρης καὶ οἱ ναῦται ἐμβάντες εἰς τὸ ἐφόλκιον εὐρέθησαν ἐν μέσῳ δύο μεγάλων ἐχθρικῶν λέμβων· τρεῖς ἐφονεύθησαν καὶ δύο ἐπληγώθησαν, ἐν οἷς καὶ ὁ Κανάρης ἐλαφρῶς εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ τὴν ἁριστερὰν χεῖρα. Ἡ ναυμαχία τῆς ἡμέρας ἐκείνης διήρκεσε μέχρι τῆς ἐσπέρας, καθ' ἣν κατέπλευσεν ὁ ἐχθρικός στόλος εἰς Μιτυλήνην, ἔπου διέμεινεν ἀργὸς ὁλόκληρον μῆνα. Τὴν δὲ 15 αὐγούστου ἀπέπλευσε, καὶ τὰ μὲν τῶν πλοίων αὐτοῦ κατέπλευσαν εἰς Σουατσίκι, τὰ δὲ εἰς Ἀσπρα χῶματα. Ὁ δὲ ἐλληνικός, ἀδύνατος ὢν, παρετήρει μόνον τὰ κινήματά του. 37 μεγάλα ἐχθρικὰ πλοῖα ἔπλευσαν τὴν 18 πρὸς τὴν Χίον· τὰ δὲ ἐλληνικὰ ἠναγκάσθησαν ν' ἀράξωσιν ἐξ αἰτίας τῶν ἐναντίων ἀνέμων ὑπὸ τὴν Ἰκαρίαν. Τὴν 23 ἔφθασαν 20 ὑδραῖκά ὑπὸ τὸν Μισοῦλην εἰς τὰ νερά τῆς Σάμου, ὅπου ἦσαν καὶ τὰ λοιπά, ὥστε ἔγεινεν ὅλα τὰ ἐλληνικὰ 53· καὶ τὰ μὲν ὑπὸ τὸν Μισοῦλην ἠγκυροβόλησαν ὑπὸ τὴν Ἰκαρίαν, τὰ δὲ ὑπὲρ τὸν Κολωνδρούτσον καὶ Σαχτούρην πρὸς τὸ νησίδιον τῆς Ὑψηλῆς. Τὴν 27 ἠνώθη πάλιν ὅλος ὁ ἐλληνικός στόλος καὶ ἔπλευσε πρὸς τὴν Χίον εἰς συνάντησιν τοῦ ἐχθρικοῦ· πυκνὴ ὁμίχλη ἐσκέπασε τὴν νύκτα ἐκείνην τὸν στόλον, καὶ ἐξ αἰτίας ταύτης διεσκορπίσθησαν τὰ πλοῖα, καὶ μόλις τὴν ἐπιοῦσαν περὶ τὴν ἐσπέραν συνήχθησαν ὅλα ἔμπροσθεν τῆς Μιτυλήνης. Ἐκεῖ ἦσαν πλέοντα τὰ 2 δίκροτα καὶ 22 ἄλλα πλοῖα τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου, ἐξ ὧν τὰ πλεῖστα φρεγάται. Περὶ τὸ μεσονύκτιον ἠκροβολίσθησαν οἱ δύο στόλοι· τὴν δὲ ἐπαύριον ἔπλεεν ὁ ἐχθρικός πρὸς τὸ βόρειον στόμιον τοῦ πορθμοῦ, καὶ ἐφαίνετο ὅτι ἐσκόπευε ν' ἀπομακρυνθῇ· παρέπλεε καὶ ὁ ἐλληνικός· ἀλλ', ἀντὶ ν' ἀπομακρυνθῇ, ἐστράφη αἴφνης, ὥρμησε θαρρῶς εἰς ὀλίγα ἐλληνικὰ πλοῖα προπλέ-

οντα, ἐπύδισεν ὁμῶς μετ' ὀλίγον ἰδὼν πλησιάζοντα τὰ ἄλλα. Ἐν τῷ μεταξύ τούτῳ ἐφώρμησε τὸ ὑπὸ τὸν Σπαῖν πυρπολικόν, ἀλλὰ κατετρουπήθη καὶ ἐβυθίσθη, οἱ δὲ ἐν αὐτῷ διεσώθησαν ὅλοι, ἐμβάντες εἰς τὸ ἐφόλκιον. Ἐβλάφθη καὶ τὸ κατάρτιον τοῦ πυρπολικοῦ τοῦ Πιρασκευῆ. Ὁ ἄνεμος ἦτον ἄστατος καὶ ὀλίγος, καὶ τὸ πλοῖον τοῦ Σαχίνη, ὁ Μιλτιάδης, ἔτυχε νὰ εὗρεθῇ πλησίον ἐνὸς τῶν δύο δικρότων ἀπολειφθέντος τῶν λοιπῶν πλοίων τοῦ στόλου· τέσσαρας ὥρας ἐκκονοβολοῦτο καὶ ἀντεκονοβολοῖε μονομαχῶν· κινδυνεύων δὲ νὰ βυθισθῇ, καὶ μὴ δυνάμενος ν' ἀπομακρυνθῇ, ἀντεῖχε γενναίως. Ἐβλεπεν τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα μακρόθεν, τὴν μονομαχίαν, ἀλλ', ἐπικρατούσης νηνεμίας, μόλις ἐπλησίασε τὸ τοῦ Λεμπέση. Ἐπὶ τέλους τὸ δικρότον, προσκαλέσαν διὰ σημείου τὰς λέμβους τῶν ἁλίων πλοίων ἀπεμακρύνθη ῥυμουλκούμενον· ὁ δὲ Μιλτιάδης διῆλθε τὸν μακρὸν καὶ δεινὸν ἀγῶνα ἀβλαβῆς καὶ δεδοξασμένος. Οἱ στόλοι διέμειναν ὅλην τὴν νύκτα ἀπέναντι ὁ εἰς τοῦ ἄλλου· τὴν δ' ἐπιοῦσαν ἀντιπαρετάχθησαν λίαν πρῶι καὶ ἐμάχοντο. Οἱ Τοῦρκοι ἐφάνησαν ἀνώτεροι ἐκυτῶν· διότι, ἀπόντος τοῦ ἀτόλμου Τοπάλη ἐπισκευάζοντος τὴν παθοῦσαν ναυαρχίδα του, ἐκυβέρνηε τὸν στόλον ὁ ἔμπειρος καὶ τολμηρὸς Ταχέρπασας. Ἐν τῇ ἀκμῇ δὲ τῆς μάχης, ἐν ᾗ ἡ φέρουσα τὴν σημαίαν του φρεγάτα καὶ ἄλλα πλοῖα ἠγωνίζοντο νὰ ὑπερνημιώσωσι τῶν ἑλληνικῶν καὶ ἐπιπέσωσι, βοηθοῦντος τοῦ ἀνέμου, ὁ Σπαῖς, ὁ ἀπολέσας τὴν προτεραιάν· τὸ πυρπολικόν του, ἴθυνεν ἄλλο εἰς τὴν φρεγάταν· ἀλλ' ὑπὸ τὴν βολὴν τῶν κανονίων αὐτῆς ἔσπασαν τὰ κατάρτια του, καὶ οἱ πυρποληταὶ κατέβησαν εἰς τὸ ἐφόλκιον ἐπὶ σκοπῷ νὰ καύσωσι τὸ πυρπολικόν καὶ φύγωσιν· ἀλλ' ἰδόντες 2 ἐχθρικός λέμβους κινουμένους εἰς σύλληψιν αὐτοῦ ἀνέβησαν πάλιν ἐπὶ τοῦ καταστρώματος του καὶ τουφεκίζοντες τὰς ἀπεμακρυναν. Πρὸς τὸ κέντρον δὲ τῆς γραμμῆς ἐπολέμουν ὁ ναύαρχος, ὁ Ῥαφελιάς, ὁ Κριεζής, ὁ Παναγιώτας, ὁ Λεμπέσης καὶ ἄλλοι· ἦσαν παρ' αὐτοῖς καὶ τέσσαρα πυρπολικά, τὰ τοῦ Πολίτου, τοῦ Βώκου, τοῦ Μπούτη καὶ τοῦ Μπέσκου. Οἱ πυρποληταὶ ἴθυναν καὶ τὰ τέσσαρα εἰς τὰ ἐχθρικὰ πλοῖα, ἀλλὰ τῶν δύο ἐβλάφθησαν τὰ κατάρτια, τὸ πῦρ τοῦ ἐχθροῦ ἔκαυσε τὸ τρίτον, τὸ δὲ τέταρτον, τὸ τοῦ Μπέσκου, ἔπεσεν εἰς τὴν φρεγάταν καὶ ἐκόλλησεν, ἀλλ' ἐξεκόλλησε διὰ τῆς ἐπιτηδειότητος τοῦ πληρώματος αὐτῆς καὶ ἐκίχη

καὶ αὐτὸ εἰς μάτην· τὴν δὲ β'. ὦραν μετὰ μεσημβρίαν ἔπαυσεν ἡ ναυμαχία. Γενναίως ὡς πάντοτε ἠγωνίσθη τὸ ἐλληνικὸν ναυτικὸν κατὰ τὰς δύο τελευταίας ναυμαχίας· ἀλλ' οὐδέποτε τὰ πλοῖά του καὶ τὰ πληρώματα ἔπαθαν τόσῃν ζημίαν. Ἐκατὸν ἐφονεύθησαν καὶ ἐπληρώθησαν καὶ τὰ πλεῖστα τῶν πλοίων εἶχαν ἀνάγκην ἐπισκευῆς. Μεγάλῃν ζημίαν ὑπέστη καὶ ὁ ἐχθρικός στόλος· εἰσέπλευσε δὲ τὸν κόλπον τῆς Σμύρνης ἀπρόθυμος ἔξ' ὅσων ἔπαθε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸν ἀγῶνα. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐξέπλευσαν τοῦ Ἑλλησπόντου εἰς ἐνίσχυσίν του ἐννέα φρεγάται.

Ἄφ' οὗ δὲ ἀπεμακρύνθη ὁ ἐχθρικός στόλος, καὶ ἐφαίνεται ὅτι ἐμκταιώθησαν τὰ κατὰ τῆς Σάμου σχέδιά του, συνῆλθαν τὰ ἐλληνικὰ πλοῖα εἰς Ψαρά καὶ ἐκεῖθεν ἐπανεπλεύσαν τὰ πλεῖστα εἰς τὰ ἴδια. Ἐμείνει δὲ ὁ Μιαούλης μετὰ ἑνδεκα πολεμικῶν καὶ τριῶν πυρπολικῶν. Προπυρευομένη ἡ ναυαρχὴ καὶ συνοδευμένη ὑπὸ δύο μόνον πολεμικῶν καὶ δύο πυρπολικῶν, τοῦ Ρούφα καὶ τοῦ Πολίτη, εὐρέθη αἰφνης τὴν 25 Σεπτεμβρίου ἔξωθεν τῆς Μιτυλήνης ἐν μέσῳ τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου, ἐκυκλώθη, ἔπαθε πολλὰς ζημίας. ἔσπασε τὸ πηδάλιον τῆς, καὶ ἠναγκάσθη νὰ ποδίσῃ καὶ ὑψώσῃ τὸ σημεῖον τῆς ἀποχωρήσεως εἰς ὀδηγίαν τῶν μακρόθεν ἐρχομένων ἄλλων πλοίων· καὶ τὰ μὲν τῆς συνοδίας τῆς δύο πολεμικὰ τὴν πρηκολούθουν ἀπομακρυνομένην, τὰ δὲ δύο πυρπολικὰ δὲν ὑπήκουσαν, ἔδεσαν τὰ πανία των, καὶ ἀνέμεναν ὑπὸ τὸ ἀκρωτήριο τῆς ἀγίας Μαρίας τὰ ἐχθρικὰ ἀρμενίζοντα κατόπιν ὑπὸ λεπτὸν ἀνεμον. Ὁ Μιαούλης διέταξε τὰ παρακολουθοῦντα δύο πλοῖα νὰ στείλωσι τὰς λέμβους των εἰς ῥυμουλκίαν τῶν δύο πυρπολικῶν, ὑποθέσας ὅτι ἡργοπόρουν διὰ τὴν ὀλιγότητα τοῦ ἀνέμου. Ὁ Ρούφος ἐπείσθη, καὶ ἐν ᾧ τὸ σκάφος του ἐρῥυμουλκεῖτο, ἐχθρική κανονία, πεσοῦσα ἐν τῷ ἐφολκίῳ του, ἐφόνευσε τρεῖς καὶ ἐπλήγωσε τέσσαρας· ἀλλ' ὁ Πολίτης δὲν ἠθέλησε νὰ ῥυμουλκηθῇ καὶ ἀπομακρυνθῇ μήτε νὰ λύσῃ τὰ πανία του, ὡς διετάχθη. Τοῦτο βλέποντες οἱ ἐχθροὶ ἐξεμάνησαν, ἐκύκλωσαν τὸ πλοῖόν του, καὶ ἐπειδὴ κονονοβολήσαντές το ἱκανὴν ὦραν μήτε νὰ τὸ βυθίσωσιν ἐδυνήθησαν μήτε νὰ τὸ καύσωσιν, ἔστειλαν εἰς ἄλωσιν αὐτοῦ εἴκοσι λέμβους· ἀλλ' ὁ Πολίτης, ἐμβὰς εἰς τὸ ἐφόλκιόν του φέρον ἐν κανόνι, ἔπεσεν ὡς τυφλὸς εἰς τὸ μέσον καὶ τῶν εἴκοσι, καὶ κωνοβολῶν καὶ τουφεκίζων ἠνάγκασε καὶ τὰς εἴκοσι νὰ ποδίσωσι.

Τούτου δὲ γενομένου, ἐπανῆλθεν εἰς τὸ πλοῖόν του, ἔλυσε τὰ πανία του, καὶ ἰστάμενος ἐπὶ τῆς πρύμνης τοῦ πλοίου του ἐν μέσῳ τόσων ἐχθρικῶν πλοίων, καὶ βυστῶν τὸ ξίφος εἰς τὴν δεξιάν, ἐφώνεζε χλευάζων καὶ προκαλῶν τὸν στόλον ὅλον εἰς μάχην. Τοιουτοτρόπως ἀπεμακρύνθη θαυμαζόμενος καὶ παρ' αὐτῶν τῶν ἐχθρῶν διὰ τὴν παράφρονα, οὕτως εἰπεῖν, τόλμην του. Ἄλλ' ὅ,τι δὲν ἔπαθε τὸ πλοῖον τοῦ Πολίτου, ἐκινδύνευσαν νὰ τὸ πάθωσι τὰ τοῦ Σαχίνη καὶ τοῦ Ζάκα. Ἐν ᾧ ἐκινδύνευσεν τὸ τοῦ Πολίτου, τὰ πλοῖα ταῦτα παρευρεθέντα ἔδραμαν εἰς σωτηρίαν του· ἀλλὰ μόλις ἐπλησίασαν, ἔπαυσεν ὁ λεπτός ἀνεμος, ὅφ' ὃν ἔπλεον, καὶ εὐρέθησαν ἀκίνητα πλησίον τῆς ὀθωμανικῆς ναυαρχίδος καὶ τινος ἐχθρικῆς γολέττας· καὶ ἡ μὲν ναυαρχὶς ῥυμουλκουμένη, ἡ δὲ γολέττα κωπηλατουμένη ἔβαλαν καὶ τὰ δύο εἰς τὸ μέσον· καὶ τὸ μὲν τοῦ Ζάκα ὀλίγα παθὼν ἀπεμακρύνθη, τὸ δὲ τοῦ Σαχίνη, μὴ δυνηθὲν νὰ ἀπομακρυνθῇ, κατετρυπήθη κανονοβολούμενον· τόσῳ δὲ πλησίον εὐρέθη τῶν ἐχθρῶν, ὥστε οἱ ἐν αὐτῷ ἤκουον αὐτοὺς κραυγάζοντας νὰ παραδοθῶσιν· ἀλλὰ δύο εὐστοχοὶ κανονίαι, ἡ μὲν ἀνατρέψασα μίαν τῶν ἐχθρικῶν λέμβων, ἡ δὲ κόψασα σχοινία τῆς ναυαρχίδος, ἔβαλαν τὸ πλήρωμα-αὐτῆς εἰς ἀταξίαν, καὶ τοιουτοτρόπως ἐλυτρώθη ὁ κινδυνεύων Μιλτιάδης ῥυμουλκηθεὶς ὑπὸ τῶν εἰς ἀντίληψιν αὐτοῦ ἐλθουσῶν λέμβων τῶν ἄλλων ἑλληνικῶν πλοίων· αὕτη ἦτον ἡ τελευταία ναυμαχία ἐπὶ τῆς ἐκστρατείας ταύτης· καὶ ὁ μὲν ὀθωμανικὸς στόλος εἰσέπλευσεν, ἀρχομένου τοῦ νοεμβρίου τὸν Ἑλλήσποντον, οἱ δὲ περὶ τὸν Μιαοῦλην ἐπανεπλευσαν εἰς τὰ ἴδια, διασωθείσης καὶ τρίτην φορὰν τῆς κινδυνεύουσας Σάμου.

Ἡ δὲ ὑπὸ τὸν καπητανάμπην ὀθωμανικὴ μοῖρα διέμεινε τρεῖς ὁλοκλήρους μῆνας ἐν Νεοκάστρῳ. Τὴν δὲ 9 ὀκτωβρίου δύο φρεγάται αὐτῆς καὶ δώδεκα κορβέτται καὶ βρίκια κατέπλευσαν εἰς Ἀρμυρὸν καὶ Κυτριάς ἐπὶ καταστροφῇ ἐνὸς καὶ μόνου σπετσιωτικοῦ πλοίου καὶ ἑξ πλοιαρίων τῆς Μάνης ἐκεῖ καταφυγόντων· ἀλλ' οὐδ' αὐτὰ ἐδυνήθησαν νὰ καταστρέψωσι καὶ ἐπανεπλευσαν εἰς Νεόκαστρον· μετ' ὀλίγον δὲ ἀνεχώρησεν ὁ καπητανάμπης εἰς Ἑλλήσποντον, ἀφήσας παρὰ τῷ Ἰβραήμῃ τινὰ τῶν πλοίων τῆς μοίρας ἐκείνης ὑπὸ τὸν Ῥιαλάμπην.

Πρὸ πολλοῦ εὐρίσκειτο ὁ κορινθιακὸς κόλπος ὑπεξούσιος τῶν ἐχθρῶν, καὶ ἐλευθέρως μετεκομίζοντο εἰς Σάλωνα, Δομβρέαν

καὶ Ψάθραν τροφαὶ καὶ πολεμεφρόδιαι εἰς χρῆσιν αὐτῶν. Ὁ Χρῆστος Παληγογιάννης καὶ ὁ Δημήτριος Μακρυγιάννης ἠγόρασαν ἐν Αἰγίνῃ ἐξ ἰδίων πολύκωπον ἀλιᾶδα, ἣν ὑπερισθῆσαντες ὥπλισαν ἐν τῷ κορινθιακῷ κόλπῳ, καὶ ἐμβιβάσαντες εἰς αὐτὴν μὲν 27 γαύτας, εἰς ἄλλα δὲ μικρὰ πλοιάρια 200 στρατιώτας, ἔπλευσαν ὅλοι ὁμοῦ εἰς τὸν λιμένα τῆς Δομβρénéας, ὅπου ἐλλιμένιζαν ἑπτὰ ἐχθρικά πλοῖα, ἐπὶ σκοπῷ νὰ κυριεύσωσι τινὰ ἐξ ἀπρόοπτου, ἀλλ' ἀπέτυχαν καὶ ἔφυγαν. Τὴν νύκτα δὲ τῆς 17 Σεπτεμβρίου ἔπλευσε μόνον ἡ ἀλιὰς εἰς τὸν λιμένα τῶν Σαλῶνων, καὶ οἱ ναῦται αὐτῆς ἐπάτησαν αἶφνης μίαν ἐχθρικὴν γολέτταν 10 κανονίων καὶ τὴν ἐκυρίευσαν· δύο μόνον ἐξ αὐτῶν ἐφονεύθησαν καὶ ἑπτὰ ἐπληγώθησαν. Ἐξεμάνη ὁ Ἰβραήμης μαθὼν τὸ συμβάν, καὶ ἔστειλεν εἰς τὸν κόλπον ὀλόκληρον νευτικὴν μοῖραν πρὸς τιμωρίαν τῶν Ἑλλήνων καὶ ἐξόντωσιν τῆς μικρᾶς δυνάμεως τῶν· ἀλλὰ τόσῃ ἦτον ἡ ἀναξιώτης τῆς μοῖρας ταύτης, ὥστε, ἀφ' οὗ πέντε μῆνας διέμεινεν ἡ ἀρπαγῆσα γολέττα ἐντὸς τοῦ κόλπου μὴδὲν παθοῦσα, διεξέπλευσεν ἀσφαλῶς ἐν σκοτεινῇ νυκτὶ καὶ κατευδῶθη εἰς Αἰγίναν.

Τὴν 3 δὲ Σεπτεμβρίου λίαν πρῶτ' ἠκούσθη ἐν τῇ πόλει τοῦ Ναυπλίου ἀσυνήθης ἤχος τροχηλασίχης ἐπὶ τῆς θαλάσσης, καὶ μετ' ὀλίγον ἠγκυροβόλησεν ὑπὸ ἀγγλικὴν σημαίαν τὸ πρῶτον αὐτοῦ φανὲν ἀτρόπλουν, ἡ Καρτερία, 233 τόνων, καὶ τὴν ἐπιούσαν ὕψωσε τὴν ἐλληνικὴν σημαίαν ὑπὸ τὸν κράτον τῶν κανονίων του, καὶ ἐδόθη τῷ κυβερνήτῃ αὐτοῦ Χάστιγγι ὁ βχθμὸς πλοίαρχου φρεγάτας. Ἀρχομένου δὲ τοῦ δεκεμβρίου κατέπλευσεν εἰς Αἰγίναν καὶ ἡ πρό πολλοῦ προσδοκωμένη φρεγάτα Ἑλλάς, 64 κανονίων, ἐφωδιασμένη δι' ὅλων τῶν ἀνγκυαίων, καὶ παρεδόθη ἐν πρώτοις κατὰ διαταγὴν τῆς κυβερνήσεως τοῖς τρεῖς ναυάρχοις, Ὑδρας, Σπετσῶν καὶ Ψαρῶν, καὶ ἐπὶ τέλους ἐτέθη ὑπὸ τὴν μοναδικὴν κυβέρνησιν τοῦ Μιαοῦλη· ἔφερε δὲ εἰς τὸ ἐθνικὸν ταμεῖον ὁ ἐπ' αὐτῆς καταβάς Κοντόσταυλος εἰς ἐξόφλησιν τῆς ἐν Ἀμερικῇ ληψοδοσίας του δίστηλα 18,000 μέγα δῶρημα τῷ καιρῷ ἐκείνῳ.

Μετ' ὀλίγας δὲ ἡμέρας ἀφίχθη εἰς Ναύπλιον ὁ συνταγματάρχης Εὐδέκος καὶ δώδεκα ἀξιωματικοὶ καὶ ὑπαξιωματικοί, σταλέντες εἰς ὑπηρεσίαν τῆς Ἑλλάδος παρὰ τοῦ βχσιλέως τῆς Βαυαρίας, ὅστις, ἀσπασθεὶς παρρησίᾳ καὶ ἐνθουσιᾶς τὸν ἐλληνικὸν ἀγῶνα, καθ' ὃν καιρὸν ἄπαντες οἱ συναδέλφοί του τὸν

ἀπεδοκίμαζαν, τινές δὲ καὶ τὸν κατέτρεχαν, τὸν ἐξύμνει ὡς ποιητής, καὶ τὸν ἐξεικονίζεν ὡς φιλότεχνος ἐν μιᾷ τῶν στοῶν τοῦ Μονάχου.

Ἐγνωστοποιήσαμεν ἤδη τὰ τῆς μέχρι τοῦδε πρὸς τοὺς Ἑλλήνας διαγωγῆς τοῦ αὐστριακοῦ ναυτικοῦ· ἐρχόμεθα νῦν γνωστοποιήσωμεν τῶρα καὶ τὰ κατὰ τὸ ἐνεστῶς ἔτος ὑπεράλλοτε σκηνδαλώδη.

Πολλὰ κακὰ, καὶ πολλάκις ἄδικα, ἔπασχαν τὰ ὑπὸ οὐδετέρων σημαίαν πλοῖα παρὰ τῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ τρίς χειρότερα ἔπασχαν τὰ ὑπὸ τὴν αὐστριακὴν· διότι αὐτόχρομα Τούρκους ἐθεώρουν οἱ Ἕλληνες τοὺς αὐστριακοὺς καὶ ἄδικον δὲν εἶχαν· διὰ τοῦτο οἱ μὲν ἔχαιραν, οἱ δὲ ἀδιαφόρουν ἐπὶ τῇ βλάβῃ αὐτῶν. Ἀναιδῆς ἦτον, ὡς ἀπεδειξάμεν, ἡ διαγωγὴ τοῦ πολεμικοῦ τῆς Αὐστρίας ναυτικοῦ, ἀλλ' ἀνκιδέστεραι αἱ ἀπαιτήσεις του. Ὁ Ἀκούρτης δὲν ἐσυστέλλετο ν' ἀπαιτῇ ἀποζημιώσεις καὶ δι' αὐτὰ τὰ ὑπὸ αὐστριακὴν σημαίαν πλοῖα τὰ παρὰ τῶν Ἑλλήνων ἐν τῇ συνοδίᾳ τοῦ ὀθωμανικοῦ στόλου ἐπὶ τῆς ναυμαχίας τοῦ Κιφφρέως ἀφαρπαγέντα ὡς φέροντα πρὸς τοὺς ἐχθροὺς πολεμικὰ παρεμπροεύματα, οὐδ' ἔπαυεν ἀ βλάβη ἀναιδῶς ὅσον ἐδύνατο τοὺς Ἕλληνας. Μεσοῦντος τοῦ ἰουνίου, ἔπλεον πρὸς τὸ ἀκρωτήριον τῆς Μιτυλήνης δύο ἑλληνικὰ πλοῖα εἰς κατασκόπευσιν τοῦ ἐχθροῦ. Παρατηρήσαντα τὰ πλοῖα ταῦτα ὅτι προσήρχετό τις κορβέττα ὑπὸ σημαίαν τουρκικὴν ἀνεκώχευσαν ἔτοιμα εἰς πόλεμον· ἀλλ' ἡ κορβέττα πλησιάσασα κατεβίβασε τὴν τουρκικὴν σημαίαν, ὕψωσε τὴν αὐστριακὴν, καί, μηδαμῶς εἰς λόγους μετὰ τῶν ἑλληνικῶν πλοίων ἔλθοῦσα, ἐπέρριψε πεπυρωμένας σφαῖρας καὶ δὲν ἔπχυσε σφαιροβολουσας, ἕως οὗ ἀπεμακρύνθησαν. Τοιαύτη διαγωγὴ παρώργιζε τοὺς περὶ τῶν ὅλων ἀγωνιζομένους Ἕλληνας κατὰ τῶν ὑπὸ αὐστριακὴν σημαίαν ναυτιλλομένων, οἷτινες, ἄδικως ἢ δικαίως πάσχοντες, ἐπεκαλοῦντο μεγάλην φωνὴν ἐπὶ τῷ εἰς τὰ ἴδια ἐπανάπλω τὴν ἀντίληψιν τῆς κυβερνήσεώς των· αὕτη δέ, ἐπὶ σκοπῷ νὰ ικανοποιήσῃ τοὺς παθόντας καὶ προστατεύσῃ τὴν σημαίαν της, ἔστειλε τὸ θέρος τοῦτο εἰς τὸ Αἰγαῖον ὅλον σχεδὸν τὸν στόλον της ὑπὸ τὸν ναύαρχον Παυλούκην. Ὁ στόλος οὗτος, ἐξ ἐνὸς δικρότου, μιᾶς φρεγάτας, μιᾶς κορβέττας καὶ δύο γολετῶν, ἀντὶ νὰ πλεύσῃ ἐν πρώτοις ὅπου ἔδρευεν ἡ ἑλληνικὴ κυβερνήσεις, καὶ ζητήσῃ ἰκανοποίησιν, καὶ ἂν δὲν εἴσηκούετο, τότε νὰ

πράξῃ ὅ,τι ἐμελέτα, ἔπλευσε κατ' εὐθείαν εἰς Μύκωνον, ἀπεβίβασε 500 στρατιώτας καὶ πυροβολιστάς, καὶ ἀπῆλθε ποσότῃτά τινα χρημάτων, ἦν καὶ ἔλκεν εἰς ἀποζημιώσιν αὐστριακοῦ πλοίου πειρατευθέντος, ἀπειλήσας ὅτι θὰ ἔκαie τὴν πόλιν. Ἐν ᾧ δὲ διέτριβεν ἐκεῖ, ἠγκυροβόλησεν ἀνυπόπτως ἡ ἀνήκουσα εἰς τὸ ἐλληνικὸν τακτικὸν πολεμικὴ γολέττα. Ὁ πλοίαρχος αὐτῆς, Δεκρόζης, ἀφίχθη ἀμέσως κατὰ τὴν τάξιν εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ αὐστριακοῦ ναυάρχου. Ὁ ναύαρχος, γνῶριμος αὐτοῦ, τὸν ὑπεδέχθη εὐνοϊκῶς καὶ τὸν ἐκάλεσεν εἰς τὸ γεῦμα· ἀλλ' ἐν ᾧ τὸν ἐρίλευεν, ἔστειλεν ἐν ἀγνοίᾳ αὐτοῦ τὰς λέμβους, ἐκυρίευσεν τὴν γολέτταν καὶ διειμοίρχεν τοὺς ἀξιωματικούς της εἰς διαφορὰ τῶν πλοίων τοῦ στόλου· ἐξετάσας δὲ τὸ ἡμερολόγιον καὶ τὰ ἔγγραφα, καὶ εὐρὼν τὰ πάντα ἐν τάξει, ἀπέλυσε τὸ πλοῖον, τὸν πλοίαρχον καὶ τοὺς ἀξιωματικούς· συγχρόνως ἔκασεν ὡς ληστρίδα μίστικον εὐρεθὲν ἐκεῖ, καὶ κατὰ παραγγελίαν τοῦ Χαμιλτῶνος ἐφιπλισθὲν εἰς καταδίωξιν πειρατῶν. Τὴν δὲ 9 ἰουλίου ἀφίχθη εἰς Τήνον, ὅπου εὐρίσκοντο δύο πολεμικὰ πλοῖα ἐλληνικὰ ἐν ὑπηρεσίᾳ τῆς ἐπὶ τῆς εἰσπράξεως τοῦ βιαίου δανείου ἐπιτροπῆς, τὸ μὲν τοῦ Λαλεχοῦ, τὸ δὲ τοῦ Κυριακοῦ, καὶ τὴν ἐπαύριον καλέσας εἰς τὸ δίκροτον τὰ μέλη τῆς ἐπιτροπῆς καὶ τοὺς πλοίαρχους, τοῖς ἐδηλοποίησεν ὅτι ἐθεώρει τὰ ἐν ἐθνικῇ ὑπηρεσίᾳ ἐκεῖνα πλοῖα ὡς ἐθνικὰ, καὶ ὅτι εἶχεν ἀπόφασιν νὰ τὰ κατὰσχῃ δι' ἃ ἔπραξαν ἄλλοι "Ἕλληνες ἀδικήματα μὴ σεβασθέντες τὴν σημαίαν τοῦ αὐτοκράτορός του. Ἀπῆλτησεν ἡ ἐπιτροπὴ, ὅτι τὰ πλοῖα ἦσαν κτήματα ἰδιωτῶν· ὅτι διὰ τοιαύτης πράξεως ἠδικεῖτο τὸ ἔθνος, ἐλαττουμένης τῆς μικρᾶς ναυτικῆς δυνάμεώς του ἐν καιρῷ κινδύνου· ὅτι μὴ ἔχουσα τὴν ἐκτελεστικὴν ἐκείνην δύναμιν δὲν ἐδύνατο ἡ ἐπιτροπὴ νὰ εἰσπράξῃ τὸ δάνειον· ὅτι ἂν εἶχεν ὁ ναύαρχος ἀπαίτησεις ἀποζημιώσεων ὧφειλε νὰ τὰς γνωστοποιήσῃ τῇ ἐλληνικῇ κυβερνήσει καὶ ὅτι οὐδεὶς τῶν ἄλλων ναυάρχων, ἐχόντων προνομίαις, ἐπεχείρησέ ποτε τοιοῦτόν τι εἰς βλάβην ὅλου τοῦ ἔθνους. «Αἰσθάνομαι ὅσα λέγετε», ἀπεκρίθη ὁ Παυλούκης, «καὶ λυπῶμαι ὡς ἄνθρωπος, ἀλλ' ὡς ναύαρχος αὐστριακός » ὀφείλω ν' ἀναγκάσω τοὺς Ἕλληνας νὰ ὑπολήπτωνται τὴν » αὐλὴν μου· καὶ ταῦτα εἰπὼν, ἔστειλε λέμβους ὠπλισμένους καὶ ἐκυρίευσεν τὰ δύο ἐλληνικὰ πλοῖα· τὴν δὲ ἐπαύριον ἐζήτησεν εἰς ἐξαγορὰν αὐτῶν ὅσα χρήματα ἀπῆτει εἰς ἀποζημιώσιν·

καὶ τὸ μὲν τοῦ Κυριακοῦ ἐξηγοράσθη αὐθημερόν, τὸ δὲ τοῦ
 Λαλεχοῦ μετὰ ταῦτα. Τὴν δὲ ἐπαύριον, καθ' ἣν ἔτυχε νὰ δια-
 βῇ ἐκεῖθεν ἡ πλέουσα πρὸς τὴν Σάμον μοῖρα τοῦ Σαχτούρη,
 ἐπέρασεν ἀπέμπροσθεν τῆς πλώρας τῆς αὐστριακῆς ναυαρχίδος,
 ἑκατὸν ὀργυιὰς μακρὰν αὐτῆς, τὸ πλοῖον τοῦ Φωκᾶ, ὁ Θεμι-
 στοκλῆς, ἀνῆκον εἰς τὴν ῥηθεῖσαν μοῖραν. Ὑβριν ἐθεώρησεν ὁ
 Παυλούκης τὴν τοιαύτην πορείαν τοῦ ἐλληνικοῦ πλοίου ἀπέμ-
 προσθεν τῆς πλώρας του, ὕψωσεν ἀμέσως σημεῖά τινα, καὶ εὐ-
 θέως ὄλος ὁ στόλος ἐκανονοβόλησε τὸν αὐθάδη Θεμιστοκλῆ ὡς
 ἐχθρικὸν πλοῖον, καὶ ἐπιρρίπτων πεπυρωμένους σφαίρας καὶ
 βομβίδας τοῦ ἐτρύπησε τὰ δύο κατάρτια, ἔσπασε τὴν πρύμνην
 τῆς λέμβου του, καὶ τὸ πλοῖον ἠναγκάσθη νὰ ποδίσῃ εἰς Σύ-
 ρον πρὸς ἐπισκευὴν καὶ ἐμποδίσθη ἀπὸ τῆς εἰς βοήθειαν τῆς
 κινδυνευούσης Σάμου ἐκστρατείας. Ὁ Παυλούκης, ἀφ' οὗ διὰ
 τοιοῦτους λόγους ἐκολόβωσε τὸ ἐλληνικὸν ναυτικὸν κατὰ τὴν
 κρίσιμον ἐκείνην ὥραν, εἰδοποίησεν ἐγγράφως ὅχι τὴν ἐλλήνι-
 κὴν κυβέρνησιν, ὡς ὤφειλεν, ἀλλὰ τοὺς προκρίτους τῆς Ὑδρας,
 περὶ τοῦ σκοποῦ τῆς ἀποστολῆς του· δὲν ἐσκόπευε, τοῖς εἶπε,
 νὰ ἐπιφέρῃ βλάβην ἢ ἐνόχλησιν οἰανδήποτε εἰς ἐλληνικὰ πλοῖα,
 μικρὰ ἢ μεγάλα, καταγινόμενα εἰς ἐμπόριον ἢ εἰς ἀλιεῖαν,
 μηδὲ καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ἔνοπλα τὰ ἔχοντα τακτικὰ τῆς κυβερ-
 νήσεώς των ἔγγραφα, ἂν δὲν ἔβλαπταν πλοῖα ὑπὸ αὐστριακὴν
 σημαίαν, ἂν δὲν ἠνόχλουν ἢ δὲν ἤρπαζαν τὰ πλέοντα ὑπὸ
 πολεμικὴν συνοδίαν, καὶ ἂν περιωρίζοντο εἰς τὸ νὰ κρατῶσι
 μόνον τὰ φέροντα ἀπηγορευμένα ἐν καιρῷ πολέμου εἶδη, ὅσα-
 κίς ταῦτα ἀπεπειρῶντο νὰ εἰσέρχωνται εἰς ἀποκλεισμένους ὑπὸ
 ἐλληνικῶν πλοίων τουρκικοὺς λιμένας. Κατὰ τὴν ἔννοιαν τῆς
 κοινοποιήσεως ταύτης, δι' ἧς τὸ δικαίωμα τοῦ κρατεῖν τὰ
 ὑπὸ αὐστριακὴν σημαίαν φορταγωγὰ πλοῖα περιωρίζετο μόνον
 εἰς τὰ παραβιάζοντα τοὺς ἀποκλεισμούς, ἐπετρέπετο νὰ μετα-
 φέρονται ὑπὸ τὴν σημαίαν ταύτην ἀνεπηρεάστως στρατεύματα
 τουρκικὰ πρὸς ἀπόβαςιν εἰς οἰονδήποτε ἐλληνικὸν μέρος, πλε-
 μεφόδια, τροφαί, ἀποσκευαί, ἢ χρήματα, εἰς τουρκικὰ στρα-
 τόπεδα, καὶ πᾶσα τουρκικὴ ἰδιοκτησία, ἀπὸ τύπου εἰς τύπον.
 Ἐκοινοποίησε δὲ πρὸς τοῖς ἄλλοις ὁ ναύαρχος, ὅτι ἐθεώρει
 ἔνοχον καὶ ἀξιώποιον ὅλην τὴν νῆσον ἐξ ἧς ἔπλεε πειρατικὸν
 τι πλοῖον· καὶ ταῦτα ἐκοινοποιεῖ, ἐν ᾧ οὔτε αὐτὸς οὔτε ἄλλος
 τις ἡγνῶει, ὅτι πλήθη τῶν καταστραφέντων λαῶν, συγκεντρω-

θέντα εἰς τινὰς νήσους, ἀναγκαζόμενα νὰ ζῶσιν ἐπὶ τῇ ῥομφαίᾳ των, καὶ ἰσχυρότερα τῶν φιλησύχων κατοίκων τῶν νήσων ἐκείνων, ὅχι μόνον δὲν ὑπῆκουαν τὴν τοπικὴν Ἀρχήν, ἀλλὰ καὶ κατεπείζαν καὶ αὐτοὺς τοὺς ἐντοπίους. Ὑπὸ τοιούτους ὁρους προθέμενος ὁ Παυλουόκης νὰ ἐνεργήσῃ τὰ τῆς ἀποστολῆς του, ἀνεχώρησεν ἐκ Τήνου, ἀφ' οὗ ἔπραξε τὰ ἀνωτέρω· ἀλλὰ, πρὶν ἀνχωρήσῃ, ἔγεινεν αὐτοχειροτόνητος προστάτης τῶν τοῦ δυτικοῦ δόγματος πολιτῶν Ἑλλήνων καὶ τιμωρὸς αὐθαίρετος αὐτῶν, καὶ προειδοποίησεν ἐγγράφως τοὺς προκρίτους τῆς νήσου ὅτι, ἂν ἐν τῇ ἀπουσίᾳ του ἐκακοποιούντο ἢ ἐζημιούντο οἱ καθολικοί, αὐτὸς ἐπὶ τῇ ἐπανάδῃ του ὅχι μόνον θὰ ἱκανοποιεῖ τοὺς παθόντας καὶ ζημιωθέντας, καὶ θὰ ἐπαίδευε τοὺς πταίσαντας, ἀλλὰ θὰ ἐτιμώρει καὶ αὐτοὺς τοὺς προκρίτους ὡς ὑπευθύνους περὶ τῆς ἀσφαλείας ἐκάστου καθολικοῦ· ὑπέσχετο δὲ τοῖς προκρίτοις τὴν φιλάνθρωπον καὶ γενναίαν προστασίαν του ἐν καιρῷ ἀνάγκης, ἂν ἀπεδεικνύοντο διὰ τῆς διαγωγῆς των ἄξιοι αὐτῆς. Καὶ ταῦτα μὲν ὅσα ἐνήργησεν ἐν Τήνῳ.

Τὴν δὲ 11 αὐγούστου ἐμφανισθεὶς μεθ' ὅλου τοῦ στόλου ἔμ- Αὐγούστος
προσθεν τῆς Νάξου ἀπῆτει παρὰ τοῦ κοινοῦ γρόσιας 8500 ὡς τιμὴν εἰδὼν ὑπὸ τινων ἐντοπίων καὶ παρεπιδημούντων ξένων πειρατευθέντων, ἢ ἀπὸ πειρατῶν ἀγορασθέντων· ἀπῆτει καὶ ἱκανοποιήσιν, διότι ὑβρίσθη ὁ ἐκεῖ αὐστριακὸς πρόξενος, καὶ ἠτιμίσθη ἢ ἐπὶ τοῦ προξενείου σημαίᾳ· προσαπῆτει καὶ ὄρκον περὶ ἀσφαλείας εἰς τὸ ἐξῆς τῶν προξένων, τῶν δυτικοφρόνων, καὶ τῶν ὑπὸ ξένην ὑπεράσπισιν κατοίκων τῆς νήσου· καὶ ἐπειδὴ δὲν εἰσηκούσθη, ἀπεβίβασε τὴν ἐπαύριον 800 στρατιώτας καὶ κανόνια, καὶ πολιορκῶν τὴν πόλιν διὰ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης, τὴν ἐκανονοβόλει, μῆτε εἰς γυναῖκας μῆτε εἰς ἀσθενεῖς μῆτε εἰς παιδίᾳ ἐξοδὸν ἐπιτρέπων. Διεκήρυξε δὲ τὴν αὐτὴν ἡμέραν καὶ ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἐπὶ τῆς ξηρᾶς δυνάμεως Ζιμβούργος πρὸς τοὺς Νάξιους τὰ αὐτά, καὶ ἀπῆτει πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὰ ὅπλα τῶν κατοίκων. Ἀντέτειναν ἀπαξάπαντες οἱ Νάξιοι εἰς τὸν ἀφοπλισμόν· ἀλλ' ὑπῆγαν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ αὐστριακοῦ ἀντιπροξένου ὑπὸ στρατιωτικὴν συνοδίαν, ἐζήτησαν συγγνώμην, ὠρκίσθησαν περὶ τῆς ἀσφαλείας τῶν προξένων καὶ τῶν ἐπὶ τῆς νήσου δυτικοφρόνων, καὶ ὕψωσαν τὴν αὐστριακὴν σημαίαν. Τοῦτων γενομένων, ἐξέδωκεν ὁ Ζιμβούργος δευτέραν διακήρυξιν, δι' ἧς δικαιολογῶν τὴν ἀπαίτησιν τῶν ὀπλων ὡς ἀφορεῖσαν τὴν

ήσυχίαν τῆς νήσου, επέτρεπε τὴν ἀπ' ἀνατολῆς μέχρι δύσεως τοῦ ἡλίου κοινωνίαν τῆς πόλεως καὶ τῶν χωρίων, καὶ περιώριζε τὴν ὀργὴν καὶ τὴν ἐκδίκησίν του εἰς μόνους τοὺς μετελθόντας τὰ τῆς πειρατείας. Ἄφ' οὗ δὲ ἐπληρώθησαν ὅσα χρήματα ἀπηρτοῦντο, ἡ μὲν ναυαρχίς ἀπέπλευσε τὴν 22, τὰ δὲ λοιπὰ πλοῖα μετὰ δύο ἡμέρας· δὲν ἔπαυσε δὲ ὁ ναύαρχος ἐπὶ τῆς ἐν Νάξῳ διατριβῆς του ὑβρίζων τοὺς ἐντοπίους ὡς ἀποστάτας κατὰ τοῦ νομίμου βασιλέως των, καὶ προτρέπων αὐτοὺς νὰ ἐπικαλεσθῶσι τὸ ἔλεός του καὶ νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ καθήκοντος πρὸ τῆς ἐξολοθρεύσεώς των.

Δίκαιον ἀνχμφιβόλως ὁ ναύαρχος εἶχε νὰ ὑποχρεώσῃ τοὺς ἄρπαγας εἰς τὴν ἀπότισιν ὅσων ἤρπασαν καὶ νὰ τοὺς τιμωρήσῃ· ἀλλὰ διατί νὰ παιδεύσῃ ὁλόκληρον ἀθῶαν πόλιν; μήπως δὲν ἤξευρε διὰ τοῦ προξένου ὅτι πάντῃ ἀνίσχυρος ἦτον ἡ κοινότης νὰ παιδεύσῃ τοὺς ἐνόχους, ὡς καταπιεζομένη ὑπὸ τῶν ἐμφιλοχωρούντων Κρητῶν, καὶ ὡς ἔχουσα αὐτῇ ἀνάγκην ὑπερασπίσεως; ἐν ποίῳ δὲ δικαιώματι ἔπραξεν ὁ ναύαρχος ὅ,τι ἔπραξεν ὑπὲρ τοῦ προξένου; ὁ πρόξενος ἦτον ἐντόπιος καὶ κάτοικος τῆς Νάξου, ὃ ἐστὶ πολίτης Ἑλλήν· οὕτε συνθήκην, δι' ἧς ἐδύνατο νὰ ἐγκαθιστᾷ προξένους ἐν Ἑλλάδι εἶχεν ἡ Αὐστρία, οὐδ' ἄλλην πολιτικὴν σχέσιν· ἐξ ἐναντίας ἐφέρετο πρὸς αὐτὴν ἐχθρωδῶς καὶ ἀπανθρώπως. Πῶς ἐδύνατο λοιπὸν ἐπὶ τοιαύτης γῆς ν' ἀπαιτῇ τὴν ὕψωσιν τῆς σημαίας της καὶ τὴν ἐγκαθίδρυσιν τῶν προξένων της; ἐν ποίῳ δὲ δικαιώματι ἐκηρύχθη ὑπέρμαχος τῶν τῆς δυτικῆς ἐκκλησίας Ναξίων, ὅλων πολιτῶν Ἑλλήνων; καὶ ὑπηκόους τοῦ σουλτάνου ἂν τοὺς ἐθεώρει, ὁ σουλτάνος ἀνεγνώρισε προστάτριαν αὐτῶν μόνην τὴν Γαλίαν, καὶ ὑπὸ τὴν προστασίαν ταύτης, ἂν καὶ παρεξήγουμένην, καὶ ὅχι ποτὲ τῆς Αὐστρίας, πολλάκις ἀντέτειναν οἱ δυτικόφρονες τοῦ Αἰγαίου εἰς τὴν ἀπότισιν τῶν νενομισμένων φόρων. Οὕτω πολιτευομένου τοῦ ναυτικοῦ τῆς Αὐστρίας πρὸς τὴν Ἑλλάδα, ἔπταιεν ἡ καταδιωκομένη καὶ ὑβριζομένη Ἑλλάς, διότι δὲν ἐσέβετο τὴν σημαίαν της ὡς ἐσέβετο τὰς τῶν ἄλλων Δυνάμεων, καὶ διότι τὴν ἐθεώρει ὡς ἐχθράν της;

Ἀποπλεύσας ὁ Παυλούκης τῆς Νάξου κατῆρεν εἰς Ναύπλιον, ὅπου ἔδρευεν ἡ κυβέρνησις· ἐκεῖ συνέλαβεν ὑποψίας ὅτι οἱ Ἑλληνες ἐμελέτων νὰ τὸν καύσωσι· διὰ τοῦτο καὶ τὸ πλήρωμά του ἔντρομον ἐγρηγόρει πᾶσαν νύκτα, καὶ τὰ εἰσερχόμενα καὶ

ἐξερχόμενα ἑλληνικὰ πλοῖα κατέσκοπεύοντο. Τοιοῦτον σκοπὸν συνέλαβαν τῷ ὄντι τινὲς τῶν Ἑλλήνων· ἀλλ' ἡ κυβέρνησις εἰδοποιηθεῖσα τοὺς ἀπέτρεψεν. Ὁ δὲ Παυλούκης, εἴτε φοβηθεὶς, εἴτε αἰσθανθεὶς πόσον ἀξιόμιμπος ἦτον ἡ δικαγωγὴ του, ἐφάνη ἔκτοτε συγκαταβατικώτερος, ἐκάλεσεν εἰς γεῦμα μέλη τινὰ τῆς κυβερνήσεως καὶ ἔστερξε ν' ἀνκθεωρηθῶσιν ὑπὸ μιᾶς ἐπιτροπῆς Ἑλλήνων καὶ Αὐστριακῶν ἀποφάσεις τινὲς τοῦ θαλασσίου δικαστηρίου· ἀλλὰ καὶ μετὰ τὰ εὐμενέστερα ταῦτα δείγματα τῆς διαγωγῆς του ἐν τῶν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν του πλοίων ἔπραξεν ἐν τῇ νήσῳ τῶν Θερμιῶν κατ' ἐντολὴν αὐτοῦ ὅ,τι ἔπραξεν αὐτὸς ἐν Νάξῳ.

Ἡρὸ πέντε ἐτῶν εἶχε ναυαγήσει κατὰ τὸ ἀκρωτήριον τῆς νήσου ἐκείνης, ἅγιον Δημήτριον, σουηδικὸν πλοῖον, καὶ τὸ φορτίον αὐτοῦ διήρπασάν τινες τῶν κατοίκων τοῦ χωρίου Σύλλακα. Ὁ ὑποπρόξενος τῆς Αὐστρίας, ὁ καὶ ὑποπρόξενος τῆς Σουηδίας, ἀπήτησε πολλάκις τὴν ἀποζημίωσιν, ἀλλ' οὐδέποτε εἰσηκούσθη. Τὴν δὲ 30 αὐγούστου ἠγκυροβόλησε τὸ αὐστριακὸν βρῖκι, ὁ Ὡρίων, ἐν τῇ λιμένι τῶν Θερμιῶν, καὶ ὁ κυβερνήτης αὐτοῦ, Ἀλβέρτης, ἀπήτησε τὴν ἀποζημίωσιν ἐντὸς 24 ὥρων. Οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου ἐζήτησαν προθεσμίαν μακροτέραν. Τὴν ἐπιούσαν νύκτα εἶδαν οἱ ποιμένες τῆς νήσου ἐνόπλους βαδίζοντας πρὸς τὸ χωρίον, τοὺς ἐξέλαβαν ὡς ληστὰς καὶ ἔδωκαν εἰδησιν φωνάζοντες. Ἦκουσαν τὴν φωνὴν οἱ χωρικοί, καὶ οἱ μὲν ἄνδρες ἐξῆλθαν ἐνοπλιοὶ τὴν νύκτα ὡς ἐπὶ ληστὰς καὶ ἐτουφεκίσθησαν, αἱ δὲ γυναῖκες ἔτρεξαν εἰς τὰ ὄρη πρὸς ἀσφάλειαν· ἐγνώσθη μετ' ὀλίγον ὅτι οἱ ἀποθάντες ἦσαν αὐστριακοί, καὶ ὅτι ἔφεραν ἐπὶ τῆς ξηρᾶς κανόνια εἰς σωφρονισμόν τῶν ἀπειθούτων· ἀπεδόθη δὲ ἄνευ περαιτέρω ἀναβολῆς ἡ ζητουμένη ἀποζημίωσις. Τοιοῦτοτρόπως διεσώθη τὸ κινδυνεῦον ὀλόκληρον χωρίον, διὰ τὴν ἀνομίαν καὶ ἀδικίαν τριῶν καὶ μόνων ἀτόμων.

Λήγοντος δὲ τοῦ σепτεμβρίου, ἐπανῆλθεν ὁ Παυλούκης εἰς Νάυπλιον, καὶ ἠῦρεν ἐκεῖ τὸ ὑπὸ αὐστριακὴν σημαίαν ἐμπορικὸν πλοῖον, Μαγδονάλδον, ὑπὸ δίκην. Τὸ λήισαν τὸν Μαγδονάλδον ἑλληνικὸν εἶχε τακτικὰ ἔγγραφα, καὶ οὔτε παραβίασίς τις ὑπῆρχε τῶν νενομισμένων, οὔτε πικρατυπία· ἀλλ' ὁ Παυλούκης, ἐπὶ λόγῳ ὅτι ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις δὲν εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ἐπισκέπτεται τὰ ὑπὸ αὐστριακὴν σημαίαν πλοῖα, τὸ ἐπῆρε βίχ. Διεμαρτυρήθη ἡ κυβέρνησις διὰ τὴν ἐνώπιον αὐ-

τῆς αὐθαίρετον ταύτην προᾶξιν καὶ ἀπήτησε νὰ μὴ διακόψῃ τὴν κατὰ τοὺς ἐν πλήρει ἐνεργείᾳ νόμους δίκην τοῦ πλοίου· ἀλλ' ἐκεῖνος ἐκώφευσεν εἰς τὴν δικαίαν ταύτην φωνήν. Τοιαῦτα ἦσαν τὰ ἄθλα κατὰ τὸ ἐνεστὼς ἔτος τοῦ αὐστριακοῦ ναυτικοῦ, δι' ᾧ ἐγόγγυσεν ὅλη ἡ Ἑλλάς, καὶ ὠργίσθη ὅλη ἡ Εὐρώπη.

Ἄν ἡ κοινὴ καταδρομὴ τοῦ Ζαήμη καὶ τοῦ Κολοκοτρώνη τοὺς ἦνωσεν ὡς εἶδαμεν, ἡ πτώσις τῶν ἀντιπάλων καὶ ἡ ἰδίᾳ ἀνόρθωσις τοὺς διήρесе. Γενικὸς ἀρχηγὸς τῶν ὅπλων τῆς Πελοποννήσου ἦτον ἡδὴ ὁ Κολοκοτρώνης, τοιοῦτος διέμεινε καὶ μετὰ τιν ἐγκλιθιδρυσιν τῆς νέας κυβερνήσεως καὶ δὲν προσέκτησεν ὅ,τι ἐνόμιζεν αὐτῷ ἀνήκον ἐπὶ τῆς νέας διανομῆς τῆς ἐξουσίας, ὑπὲρ ἧς τόσον ἐμόχθησεν. Ἐνεκα τούτου ἀποσπασθεὶς τοῦ Ζαήμη ἀπέσπασε καὶ ἄλλους, ἐν οἷς καὶ τὸν Ἀναγνώστην Δηληγιάννην, μέλος τῆς διοικητικῆς ἐπιτροπῆς, καὶ ἡ διαίρεσις τῶν ἐπαρχιῶν ἐνισχύθη ἐκ νέου. Αἱ ἐπαρχίαι τῆς Κορίνθου καὶ τῆς Βοστίτης εἴλκυσαν κυρίως τὴν προσοχὴν τῆς νέας ἀντιπολιτεύσεως διὰ τὰ πλούσια εἰσοδήματά των· καὶ τῆς μὲν πρώτης ἐπαρχίας ἀρχηγὸς ἦτον ὁ στρατηγὸς Ἰωάννης Νοταρᾶς, ὑπαρχηγὸς δὲ ὁ ἀντιστράτηγος καὶ ἐξάδελφος αὐτοῦ Παναγιώτης Νοταρᾶς· τῆς δὲ δευτέρας ἀρχηγὸς ὁ στρατηγὸς Λόντος, ὑπαρχηγὸς δὲ ὁ ἀντιστράτηγος Μελετόπουλος. Τοὺς δύο τούτους ἀντιστρατῆγους ἐλύσαντες οἱ περὶ τὸν Κολοκοτρώνην διήγειραν κατὰ τῶν στρατηγῶν ὑπὸ τὸ δέλεαρ τῆς ἀρχηγίας τῶν ἐπαρχιῶν. Ἄλλ' ἡ διαίρεσις εἰσεχώρησε μᾶλλον εἰς τὴν τῆς Κορίνθου, ὅπου τὴν ὑπέθρεψε καὶ ἡ περὶ νυμφεύσεως ὠραίας καὶ εὐγενοῦς νεάνιδος τῆς ἐπαρχίας ἐκείνης ἀναφανείσα ἀντιζήλια τοῦ στρατηγοῦ καὶ τοῦ ἀντιστρατήγου. Ἡ διαίρεσις αὕτη ἐξέκλινε τὸν αὐγουστον εἰς ἀλληλομαχίαν, καὶ οἱ δύο ἀντίζηλοι νεάνιχι, εὐρόντες καὶ ἄλλους συμμάχους, ἄφρονας ὡς αὐτοὺς, συνῆψαν ἐν Σοφικῷ, χωρίῳ τῆς ἐπαρχίας των, μάχην, καθ' ἣν νικῆσαντες οἱ περὶ τὸν Ἰωάννην Νοταρᾶν ἔσφαξαν ἄθῳους, ἐλεηλάτησαν καὶ κατέστρεψαν τὸ χωρίον, κατέκυσαν τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ πευκοφύτου δάσους του, ὅθεν ῥητινολογοῦντες οἱ χωρικοὶ ἐπορίζοντο κατ' ἔτος τὰ πρὸς τὸ ζῆν· κατέστρεψαν δὲ καὶ ἄλλα χωρία γυμνώσαντες τοὺς κατοίκους. Τὸ πῦρ τῆς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Κορίνθου ἀλληλομαχίας ἐγγὺς ἦτο νὰ διαδοθῇ καὶ εἰς ἄλλας ἐπαρχίας τῆς Πελοποννήσου, ἀλλ' ἡ διοικητικὴ ἐπιτροπὴ ἔσπευσε νὰ τὸ σβέσῃ ἐν αὐτῇ τῇ

ἔστίς του, καὶ ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ μετέβησαν εἰς τὴν ἐπαρχίαν ἐκείνην ὁ πρόεδρος τῆς, τὰ μέλη αὐτῆς Πετρόμπεης καὶ Δηληγιαίνης, καὶ ὁ ἀντιπρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς τῆς συνελεύσεως Πορφύριος· μετέβη ἐκεῖ καὶ ὁ Κολοκοτρώνης μεταμεληθεὶς δι' ὅσα ἐνήργησεν εἰς ἑξάψιν τῶν παθῶν. Συσκέψεως δὲ γενομένης διετέθησαν τὰ τῆς ἐπαρχίας ὅπως ἡ περίστασις ἀπῆτει, ἀπεπέμφθησαν οἱ δύο ἀντίζηλοι νεανίαί εἰς τὰ στρατόπεδα, καὶ τοιούτοτρόπως πολλὰ παθοῦσα ἡ ἐπαρχία τῆς Κορίνθου διεσώθη ἀπὸ τῆς παντελοῦς καταστροφῆς.

Ἄρ' οὐ δὲ οἱ προσκυρήσαντες ὀπλαρχηγοὶ Κρήτες ἐρρίφθησαν, ὥς προείπαμεν, εἰς σκοτεινὴν φυλακὴν, ἠναγκάσθησαν πολλοὶ νὰ προτιμήσωσι χάριν ἀσφαλείας τὸν κλεπτικὸν πόλεμον. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἐπιδρομαὶ συχναὶ εἰς πολλὰς τῆς Κρήτης ἐπαρχίας ἐγίνοντο, καὶ ἐχθροὶ καταστρέφοντο, καὶ χωρὶς ἐλαφυραγωγούντο· ἀλλὰ μετὰ τὴν κυρίευσιν τῆς Γραμβούσης ἠῦρισκαν οἱ ὀπλοφόροι Χριστιανοὶ καταφύγιον ἐκεῖ, καὶ προμηθευόμενοι εὐκόλως τῶν ἀναγκαίων ἐγίνοντο τολμηρότεροι, ἐπιφοδῶτεροι καὶ συστηματικώτεροι. Τὴν 1 ὁκτωβρίου ἐξεστράτευσαν κατὰ πρώτην φοράν ἐκεῖθεν πρὸς τὰ Χανιά 150 διὰ θαλάσσης καὶ ἄλλοι τόσοι διὰ ξηρᾶς· καὶ οἱ μὲν διὰ θαλάσσης συνέλαβαν δύο ἀλιάδας αὐτάνδρους, ἐγέμισαν τὰ πλοιάρια ζῶων καὶ ἄλλων λαφύρων, ἐσκότωσαν 17 ἐχθρούς, ἐν οἷς καὶ τὸν υἱὸν τοῦ Χασάμπεη Τουχμετσόγλου, καὶ ἔφεραν 6 αἰχμαλώτους εἰς Γραμβούσαν. Οἱ δὲ διὰ ξηρᾶς ἤρπασαν ζῶα ἱκανὰ ἐξώθεν τῶν Χανιῶν, καὶ ἐφόνευσαν καὶ τὸν υἱὸν τοῦ Φανέραγα. Ἐξεστράτευσεν εἰς καταδίωξιν καὶ τιμωρίαν αὐτῶν ὁ Μουσταφάπασκας, καὶ ἐπροχώρησε μέχρι τῆς Γραμβούσης, ἀλλὰ δὲν τοὺς ἐπρόφθασε, καὶ φονεύσας τρεῖς ἄλλους καθ' ὁδὸν ἐπέστρεψεν εἰς Χανιά. Καθ' ἣν δὲ ἡμέραν ἐξεστράτευσεν, ἐπέδραμάν τινες τῶν ἐν ταῖς ὑπωρεῖαίς τῆς Μαλάξας Χριστιανῶν μέχρι τῶν πυλῶν τοῦ τείχους, ἐγύμνωσαν τὰ βυρσοδεψεῖα, ἤρπασαν ζῶα, ἐφόνευσάν τινες καὶ ἐπανῆλθαν εἰς τὰ ἴδια ἀβλαβεῖς. Τὴν αὐτὴν νύκτα κατέβησαν 10 Κεφαλιανοὶ εἰς τὰς ἀλικάς, ἐκυρίευσαν μίαν ἀλιάδα, καὶ διέβησαν ἐν αὐτῇ ἀπέμπροσθεν τοῦ φρουρίου τῆς Σούδας ἀβλαβεῖς. Ὁ δὲ Μουσταφάπασκας, βλέπων τὰς γενομένας συγχρόνως πολλαχόθεν ἐπιδρομὰς, λεηλασίας καὶ σφαγὰς, ἐφρόντισε νὰ ἐφοδιάσῃ τὸ φρούριον ὅσον τάχιον τῶν ἀναγκαίων, καὶ νὰ τὸ προετοιμάσῃ εἰς πολιορκίαν.

Λήγοντος δὲ τοῦ ὀκτωβρίου, Τοῦρκοὶ τινες τῶν ἐν Κανδάνῳ περιεφέροντο εἰς συλλογὴν ἐλαιῶν· ἐπέδραμαν οἱ Ἕλληνες, τοὺς ἐπρόφθασαν ἐπανερχομένους εἰς τὰ ἴδια, τοὺς ἐκτύπησαν, ἐφό-
νευσαν καὶ ῥηγμαλώτισάν τινες καὶ ἔτρεψαν τοὺς ἄλλους. Μι-
κρὰὶ συγχρούσεις συνέβησαν καὶ ἄλλοῦ εἰς βλάβην ὡς ἐπὶ τὸ
πλεῖστον τῶν ὀθωμάνων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΓ'.

Ἐνστρατεία τοῦ Κιουταχῆ εἰς Ἀθήνας καὶ ἄλλωσις τῆς πόλεως - Διορισμός τοῦ Καραϊσκάκη ὡς γενικοῦ ἀρχηγοῦ τῶν κατὰ τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα στρατευμάτων. - Πολιορκία τῆς ἀκροπόλεως - Μάχη τοῦ Χαϊδαρίου. - Συντυχία Καραϊσκάκη καὶ Κιουταχῆ. - Εἰσοδος τῶν περὶ τὸν Φαβιέρον εἰς τὴν ἀκρόπολιν. - Ἐκστρατεία τῶν Θετταλομακεδόνων εἰς Ταλάντι.

Ἡ ΑΛΩΣΙΣ τοῦ Μεσολογγίου ἐπέφερε τὴν καταστροφὴν τοῦ ἀγῶνος καθ' ὅλην τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα. Οἱ λαοὶ ὅλων τῶν ἐπαρχιῶν ἐκείνου τοῦ μέρους ἐπροσχύνησαν· ὁ δὲ Κιουταχῆς ἐκδυθεὶς τὴν λεοντὴν καὶ ἐνδυθεὶς τὴν ἄλωπεκὴν, τοὺς μὲν τῶν ἐχόντων ἐπαρχίας ὀπλαρχηγῶν ἐφείλκυσε καὶ παρέλαβεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του, τοὺς δὲ οὐδετέρωσεν· ἀφήσας δὲ ἱκανὴν φρουρὰν ἐν Μεσολογγίῳ ἐξεστράτευσε τὸν ἰούνιον εἰς Ἀθήνας, ἰούνιος ἐπάτησε, μηδενὸς ἐναντιουμένου, τὴν Φωκίδα καὶ Βοιωτίαν, καὶ τὴν 28 ἠύλισθη ἐν Θήβαις. Δεκακισχίλιοι ἵππεῖς καὶ πεζοὶ ὑπελογίζοντο οἱ συνεκστρατεύσαντες, καὶ ἐξ εἴκοσι κανονίων καὶ ἐξ βομβοδόλων συνίστατο τὸ πυροβολικόν· προνοητικώτερος δὲ τοῦ Δράμαλη ἐξησφάλισε διὰ στρατιωτικῆς κατοχῆς καταλλήλων μεταξὺ θέσεων τὴν ἐλευθέραν κοινωνίαν τοῦ στρατοῦ του μετὰ τῆς Εὐβοίης καὶ τοῦ κορινθιακοῦ κόλπου, ὅθεν ἔμελλε νὰ πορίζεται τὰ χρειώδη. Ἐν ᾧ δὲ ἐστράτευεν οὗτος εἰς Ἀθήνας, ἐπάτησε καὶ ὁ Καρύστιος Ὀμέρπασας τὴν Ἀττικὴν μετὰ χιλίων· καὶ αὐτὸς μὲν κατέλαβε τὸ Καπανδρίτι 7 ὥρας ἀπέχον τῶν Ἀθηνῶν, οἱ δὲ περὶ αὐτὸν ἵππεῖς ἐπροχώρησαν εἰς Πειραιᾶ, ἐκαυσαν τὰς θημωνιάς, ἤρπασαν ποίμνια καὶ ἐπανῆλθαν εἰς τὸ στρατόπεδον. Ἐπὶ δὲ τῆς ἐπιδρομῆς ταύτης ὁ Βάσσης καὶ ὁ Κριεζώτης εὕρισκοντο κατὰ τὴν Κάζαν καὶ τὰ ΔερβENOχώρια, ὅπου μαθόντες τὰ κατὰ τὸν Πειραιᾶ ἀνεστράφησαν, καὶ τὴν 20 ἐστρατοπέδευσαν κατὰ τὸ χωρίον Λυόσιαν μίαν ὥραν μακρὰν τοῦ ἐχθροῦ· τὴν δὲ ἐπαύριον, δύο ὥρας πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου, ἔστειλαν 100 εἰς ἐνεδραν τῶν ἐχθρῶν

ἐξερχομένων συνήθως πρὸς θερισμόν. Οἱ σταλέντες ἐφόνευσαν 2, ἀλλ' ἐπέδραμαν 200 ἰππεῖς καὶ τοὺς ἀπέκρουσαν· ἐπρόφθασαν ἐν τούτοις καὶ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες, καὶ οὕτως οἱ ἰππεῖς ἐπανῆλθαν εἰς τὰ ἴδια. Τὴν δὲ ἐπαύριον ἐπρότειναν οἱ Τοῦρκοι συνδιάλεξιν, καὶ εἰσακουσθέντες ἔστειλαν δύο ὑποπλαρχηγοὺς ὑποσχόμενοι τῷ Κριεζώτῃ καὶ τῷ Βάσσῳ μεγάλας ἀμοιβάς, ἂν ἐπροσκύνουν· ἀπορριψάντων δὲ αὐτῶν τὰς προτάσεις, ἐπεστράτευσαν πανστρατιᾷ τὴν 24 λίαν πρωί, ἀντεπεστράτευσαν καὶ οἱ Ἕλληνες, ἐπολέμησαν ὅπου καὶ τὴν προτεραιάν, καὶ ἐπληρώθησαν ἐξ αὐτῶν 7, οἱ δὲ Τοῦρκοι ἐπανῆλθαν εἰς τὸ στρατόπεδον· γνωσθέντος δὲ τοῦ ἐρχομοῦ τοῦ Κιουταχῆ εἰς Θήβας, ἀνεχώρησαν οἱ περὶ τὸν Βάσσον καὶ τὸν Κριεζώτην εἰς Ἐλευσίνα.

Ἀρχομένου τοῦ μαΐου, εἶχε διορισθῇ ὁ Γκούρας ἀρχηγὸς τῶν κατὰ τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα συστηθησομένων στρατοπέδων, καὶ εἶχε διαταχθῇ νὰ μὴ ἀνχμείνῃ τοὺς ἐχθροὺς πρὸ τῶν πυλῶν τῶν Ἀθηνῶν· ἀλλ' αὐτός, μὴ φροντίσας νὰ φυλάξῃ οὐδ' αὐτὴν τὴν ἐπαρχίαν του ἀπάτητον, ἐκλείσθη ἐν τῇ ἀκροπόλει μετὰ 300 μισθωτῶν, καὶ ἐπὶ λόγῳ ἐξοικονομήσεως τούτων ἐβασάνισέ τινας τῶν κατοίκων τῆς ἐπαρχίας ἀργυρολογῶν καὶ ἀποταμιεύων· ἔστειλε δὲ ἐπὶ φορολογίᾳ καὶ εἰς Σαλαμῖνα, ὅπου ἦσαν Ἀθηναῖοι, τὸν κακούργον ὁπαδόν του, Μάνδαλον, ὅστις διὰ δεινῶν κακώσεων ἐξετέλεσε τὰ τῆς ἐντολῆς του. Ὑπὸ τοιοῦτον ἀρχηγόν οἱ ἐπιρρεπεῖς εἰς τὴν ἀταξίαν στρατιωταί του ἔπραζαν, πρὶν κλεισθῶσιν, ὅσα αἰσχρὸν καὶ λέγειν κατὰ τῶν δυστυχῶν χωρικῶν καὶ τοὺς ἔφεραν εἰς τοιαύτην ἀπόγνωσιν, ὥστε ἐπὶ τῆς μικρᾶς εἰσβολῆς τοῦ Ὁμέρπασα τὰ δύο χωρία Χασιά καὶ Μενίδι ἐπροσκύνησαν καὶ ὑπεδέχθησαν τοὺς ὀλίγους ἐχθροὺς ὡς λυτρωτάς των, δολοφονήσαντες καὶ τὸν ὀπλαρχηγόν των Μελέτην Βασιλείου τὸν πρῶτον καλέσαντα αὐτοὺς καὶ τοὺς λοιποὺς κατοίκους τῆς Ἀττικῆς εἰς τὰ ὅπλα καὶ πιστῶς ἀθλήσαντα μέχρι τέλους. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, ἂν καὶ ἀπεστρέφοντο τὸν φρούραρχόν των διὰ τὰς καταπίσεις του, ἐφάνησαν κατὰ τὴν κρίσιμον ταύτην ὥραν χάριν τῆς πατρίδος εἰς ἄκρον ἀνεκτικοί. Ἐκτὸς ὀλίγων καταφυγόντων εἰς Σαλαμῖνα, διέμειναν ἐν τῇ πόλει ὄχι μόνον οἱ δυνάμενοι νὰ ὀπλοφορῶσιν ἢ ἄλλως πως νὰ ὤφελῶσιν, ὅλοι 1000, ἀλλὰ καὶ πάμπολλαι γυναῖκες καὶ παιδιὰ. Ἐκλείσθησαν ἐντὸς αὐτῆς καὶ ἄλλοι 100 ἄλλων μερῶν ὀπλοφόροι ὑπὸ τὸν Στάθην Κατσιοχογιάννην, τὸν

Διονύσιον Εὐμορφόπουλον καὶ τὸν Γεώργιον Φωκῆν· ὥστε ὅλοι οἱ ὀπλοφοροῦντες ἐν τῇ πόλει καὶ τῇ ἀκροπόλει ἐπὶ τῆς εἰσβολῆς τοῦ ἐχθροῦ ἦσαν 1400.

Τὴν δὲ 29 ἡ προφυλακὴ τοῦ ἐν Θήβαις αὐλισθέντος τὴν προτεραίαν ἐχθρικοῦ στρατοῦ ἐκ δισχιλίων πεζῶν καὶ χιλίων ἱππέων ὑπὸ τὸν Μουστάμπεην ἀφίχθη εἰς Καπανδρίτι, καὶ ἠνώθη μετὰ τῶν ὑπὸ τὸν Ὁμέρπασαν τὴν δὲ ἐπαύριον ἐφάνησαν ἱππεῖς ἔξωθεν τῶν Ἀθηνῶν περιφερόμενοι. Ἰδόντες αὐτοὺς οἱ ἐν τῇ πόλει ἐξώρμησαν καὶ τοὺς ἠνάγκασαν ν' ἀναχωρήσωσι. Τὴν 1 δὲ ἰουλίου τινὲς τῶν εἰσβαλόντων ἐχθρῶν ἐπροχώρησαν εἰς Μεσόγεια, καὶ εὐρόντες ἀντίστασιν κατὰ τὸ Λιῶπεσι ὠπισθοδρόμησαν· τὴν δ' ἐπαύριον περὶ τὸ δειλινὸν ἐφάνησαν οἱ ἐχθροὶ ἐκ νέου ἔξω τῆς πόλεως ἐρχόμενοι διὰ τῶν Ἀμπελοκήπων· ἀλλὰ κανονοβοληθέντες καὶ ἐκ τῆς ἀκροπόλεως καὶ ἐκ τῶν κανονοστασίων τοῦ κάτω τείχους ὠπισθοδρόμησαν. Τὴν δὲ ὑστεραίαν ὅλον τὸ κατὰ τὸ Καπανδρίτι στρατεύμα κατέλαβε τὸ μοναστήριον τοῦ Πετράκη, καὶ τοὺς κήπους τῶν Πατησίων, τῶν Σεπωλίων, καὶ τοῦ Χασακῆ. Οἱ Ἕλληνες ἐνισχύθησαν τὴν ἐπιοῦσαν νύκτα ἐμβάντων εἰς τὴν πόλιν 150 ὀπλοφόρων ἐκ Σαλαμῖνος ἐλθόντων, καὶ κατέλαβαν τὴν 5 τὸν λόφον τοῦ Μουσείου, οἱ δὲ Τοῦρκοι τὴν Πινύκκ, τὴν ἁγίαν Τριάδα καὶ τὴν ἁγίαν Μαρίναν· τὴν νύκτα δὲ τῆς 6 κατέλαβαν οἱ αὐτοὶ καὶ τὸν ἅγιον Ἀθανάσιον τὸν παρὰ τὸν ναὸν τοῦ Θεσέως. Τὴν δὲ 10, ἐν ᾧ οἱ περὶ τὸν Κριεζώτην καὶ Βάσσαν ἦσαν ἐστρατοπεδευμένοι ἐν Ἐλευσίνι, ἐφάνησαν αἶφνης ἐπερχόμενοι διὰ τῆς ὁδοῦ τῶν Θεβῶν 2,000 ἐχθροὶ, πεζοὶ καὶ ἱππεῖς, ὑπὸ τὸν Ἀσλάμπεην. Οἱ Ἕλληνες ἄφησαν τὰ ὀχυρώματά των, προϋπῆντησαν τοὺς ἐχθροὺς πρὸς τὸ Θριάσιον πεδίων, ἐπολέμησαν καὶ τοὺς ἠνάγκασαν νὰ ὠπισθοδρομήσωσιν. Ἐπανῆλθαν οἱ ἐχθροὶ εἰς τὸ πεδίων τῆς μάχης καὶ τὴν ἐπαύριον· ἀλλὰ καὶ τότε ἀπεκρούσθησαν. Τὴν δὲ ἐπιοῦσαν οἱ μὲν πεζοὶ ἔκαυσαν τὴν Μάνδραν καὶ τὴν Μαγούλαν, οἱ δὲ ἱππεῖς ὑπῆγαν πάλιν ὅπου ἐπολέμησαν τὴν προτεραίαν, ἀλλὰ καταπολεμηθέντες ἐτρέπησαν, καταλιπόντες τὰς σκηνάς καὶ ἀποσκευὰς των, καὶ τὴν νύκτα ἐπανέκαμψαν εἰς τὸ στρατόπεδον κακῶς ἔχοντες. Οἱ δὲ ἐκτὸς τῶν Ἀθηνῶν ἐχθροὶ, ὀρμήσαντες τὴν 11, ἐκυρίευσαν τὸν λόφον τοῦ Μουσείου, καὶ ἀνήγειραν προμαχῶνας. Τὴν 12 ἐξῆλθον οἱ Ἕλληνες τῶν τειχῶν ὑπὸ τὸν Γκούρην, καὶ κα-

Ἰούλιος

τεδίδωξαν τοὺς ἐχθροὺς μέχρι τοῦ μοναστηρίου τοῦ Πετρίκη. Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ὁ συνεχστρατεύων ὑπὸ τὸν Κιουταχῆν Μουχ-τάρμπεης Κιαφτέσης ἔγραψε τῷ γνωρίμῳ του Γκούρα, προτρέπων αὐτὸν νὰ παραδώσῃ τὴν πόλιν καὶ τὴν ἀκρόπολιν εἰς ἀποφυγὴν τῆς ἀφεικτροῦ τῶν ἐν αὐταῖς καταστροφῆς, καὶ ὑποσχόμενος ὠφελείας καὶ τιμὰς, ἀλλ' ἡ πρότασις ἀπερρίφθη. Τὴν δὲ 13 ἐξορμήσαντες οἱ ἐν τῇ πόλει, ἐν οἷς καὶ ὁ Μακρυγιάννης, καὶ προσβάλόντες τοὺς ἐχθροὺς ἐφόνουνσαν δύο ὑπῆρχον καὶ εἰς τὰ ἀλώνια τοῦ Γερανίου, ὅπου ἦτον ὀλίγος αἶτος ἀναλώνιστος, καὶ τὸν ἔκασαν· θέλων δέ τις τῶν ἐχθρῶν νὰ σβέσῃ τὴν φλόγα, συνεκῆ. Τὴν νύκτα ἐπεχείρησαν οἱ ἐχθροὶ νὰ καταλάβωσι τὴν θέσιν τοῦ νεοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς καὶ ὀχυρωθῶσιν ὑπὸ τὴν ὑπεράσπισιν τῶν στηλῶν του, ἀλλὰ τουφεκισθέντες ἀπεμακρύνθησαν· τὴν δὲ ἐπαύριον εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν ἐκ Σκλαμίνος ὁ ἐπὶ τῆς πολιορκίας τοῦ Μεσολογγίου διακριθεὶς ὑπονομοποιὸς Κώστας μετὰ 3 συνεργατῶν καὶ 70 Ἀθηναίων. Τὴν 15 παραφυλαζαντίς τινες τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὸν ναὸν τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς ἐφόνουνσαν 2 ἱππεῖς καὶ ἐπῆραν τοὺς ἵππους των. Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐφάνη ἀνυψωμένον ἐχθρικὸν κανονοστάσιον ἐν Γερανίῳ, καὶ ἄλλο τὴν ἀκύλουθον νύκτα κατὰ τὴν ἀγίαν Μαρίναν· ἐπετέθησαν δὲ τέσσαρα κανόνια, καὶ ἔκτοτε ὁ πόλεμος ἐγένετο σοβαρώτερος. Τὴν 16 ἦλθεν ὁ Κιουταχῆς ἐκ Θιβῶν, ὅπου ἄφησε τρισχιλίους ὀπισθοφυλακὴν, καὶ ἐστρατοπέδευσε ἐν Πατησίοις· τὴν αὐτὴν ἡμέραν σφοδρῶς κανονοβολοῦντες οἱ ἐχθροὶ ἔρριψαν μέρος ἐνὸς τῶν δύο δυτικῶν πύργων τοῦ τείχους· τὴν ἐπιούσαν ἔβλαψαν καὶ τὸν ἄλλον πύργον, οἱ δὲ Ἕλληνες ἐπεσκέυασαν τὴν νύκτα τὰ βλαφθέντα μέρη· κατεσκεύασαν καὶ ἐν κανονοστάσιον κατὰ τὴν ἐνορίαν τῶν ἀγίων Ἀναργύρων προσβάλλον τὸ ἐν Γερανίῳ ἐχθρικόν. Τὴν 31 ἔστειλαν οἱ ἐν Ἐλευσίνι κατὰ τὸν Πειραιᾶ 7 στρατιώτας εἰς κατασχόπουσιν τῶν ἐχθρῶν· ἀλλ' ἔπεσαν οἱ σταλέντες εἰς χεῖρας αὐτῶν καὶ εἰς ἐφονεύθη ἀμυνόμενος. Μαθὼν δ' ἐκ τῶν συλληφθέντων ὁ Κιουταχῆς ὅτι οἱ ἔξωθεν Ἕλληνες ἔτοιμοι ἦσαν νὰ ἐκστρατεύσωσιν εἰς λύσιν τῆς πολιορκίας τῶν Ἀθηνῶν, ἐπεμελήθη νὰ κυριεύσῃ ὅσον τάχιον τὴν πόλιν ἐξ ἐφόδου.

Τὸ τεῖχος τῆς πόλεως ἦτον ὅλον ἡμελημένον καὶ πολλαχοῦ σαθρόν, εἶχε καὶ πολλὴν ἑκτασιν· ὁ δὲ ὀλίγος ἀριθμὸς τῶν

ὑπερασπιστῶν αὐτοῦ ἦτον ὡς πρὸς τὴν ἔκτασιν δυσκνήλογος. Εἰκοσιτέσσαρες πύργοι περιέκειντο, ἀλλ' οἱ πλεῖστοι ἄοπλοι, οἱ δὲ ἔνοπλοι δὲν εἶχαν εἰμὴ ἀνὰ ἓν κανόνι, καὶ τοῦτο πολ-
λάκις δύσχρηστον· διὰ τὰ αἷτια ταῦτα ἡ πόλις ἦτον εὐάλωτος. Δύο ἡμέρας πρὸ τῆς ἐφόδου, ὃ ἐστὶ τὴν 1 καὶ 2 αὐγούστου, ἔρ-
ριψαν οἱ ἔχθροὶ ἐπὶ τὸ τεῖχος ὕσας κανονίαις δὲν ἔρριψαν καθ'
ὅλον τὸ διάστημα τῆς πολιορκίας, καὶ κατηδάφισαν τόσα μέρη,
ὥστε δὲν ἐπρόφθαναν οἱ ὑπερασπισταὶ του νὰ τὰ ἐπισκευάζωσι. Τὸ πρῶν δὲ τῆς 3 ὤρμησαν ὅλοι πολλαχῶθεν ἀλαλάζοντες,
ἐπάτησαν τὴν πόλιν διὰ τῶν κατηδαφισμένων μερῶν, καὶ μετὰ
μικρὰν ἀντίστασιν τὴν ἐκυρίευσαν ὅλην. 12 Ἕλληνες ἐφονεύ-
θησαν, 30 ἐπληρώθησαν, καὶ 10 ἄνδρες καὶ 40 γυναῖκες ἤχ-
μωλώθησαν, ὅλοι δὲ οἱ λοιποὶ διεσώθησαν εἰς τὴν ἀκρόπο-
λιν. Τὴν δὲ ἐπαύριον κατέβησαν αἰφνης τινὲς τῶν ἐν τῇ ἀκρο-
πόλει πρὸς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς πόλεως, ἐμβῆκαν εἰς τινα
οἰκίαν, τὴν ἔκκυσαν, ἐφόνευσαν 13 καὶ ἐζώγρησαν 5· ἐφονεύ-
θησαν δὲ καὶ 2 ἐξ αὐτῶν καὶ ἐπληρώθησαν 8. Εἰς δὲ τῶν ζω-
γρηθέντων Τούρκων ἐλέγετο ὅτι ἦτον ὁ ἀρχιπυροβολιστὴς τοῦ
ἐχθρικοῦ στρατοπέδου, ὅστις καὶ συμπαρελήφθη ἐν τῷ τάγματι
τῶν Ἑλλήνων πυροβολιστῶν.

Ἡ δὲ κυβέρνησις, μαθοῦσα ὅτι ὁ Γκούρας ἐκλείσθη ἐν τῇ
ἀκροπόλει, ἐφρόντισε ν' ἀντικαταστήσῃ ἄλλον ἀρχηγὸν τῶν
κατὰ τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα στρατοπέδων. Τὰ ὄμματα
πολλῶν τῶν μελῶν τῆς κυβερνήσεως ἔπεσαν ἐξ ἀρχῆς ἐπὶ τὸν
Καραϊσκάκην μεταδύνατα εἰς Ναύπλιον μετὰ τὴν ἄλωσιν τοῦ
Μεσολυγγίου· τοῦτον συνίστα καὶ ἡ κοινὴ γνώμη ὡς τὸν ἀξιώ-
τερον νὰ διοικήσῃ κατὰ τὴν στερεὰν Ἑλλάδα πολυἀριθμον
στράτευμα, καὶ ν' ἀνεγείρῃ τὰ πεπτωκότα μέρη· ἀλλ' ἀνίκητος
ἐνομιζέτο ἡ κατ' αὐτοῦ ἀπέχθεια τοῦ προέδρου τῆς κυβερνή-
σεως Ζαΐμη δι' ἃς καταδρομὰς καὶ περιφρονήσεις ὑπέφερε παρ'
αὐτοῦ ὁ οἶκός του ἐπὶ τοῦ δευτέρου ἐμφυλίου πολέμου. Ὁ
ἀνὴρ ὅμως οὗτος τόσῃν πατριωτικὴν ἀνυχίην ἔδειξε πρὸς τοὺς
ἐχθροὺς του κινδυνευούσης τῆς πατρίδος, ὥστε γενομένου λόγου
ἐπὶ τοῦ κυβερνητικοῦ συμβουλίου περὶ διορισμοῦ γενικοῦ ἀρχη-
γοῦ, πρῶτος αὐτὸς ἐξεστόμισε· ὅτι οὔτε ἀξιώτερον οὔτε κα-
ταλληλότερον ἄλλον ἐθεώρει παρὰ τὸν Καραϊσκάκην. Ἐπευφη-
μησάντων δὲ ὅλων τῶν μελῶν, μετεπέμφθη τὴν ἐπαύριον ὁ Κα-
ραϊσκάκης εἰς τὸν θαλασσοπύργον, καὶ ὁ Ζαΐμης λαβὼν πρῶ-

Αὐγούστος

τος τὸν λόγον τῷ ἀνήγγειλε περιποιητικῶ τῷ τρόπῳ ὅτι περὶ αὐτοῦ ἐβουλευθῇ ἡ κυβέρνησις τὴν προτερσίαν. Κατενύχθη ὁ Καραϊσκάκης ἐπὶ τοῖς λόγοις τοῦ προέδρου, ἀπήντησε φιλοφρόνως καὶ εὐγνωμόνως, ὑπεσχέθησαν ἀμφοτέρω παντελῆ λήθην τῶν παρελθόντων καὶ ἐναγκασθέντες ἐφιλήθησαν, καὶ τὸ φίλημα τῶν δὲν ἦτο φίλημα Ἰούδα. Συλλέξας δὲ ὁ νεοχειροτονήτος ἀρχηγὸς ὅσους ἐδυνήθη ἐν Ναυπλίῳ ἐξεστράτευσε μετὰ 600 τὴν 19 ἰουνίου εἰς Ἐλευσίνα, ὅπου ἦσαν ἤδη τὰ τάγματα τοῦ Βάσσου, τοῦ Πανουργιά καὶ τοῦ Κριεζώτη, καὶ ὅπου διετάχθησαν νὰ συνέλθωσι καὶ ἄλλα ἄλλων ὀπλαρχηγῶν· ἐγένετο καὶ πᾶσα φροντίς εἰς προμήθειαν τροφῶν, ὧν δὲν ἐστερεῖτο ἡ κυβέρνησις χάρις εἰς τὸν γενναῖον φιλελληνισμόν τῶν χριστιανικῶν λαῶν· ἐπειδὴ δὲ πᾶς φόβος ἐχθρικῆς ἀποβάσεως εἰς Σπέτσας καὶ Ἰδραν ἐξέλειπεν ἤδη, διετάχθη καὶ ὁ Φαβιέρως νὰ συνεκστρατεύσῃ εἰς στερεὰν Ἑλλάδα.

Διὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν ἐν Ναυπλίῳ ἀταξίαν ἔστησε πρὸ μικροῦ ὁ φιλέλλην οὗτος τὴν σταθεράν διαμονὴν τοῦ στρατοῦ του ἐν τῇ κατὰ τὴν Πελοπόννησον χερσονήσῳ τῶν Μεθένων, καὶ ἔφερεν ἐκεῖ ὅλας του τὰς ἀποθήκας, ἀφῆσας δύο λόχους εἰς φρουράν τοῦ Ναυπλίου· ἐπροτίμησε δὲ τὸ μέρος ἐκεῖνο ὡς παραθαλάσσιον, ὡς μακρὰν τῶν πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν θορύβων, καὶ ὡς κείμενον ἐν μέσῳ Ἰδρας, Ἀθηνῶν, Ναυπλίου καὶ ἱσθμοῦ τῆς Κορίνθου· τὴν φύσει δὲ ὀχυρὰν ἐκείνην θέσιν ἐδυνάμωσεν ἔτι μᾶλλον ἀνεγείρας ἐπὶ τῶν δύο λόφων τοῦ ἱσθμοῦ τῆς δύο ὀχυρωμάτων. Καθ' ἃς δὲ ἡμέρας διετάχθη νὰ ἐκστρατεύσῃ, ἔφθασαν εἰς Μέθενα ἐκ Μασσαλίας 70 φιλέλληνες ὑπὸ τὸν Ἰταλὸν συντάγματάρχην Πίζαν· ἡ δὲ γενναία συνδρομὴ τῆς ἐν Παρισίοις φιλελληνικῆς Ἑταιρίως ἐπρομήθευε πρὸ τίνος καιροῦ ὅχι μόνον τὰ εἰς τροφήν τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ ἀλλὰ καὶ τὰ εἰς λοιπὴν ἐξοικονόμησιν τῶν εὐρωπαϊῶν ἐθελοντῶν ἐπὶ τῇ προτροπῇ τοῦ κόμητος Δαρκούρτου, μέλους καὶ ἀντιπροσώπου αὐτῆς, ἐπισκεφθέντος κατ' ἐκείνον τὸν καιρὸν τὴν Ἑλλάδα εἰς πλήρη καὶ ἀκριθεῖ γνῶσιν τῶν ἀναγκῶν αὐτῆς. Ὑπὸ τοιαύτας αἰτίαις περιστάσεις ἐδέχθη προθύμως ὁ Φαβιέρως τὴν διαταγὴν τῆς κυβερνήσεως, καὶ παραλαβὼν τὸ α' καὶ τὸ β' τῶν ταγμάτων ἐκ χιλίων ἀνδρῶν, τὸν ὑπὸ τὸν Πίζαν λόχον τῶν φιλελλήνων, 70 ἵππεῖς ἀνίππους, καὶ 4 ὄρεινὰ κανόνια, ἐξε-

Αὐγούστος στρατεύσεν ἀρχομένου τοῦ αὐγούστου εἰς Ἐλευσίνα, ὅπου ἡῦρεν

ἑστρατοπεδευμένους 2500 ἀτάκτους ὑπὸ διαφόρους καὶ ὑπὸ τὴν γενικὴν ἀρχηγίαν τοῦ Καραϊσκάκη. Τὸ ἐσπέρης δὲ τῆς 5 ἀνεχώρησαν ὅλοι καὶ ἔφθασαν περὶ τὸ μεσονύκτιον εἰς Χαϊδάρι, καὶ ἄλλοι μὲν κατέλαθον τὸν ἐκεῖ περιτετοιχισμένον κῆπον κείμενον ἐν μικρᾷ τινι κοιλάδι καὶ μίαν ἡμισυ ὥραν ἀπέχοντα τῶν Ἀθηνῶν, ἄλλοι δὲ ἐχαρακώθησαν ἐπὶ τῶν δεξιόθεν καὶ ἀριστερόθεν τοῦ κήπου λόφων· τὸ δὲ τακτικὸν ἡύλισθη ἐκ δεξιῶν τοῦ κήπου ἔχον κατὰ μέτωπον τὴν πόλιν καὶ ὅπισθεν τὸ ὄρος.

Τὴν 6, ἀντατέλλοντος τοῦ ἡλίου, ἐπρόκυψαν ἐκ τοῦ ἐλαιῶνος δισχίλιοι ἐχθροί, πεζοὶ καὶ ἵππεῖς, ἐλκοντες δύο κανόνια ἐλαφρά· καὶ οἱ μὲν πεζοὶ καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν ἱππέων προσέβαλαν τὰ ἐξ ἀριστερῶν τοῦ κήπου χαρακώματα, ὅπου ἦσαν τὰ τάγματα τοῦ Κριεζώτου, τοῦ Πεῤῥαϊβοῦ, τοῦ Στέφου, καὶ τὸ τῶν Ἑπτανησιῶν· τινὲς δὲ ὑπῆγαν πρὸς τὰ ἐκ δεξιῶν. Ἐδράμε κατὰ τῶν ἐπὶ τὰ ἀριστερὰ πεσόντων τὸ α΄ τάγμα, ἐτράπησαν μετὰ μικρὰν ἀντίστασιν οἱ ἐχθροὶ καὶ ἠρπάγησαν καὶ τὰ πολυεφεδία των· ἔδραμε καὶ ὁ λόχος τῶν φιλελλήνων κατὰ τῶν πρὸς τὰ δεξιὰ ἐχθρῶν καὶ τόσον ἐπροχώρησεν, ὥστε εὐρέθη μύνος πολεμῶν πρὸς τριπλασίους· ἀλλὰ διὰ τῆς περὶ τὸν πόλεμον ἐμπειρίας του, διὰ τῆς καρτεροψυχίας του καὶ διὰ τοῦ ἀκταπαχύστου πυρός, ἀπέκρουσεν εὐτυχῶς τὰς ἐπανειλημμένας προσβολὰς τῶν ἐχθρῶν, καὶ τοὺς ἔτρεψε μετ' ὀλίγον εἰς φυγὴν, ἐλθόντων δύο λόχων τοῦ β' τάγματος ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς μάχης. Ἐθάρρυνεν ἡ ἐπιτυχία αὕτη τὸν τακτικὸν στρατὸν, καὶ ὁ Φαβιέρος, θεωρήσας ἀρμόδιον τὸν καιρὸν εἰς συγκρότησιν γενικῆς μάχης, διέταξεν ὅλους τοὺς ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν του νὰ καταβῶσιν εἰς τὴν πεδιάδα, καὶ βαδίσωσι κατευθύνοντες πρὸς τὴν πόλιν· παρήγγειλε δὲ καὶ τῷ Καραϊσκάκῃ νὰ διατάξῃ τοὺς ἀτάκτους νὰ συνχολουθήσωσιν· ἀλλὰ, τούτου μὴ συγκατατεθέντος, εἴτε διότι ἐθέσφει τὸ κίνημα παράτολμον, εἴτε διότι ἤξευρεν ὅτι οἱ ἄτακτοι δὲν συνηκολούθουν ὡς μὴ ἔχοντες τὴν ἑξίν τοῦ μάχεσθαι ἐν τοῖς πεδίοις πεζοὶ πρὸς ἵππεῖς, ἠναγκάσθη νὰ ὀπισθοδρομήσῃ. Οἱ Ἕλληνες ἐπῆραν τὴν ἡμέραν ἐκείνην δύο σημαίας, καὶ ἐφόνευσαν καὶ ἐπληγώσαν τινάς· ἐφόνευσαν καὶ ἓνα τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ ἱππικοῦ καὶ ἠρπασαν τὸν ἵππον του· ἐφονεύθησαν δὲ καὶ 8 ἐξ αὐτῶν, καὶ ἐπληγώθησαν 20, ἐν οἷς 5 φιλέλληνες· ἐθλάσθησαν καὶ οἱ ἄξιοι τῶν δύο ὑποστατῶν καὶ ἐστάλησαν εἰς Σαλαμῖνα πρὸς ἐπισκευήν. Τὴν αὐτὴν ἡμέραν

ἐπρόβχλεν ὁ Καρκαίσκῃκης νὰ μεταφέρωσι τὸν στρατὸν εἰς Πειραιᾶ πρὸς εὐχερεστέραν προμήθειαν διὰ θαλάσσης πολεμεφοδίῳ καὶ τροφῶν· ἀλλ' ὁ Φαβιέρος ἀντέτεινε λέγων, ὅτι ὁ σκοπὸς τῆς ἐκστρατείας ἦτο νὰ λύσωσι τὴν πολιορκίαν, καὶ ὅχι νὰ χρονοτριβῶσι στρατοπεδεύοντες μακρὰν τῶν ἐχθρῶν, καὶ ἀμυνόμενοι μᾶλλον ἢ βλάπτοντες· ἀντεπρόβχλε δὲ νὰ κινηθῶσι τὴν ἐπαύριον ἐπὶ τοὺς ἐχθρούς· ἀλλ' ἡ γνώμη του δὲν ἔγεινε δεκτὴ, καὶ ἀναγκασθεὶς νὰ ἐνδῶσῃ διέταξε τοὺς σὺν αὐτῷ νὰ κινήσωσι τὸ μεσονύκτιον· ἀλλὰ δύο ἐκ τῆς ἀκροπόλεως, διαφυγόντες τὴν προσοχὴν τῶν ἐχθρῶν, ἤλθαν εἰς τὸ στρατόπεδον πρὸ τοῦ μεσονυκτίου ἀναγγέλλοντες ὅτι οἱ Τοῦρκοι ἤτοιμάζοντο ν' ἀναχωρήσωσιν. Ἡ ἀγγελία αὕτη ἀνέτρεψε τὸ σχέδιον τῆς εἰς Πειραιᾶ μεταβάσεως τοῦ στρατοῦ. Ἡ 7 τοῦ μηνὸς διήλθεν ἀπόλεμος, μὴ φανέντος τοῦ ἐχθροῦ, ὅχι διότι ἤτοιμάζετο ν' ἀναχωρήσῃ, ἀλλὰ διότι ἀνεμένετο ὁ Καρύστιος Ὁμέρπασας πρὸ μικροῦ ἀπελθὼν εἰς Εὐβοίαν, ὅστις καὶ ἔφθασε τὴν αὐτὴν ἑσπέραν μεθ' ἱκανῶν ἱππέων. Τὴν δὲ ἐπαύριον τὸ πρωτὶ ἐφάνη ὁ Κιουταχῆς ἐρχόμενος πρὸς τὸ Χαϊδάρι μετὰ πεντακισχιλίων πεζῶν καὶ χιλίων ἱππέων. Ὁ Φαβιέρος ἔστειλε πάραυτα τὸ α' τάγμα καὶ τοὺς ἀνίππους ἱππεῖς ἔλκοντας τὰ δύο σῶα κανόνια τοῦ εἰς κατὰληψιν ὀμαλοῦ τινος καὶ ἐπιμήκους λόφου· ἀλλ' ἐν ᾧ ἀνέβαιναν οὗτοι ἀφ' ἐνός, ἀνέβαιναν ἀφ' ἑτέρου καὶ οἱ ἐχθροὶ ἱππεῖς· τὸ δὲ ἐν μέσῳ ὕψος τοῦ λόφου ἐμπόδιζε τοὺς ἀναβαίνοντας νὰ ἴδωσιν ἀλλήλους, ὥστε ἀφίχθησαν καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δὲ εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ λόφου μηδαμῶς προσδοκῶντες νὰ συναπαντηθῶσι. Πρωτοὶ δ' ἐπυροβόλησαν οἱ τακτικοὶ καὶ ἐρόνευσάν τινας, ἀλλ' ὁ εἰς τετράγωνον σχηματισμὸς αὐτῶν, καθ' ὃν ἐν μόνον μέτωπον ἔβλεπε τοὺς ἐχθρούς, τοῖς ἦτον ἐπιβλαβής· συνέβη δὲ καὶ τὸ δυστύχημα νὰ πληγωθῇ ὁ διοικῶν τὸ τάγμα Ῥοβέρτος, Γάλλος, καὶ νὰ θλασθῶσιν οἱ ἄξονες τῶν ὑποστατῶν· τὰ συμβάντα ταῦτα ἐπροξένησαν δειλίαν καὶ ἀταξίαν εἰς τὸ τάγμα, τὸ τετράγωνον διεβράχην, καὶ οἱ ἐχθροὶ εἰς ἐχώρησαν διὰ τῶν κενῶν· ἀλλὰ δραμόντες οἱ τοῦ β' τάγματος καὶ οἱ περὶ τὸν Καρκαίσκῃκην καὶ Κριεζώτην, ἔστησαν τὴν ὀρμὴν τῶν ἐχθρῶν καὶ ἐπροφύλαξαν τὸ κινδυνεῦον τάγμα ἀπὸ τοῦ παντελοῦς ἀφηνισμοῦ του· 38 στρατιῶται καὶ εἰς τῶν τυμπαριστῶν ἐφονεύθησαν καὶ ἠχμυλωτίσθησαν.

Ὁ ἐχθρὸς, κυριεύσας τὸν λόφον ὅλον, ἐχαράκωσε τὴν κορυ-

φὴν του, καὶ δικιρέσας τὰς δυνάμεις του ἔρριψε τὴν μὲν ἱππικὴν καὶ μικρὸν μέρος τῆς πεζικῆς ἐπὶ τὸ ὄχυρῶμα τοῦ Στέφου καὶ τοῦ Πεῤῥαιβοῦ, ὅπου καὶ ὁ Λέκκας, ὅλην δὲ τὴν ἄλλην πεζικὴν πρὸς τὸν μεταξὺ τοῦ ὄχυρῶματος τούτου καὶ τοῦ ὄρους λόφον, ὃν κατεῖχεν ὁ Κριεζώτης· καὶ οἱ μὲν περὶ τὸν Στέφον, Πεῤῥαιβὸν καὶ Λέκκαν ἀντέκρουσαν τοὺς ἐφορμήσαντας καὶ τοὺς ἠνάγκασαν νὰ ὀπισθοδρομήσωσιν· οἱ δὲ κινηθέντες πρὸς τὸν λόφον, εὐρόντες τὰ κάτω ἀνώχυρα, ἐπροχώρησαν μέχρι τῆς κορυφῆς αὐτοῦ· ἀλλ' ἐκεῖ φθάνοντες ἦσαν πολλὴν ἀντίστασιν, καὶ δις ἐφορμήσαντες ἀπεκρούσθησαν· ὅσον δὲ ἐκ τοῦ σύνεγγυς ἐμάχοντο, ὥστε, ἀντὶ νὰ τουφεκοβολῶνται, ἐπετροβολοῦντο καὶ διεξιφίζοντο. Ἐτράπη μετ' ὀλίγον ἐπὶ τοὺς Ἕλληνας καὶ τὸ ἀποκρουσθὲν ἐκ τοῦ ἄλλου ὄχυρῶματος ἱππικόν, καὶ ὁ κίνδυνος αὐτῶν ἠϋζήθη, καὶ ἡ θέσις ὅλου τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοπέδου κατέστη ἐπισφαλῆς, διότι, ἂν ὑπερίσχυαν οἱ ἐχθροὶ καὶ ἐκυρίευαν τὸν λόφον ὅλον, θὰ κατελάμβαναν καὶ τὰ νῶτα τοῦ στρατοπέδου. Ταῦτα παρατηρήσας ὁ Ψαδιέρος ἔστειλε πρὸς τὸν λόφον τὰ δύο τάγματα καὶ τοὺς φιλέλληνας· ὥρμησαν καὶ οἱ γενναίως ἀνθιστάμενοι ἐπὶ τοῦ λόφου ἄτακτοι, καὶ οὕτως οἱ ἐχθροὶ πολλὰ παθόντες ὀπισθοδρόμησαν· μετὰ ταῦτα, τὰ δύο στρατόπεδα περιωρίσθησαν εἰς ἀκροβολισμούς. Πολεμικοῦ δὲ συμβουλίου γενομένου, ἀπεφασίσθη τὸ μὲν τακτικὸν νὰ καταλάβῃ τὸν κῆπον καὶ τὰ χαρακώματα, οἱ δὲ ἄτακτοι νὰ πέσωσι μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου εἰς τὸ ἐπὶ τοῦ λόφου ἐχθρικὸν χαράκωμα. Ἐλθούσης τῆς ὥρας, οἱ μὲν ἄτακτοι ἐξῆλθαν τοῦ κήπου καὶ τῶν χαρακωμάτων καὶ εἰσῆλθαν οἱ τακτικοί· ἀλλ' ἀντὶ νὰ κινηθῶσιν οἱ ἄτακτοι πρὸς τὸν λόφον, ὑπεχώρησαν πρὸς τὸ ὄρος φοβηθέντες καὶ ἀπειθήσαντες εἰς τὰς διαταγὰς τῶν ἀρχηγῶν. Οἱ ἐχθροί, βλέποντες τὰ κινήματα τῶν Ἑλλήνων καὶ τὴν ὑποχώρησιν τῶν ἀτάκτων, περιέκλεισαν τὸν κῆπον. Ἐφοβήθησαν οἱ τακτικοὶ ἰδόντες ἑαυτοὺς ἀπροσδοκῆτως ἐν μέσῳ πολυαρίθμου ἐχθρικοῦ ἱππικοῦ, ἐτράπησαν εἰς φυγὴν, καὶ καλῇ τύχῃ ἐξ αἰτίας τοῦ σκότους καὶ τοῦ μεταξὺ τοῦ κήπου καὶ τοῦ ὄρους μικροῦ διαστήματος διεξέφυγαν τὴν παντελῆ καταστροφὴν τῶν. Ὀλίγοι ἐξ αὐτῶν ἐφρονεύθησαν, ἀλλὰ πολλοὶ ἀδύνατοι στρατιῶται ἀποπλανηθέντες ἐξ αἰτίας τοῦ σκότους συνελήφθησαν· συνελήφθη καὶ ὁ χαριέστατος καὶ πεπαιδευμένος λοχαγὸς τοῦ πυροβολικοῦ Ἴβος,

καὶ τινες πυροβολισταὶ φιλοτιμούμενοι νὰ σώσωσι τὰ κανονιά των· συνελήφθη καὶ ὁ Χατσοῦ-Λάμπρος Κορομηλᾶς· οἱ πλεῖστοι δὲ τοῦ στρατοῦ ἔχασαν τὰ σκεύη των· ἔμειναν καὶ 20 περίπου πληγωμένοι ἐκ τῶν διαφόρων σωματῶν ἐντὸς τοῦ ἐν τῷ κήφ πυργου καὶ ἔγειναν καὶ αὐτοί, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ οἱ συλληφθέντες, θύματα τῆς ὀμότητος τῶν ἐχθρῶν (α). Μεσοῦσης δὲ τῆς νυκτός, ἔφθασαν τακτικοὶ καὶ ἄτακτοι εἰς Ἑλευσίνα· φοβηθέντες δὲ μήπως οἱ ἐχθροὶ τοὺς καταδιώξωσι καὶ ἐκεῖ, μετέβησαν ὅλοι τὴν ἐπαύριον, ἐκτὸς τῶν περὶ τὸν Καραϊσκάκη καὶ τὸν Κριεζώτην, εἰς Σαλαμίνα κακῶς ἔχοντες.

Ἐκείνας τὰς ἡμέρας ἐλλιμένιζεν ἔξωθεν τοῦ Πειραιῶς ἡ γαλλικὴ ναυαρχίς. Τὴν ἐπαύριον τῆς μάχης τοῦ Χαῖδαρίου ὑπῆγαν εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ ναυάρχου Δεριγνῆ ὁ Κιουταχῆς καὶ ὁ Ὁμέσπασας. Κατόπιν αὐτῶν ὑπῆγε καὶ ὁ Καραϊσκάκης. Ὁ ναύαρχος, ἅψ' οὗ τὸν ὑπεδέχθη, τὸν ὠδήγησεν ἐνώπιον τῶν πασάδων καθημένων ἐπὶ τοῦ καταστρώματος. Ἐξεπλάγη καὶ ὁ Καραϊσκάκης εὐρεθεὶς ἀπροσδοκῆτως ἐν παρουσίᾳ τῶν πασάδων, ἐξεπλάγησαν καὶ οἱ πασάδες εὐρεθέντες ἀπροσδοκῆτως ἐν παρουσίᾳ τοῦ Καραϊσκάκη. Ὁ Καραϊσκάκης τοὺς ἐχαίρετῆσε καὶ ἐκάθησεν· ἐκεῖνοι δὲ τὸν ἀντεχαίρετῆσαν ἀγερώχως κλίναντες ἀπλῶς τὰς κεφαλὰς των καὶ μὴ ἀνεγερθέντες. Ἡ συνομιλία ἔγεινεν ἀλθανιστί. Ὁ Κιουταχῆς ἐπέπληξεν εὐμενεῖ τῷ τρόπῳ τὸν Καραϊσκάκην ὡς ἀπιστήσαντα πρὸς τὴν Πύλην, καὶ τῷ εἶπεν ὅτι, ἂν ἐπροσκύνει, θὰ τῷ ἔδιδε τὸ λαμπρότερον καπιτανάτον. «Ὅτε σ' ἐζήτησα», ἀπεκρίθη ὁ Καραϊσκάκης, «καπιτανάτον, δὲν εἰσηκούσθην· ἔκτοτε ἀπεφάσισα νὰ τὸ κερδίσω διὰ τῆς σπάθης μου, καὶ, Θεοῦ θέλοντος, θὰ τὸ κερδίσω». ἔμειδίασεν ὁ Κιουταχῆς καὶ ἐσιώπησεν. Οἱ πασάδες ἀνεχώρησαν ἀπὸ τῆς ναυαρχίδος πρῶτοι· ἀπέμεινε δέ τις Ἀλβανός, ὅστις ἐπανελάμβεν ἐξ ὀνόματος τοῦ Κιουταχῆ πρὸς τὸν Καραϊσκάκην ἰδιαιτέρως ὡς γνώριμος τοῦ ὅσα τῷ εἶπεν ὁ Κιουταχῆς πρὸς αὐτόν, ἀλλὰ καὶ οὗτος ἤκουσεν ὅσα καὶ ὁ αὐθέντης του· ἡ συνέντευξις αὕτη τῶν πασάδων καὶ τοῦ Καραϊσκάκη ἔλαβε χώραν κατὰ συγχυρίαν.

Μετὰ δὲ τὴν ἐν Χαῖδρῳ ἀποτυχίαν, οἱ πλεῖστοι τῶν ἐν τῇ ἀκροπόλει ὑπομισθίων τοῦ Γκούρα, φοβούμενοι τὰ δεινὰ μακρῶς καὶ στενῆς πολιορκίας, βουλὴν ἔβαλαν νὰ δραπετεύσωσι διὰ νυκτός παρὰ γνώμην τοῦ φρουράρχου. Εἰδοποιηθεὶς οὗτος περὶ

τούτου καὶ θέλων νὰ τοὺς ἐμποδίσῃ, ἀνήγγειλε τοῖς ἐχθροῖς ἄνωθεν μεγαλοφώνως τὴν μελετωμένην ἐξοδον, καὶ οἱ στρατιῶται φοβηθέντες μὴ πέσωσιν εἰς χεῖρας αὐτῶν γρηγορούντων ἐμποδίσθησαν· ἀλλὰ δρᾶξαντές τινες αὐτῶν ἄλλην εὐκαιρίαν ἐδραπέτευσαν, καὶ ἔτοιμοι ἦσαν νὰ δραπετεύσωσι καὶ πολλοὶ ἄλλοι. Ἐνεκα τούτου, ἐδειλίασε καὶ αὐτὸς ὁ Γκούρας, καὶ παρήγγειλε μυστικῶς νὰ σταλῶσι πλοῖα εἰς τοὺς τρεῖς πύργους πρὸς μετακόμισιν ὄλων τῶν πολιορκουμένων, ἃν ἡ ἀνάγκη τὸ ἐκάλει. Εἴπαμεν, ὅτι πλήθη γυναικῶν καὶ παιδίων ἐκλείσθησαν ἐν τῇ ἀκροπόλει ἐπὶ τῆς κυριεύσεως τῆς πόλεως. Ἐξ αὐτῶν ἀπεπέμφθησαν τὴν νύκτα τῆς 12 ἀσφαλῶς εἰς Σαλαμῖνα 300, συναπεπέμφθησαν καὶ τινες ἄχρηστοι ἄνδρες· ὥστε λήγοντος τοῦ αὐγούστου δὲν ἦσαν ἔγκλειστοι εἰμὴ 800 ἔνοπλοι Ἀττικοί, 250 ἀκόλουθοι τοῦ φρουράρχου, 80 ἀκόλουθοι τῶν ἄλλων ὀπλαρχηγῶν, καὶ 500 γυναῖκες καὶ παιδιὰ, ὅλοι ψυχὰι 1630· ἦσαν καὶ ἐνὸς ἔτους τροφάι, ἀλλ' ὀλίγα πολεμεφόδια· ἔκειντο δὲ ἐπὶ τῶν τειχῶν 14 κανόνια καὶ 3 βομβοβόλοι.

Οἱ δ' ἐχθροὶ, ἀνεγείραντες ἐπὶ τοῦ λόφου τοῦ Μουσείου πυροβολοστάσιον καὶ ἐπιθέσαντες κανόνια καὶ βομβοβόλους, ὥρμησαν σωρηδὸν τὴν 15 μετὰ τὸ δειλινὸν ἵνα κυριεύσωσι τὸν ὑπὸ τὴν ἀκρόπολιν ναὸν τοῦ ἁγίου Γεωργίου. Τὸν ναὸν τοῦτον κατεῖχαν Ἕλληνες, οἵτινες προῦδόντες τὸ συμβᾶν τὸν ὑπενόμειυσαν· ἐπὶ σκοπῷ δὲ ν' ἀπατήσωσι τοὺς ὀρμήσαντας ἐχθρούς των καὶ τοὺς φέρωσιν ἐντὸς αὐτοῦ θαρρᾶλέους, ὑπεκρίθησαν ἀντίστασιν, ἐτουφέκισαν ἱκανὴν ὥραν καὶ μετὰ ταῦτα ὑπεχώρησαν ὡς μὴ δυνάμενοι δῆθεν νὰ τὸν ὑπερασπίσωσιν. Οἱ ἐχθροὶ ἀπατηθέντες ἐμβῆκαν οἱ μὲν εἰς τὸν ναόν, οἱ δὲ εἰς τὰς πέριξ οἰκίας, καὶ αἰφνης ἀνετράπη ὁ ναός, συνανetράπησαν καὶ αἱ οἰκίαι, καὶ συναπωλέσθησαν πάμπολλοι ἐχθροὶ· ἐπληγύθησαν δὲ καὶ 15 Ἕλληνες, ἐξ ὧν εἰς ἀπέθανεν. Οἱ ἐχθροὶ ἔπαθαν μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἄλλην βαρεῖαν βλάβην· ἔμαθεν ὁ ἐν Ἐλευσίνι στρατοπεδεύων Καρραῖσκάκης, ὅτι 500 ἐφύλατταν κατὰ τὰ Σκούρτα ἐπὶ τῶν μεθορίων τῆς Βοιωτίας καὶ Μεγαρίδος ἀποτεταμιευμένας τροφάς, καὶ ἀπέστειλε τὴν 23, 1200 ὑπὸ τὸν Γεώργην Χελιώτην. Ὁ ὀπλαρχηγὸς οὗτος ἐξετέλεσεν εὐτυχῶς τὰ τῆς ἀποστολῆς του· ἐπιπεσὼν αἰφνιδίως ἐφόνευσεν ἱκανούς, διετκόρπισε τοὺς λοιπούς, ἐλαφυραγώγησε, καὶ τὴν ἐπαύριον ἔφερεν εἰς Ἐλευσῖνα ὀλόκληρα ποίμνια καὶ ἀγέλην ἡμιόνων.

Ἐκεῖνας τὰς ἡμέρας ἔπεσεν εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων ἐπίσημος τις ἀναφορά τοῦ Κιουταχῆ πρὸς τὸν ἀρχιεπίσκοπον, καὶ ἰδιόχειρος ἐπιστολὴ αὐτοῦ πρὸς τινὰ Ἀλήαγαν, ὃ ἐστὶ πρὸς τὸν σουλτάνον καλυπτόμενον, κατὰ τὴν κοινὴν γνώμην, ὑπὸ τὸ ὄνομα ταῦτο. Ἐλεγε δὲ ἡ ἀναφορά, ὅτι τὸ φρούριον τῶν Ἀθηναίων, ὠκοδομημένον ἐφ' ὑψηλῆς καὶ τραχείας πέτρας, οὔτε ὑπόνομον ὑπεδέχετο οὔτε ἔφοδον ἐφοβεῖτο· ὅτι πολυάριθμα στρατεύματα τῶν ἀπίστων συνηθροίσθησαν κατὰ τὸν Ἰσθμόν, καὶ 20 καὶ 30 πλοῖα τῶν περιέπλεον· ὅτι δὲν εὐκαίρει νὰ ἐφορεύῃ τὰ τῆς πολιορκίας τῶν Ἀθηναίων, καὶ ἀναγκαστὸν ἐθεώρει νὰ παρειρίσκῃται πάντοτε τολμηρὸς καὶ ἐμπειροπόλεμος βεζίρης ὁποῖος ὁ Καρύστιος Ὁμέρπασας· ὅτι ἐπεσκεύασε δέκα μύλους πέριξ τῶν Ἀθηναίων, καὶ ἠναγκάζετο εἰς φύλαξιν αὐτῶν νὰ διατηρῇ ἀνὰ 80 καὶ 100 στρατιώτας, καὶ ὅτι ἠτοίμασεν ἐπὶ σχεδὸν χιλιᾶδων ἐκλεκτὸν στρατὸν εἰς ἀποστολὴν πρὸς τὸν Ἰσθμὸν τῆς Πελοποννήσου, ἀλλὰ δὲν τὸν ἔστειλεν εἰσέτι δι' ἑλληνιστῶν.

Ἐφεύδeto ὁ Κιουταχῆς λέγων ὅτι ἠναγκάζετο νὰ διατηρῇ ἰδιαιτέρας φρουρὰς εἰς φύλαξιν τῶν μύλων, διότι οὗτοι ἦσαν τόσον πλησίον τοῦ στρατοπέδου, ὥστε δὲν εἶχαν χρεῖαν ἰδίας φρουρᾶς· δὲν ἐπεσκεύασε δὲ εἰμὴ πέντε· οὔδὲ περιέπλεον 20 καὶ 30 πλοῖα κατ' ἐκεῖνα τὰ νερά, ἀλλὰ 3 μόνον.

Ἡ δὲ ἰδιαιτέρα τοῦ ἐπιστολῆς, δι' ἧς ἀπεκάλει τὸν ἄγνωστον Ἀλήαγαν «ζωοποιόν τοῦ αὐθέντην», ἐπανελάμβανε τὰ αὐτά, καὶ ἔλεγεν ἐν τέλει, ὅτι ἀναγκαιοτάτην ἐθεώρει τὴν σύμπραξιν ἄλλου βεζίρη, ὅπως δυνηθῇ αὐτὸς νὰ προκαταλάβῃ τὰ πρὸς τὸν Ἰσθμὸν στενά, ἐν ὧσιν τὸ ἐμπειροπόλεμον στρατεύμα τῆς στερεᾶς Ἑλλάδος εὐρίσκετο ἐν Πελοποννήσῳ ἐξ αἰτίας τοῦ κατὰ τὴν Κόρινθον ἐπικρατοῦντος ἐμφυλίου πολέμου· διότι, ἂν ἐξήρχετο καὶ αὐτὸ εἰς ἐνίσχυσιν τοῦ τακτικοῦ, ἐματαιοῦντο ὅλοι οἱ κόποι του, ἐκινδύνευαν τὰ στρατεύματά του, καὶ οὐδεὶς θὰ διέμενε ῥαγιάς· ἂν δὲ διετηρεῖτο ἡ στερεὰ Ἑλλάς ὑποταγμένη, ὑπέσχετο νὰ ἐξουσιάζῃ τὴν Πελοπόννησον ἐντὸς δύο μηνῶν.

Ἐν τούτοις, δὲν ἔπαυεν ὁ Κιουταχῆς νὰ στενοχωρῇ τοὺς ἐν τῇ ἀκροπόλει κανονοβολῶν καὶ βομβοβολῶν κατ' ἡμέραν. Ἐξ αἰτίας τῆς ὀχυρᾶς θέσεώς της οἱ ἔγκλειστοι δὲν ἐφοβοῦντο ἔφοδον· ἐβλάπτοντο ὅμως κανονοβολούμενοι καὶ βομβοβολούμενοι διὰ τὸ πε-

τρωδες ἔδραρος καὶ τὴν στενὴν περιφέρειαν τῆς ἐφοβοῦντο δὲ κυρίως τὴν ἀφαίρεσιν τῶν ἐν τῷ παρτειχίσμῳ πηγαδίων καὶ τῆς ἐπὶ τοῦ Ὀδυσσεως ἀνακλυφθείσης πηγῆς· διὰ τοῦτο προσεῖχαν εἰς φύλαξιν αὐτῶν, καὶ ἰδόντες τοὺς ἐχθροὺς ἀνοίγοντας τάφρον εἰς κατασκευὴν ὑπονόμων ὑπὸ τὸ παρτειχίσμα ἐπέπεσαν τὴν 26, τοὺς ἀπεδιώξαν, ἤρπασαν τοὺς ἐπενδύτας καὶ τὰ ἐργαλεῖα τῶν καὶ ἐπανῆλθαν εἰς τὴν ἀκρόπολιν. Ἐπίμονοι οἱ ἐχθροὶ εἰς τὸν σκοπὸν τῶν ἐπανελάσαν τὰς ὑπονομικὰς ἐργασίας τῶν, ἔσκαψαν βαθεῖαν τάφρον ἀρχομένην ἀπὸ τῶν προπύδων τοῦ Ἀρείου πάγου καὶ ἐκτεινομένην πρὸς τὴν μεσημβρινὴν πλευρὰν τοῦ παρτειχίσματος καὶ ἤνοιζαν καὶ τρεῖς ὑπονόμους ὑπὸ τὸ θέατρον τοῦ Ἡρώδου· ἀλλ' οἱ περὶ τὸν Μακρυγιάννην, οἱ φυλάσσοντες τὸ παρτειχίσμα, ἔτρεψαν τὴν νύκτα τῆς 13 Σεπτεμβρίου τοὺς Σεπτέμβριος ἐργαζομένους εἰς φυγὴν, ἔχωσαν τὴν τάφρον, κατέστρεψαν τὰς ὑπονόμους, ἐφόνευσαν καὶ ἐζώγρησάν τινας καὶ ἐπανῆλθαν εἰς τὰ ἴδια φέροντες τὰ πρὸς μετακόμισιν χωμάτων καλὰθια τῶν ἐργαζομένων. Εἰς τῶν Ἑλλήνων ἐφονεύθη καὶ εἰς ἐπληγώθη, ὅστις ἀπέθανε μετ' ὀλίγας ἡμέρας. Τὴν νύκτα δὲ τῆς 17 οἱ Τοῦρκοι ὥρμησαν εἰς κυρίευσιν τῆς πηγῆς καὶ ἀπεκρούσθησαν· τὴν δὲ 19 ἀνέκτησαν τὴν τάφρον ὅθεν ἀπεδιώχθησαν τὴν 13· ἀλλ' ὁ προσεκτικὸς καὶ ἄοκνος ὑπονομοποιὸς Κώστας προεῖδε τὴν συμβῆσιν ἀνάκτησιν τῆς θέσεως ἐκείνης, καὶ προλαβὼν διώρθωσε μίαν τῶν καταστραφεισῶν ὑπονόμων, ἐνέθεσε πυρίτιδα καὶ τὴν ἐσκέπασεν ὥστε δὲν ἐφαίνετο· πρὸς δὲ τὸ μετονύκτιον, καθ' ἣν ὥραν ἐργάζοντο οἱ ἐχθροὶ ἀνοίγοντες τὴν παρχωθεῖσαν τάφρον, μετέδωκε τὸ πῦρ διὰ τινος ἀφανοῦς ἀγωγοῦ καὶ κατέστρεψε καὶ τοὺς ἐργάτας καὶ τοὺς φυλάττοντας αὐτήν· ἐκτραγείσης δὲ τῆς ὑπονόμου ἔπεσαν οἱ Ἕλληνες ἐπὶ τοὺς ἐχθροὺς καὶ τοὺς ἀπεμάκρυναν· θὰ ἐκυρίευσαν δὲ καὶ τὰ πλειότερα πυροβολοστάσια αὐτῶν, ἂν ἡ λειποταξία τινῶν τῶν περὶ τὸν Γκούραν δὲν ἔβαλλεν εἰς ἀταξίαν τοὺς λοιπούς. Ἐν τοσούτῳ, καὶ ἡ προλαβοῦσα καὶ ἡ ἐσχάτη αὕτη λειποταξία ἀποκατέστησαν ἀπολύτως ἀναγκαίαν τὴν εἰς τὴν ἀκρόπολιν εἰσοδὸν ἄλλων στρατιωτῶν.

Μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Μεσολογίου διωργανίσθη ἐκ νέου τὸ σῶμα τῶν Ἐπταννησίων, καὶ ἀρχηγὸς ἀνηγορεύθη ὁ ἐν τῇ ἀκρόπόλει ἰθακῆσιος Εὐμορφόπουλος. Οὗτος καὶ ὁ Γκούρας ἔγραψαν τῇ ἐπιτροπῇ τῶν Ἐπταννησίων καὶ τῇ κυβερνήσει ἐπικαλύμε-

νοι τὴν εἰς τὴν ἀκρόπολιν ταχεῖαν ἄνοδον τοῦ σώματος τούτου, ἐξαπέστειλαν δὲ πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν καὶ τὸν συναγωνιστὴν των καὶ συγγενῇ τοῦ Γκούρα Μαμούρη. Οἱ Ἑπτανήσιοι ὑπήκουσαν προθύμως, καὶ συνοδευόμενοι ὑπὸ τινων Μεγαρέων καὶ ἄλλων ἀπέβησαν τὴν 12 εἰς τι μέρος τῆς Ἀττικῆς κατὰ τὴν Ἀλικήν, καὶ ὁδοιποροῦντες ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Μαμούρη ἔφθασαν πλησίον τῆς ἀκροπόλεως, ἀφ' οὗ ἐνύκτωσεν· ἀλλ' οἱ συνοδοιπόροι των, δειλιάσαντες καθ' ὁδόν, δὲν συνηκολούθησαν· κατέλαβεν δὲ τοὺς Ἑπτανησίους καὶ τὸ φῶς τῆς σελήνης, διὰ τοῦτο μετέβησαν αὐτονυκτὶ εἰς Καραὴν ἀναβαλόντες εἰς τὴν ἀκόλουθον νύκτα τὴν εἰς τὴν ἀκρόπολιν ἄνοδον· ἀλλ' ἰδόντες ἐκεῖθεν τὰ χαρακώματα τῶν ἐχθρῶν, νομίσαντες τὸ μέρος δι' οὗ ἔμελλαν νὰ εἰσέλθωσιν ἀδιάβατον, καὶ ὑποπτεύσαντες ὅτι τοὺς εἶδαν οἱ ἐχθροί, ὠπισθοδρόμησαν τὴν ἐπελθοῦσαν νύκτα πρὸς τὸ μέρος ὅπου ἀπέβησαν, καί, εὐρόντες ἐκεῖ τοὺς καθ' ὁδὸν ἐγκυαλιπόντας αὐτοὺς συνοδοιπόρους, ἐπέρασαν ὅλοι τὴν 14 εἰς Σαλαμῖνα, ὅπου συμπαρέλαβαν 120 Στερεοελλαδίτας, πρὸς 100 καὶ 150 γρόσια στρατολογηθέντας, ἐμβῆκαν ὅλοι, ὡς 250, ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Μαμούρη εἰς τὸ πλοῖον τοῦ Χατσοῦ-Ἀλεξανδρῆ, καὶ ἀπέπλευσαν ἐξ Ἀμπελακίων τὴν 27 περὶ τὴν γ'. Ὥραν τῆς νυκτός· συνέπλεαν δὲ καὶ οἱ περὶ τὸν Κριεζώτην, σκοπεύοντες νὰ προστατεύσωσι τὴν ἀπόβασιν αὐτῶν, ἂν παρενέπιπτε τι πρόσκομμα. Τὴν ἡ' ὥραν ἔφθασαν παρὰ τὴν Μουνυχίαν, ὅπου μὴ εὐρόντες ἐχθρὸν ἀπέβησαν ἀνεμπόδιστοι· χωρισθέντες δὲ ἀπὸ τῶν περὶ τὸν Κριεζώτην, μεινάντων ἐπὶ τοῦ πλοίου, ὥδευσαν πρὸς τὸ φρούριον. Ἐν τέταρτον τῆς ὥρας μακρὰν αὐτοῦ ἰδόντες οἱ προπορευόμενοι ἱκανοὺς ἱππεῖς βαδίζοντας τὴν αὐτὴν ὁδὸν παρεμέρισαν καὶ ἔπесαν κατὰ γῆς· διέβησαν μετ' ὀλίγον τὴν αὐτὴν ὁδὸν καὶ ἄλλοι ἐχθροί· ὑπὸ τὸ σκότος δὲ τῆς νυκτός οὔτε οἱ πρῶτοι οὔτε οἱ δεύτεροι εἶδαν τοὺς πρὸς τὴν ἀκρόπολιν ὁδεύοντας· ἀλλ' οὗτοι φοβηθέντες ἐστράφησαν, οἱ μὲν ὠπισθοδρομοῦντες εἰς τὸν τόπον τῆς ἀποβάσεώς των, οἱ δὲ ἀναβαίνοντες τὸν Ὑμηττόν. Οἱ Τοῦρκοι, νοήσαντές τους ἐκ τῆς ποδοβολῆς, τοὺς κατεδίωξαν σποράδην, διαρκούσης τῆς νυκτός· ἡμέρας δὲ γενομένης, ἐφάνησαν οἱ πλείστοι τῶν φυγόντων πρὸς τὸ παραθαλάσσιον, ἀνακαλοῦντες διὰ σημείων τὸ ἀπᾶραν ἤδη πλοῖον καὶ φέρυν τοὺς περὶ τὸν Κριεζώτην. Τὸ πλοῖον ἐπανάπλευσε

καὶ παρέλαβε τοὺς ἐπὶ τοῦ παραθαλάσσιου σώους· ἐκ δὲ τῶν λοιπῶν, ἑπτὰ ἐκλείσθησαν ἐν τῇ πρὸς τοὺς τρεῖς Πύργους μικρᾷ ἐκκλησίᾳ, καὶ ἐξ αὐτῶν οἱ ἕξ ἀπωλείσθησαν· ὁ δὲ ἔβδομος, ὁ Ἀνδρέας Κόνταρης, ῥιφθεὶς εἰς τὴν θάλασσαν γυμνός, διεσώθη εἰς τὸ πλοῖον. Περιφερόμενοι οἱ ἐχθροὶ ἐπορεύθησαν καὶ πρὸς τὴν Ἀλικὴν εἰς ἀνίχνευσιν ἄλλων, καὶ ἠύραν ἐπὶ νησιδίου πλησίον τῆς ξηρᾶς 22. Οὗτοι ὀχυρωθέντες ἐπολέμησαν θαρρᾶ-λέως καὶ εὐτυχῶς δι' ὅλης τῆς ἡμέρας· νυκτὸς δὲ γενομένης, ἦλθάν τινες τῶν ἐν τῷ πλοίῳ ἐπὶ δύο λέμβων καὶ τοὺς ἔσωσαν· ἄφ' οὗ δὲ οἱ μὴ ἐκτελέσαντες τὸ σκοπούμενον συνήχθησαν εἰς Σαλαμῖνα εὐρέθησαν 30 ὀλιγώτεροι. Τοιουτοτρόπως ἀπέτυχεν ἡ εἰς ἐνίσχυσιν τῆς φρουρᾶς τῆς ἀκροπόλεως δευτέρα αὕτη ἀπό-πειρα· οἱ δὲ ἐγκλειστοὶ, ἐν ᾧ ἐζήτουν ἔξωθεν βοήθειαν, ἔπαθον αἰφνης τὸ ἐξῆς πάθημα.

Τὴν 30 Σεπτεμβρίου διενυκτέρευεν ὁ Γκούρας ἔξω τοῦ παρα-τειχίσματος παρατηρῶν τὰ κινήματα τῶν ἐχθρῶν, ἐμποδίζων τὴν ἐπικρατοῦσαν λειποταξίαν τῶν στρατιωτῶν, καὶ τουφεκίζων ἐκ διαλειμμάτων τὰ πλησίον ἐχθρικὰ χαρακώματα. Τουφεκίσαντος δὲ πρὸς τὸ μεσονύκτιον, ἐχθρὸς τις ὁδηγηθεὶς ὑπὸ τοῦ ἐν τῇ ἐστίᾳ ἀναχάμψαντος πυρός, μὴ διαδοθέντος καὶ ἐντὸς τοῦ σωλῆνος, ἐσφαιροβόλησε τὸν Γκούραν εἰς τὸν μῆλιγγα καὶ τὸν ἔρριψε νεκρόν· οἱ δὲ περὶ αὐτὸν στρατιῶται μετεκόμισαν τὸ σῶμά του ἀταράχως ἐντὸς τοῦ παρατειχίσματος, καὶ τὸ πρῶτὸ τὸ ἀνεβίβασαν εἰς τὴν ἀκρόπολιν καὶ τὸ ἔθαψαν ἔμπροσθεν τοῦ παρθενῶνος, ἄφ' οὗ ἐτελέσθησαν τὰ νενομισμένα. Ἡ γυνὴ του ἔδειξεν ἐπὶ τῷ θανάτῳ του καὶ φρόνησιν καὶ γενναιότητα· ἰδοῦσα τοὺς στρατιώτας κλαίοντας, « Τί κλαίετε » ; τοῖς εἶπε, « σεῖς ἐθανατώσατε τὸν ἄνδρα μου λειποτακτοῦντες· ἂν σᾶς » τύπτῃ τὸ συνειδὸς ὡς αἰτίους τῆς χηρείας μου, ἀλλάξατε » διαγωγὴν, καὶ μὴ θελήσετε νὰ φονεύσετε καὶ τὴν γυναῖκα « του τὰ αὐτὰ πράττοντες »· κατενύχθησαν οἱ παρεστῶτες ἐπὶ τοῖς λεγομένοις, ὠρκίσθησαν ἐπὶ τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τῆς εἰκό-νος τοῦ Χριστοῦ νὰ φυλάξωσι πίστιν εἰς τὴν γυναῖκα τοῦ ἀρ-χηγοῦ των μαχόμενοι, καὶ ἐτήρησαν τὸν ὅρκον των. Καθ' ὅλον δὲ τὸ διάστημα τῆς πολιορκίας τῆς πόλεως καὶ τῆς ἀκροπό-λεως μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Γκούρα ἐρρίφθησαν ὑπὸ μὲν τῶν πολιορκούντων 6325 κανονόσφαιραι καὶ βόμβαι, ὑπὸ δὲ τῶν πρᾶ-

λιορχουμένων 1191· οἱ δ' ἐντὸς τῆς ἀκροπόλεως φονευθέντες ἐν τῷ διαστήματι τούτῳ ἐλογίσθησαν ἑκατόν.

Ἐχοντες δὲ πάντοτε κατὰ νοῦν οἱ πολιορκηταὶ τὴν ἀφίρουν τοῦ νεροῦ, ἐμελέτησαν νὰ κυριεύσωσιν ἐξ ἐφόδου τὴν ἔμπροσθεν τῆς πηγῆς ὀχυρωθεῖσαν θέσιν τοῦ Λεονταρίου, καὶ οἱ Ἀλβανοὶ ἀνεδέχθησαν τὸν ἀγῶνα. Οἱ Ἕλληνες ὑπώπτευσαν τὸ μελετώμενον καὶ ὑποσκάψαντες ὑπόνομον τὴν προετοιμάσαν εἰς ἑξαψιν καθ' ἣν στιγμὴν θὰ ἐπάτουν τὴν θέσιν ἐκείνην οἱ ἔχθροί.

Ὁκτώβριος· Πρὶν δ' ἐξημερώσῃ ἡ 6 ὁκτωβρίου, ὥρμησαν οἱ Ἀλβανοὶ, προηγούμενου ἐφίππου τοῦ φρουράρχου τῶν Ἀθηναίων Προθέμενοι οἱ Ἕλληνες νὰ παγιδεύσωσι τοὺς ἔχθρούς· ἀπεμακρύνθησαν μετὰ μικρὰν ἀντίστασιν, βαλόντες πῦρ εἰς τὴν ὑπόνομον· ἀλλ' ὕγραν-θείσης τῆς πυρίτιδος ἐκ τῆς πολυκαιρίας, ἡ ὑπόνομος δὲν ἐξεῤ-βάγῃ· οἱ δ' Ἕλληνες, κυλίωντες βόμβας, ἠνάγκασαν τοὺς ἔχθρούς νὰ ἐγκαταλείψωσι τὴν θέσιν ἐκείνην, διότι διαῤ-ρηγνύμεναι πρὸ τῶν ποδῶν αὐτῶν ἐθανάτωσάν τινας, ἐν οἷς καὶ τὸν φρούραρχον. Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν ταύτην ἀπεφάσισαν οἱ ἀρχηγοὶ νὰ ἐπιχειρήσωσι δι' ἐφόδου τὴν ἄλωσιν τοῦ παρατειχίσματος, καὶ ὑπεσχέθησαν πλουσίας ἀμοιβὰς τοῖς προαιρουμένοις ν' ἀναδεχθῶσι τὴν ἀνάβασιν· τὴν ἀνεδέχθησαν οἱ Γκέγκαϊ μυκτηρίζοντες τοὺς Ἀλβανούς ὡς ἀναξίους φανέντας εἰς κυρί-ευσιν τοῦ Λεονταρίου· ἀφ' οὗ δὲ ἡτοιμάσθησαν, ὥρμησαν αἰ-φνης τὴν 7 περὶ τὴν δ' ὥραν, ἐκυρίευσαν ἐν τῶν πλησίον τοῦ παρατειχίσματος ὀχυρωμάτων καὶ κατέλαβαν καὶ τὸ στόμα ὑπονόμου πινός, καθ' ἣν ὥραν συνέπεσε νὰ ἐνευρεθῇ ὁ ὑπονομο-ποιὸς Κώστας ἐπιτηρῶν τὴν κατασκευὴν τῆς. Ἰδὼν δὲ ὁ τὸ παρατειχισμα φυλάττων Μακρυγιάννης τὸν κίνδυνον τοῦ ὑπο-νομοποιοῦ, ἐξῆλθεν εἰς ἀντίληψίν του παρλαβὼν τοὺς περὶ αὐτὸν Ἀθηναίους. Ἐξῆλθαν μετ' ὀλίγον καὶ τινες ἄλλοι, καὶ συγκροτήσαντες δῖωρον μάχην, κανονοβολούντων καὶ βομβοβο-λούντων καὶ τῶν ἐν τῇ ἀκροπόλει, ἀπεδίωξαν τοὺς ἔχθρούς, καὶ διέσωσαν τὸν κινδυνεύοντα πολύτιμον συναγωνιστὴν των. Ἐπιμένοντες οἱ ἔχθροί εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ σκοποῦ των κατέ-φυγαν πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ πυρὸς ὑπὸ τὰς στοὰς τοῦ θεάτρου καιροφυλακτοῦντες νὰ εἰσπηδήσωσιν· ἀλλ' οἱ Ἕλληνες, κρε-μῶντες ἄνωθεν βόμβας, ἀναμμένων τῶν φυτιλίων, καὶ ῥίπτον-τες καὶ ἄλλας ἐμπρηστικὰς ὕλας, ἐβλαψαν πολλοὺς καὶ ἠνάγκ-ασαν τοὺς λοιπούς, ἐλθούσης τῆς νυκτός, νὰ ἐξέλθωσι τῶν

στοῶν δρομαῖοι· τέσσαρες αὐτῶν ἔπασαν ἐπὶ τῆς ἐξόδου των· οἱ δὲ φιλέκδικοι Ἀλβανοί, οἱ ὀνειδισθέντες ἐπὶ τῇ εἰς κυρίευσιν τοῦ Λεονταρίου ἀποτυχίᾳ, βλέποντες ἄνωθεν τοῦ Μουσείου ὅσα ὑπέφεραν οἱ ὑπὸ τὰς στοᾶς καταφυγόντες συνάδελφοί των Γκέγκκι, ἀντὶ νὰ κινηθῶσιν εἰς συμπάθειαν, ἐκάγχαζαν ἐμπαιζόντες τους. Πολλοὶ βόμβαι καὶ κανονόσφαιραι ἐρρίφθησαν τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐπὶ τὴν ἀκρόπολιν, δέκx Ἕλληνες ἐφονεύθησαν καὶ πολλοὶ ἐπληγώθησαν, ἐν οἷς καὶ ὁ Μακρυγιάννης εἰς τὴν κεραλὴν. Τὴν δὲ ἐπιούσαν νύκτα ἄναψεν ὁ Κώστας τὴν ὑπόνομον, ἐν ᾗ εὐρέθη ἐπὶ τῆς ἐφόδου, ὥρμησαν οἱ Ἕλληνες μετὰ τὴν ἐκραγὴν αὐτῆς, καὶ οἱ ἐχθροὶ ἔπαθαν καὶ τὴν ἡμέραν ἐκείνην.

Ἐν ᾧ δὲ οἱ ἐν τῇ ἀκροπόλει ἠγωνίζοντο εὐτυχῶς τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν καὶ ἐρρίψοκινδύνευαν, τὰ ἑλληνικὰ στρατεύματα ἐκάθηντο ἀργὰ τῇδε κἀκεῖσε, καὶ οἱ ἀρχηγοὶ των ἐφιλονείκουν ἀνοήτως πρὸς ἀλλήλους· τινὲς δὲ αὐτῶν, οἱ ἀφρονέστεροι, ὑπεστήριζαν τὸν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Κορίνθου ἐκραγέντα αἰσχρὸν πόλεμον. Εἰς διατήρησιν τῆς ἀκροπόλεως ἐχρειάζετο ἀπκραιτῆτως νὰ εἰσέλθῃ νέα δυνάμεις· ἀλλὰ δις ἐματχιώθη ἡ ἀπόπειρα τῆς εἰσόδου τῶν Ἑπταννησίων, διότι ἡ περιφρουροῦσα τὴν ἀκρόπολιν ἐχθρικὴ γρχμμὴ ἐφαίνετο ἀδιάσπαστος. Ἐπρεπε ν' ἀναγκασθῇ ὁ Κιουταχῆς δι' ἄλλων ἄλλοῦ κινήματων τῶν Ἑλλήνων νὰ ὀλιγοστεύσῃ τὴν ἐκεῖ παραφυλάττουσαν πολλὴν δύναμιν, ὥστε νὰ δυνηθῶσιν οἱ Ἕλληνες νὰ εἰσδύσωσιν. Ἐθεώρησε καὶ ὁ Φαβιέρος ἀρμόδιον τὸν καιρὸν ἐκεῖνον νὰ πέσῃ ἐξ ἀπροόπτου εἰς Θήβας, ὅπου ἐφέδρευαν πάντοτε ἐχθροί. Διὰ τὸν διπλὸν τοῦτον σκοπὸν ἀπεφασίσθη τὰ στρατεύματα νὰ κινηθῶσι, καὶ ὁ μὲν Φαβιέρος, παραλαβὼν τὰ δύο τάγματα ἐκ 1000 στρατιωτῶν, τὰς δύο ἴλας ἐξ 80 ἱππέων, τὸν λόχον τοῦ πυροβολικοῦ ἐξ ἄλλων τόσων κανονοβολιστῶν, τὸν λόχον τῶν φιλελλήνων καὶ 4 κανόνια ἐλαφρά, μετέβη εἰς Μέγαρα, συμπαρέλαβε καὶ ἄλλους 600 ἐλαφροὺς ὑπὸ τὸν Καλλέργην καὶ τὸν Στέφον, καὶ ἀναχωρήσαντες ὅλοι ἐκεῖθεν ἔφθασαν τὴν νύκτα τῆς 9 εἰς Ἀσωπὸν ποταμόν, μίαν ἡμισυ ὥραν μακρὰν τῆς πόλεως τῶν Θηβῶν. Μετὰ δύο ἡμέρας ἐξεστράτευσαν καὶ οἱ περὶ τὸν Καραϊσκάκην πρὸς ἀντιπερισπασμὸν τῶν περὶ τὴν ἀκρόπολιν ἐχθρῶν, καὶ φθάσαντες περὶ τὴν ε' ὥραν τῆς νυκτὸς κάτωθεν τοῦ Μενιδίου ἐτουφέκισαν. Ὁ δὲ Κριεζώτης, ὁ Μαμούρης καὶ ὁ Τσουρᾶς μετὰ τῶν περὶ αὐτοὺς καὶ μετὰ τινων

Ἑπτάννησιών, ὅλων 300, ἐμβάντες εἰς τὸ πλοῖον τοῦ Χατση Ἀλεξανδρῆ καὶ εἰς ἄλλα πλοιάρια, ἀπέπλευσαν τὴν αὐτὴν ἡμέραν καθ' ἣν ἐξεστράτευσε ὁ Καραϊσκάκης ἐξ Ἀμπελακίων ἐπὶ σκοπῷ νὰ εἰσδύσωσιν εἰς τὸ φρούριον. Ἀλλ' ἐν ᾧ ἀνεπαύοντο οἱ περὶ τὸν Φαβιέρον ἀναμένοντες τὴν ἀνατολὴν τῆς σελήνης ἵνα πέσωσιν εἰς Θήβας, ἦλθαν πρὸς αὐτὸν ὁ Καλλέργης καὶ ὁ Στέφος ἀναγγέλλοντες ὅτι οἱ στρατιῶταί των ἐλειποτάκτησαν. Ὁ Φαβιέρος, ἐπιμένων εἰς τὸν σκοπὸν του, ἀπεφάσισε νὰ κινηθῇ ἔχων μόνους τοὺς τακτικούς· ἀλλ' ἡ λειποταξία τῶν ἀτάκτων ἐψύχρανε τὴν ζέσιν τῶν τακτικῶν, ἐξ ὧν ἐλειποτάκτησάν τινες ὑπὸ τὸ σκότος τῆς νυκτός· ὥστε ὁ Φαβιέρος ἠναγκάσθη νὰ ἐπανεέλθῃ ἄπρακτος καὶ ἀγανακτῶν εἰς Μέγαρα.

Οἱ δὲ περὶ τὸν Κριεζώτην καὶ λοιποὺς ὀπλαρχηγοὺς ἔφθασαν εἰς τὸ παράλιον τῶν τριῶν Πύργων μετὰ τὸ μεσονύκτιον, ὃ ἐστὶν ἀφ' οὗ ἐτουφέκισαν οἱ ἐν Μενιδίῳ καὶ εἵλκυσαν πρὸς ἐκεῖνο τὸ μέρος τινὰς τῶν ἐχθρῶν. Ἀποβάντες δὲ ἐπὶ τῆς ξηρᾶς ὠδευσαν ἀνενόητοι πρὸς τὴν ἀκρόπολιν, ἕως οὗ ἔφθασαν ὑπὸ τὸ Μουσεῖον· τότε ἡ φυλακὴ τῆς θέσεως ἐκείνης, ἀκούσασα ποδοβολήν, ἠρώτησε δις τοὺς ἐρχομένους ποιοὶ ἦσαν· μὴ λαβοῦσα δὲ ἀπάντησιν ἐτουφέκισεν· ἀλλ' ἕως οὗ ἐξυπνήσωσιν οἱ ἄλλοι ἐπὶ τῷ τουφεκισμῷ, οἱ περὶ τὸν Κριεζώτην καὶ λοιποὺς ὀπλαρχηγοὺς ἔδραμαν καὶ ἀνέβησαν σῶοι ὅλοι καὶ ἀβλαβεῖς εἰς τὴν ἀκρόπολιν πρὸς ἀνεκλάλητον χαρὰν τῶν ἐν αὐτῇ· τὴν δὲ ἀκόλουθον νύκτα ἀναψάν τινα ὑπόνομον ἐτοίμην, ἐξώρμησαν μετὰ τὴν ἐκρηξίν αὐτῆς, ἐδίωξαν τοὺς ἐχθροὺς ἀπὸ τοῦ πρύς τὴν ἀκρόπολιν περιχαρακώματος, καὶ κατηδάφισαν πολὺ μέρος αὐτοῦ· μαχόμενοι δὲ ὑπὸ τὸ σκότος τῆς νυκτός καὶ ἀγνοοῦντες ὡς νεήλυδες τοὺς συνεξορμήσαντας συναδέλφους των, ἐθανάτωσαν τρεῖς ἐξ αὐτῶν καὶ ἐπλήγωσαν ὀκτώ.

Ἀφ' οὗ δὲ οἱ τριακόσιοι εἰσῆλθαν εἰς τὴν ἀκρόπολιν, οἱ Τοῦρκοι ἐβάθυναν τὴν μεταξὺ τοῦ Μουσείου καὶ τοῦ παρατειχίσματος τάφρον εἰς ἐμπύδιον πάσης εἰς τὸ ἐξῆς διοδείας, ἀνύψωσαν χώματα, καὶ ἐπεσώρευσαν κλάδους δένδρων ἐπὶ τῶν χειλέων. Ἐσχολήθησαν δὲ καὶ εἰς κατασκευὴν νέας ὑπονόμου πρὸς ἀνατροπὴν τοῦ παρατειχίσματος· ἀλλ' οἱ Ἕλληνες ὑπέσκαψαν ἀνθυπόνομον, καὶ ἔτοιμοι νὰ ἐφορμήσωσιν ἐπὶ τῇ ἐκραγῇ, ἀναψάν δις τὴν 24 πρὸς τὸ μεσονύκτιον τὸ φυτίλιον, ἀλλ' ἐσβέσθη· τότε ἐξώρμησαν, ἀπῆλασαν τοὺς ἐχθροὺς ἀπὸ τῶν

πρὸς τὸ παρκατεῖχισμα ὀχυρωμάτων, ἐφόνευσάν τινας, καὶ συν-
έλαβον καὶ 16 ἐργάτας· ἀλλ' ἔπαθαν καὶ αὐτοὶ ὅσην ζημίαν
δὲν ἔπαθαν ἄλλοτε· ἐννέα ἐθικνωθήτησαν, καὶ ὁκτὼ ἐπληγώ-
θησαν.

Ὁ δ' ἐχθρὸς, ματαιωθέντων ἐκ νέου τῶν εἰς κυρίευσιν τοῦ
παρκατεῖχισματος ἔργων του, ἐπανεστρεψε τὴν προσοχὴν του
ἐπὶ τὸ περικλεῖον τὴν πηγὴν τείχισμα καὶ ἐπεχείρησε νὰ τὸ
ὑποσκάψῃ, ἀρξάμενος ἀπὸ τοῦ ναοῦ τῆς Ὑπαπαντῆς. Ἀλλ' ὁ
πολυμήχανος Κώστας, ἀνθυπονομεύσας, ἐματταίωσε πάλιν τὰ
σχέδιά του. Ἀπελπισθέντες τότε οἱ ἐχθροὶ τοῦ νὰ ἐπιτύχωσι
δι' ἐκείνου τοῦ μέρους, ἡτοιμάσαν ἄλλην ὑπόνομον δέκα ὀργυιάς
μακράν, ἐνέθεσαν 2800 ὀκάδας πυρίτιδος, καὶ τὴν 10 νοεμ-
βρίου α' ὥραν μετὰ τὸ μεσονύκτιον, ἀφ' οὗ ἐκανονοβόλησαν
τρὶς, καὶ ἔδωκεν τὸ σημεῖον ν' ἀπομακρυνθῶσιν οἱ ἐπὶ τοῦ
Ἀρείου-πάγου καὶ οἱ περὶ τὸν ναὸν τῆς Ὑπαπαντῆς, ὅπου τὸ
φυτίλιον τῆς προετοιμασθείσης ὑπονόμου, οἰκεῖοι των, καὶ ἀφ'
οὗ συνήχθησαν πάμπολλοι ἐπὶ τοῦ Μουσείου Ἰνκ' ἰδωσιν ἐξ ὕψους
τὸ ἀποβησόμενον, καὶ ἐπὶ τῇ καταστροφῇ τοῦ τείχισματος
ἐφορμήσωσιν εἰς κυρίευσιν τῆς ἀκροπόλεως, ἔβηλαν πῦρ εἰς τὴν
ὑπόνομον· ἦσαν δὲ τόσοι βέβαιοι ὅτι τὸ ἥμισυ τῆς ἀκροπόλεως
θὰ κατεκυλίετο καὶ θὰ κατεπλάκονε μέρος τῆς πόλεως, ὥστε
πολλοὶ τῶν ἐν ταύτῃ ἀπεμακρύνθησαν. Ἐσείσθη τῷ ὄντι ἡ
ἀκρόπολις ἐπὶ τῇ ἐκρήξει, ἀλλὰ δὲν ἐπῆλθεν ἡ προσδοκωμένη
καταστροφή, διότι ὁ προνοητικὸς Κώστας ἐπρόλαβε καὶ ἤνοιξε
περίξ αὐτῆς δώδεκα λάκκους ἐννέα ὀργυιάς βαθεῖς, δι' ὧν ἡ
ὑπόνομος ἐξεθύμανε. Τὴν δὲ 19 ἐφάνησαν ἐπὶ τοῦ Ἀρείου-
πάγου δύο δυστυχεῖς Ἕλληνες σουβλισμένοι ἀπέναντι τῆς
ἀκροπόλεως. Ἐφρύαξαν οἱ ἐν αὐτῇ ἐπὶ τῇ φρικτῇ ταύτῃ
θέᾳ, καὶ συλλαβόντες τοὺς ἐγκλείστους Τούρκους, ὅλους 18,
τοὺς ἐκρέμασαν τὴν νύκτα τῆς 23 περίξ τῆς ἀκροπόλεως
μηδὲν πταίσαντας, ἐν οἷς καὶ τὸν ἄλλοτε συλληφθέντα ἀρχι-
πυροβολιστὴν τοῦ Κιουταχῆ καὶ τινὰ Ἀλβανόν, Ἰσοῦφ Δεβέ-
νην, διοικητὴν ἄλλοτε τοῦ Λιδωρικίου, κλοκαῖνον ἄνδρα,
ἀναιδῶς χλευασθέντα πρὸ τοῦ θανάτου καὶ σκληρῶς βασανι-
σθέντα. Τοιοῦτοτρόπως τὸ φρικτὸν καὶ ἀσυλλόγιστον ἀνοσι-
οῦργημα τοῦ Κιουταχῆ ἐπὶ βλάβῃ τῶν Ἑλλήνων, ἔπεσεν ἐπὶ
τὰς ἀθώας κεφαλὰς τῶν δυστυχῶν ὁμοπίστων του.

Ἐν τούτοις, ὁ ἐχθρὸς ὑπέσκαψεν ἄλλην ὑπόνομον πρὸς τὴν

Νοέμβριος

Ἵπαπαντῆν, καὶ τὸ ἐσπέρας τῆς 24 τὴν ἀναψεν· ἀλλὰ καὶ αὐτὴν ὁ Κώστας ἐξησθένισεν· ἐσείσθησαν ἐν τοσοῦτῳ ἐπὶ τῇ ἐκρηῇ καὶ ταύτης τὰ περίξ, ἐσείσθη ὀλίγον καὶ ἡ ἀκρόπολις, ἔπεσαν τοῖχοί τινων τῶν πλησίον τῆς Ἵπαπαντῆς οἰκιῶν καὶ τινες ἄνθρωποι ἀπωλέσθησαν. Μετὰ τὰς ἄλλεπαλλήλους ταύτας ἀποτυχίας οἱ ἐχθροὶ ἔπαυσαν ὑπονομεύοντες.

Ἐν τοσοῦτῳ ἡ λύσις τῆς πολιορκίας οὔτε κατωρθοῦτο οὔτε κατορθωτὴ ἐφαίνετο διὰ τῶν ἀμέσων προσβολῶν· καὶ ὁ μὲν Κωλέττης ἐστάλη εἰς Σκόπελον, Σκιαθον καὶ Σκύρον πρὸς σύναξιν τῶν ἐν ἐκείναις ταῖς νήσοις διεσπαρμένων Θετταλομακεδόνων καὶ κατοχὴν τῶν Θερμοπυλῶν, καὶ συναπεστάλησαν καὶ δύο πλοῖα, τὸ τοῦ Λεμπέση καὶ τὸ τοῦ Κυριακοῦ· ὁ δὲ Καραϊσκάκης ἀνεδέχθη νὰ ἐκστρατεύσῃ εἰς ἄλλας ἐπαρχίας τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος πρὸς ἀποδιώξιν τῶν ἐν αὐταῖς ὀθωμανικῶν φρουρῶν καὶ ἐμψύχωσιν καὶ ἀνέγερσιν τῶν ὑποταχθέντων λαῶν· ἔπλευσαν δὲ καὶ δύο γολέτται, ἡ τοῦ Ἀνδριανοῦ καὶ ἡ τοῦ Δημήτρη Κριεζώτη, εἰς τὸν ἐρετριακὸν κόλπον πρὸς ἐμπόδιον τῆς εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις ἐχθρικὸν στρατόπεδον δι' ἐκείνου τοῦ μέρους σιταγωγίας. Καὶ τὰ μὲν δύο ταῦτα πλοῖα ἀπεβίβασαν εἰς Κόλαμον οὓς ἔφεραν στρατιώτας ἐπὶ καταστροφῇ τῶν ἐκεῖ μύλων τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοπέδου· ἀπέκλεισαν δὲ ἐν τῷ λιμένι τοῦ Ὠρωποῦ τρία ἐχθρικά πλοῖα ἐκπλεύσαντα τῆς Χαλκίδος καὶ καταφυγόντα ἐκεῖ διὰ τὸν φόβον τῶν ἐλληνικῶν. Καθ' ἃς δὲ ἡμέρας τὸ τοῦ Κριεζώτη πλοῖον ἀπέκλειε τὴν Κίρυστον, ἐπέπλευσαν μία ἐχθρικὴ γολέττα καὶ μία λεῦκα ἔνοπλοι, ἀλλ' ἔδραμεν εἰς βοήθειάν του ἡ ἐν Ὠρωπῷ γολέττα τοῦ Ἀνδριανοῦ, καὶ τὰ ἐχθρικά πλοῖα φοβηθέντα κατέφυγαν εἰς Μάρμαρι, ἀπεβίβασαν οἱ ἐν αὐτοῖς τὰ κανόνιά των, καὶ κατέλαβαν δυνατὰς θέσεις εἰς ὑπεράσπισιν τῶν πλοίων· ἀπεβίβασαν καὶ οἱ ἡμέτεροι κανόνια καὶ στρατιώτας, καὶ ὤρμησαν διὰ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης κατὰ τῶν ἐναντίων· ἀλλ' ἤλθον καὶ ἄλλοι Τούρκοι, καὶ οἱ ἀποβάντες Ἕλληνες ἐπικνήλθον εἰς τὰ πλοῖά των, ἀπολέσαντες δύο συναγωνιστάς.

Ὁ δὲ Κωλέττης καὶ 1500 Θετταλομακεδόνες, οὓς συνέλεξεν, **Νοέμβριος** ἀποπλεύσαντες τὴν 3 νοεμβρίου ἀφίχθησαν τὴν 5 εἰς Τάλαντον νῆσι ἐπὶ τῶν ὑπὸ τὰς διαταγὰς αὐτοῦ δύο πολεμικῶν πλοίων καὶ πολλῶν ἄλλων πλοιαρίων τῶν ὀπλαρχηγῶν. Συμπαρακολούθουν δὲ καὶ τινες φιλέλληνες, ἐν οἷς καὶ ὁ Βουτιέρος, ἀρχηγ-

γὸς 80 τακτικῶν, οὓς ἐστρατολόγησεν, ὥπλισε καὶ ἐμίσθωσε διὰ χρημάτων τοῦ ἐν Ῥωσσίᾳ φιλογενοῦς Καλλέργη. Οἱ Θεταλομικεδόνες ἦσαν ὑπὸ διαφόρους ὀπλαρχηγούς· δύο δὲ ὑπερεῖχαν, ὁ Καρατάσος καὶ ὁ Γάτσος· ἀλλ' οἱ δύο οὗτοι δύο ἡμέρας ἐφιλονείκουν περὶ τῆς ἀρχηγίας· διὰ τοῦτο οἱ μὲν περὶ τὸν Γάτσον ἀπέβησαν, οἱ δὲ περὶ τὸν Καρατάσον ἔμειναν ἐν τοῖς πλοίοις, μὴ θέλοντες νὰ συμπράξωσιν.

Ὑπῆρχαν ἐν Ταλαντίῳ ἐχθρικοὶ ἀποθῆκαι καὶ 200 Τοῦρκοι φυλάττοντες αὐτάς. Εἰς ἄλλωσιν αὐτῶν ἐξεστράτευσαν οἱ περὶ τὸν Γάτσον τὴν νύκτα τῆς 8· ἀλλ', ἐν ᾧ ἐπλησίαζαν ὀδεύοντες παρὰ τοὺς πρόποδας τῶν βουνῶν, ἐξεφανερώθησαν τὸ πρῶτ' ἐπὶ τῆς ἀπὸ Λεβαδείας ὁδοῦ χίλιοι ἵππεις καὶ πεζοὶ ὑπὸ τὸν Μουστάμπεην σταλέντες παρὰ τοῦ Κιουταχῆ μαθόντος τὴν ἐκστρατείαν ταύτην. Κατεταράχθησαν οἱ μὴδὲν τοιοῦτον προσδοκῶντες Ἕλληνες, καὶ οἱ μὲν ἔφυγαν οἱ δὲ ἐτοποιητήθησαν ἐν τοῖς παρακειμένοις λόφοις· ὁ δὲ Γάτσος καὶ 30 στρατιῶται ἐκλείσθησαν ἐν παλαιᾷ τινὶ ἐκκλησίᾳ. Ἐπεξήλθαν οἱ ἐν Ταλαντίῳ ἐχθροί, ὁ πόλεμος ἤρχισε σποράδην, καὶ οἱ Ἕλληνες ἔπαιον πολλὴν ζημίαν. Ἐφονεύθησαν οἱ ἀρχηγοί, Ἀγγελος, Καλαμίδας, Κόντος, Χαμακιώτης, καὶ 37 στρατιῶται· ἐφονεύθη καὶ ὁ Σακκελίωνος, ὁ ἄλλοτε ἀρειοπαγίτης· συνελήφθη δὲ ζῶν καὶ ὁ Θανάσης Ἐμμανουὴλ Παπᾶς· τὰ δὲ πτώματα ὄλων τῶν φονευθέντων ἔμειναν ὑποχείρια τῶν ἐχθρῶν, καὶ μόλις διεσώθησαν οἱ πληγωθέντες 32, ἐν οἷς καὶ ὁ Βελέντσας. Ὁ δὲ Γάτσος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἐχάνοντο καὶ ἐκεῖνοι, ἂν δὲν ἐπρόφθανον οἱ περὶ τὸν Ἀποστολάραν καὶ τὸν Τσάμην Καρατάσον νὰ τοὺς λυτρώσωσι. Μετὰ τὴν ἥτταν ταύτην ὅλοι οἱ Θεταλομικεδόνες ἐπανῆλθαν εἰς τὰ πλοῖά των, καὶ ὀλιγορῶντες τὰς διαταγὰς τοῦ Κωλέττου ἀπέπλευσαν εἰς τὰ ἴδια καὶ διεσκορπίσθησαν.

Ἀφειδῶς καταναλώσαντες τὴν πυρίτιδα οἱ ἐν τῇ ἀκροπόλει τῶν Ἀθηνῶν εἰς συνεχεῖς πυροβολισμοὺς καὶ κατ' ἐξοχὴν εἰς ὑπονομικὰς ἐργασίας, καὶ φοβούμενοι μὴ, παραταθείσης τῆς πολιορκίας, ὑποστῶσι παντελεῖ στέρησιν αὐτῆς, ἐπεκαλέσθησαν, μεσοῦντος τοῦ νοεμβρίου, τὴν ἀντίληψιν τῆς κυβερνήσεως. Τὸ ἔργον ἀποστολῆς πυρίτιδος ἦτο δεινόν· τάφροι καὶ χάρακες ἐζώννυν τὴν ἀκρόπολιν καὶ οἱ ἐχθροὶ περικυττόμενοι ἠγρύπνουν μετὰ τὴν ἐπιτυχῆ εἴσοδον τῶν περὶ τὸν Κριεζώτην καὶ λοιποὺς

τῷ ἄμυχ πολλυχύθεν πολὺς τουφεκισμός. Ὁ δὲ Φαβιέρος ξι-
 φουλκήσας «βῆμα συμπλοκῆς», ἐφώναξε μεγαλυφώνως πρὸς
 τοὺς τυμπανιστάς, καὶ «ἐμπρὸς παιδιὰ ἐμπρὸς» πρὸς
 τοὺς στρατιώτας. Ἐκρουσαν ἀμέσως τὰ τύμπανα οἱ τυμπανι-
 σταί, ἡλάλαξαν οἱ στρατιῶται, καὶ πλήρεις θάρρους καὶ ἐνθου-
 σιῶντες ἔδραμαν πρὸς τὴν τάφρον τριῶν μέτρων βάθος καὶ
 πέντε πλάτους ἔχουσιν, διέσχισαν τοὺς φυλάττοντας αὐτὴν
 ὑποχωρήσαντας ἐπὶ τῇ ὁρμῇ των καὶ διέβησαν ὑπὸ βαρὺν του-
 φεκισμόν. Ἀκουσθέντος τοῦ κρότου τῶν τυμπάνων ἐν τῇ ἀκρο-
 πόλει, ἐξώρμησαν οἱ ἐν αὐτῇ εἰς ἀντίληψιν τῶν ἐρχομένων,
 καὶ οὕτως εἰσῆλθον οἱ περὶ τὸν Φαβιέρον εἰς τὸ παρατείχισμα
 φέροντες τὰ ἐπώμια φορτία των. Ὀκτὼ ἐφονεύθησαν ἐπὶ τῆς
 εἰσελεύσεως καὶ δεκατέσσαρες ἐλαφρῶς ἐπληγώθησαν, ἐν οἷς καὶ
 ὁ Φαβιέρος καὶ ὁ Πίσσας. Ὁ δὲ Ῥυθέρτος, θλασθέντος τοῦ
 ποδὸς του ὑπὸ τουφεκοβολῆς, ἔπεσε κατὰ γῆς μετὰ τῆς τά-
 φρου καὶ τῶν ἐλληνικῶν χαρακωμάτων. Ἐκεῖ εὐρόντες αὐτόν
 τινες τῶν ἐχθρῶν ἐπεχείρησαν νὰ τὸν ἀποκεφαλίσωσιν· ἀλλ' οὐ-
 τος, καὶ χαμαὶ κείμενος, ὑπεράσπισεν ἑαυτὸν ἀνδρείως ἀντι-
 πικλαίων ἱκανὴν ὥραν διὰ τοῦ ξίφους, ἕως οὗ τινες τῶν ἐξελ-
 θόντων, ἀκούσαντες τῆς φωνῆς καὶ τὴν κλαγγὴν τῶν ὅπλων,
 ἔδραμαν, τὸν ἐλύτρωσαν φέροντα ἐπὶ τοῦ σώματος εἰκοσιῆξ
 πληγὰς, καὶ τὸν ἀπεκόμισαν εἰς τὴν ἀκρόπολιν, ὅπου ἀπέθανε
 μετὰ ἑξ ἡμέρας. Ἡ τολμηρὰ αὕτη ἐκστρατεία ὑπερύψωσε τὸ
 τακτικὸν καὶ τὸν φιλοκίνδυνον ἀρχηγόν του.

Ἄλλ' ὅσον ἐχάρησαν οἱ ἐγκλειστοί, ἰδόντες τοὺς τακτικούς
 ἀνθιάντας, τὸσον ἐλυπήθησαν μυχύντες ὅτι θ' ἀνεχώρουν. Θέ-
 λοντες δὲ νὰ τοὺς ἀποτρέψωσι, τοῖς ἔλεγον ὅτι θὰ συνανεχώρουν
 καὶ αὐτοί· ἀλλ' ὁ Φαβιέρος δὲν μετεπείσθη, καὶ δικαίως· φόβος
 δὲν ἦτο νὰ κινδυνεύσῃ ἡ ἀκρόπολις δι' ἔλλειψιν ὑπερασπιστῶν,
 ἀλλὰ δι' ἔλλειψιν τροφῶν· καὶ ὅσον πλειότεροι ἦσαν οἱ ἐν αὐτῇ,
 τὸσον ταχύτερον ἐρθεῖντο αἱ τροφαί. Ἐβόλεπεν ὁ Φαβιέρος
 τὴν ἐξόδον του ὅχι μόνον ἀβλαβῇ ἀλλὰ καὶ ὠφέλιμον, καθ' ὅ-
 σον ἐδύνατο νὰ φέρῃ ἐξώθεν ἀντιπερισπασμόν· ἀλλ' ἡ ἐξοδός
 του, γρηγορούντων τῶν ἐχθρῶν νύκτα καὶ ἡμέραν, ἦτο σχεδὸν
 ἀδύνατος. Πλησίον τῆς πρὸς τὴν ἀκρόπολιν ὁχθῆς τῆς τάφρου
 ἦσαν οἰκίαι τινὲς κατεχόμεναι ὑπὸ τῶν Τούρκων. Σκεφθεὶς ὁ
 Φαβιέρος ὅτι, ἂν ἐκυρίευσεν τὰς οἰκίας ἐκεῖνας, ἦνοιγε τὴν διὰ
 τῆς τάφρου δίοδόν του, διότι ἠναγκάζοντο οἱ ἐχθροὶ ὑπὸ τὸ

πῦρ τῶν κατεχόντων αὐτὰς ν' ἀπομακρυνθῶσι, παρέλαβέ τινας τακτικούς καὶ ἀτάκτους, καὶ ἐξῆλθε κατ' ἐκεῖνο τὸ μέρος τὴν θ, ὄρθρου βαθέως, εἰς κυρίευσιν αὐτῶν. Συνεξῆλθαν καὶ οἱ περὶ τὸν Κριεζώτην καὶ τὸν Εὐμορφόπουλον κατὰ τὸ μέρος τῆς ἀγίας Παρασκευῆς καὶ τῆς Πλάκας εἰς ἀντιπερισπασμόν, ἀπειδίωξαν τοὺς πλησίον ἐχθρούς, ἔδραμαν περαιτέρω, ἐπάτησαν οἰκίας τῆς πόλεως, ἐφόνευσάν τινες ἐχθρούς, καὶ, ἡμέρας γενομένης, ἐπανῆλθαν εἰς τὴν ἀκρόπολιν φέροντες λάφυρα· τινὲς δὲ αὐτῶν, μὴ προφθάσαντες νὰ εἰσέλθωσι, κατέφυγαν εἰς τὸ πρὸς ἀνατολὰς σπήλαιον, ὑπεράσπισαν ἑαυτοὺς πανήμεροι, καὶ τὴν ἐπελθοῦσαν νύκτα διεσώθησαν καὶ αὐτοὶ ἀβλαβεῖς εἰς τὴν ἀκρόπολιν. Οἱ δὲ περὶ τὸν Φαβιέρον, πεσόντες αἰφνης εἰς ἃς ἐσκόπευαν νὰ κυριεύσωσιν οἰκίας, τὰς ἐπάτησαν, ἀλλ' ἀπεκρούσθησαν καὶ ἐπανῆλθαν ἄπρακτοι εἰς τὴν ἀκρόπολιν· δύο ἐξ αὐτῶν ἐφρονεύθησαν καὶ πέντε ἐπληγώθησαν, ἐν οἷς καὶ ὁ ὑπολοχαγὸς Γεωργάκης Καρατσᾶς. Ἐπειράθησαν καὶ τὴν 19 καὶ τὴν 23 νὰ ἐξέλθωσιν, ἀλλὰ καὶ τότε ἀπέτυχαν καὶ ἐνδιέμειναν ἄκοντες μέχρι τέλους τῆς πολιορκίας ὑπὲρ τοὺς ἄλλους ὑπὸ τοῦ ψύχους πάσχοντες ὡς μὴ ἔχοντες ἐπενδύτας. Τὴν δὲ 25 ἐπρόβαλε τοῖς ἐν τῇ ἀκροπόλει ὁ Κιουταχῆς νὰ παραδοθῶσιν ὑπὸ ὠφελίμους ὄρους· ἀπορρίφθεισος δὲ τῆς προτάσεως, ἡτοιμάσθη εἰς ἄλωσιν τοῦ παρκατειχίσματος δι' ἐφόδου, συνέλεξεν ἐπὶ τοῦ Μουσειῦ πολλὰ στρατεύματα τὴν 6 ἰανουαρίου, καὶ ἐκκονοδόλοι τὴν Χρυσοσπηλαιώτισσαν· ἀλλ' ἡ ἐπιτυχὴς κανονοβολῇ τῶν πολιορκουμένων ἐματαιώσε τὰ μελετώμενα. Κατέχοντες οἱ Τούρκοι τὴν Ὑπαπαντὴν ἐπεβουλεύοντο δι' ὑπνόμων τὸ περιτείχισμα τῆς πηγῆς εἰκοσι μόλις ὀργυιάς ἀπέχον. Ἀναγκαίαν ἐξ αἰτίας τούτου θεωρήσαντες οἱ Ἕλληνες τὴν κυρίευσιν τῆς Ὑπαπαντῆς, ἀναψαν τὴν ἐπιούσαν νύκτα ὑποσκαφεῖσάν τινα πρὸ τινων ἡμερῶν ὑπόνομον, ἐπάτησαν τὴν ἐκκλησίαν, καὶ τοὺς μὲν τῶν ἐν αὐτῇ φονεύσαντες, τοὺς πλείστους δὲ διασκορπίσαντες, καὶ πᾶν τὸ εὖρεθὲν ἀρπάξαντες ἐπανῆλθαν εἰς τὴν ἀκρόπολιν φοβηθέντες νὰ τὴν κρατήσωσι· πολλὴν βλάβην ἐπέφερε καὶ ἡ ὑπόνομος ἐκραγεῖσα. Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ τούτῳ διέταξεν ὁ Φαβιέρος καὶ ἐτρέψησαν δύο τῶν κατὰ γῆς σπονδύλων καὶ ἐμβολόντες πυρίτιδα καὶ ἀνάψαντες φυτίλιον τοὺς ἐκύλισαν εἰς τὴν πόλιν, οἵτινες ἐκραγόντες κατηδάρισάν τινες σαθρὰς οἰκίας.

Μετά τινος δὲ ἡμέρας ἔπαθαν αἱ ὠραῖαι τέχναι πάθημα

ἀνήκεστον. Ὁ Γκούρας μετεσχημάτισε τὸν ναὸν τοῦ Ἐρεχθέως εἰς οἶκημα τῆς γ' ναικὸς καὶ τῶν συγγενῶν του. Εἰς προφύλαξιν των δὲ ἀπὸ τῶν ἐπιρριπτομένων βομβῶν ἐσώρευsen ἐπὶ τῆς ὀροφῆς πολὺ χῶμα· ἀλλ' ὅ,τι ἔπραξεν εἰς προφύλαξιν συνετέλεsen εἰς καταστροφὴν. Κανονοβολοῦντος τὴν νύκτα τῆς 12 τοῦ ἑχθροῦ, εἰς τῶν κιόνων τοῦ ναοῦ καὶ τὸ ἐπιστύλιον ἐτέρου ἔσπασαν, καὶ ἡ μέγα βάρος φέρουσα ὀροφή πεσοῦσα ἐθανάτωsen ἑνδεκα, ἐν οἷς καὶ τὴν σύζυγον τοῦ Γκούρα.

1826—27

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΔ'.

Ἐκστρατεία Καραϊσκάκης. — Τὰ ἐν τῇ ἀπουσίᾳ αὐτοῦ κατὰ τὰς Ἀ-
θήνας, καὶ ἡ εἰς Ἀττικὴν ἐπάνοδός του.

Ἰουλιὸς

ΜΕΣΟΥΝΤΟΣ τοῦ ὀκτωβρίου ἡῤῃξε τὸ ἐν Ἐλευσίνι ὑπὸ
τὸν Καραϊσκάκην στρατόπεδον εἰς 4500· οἱ συγκροτοῦντες δὲ
αὐτὸ ἦσαν οἱ ἐμπειροπολεμώτεροι τῶν Ἑλλήνων, ἐν οἷς καὶ τὰ
λείψανα τῆς ἐνδόξου φρουρᾶς τοῦ Μεσολογγίου, καὶ ὁ ἐπ' ἀν-
δρίᾳ μεταξὺ τῶν Πελοποννησίων ὀπλαρχηγῶν διακρινόμενος
Νικήτας, καὶ ἱκανοὶ Σουλιῶται, ἃν καὶ ἀπαρεσκόμενοι νὰ συν-
εκστρατεύουσιν ὑπὸ μὴ Σουλιώτην. Ἐπροσπάθησεν ὁ Καραϊ-
σκάκης νὰ πείσῃ καὶ τὸν Φαβιέρον νὰ συνακολουθήσῃ· ἀλλὰ
δι' ἃ διηγῆθημεν ἤδη μεταξὺ τακτικῶν καὶ ἀτάκτων ἐπὶ τῶν
δύο ἐκστρατειῶν εἰς Χαϊδάρη καὶ Θήβας συμβάντα δὲν εἰση-
κούσθη· μετεχειρίσθη ἔπειτα πλαγίους τρόπους ἵνα τοῦ ἀπο-
σπᾶσῃ τοὺς ἵππεῖς καὶ ἐπέτυχεν· ἀλλὰ δραμόντες οἱ ἀξιωμα-
τικοὶ κατόπιν τοὺς ἐπανάγαγαν ὑπὸ τὴν σημαίαν των.

Προετοιμάσας δὲ ὁ Καραϊσκάκης τὰ τῆς ἐκστρατείας του
ἄφησεν εἰς φύλαξιν τῆς Ἐλευσίως καὶ Σαλαμῖνος καὶ εἰς συ-
στολὴν τῶν πολιορκητῶν τῆς ἀκροπόλεως τὸν Βάσσον μετὰ
τῶν περὶ αὐτὸν καὶ τοὺς Δεβινοχωρίτας, καὶ τὴν 25 ἐξεστρά-
τευσε μετὰ 3000, καὶ ὁδεύων διὰ Κουντούρων καὶ Κάζας
ἔφθασε τὸ ἐσπέρας τῆς 27 εἰς Δοβρέναν. Ἰδόντες δὲ αὐτὸν ἐρ-
χόμενον οἱ ἐν τῷ χωρίῳ ἐκείνῳ 300 ἐχθροί, ἐκλείσθησαν ἐντὸς
τριῶν δυνατῶν πύργων. Οἱ Ἕλληνες ἐπάτησαν τὸ χωρίον, καὶ
ἀρπάζσαντες 35 ἵππους καὶ ἡμιόνους καὶ διάφορα σκεύη τῶν
ἐχθρῶν ἐξῆλθαν καὶ ἐπορεύθησαν αὐτονυκτί εἰς τὸ πλησίον
χωρίον, Κακίσι· τὴν δὲ ἐπαύριον ἐπανῆλθαν εἰς Δοβρέναν, καὶ
μετακομίσαντες ἐν κανόνι ἀπὸ τινος ἐν τῷ λιμένι τοῦ χωρίου
πλοίου ἐκανονοβόλουν τοὺς πύργους. Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἦλθον
ἐκ Θηβῶν ἵππεῖς τινες πρὸς βοήθειαν τῶν ἐν Δοβρένᾳ πολιορ-
κηθέντων, καὶ ἀντικρουθέντες ἔφυγον ἄπρακτοι· τὴν δὲ 30

ἀπεστάλησαν 180 στρατιῶται ὑπὸ τὸν Γιαννάκην ἀδελφὸν τοῦ Ὀδυσσέως εἰς Ζαγαράν, ἀλλ' οἱ ἐχθροὶ ἐπιπεσόντες αἰφνῆς ἐφόνευσαν 20, διεσκόρπισαν τοὺς λοιπούς, καὶ συνέλαβαν καὶ τὸν δυστυχή ἀρχηγὸν αὐτῶν ἀσθενοῦντα καὶ τὸν ἐφόνευσαν. Τὴν 2 νοεμβρίου ἦλθαν ἐκ δευτέρου πρὸς βοήθειαν τῶν πολιορκουμένων 300 ἱππεῖς, ἀλλ' ἐτόκπησαν καὶ τότε τὴν ἐπαύριον πρὸς τὸ ἐσπέρας ἦλθαν 1000 ἱππεῖς καὶ πεζοὶ ὑπὸ τὸν Μουστάμπεην, φέροντες τροφὰς εἰς χρῆσιν τῶν ἐν τοῖς πύργοις ἀποκλεισθέντων, καὶ διενυκτέρευσαν ἐν τῇ μονῇ τῆς Μακαριώτισσας μίαν ὥραν μακρὰν τῆς Δοβρένας· ἀνατείλαντος δὲ τοῦ ἡλίου, εἰσῆλθαν εἰς τὸ χωρίον, καὶ ἰδόντες τοὺς Ἕλληνας ἐλθόντας κατόπιν αὐτῶν καὶ ὀχυρωθέντας πλησίον ἐπεξῆλθαν· καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν τοὺς ἀπώθησαν πληγώσαντες 5 ἐξ αὐτῶν· μετὰ ταῦτα δὲ ὠπισθοδρόμησαν καὶ ἐκλείσθησαν ἐντὸς τῶν οἰκιῶν τοῦ χωρίου· ἡ μάχη διήρκεσε μέχρι τῆς ἐσπέρας, καὶ πρὸ τοῦ τέλους, ἦλθε βοήθεια εἰς τοὺς ἐχθροὺς ἐξ Ἀθηνῶν. Μετὰ δύο δὲ ἢ τρεῖς ἡμέρας ἐστράτευσεν ὁ Μουστάμπεης εἰς Ταλαντονῆσι, γνωστῆς γενομένης τῆς ἐκεῖ ἀποβάσεως τῶν Θετταλομακεδόνων· ἀπέμειναν δὲ οἱ κατέχοντες τοὺς πύργους καὶ τινες ἄλλοι ἐν τῷ χωρίῳ, οἱ πλεῖστοι ἱππεῖς. Τὴν δὲ 11 ἦλθεν εἰς τὸ ἐλληνικὸν στρατόπεδον τὸ ἄτακτον ἐλληνικὸν ἱππικὸν ὑπὸ τὸν Χατσῆ-Μιχάλην· νυκτὸς δὲ γενομένης, ὑπῆγεν ὁ Σουλτάνης μετ' ὀλίγων στρατιωτῶν εἰς τὰς ἀμπέλους τῆς Δοβρένας πρὸς ἔνεδραν· ἐξῆλθαν τοῦ χωρίου 15 Τοῦρκοι ἱππεῖς, καὶ συναπαντήσαντες τοὺς ἐνεδρεύοντας ἐτουφεκίσθησαν. Ἀκούσαντες ἄλλοι Ἕλληνες τὸν τουφεκισμὸν ἔτρεξαν κατ' ἐκεῖνο τὸ μέρος· ἔτρεξαν καὶ ἄλλοι Τοῦρκοι, ἐπολέμησαν, ἐσκοτώθησαν 22 Τοῦρκοι καὶ 7 Ἕλληνες, καὶ ἐπληγώθησαν ἐξ ἀμφοτέρων 10. Ἐθρήνησεν ὁ στρατὸς τὴν ἡμέραν ἐκείνην τὸν θάνατον τοῦ Σουλτάνη, ἐνὸς τῶν ἀνδρειοτέρων τῆς φρουρᾶς τοῦ Μεσολογίου, τετράκις πληγωθέντος. Ὁ δὲ Καραϊσκάκης μὴ θέλων νὰ χρονотριβήσῃ περαιτέρω εἰς κυρίευσιν τῶν τριῶν πύργων, ἀνεχώρησε τὴν νύκτα τῆς 14 πανστρατιᾶ, καὶ φθάσας εἰς Χώστια ἐνδιενυκτέρευσεν. Ὀδεύσας δὲ δι' ὅλης τῆς ἐπελθούσης ἡμέρας ἔφθασε περὶ τὴν α' ὥραν τῆς νυκτὸς εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ Δομποῦ, ὅπου ἀφήσας 100 στρατιώτας ὑπὸ τὸν Νικολὸν Μπαρμπιτσώτην ἀνεχώρησε τὴν ἐπαύριον. Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ὑπῆγαν πρὸς τὸ μοναστήριον 1000 Τοῦρκοι πεζοὶ καὶ ἱππεῖς, οἱ

Νοέμβριος

μὲν ἐκ Θηβῶν, οἱ δὲ ἐξ Ἀθηνῶν, καὶ προσέβαλαν τοὺς Ἑλληνας· πρὸς τὸ ἐσπέρας δὲ ὑπῆγαν εἰς τὸ μετόχιον τοῦ μοναστηρίου, ἐνδιενυκτέρευσαν, καὶ τὴν ἐπαύριον ἀνεχώρησαν εἰς Λεβαδείαν· τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν ὑπῆγαν πάλιν 80 ἱππεῖς κατὰ τῶν ἐν τῷ μοναστηρίῳ. Οὗτοι ἰδόντες τόσον ὀλίγους ὑπώπτευσαν στρατήγημα καὶ κατ' ἀρχὰς δὲν ἐπέζηθον· βεβιωθέντες δὲ ὅτι δὲν ἦσαν ἄλλοι, ἐξώρμησαν, ἐφόνευσαν τινὰς καὶ κατεδίωξαν τοὺς λοιποὺς μέχρι τοῦ μοναστηρίου τῶν Ταξιαρχῶν.

Οἱ δὲ περὶ τὸν Καραϊσκάκην, ἀναχωρήσαντες ἐκ τοῦ μοναστηρίου τοῦ Δομποῦ, ἔφθασαν τὴν 18 εἰς Δίστομον. Ἐκείθεν ἀπεστάλησαν ὡς προφυλακὴ 400 ὑπὸ τὸν Γεώργην Βάγιαν, τὸν Γαρδικιώτην Γρίβην καὶ τὸν Μῆτρον Βάγιαν ἵνα καταλάβωσι τὴν Ἀράχωβαν, χωρίον ἐπὶ τῆς κατωφερείας τοῦ Παρνασοῦ, δι' οὗ θὰ διήρχετο τὸ ἐχθρικὸν στράτευμα ὁδεῶν, καθὼς ἐπληροφορήθησαν οἱ Ἕλληνες, πρὸς τὰ Σάλωνα κατεχόμενα ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ πολιορκούμενα ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Δουβουνιώτην καὶ τὸν Πχνουργιᾶν. Τὴν 17 διέβησαν 2000 Τοῦρκοι τὸ Ζεμενὸν ὑπὸ τὸν Μουσταμπεην, τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Κάρουφλίμπεην, τὸν Ἐλμάζμπεην καὶ τὸν Κεχαγιάμπεην· τὴν δὲ 18, γ' ὥραν τῆς ἡμέρας, ἐφάνησαν ἐρχόμενοι πρὸς τὴν Ἀράχωβαν. Ἰδόντες δὲ αὐτοὺς οἱ ἐν τῷ χωρίῳ Ἕλληνες ἔσπευσαν νὰ ὀχυρωθῶσιν ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας καὶ τινῶν οἰκιῶν. Ἐν τούτοις εἰσῆλθον εἰς τὸ χωρίον καὶ οἱ ἐχθροί, κατέλαβαν οἰκίας καὶ ὀχυρώθησαν, ὥστε οἱ μὲν Ἕλληνες κατέχοντες τὸ ἐν μέρος τοῦ χωρίου, οἱ δὲ Τοῦρκοι τὸ ἄλλο ἤρχισαν αὐθημερὸν τὸν πόλεμον. Ἠκούσθησαν μετ' ὀλίγον ἔξωθεν τοῦ χωρίου πολλὰι τουφεκίαι, καὶ ἐφάνησαν ἐρχόμενοι οἱ περὶ τὸν Καραϊσκάκην. Οἱ ἐχθροὶ φοβηθέντες μὴ ἀποκλεισθῶσι καὶ εὑρεθῶσιν ἐντὸς διττοῦ πυρός, βλέποντες καὶ τὸν καιρὸν γλυκύν, ἐξῆλθον αὐθόρμητοι τοῦ χωρίου, καὶ ἐτοποθετήθησαν ἐπὶ τινος λόφου παρὰ τὸ χωρίον. Ἀφ' οὗ δὲ ἔφθασαν καὶ οἱ περὶ τὸν Καραϊσκάκην, ὁ μὴ παύσας πόλεμος ἐγένετο σφοδρότερος καὶ διήρκεσε μέχρι τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου, καθ' ἣν ὥραν, πνεύσαντος ψυχροῦ ἀνέμου, εἰσῆλθον οἱ ὑπὸ τὸν Καραϊσκάκην εἰς τὸ χωρίον πρὸς διανυκτέρευσιν, καὶ ὁ ἀρχηγὸς κατέλυσεν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ὡς πλησιέστερα τῶν ἐχθρῶν, ἀγρυπνῶν εἰς τὰ κινήματα αὐτῶν καὶ διατάττων τὰ εἰκῆτα. Οἱ ἐχθροὶ διενυκτέρευσαν ὅλοι ἐπὶ τοῦ λά-

φου ἐν ὑπαίθρῳ ὑπὸ τὸν ἀπροσδόκητον παγετὸν τῆς νυκτός· ἀπεμακρύνοντο δὲ ἀβλαβῶς καὶ ἀνενοχλήτως, ἂν ἤθελαν, αὐτονυκτί· ἀλλὰ δὲν κατεδέχθησα νὰ φύγωσιν ἀπέμπροσθεν τῶν ἐχθρῶν καὶ ἐζήτησαν παρὰ τοῦ Κιουταχῆ βοήθειαν. Τὴν ἐπαύριον ἐξῆλθαν τοῦ χωρίου πολλοὶ τῶν Ἑλλήνων, καὶ κατέλαβαν τὰς στενοτοπίας, δι' ὧν ἐδύναντο οἱ ἐχθροὶ νὰ φύγωσιν. Ἡρχισε πάλιν ὁ πόλεμος καὶ ἐπανελήφθη καὶ τὴν ἐπιούσαν. Ἐν τούτοις, ὁ δριμύς χειμὼν ἐγένετο καθ' ὥραν δριμύτερος, οἱ δὲ ὑπαίθριαζοντες Τοῦρκοι, ὑποφέροντες τὸ ὑπερβολικὸν ψῦχος, ὑπέφεραν καὶ ἔλλειψιν τροφῆς, διότι, μὴ προσδοκῶντες καθ' ὁδὸν ὅσας ἀπῆντησαν δυσκολίας δὲν ἐφρόντισαν νὰ προμηθευθῶσι τῶν ἀναγκαίων. ἐπὶ τῆς ὁδοπορίας των καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ ἔλθωσι τὴν 20 εἰς λόγους συμβατικούς, προβάλλοντες νὰ ἐπανακῶμψωσιν ἀνενόχλητοι, παραδίδοντες τὰ μὴ εἰς τὴν ὁδοπορίαν των ἀναγκαιὰ ζῶα καὶ ἄλλα τινὰ πράγματα καὶ ἀνταλλάττοντες ὁμήρους. Ἀλλ' οἱ περὶ τὸν Καραϊσκάκην τοὺς ἐζήτησαν τὰ ὄπλα, τὰ χρήματά των καὶ πάντα τ' ἄλλα ἐκτὸς μιᾶς καὶ μόνης ἐνδυμασίας· ἀπήτησαν δὲ νὰ τοῖς παραδοθῶσι καὶ τὰ Σάλωνα καὶ ἡ Λεβαδεία. Οἱ Τοῦρκοι δὲν συγκατετέθησαν θεωροῦντες τοιοῦτου συμβιβασμοῦ προτιμότερον τὸν πόλεμον· ἔμαθαν δὲ συγχρόνως ὅτι ἤρχετο τὴν αὐτὴν ἢ τὴν ἐπιούσαν ἡμέραν ἐξ Ἀθηνῶν τὸ ζητηθὲν στράτευμα. Ἀλλὰ τὸ στράτευμα, πειραθὲν νὰ διαβῇ τὴν ὁμαλωτέραν ὁδὸν τοῦ Ζεμενοῦ, ἐμποδίσθη, ἔπαθε, πρὸ καταλαβόντων τῶν Ἑλλήνων τὴν θέσιν ἐκείνην, καὶ ἠναγκάσθη νὰ διέλθῃ τὴν ὀρεινότεραν τῆς μονῆς τῆς Ἱερουσαλήμ· φθάσαν δ' ἐκεῖ ὑπὸ βacrύτατον χειμῶνα, δὲν ἐδυνήθη νὰ προχωρήσῃ, ὥστε ἡ ἐλπίς τῆς βοήθειας ἐματαιώθη. Τὴν νύκτα δὲ τῆς 22, διαρκούντος τοῦ πολέμου, ὁ ἐπαινετὸς διὰ τὴν ἀνδρίαν καὶ ἐπαινετώτερος διὰ τὴν στρατηγικὴν του ικανότητα Μουσταμπέης ἐπληρώθη κατακέφαλα, καὶ αἰσθανθεὶς ὅτι ἡ πληγὴ του ἦτο θανατηφόρος, παρεκάλεσε τὸν ἀδελφόν του Καρυοφίλμπεην, ἐν ᾧ ἐψυχομάχει, νὰ τοῦ κόψῃ, ἀφ' οὗ ἐξέπνεε, τὴν κεφαλὴν, ἵνα μὴ πέσῃ εἰς χεῖρας τῶν ἀπίστων. Ὁ θάνατος τοῦ ἀρχηγοῦ τούτου, ἡ πικτελὴς ἔλλειψις τῶν τροφῶν, ἡ ἐπικρατοῦσα καὶ καθ' ὥραν ἐπικρατεστέρα γινομένη δριμύτης τοῦ χειμῶνος καὶ ἡ ἐξ αἰτίας ταύτης ἀπόκλεισις ἐν τῇ μονῇ τῆς Ἱερουσαλήμ τῶν ἐρχομένων εἰς βοήθειαν ἑρρίψαν εἰς ἄκραν ἀθυμίαν τοὺς ἐχθροὺς καὶ τοὺς ἠνάγκασαν νὰ προβά-

λωσι νέον τὴν ἐπαύριον συμβιβασμὸν ὑπὸ δεκτοτέρους ὄρους, ἀλλὰ δὲν εἰσηκούσθησαν. Θεόθεν καὶ ἀνθρωπόθεν πολεμούμενοι, καὶ μὴ βλέποντες ἄλλην σωτηρίας ὁδόν, ἀπεφάσισαν νὰ φύγω-
 σιν ἀρχομένης τῆς νυκτὸς διὰ τῆς ὁδοῦ τῆς μονῆς τῆς Ἱερου-
 σαλὴμ ἐπ' ἐλπίδι νὰ εὕρωσιν ἀντίληψιν παρὰ τοῖς ἐκεῖ συνα-
 δέλφοις των· ἀλλὰ ἐπτακόσιοι Γκέγκαι, οἱ θερμουργότεροι τοῦ
 στρατοπέδου οἱ καὶ πρὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης γνωμοδοτήσαντες
 ὅτι ἐντιμότερον ἦτο νὰ ριψοκινδυνεύσωσι διὰ φυγῆς ἢ ν' ἀνα-
 στρατοπεδεύσωσι διὰ συνθήκης, παραδόντες τὰ προαποφαι-
 σθέντα ἐξεκίνησαν περὶ τὸ δειλινόν, μὴ προειδοποιήσαντες τοὺς
 ἄλλους. Τὸ παράκκιρον τοῦτο κίνημα ἔβαλεν ἄνω κάτω τὸ
 εἰσέτι ἀνέτοιμον εἰς ἀναχώρησιν στρατόπεδον τῶν ἐχθρῶν, ὥστε
 ἕκαστος δὲν ἐφρόντιζε πλέον εἰμὴ περὶ τῆς ἰδίας σωτηρίας. Ἐν
 μέσῳ τοιαύτης ταραχῆς, ἀθυμίας, καὶ ἀσκέπτου κινήσεως τῶν
 ἐχθρῶν, ἐπέπεσαν οἱ Ἕλληνες κατέχοντες θέσεις ἔμπροσθεν καὶ
 ὀπισθεν αὐτῶν, ἄλλους ζωγροῦντες καὶ ἄλλους φονεύοντες. Ἐ-
 ζώγησαν καὶ τὸν γηραιὸν καὶ ὑπέρπλουτον Κεχαγιαμπεν· μὴ
 συμβιβάζόμενοι δὲ ποῖος τῶν συλλαβόντων νὰ τὸν κρατήσῃ,
 τὸν ἐφόνευσαν εἰς μάτην φωνάζοντα ὅτι αὐτὸς ἦτον ὁ Κεχα-
 γιαμπης καὶ ἔτοιμος νὰ ἐξαγοράσῃ διὰ πλουσιωτάτων λύτρων
 τὴν ζωὴν του. Ἄλλ' ἡ φθορά, ἣν ἐπροξένησεν ὁ ἐλληνικὸς βρα-
 χίων, ἦτο μικρὰ ὡς πρὸς ἣν ἐπροξένησεν ἡ ὀργὴ τοῦ χειμῶνος.
 Ἐν ᾧ φεύγοντες οἱ ἐχθροὶ ὑπὸ τὸν κατάψυχρον καὶ σφοδρὸν βο-
 ρεᾶν ἐθεθρίζοντο εἰς τὴν χιόνα, ἐπέπιπταν πυκναὶ καὶ ἀδιάκο-
 ποι νιφάδες καὶ τοὺς ἐπλάκοναν· διήρκεσεν ἡ χιονοῤῥιπὴ αὕτη
 ἕως οὗ ἐφθασαν εἰς τὴν μονὴν τῆς Ἱερουσαλὴμ, ὥστε καθ' ὅλην
 τὴν τετράωρον ὁδόν, τὴν μεταξὺ τῆς ῥηθείσης μονῆς καὶ τοῦ
 λόφου, ἐφ' οὗ ἀπεκλείσθησαν ἑπτὰ ἡμέρας, εὐρέθησαν διαλυ-
 θείσης τῆς χιόνος ἑκατοστῆς ἐχθρικῶν πτωμάτων. Τοιαῦτα
 πάσχοντες μόλις τὸ ἥμισυ τῶν ἀνχωρησάντων διεσώθη ἐν τῇ
 μονῇ, καὶ οἱ πλεῖστοι ἡκρωτηριασμένοι· πολλοὶ δὲ σημαῖαι,
 πᾶμπολλοὶ ἵπποι καὶ ὄλοι αἱ ἀποσκευαὶ των ἔγειναν λάφυρα
 τῶν Ἑλλήνων, ἐξ ὧν 8 μόνον ἐσκοτώθησαν, καὶ 9 ἐπληγώθη-
 σαν. Ἡ νίκη αὕτη ἀνεπτέρωσε τὰς ἐλπίδας τῶν Ἑλλήνων· ἡ
 δὲ κυβέρνησις ἐπανηγύρισε τὴν 24 ὡς ἡμέραν ἀνεγέρσεως τῆς
 πρὸ ὀλίγου πεσούσης στερεᾶς Ἑλλάδος.

Τὴν ἐπιούσαν δὲ τῆς μάχης συλλέξαντες οἱ περὶ περὶ τὸν Κα-
 ραῖσκάκην 300 κερκλὰς ἀνήγειραν ἐξ αὐτῶν, κατὰ τὴν ἐπι-

κρατοῦσαν βάρβαρον συνήθειαν, ἐπὶ τινος λόφου ἐκτὸς τοῦ χωρίου κωνοειδῆ πύργον καὶ ἐπέγραψαν τὰ ἑξῆς.

« Τρόπαιον τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν βαρβάρων ὀθωμανῶν, ἀνεγερθὲν κατὰ τὸ 1826 ἔτος νοεμβρίου 24 ἐν Ἀράχωβα ».

Τὰς δὲ κεφαλὰς τοῦ Μουστάμπεη καὶ Κεχαγιάμπεη ἔστειλαν εἰς τὴν κυβέρνησιν.

Μετὰ δὲ τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος συμβάντα, ὁ Καραϊσκάκης ἀπέστειλε τοὺς ὑπὸ τὸν Δράκον καὶ Βεΐκον Σουλιώτας εἰς πολιορκίαν τῶν Σαλῶνων, ἀπέστειλε καὶ τινὰς ἵνα καταλάβωσι τὴν Βελίτσαν, καὶ κατόπιν αὐτῶν ἐξεστράτευσεν καὶ αὐτὸς πρὸς τὸ αὐτὸ χωρίον, ὅπου ἔφθασεν τὴν 29. Ἐσκόπευεν δὲ διὰ τοῦ κινήματος τούτου νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἀπὸ Θεσσαλίας σιταγωγίαν, καὶ προσβάλλῃ τοὺς κατέχοντες τὴν Δαύλιαν, τὴν Ἱερουσαλήμ καὶ τὴν Φοντάναν ἐχθρούς. Φθάσας εἰς Βελίτσαν εἰδοποιήθη, ὅτι 500 ἐχθροὶ ὑπὸ τὸν Μεχμέτπασαν, υἱὸν τοῦ Πασόμπεη, καὶ τὸν Χασά πεην Κόρζαν, συνοδεύοντες 2000 ζῶα κομίζοντα εἰς τὸ ἐχθρικὸν στρατόπεδον τῶν Ἀθηνῶν τροφὰς καὶ ἄλλα ἀναγκαῖα, ἀνεχώρησαν ἐκ Ζητουνίου, καὶ θὰ διέβαιναν τὴν ἐπαύριον διὰ τῆς Φοντάνας καὶ τοῦ Τουρκοχωρίου. Ἐπὶ τῇ εἰδήσει ταύτῃ ἔτρεξε καὶ κατέλαβεν τὴν 7 δεκεμβρίου τὸ Τουρκοχωρίον. Τὴν ἐπαύριον ἦλθαν οἱ Τοῦρκοι μηδὺλως ὑποπετεύοντες, ὅτι ἐχθροὶ κατεῖχαν τὸ χωρίον. Οἱ Ἕλληνες, προμαχοῦντος τοῦ Καραϊσκάκη, ἐπέπεσαν οἴφνης, τοὺς διεσκόρπισαν ἀπροετοιμαστούς, τοὺς κατεδίωξαν ἕως εἰς Βοδονίτσαν, ἐφόνευσαν 30 καὶ ἐπῆρξαν ὑπὲρ τὰ 1000 σκευοφόρα ζῶα. Τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐπολέμησεν ὁ Καραϊσκάκης κατὰ πρώτην φοράν ἔφιππος, καὶ τόσον εὐχαριστήθη, ὥστε ἔκτοτε δὲν ἤθελεν νὰ πολεμῇ πεζός. Μετὰ δὲ τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος κατορθώματα, ὁ Καραϊσκάκης καὶ οἱ περὶ αὐτὸν ἐπροχώρησαν πρὸς τὸ Πατρατσίκι· ἀλλ' ἐξ αἰτίας τῆς πολλῆς δριμύτητος τοῦ χειμῶνος καὶ τῆς διαδοθείσης φήμης ὅτι ὁ Ὁμέρπασας ἡτοιμάζετο νὰ ἐκστρατεύσῃ εἰς λύσιν τῆς πολιορκίας τῶν Σαλῶνων, ἐπανῆλθαν εἰς Ἀράχωβαν καὶ ἐκεῖθεν ἐξεστράτευσαν εἰς Λιδωρίκι πρὸς ἀνόρθωσιν τοῦ ἀγῶνος καὶ κατ' ἐκεῖνο τὸ μέρος. Ἐκεῖθεν ἐστάλη ἕν σῶμα ἐπὶ τῷ αὐτῷ σκοπῷ εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῶν Κραβθάρων ὑπὸ τὸν Εὐδην καὶ τὸν Καλύβαν, καὶ προσαπεστάλη μετ' ὀλίγον καὶ ἄλλο ὑπὸ τὸν Μακρῆν. Οἱ ὀπλαρχηγοὶ οὗτοι ἐξεπλήρωσαν ἄριστα τὰ τῆς ἀποστολῆς των, ἀπέκλεισαν τοὺς Τούρκους ἐν Λομποτινῇ, καὶ

Δεκέμβριος

πολεμήσαντες δύο ἡμέρας τοὺς συνέλαβαν ζῶντας καὶ τοὺς ἔπεμψαν εἰς τὴν κυβέρνησιν.

Οἱ δὲ περὶ τὸν Καραϊσκάκην, φθάσαντες εἰς τὴν κωμόπολιν τοῦ Λιδωρικίου, καὶ μαθόντες, ὅτι ἐν τῷ χωρίῳ Ὁμέρ-ἐφέντη εὗρισκοντο 1500 Τοῦρκοι ὑπὸ τὸν Βελήκην ὀδεύοντες ἀπὸ τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος εἰς Ἀθήνας, ἐπεστράτευσαν, τοὺς ἀπώθησαν πέραν τοῦ Μόρνου, καὶ εἰς τόσον φόβον τοὺς ἔβαλαν καὶ τόσον τοὺς κατεφρόνησαν, ὥστε 10 μόνον ἱππεῖς ὑπὸ τὸν Χατση-Μιχάλην κατεδίωξαν πολλοὺς αὐτῶν μέχρι τῆς πύλης σχεδὸν τῆς Ναυπάκτου.

Ἐξ αἰτίας δὲ τῆς εὐτυχοῦς περιοδείας τοῦ Καραϊσκάκη εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος, τόσον ἐπαράχθη ὁ Κιουταχῆς, ὥστε ἔβαλε κατὰ νοῦν νὰ ἐκστρατεύσῃ αὐτός· ἀλλὰ φοβηθεὶς τὴν λύσιν τῆς πολιουρκίας τῆς ἀκροπόλεως ἐν τῇ ἀπουσίᾳ του, ἀπέστειλε 2000 πεζοὺς καὶ 500 ἱππεῖς ὑπὸ τὸν Ἰανουάριον Ὁμέρπασαν καὶ τὸν Καρυοφίλμπεην. Τὸ πρῶτ' τῆς 17 Ἰανουαρίου ἐφάνη ἡ προφυλακὴ τῆς ἐχθρικῆς ταύτης δυνάμεως αἰφνης ἔξωθεν τοῦ Διστόμου. Τὸ χωρίον τοῦτο κατεῖχεν 400 Σουλιῶται ὑπὸ τὸν Νότην Μπότσαρην, τὸν Μπαῖρακτάρην, τὸν Κάσκαρην, τὸν Ἀντώνην Γεωργαντάν, τὸν Μπουσγοῦν καὶ τὸν Μῆτρον Τριανταφύλλου. Οὗτοι ἐξῆλθαν καὶ ἠεροβολίσθησαν· ἀλλ' ἰδόντες μετ' ὀλίγον τὸ λοιπὸν στράτευμα τῶν ἐχθρῶν ἐρχόμενον ὠπισθοδρόμησαν εἰς τὰ ὀχυρώματα, καὶ ἐκάλεσαν τοὺς πολιορκοῦντας τὰ Σάλων Σουλιώτας εἰς βοήθειαν. Τὴν ἀκόλουθον αὐγὴν ἤρχισεν ὁ πόλεμος, καὶ οἱ Τοῦρκοι κατέλαβαν πλησίον τοῦ χωρίου τοιαύτας θέσεις, ὥστε μόλις τὰ νῶτα τῶν Ἑλλήνων ἦσαν ἀσφαλῆ· περὶ δὲ τὴν μεσημβρίαν τῆς 19 ὤρμησαν κατὰ μέτωπον δεξιόθεν καὶ ἀριστερόθεν τυφλοῖς ὄμμασιν εἰς κυρίευσιν τῶν ὀχυρωμάτων τῶν Ἑλλήνων· πολλοὶ αὐτῶν ἔπεσαν, ἀλλ' ἀψηφοῦντες τὸν θάνατον ὑπερίσχυσαν, ἐκურίευσαν τὰ ἀσθενέστερα ὀχυρώματα, ἐπροχώρησαν εἰς τὰ μέσα τοῦ χωρίου, καὶ ἔπεσαν σωρηδὸν ἐπὶ τὸ ὑπὸ τοὺς Σουλιώτας ἰσχυρότερον ὀχύρωμα τὸ ἐπὶ τοῦ λόφου τοῦ προφήτου Ἡλίου. Πανταχόθεν κυκλωθέντες οἱ ἐντὸς τοῦ ὀχυρώματος καὶ σφοδρῶς προσβαλλόμενοι ἐθεώρησαν τὴν ὥραν ἐκείνην ὡς τὴν τελευταίαν τῆς ζωῆς των, καὶ ἔπεσαν καὶ αὐτοὶ ὡς μαινόμενοι ἐπὶ τοὺς ἐχθροὺς πρὸς ἐκδίκησιν μᾶλλον τοῦ αἱματός των, ἢ πρὸς σωτηρίαν· καλῇ τύχῃ, ἐπρόφθασεν ἐκ Σαλῶνων, διαρκού-

σης τῆς ἀντιστάσεως, ὁ Δράκος μετὰ 200 ἐκλεκτῶν, καί, συμμαχομένων καὶ τῶν Λεβεδιτῶν, ἀπεδιώχθησαν τοῦ λόφου οἱ ἐχθροί, ὥπισθοδρόμησαν καὶ οἱ λοιποὶ βλέποντες αὐτοὺς καταδιωκομένους, καὶ οὕτως ἐσώθησαν οἱ ὡς θηρία μᾶλλον ἢ ὡς ἄνθρωποι τόσον ὀλίγοι πρὸς τόσον πολλοὺς πολεμήσαντες Σουλιῶται· 80 ἐχθροὶ ἔπεσαν καὶ ἄλλοι τόσοι ἐπληγώθησαν· ἐφρονεύθησαν δὲ 2 μόνον Σουλιῶται καὶ ἐπληγώθησαν 8, ἐν οἷς καὶ ὁ Μπότσαρης.

Ὁ δὲ Καραϊσκάκης, μαθὼν ὅτι πολλοὶ ἐχθροὶ εἶχαν ἐκστρατεύσει εἰς Δίστομον, ἔτρεξεν εἰς βοήθειαν τῶν ἐκεῖ ὀλίγων Ἑλλήνων, καὶ φθάσας εἰς Βελίτσαν τοῖς παρήγγειλε διὰ τινος γραμματοφόρου νὰ ἐξέλθωσιν εἰς συνάντησίν του, ὅταν ἀκούσῃ τουφεκισμὸν· διαβὰς δὲ τὴν γ' ὥραν τῆς νυκτὸς τῆς 20 τὴν Σχιστὴν ὁδόν, ἀνέβη τὸ πλησίον ὄρος, καὶ ἐκάθησε παρατηρῶν τὰς παρακειμένους τῶν ἐχθρῶν σκηνὰς καὶ συλλογιζόμενος πόθεν νὰ διέλθῃ· ἀφ' οὗ δὲ συνήχθησαν ὅλοι οἱ στρατιῶταί του, τοῖς εἶπεν ὅτι, ἀντὶ νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὸ χωρίον διὰ τῶν πλαγίων ὁδῶν, προτιμότερον ἐθεώρει νὰ διέλθωσι διὰ τῶν ἐχθρικῶν σκηνῶν, κοιμωμένων τῶν ἐχθρῶν· παρήγγειλε δὲ νὰ ἔχῃσι μὲν ἔτοιμα τὰ ὅπλα των, ἀλλὰ νὰ μὴ τὰ μεταχειρισθῶσιν ἐκτὸς ἀνάγκης, καὶ νὰ προσπαθήσῃσι νὰ διαβῶσιν ἡσυχῶς διὰ τῶν ἐχθρῶν, ὥστε, εἰ δυνατόν, νὰ μὴ τοὺς νοήσωσιν. Ἐπήνεσαν ὅλοι τὸ τολμηρὸν σχέδιον τοῦ ἀρχηγοῦ καὶ τὸν τρόπον τῆς ἐκτελέσεως, καὶ ἀκολουθοῦντες αὐτόν, προπορευόμενον ὡς ὁδηγόν, ἔφθασαν ἀφανεῖς εἰς τὸ ἐχθρικὸν στρατιόπεδον καὶ ἐπροχώρησαν εἰς τὸ κέντρον. Ἐκεῖ φθάσαντας τοὺς ἐνόησαν οἱ ὀπισθεν Τοῦρκοι καὶ ἀνεκραύγασαν· ἐταράχθησαν ὅλοι οἱ ἐχθροὶ ἐπὶ τῇ κραυγῇ, ἔπεσαν εἰς ἀταξίαν, καὶ ἔντρομοι διὰ τὸ ἀπροσδόκητον, καὶ ὑποπτεύοντες νυκτομαχίαν, οἱ μὲν ἔτρεχαν ἀπὸ τῆς μιᾶς σκηνῆς εἰς τὴν ἄλλην, οἱ δὲ ἐτουφέκιζαν μὴ ἡξεύροντες ποῖον, καὶ ἄλλοι παρεμέρουν εἰς ἀσφαλείαν των. Ἐν τούτοις οἱ Ἕλληνες ὠδεύον ἐν μέσῳ τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοπέδου, προσέχοντες μὴ ἐμπλεχθῶσιν ὑπὸ τὸ σκότος εἰς τὰ σχοινία τῶν σκηνῶν. Ἐξεπλάγησαν οἱ ἔγκλειστοι ἀκούσαντες ταραχὴν καὶ τουφεκισμοὺς ἐν τῷ ἐχθρικῷ στρατοπέδῳ, διότι ὁ πρὸς αὐτοὺς σταλὲς γραμματοφόρος, φοβηθεὶς, δὲν ὑπῆγεν εἰς τὸ χωρίον· δράξαντες δὲ τὰ ὅπλα παρετάχθησαν εἰς μάχην. Ἐν τῷ τούτῳ διέβησαν οἱ περὶ τὸν Καραϊσκάκην δι' ὅλου τοῦ

στρατοπέδου, καὶ εἰσῆλθαν εἰς Δίστομον σῶοι καὶ ἀβλαβεῖς, ἐκτὸς ἐνὸς εἰς τὰ σχοινία τῶν σκηνῶν περιπλεχθέντος καὶ τὴν ἐπαύριον φονευθέντος. Ἡ τόσον ἐπικίνδυνος, ἀλλὰ καὶ τόσον εὐτυχὴς νυκτερινὴ αὕτη ἐκστρατεία, δεικνύει τὴν ἀξίαν τοῦ Καραϊσκάκη.

Μετὰ δὲ τὴν εἰς τὸ χωρίον εἴσοδον τῶν περὶ αὐτὸν ἐγίνοντο καθ' ἡμέραν ἀκροβολισμοί. Οἱ Ἕλληνες ἐφρούρουν τὸ παρακείμενον Στεῖρι. Τινὲς τῶν ἐκεῖ ἰδόντες ζῶα τῶν ἐχθρῶν βόσκοντα μακρὰν τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοπέδου, ἔτρεξαν τὴν 31 εἰς ἀρπαγὴν τῶν ἐξώρμησαν οἱ πλησιέστεροι Τοῦρκοι πρὸς καταδίωξιν τῶν ἀρπάγων, ἔτρεξαν πολλοὶ Ἕλληνες εἰς ὑπεράσπισιν καὶ ἐτουφεκίσθησαν ἀκουσθέντος τοῦ τουφεκισμοῦ, ἐκινήθησαν τὰ στρατόπεδα ἀμφοτέρων τῶν μερῶν, καὶ οὕτω συνήθη μάχη. Μεταξὺ τῶν πολεμούντων Τούρκων καὶ Ἑλλήνων ἔκειντο δύο λόφοι καὶ οἱ δύο ἀμφίπεδοι· οἱ Ἕλληνες κατέλαβαν αὐτοὺς καὶ ἐπολέμουν εὐτυχῶς· ἀλλ' αἰφνης ἤκουσαν ἤχον στρατιωτικῶν τυμπάνων, καὶ εἶδαν στρατιώτας φοροῦντας εὐρωπαϊκὴν ἐνδυμασίαν, βασιτώντας λογχοφόρα ὅπλα καὶ βαδίζοντας βῆμα τακτικόν. Οἱ ἐπιφανέντες οὗτοι ἦσαν λείψανα δύο τακτικῶν ταγμάτων ἐκ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει συγχροτηθέντων μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν γενιτσάρων. Πεντακισχίλιοι ἦσαν οἱ συγκροτοῦντες τὰ δύο ταῦτα τάγματα ὅτ' ἐξεστράτευσαν· ἀλλὰ πεντακόσιοι ἀπελείφθησαν ἐξ αἰτίας τῆς καθ' ὁδὸν λιποταξίας. Ἡ ἀπροσδόκητος αὕτη καὶ νεοφανὴς ἐπικουρία, διότι πρώτην φορὰν ἐφαίνετο τακτικὸν ὑπὸ σημαίαν τουρκικὴν ἐν Ἑλλάδι, ἐφόβισε τοὺς Ἕλληνας καὶ τοὺς ἔτρεψεν εἰς φυγὴν· οἱ δὲ Τοῦρκοι θαρρύνθέντες κατεδίωξαν τοὺς ἐχθροὺς τῶν μέχρι τοῦ Διστόμου· ἀλλὰ, χάρις εἰς τὴν ἀνδρίαν καὶ τὴν περὶ τὰς μάχας ἐμπειρίαν τοῦ Καραϊσκάκη, δὲν ἔπαθαν οἱ Ἕλληνες ὅσῃν ζημίαν ἄλλως θὰ ἐπάθαιναν· δύο μόνον ἐφονεύθησαν, ἐξ ἐπληγώθησαν, καὶ εἰς ἡχμαλωτίσθη, ὁ Γριβογεώργης, ὅστις μετὰ τινα κειρὸν ἐδραπέτευσε ἐκινδύνευσε καὶ ὁ Καραϊσκάκης **Φεβρουάριος** καὶ ἐπληγώθη ἐλαφρῶς εἰς τὴν δεξιάν. Τὴν 3 Φεβρουαρίου ἐκίνησαν μόνοι οἱ τακτικοὶ κατὰ τῶν Ἑλλήνων. Θαύματα ἐπροσδόκων εἰ ἄτακτοι Τοῦρκοι, ἀλλ' ὥδινεν ὅρος καὶ ἔτεκε μῦν. Οἱ τακτικοί, μὴδὲν γειναῖον πράξαντες, ὠπισθοδρόμησαν, χλευαζόμενοι παρὰ τῶν πρὸ ὀλίγου θαυμαζόντων αὐτοὺς. Τὴν δὲ 5 ἔπεσαν οἱ Ἕλληνες ἐπὶ τοὺς ἐχθροὺς διὰ νυκτὸς ἀπρο-

δοκήτως καὶ τοὺς ἔβλαψαν μεγάλως. Οἱ ἐχθροὶ βλέποντες, ὅτι ἐβλάπτοντο μᾶλλον ἢ ἔβλαπταν, καὶ φοβούμενοι μὴ ἐξ αἰτίας τοῦ χειμῶνος πάθωσιν ὅσα ἔπαθον οἱ κατὰ τὴν Ἀράχωβαν, ἀκούσαντες δὲ ὅτι ἐπῆρχοντο καὶ ἄλλοι Ἕλληνες, διέλυσαν τὴν νύκτα τῆς θ' τὸ στρατόπεδον, καὶ φεύγοντες ἐντρομοὶ ἐγκατέλειψαν τροφάς, σκηνάς, πολεμεφόδια καὶ τὸ μόνον παρ' αὐτοῖς ἐπὶ τῆς ἐκστρατείας κανόνι· ἄφησεν καὶ οἱ ἐν Σαλῶνοις ἐχθροὶ τὸ φρούριον καὶ ἔφυγαν φοβηθέντες ἐφόρμησιν τῶν Ἑλλήνων· ἔφυγαν κυριευθέντες ὑπὸ πανικοῦ φόβου καὶ οἱ φρουροῦντες τὴν Δαυλίαν καὶ τὴν Ἱερουσαλήμ, ἔφυγαν καὶ τινες ἄλλοι, ἐκ Ναυπάκτου διαβιβασθέντες εἰς τὸ παράλιον τῶν Σαλῶνων ἐπὶ ὑποθέσει ὅτι φίλοι κατεῖχαν τὴν πόλιν ἐκείνην· ὥστε ἀπὸ τοῦ ἀμβρακικοῦ κόλπου μέχρι τῶν Ἀθηνῶν δὲν ἐφαίνετο, ἀρχομένου τοῦ φεβρουαρίου, ὁθωμανικὴ σημαία εἰμὴ ἐν τῷ τῶν παρχθαλασσίων καὶ ὠχυρωμένων πόλεων Βονίτσης, Μεσολογγίου καὶ Ναυπάκτου· τὰς δὲ κατὰ τὰ διάφορα ἄλλα μέρη τῆς στερεᾶς Ἑλλάδος τουρκικὰς φρουρὰς ἀντικατέστησαν ἑλληνικαί.

Ἐν ᾧ δὲ διήρκει ἡ ἐκστρατεία τοῦ Καραϊσκάκη, οἱ ἐν τῇ ἀκροπόλει δὲν ἔπαυαν μνηύοντες, ὅτι δὲν ἐδύναντο ν' ἀνθέξωσι περαιτέρω, καὶ ἐπεκαλοῦντο τὴν συνδρομὴν τῶν ἔξω εἰς ἀπαλλαγὴν τῶν. Ὁ δὲ ἀναδεχθεὶς τὴν περὶ συμβιβασμοῦ Ἑλλήνων καὶ Τούρκων μεσιτείαν πρέσβυς τῆς Ἀγγλίας οὐδ' ἐκεῖνος ἔπαυε γράφων, ὅτι, ἂν ἐπιπτεν ἡ ἀκρόπολις, ἐξῆρετο παντὸς συμβιβασμοῦ ὅλη ἡ στερεὰ Ἑλλάς, ὡς ὅλη δουλωθεῖσα. Τὰ αἷτια ταῦτα ἠνάγκασαν τὴν κυβέρνησιν, ἐν ᾧ ὁ Καραϊσκάκης ἀπησχόλει μακρὰν τῶν Ἀθηνῶν χιλιάδας ἐχθρῶν, ν' ἀσχοληθῇ εἰς τὴν κατ' εὐθείαν λύσιν τῆς πολιορκίας τῆς ἀκροπόλεως.

Πρὸ τινων ἐβδομάδων εἶχε φθάσει εἰς Ἑλλάδα ὁ ἐν Γαλλίᾳ ἐντίμως ὑπηρετήσας συνταγματάρχης Μπούρμπαχης, Κεφαλλην, εἰς σκοπῷ νὰ ὑπηρετήσῃ τὴν κοινὴν πατρίδα. Οὗτος, στρατολογήσας ἀδεία τῆς κυβερνήσεως καὶ διὰ τῶν φιλελληνικῶν βοηθημάτων 800 στρατιώτας, ἐστράτευσε, λήγοντος τοῦ δεκεμβρίου, πρὸς ἐνδυνάμωσιν τοῦ κατὰ τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα στρατοπέδου τοῦ Καραϊσκάκη· ἀλλὰ διαταγῇ τῆς κυβερνήσεως μετέβη εἰς Ἐλευσίνα, ὅπου ἐστρατοπέδευεν ὁ Βάσσεος. Μεσοῦντος δὲ τοῦ Ἰανουαρίου, μετέβη ἐκεῖ καὶ ὁ Παναγιώτης Νοτα- Ἰανουάριος
ρὰς μετὰ 1200 μισθωτῶν καὶ συνεπαρχιωτῶν του, ὥστε τὸ

στρατόπεδον ἐκεῖνο συνεπληρώθη εἰς 3000· συνήχθησαν καὶ εἰς Σαλαμίνα κατὰ διαταγὴν τῆς κυβερνήσεως 1900 ὑπὸ τὸν Ἰωάννην Νοταρᾶν, τὸν Μακρυγιάννην καὶ τὸν Καλλέργην, καὶ 400 τακτικοὶ ὑπὸ τὸν ταγματάρχην Ἰγγλέσην, ἐν οἷς καὶ τινες ἵππεῖς ἄνιπποι.

Τὴν νύκτα τῆς 21 ἐξεστράτευσαν οἱ ἐν Ἐλευσίνι καὶ μετὰ τετράωρον ὁδοιπορίαν ἔφθασαν εἰς Χασιάν, καὶ τὴν αὐτὴν ἐκίνησαν οἱ πλείστοι πρὸς τὸ Μενίδι, ὅπου ἦτο φρουρὰ τουρκικὴ· καὶ ὀλίγοι μὲν αὐτῶν ὑπῆλθον πλησίον τοῦ χωρίου, οἱ δὲ λοιποὶ, μείναντες ὀπισθεν αὐτῶν, ἐκρύβησαν καραδοκοῦντες. Οἱ Τοῦρκοι, ἰδόντες τοὺς ὀλίγους καὶ ἀγνοοῦντες ὅτι ἦσαν καὶ ἄλλοι ἄφρνεῖς, ἐξῆλθον καὶ τοὺς ἐδίωκαν· ἀλλὰ πεσόντες μετ' ὀλίγον εἰς τὸ μέσον τῶν πολλῶν καὶ προσβληθέντες ἐτράπησαν καὶ ἐκλείσθησαν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Μενιδίου. Τρέχοντες δὲ καὶ οἱ καταδιώκοντες αὐτοὺς Ἕλληνες κατόπιν αὐτῶν, εἰσῆλθον καὶ οὗτοι εἰς τὸ αὐτὸ χωρίον, ἀλλὰ, μὴ δυνηθέντες νὰ κυριεύσωσι τὴν ἐκκλησίαν, ἀνεχώρησαν, ἐσπέρας γενομένης, εἰς Χασιάν.

Τὴν δὲ 24, γ' ὥραν τῆς νυκτός, ἀπέπλευσε τὸ ἐν Σαλαμῖνι στρατεύμα ὑπὸ τὰς διαταγὰς ὅλων τοῦ φιλέλληρος Γόρδωνος, καὶ τὸ μεσονύκτιον ἔφθασεν εἰς Φάληρον· εἶχε δὲ εἰς ὑπηρεσίαν τοῦ τὴν Καρτερίαν, τρεῖς βρίκια πολεμικά, πέντε κανονοφόρους, καὶ ἓν μίστικον· εἶχε καὶ πυροβολοστιχίαν ἐκ 15 κανονίων 3 μέχρι 14 λιτρῶν ὀκτῆς ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν 25 φιλελλήνων καὶ 50 Ψαριανῶν, ὅλων ἐμπειρῶν πυροβολιστῶν. Διακόσιοι Τοῦρκοι κατεῖχαν καὶ ὅλον ἐκεῖνο τὸ παραθαλάσσιον μίαν καὶ μόνην θέσιν, τὸ μοναστήριον τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος· διὰ τοῦτο οἱ φθάσαντες εἰς τὸ Φάληρον ἀπέβησαν ἀνενοχλήτως αὐτονομικῶς καὶ κατέλαβαν τὴν ἄνωθεν τοῦ λιμένος τῆς Μουνυχίας, Καστέλλαν, τὴν αὐτὴν θέσιν, ἣν καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐπὶ τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου, καὶ ὁ Θρασύβουλος ἐπὶ τῶν τριακονταεταρῶν, καὶ οἱ διάδοχοι τοῦ Ἀλεξάνδρου κατέλαβαν εἰς κυρίευσιν τῶν Ἀθηνῶν. Πρὶν δὲ φωτίσῃ, περιετάρφρυσαν τὴν θέσιν, καὶ ἔστησαν 5 κανόνια δεξιόθεν. Οἱ δὲ ἐν τῇ ἀκροπόλει ἰδόντες αὐτοὺς καὶ πλησθέντες χαρᾶς καὶ ἐλπίδων ἐπανηγύρισαν κανονοβολήσαντες. Τὴν ἐπαύριον ἐκίνησαν οἱ ἀποβάντες εἰς κυρίευσιν τοῦ μοναστηρίου, μετέπλευσε καὶ ἡ Καρτερία ἐκ τοῦ Φαλήρου εἰς τὸν λιμένα τοῦ Πειραιῶς, ἐκκονοβόλησε τὸ μοναστήριον σφοδρῶς, καὶ, ἂφ' οὗ κατηδάρισε μέρος αὐτοῦ,

ὤρμησαν 500 ὑπὸ τὸν Ἰωάννην Νοταρᾶν ἐπὶ σκοπῷ νὰ τὸ πα-
τήσωσιν· ἀλλ' ἀπεκρούσθησαν καὶ ἐπκνήλθον εἰς τὴν Καστέλ-
λαν, πληρωθέντων ἐπὶ τῆς ἐφορμῆσεως τοῦ ὑπολοχχοῦ Σνεϊτς-
βείνου καὶ τινος ὑπαξιωματικοῦ τοῦ πυροβολικοῦ. Μετὰ τὴν
σύγκρουσιν ταύτην κατέβη ὁ Κιουταχῆς ἐν συνοδίᾳ πολλῶν ἵπ-
πέων, καί, ἅφ' οὗ παρετήρησε τὴν θέσιν τῶν Ἑλλήνων, ἀνέβη
εἰς τὸ ἐν Πατησίοις στρατόπεδον. Τὴν ἐπαύριον ἤρχισεν ἐκ νέου
ἡ Καρτερία νὰ κκνονοβολῇ τὸ μοναστήριον, καί, διαρκούντος
τοῦ κκνονοβολισμοῦ, κατέβησαν πολλοὶ ἵππεῖς καὶ πεζοὶ ὑπὸ
τὸν Κιουταχῆν ἔλκοντες δύο μεγάλᾳ κανόνια, καὶ στήσαντες
αὐτὰ ἐπὶ τινος ὑψώματος ἔβλαψαν τὴν Καρτερίαν καὶ τὴν
ἡνᾶγκασαν νὰ ἀπομακρυνθῇ· μετὰ δὲ τὴν ἀπομάκρυνσιν αὐτῆς
ἐπεσκέφθη ὁ Κιουταχῆς τὸ μοναστήριον, ἐνέθεσε κανόνια καὶ
μὶν βομβοδόλον, καί, τοποθετήσας 300 πεζοὺς ἐπὶ τινος λό-
φου, ἐπκνήλθεν αὐθημερὸν εἰς τὸ στρατόπεδον.

Οἱ δὲ ἐν Χασίᾳ Ἕλληνες, ὧν ὁ ἀριθμὸς ἠξήθη εἰς 3500,
ἐπροχώρησαν τὴν 25 εἰς Καματερὸν πλησίον τοῦ Χαϊδαρίου. Οἱ
ὀπλαρχηγοὶ αὐτῶν, ὄντες καὶ οἱ τρεῖς ἰσότιμοι καὶ ἀπ' ἀλλήλων
ἀνεξάρτητοι, διεφώνουν. Ὁ Βάσσης καὶ ὁ Νοταρᾶς, οἱ γνωρί-
ζοντες τὸν τρόπον τοῦ πολεμεῖν τῶν Ἑλλήνων, ἐγνωμοδότη-
ον· ἀποφύγουσι πᾶσαν τακτικὴν μάχην, καὶ νὰ βλάβωσι τοὺς
ἐχθροὺς σποράδην· ἀλλ' ὁ μέγας Κεφαλλην, Μπούρμπαχης,
ὁ μήτε γνῶσιν μήτε πείραν ἔχων εἰσέειπε τῶν μεθ' ὧν ἐστρά-
τευον, ἦτον ἐναντίας γνώμης, ἣν ἐπὶ τέλους παρεδέχθησαν ἄ-
κοντες καὶ οἱ ἄλλοι ὀπλαρχηγοί· καὶ οὗτος μὲν κατέβη μετὰ
τῶν στρατιωτῶν του εἰς τὴν πεδιάδα, ἐκεῖνοι δὲ ἐτοποθετήθη-
σαν μακρὰν ἐν τρίτον μιλίου ὀπισθεν αὐτοῦ ἐπὶ τῶν ῥιζωμάτων
τοῦ ὄρους. Τὴν 27, ἀνταίλαντος τοῦ ἡλίου, 2000 πεζοὶ καὶ
600 ἵππεῖς ἔχοντες 2 κανόνια ἐστράτευσαν πρὸς τὸ Καματερὸν
ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τοῦ Κιουταχῆ καὶ ἔστησαν τὰ κανόνια κατὰ
τῶν ταγμάτων τοῦ Βάσσου καὶ τοῦ Νοταρᾶ, οἱ δὲ πεζοὶ καὶ
ἵππεῖς ὤρμησαν εἰς τὴν προφυλακὴν, ὅ ἐστι εἰς τὸ τάγμα τοῦ
Μπούρμπαχη. Γενναίως ἀντέστη ἡ προφυλακὴ ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν
τόσφ γενναίου ἀνδρός· ἀλλ', ἀνίσου οὔσης τῆς πάλης ἐξ αἰτίας τοῦ
ἐχθρικοῦ ἐπὶ τῆς πεδιάδος ἱππικοῦ, ἡττήθη κατὰ κράτος· δὲν
ἦλθε δὲ τὸ ὀπισθεν τῆς προφυλακῆς στράτευμα πρὸς βοήθειάν
της, ἀλλ' ἐτρέπη εἰς φυγὴν, ἐν ᾗ διήρκει ἡ μάχη. 300 Ἕλ-
ληνες ἐφονεύθησαν, ἐν οἷς καὶ ὁ Μπούρμπαχης, δύο ἀξιωματι-

καὶ Γάλλοι καὶ ὁ χειροῦργος τοῦ τάγματος. Οἱ ἐχθροί, ἰδόντες τὸν πανικὸν φόβον τῶν εἰς φυγὴν τραπέντων, τοὺς κατεδιώξαν πέραν τῆς Ἐλευσίως, κατέλαβαν τὴν θέσιν ἐκείνην καὶ τοὺς ἠνάγκασαν νὰ καταφύγωσιν εἰς Σαλαμῖνα.

Ὁ δὲ Κιουταχλῆς, ἐπκρθεὶς ἐπὶ τῇ νίκῃ ταύτῃ καὶ θεωρήσας αὐτὴν κρίσιμον διὰ τὴν πολλὴν φθορὰν καὶ τὴν φυγὴν τῶν Ἑλλήνων καὶ ἱκανὴν ν' ἀπελπίσῃ τοὺς ἐν τῷ φρουρίῳ, τοῖς ἔστειλεν αὐθημερὸν διὰ τινος αἰχμαλώτου ἐπιστολὴν προτροπικὴν εἰς προσκύνησιν· περιμείνας δὲ ἀπάντησιν δύο ἡμέρας καὶ μὴ λαβὼν, κατέβη τὴν ἐσπέραν τῆς 29 εἰς τὸ παραθαλάσσιον, περὶ λαβὼν πολλὴν δύναμιν πεζὴν καὶ ἱππικὴν, ἐπὶ σκοπῷ νὰ προβάλῃ τοὺς κατέχοντας τὴν Καστέλλαν. Οὗτοι, ὄντες ἑτοιμοὶ εἰς ἀντίστασιν, ἀνεβίβασαν τὰ λοιπὰ κανόνια καὶ τὰ ἔστησαν, τὰ μὲν ἐξ ἀριστερῶν, τὰ δὲ ἐπὶ τοῦ κέντρου· καὶ ἐπειδὴ ἡ πρὸς τὸν Πειραιᾶ πλευρὰ ἦτον ἡ ἀσθενεστέρα, ἐτοποθέτησαν δύο πλοῖα, τὸ μὲν πρὸς τὸν μυχὸν τοῦ λιμένος τοῦ Πειραιῶς, τὸ δὲ πρὸς τὸ λιμενόστομον τῆς Μουνυχίας εἰς ὑπεράσπισιν αὐτῆς· καὶ τὰ μὲν δεξιὰ τῆς θέσεως κατεῖχαν οἱ Ἀθηναῖοι ὑπὸ τὸν Μικρυγιάννην, τὰ δὲ ἀριστερὰ οἱ περὶ τὴν Καλλέργην καὶ οἱ ἀνιπποὶ ἱππεῖς, τὸ δὲ κέντρον οἱ περὶ τὸν Ἰωάννην Νουταρῶν, ἐφέδρευαν δὲ οἱ τακτικοί, καὶ ἀπεμακρύνθησαν τοῦ παραθαλάσσιου καὶ ὅλα τὰ πλοιάρια, ὥστε οὐδεὶς ἐδύνατο νὰ φύγῃ. Τὴν ἐπαύριον οἱ ἐχθροί, πλήρεις τὸλμης καὶ ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ πυρὸς 6 κανονίων μετακομισθέντων ἐκ τοῦ στρατοπέδου τὴν προτεραίαν, ἔπεσαν ἐπὶ τὰ ἑλληνικὰ ὀχυρώματα, καὶ πέντε ὥρας ἐπέμεναν, ποτὲ εἰς τὸ ἓν ποτὲ εἰς τὸ ἄλλο τάφρευμα ὀρμῶντες ἐν μέσῳ πυρὸς 40 κανονίων, τῶν μὲν ἀπὸ τῆς ξηρᾶς τῶν δὲ ἀπὸ τῶν πλοίων σφαιροβολούντων· ἀλλὰ γενναίως πάντες ἀποκρουόμενοι ἠναγκάσθησαν ἐπὶ τέλους νὰ φύγωσι κακῶς ἔχοντες, ἐπιπεσόντων τῶν τακτικῶν, καὶ ἐξηρησάντων 250 Ἀθηναίων. Ὑπερτριακόσιοι ἐλογίσθησαν οἱ φονευθέντες καὶ πληγωθέντες Τούρκοι, ἐν οἷς καὶ πολλοὶ ἀξιωματικοί, 60 δὲ ἢ 70 Ἕλληνες· ἔπαθε πολλὴν βλάβην καὶ ἡ Καρτερία ὑπὸ τὴν εὐστοχον βομβυβολίην τῶν ἐν τῷ μοναστηρίῳ. Οἱ ἐχθροὶ δὲν ἐπεχείρησαν δευτέραν ἔφοδον, ἀλλὰ κατέβαλαν πᾶσαν φρεντίδα εἰς ἀποκλεισμόν, ἐγείροντες ὀχυρώματα ἔμπροσθεν τοῦ μοναστηρίου, ἐπὶ τοῦ παλαιοῦ θεάτρου καὶ ἐπὶ τῶν πρὸς τὸν Ἰλιστὸν ῥιζωμάτων τοῦ λόφου· ἕνεκα δὲ

τούτου συνέβαιναν καθ' ἡμέραν κανονοβολισμοί, ταυφεκισμοί καὶ φόνοι· ἐπειδὴ δὲ οἱ Ἕλληνες, ὑδρεύοντες ἐν τῇ κατὰ τὸ Φάληρον πηγῇ, τῇ ἐπὶ τῆς κατωφερείας τοῦ λόφου, ἥτις μόνη εἶχε πόσιμον ὅπως οὖν νερόν, ἐβλάπτοντο ὑπὸ τοῦ πυρὸς τῶν ἐχθρῶν, 300 ὑπὸ τὸν Καλλέγγην κατέλαβαν τρεῖς πυργίσκους παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἰλισσοῦ, κατηδάφισαν τὸ ἄνω μέρος αὐτῶν, ἐπέτρωσαν τὸ κάτω, καὶ ἀνοίξαντες τὰς συνήθεις πολεμίστρας ἡτοιμάσθησαν εἰς πόλεμον. Τὴν δὲ 20 φεβρουαρίου πολλοὶ ἐχθροὶ ὥρμησαν πολλάκις εἰς κυρίευσιν τῶν πυργίσκων ἐξ ἐφόδου, ἀλλὰ πάντοτε ἀπεκρούσθησαν καὶ πολλὴν ζημίαν ἔπαθον· περὶ δὲ τὴν ἐσπέραν στήσαντες δύο κανόνια ἠνάγκασαν τοὺς ἐγκλείστους νὰ φύγωσι τὴν νύκτα φέροντας εἰς Καστέλλαν μίαν ἐχθρικὴν σημαίαν καὶ 35 κεφαλὰς, ὡς τρόπαια τῆς ἐν τῇ ἡμέρᾳ νίκης των, ἀλλὰ καὶ πολλὴν βλάβην παθόντας, φονευθέντων 10 ἐξ αὐτῶν καὶ πληγωθέντων 20. Μετὰ δὲ τὴν κυρίευσιν τῶν πυργίσκων οἱ ἐχθροὶ ἀνήγειραν ἐν πυροβολοστάσιον ἐπὶ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἰλισσοῦ, καὶ ἄλλο ἐπὶ τῆς ἄκρας τῆς Μουνυχίας, καὶ προσβάλλοντες δι' αὐτῶν τὰ ἐρχόμενα εἰς Φάληρον πλοῖα ἐμπόδιζαν πολλάκις τὴν ἔξωθεν μετακόμισιν τῶν εἰς χρῆσιν τοῦ ἐλληνικοῦ στρατοῦ τροφῶν καὶ ἄλλων ἀναγκαίων.

Ὁ δὲ Καραϊσκάκης, μετὰ τὰ λαμπρὰ καὶ ἀπροσδόκητα κατὰ τὴν στερεὰν Ἑλλάδα κατορθώματά του, ἐπανῆλθε τὴν 28 φεβρουαρίου εἰς Ἐλευσίνα κατὰ προτροπὴν τῆς κυβερνήσεως εἰς ἀντίληψιν τῆς κινδυνευούσης ἀκροπόλεως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΞ'.

Μεταβάσεις τῆς κυβερνήσεως εἰς Αἴγιναν. - Ταραχαὶ ἐν Ναυπλίῳ καὶ Ἰῶν. - Θαλάσσιοι ἐκστρατεύει εἰς Ἑρωπὸν καὶ Βῶλον.

Αἱ ἀναγκάσασαι τὴν κυβέρνησιν ἀταξίαι νὰ περιορισθῇ ἐν τῷ κατὰ τὸ Ναύπλιον θαλασσοπύργῳ, τὴν ἡνάγκασαν μετὰ ταῦτα ν' ἀπομακρυνθῇ ὀλοτελῶς τοῦ ἀργολικοῦ κόλπου. Ἐζήτει τόπον ἐλεύθερον πάσης στρατιωτικῆς καὶ ὀχλικῆς συρροῆς, καὶ παρὰ τὰ στρατόπεδα, ὥστε νὰ ἡμπορῇ καὶ ταῦτα νὰ ἐπιτηρῇ, καὶ ἐν ἀνέσει νὰ ἐργάζεται· τοιοῦτον ἦρε τὴν Αἴγιναν, ὅπου κατεστάθησαν οἱ Ψαριανοὶ μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς πατρίδος των, καὶ παρεῖχαν τὰ πιστὰ διὰ τὴν πρὸς τὴν τάξιν ἀφοσίωσίν των· διὰ τοὺς λόγους τούτους μετέβη ἐκεῖ τὴν 11 νοεμβρίου καὶ ἔτυχε καλλίστης ὑποδοχῆς.

Ἐν ὧσ' διεμένεν ἡ κυβέρνησις ἐν Ναυπλίῳ, αἱ ἐν αὐτῷ δύο στρατιωτικαὶ Ἀρχαί, ἡ μὲν τοῦ Παλαμηνδίου ὑπὸ τὸν Γρίβαν, ἡ δὲ τῆς Ἀκροναυπλίας ὑπὸ τὸν Φωτομάραν, ἀνεξάρτητοι ἢ μία τῆς ἄλλης καὶ ἀντίζηλοι, δὲν ἐστασίαζαν καὶ δὲν διετάρατταν τὴν πόλιν, συσσελλόμεναι· ἀλλὰ μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν τῆς κυβερνήσεως ἀφηνίασαν ὀλοτελῶς, κατήντησαν εἰς ἀλληλομαχίαν καὶ πρ' ὀλίγον κατέστρεψαν καὶ αὐτὴν τὴν πόλιν μικρᾶς ἀφορμῆς δοθείσης. Μεθύοντες μίαν ἡμέραν στρατιῶται τῶν δύο τούτων φρουράρχων διεπληκτίσθησαν· ὁ διαπληκτισμὸς τῶν ἀπλῶν στρατιωτῶν ἔγεινε μετ' ὀλίγον διαπληκτισμὸς τῶν ἀρχηγῶν, καὶ ὁ εἰς ἐζήτει ἰκανοποίησιν παρὰ τοῦ ἄλλου ἢ μᾶλλον ἀφορμὴν νὰ βλάβῃ τὸν ἄλλον, ἡ δὲ ἐπὶ τῇ εἰς Αἴγιναν μεταβάσει τῆς κυβερνήσεως συστηθεῖσα ὡς προσωρινὴ διοίκησις τοῦ Ναυπλίου ἐπιτροπὴ ὠλιγωρεῖτο. Τὴν 3 δεκεμβρίου, αἱ κανονοβολαὶ τοῦ ἐνὸς φρουρίου κατὰ τοῦ ἄλλου ἀνήγειλαν, ὅτι οἱ κάτοικοι τοῦ Ναυπλίου ᾔσαν εἰς τὸ ἐξῆς ὑπὸ τὸ κράτος τῆς βίας καὶ ἡνάγκασαν τοὺς πλείστους, ὡς ἂν ὑπῆρχε φόβος ἐχθρικῆς ἐπιδρομῆς, ν' ἀναχωρήσωσιν ἀπὸ τόπου,

ὅπου ὁ ἀδύνατος ἐκινδύνευε νὰ γίνῃ θύμα τοῦ δυνατοῦ· ἐξ αἰτίας τούτου ἦλθαν εἰς συνάσθησιν οἱ δύο ἀντίζηλοι ὀπλαρχηγοὶ καὶ ἔπαυσαν ἀλληλομαχοῦντες.

Δεινὴ στάσις συνέβη ἐκείναις ταῖς ἡμέραις καὶ ἐν Ὑδρα. Μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Μεσολογίου ὁ λαὸς τῆς ἑξῆς ἐν ἀργίᾳ καὶ ἐπέεινα· ἡ κυβέρνησις δὲν εἶχε πῶς νὰ κινήσῃ τὸν στόλον· τινὲς ἤρπαζαν τὰ πλοῖα, ἀκόντων τῶν κτητόρων, καὶ μετήρχοντο τὴν πειρατείαν· ἀλλὰ καὶ ἡ αἰσχυρὰ αὕτη βιομηχανία δὲν ἦτον ἀκίνδυνος ἐξ αἰτίας τῶν εἰς καταστολὴν αὐτῆς καὶ τιμωρίαν τῶν μετερχομένων αὐτὴν περιφερομένων εἰς τὴν ἑλληνικὴν θάλασσαν πλοίων τῶν Δυνάμεων. Ἐν μέσῳ τῆς κοινῆς ταύτης ἀμηχανίας καὶ ἀπορίας ὁ λαὸς τῆς Ὑδρας ἐφαίνετο ἐμβλέπων ὡς καὶ ἄλλοτε εἰς τὸ βαλάντιον τῶν προκρίτων. Οἱ πρόκριτοι ἦσαν διηρημένοι· οἱ μὲν ἦσαν κουντουριωτικοί, οἱ δὲ ἀντικουντουριωτικοί. Οὗτοι ἦσαν οἱ ἀσθενέστεροι, καὶ ἐγόγγυζαν ὡς ὑπὲρ τοὺς ἄλλους φορολογούμενοι· ἔνεκα τούτου τινὲς αὐτῶν ἀπεμακρύνθησαν· ἄλλ' αἱ δειναὶ περιστάσεις ἀπῆλθον τὴν ἐν Ὑδρᾷ παρουσίαν ὅλων τῶν προκρίτων. Δύο ἐξ αὐτῶν, ὁ Βασίλης Μπουντούρης, μέλος τῆς ἐπιτροπῆς τῆς συνελεύσεως, καὶ ὁ Δημήτρης Τσαμχδός, μέλος τῆς κυβερνήσεως, διατρίβοντες ἔνεκα τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας τῶν ἐν Αἰγίνῃ, προσκλήθέντες νὰ μεταβῶσιν εἰς Ὑδραν, παρήκουσαν· φοβηθέντες ὅχι μόνον μὴ ὑποβληθῶσιν εἰς ὑπὲρ τὴν δύναμιν τῶν καταβολάς, ἀλλὰ καὶ μὴ κακοπάθωσιν. Οἱ δύο οὗτοι καὶ τινες τῶν ὁμοφρόνων αὐτῶν φοβούμενοι μὴ ἀρπάσῃ τὰ πλοῖα τῶν ὁ λαὸς ἐπὶ πειρατείᾳ, τὰ εἶχαν φέρεי μετὰ τὴν τελευταίαν ναυτικὴν ἐκστρατείαν εἰς Πόρον. Ἡ ὑφίρεσις τῶν πλοίων ἐκίνησεν ἔκτοτε τὸν λαόν εἰς ὀργὴν κατ' αὐτῶν· ἀλλ' ἡ παρακοή τῶν εἰς τὴν πρόσκλησιν τοῦ κοινοῦ τὸν ἐξηγρίωσεν. Ἐφοβήθησαν οἱ ἐν Ὑδρᾷ ὁμόφρονες τῶν ἐν Αἰγίνῃ μὴ κακοπάθωσι καὶ αὐτοὶ ἐξ αἰτίας τῶν ἀπόντων καὶ τῶν παρακουσάντων, καὶ ἔφυγαν διὰ νυκτὸς οἱ μὲν εἰς Αἰγίνα οἱ δὲ εἰς Πόρον· ἦσαν δὲ οἱ δύο Τομπάζαι, ὁ Μισοῦλης καὶ ὁ Δημήτρης Βούλγερης. Οἱ δὲ ἐναπομείναντες Κουντουριῶται, ἰδόντες ὅτι εἰς μάτην ἡγωνίσθησαν νὰ ἐπαναχάρισιν εἰς Ὑδραν τοὺς ἀπόντας, καὶ ὅτι ἔφυγαν καὶ οἱ ἄλλοι, ἀπεφάσισαν νὰ φύγωσι κρυφίως καὶ αὐτοί, ἵνα μὴ ὑποστῶσι μόνον ἐξ αἰτίας τῆς ἀπουσίας ἐκείνων ὅλον τὸ βῆρος· ἀλλ' ὁ λαὸς ὑπώπτευσεν τὸν σκοπὸν τῶν καὶ τοὺς παρ-

εφύλαπτεν. Ἐτυχε νὰ φανῇ ἐκεῖνας τὰς ἡμέρας ἐξωθεν τῆς Ἰδρας ἀγγλικὴ φρεγάτα, καὶ ν' ἀράξῃ ἐξ αἰτίας τοῦ σφοδροῦ ἀνέμου ἐν τῷ λιμένι τῶν Σπετσῶν. Οἱ Κουντουριῶται, ὑποθέσαντες ὅτι ἦτον ἡ τοῦ Χαμιλτῶνος, τῷ ἔγραψαν παρακαλοῦντες τον θερμῶς ἢ νὰ ἐπαναφέρῃ εἰς Ἰδραν ἐπὶ κοινῇ ἀντιλήψει τοῦ κινδυνεύοντος τόπου τοὺς ἄλλους προκρίτους, οὓς ἐπροστάτευεν ἰδιαιτέρως ὡς ἀγγλίζοντας, ἢ νὰ ἔλθῃ εἰς λῦτρωσιν καὶ αὐτῶν· ὁ πλοίαρχος τῆς φρεγάτας ἀνέγνωσε τὸ πρὸς τὸν Χαμιλτῶνα γράμμα καὶ ἦλθεν ἔμπροσθεν τῆς Ἰδρας εἰς παραλαβὴν τῶν· ἀλλ' οὗτοι καὶ τινες ἄλλοι σχετικοὶ αὐτῶν, ἐν ᾧ διεύθυναν τὰ βήματά των πρὸς τὸ παραθαλάσσιον, συνελήφθησαν καὶ ἀπεκομίσθησαν εἰς τὰς οἰκίας των ἀνενόχλητοι. Ἡ Ἀγγλία, ἀναδεχθεῖσα τὸν συμβιβασμὸν Ἑλλήνων καὶ Τούρκων περὶ πολλοῦ εἶχε νὰ μὴ παραλυθῶσι τὰ ἑλληνικά, διότι τότε ὁ συμβιβασμὸς δὲν εὐδοῦτο· διὰ τοῦτο ὁ Χαμιλτῶν, ὅστις ἡσθένει τὰς ἡμέρας ἐκεῖνας ἐν Σμύρνῃ, λαβὼν τὸ γράμμα τῶν Κουντουριωτῶν, καὶ μαθὼν καὶ ἄλλοθεν τὴν ἀθλίαν κατάστασιν τῶν κατὰ τὴν Ἰδραν, κατέπλευσεν εἰς Πόρον, παρέλαβεν ἐπὶ τῆς φρεγάτας του τοὺς ἐκεῖ προκρίτους ἄκοντας, δώσας λόγον τιμῆς νὰ τοὺς ἐπαναφέρῃ ἀσφαλῶς εἰς Πόρον, ἂν δὲν ἐσυμβιβάζοντο μετὰ τῶν συμπατριωτῶν αὐτῶν, συμπάρελαβε καὶ τὸν ἐν τῇ αὐτῇ νήσῳ ἰδιωτεύοντα Μαυροκορδάτον, καὶ ἐπλευσε τὴν 9 εἰς Ἰδραν. Φθάσας δ' ἐκεῖ εἶδε τὴν πολλὴν καταφορὰν τοῦ λαοῦ κατὰ τῶν προκρίτων τοῦ κόμματός του, καὶ ὑποπτέυσας ὅτι τὸν ὑπεκίνουν εἰς Κουντουριῶται, ἐσκέφθη καὶ τὴν ὁρμὴν αὐτοῦ νὰ περιστείλῃ καὶ τοὺς ὑποκινούντας αὐτὸν νὰ φοβίσῃ· καὶ ἔδραξε τὴν ἐξῆς αἰτίαν.

Διὰ τὰς κατὰ θάλασσαν δεινὰς ἀταξίας ἡ δημογεροντία τῆς Ἰδρας εἶχεν ὑποσχεθῇ τῷ Χαμιλτῶνι νὰ μὴ ἐπιτρέψῃ τὸν ἀπὸ πλουιῶν οὐδενὸς τῶν ἐν τῷ λιμένι πλοίων ἐκτὸς τῶν εἰς ἐθνικὴν ὑπηρεσίαν ἀποστελλομένων, καὶ τούτων φερόντων ἔγγραφα. Ἀλλ' ὁ πλοίαρχος Ζάκας, ὁ διοικῶν τὸ τρικάρταρον τῶν Κουντουριωτῶν, ναυτολογήσας ἐν Ἰδρᾷ ἀπέπλευσε τὸν νοέμβριον ἀνεφοδίαστος ἐγγράφων, συνέλαβε δύο ἰόνια πλοῖα, τὰ ἔφερεν εἰς Ἰδραν καὶ τὰ ἐξεφόρτωσε. Μαθὼν ὁ Χαμιλτῶν τὸ γεγονός καθ' ἣν ἡμέραν ἔφθασεν εἰς Ἰδραν, ἐπέπληξε τὴν δημογεροντίαν, καὶ ἀπήτησε νὰ τῷ παραδοθῶσι τὰ φορτία, τὸ τρικάρταρον καὶ ὁ πλοίαρχος αὐτοῦ. Ἡ δημογεροντία, ἡ καὶ ἄλλοτε

ἰδοῦσα τὸν συγκαταβατικὸν Χαμιλτῶνα ἀπαιτοῦντα ἄλλα μὴ ἐπιμένοντα, δὲν ἐπεμελήθη νὰ τὸν ἱκανοποιήσῃ· ἀλλ' οἱ καιροὶ δὲν ἦσαν οἱ αὐτοί, καὶ ὁ Χαμιλτὼν εἶχε κατ' ἐκείνην τὴν περίστασιν πολιτικούς λόγους νὰ δείξῃ πολλὴν αὐστηρότητα· διὰ τοῦτο λαβὼν πρόφασιν τὴν παράβασιν τῆς πρὸς αὐτὸν δοθείσης ὑποσχέσεως καὶ τὴν παρρησίαν τῆς δημογεροντίας, ἀπέστειλε τὴν ἐπαύριον κανονοφόρους εἰς ἀφαρπαγὴν τοῦ ἐν τῷ λιμένι πλοίου τῶν Κουντουριωτῶν καὶ τῶν αὐτόθι ἄλλων ὑδραϊκῶν πλοίων ἐπὶ λόγῳ ἀποζημιώσεως ὅσων ἠρπάγησαν, καὶ εἰς ἐμπόδιον ἄλλων κατὰ θάλασσαν ἀταξιῶν. Πρὸς εὐόδωσιν δὲ τῆς ἀφαρπαγῆς ἔπλεαν ὀπισθεν τῶν κανονοφόρων δύο φρεγάται, μία κορβέττα καὶ ἓν βρίκι. Ὁ λαὸς τῆς Ὑδρας, ὅστις καὶ ἡγάπα καὶ ἐφοβεῖτο τὸν Χαμιλτῶνα, ἰδὼν τὰ κινήματά του οὐδεμίαν ἔδειξε διάθεσιν ἀντιστάσεως· πάμπολλοι μάλιστα κατέβησαν εἰς τὸ παραθαλάσσιον ὡς ἀπλοῖ θεωροί, ὥστε τὰ ἀγγλικὰ πλοῖα, μεγάλᾳ καὶ μικρᾷ, δὲν εὐρέθησαν εἰς ἀνάγκην νὰ κανονοβολήσωσιν. Ἀλλ' οἱ ἐπὶ τοῦ πλοίου τῶν Κουντουριωτῶν, ἐπυροβόλησαν μίαν τῶν κανονοφόρων, καὶ ἐντεῦθεν ἔλαβαν ἀφορμὴν οἱ ἐν αὐταῖς Ἀγγλοὶ ν' ἀντιπροβοολήσωσι καὶ ἐπλήρωσαν δέκα Ὑδραῖους, ἐν οἷς καὶ τὸν ἀνδρεῖον πυρπολητὴν Πολίτην, ἱστάμενον ἀπλοῦν θεατὴν ἐπὶ τοῦ παραθαλασίου. Μετὰ τὸ λυπηρὸν τοῦτο συμβάν, οἱ Ἀγγλοὶ ἀφῆρπασαν ὅλα τὰ ἐν τῷ λιμένι πλοῖα, μηδεὶν ἐναντιουμένου, ὅπως εὐρέθησαν, τὰ μὲν ἄνευ πηδαλίων, τὰ δὲ ἄνευ ἄρμένων, τὰ δὲ ἄνευ ἄγκυρῶν· ἀλλὰ καλῇ τύχῃ ἐπεκράτησεν ἄκρα νηνεμία δι' ὅλης ἐκείνης τῆς ἡμέρας καὶ τῆς ἐπελθούσης νυκτός, καὶ τὰ πλοῖα δὲν ἔπαθον. Τὴν δὲ ἐπιούσαν ἦλθαν ἐπὶ τῇ προσκλήσει τοῦ Χαμιλτῶνος οἱ Κουντουριῶται καὶ ἄλλοι εἰς τὴν φρεγάταν, διελέχθησαν μετὰ τῶν ἐν αὐτῇ προκρίτων, ἀλλὰ δὲν ἐσυμβιβάσθησαν· δὲν ἠθέλησαν δὲ οἱ Κουντουριῶται ν' ἀνχωρήσωσιν ἐξ Ὑδρας ὡς ἄλλοτε, διότι, ἀφ' οὗ συνελήφθησαν, ἐθαῖρύνθησαν ἐκ τῆς πρὸς αὐτοὺς εὐμενοῦς διαγωγῆς τοῦ λαοῦ· δὲν ἠθέλησαν δὲ οὐδὲ οἱ τοῦ ἄλλου κόμματος πρόκριτοι ν' ἀποβῶσιν εἰς Ὑδραν φοβούμενοι ἔτι μᾶλλον τὴν ὀργὴν τοῦ λαοῦ μετὰ τὰ κατὰ τὴν προτεραιάν συμβάντα, ἀποδιδόμενα παρὰ πολλῶν εἰς τὰς παρὰ τῷ Χαμιλτῶνι ὑπενεργείας αὐτῶν, καὶ ἐπανῆλθαν εἰς Πόρον. Ὁ δὲ Χαμιλτὼν, καταπραῖνθείς, ἀπέλυσε ὅλα τὰ πλοῖα, ἐκτὸς τοῦ βρικίου τοῦ Μισούλη σταλέντος ἐπὶ τῇ αἰτήσει αὐτοῦ εἰς Πό-

ρον, καὶ τοῦ πλοίου τῶν Κουντουριωτῶν ὅπερ σταλὲν εἰς Μάλταν καὶ δικασθὲν κατεδικάσθη καὶ ἐπωλήθη· ἔπαυσε καὶ νὰ ζητῇ τὸν Ζάκαν, ἐτοποθέτησεν ἐν Πόρῳ μίαν φρεγάταν εἰς ἀσφάλειαν τῶν ἐκεῖ πλοίων μὴ τύχῃ καὶ ἀφροπαγῶσιν, εἶπε πρὸς ὅλους εἰρηνικοὺς λόγους, ἐπλήρωσε χρηστῶν ἐλπίδων τὰς καρδίας ὡς ἐγγιζούσης τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς πατρίδος, καὶ περιέστειλεν ὅπως οὖν τὴν κατὰ τῶν ἀπόντων προκρίτων ὁρμὴν τοῦ λαοῦ. Καὶ ταῦτα μὲν τὰ κατὰ τὴν Ὑδραν.

Ἀφ' οὗ δὲ τὰ πολεμικὰ κινήματα τῶν Ἑλλήνων εἰς λύσιν τῆς πολιορκίας τῆς ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν ἀπέτυχαν κατὰ τὸ Χαϊδάρι, τὸ Καματερὺν καὶ τὸν Πειραιᾶ, ἡ κυβέρνησις ἡσυχλήθη ἐκ νέου νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἐκ Θετταλίας καὶ Εὐβοίας εἰς τὸ πολιορκοῦν τὴν ἀκρόπολιν στρατόπεδον σιταγωγίαν, καὶ ἐθεώρησεν ἀναγκαῖον νὰ κλείσῃ τὰς Θερμοπύλας καὶ διακύψῃ πᾶσανσχέσιν Εὐβοίας καὶ Ἀττικῆς διὰ τῆς κατοχῆς τοῦ Ὠρωποῦ, διότι ἐν ταῖς παραθλασσίαις ἀποθήκαις αὐτοῦ ἀπεταμύευν οἱ Τοῦρκοι τὰς ἐξ Εὐβοίας καὶ ἄλλοθεν εἰς χρῆσιν τοῦ στρατοπέδου τῶν Ἀθηνῶν στελλομένας τροφάς· ἐκήρυξε δὲ συγχρόνως ἡ κυβέρνησις καὶ τὸν ἀποκλεισμὸν τῶν παραλίων τοῦ ἐρετριακοῦ κόλπου, τοῦ μαλιακοῦ, καὶ ὅλης τῆς Εὐβοίας. Εἰς κυρίευσιν δὲ τοῦ Ὠρωποῦ ἀπέστειλε, λήγοντος τοῦ Φεβρουαρίου, τὴν Ἑλλάδα ὑπὸ τὸν Μισαοῦλην, τὴν Καρτερίαν ὑπὸ τὸν Χάστιγγα, καὶ τὸν Νέλσωνα ὑπὸ τὸν Παπανικολῆν, καὶ συναπέστειλε καὶ 500 στρατιώτας ὑπὸ τὸν Ζακύνθιον Πέταν ἐκ τῶν ἐν Σαλαμῖνι καθημένων μετὰ τὴν ἐν Καματερῷ τροπὴν· ἐπέβη δὲ ἐπὶ τῆς φρεγάτας ὡς ἀρχηγὸς τῆς κατὰ θάλασσαν καὶ ξηρὰν ταύτης ἐκστρατείας ὁ συνταγματάρχης Εὐδέκος. Τὴν 3 μαρτίου δύο ὥρας πρὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου ἔφθασαν τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα ἔμπροσθεν τοῦ λιμένος τοῦ Ὠρωποῦ καὶ ἦρχον δύο φορτηγὰ ὑπὸ σημαίαν τουρκικὴν τροφοφόρα· καὶ ἡ μὲν Καρτερία ἐκυρίευσεν ἀμφοτέρω, ἡ δὲ Ἑλλάς, κανονοβολοῦσα σφοδρῶς, κατεσίγασε τὸ ἐπὶ τῆς παραλίας κανονοστάσιον, ἔκχυσε τὰ ξύλινα περιφράγματα τοῦ καὶ μικρὰν τινα ἀποθήκην πολεμεφιδίων, ἐφόνευσέ τινας, καὶ ἀφ' οὗ ἀπεμακρύνθησαν ὅλοι οἱ φυλάσσοντες τὴν θέσιν ἐκείνην, ἡτοιμάσθησαν αἱ λέμβοι τῶν πλοίων εἰς ἀποσβίβασιν τῶν στρατιωτῶν καὶ τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῶν Εὐδέκου ὑπὸ τὴν ἰσχυρὰν προστασίαν τοῦ πυρὸς τῆς φρεγάτας καὶ τοῦ ἀτιμόπλου, καὶ ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ καταλαβόν-

τος τοὺς ἐχθροὺς πανικοῦ φόβου. Ἄλλ' ὁ Εὐδέκος, ἐπὶ λόγῳ ὅτι δὲν εἶχε λέμβους ἱκανὰς ν' ἀποβιβάσῃ διὰ μιᾶς ὅλους τοὺς στρατιώτας ἔμπροσθεν τοῦ ἐχθροῦ ὑπὸ τὸ σκότος τῆς νυκτός, ἀνέβηκε τὴν ἀποβίβασιν εἰς τὴν ἐπαύριον· ἀλλὰ καὶ τότε αὐτὸς μὲν δὲν ἀπέβη, οἱ δὲ στρατιῶται ἀπεβιβάσθησαν ὑπὸ τὸν γενναῖον Πέταν· συναπεβιβάσθησαν καὶ 100 ναῦται καὶ ἐπολέμησαν· μὴ προφθάσαντες δὲ νὰ ὀχυρωθῶσιν ὡς ἔπρεπεν, οὔσης ἡμέρας, ἐπανῆλθον τὸ ἐσπέραις εἰς τὰ πλοῖα κατὰ διαταγὴν τοῦ ἀρχηγοῦ, ἀφῆσαντες τοὺς ἐχθροὺς κατόχους τῆς θέσεως· δύο Ἕλληνες ἐφονεύθησαν καὶ ἑξὶ ἐπληγώθησαν· καὶ οἱ μὲν στρατιῶται μετεκομίσθησαν ἐπὶ τοῦ Νέλσωνος εἰς τὸν Πειραιᾶ, τὸ δὲ ἀτμόπλοον ἔφερε τὸν ἀρχηγὸν καὶ τὰς δύο λείας εἰς Πόρον. Ἐμμεῖς δὲ ἡ φρεγάτα ἐν τῷ ἐρετριακῷ κόλπῳ εἰς διακοπὴν τῆς κοινωνίας Ἀττικῆς καὶ Εὐβοίας. Αὕτη ὑπῆρξεν ἡ πρώτη καὶ τελευταία ἐκστρατεία τοῦ Εὐδέκου καθ' ὅλον τὸ μακρὸν διάστημα τῆς ἐν Ἑλλάδι διατριβῆς του.

Κατ' ἐκείνον δὲ τὸν καιρὸν μετέβη ἐκ νέου ὁ Κωλέττης εἰς Σκόπελον, καὶ συνάξας ἱκανοὺς Θετταλομάχητας τοὺς διεβίβασεν εἰς Ταλάντι ἐπὶ κατοχῇ τῶν Θερμοπυλῶν. Ἀλλὰ, πρὶν ἐκστρατεύσωσιν εἰς τὸν πρὸς ὃν ὄρον, ἔπесαν ὡς Ἀρπυιαὶ ἐπὶ τὴν Θάσον, ἡ ἐκστρατεία διελύθη, καὶ ὁ Κωλέττης ἐπανῆλθεν εἰς Αἰγίναν ἀπρακτος, ὡς καὶ ἐπὶ τῆς προλαβούσης ἐκστρατείας του· χάρις ὅμως εἰς τὸ παρακολουθοῦν αὐτὸν πλοῖον, τρέψαν εἰς φυγὴν ἐν ἐχθρικόν, διεκόπη, ἀφ' ἧς ὥρας ἐφθασεν ἐκεῖ, πᾶσα κοινωνία Βώλου καὶ Εὐβοίας· ἀλλὰ παρελθόντος τοῦ μηνὸς δι' ὃν τὸ πλοῖον ἐφωδιάσθη τῶν ἀναγκαιῶν καὶ ἐμισθοδοτήθησαν οἱ ναῦται, ἀπεμακρύνθη καὶ αὐτό, καὶ ἡ κοινωνία ἔμεινεν ἐλευθέρα, ὡς καὶ πρότερον.

Μετά τινος δὲ ἡμέρας ἐξέπλευσαν εἰς διακοπὴν τῆς κοινωνίας τῶν αὐτῶν μερῶν τὸ τρικάταρτον ὁ Θεμιστοκλῆς ὑπὸ τὸν Ῥαφαλιᾶν, τὸ δικάταρτον ὁ Ἄρης ὑπὸ τὸν Κριεζῆν, δύο γολέτται ἡ ὑπὸ τὸν Σωτηρίου Ἀσπασία καὶ ἡ ὑπὸ τὸν Νέγκαν Πανηγίαν, καὶ ἡ Καρτερία ὑπὸ τὸν Χάστιγγαν, τὸν καὶ ἀρχηγὸν τῆς μοίρας. Τὴν ἐσπέραις τῆς 8 ἀπριλίου ἡ μοῖρα αὕτη ἐφθασεν εἰς τὸ στόμα τοῦ κόλπου τοῦ Βώλου· καὶ ὁ μὲν Ἄρης καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς ἐλλιμένισαν ἐντὸς τουφεκοβολῆς ἔμπροσθεν κανονοστασίου ἐπὶ τῆς εἰσόδου τοῦ λιμένος τοῦ Βώλου, καὶ διὰ σφοδροῦ κανονοβολισμοῦ τὸ κατεσίγασαν, τὰ δὲ λοιπὰ πλοῖα ἔ-

Ἀπρίλιος

πλευσαν πρὸς τὸν μυχόν, ὅπου ἦσαν ὀκτώ τουρκικὰ δικάταρτα φορτηγὰ ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν κανονοστασίων τῆς πόλεως, καὶ τὰ πλεῖστα αὐτῶν ἔχοντα τὰ πανία λυτά· ἐξ αὐτῶν ἀνείλκυσαν ὑπὸ τὸ ἐχθρικὸν πῦρ πέντε, φορτωμένα τροφῶν καὶ πολεμοφοδίων εἰς χρήσιν τοῦ κατὰ τὰς Ἀθήνας ἐχθρικοῦ στρατοπέδου, καὶ τὰ ἀπέστειλαν ἐν συνοδίᾳ τῆς Ἀσπασίας εἰς Πόρον· ἔκκυσαν καὶ δύο, καὶ ἔσπασαν τοῦ ὀγδόου, ἐπὶ τῆς ξηρᾶς ριφθέντος, τὸ ἐμπροσθινὸν κατάρτιον. Ἐκεῖθεν ἔπλευσαν εἰς τὸν λιμένα τῶν Τρικέρων, ὅπου ἦσαν ἐν πολεμικὸν δικάταρτον ὑπὸ τουρκικὴν σημαίαν. Τὸ πλοῖον τοῦτο ἔκειτο πρὸς τὸν μυχόν ἐν μέσῳ ὑψηλῶν βράχων ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ πυρὸς ἐνὸς κανονοστασίου καὶ δυνατοῦ τινος τάγματος Ἀλβανῶν τοποθετημένων ὀπισθεν τῶν βράχων. Περὶ τὸ μεσονύκτιον τῆς 10 ἐδοκίμασαν οἱ περὶ τὸν Χάστιγγα νὰ κυριεύσωσι τὸ πλοῖον, ἀλλ' ἀπέτυχαν ἀποκρουσθέντες ὑπὸ τῶν προστατευόντων αὐτὸ Ἀλβανῶν· ἀπέτυχαν κινηθέντες εἰς κυρίευσιν αὐτοῦ καὶ τὴν ἐπαύριον· ἰδόντες δὲ ὅτι δὲν ἐδύνχοντο νὰ τὸ ἀνεγκύτωςι, τὸ ἔκκυσαν διὰ πυρίνων σφαιρῶν. Δύο ναῦται Ἕλληνες ἐφονεύθησαν ἐπὶ τῆς ἐκστρατείας ταύτης καὶ τέσσαρες ἐπληρώθησαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΣΤ'.

Διαφωνία περὶ τὴν συγκρότησιν ἐθνικῆς συνελεύσεως. - Ἀφίξεις τοῦ στρατηγοῦ Τσώρτσι, καὶ τοῦ λόρδου Κυχράνου καὶ διορισμός τοῦ μὲν εἰς τὴν ἀρχιστρατηγίαν, τοῦ δὲ εἰς τὴν στολαρχίαν. - Χαρακτήρ Μισοῦλη. - Ἡ ἐν Τροιζῆνι ἐθνικὴ συνέλευσις. - Ἐκλογή Ἰωάννου Καποδιστρίου ὡς κυβερνήτου. - Ἀντικυβερνητικὴ ἐπιτροπὴ.

ΔΙΗΓΟΥΜΕΝΟΙ τὰ κατὰ τὴν ἐν Ἐπιδαύρῳ γ' ἐθνικὴν συνέλευσιν εἴπαμεν ὅτι, ἀναβλαψα αὕτη τὰς ἐργασίας τῆς τὸν ἀπρίλιον, ἐξ αἰτίας τῆς πτώσεως τοῦ Μεσολογγίου, ἐψήφισε νὰ συνέλθωσιν οἱ αὐτοὶ πληρεξούσιοι, λήγοντος τοῦ σεπτεμβρίου, ἢ καὶ ταχύτερον, εἰς ὅ,τι μέρος θὰ ἐκαλοῦντο παρὰ τῆς ἐπιτροπῆς τῆς συνελεύσεως. Κατὰ τὸ ψήφισμα τοῦτο καὶ διὰ τὰς δεινὰς τῆς πατρίδος περιστάσεις ἐκλήθησαν οἱ πληρεξούσιοι εἰς Πόρον τελευτῶντος τοῦ αὐγούστου, πρὸς ἐξακολούθησιν τῶν ἐργασιῶν τῶν, ἀλλὰ δὲν συνῆλθον· παρῆλθε καὶ ὅλος ὁ σεπτέμβριος καὶ οὐδεὶς πληρεξούσιος οὐδὲ τότε μετέβη εἰς Πόρον· πολλοὶ δὲ αὐτῶν ἐκήρυξαν τὸν τόπον ἐκεῖνον ἀκατάλληλον. Ἡ ἐπιτροπὴ ἐκάλεσεν ἐκ νέου τοὺς πληρεξουσίου εἰς τὸν αὐτὸν τόπον, ἀρχομένου τοῦ ὁκτωβρίου· ἀλλὰ παρῆλθεν ὅλος ὁ ὁκτώβριος καὶ οὐδεὶς οὐδὲ τότε ὑπήκουσεν. Ἀφ' οὗ δὲ ἀπεφασισαν νὰ μεταβῶσιν αἱ δύο ἐπιτροπαὶ εἰς Αἴγιναν, ἐκλήθησαν καὶ ἐκ τρίτου οἱ πληρεξούσιοι ὅχι ὡς πρότερον εἰς Πόρον ἀλλ' εἰς Αἴγιναν. Εἶδαμεν, ὅτι τὸ ζήτημα τοῦ τόπου ἔφερε καὶ ἄλλοτε τὸ ἔθνος εἰς διαίρεσιν· ἀλλ' ἐπὶ τῆς παρούσης περιστάσεως ἐγένετο σοβαρώτερον, καὶ οἱ μὲν μετὰ τῆς ἐν Αἰγίνῃ ἐδρευούσης κυβερνήσεως πολιτευόμενοι συνῆλθον εἰς Αἴγιναν, οἱ δὲ ἀντιπολιτευόμενοι εἰς Ἑρμιόνην (Καστρί) κατὰ πρότασιν τοῦ Κυκλοτρώνη. Ὁ ἀρχηγὸς οὗτος, ὁ τόσα παθῶν καὶ φυλκισθεὶς ὑπὸ τοῦ Κουντουριώτου ἐπὶ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου συμμαχήσας τότε μετὰ τοῦ Ζαΐμη κατ' ἐκεῖνου, συνεμάχησεν ἐπὶ τῆς συνελεύσεως ταύτης μετὰ τοῦ Κουντουριώτου κατὰ

τοῦ Ζαήμη. Ἄλλ' ἡ περὶ τοῦ τύπου διαίρεσις ἐγέννησε καὶ ὑποδιαίρεσιν τοῦ κόμματος τῶν ἀντιπολιτευομένων· διότι, ἐν ᾧ οἱ περὶ τὸν Κολοκοτρώνην ἐκάλουν τοὺς περὶ τὸν Κουντουριώτην καὶ λοιποὺς ὁμόφρονάς των νησιώτας εἰς Ἑρμιόνην, οὗτοι ἐκάλουν ἐκείνους εἰς Πόρον, ὅπου ἴσχυαν· ἀλλὰ, ἐπιμένοντος τοῦ Κολοκοτρώνη, παρεδέχθησαν ἐπὶ τέλους ὡς τόπον τῆς συνελεύσεως τὴν Ἑρμιόνην φοβούμενοι μὴ ὑπερισχύσωσιν ἐξ αἰτίας τῆς διαίρεσεως οἱ ἐν Αἰγίνῃ ἀντίπαλοί των. Ἐκτὸς δὲ τῆς δυσκολίας τοῦ τόπου, ἀνεφύη καὶ ἄλλη βαρυτέρα, ἡ περὶ πληρεξουσίων. Οἱ μὲν ἐν Αἰγίνῃ ἐπέμεναν νὰ συνέλθωσιν οἱ διακοψάντες ἐν Ἐπιδαύρῳ τὰς ἐργασίας των· τοῦτο δὲ ἐβοήθει τοὺς σκοποὺς των, διότι οἱ πλεῖστοι ἐκείνων αἰγινίζαν· οἱ δὲ ἄλλοι ἄφησαν ἐλευθέρας τὰς ἐπαρχίας νὰ στείλωσι τοὺς αὐτοὺς ἢ ἄλλους. Αὐθαριέτως ἐνήργουν οἱ ἐν Ἑρμιόνη καὶ περὶ τοῦ τόπου καὶ περὶ τῶν προσώπων· διότι, ψηφίσασα ἡ ἐν Ἐπιδαύρῳ συνέλευσις τὴν ἀναβολὴν τῶν ἐργασιῶν τῆς, συνεψήφισε καὶ τὴν συγκάλεσιν παρὰ τῆς ἐπιτροπῆς αὐτῆς τῶν αὐτῶν πληρεξουσίων εἰς ὅ,τι μέρος ἐκείνη ἔκρινεν ἀσφαλέστερον· ἀπέκειτο δὲ ἀνσμφιδόλως εἰς τοὺς πληρεξουσίους, συμπληρωθέντος τοῦ ἀπαιτουμένου ἀριθμοῦ ὅπου συνεκαλοῦντο, νὰ μείνωσιν ἐκεῖ, ἢ νὰ μεταβῶσιν ἄλλοῦ· ὥστε οἱ ἐν Αἰγίνῃ ἐνήργουν ἐννόμως· ἀλλ' ἔδωκαν καὶ δεῖγμα πολλῆς μετριότητος στείλαντες πρεσβεῖαν πρὸς τοὺς ἀντιπάλους των ὑπὲρ ἐνώσεως, καὶ γνωμοδοτοῦντες περὶ μὲν τοῦ ζήτηματος τῶν αὐτῶν ἢ ἄλλων πληρεξουσίων ν' ἀναβληθῇ πᾶσα συζήτησις ἕως οὗ συνέλθωσιν οἱ ἀντιφερόμενοι εἰς ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν τόπον, καὶ τότε ὅλοι ὁμοῦ νὰ λύσωσι τὸ ζήτημα τοῦτο· περὶ δὲ τοῦ τόπου νὰ εὑρεθῇ τρίτος, διότι, ἐν ὅσῳ ἀπῆλθον οἱ μὲν τὴν Αἰγίνα οἱ δὲ τὴν Ἑρμιόνην, συνέλευσις δὲν συνεκροτεῖτο, ἀλλὰ νὰ εὑρεθῇ τοιοῦτος τόπος ὅπου ὁ πληρεξούσιος, ἂν δὲν ἔβλεπε τὸν καπνόν, νὰ ἤκουε καὶ τὸν κρότον τῶν κατὰ τῆς ἀκροπόλεως κανονίων. Διὰ τοιούτων ὁδηγιῶν ἐφωδιασμένη ἡ πρεσβεῖα ἀνεχώρησε τὴν 20 ἰανουαρίου εἰς Ἑρμιόνην, ἀλλ' ἐπανῆλθεν ἄπρακτος, ἀποκριθέντων τῶν ἐκεῖ παιδαριωδῶς, ὅτι δὲν ἀπεφάσισαν ἐκεῖνοι ἀλλὰ τὸ ἔθνος τόπον συνελεύσεως τὴν Ἑρμιόνην. Ἐσπευσαν καὶ τὰ στρατόπεδα τῆς στερεᾶς Ἑλλάδος νὰ ὑποστηρίξωσι τὴν ὀρθὴν καὶ πατριωτικὴν πρότασιν τῶν ἐν Αἰγίνῃ· ἀλλ' οἱ ἐν Ἑρμιόνη οὐδ' αὐτὰ εἰσήκουσαν, καὶ ἐπιμένοντες εἰς ὃν προέθεντο ἐξ ἀρχῆς σκοπὸν

ἤρχισαν τὰς τακτικὰς τῶν συνεδριάσεις τὴν 11 φεβρουαρίου **φεβρουάριος** ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Σισίνη. Ἦγανάκησαν οἱ ἐν Αἰγίνῃ ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ παρεκτροπῇ παντὸς καθήκοντος, συνηγανάκτησαν καὶ τὰ στρατοπέδα, καὶ τὴν 27 ἔγραψαν διὰ τοῦ γενικοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Καραϊσκάκη τοῖς ἐν Αἰγίνῃ νὰ μὴ ἐνδῶσωσιν, εἰμὴ ἂν οἱ ἐν Ἑρμιόνη συγκατετίθεντο εἰς τρίτον τόπον, καὶ τοῦτον ἐντεῦθεν τῆς Ἐπιδαύρου πλησίον τῶν στρατοπέδων. Αἰσχρὸν καὶ παιδαριώδες ἦτο νὰ ἀλληλομαχῶσιν οἱ Ἕλληνες περὶ τοῦ τόπου τῶν συζήτησεων, κινδυνευούσης τῆς πατρίδος. Ἄλλ' ἐν μέσῳ τῆς ἀλληλομαχίας ταύτης, ἥτις κορυφωθείσα μετὰ τὴν ἑναρξιν τῶν ἐν Ἑρμιόνη συνεδριάσεων ἡπείλει ἐμφύλιον πόλεμον, ἐφθασεν εἰς Ἑρμιόνην ὁ ἀντιστράτηγος Ριχάρδος Τσώρτσης.

Καθ' ὃν καιρὸν οἱ Ἀγγλοὶ ἐκυρίευσαν τὰς πλείστας τῶν ἰσθμίων νήσων, ὁ ἀνὴρ οὗτος ἐσύστησεν ἐν Ζακύνθῳ δύο ἐλαφρὰ τάγματα ἐξ Ἑλλήνων· κατετάχθησαν δὲ ὡς ἀξιωματικοὶ ὁ Κολοκοτρώνης, ὁ Ἀναγνωσταράς, ὁ Πλαπούτας, ὁ Νικήτας, ὁ Βλαχόπουλος καὶ ἄλλοι ὀπλαρχηγοὶ διαπρέποντες ἐπὶ τῆς ἐνεστώσης ἐπανάστασεως, οἵτινες καὶ προσηλώθησαν ἰδιαιτέρως εἰς τὸν Τσώρτσην, διότι ἰδιαιτέρως καὶ αὐτὸς τοὺς ἡγάπα καὶ τοὺς ἐπροστάτευε. Γενομένης δὲ τῆς εἰρήνης, διελύθησαν τὰ δύο ταῦτα τάγματα· ὁ δὲ Τσώρτσης μετέβη εἰς ὑπηρεσίαν τοῦ βασιλέως τῆς Νεαπόλεως, ὅπου ὑψώθη εἰς βαθμὸν ἀντιστρατήγου καὶ κατέστη ἐν μιᾷ τῶν μεσημβρινῶν τοῦ βασιλείου ἐπαρχιῶν « ἄλλος ἐγώ ». Ἄλλ' ὁ πολυχρόνιος αὐτοῦ χωρισμὸς οὔτε τὴν εἰς αὐτὸν ἀφοσίωσιν τῶν ἄλλοτε συνχωριστῶν του Ἑλλήνων ἐπηρέασεν, οὔτε τὴν πρὸς αὐτοὺς ἀγάπην αὐτοῦ ἐψύχρανε· διὰ τοὺς λόγους τούτους καὶ διὰ τὰς ἐξ αἰτίας τῆς αἰτηθείσης ἀγγλικῆς προστασίας καὶ μεσιτείας πολιτικὰς σχέσεις τῶν δύο ἐθνῶν, ἡ διοικητικὴ ἐπιτροπὴ ἔσπευσε νὰ καλέσῃ τὸν Τσώρτσην εἰς τὴν ἐλληνικὴν ὑπηρεσίαν συναίνεσει τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ τῶν ἄλλων ὁμοφρόνων του ὀπλαρχηγῶν. Προθύμως ἐδέχθη τὴν πρόσκλησιν ὁ Τσώρτσης, καὶ ἀναχωρήσας ἐξ Ἰταλίας κατευωδώθη τὴν 26 εἰς Χέλι ἀντικρὺ τῶν Σπετσῶν. Γνωσθεΐσης δὲ τῆς ἀφίξεως αὐτοῦ, ἔδραμνεν αὐθαρεὶ ὁ Κολοκοτρώνης καὶ ἄλλοι τῶν ἐν Ἑρμιόνη εἰς ὑπάντησίν του, τὸν ἐδεξιώθησαν φιλοφρονέστατα, τὸν ὠνόμασαν πατέρα καὶ εὐεργέτην, τὸν συνώδευσαν τὴν ἐπικύριον εἰς Ἑρμιόνην, καὶ τὸν ἐθεώρησαν ἔκτοτε

ὡς πολεμικὸν ἀρχηγὸν τῶν· ἀλλ' ἐκεῖνος, πληροφορηθεὶς περὶ τῆς ἐπικρατοῦσης διαιρέσεως, τοῖς εἶπε νὰ τὸν θεωρῶσιν ὡς ἄπλοῦν περιηγητὴν ἐν ὅσῳ δὲν ὠμονόουν. Διέτριβε πρὸ τινῶν ἡμερῶν ἐν Ἑρμιόνη ὁ Χαμιλτὼν καταγινόμενος νὰ φέρῃ τοὺς ἐκεῖ εἰς συναίσθησιν τῆς κακῆς διαγωγῆς τῶν. Οἱ σφοδροὶ καὶ σοβαροὶ λόγοι αὐτοῦ, ἡ συνέργεια τοῦ Τσώρτση καὶ ἡ προτροπὴ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβεως τῆς Ἀγγλίας ὑπὲρ ὁμονοίας, ἐξ ἧς καὶ μόνης ἔγραφεν ὅτι ἐξήρτητο ἡ εὐδωσις τῆς ὑπὲρ Ἑλλάδος μεσιτείας του, ὑπερίσχυσαν, καὶ ἀπεφασίσθη νὰ συνέλθωσιν οἱ πληρεξούσιοι ἀμφοτέρων τῶν κομμάτων εἰς Τροϊζῖνα (Δαμαλὰ) πρὸς ἐξίσασιν τῶν περὶ συνελεύσεως διαφορῶν.

Μάρτιος

Ἐν τούτοις, ἔφθασε τὴν 5 μαρτίου εἰς Πόρον ἐπὶ τοῦ ἀτμόπλου Μονόκερω καὶ ὁ πρὸ πολλοῦ ὡς σωτὴρ περιμενόμενος Κοχράνης, καὶ κατέπλευσεν εἰς Αἴγιναν, ὅπου ἔδρευεν ἡ κυβέρνησις· ἔφερε δὲ εἰς χρῆσιν τῶν ἐκστρατειῶν του δίστηλα ἑκατὸν χιλιάδας, ἐξ ὧν τὰ μὲν ἦσαν βοηθήματα τῶν ἐν Εὐρώπῃ φιλελληνικῶν Ἑταιριῶν, τὰ δὲ ἀπομεινάρια τοῦ ἀγγλικοῦ δανείου. Τόση δὲ ἦτον ἡ ἐπιθυμία καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς παρουσίας αὐτοῦ ἐν Ἑλλάδι, ὥστε, ἂν ὅτου ἔμαθαν οἱ Ἕλληνες ὅτι ἀνεχώρησεν ἐξ Ἀγγλίας καὶ περιέπλεε τὴν Μεσόγειον, ἔστειλαν πλοῖον εἰς ἀνέυρεσιν καὶ ἐπιτάχυνσίν του· διὰ τοῦτο ἀνεκλάλητος χαρὰ ἐνέπλησε τὰς καρδίας ὅλων, μυχόντων τὴν ἄφιξίν του· πρεσβεῖαι δὲ πρὸς τὸν σωτῆρα τοῦτον τῆς πατρίδος καὶ συγχαρητήρια ἐστέλλοντο πανταχόθεν· ἀπέστειλε πρὸς τοῦτον μεταβάντα ἐξ Αἰγίνης εἰς Πόρον καὶ ἡ ἐν Ἑρμιόνη συνέλευσις πρεσβείαν φέρουσαν τὴν ἐξῆς ἐπιστολήν.

« Ἡ Ἑλλὰς σὲ συγχαίρει διὰ τὴν εἰς τὰς θαλάσσας τῆς πα-
 » ρουσίας σου· αἱ εὐχαὶ τῶν Ἑλλήνων ἐκπληροῦνται διὰ τοῦτο,
 » καὶ αἱ ἐλπίδες τῶν ἀνυψοῦνται περὶ τῆς καλῆς ἐκβάσεως
 » τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνός τῶν.

« Τὸ ἐλληνικὸν ἔθνος συνηγμένον ἐνταῦθα εἰς γ' ἐθνικὴν συν-
 » ἔλευσιν ἐπιθυμεῖ τὴν παρουσίαν σου, καὶ σὲ προσκαλεῖ ἀπο-
 » στέλλον τὸν γενικὸν ἀρχηγὸν τῶν ὅπλων τῆς Πελοποννήσου
 » Θ. Κολοκοτρώνην, τὸν Κ. Κανάρην, τὸν Ν. Μπότση, τὸν
 » στρατηγὸν Κίτσον Τσαβέλλαν καὶ τὸν κόμητα Α. Μεταξῆν,
 » διὰ νὰ ἀποδώσῃ τὰς εὐχαριστίας του εἰς τὸν ὑπὲρ τῶν δι-
 » καίων του ζήλόν σου».

Ὁ Κοχράνης, ὃν ἡ γνῶσις τῆς ἐπαράτου διαιρέσεως ἔθλιψε

καὶ ἐθορύβησεν ἄφ' οὗτου ἐπάτησε τὴν ἐλληνικὴν γῆν, κατεταράχθη ἰδὼν ἐνώπιόν του ἀπολλυμένης τῆς πατρίδος τοὺς ἄνδρας, οὓς ἡ οἰκτρὰ φωνή της ἐκάλει εἰς τὰ πεδία τῆς μάχης πρὸς ὑπεράσπισιν, καὶ πλήρης ἀγανακτικῆς ἔγραψε μετὰ τινὰς περιποιητικoὺς λόγους τοὺς ἐξῆς ἐπιπληκτικoὺς πρὸς τοὺς ἐν Ἑρμιόνη πληρεξουσίους.

« Ἐλυπήθην ἰδὼν τοὺς ἀνδρειότερους καὶ περιφημοτέρους
 » ἀξιωματικοὺς τῆς Ἑλλάδος καταγινόμενους εἰς τὸν σχῆμα-
 » τισμὸν πολιτικῆς συνελεύσεως καὶ δαπανῶντας τὸν καιρὸν
 » τῶν εἰς συζητήσεις περὶ τοῦ τόπου αὐτῆς, ἐν ᾧ ὁ ἐχθρὸς κα-
 » ταπατᾷ ἀκωλύτως ὅλην τὴν γῆν σας, ἐξουσιάζει τὰ τρία τέ-
 » ταρτα τῶν φρουρίων καὶ πολιορκεῖ τὴν πρωτεύουσάν τῆς ἐλ-
 » ληνικῆς πολιτείας. Αἱ Ἀθηναὶ κινδυνεύουν τὸν ἔσχατον κίν-
 » δυνον· καὶ ἐν ᾧ ὁ γενναῖος Φαβιέρος μετ' ὀλίγων ἡρώων ἐν-
 » θουσιῶντων διὰ τὴν αὐτονομίαν ἔδραμεν εἰς βοήθειαν τῶν
 » ἀνδρείων ὑπερασπιστῶν αὐτῆς, οἱ ἀξιωματικοὶ τῆς Ἑλλάδος
 » δὲν παύουν καταγινόμενοι εἰς μικροπρεπεῖς συζητήσεις περὶ
 » πολιτικῶν πραγμάτων. Ἄν ἡ σκιά τοῦ Δημοσθένους ἐξωο-
 » ποίει ἐκ νέου τὴν ἐν ταύτῃ τῇ νήσῳ κόριν τοῦ μεγάλου ἐκεί-
 » νου ἀνδρός, θὰ ἠκούετε ἐκ τοῦ στόματός του μεταβάλλον-
 » τος μόνον τὰ ὀνόματα τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν τόπων τὸν πρῶ-
 » τόν του κατὰ τοῦ Φιλίππου λόγον, καὶ θὰ ἐμκνθάνετε ἀπὸ
 » ἓνα συμπολίτην σας εἰδήμονα τῆς ἱστορίας καὶ βαθεῖαν γνῶ-
 » σιν ἔχοντα τοῦ ἀνθρώπου ὁποῖα ἔπρεπε νὰ ἦναι ἡ διαγωγή
 » σας. Σῆς παραγγέλλω λοιπὸν νὰ ἀναγνώσετε τὸν λόγον αὐτὸν
 » ἐν πλήρει συνεδριάσει· συνιστῶ δὲ ἰδικαιτέρως πρὸς τοὺς διέ-
 » ποντας τὴν τύχην τῆς Ἑλλάδος μίαν μίαν τὰς συμβουλὰς
 » του· καὶ ἐπειδὴ τοιοῦτου ἀνδρὸς οἱ λόγοι εἶναι τόσον κατὰ λ-
 » ληλοι εἰς τὰς σημερινὰς σας περιστάσεις, ἀσυγχώρητος οἴη-
 » ματίας θὰ ἐφαινόμην, ἂν ἄλλο τι σῆς ἔλεγα εἰμὴ τοὺς λό-
 » γους αὐτοῦ.

« Ἄν τοίνυν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, καὶ ὑμεῖς ἐπὶ τῆς τοιαύτης
 » ἐθελήσητε γενέσθαι γνώμης νῦν, ἐπειδήπερ οὐ πρότερον, καὶ
 » ἕκαστος ὑμῶν, οὐ δεῖ καὶ δύναιτ' ἂν παρασχεῖν αὐτὸν χρή-
 » σιμον τῇ πόλει, πᾶσαν ἀφείς τὴν εἰρωνεῖαν ἔτοιμος πράτ-
 » τειν ὑπάρξει, ὁ μὲν χρήματ' ἔχων εἰσφέρειν, ὁ δ' ἐν ἡλικίᾳ
 » στρατεύεσθαι, συνελόντι δ' ἀπλῶς ἂν ὑμῶν αὐτῶν ἐθελήσητε
 » γενέσθαι καὶ παύσησθε αὐτὸς μὲν οὐδὲν ἕκαστος ποιήσῃν ἐλ-

» πίζων, τὸν δὲ πλησίον πάνθ' ὑπὲρ αὐτοῦ πράξιν· καὶ τὰ
 » ὑμέτερ' αὐτῶν κομειῖσθε, ἂν Θεὸς θέλῃ, καὶ τὰ κατεργάου-
 » μὴμένα πάλιν ἀναλήψεσθε, ἀκκείνον τιμωρήσεσθε».

Τοιαῦτα γράψας ὁ Κοχράνης τοῖς ἐν Ἑρμιόνη ἐκήρυξε παρ-
 ῥησίᾳ, ὅτι οὔτε ἀπέβαιεν, οὔτε ἐνήργει τι ὑπὲρ Ἑλλάδος, ἐν
 ὅσῳ οἱ Ἕλληνες δὲν ὠμονόουν. Ὁ ἀξιώπικινος οὗτος τρόπος τοῦ
 πράττειν καὶ λαλεῖν τοῦ Κοχράνου ἀπεπεράτωσε τὸ ἔργον τῆς
 ἐνώσεως, συνῆλθον εἰς Τροιζῆνα καὶ οἱ ἐν Ἑρμιόνη καὶ οἱ ἐν
 Αἰγίνῃ, ἔγεινυν δεκτοὶ ὄλκοι οἱ πληρεξούσιοι παλαιοὶ καὶ νέοι
 ὡς μέλη τῆς συνελεύσεως, καὶ τὴν 19 ἤρχισαν αἱ δικκοπεῖσαι
 ἐργασίαι τῆς. Συγχρόνως μετέβη καὶ ἡ κυβέρνησις εἰς Πόρον
 μίαν ὥραν ἀπέχοντα τῆς Τροιζῆνος. Οἱ δὲ πληρεξούσιοι, περὶ
 πολλοῦ ποιούμενοι τὴν καθυσύχασιν τοῦ ἐπὶ τῇ διαιρέσει αὐ-
 τῶν ἐργισθέντος Κοχράνου, ἔσπευσαν νὰ τὸν εἰδοποιήσωσιν ὅτι
 ἤνώθησαν. Ἀλλ' ὁ Κοχράνης, δικκίως θεωρῶν πᾶσαν πολιτι-
 κὴν συζήτησιν καὶ ἀκκίρον καὶ ἐπιβλαβὴ ψυχροῦραγούσης τῆς
 ἀκροπόλεως, τοῖς ἀπεκρίθη, ὅτι, καθ' ἣν εἶχε μακρὰν πείραν
 τῶν ἐν ἐπαναστάσει ἐθνῶν, αἱ ἐξημμένοι συζητήσεις ἦσαν ὀλέ-
 θριοι, ὅτι ἄχρηστοι ἦσαν οἱ νόμοι ὁσάκις ἦσαν ἀνίσχυροι, ὅτι
 ἐπιβλαβέστατον τὸ νομοθετεῖν καὶ μὴ ἐνεργεῖν ἐν κκιρῷ πολέ-
 μου, καὶ ὅτι τότε μόνον ἦτο δυνατὸν νὰ σωθῇ ἡ Ἑλλάς, ὅτε
 ἡ συνέλευσις ἐψήφισε τὰ εἰς ἀπολύτρωσιν τῆς ἀκροπόλεως καὶ
 τὴν εἰς Ἀθήνας συγκάλεσιν τῶν πληρεξουσίων· ἄλλως, ἔβλε-
 πεν ὅτι ἡ Ἑλλάς ἀπόλλυται· ἐπειδὴ δὲ συνέβησαν νέα ἀνκ-
 βολαί, τοῖς ἔγραψε πάλιν, ὅτι, ἐπειδὴ αἱ συμβουλαι τοῦ δὲν
 ἐχρησίμευαν ὡς ἀποτεινόμεναι πρὸς ἀνθρώπους ἐμποδιζοντας
 τὴν πρόοδον τῶν πραγμάτων καὶ ἔχοντας ἀπόρρσιν νὰ μὴ ἀλ-
 λάξωσι διαγωγὴν, αὐτὸς ἀνεχώρει, ἂν μέχρι τῆς ἐσπέρας δὲν
 ἐνηργοῦντο τὰ δέοντα· τοῖς ἐπρότεινε δὲ νὰ συστήσωσι κυβέρ-
 νησιν ἐκκτονταήμερον, κκιν' ἀνκβάλωσι τὰ λοιπὰ εἰς ἀρμυδιώτε-
 ρον καιρόν. Ἡ συνέλευσις ἐφοβήθη ἐπὶ τῇ ἀπειλῇ τῆς ἀναχω-
 ρήσεώς του καὶ ἀπεφάσισε νὰ πραγματοποιήσῃ τὰς εὐχὰς του
 ψιφίζουσα μόνη τὰ κκτεπείγοντα ἀνυπερθέτως.

Εἰδαμεν, ὅτι, μύλις συνεκροτεῖτο κυβέρνησις, καὶ ἤθελαν οἱ
 ἐκκντίοι τῆς νὰ τὴν κκταστρέψωσιν· οὐδεὶς δὲ τῶν εἰς οὓς πε-
 ριῆλθεν ἀλληλοδιαδόχως ἐπὶ τῆς ἐπανκστάσεως ἡ ἐξουσίᾳ ἐ-
 φάνη ἀξίος νὰ τὴν διατηρήσῃ. Τὸ συμφέρον τῆς πατρίδος ἀπή-
 τει νὰ συγκεντρωθῇ εἰς ἑνὸς καὶ μόνου χεῖρς ὅλη ἡ νομοτε-

λεστική ἐξουσία, ἡ μέχρι τοῦδε εἰς πολλῶν διανεμομένη· ἀλλὰ τοιαύτης Ἀρχῆς καὶ τῆς γενικῆς ἐμπιστοσύνης των ἄξιον ἄνδρα δὲν ἠΐρισκαν οἱ Ἕλληνες ἐντὸς τῆς Ἑλλάδος, διὰ τοῦτο ἔστρεψαν τὸ βλέμμα εἰς τὸν Ἰωάννην Καποδίστριαν, τὸν ἄλλοτε διαπρέψαντα ὡς ὑπουργὸν τῆς ῥωσικῆς αὐτοκρατορίας, διάγοντα τότε ἰδιωτικὸν βίον ἐν Ἐλουηττίᾳ, καὶ πλήρη πατριωτισμοῦ πάντοτε φηνέντα· τόσον δὲ ἐξ αἰτίας τῶν ἐμφυλίων παθῶν καὶ ἀντιζηλιῶν ἐπέμεναν εἰς τὸ νὰ φέρωσιν ἔξωθεν κυβερνήτην, ὥστε ἐψήφισαν, ἂν δὲν ἤρχετο ὁ Καποδίστριας, νὰ ζητήσωσιν ἄλλον ἄντ' ἐκείνου ἐκτὸς πάντοτε τῆς Ἑλλάδος. Τὰ δὲ πολεμικὰ των ἦσαν ὡς καὶ τὰ πολιτικὰ των· πολυαρχία ἐπεκράτει ἐν τῷ στρατιωτικῷ τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Κολοκοτρώνης ὑπερίσχυεν ὅλων τῶν πολεμικῶν τῆς Πελοποννήσου· ὁ δὲ Καραϊσκάκης ἀπέκτησεν ἐπὶ τῆς τελευταίας του ἐκστρατείας πολλὴν καὶ δικαίαν φήμην· ἀλλ' ἠσθάνοντο καὶ ὁ εἰς καὶ ὁ ἄλλος ὅτι δὲν ἦσαν οἱ ἄνθρωποι τῆς γενικῆς στρατιωτικῆς Ἀρχῆς τῆς Ἑλλάδος· καὶ ἀμφότεροι ἐπρότειναν αὐθόρμητοι ν' ἀναδείξῃ ἡ συνέλευσις τὸν Τσώρτσην ἀρχιστράτηγον ὅλης τῆς Ἑλλάδος. Κατὰ θάλασσαν ἐπρώτευεν ὁ Μιαούλης.

Ἀδιαφιλονεικτος εἶναι ἡ ἄξια ἄνδρός, ὃν τιμοῦν καὶ αὐτοὶ οἱ ἀντίπαλοι· τοιοῦτος ἦτον ὁ Μιαούλης. Διχονοοῦσα ἡ ὑπερήφανος Ὑδρα τὸν ἐτίμα ὅλη. Ἀπρόθυμος ἐφάνη κατ' ἀρχὰς πρὸς τὸν ἀγῶνα, ὡς παρ' ἀγνώστων κινηθέντα καὶ ὡς ἀνώτερον τῆς δυνάμεως τῶν Ἑλλήνων, διετέλεσεν οἰκουργῶν τὴν πρώτην ἐξομνήκην, ἐξέπλευσε μετὰ ταῦτα ὡς ἀπλοῦς πλοίαρχος καὶ ἠρίστευσεν ὡς ναύαρχος. Ἀρχομένου δὲ τοῦ δευτέρου ἔτους, ἐξέπλευσεν ὡς ναύαρχος, καὶ τὴν μέχρι τοῦδε παραφυλακτικὴν διαγωγὴν τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου ὡς πρὸς τὸν τουρκικὸν μετέλλαξεν αὐτὸς πρῶτος εἰς ἐπιθετικὴν. Οὐδεὶς νοημονέστερος καὶ εὐτολμότερος αὐτοῦ ἐν μάχαις ἢ μετριοφρονέστερος ἐν νίκαις· εἰς οὐδὲν ἐλογίζετο ὅσα ἔπραττεν ἀναλογιζόμενος τί ὤφειλε νὰ πράξῃ· μεγίστην πεποιθήσιν εἶχαν οἱ Ἕλληνες εἰς αὐτόν, ἀλλ' αὐτὸς ἠγνόει τὴν ἀληθεῖ ἄξιαν του, καὶ ἐν μέσῳ τῶν θριάμβων του πάντοτε ἐδίσταζεν ἂν ὁ μέγας ἀγὼν θὰ εὐδοκίμει· οὐδέποτε ἐσπουδάζησε καὶ κατὰ χρέος μᾶλλον ἢ κατὰ προκίρεσιν ἐνκυύρησεν· ἡ Ἀρχὴ ἐζήτησε πάντοτε αὐτὸν καὶ οὐδέποτε αὐτὸς τὴν Ἀρχήν. Πάντες οἱ ἐπισκεπτόμενοι τὸν ἄνδρα τοῦτον ξίνοι τὸν ἐθαύμαζον διὰ τὴν λιτότητα τοῦ βίου

καὶ τὴν μετριοφροσύνην του, οἱ δὲ παρευρεθέντες ἐν ταῖς ναυ-
μαχίαις του ναυτικοὶ τὸν εὐφήμουν διὰ τὴν εὐτολμίαν καὶ τὴν
ναυαρχικὴν αὐτομάθειάν του. Πολλοὶ οἱ περὶ τὰ πολιτικὰ
ἀσχολούμενοι καὶ τὰ τῆς πατρίδος πρὸς τὸ ἴδιον συμφέρον ἢ
πρὸς φιλαρχίαν διαπραττόμενοι τροποποιοῦν ἀσυστόλως εἰς
ἐπίτευξιν τοῦ πυθουμένου ἅς πρεσβεύουν ἀρχάς, συναγωνιστὰς
παραδέχονται τοὺς ἀνταγωνιστάς, καὶ σωτῆρας σήμερον τῆς
πατρίδος καλοῦν οὓς ὀλετῆρας ἐκάλουν χθὲς καὶ τὸ ἀνάπαλιν,
παρέχοντες σκανδαλῶδες καὶ ἐπονειδιστὸν παράδειγμα παλιμ-
βουλίας καὶ κακῆς χρήσεως πολιτικῆς ἐπιρροῆς· ἐπανερχονται
δὲ ἀναιδῶς, ἂν τοῖς συμφέρῃ, εἰς τὰ πρῶτα, προσάπτοντες τοῖς
ἄλλοις τὰ ἐπὶ τῆς ἰδιοτελοῦς ἐνώσεώς των πολιτικὰ αὐτῶν
ἀνομήματα. Τοιοῦτος δὲν ἦτον ὁ Μιαούλης, τὴν αὐτὴν πολι-
τικὴν ἀείποτε ἐπολιτεύθη, οὐδέποτε μετεποίησεν ἐπ' ἰδιοτελείᾳ
τοὺς φίλους εἰς ἐχθροὺς ἢ τοὺς ἐχθροὺς εἰς φίλους, οὐδ' ἐφάν-
τάσθη νὰ ἐπιρρέασῃ τὰ τῆς πατρίδος διὰ τῆς κατὰ θάλασσαν
ὑπεροχῆς του· ἐθνωφελῇ δὲ θεωρῶν ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ
τὴν στολαρχίαν τοῦ Κοχράνου πρόθυμος ἀπεδύθη πολυετῇ καὶ
πολυένδοξον ἀρχηγίαν, καὶ φαιδρὸς κατέβη εἰς τάξιν πλοίαρ-
χου ὡς ἀπαλλαττόμενος μᾶλλον βάρους ἢ ὡς στερούμενος
'Αρχῆς (α).

Ἐν ᾧ δὲ οὐδένα τῶν Ἑλλήνων δυσηρέστησαν οἱ διορισμοὶ
τοῦ Κοχράνου ὡς στολάρχου καὶ τοῦ Τσώρτση ὡς ἄρχιστρατή-
γου, ἡ ἐκλογὴ τοῦ Καποδιστρίου ὡς ἐπταετοῦς κυβερνήτου
δυσηρέστησε πολλοὺς τῶν πολιτικῶν, ἀλλ' οὐδεὶς ἐτόλμησε νὰ
ἐκφράσῃ ἐναντίαν γνώμην, διότι καὶ ἡ ἀνάγκη καὶ ἡ ἐπιθυμία
τοῦ ἔθνους ἦσαν ὑπὲρ αὐτῆς. Τὴν ἐκλογὴν ταύτην, κυρίως
προελθοῦσαν παρὰ τῶν πλείστων τῶν ἐν Ἑρμιόνη πληρεξου-
σίων, ὑπεστήριζαν παρ' ἐλπίδα καὶ οἱ πολλὴν ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς
συνελεύσεως ἔχοντες Ἕλληλοι Κοχράνης καὶ Τσώρτσης. Ἐξ
αἰτίας δὲ τῶν δεινῶν περιστάσεων οὐδ' ὁ μοίραρχος Ἕλληλος
Χαμιλτών, οὐδ' ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβυς τῆς Ἀγγλίας
τὴν ἀπεδοκίμασαν. «Μᾶς χρειάζεται πρὸ παντὸς μία Ἑλλάς»,
ἔγραψεν ὁ πρέσβυς· ἐφρόνουν δὲ καὶ αὐτὸς καὶ ὁ μοίραρχος, ὅτι
ὁ Καποδίστριας θ' ἀπεποιεῖτο τοῦ φρονήματος τούτου ἥτο
καὶ ἡ κυβερνήσις των.

Τὴν δὲ 29 μαρτίου παρέστη ἐν μέσῳ τῆς συνελεύσεως ὁ
Κοχράνης ὡς στόλαρχος, καὶ δείξας ἐκ νέου, συνεδριάζόντων

τῶν πληρεξουσίων, τὴν ἀνάγκην τῆς ὁμονοίας καὶ τῆς κατὰ
 ξηρὰν καὶ θάλασσαν ταῦτοχρόνου ἐκστρατείας ἔθεσε τὴν δεξιάν
 του ἐπὶ τῆς λαβῆς τοῦ ξίφους του καὶ εἶπεν, «Ὁρκίζομαι νὰ
 » ὑπηρετήσω πιστῶς τὴν Ἑλλάδα καὶ νὰ χύσω ὑπὲρ αὐτῆς τὸ
 » αἷμά μου, ἂν φκνῇ καὶ ἡ Ἑλλάς πιστὴ εἰς ἐαυτήν». Ἀφ' οὗ
 δὲ ὠρκίσθη, ἀνύψωσε τὴν στολαρχικὴν σημαίαν ἐπὶ τῆς Ἑλ-
 λάδος, ἐν ᾗ καὶ ὁ Μικούλης ὡς πλοίαρχος. Τὴν δὲ 2 ἀπριλίου
 ἐσυστήθη τριμελὲς ἐπιτροπὴ κληθεῖσα ἀντικυβερνητικὴ ἐπι-
 τροπὴ, ἐντολὴν ἔχουσα νὰ διοικῇ τὸν τόπον μέχρι τῆς ἀφί-
 ξεως τοῦ κυβερνήτου κατὰ τοὺς ὅρους τοῦ συντάγματος· διω-
 κρίσθησαν δὲ μέλη αὐτῆς, ἀποποιηθέντων πολλῶν ἄλλων, ὁ
 Γεωργάκης Μαυρομιχάλης, ὁ Γιαννούλης Νάκος καὶ ὁ Μαρκῆς
 Μιλαήτης· ἀνεγνώσθη δὲ αὐθημερόν καὶ ἀναφορὰ τῆς πρυσι-
 σης διοικητικῆς ἐπιτροπῆς διὰ κληρονομίας τὰ ἐπὶ τῆς διοικη-
 τικῆς αὐτῆς περιόδου συμβᾶντα. Τὴν δὲ ἐπαύριον, ἡμέραν τοῦ
 Πάσχα, ὠρκίσθησαν τὰ μέλη τῆς ἀντικυβερνητικῆς ἐπιτροπῆς
 ἐνώπιον τῆς συνελεύσεως ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τὸν ἀκόλουθον ὅρκον.

«Ὁρκίζομαι εἰς τὸ ὄνομα τῆς τρισυποστάτου Θεότητος καὶ
 » εἰς τὴν γλυκυτάτην πατρίδα, πρῶτον μὲν ἢ νὰ ἐλευθερωθῇ
 » τὸ ἐλληνικὸν ἔθνος, ἢ μὲ τὰ ὅπλα εἰς τὰς χεῖρας ν' ἀποθάνω
 » χριστιανὸς καὶ ἐλεύθερος· ἔπειτα δὲ νὰ ὑποτάσσωμαι μ' ὅλην
 » τὴν πίστιν εἰς τὸν παρόντα νόμον τῆς πατρίδος ὅ,τι λογῆς
 » αἱ τρεῖς ἐθνικαὶ συνελεύσεις τοῦ 1822, τοῦ 1823 καὶ τοῦ
 » 1827 παρέδωκαν εἰς τὸ ἐλληνικὸν ἔθνος».

Ὁ δὲ Γεώργιος, πρὶν ἀναδεχθῇ τὴν ἀρχιστρατηγίαν καὶ ὀρ-
 κισθῇ, ἐνόμισε καθήκον νὰ διςκεδάσῃ τὰς ἐπικρατούσας ψευ-
 δεῖς φήμας ὅτι εἶχε ξένην ὑποστήριξιν καὶ ὅτι ἔφερε χρήματα
 πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ ἀγῶνος· εἶπε δὲ πρὸς τοὺς ἄλλους, ὅτι δὲν
 ἐθεώρει πλέον τὴν ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν ὑπερασπίσιμον. Ἀλλ',
 ἐπιμενοῦσης τῆς συνελεύσεως εἰς ὅ,τι περὶ αὐτοῦ ἐψήφισε, πα-
 ρέστη ἐνώπιόν της καὶ ἦν ἡμέραν ὠρκίσθη ἡ ἀντικυβερνητικὴ
 ἐπιτροπὴ, καὶ ὤμοσε καὶ αὐτὸς ἐπὶ τοῦ σταυροῦ καὶ τοῦ ξί-
 φους του τὸν ἐξῆς ὅρκον.

«Ὁρκίζομαι ἐνώπιον τοῦ ὑπερτάτου ὄντος καὶ τῆς ἐθνικῆς γ'.
 » τῶν Ἑλλήνων συνελεύσεως νὰ ὑπηρετήσω εἰς τὸν κατὰ τῶν
 » Τούρκων ἀγῶνά των ὑπὸ τὴν σημαίαν των καὶ διὰ τὸ συμφέρον
 » τῆς Ἑλλάδος, νὰ πείθωμαι εἰς τοὺς καθεστῶτας νόμους τῆς
 » καὶ νὰ ὑπακούω εἰς τὰς διατάξεις τῆς διοικήσεώς της».

Ἡ δὲ συνέλευσις ἐξέδωκεν 24 ψηφίσματα. Τὰ τέσσαρα πρῶτα, ἃν καὶ ἐξεδόθησαν ἐν Ἑρμιόνη, ἔγειναν πασιδέκτα. Τὸ πρῶτον τούτων ἔλεγεν ὅτι ἡ ἐλληνικὴ ἐπικράτεια συνίστατο ἐξ ὅλων τῶν λχθουσῶν ὅπλα ἐπαρχιῶν, ὅτι ἦτον ἀδιαίρετος, καὶ ὅτι τὰ τοῦ ἀγῶνος ἀγαθὰ ἦσαν κοινά· ἐξεδόθη δὲ διότι, ἐν ᾧ ἡ διοικητικὴ ἐπιτροπὴ ἠγωνίσθη εἰλικρινῶς καὶ ἀριζήτως ἐπ' ὠφελείᾳ τῆς στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ κατώρθωσε δι' ὧν ἐσύστησε στρατοπέδων τὴν ἀνθρώπιν τῆς, δὲν ἐπαυάν τινες ὑποκινούντες ταραχὰς ἐν μέσῳ καὶ αὐτῶν τῶν στρατοπέδων ἐπὶ λόγῳ ὅτι ἐνήργει μυστικῶ τῷ τρόπῳ, διὰ τῆς ἐπιτροπῆς τῆς συνελεύσεως, ἐπὶ τοῦ προκειμένου συμβιβασμοῦ, τὴν ἀποκοπὴν τῆς στερεᾶς ἀπὸ τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος εἰς ἀνταλλαγὴν ἄλλων ἀγαθῶν ἐπ' ὠφελείᾳ μόνῃς τῆς Πελοποννήσου· τὸ δεύτερον ψήφισμα ἀπέβλεπε τὴν ἀμφίβολον νομιμότητα τῶν πλείστων τῶν ἐν Ἑρμιόνη πληρεξουσίων, καὶ ἠκύρυνε τὸ τῆς Ἐπιδάουρου, τὸ ἀπαιτοῦν τὴν ἐκ νέου συγκάλεσιν τῶν ἐκεῖ συναλθόντων πληρεξουσίων· τὸ τρίτον ἀπέδιδεν εἰς τὸν Ἰψηλάντην τὰ πολιτικά του δικαιώματα, ἅτινα τοῦ ἀφῆρεσεν ἡ ἐν Ἐπιδάειρῳ συνέλευσις· καὶ τὸ τέταρτον ἐνομιμοποιεῖ τὴν μετὰθασιν τῶν ἐν Ἑρμιόνη πληρεξουσίων εἰς Τροιζήνα. Τὰ δ' ἐκδοθέντα ἐν Τροιζῆνι κατὰ τὴν χρονολογικὴν τάξιν αὐτῶν διελάμβαναν, τὴν στολαρχίαν τοῦ Κοχράνου, τὴν ἐκλογὴν τοῦ Καποδιστρίου ὡς κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος, τὴν ἀρχιστρατηγίαν τοῦ Τσώρτση, τὴν ἀμοιβὴν τῶν κατὰ θάλασσαν ὑπηρεούντων, τὸν διορισμὸν τῶν μελῶν τῆς ἀντικυβερνητικῆς ἐπιτροπῆς καὶ συγκάλεσιν ἄλλης συνελεύσεως, ἃν ὁ Καποδίστριας δὲν ἤρχετο, τὴν σύστασιν ἐθνικοῦ στόλου, τὴν ἀμοιβὴν τῆς φρουρᾶς τῆς ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν καὶ τὸν τρόπον τῆς ἀμοιβῆς, τὴν εὔρεσιν τρίτου δανείου παρὰ τοῦ κυβερνήτου διστήλων πέντε ἑκατομμυρίων ἐπὶ ὑποθήκῃ ἐθνικῆς γῆς, τὴν διάταξιν περὶ τῶν φρουρίων καὶ τῶν ὀχυρωμάτων, τὴν εὔρεσιν πόρων εἰς διατήρησιν τοῦ ὑπὸ τὸν ἀρχιστράτηγον στρατιωτικοῦ, τὴν ἐπικύρωσιν τοῦ ἐπιδιορθωθέντος συντάγματος καὶ ἀπαγόρευσιν παντὸς ἐπὶ οἰαδήποτε προφάσει καὶ περιστάσει νομοθετήματος καὶ πάσης πράξεως παρὰ τοὺς ὅρους αὐτοῦ, τὰ καθήκοντα τῆς ἀντικυβερνητικῆς ἐπιτροπῆς μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ κυβερνήτου, τὴν κατάργησιν τοῦ ἀνεκκλήτου ποινικοῦ δικαστηρίου συστηθέντος ἐπὶ τῆς διοικητικῆς ἐπιτροπῆς καὶ ἐπιθεώρησιν τῶν ἀποφάσεών του,

τὴν μετάρχαισιν τῆς κυβερνήσεως εἰς Νάυπλιον, τὴν ἐκλογὴν τοῦ Νικολάου Ρενιέρου ὡς προέδρου τῆς βουλῆς, τὴν βράβευσιν δι' ἐθνικῆς γῆς μετὰ τὸν πόλεμον τῶν κατὰ ταχθισμένων στρατιωτῶν ὑπὸ τὴν ἐλληνικὴν σημαίαν, τὸν ὀργανισμόν στρατιωτικῆς δυνάμεως καὶ τὴν διαίρεσιν αὐτῆς εἰς στρατεύματα δυνάμει εἰς στρατεύματα ἐνεργείᾳ καὶ εἰς πολιτικά, τὸν συνοικισμὸν τῶν ἔξωθεν ἐρχομένων, τὸν ἰδιαιτέρον συνοικισμόν Σμυρναίων ἐπὶ τοῦ ἱσθμοῦ τῆς Κορίνθου καὶ τὴν ἀκύρωσιν τῆς παρὰ τοὺς νόμους καὶ τὰς δικτυπώσεις ἐκποιήσεως ἐθνικῶν κτημάτων ἀπ' ἀρχῆς τῆς α'. περιόδου μέχρι τέλους τῆς γ'. ἐπὶ ἀποζημιώσει τῶν ἀγροαστῶν.

Ἡ συνέλευσις, ἐν ᾧ ἀπηγόρευσε πᾶν ἐπὶ οὐδὲν ποτε προφάσει καὶ περιστάσει νομοθέτημα καὶ πᾶσαν πράξιν παρὰ τοὺς ὅρους τοῦ συντάγματος, διετήρησε καὶ ἄς περὶ συμβιβασμοῦ διὰ τῆς μεσιτείας τῆς Ἀγγλίας ἔθεσεν ἢ τῆς Ἐπιδαύρου βάσεις, καὶ ἄς ἡ Ἑλλάς καθίστατο ὑπόφορος· ὥστε πρὸς δέχθῃ δύο ἀντικειμένους ἀρχάς· καὶ ἀπαγορεύουσα πᾶσαν παραβάσιν τοῦ συντάγματος ἐσάλευεν ἢ ἰδίᾳ αὐτῇ τὰ θεμέλιά του. Ἐξήλειψεν ἀπὸ τοῦ συντάγματος καὶ τὸ πρῶτον ὅν, ὡς ἂν ἐτέθησαν τὰ τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ σταθερῶν βάσεων, ἐν ᾧ ὁ κίνδυνος ἦτο περὶ τῶν ὅλων. Τὸ δὲ σύνταγμα ἦτο μὲν ἀκριβέστερον καὶ φιλογενέστερον τοῦ προγενεστέρου, ἀλλ' ἔμεινεν ἀνεφάρμοστον· ἀφιερῶτο δὲ εἰς τὴν πίστιν τῆς βουλῆς, τοῦ κυβερνήτου καὶ τοῦ δικαστικοῦ κλάδου, εἰς τὴν εὐνοίαν τοῦ λαοῦ καὶ τὸν πατριωτισμὸν παντὸς Ἑλλήνου, ἀπέκλειε τὸν κλῆρον πάσης πολιτικῆς ὑπηρεσίας κατὰ τοὺς ἱεροὺς κανόνας, καὶ διήρει τὴν ἐπικράτειαν εἰς θέματα. Ἐστείλει ἐν συνέλευσις καὶ προσκλητήρια πρὸς τὸν Καποδίστριαν· ἐπεκαλέσθη τὴν ἀντίληψιν τῶν εἰς Χριστὸν πιστευόντων λαῶν καὶ τῶν δυνατῶν τῆς Εὐρώπης· ἀνήγγειλε πρὸς τὸ ἔθνος τὰ οὐσιωδέστερα τῶν ἔργων τῆς ἐκάλεσεν εἰς τὰ ὅπλα ἄνδρας, γυναῖκας, γέροντας καὶ παῖδιά· τοῖς εἶπεν ὅτι ἀλλοῦ δὲν ἠύρισκαν ἀσφάλειαν εἰμὴ εἰς τὸ σύνθημα τῶν, «ἐλευθερίαν ἢ θάνατον», ἐξέφρασε τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ ἔθνους πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Βαυαρίας, τὸν πρόεδρον τῶν ὁμοσπόνδων Πολιτειῶν τῆς ἀρκτῶς Ἀμερικῆς, τὸν Γεώργιον Κάννιγγα, τὸν Ἐυνάρδον, ἄλλους φιλέλληνας καὶ πολλοὺς ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος Ἕλληνας, ἐπολιτογράφησέ τινας τῶν φιλελλήνων, καὶ τὴν ὁμαίαν κατέπαυσε τῶν ἔργων αὐτῆς.

Διηρημένη ἦτο καὶ ἡ περσῶσα συνέλευσις ὡς καὶ ἡ τοῦ Ἀστρου· συνήρχετο ὅμως ὅλη εἰς ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν τόπον, καὶ συνειργάζετο ὑπὸ τὴν σκιάν τοῦ παρὰ τὴν κώμην τῶν Δαμαλῶν καὶ ὑπὸ τῶν ναμάρτων τῆς Ἰπποκρήνης ποτιζομένου λεμονῶνος· δὲν ἦσαν δέ, ὡς οἱ ἐν Ἀστρει, εἰς πολιτικοὺς καὶ πολεμικοὺς, ἀλλ' εἰς Πελοποννησίους καὶ Στερεοελλαδίτας διηρημένοι· διότι, ὡς προκνεφέραμεν, τὸ ζήτημα τοῦ καίρου τούτου ἦτον ἡ εἰς τὸν συμβιβασμὸν συμπερίληψις ἢ μὴ τῆς στερεᾶς Ἑλλάδος· ἐκλιναν πρὸς τοὺς Στερεοελλαδίτας καὶ οἱ Νησιῶται. Τόσον δὲ ἦσαν οἱ πλεῖστοι τῶν πληρεξουσίων τοῦ ἐνὸς καὶ τοῦ ἄλλου μέρους ἐξημμένοι καὶ δύσπιστοι πρὸς ἀλλήλους, ὥστε ἐν μιᾷ τῶν τελευταίων συνεδριάσεων, λογοτριβῆς γενόμενης, ἐξώκειλαν καὶ εἰς ἄτοπκ· ὁ δὲ ὑπειρώτης ὀπλαρχηγὸς Κίττος, ἐλθὼν εἰς τὸ μέσον βαστῶν καὶ σείων κατὰ πρόσωπον τοῦ Κολοκοτρώνη κλάδον δένδρου, τὸν ὕβρισεν ὡς ἄνδρον καὶ μηδαμινόν. Ἀγανακτήσαντες οἱ Πελοποννήσιοι ἐφώνηξαν « εἰς τὰ ὅπλα ». « Εἰς τὰ ὅπλα » ἐφώνηξαν καὶ οἱ Στερεοελλαδίται, διηρέθησαν ὅλοι οἱ πληρεξούσιοι εἰς δύο στρατόπεδα, ἐξῆλθαν τοῦ λεμονῶνος οἱ μὲν Πελοποννήσιοι ἐξ ἐνός, οἱ δὲ Στερεοελλαδίται ἐξ ἄλλου μέρους· οἱ μὲν ἔτρεξαν καὶ ἐκλείσθησαν ἐν ταῖς οἰκίαις, οἱ δὲ κατέλαβον ὀχυράς θέσεις, ὅλοι ἡτοιμάσθησαν εἰς πόλεμον, καὶ ἂν μία πιστολία ἔπιπτεν, ὁ τόπος τῆς συνελεύσεως θὰ ἐγίνετο τόπος αἵματος· ἀλλ' οἱ μετριώτεροι τῶν πληρεξουσίων, πεσόντες εἰς τὸ μέσον, καθήσυχασαν τὰ δεινὰ ταῦτα (6). Τοιαύτη ἦτον ἡ ἀρχὴ καὶ τοιοῦτον τὸ τέλος τῆς ἐν Τροιζῆνι συνελεύσεως· ἤρχισε καὶ ἐτελείωσεν ἐν διχονοίαις, δυσπιστίαις καὶ ταρχαῖς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΖ'.

Στρατοπίδευσις τοῦ Καραϊσκάκη ἐν Κερατσηνίῳ. - Μάχη τοῦ Μετοχίου καὶ ἄλλαι τινὲς συγκρούσεις. - Μετάβασις Κοχρένου καὶ Τσώρτση εἰς Πειραιᾶ - Γὰ κατὰ τὴν Ἀττικὴν μετὰ τὴν ἐκεῖ μετάβασιν αὐτῶν. - Θάνατος Καραϊσκάκη καὶ ἐπιθιώσεις τῆς ἐπὶ τοῦ ἀγῶνος διαγωγῆς του. - Παράδοσις τῆς ἀκροπόλεως Ἀθηνῶν.

Ὁ δὲ Καραϊσκάκης εἶχε μόλις χιλίους καθ' ὃν καιρὸν ἐπανῆλθεν εἰς Ἐλευσίνα, διότι διέσπειρε τοὺς λοιποὺς εἰς διαφόρους θέσεις τῆς στερεᾶς Ἑλλάδος· ἄλλ' ἐντὸς τεσσάρων ἡμερῶν ἐτριπλασιάσθη ὁ ἀριθμὸς, προστεθέντων τῶν ἐν Σαλαμῖνι ταγμάτων τοῦ Βάσσου, τῶν Νοταράδων καὶ ἄλλων ὀπλαρχηγῶν, καὶ συνεπληρώθη τὸ ἱππικὸν εἰς ἑκατόν, ἐνωθέντων καὶ τινῶν τακτικῶν. Τὴν δὲ ἐσπέρην τῆς 2 μαρτίου ἐκίνησαν ὅλοι οἱ μὲν διὰ ξηρᾶς οἱ δὲ διὰ θαλάσσης, καὶ τὴν ἐπαύριον ἐτοποθετήθησαν διὰ νυκτὸς ἐν Κερατσηνίῳ παραθαλασσίῳ θέσει παρὰ τῷ λιμένι Φωρῶν ἐπὶ τοῦ πορθμοῦ τῆς Σκλαμῖνος δύο μίλια μακρὰν τοῦ Πειραιῶς πρὸς δύσιν, καὶ ὠχυρώθησαν. Πρωίας δὲ γενομένης, ἐπῆλθαν οἱ παρὰ τὸ Κερατσηνὶ κατέχοντες θέσεις ἐχθροὶ καὶ ἠεροβολίσθησαν· περὶ δὲ τὴν μεσημβρίαν κατέβησαν καὶ ἄλλοι πεζοὶ καὶ ἱκανοὶ ἱππεῖς ἐκ Πατησίων, ἄλλ' ὅλοι ἀπεκρούσθησαν. Τὴν δὲ ἐπαύριον, ἀνκτείλαντος τοῦ ἡλίου, ἦλθεν ὁ Κίουταχῆς συνεπιφέρων πολυάριθμον πεζικόν, τετρακκοσίους ἱππεῖς καὶ κανόνια, καὶ ἐλπίζων νὰ ρίψῃ τοὺς ἐχθροὺς του εἰς τὴν θάλασσαν.

Μάρτιος

Ἐμπροσθεν τῶν ὀχυρωμάτων τῶν Ἑλλήνων ἐπὶ θέσεως πεδινῆς ἔκειτο μετόχιον ἀσκεπὲς καὶ περιτετοιχισμένον· τὸ μετόχιον τοῦτο ἐθεωρήθη διὰ τὴν θέσιν του χρήσιμον προπύργιον τῶν ἐλληνικῶν ὀχυρωμάτων, καὶ ἐντὸς αὐτοῦ ἐτοποθετήθησαν 250 ἐκλεκτοὶ στρατιῶται ὑπὸ τοὺς ὀπλαρχηγοὺς Θανάση Τούσαν, Γαρδικιώτην Γρίδαν, καὶ ἄλλους. Ἐπειδὴ δὲ ἡ θέσις ἦτο λίαν ἐπικίνδυνος, ἐθάβρυνεν ὁ Καραϊσκάκης τοὺς στρατιώτας

μοιράσας αὐτοῖς χρήματα καὶ ὑποσχεθεὶς πλουσιωτέρως ἀμοιβάς, ἃν ἤριστευαν. Οἱ ἐχθροὶ ἔστησαν ἐν πρώτοις τὰ κανόνια παρὰ τὸ μετόχιον ἐντὺς τουφεκοβολῆς καὶ ῥίψαντες διὰ σφοδροῦ κανονολισμοῦ τοὺς τοίχους τοῦ διηρέθησαν, καὶ οἱ μὲν ἐπέπεσαν ἐπ' ἐλπίδι ν' ἀφαρπάσωσι τοὺς ἐν αὐτῷ ὅλους ζῶντας, οἱ δὲ ὥρμησαν ἐπὶ τοὺς κατέχοντας τὰς ἄλλας θέσεις Ἑλληνας, ἵνα ἐμποδίσωσι πᾶσαν ἐπιβοήθειαν· τὸ δὲ ἱππικὸν παρηκολούθει τὸ πεζικόν. Ἀλλ' ἡ καρτερία τῶν ἐν τῷ μετοχίῳ ἐράνη ἄνωτέρα παντὸς ἐπαίνου. Πολεμοῦντες ὕπισθεν τῶν ἐρειπίων καὶ ὑπὸ τὴν σκέπην δύο χωματίνων ὀχυρωμάτων, ἀνεγερθέντων τὴν νύκτα ἐκ τοῦ προχείρου ἐκτὸς τοῦ μετοχίου, ἀνεχάρισαν τὴν ὁρμὴν καὶ τῶν πεζομαχούντων καὶ τῶν ἵππομαχούντων. Ἐξέπληξε τὴν ἡμέραν ἐκείνην καὶ αὐτοὺς τοὺς ἐχθροὺς ἡ ἀφουβία τοῦ ὑπὸ τὸν Χατση-Μιχάλην ἱππικοῦ ἀντιπαραταχθέντος, ἃν καὶ τόσον ὀλίγου, πρὸς τὸ πολυάριθμον ἐχθρικόν καὶ ἐμποδίσαντος εὐτυχῶς τὴν πρόδόν του· ἤριστευσαν καὶ οἱ κατέχοντες τὰς ἄλλας θέσεις Ἑλληνες· ἐν μόνον ὀχύρωμα ἔχασαν, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον τὸ ἀνέκτησαν, ὥστε πολεμοῦντες οἱ ἐχθροὶ κατ' ἀρχὰς ἐπὶ βλάβῃ, κατήντησαν νὰ πολεμῶσιν ἐπὶ ἀμύνῃ καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ ἀπομακρυνθῶσι τὴν β' ὥραν μετὰ μεσημβρίαν κακῶς ἔχοντες· πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἐφονεύθησαν καὶ ἐπληγώθησαν· ἐκ δὲ τῶν Ἑλλήνων ἐφονεύθησαν 3 καὶ ἐπληγώθησαν 20.

Οἱ Ἑλληνες, ἐμψυχωθέντες ἐπὶ τῇ νίκῃ ταύτῃ, ἔβαλαν κατὰ νοῦν νὰ προσβάλωσι τοὺς πρὸς τὸν Πειραιᾶ ἐχθρούς, καὶ 1000 ἐξ αὐτῶν ἐτοιμάσαντες τὴν 17 δεμάτια σχοίνων ὑπῆγαν τὴν νύκτα κατὰ διαιταγὴν τοῦ Κιραϊσκάκη εἰς ἀνέγερσιν ὀχυρώματος· ἀλλ' ἐν ᾧ εἰργάζοντο, ἠκούσθη κρότος· οἱ πλεῖστοι ὑπέθεσαν, ὅτι ἦσαν καλπάσματα ἵππων καὶ ἔγειναν ἐν τῷ ἄμα ἀφαντοί· ἀλλ' ὁ ἀκουσθεὶς κρότος ἦτο κάλπασμα ἑνὸς καὶ μόνου ἵππου φέροντος εἰς κατασκευὴν τοῦ ὀχυρώματος πυάκια καὶ ἄξινας· μαθόντες δὲ κατ' ὁδὸν οἱ λειποτάκται τὴν ἀληθῆ τοῦ φόβου των αἰτίαν ἐπανήλθαν καὶ ἐτελείωσαν τὸ ἔργον των. Οἱ δὲ Τοῦρκοι, ἰδόντες τὴν ἐπαύριον τὸ ἀνεγερθὲν ὀχύρωμα, καὶ νοήσαντες τὸν σκοπόν, ἐπεχείρησαν τὴν ἐπιούσαν νύκτα ν' ἀνεγείρῳσι καὶ οὗτοι ἄλλο πλησίον αὐτοῦ. Ἐφώρμησαν οἱ Ἕλληνες, ἵνα τοὺς ἐμποδίσωσιν, ἀλλ' ἀπέτυχαν καὶ ἔπαθαν, φονευθέντων τριῶν καὶ πληγωθέντων πολλῶν. Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν

ταύτην, ἐπεχείρησαν νὰ ἀνεγείρῳσιν ἄλλο διὰ νυκτὸς πλησίον τοῦ τουρκικοῦ· ἀλλὰ, φρονεῦντος ἐνός τῶν ἐργατῶν καὶ πληγῶθέντος ἄλλου, ἔφησαν οἱ λοιποὶ τὰ πτυχάρια καὶ τὰς ἀξίνας καὶ ἐπανῆλθαν εἰς τὸ στρατόπεδον ἄπρακτοι. Ἐφρονεύθησαν δὲ κατὰ τὸν ἀκροβολισμὸν ἐκείνης τῆς νυκτὸς ὁ ὀπλαρχηγὸς τῆς Ἑρμιόνης Μίτσας καὶ ὁ ἐκ Στερνίτσης Μηλιώνης· ἔκτοτε παρητήθησαν οἱ Ἕλληνες τῶν τοιούτων ἐπιχειρήσεων.

Εἶπαμεν, ὅτι ἡ πικρουσία τοῦ Κοχράνου ἔβαλεν εἰς μεγάλην κίνησιν ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Ἐν ᾧ ἐκινδύνευεν ἡ Ἑλλάς, ὁ ἀνὴρ οὗτος δὲν ἔπαιε κομπορρημονῶν ὅτι θὰ ἐπανωρθοῦτο ἡ βυζαντινὴ αὐτοκρατορία, καὶ ὅ' ἀνυψοῦτο ἡ ἐλληνικὴ σημαία ἐπὶ τῆς ἀγίας Σοφίας· ἀφ' οὗ δὲ ὠρκίσθη ἐνώπιον τῶν ἐν Τροιζήνι πληρεξουσίων καὶ ἀνεδέχθη τὴν ὑπέρσεϊν, ἐξέδωκε προκήρυξιν τῆς αὐτῆς ἐννοίας (α).

Ἄλλ', ἐν ᾧ τοιαῦτα ἐκομπορρημόνει, γράμματα στελλόμενα ἐπανειλημμένως παρὰ τῶν ἐν ἀκροπόλει ἐλεεινολόγουν τὴν ἀθλίαν κατάστασιν των, ἐξετραγώδουν τὰς ἐκ τοῦ χειμῶνος κακοπαθείας καὶ ἀσθενείας, τὴν στέρησιν ἱατρῶν καὶ ἱατρικῶν, τὴν σπάνιν πολεμευδίων καὶ τροφῶν, καὶ ἔλεγαν, ὅτι ἐπιπτεν ἀφεύκτως ἡ ἀκρόπολις, ἂν ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν δὲν ἤρχετο ἔξωθεν βοήθεια εἰς λύσιν τῆς πολιορκίας, ἢ τοῦλάχιστον εἰς ἀλλαγὴν τῆς πασχούσης φρουρᾶς καὶ εἰς ἐξαγωγὴν τῶν γυναικῶν, παιδίων καὶ ἀδυνάτων. Ἀντήχησαν αἱ λυπηραὶ αὗται εἰδήσεις καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα, καὶ ποτὲ ἡ φωνὴ τῶν πασχόντων Στερεοελλαδιτῶν δὲν ἠκούσθη τόσον εἰς τὰ ὦτα τῶν Πελοποννησίων ὅσον ἐπὶ τοῦ κινδύνου τῆς ἀκροπόλεως. Ἐκτὸς τῶν πρὸ καιροῦ ἐκστρατεύσαντων Κορινθίων ὑπὸ τοὺς Νοταράδας, ἐξεστράτευσαν ἀλληλοδιαδύχως ἐπὶ τῇ εἰδήσει ταύτῃ 2500 ὑπὸ τὸν Γενναῖον, τὸν Χρύσανθον Σισίνην, καὶ ἄλλους ἄλλων ἐπαρχιῶν τῆς Πελοποννήσου ὀπλαρχηγούς· ἐμίσθωσε καὶ ὁ Κοχράνης 1000, τοὺς πλείστους Ὑδραῖους καὶ Σπετσιώτας, καὶ τοὺς ἔθεσεν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ ταγματάρχου Οὐρκουάρτου εἰς βοήθειαν τῆς ἀκροπόλεως· ἐστρατολογήθησαν καὶ ἐν Νάξῳ 200 Κρήτες ὑπὸ τὸν Καλλέργην μεταβάντα ἐκεῖ ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου· συνεξεστράτευσαν καὶ ὅλοι οἱ ἐν Σαλαμῖνι Στερεοελλαδιτῇ· μετέβησαν εἰς τὸ στρατόπεδον κατὰ προτροπὴν τοῦ ἀρχιστρατῆγου καὶ οἱ καθήμενοι δι' ἀντίζηλίας ἄπρακτοι ἐν Περαιῶρξ, Λουτρακίῳ καὶ Καλαμακίῳ, Σουλιῶται.

συνηγωνίζοντο καὶ 180 τακτικοὶ ὑπὸ τὸν Ἰγγλέσιν καὶ 26 φιλέλληνες· παρήσαν καὶ δύο ἔλαι ἡ μὲν ὑπὸ τὸν Ἀλμείδαν, ἡ δὲ ὑπὸ τὸν Χατσοῦ-Μιχαήλιν· ὥστε οἱ ἐν Ἀττικῇ συνελθόντες πεζοὶ καὶ ἱππεῖς συνηριθμοῦντο τὴν 10 Ἀπριλίου εἰς 10,000· χάρις δὲ εἰς τὴν συνδρομὴν τῶν φιλελληνικῶν ἐταιριῶν, τὸ στρατόπεδον δὲν ἔπασχεν ἔλλειψιν τροφῶν· ἔδαπάνησε καὶ ὁ Κοχράνης μέρος ὧσων ἔφερε χρημάτων εἰς διατήρησιν αὐτοῦ.

Μάρτιος

Καθημερινοὶ σχεδὸν ἀκροβολισμοὶ Ἑλλήνων καὶ Τούρκων συνέβαιναν περὶ τὰς Ἀθήνας. Τὴν δὲ 22 παραλαβὼν ὁ Καραϊσκάκης τὸ ἱππικὸν καὶ ἱκνοὺς πεζοὺς ὑπὸ τὸν Μπουσγὸν ἐκίνησε πρὸς τὸ μέρος τοῦ Δαφνίου, ὡς πλησιέστερον τῆς ἀκροπόλεως, εἰς ἐμψύχωσιν τῶν πολιορκουμένων· καὶ τοὺς μὲν πεζοὺς ἐτοποθέτησεν ἐντὸς τοῦ στενώματος, αὐτὸς δὲ μετὰ τοῦ ἱππικοῦ κατέλαβε τὸν ἐλαιῶνα. Ὁ Κιουταχλῆς ἦλθε τὴν αὐτὴν νύκτα πλησίον τῆς θέσεως ἐκείνης μεθ' ἱκανῶν πεζῶν καὶ ἱππέων καὶ ἔμεινεν ἀφανῆς ὅπισθεν τῶν λόφων, ἐφ' ὧν ἔκειντο τὰ ἀντικρὺ τοῦ μετοχίου ὀχυρώματά του, σκοπεύων ἴσως νὰ πέσῃ τὴν ἐπαύριον αἰφνης ἐπὶ τοὺς ἐν μετοχίῳ· ἀλλ' ἰδὼν ἀπροσδοκῆτως πλησίον αὐτοῦ τὸ ἐλληνικὸν ἱππικὸν ἐπέπεσε καὶ ἔστειλε καὶ μέρος τοῦ στρατεύματός του κατὰ τῶν περὶ τὸν Μπουσγὸν. Οὗτοι προσβληθέντες αἰφνης ἀπεμακρύνθησαν, καὶ οἱ ἐχθροὶ κατέλαβαν τὸ στένωμα. Ὡπισθοδρόμησε πρὸς τὸ στένωμα καὶ τὸ ὑπὸ τὸν Καραϊσκάκην ἱππικὸν ὡς ἀδύνατον ν' ἀντισταθῇ, σκοπεύον νὰ ἐπανέλθῃ δι' ἐκείνης τῆς ὁδοῦ εἰς τὸ ἐν Κερατσηνίῳ στρατόπεδον· ἀλλὰ εὐρὺν παρ' ἐλπίδα τὴν θέσιν προκατειλημμένην συνήψε τρίωρον μάχην, ἐλθόντων καὶ ἄλλων Ἑλλήνων καὶ Τούρκων εἰς ἐπικουρίαν τῶν μαχομένων. Οἱ Ἕλληνες διέβησαν τὸ στένωμα καὶ ἐπανῆλθαν εἰς τὸ στρατόπεδον, ἀλλὰ 19 ἐσκοτώθησαν καὶ ἐπληγώθησαν, καὶ 14 ἵπποι ἔπεσαν· ἔπαθαν καὶ οἱ ἐχθροὶ δεινὰ παθήματα. Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ σχεδὸν μέρους συνέβη, ἀρχομένου τοῦ Ἀπριλίου, καὶ ἄλλη μάχη φονικωτέρα τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος ἀφορμὴν λαβοῦσα ἐκ τῆς ἀνεγέρσεώς τινων ὀχυρωμάτων. Ἐπεσαν καὶ κατὰ τὴν 20 Ἕλληνες, ἐν οἷς καὶ ὁ Βασίλης Δαγκλῆς, καὶ ἐπληγώθησαν 10· ἐφονεύθησαν καὶ ἐπληγώθησαν καὶ 18 ἵπποι καὶ διεκρίθη ὑπὲρ πάντα ἄλλον ὁ Καραγεώργης Βούλγαρος ἱππομαχῶν μόνος πρὸς πολλοὺς ἱππεῖς καὶ ἀριστέων· ἔπαθαν καὶ οἱ Τούρκοι πολλὰν ζημίαν.

Οἱ δὲ ἔγκλειστοι δὲν ἔπαυαν γράφοντας, ὅτι ἡ ἀκρόπολις ἔπιπτε δι' ἔλλειψιν τῶν ἀναγκάων, ἂν ἐντὸς ὀλίγου δὲν ἐβοηθεῖτο, καὶ κατηνέγκασαν τὰς πολιτικὰς καὶ πολεμικὰς Ἀρχὰς τῆς Ἑλλάδος νὰ μὴ μεταχειρισθῶσι τοὺς ἀσφαλεστέρους τρόπους εἰς σωτηρίαν αὐτῆς ὡς βραδυτέρους, ἀλλὰ τοὺς ἐπικινδυνωτέρους ὡς ταχύτερους. Ἐσχεδιάζεν ὁ ἀρχιστράτηγος νὰ φέρῃ σωτήριον ἀνταγωνισμὸν δι' ἀποστολῆς στρατευμάτων καὶ πλοίων εἰς τὰ παράλια τῆς Ἀλβανίας καὶ ν' ἀναγκάσῃ τοιοῦτοτρόπως τοὺς πολιορκοῦντας τὴν ἀκρόπολιν Ἀλβανοὺς νὰ τρέξωσιν εἰς ὑπεράσπισιν τῶν οἰκιῶν καὶ συγγενῶν των· ὁ Καραϊσκάκης ἐπεθύμει πάντοτε νὰ καταληφθῶσι τὰ στενὰ τῶν Θερμοπυλῶν καὶ ὁ Ὁρωπός, καὶ κοπῇ ἡ μετὰ τοῦ στρατοπέδου τοῦ Κιουταχῆ κοιωνία Θεσσαλίας καὶ Εὐβοίας, ὅθεν ἐστέλλοντο εἰς τὸ στρατόπεδον αἱ τροφαὶ καὶ τὰ ἄλλα ἀναγκάζοντα. Ἀλλὰ καὶ τὰ δύο ταῦτα σχέδια ἐγκατελείφθησαν ὡς μὴ ἱκανὰ νὰ φέρωσι ταχὺ ἀποτέλεσμα, ἐξ οὗ καὶ μόνου, κατὰ τὸ γράφειν τῶν ἐγκλειστών, ἐκρέματο ἡ σωτηρία τῆς ἀκροπόλεως.

Τὴν 7 Ἀπριλίου κατῆρεν ἐξωθεν τοῦ Φαλήρου ναυτικὴ μοῖ- Ἀπρίλιος
ρα, ὃ ἐστὶ δικάταρτά τινα καὶ ἡ φρεγάτα Ἑλλάς, φέρουσα τὸν ἀρχινάυαρχον καὶ τὸν ἀρχιστράτηγον, οἵτινες ἀπέβησαν εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ ἐν τῷ στρατοπέδῳ τοῦ Κεραιτηνίου Καραϊσκάκη· ἐπροπορεύετο δὲ αὐτῶν ἑλληνικὴ σημαία. Ὁ Κοκράνης ἐλάλησε πολλὰ διὰ τοῦ διερμηνέως περὶ τῆς ταχείας λυτρώσεως τῆς ἀκροπόλεως, ἐπέμεινεν εἰς τὸ νὰ πέσωσιν οἱ Ἕλληνες ὅσον τάχιον εἰς τὸ ἐχθρικὸν στρατόπεδον πρὸς λύσιν τῆς πολιορκίας, ἢ ἀντικατάστασιν τῆς φρουρᾶς καὶ εἰσαγωγὴν τῶν ἀναγκάων, καὶ μετὰζὺ λόγων, ἐμπήξας εἰς τὴν γῆν τὴν παρ' αὐτῇ σημαίαν, εἶπε στραφεῖς πρὸς τοὺς στρατιώτας, «Στρα-»
» τιῶται, ὅστις ἐξ ὑμῶν στήσῃ ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως τὴν ση-»
» μαίαν ταύτην ἢ λάβῃ γέρας χίλια δίστηλα, τὸ δὲ συνο-»
» δεῦον τὸν σημιοφόρον σῶμα δεκκισχίλια· μετὰ τὴν συν-»
» ἑντευξιν ταύτην ἐπανῆλθον ὁ στόλαρχος καὶ ὁ ἀρχιστράτηγος εἰς τὰ πλοῖα εὐφημούμενοι.

Τὴν δὲ ἐπὶ οὐρον ἀπέβησαν εἰς Φάληρον οἱ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Οὐρκουάρτου, καὶ συμπαραλαβόντες καὶ τοὺς ἐκεῖ ὑπὸ τὸν Μικρυγιάννην Ἀθηναίους ἐκίνησαν πρὸς τὰ ἐχθρικὰ ὀχυρώματα, καὶ πολεμοῦντες ἐπλησίασαν ἐντὸς πιστολίας· τῶσον δὲ ἐπροβήθησαν οἱ ἐχθροί, ὥστε ἔσπευσαν νὰ φέρωσιν ἐντὸς τοῦ

μοναστηρίου τοὺς ἐξώθεν βόσκοντας ἵππους καὶ ἄλλα ζῶα. Κατὰ τὸν ἀκροβολισμὸν τοῦτον διαρκέσαντα μέχρι τῆς νυκτὸς ἐπληρώθησαν 11 Ἑλληνες. Ἐξ ἐκείνης δὲ τῆς ἡμέρας μέχρι τῆς 13 καθημερινοὶ συνέβαιναν ἀκροβολισμοί. Οἱ δὲ ὑπὸ τὸν Μακρυγιάννην Ἀθηναῖοι, οἱ ὑπὸ τὸν Ἰγγλέσην τακτικοὶ καὶ ἄλλοι, πλήρεις ὅλοι ζήλου ἐπροχώρησαν ὀχυροποιῶντες ὑπὸ τὴν ὑπεράσπισιν τοῦ πυρὸς ἐλαφρῶν τινων κανονίων μέχρι τῶν ἄκρων τοῦ ἐλκιῶνος, προσβάλλοντες καὶ προσβαλλόμενοι. Τὴν δὲ 13 χωρὶς τινος προμελέτης καὶ ἐκ μικρᾶς αἰτίας ἐγένετο σημαντικὴ μάχη. 30 στρατιῶται ἀπέβησαν εἰς τὸ μεταξὺ τῶν λιμένων τῆς Μουνηχίας καὶ τοῦ Πειραιῶς ἀκρωτήριον παρὰ τὸν τάφον τοῦ Θεμιστοκλέους μετὰ μεσημβρίαν, καὶ βοηθούμενοι ὑπὸ δύο κανονοφόρων προσέβαλαν ἐχθροὺς τινας πλησίον τῆς θέσεως ἐκείνης ὠχυρωμένους. Ἡ ὀλίγων κατ' ἀρχὰς μάχη ἐγένετο μετὰ μικρὸν πολλῶν, καὶ ὁ Κοχράνης, ὅστις ἔτυχε νὰ εὐρεθῇ τὴν ὥραν ἐκείνην ἐπὶ τῆς ξηρᾶς καὶ νὰ παρκτηρῇ διὰ τοῦ τηλεσκοπίου τὰς θέσεις τῶν ἐχθρῶν, ἰδὼν τὰ γινόμενα καὶ ἐνθουσιασθεὶς, ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν τῶν παρευρεθέντων στρατιωτῶν καὶ ἀκολουθούμενος παρ' αὐτῶν ἐπροχώρησε πρὸς τὸ μοναστήριον ἐκθέτων ἑαυτὸν ὑπὲρ πάντα ἄλλον εἰς τὸ πῦρ τῶν ἐχθρῶν καὶ καλῶν τοὺς λοιποὺς Ἑλληνας εἰς γενικὴν μάχην. Ἡ φωνὴ του ἠκούσθη, καὶ τὸ παράδειγμά του ἠλέκτρισεν ὅλους. Ὡρμησαν οἱ ἐν τῷ Φαλήρῳ, ὦρμησαν καὶ οἱ ἐν Κερατσηνίῳ, ὁμιλῶμενοι ὅλοι ποῖοι νὰ φανῶσιν ἐνώπιον τοιοῦτου ἀνδρὸς ἀνδρειότεροι τῶν ἄλλων, ἐπυροβόλησαν συγχρόνως καὶ τὰ κανονοστάσια, καὶ ἄλλα μὲν τῶν ἐχθρικῶν ὀχυρωμάτων ἐπάτησαν ἐξ ἐφόδου οἱ Ἑλληνες, ἄλλα δὲ ἐγκατέλειψαν οἱ κατέχοντες αὐτὰ ἔμποδοι, ὥστε ἐν μιᾷ ὥρας διαστήματι 9 ἐχθρικά ὀχυρώματα ἔμειναν ὑπεξούσια τῶν Ἑλλήνων, καὶ οἱ ἐν αὐτοῖς ἐχθροὶ οἱ μὲν ἐπανῆλθαν εἰς τὸ περὶ τὴν πόλιν στρατόπεδον φεύγοντες, οἱ δὲ κατέφυγαν εἰς τὸ μοναστήριον. 60 Τοῦρκοι καὶ 8 Ἑλληνες ἦσαν οἱ πεσόντες καὶ παθόντες τὴν ἡμέραν ἐκείνην. Μετὰ τὴν μάχην ταύτην κατέλαβαν οἱ Ἑλληνες ὅλην τὴν γραμμὴν, ἀπὸ Φαλήρου μέχρι τῶν ὑψωμάτων τοῦ Κορυδαλοῦ, ἔχοντες ἐν τῷ μέσῳ μόνους ἐχθροὺς τοὺς ἐν τῷ μοναστηρίῳ, ὡς 300, ἀποχωρισθέντας τῶν ἄλλων. Τοῦτου δὲ γενομένου, μετέφερεν ὁ Καραϊσκάκης τὴν σκηνὴν του ἐκ Κερατσηνίου εἰς Πειραιᾶ· τόσον δὲ ἐχῶρη καὶ τόσας ἐλπίδας συνέλαβεν ἐπὶ

τῇ νύκτι ταύτῃ ὁ πρωταίτιος αὐτῆς Κοχράνης, ὥστε κοινοποιῶν τὰ κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην συμβάντα τῇ ἀντικυβερνητικῇ ἐπιτροπῇ ἔλεγεν ὅτι, ἂν τὴν ἐπαύριον ἐφέροντο οἱ Ἕλληνες ὅπως τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ἡ πολιορκία ἐλύετο. Τῷ ὄντι, ὁ ἀκράτητος οὗτος ἀνὴρ ἐπρόβαλε νὰ κινήσωσι τὴν ἐπαύριον τὰ στρατεύματα πρὸς τὴν ἀκρόπολιν· ἀλλ' ὁ Τσώρτσης καὶ ὁ Καραϊσκάκης ἠναντιώθησαν, μὴ θέλοντες νὰ ριψοκινδυνεύσωσι τὰ πάντα· ὁ Καραϊσκάκης μάλιστα εἶπεν, ὅτι οὔτε βῆμα θὰ ἐπροχώρει, ἐν ὅσῳ οἱ ἐχθροὶ κατεῖχαν τὸ μοναστήριον. Δυσηρεστήθη ὁ Κοχράνης, ἀλλ' ἠναγκάσθη νὰ παραδεχθῇ τὴν ὀρθὴν ταύτην γνώμην, καὶ τὴν 14 ἐκίνησαν οἱ Ἕλληνες ἐπὶ τοὺς ἐν τῷ μοναστηρίῳ, ἔφεραν πλησιέστερον τὰ κανόνιά των, μετέφεραν εἰς Πειραιᾶ τὴν φρεγάταν καὶ ἄλλα πλοῖα καὶ προσέβαλαν τὸ μοναστήριον διὰ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης ὅλην τὴν ἡμέραν κανονοβολοῦντες καὶ τουφεκίζοντες. Ὁκτακοσίας κανονίους ἔρριψε μόνῃ ἢ φρεγάτῃ, ἀνέτρεψε τὴν ὀροφὴν τοῦ μοναστηρίου καὶ μέρος τῶν τοίχων του, καὶ ἐφαίνετο ὅτι ἔθαπτε τοὺς ἐγκλείστους ὑπὸ τὰ ἐπισυσσωρευόμενα ἐρείπια. Ἀλλ' ὅσον μέγας ἦτον ὁ κίνδυνος, τόσον μεγάλη ἐφάνη καὶ ἡ ἀνδρεία τῶν κινδυνευόντων· δις καὶ τρίς ὤρμησαν οἱ Ἕλληνες νὰ κυριεύσωσιν ἐξ ἐφόδου τὸ κατὰ στραφὲν μοναστήριον, ἀλλ' οἱ 300 γενναίως τοὺς ἀπέκρουσαν· εἶναι δὲ ἄπορον πῶς ὁ δραστήριος Κιουταχῆς, καθήμενος ἀργὸς ἐν τῷ στρατοπέδῳ του, καὶ βλέπων τοὺς ἀτρομήτους πολεμιστάς του ἀγωνιῶντας, δὲν ἔτρεξεν εἰς βοήθειαν. Τὴν νύκτα ἔγεινεν ἐπὶ τῇ αἰτήσει τῆς φρουρᾶς τοῦ μοναστηρίου ἀναχωρή, καὶ ὑπῆγαν δύο ἐξ αὐτῆς εἰς τὴν νυαρχίδα πρὸς συμβιβασμόν, ἀλλὰ δὲν ἐσυμβιβάσθησαν· διότι οἱ μὲν ἐζήτησαν νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις στρατόπεδόν των φέροντες τὰ ὅπλα καὶ τὰ πράγματα των, ὁ δὲ στόλαρχος τοῖς ἐχάριζε μόνον τὴν ζωὴν. Διαιρέσεως δὲ τῆς ἀναχωρή, ἠῤτομώλησαν πρὸς τοὺς Ἕλληνας ἐκ τῶν ἐν τῷ μοναστηρίῳ 30 Χειμαριῶται Χριστιανοί, συναινούσης ὅλης τῆς φρουρᾶς διὰ τὴν σπάνιν τῶν τροφῶν. Ἀλλ' ὅσον ἀξιεπικινός ἐφάνη ἡ τουρκικὴ φρουρὰ τοῦ μοναστηρίου μαχομένη, τόσον ἠμαύρωσε τὴν δόξαν της ἐπὶ τῆς ἀναχωρή φονεύσασα τὸν πρὸς αὐτὴν σκληνέτα παρὰ τοῦ Οὐρ-κουάρτου καὶ φέροντά τινες ἐπὶ συμβιβασμῶ προτάσεις· ἐπυροβόλησε δὲ μετὰ ταῦτα καὶ τοὺς ἐν τῷ πλοιαρίῳ τῆς ναυαρχίδος φέροντι ὑπὸ λευκὴν σημαίαν τὸν γραμματέα τοῦ στολάρ-

χου. Ἡ διττὴ αὕτη ἀνύσιος πρᾶξις διήγειρε δικαίαν ἀγανάκτησιν κατὰ τῶν ἐν τῷ μοναστηρίῳ. Ἐφρύαττε δὲ κατ' ἐξοχὴν ὁ Κοχράνης, ὁ προτοῦ θαυμάζων τὴν ἀνδρίαν των, ἐκάλει τοὺς Ἕλληνας εἰς ἔφοδον καὶ ἐξολόθρευσίν των ὡς παρασπόνδων, καὶ δὲν ἤθελε πλέον ν' ἀκούῃ συμβιβασμόν· καὶ ἐπειδὴ οἱ Ἕλληνες δὲν ἐπέπιπταν, τοὺς ἐπέπληττε, τοὺς ὕβριζεν ὡς ἀνάνδρους καὶ ἠπειλεῖ ὅτι, ἂν δὲν ἐκυρίευαν ἀμέσως τὸ μοναστήριον, θ' ἀνεχώρει. Ἠγανάκτησαν οἱ ὀπλαρχηγοὶ ὕβριζόμενοι· ἠγανάκτησε καὶ αὐτὸς ὁ Καραϊσκάκης καὶ στραφεῖς πρὸς τοὺς ὀργὴν πνέοντας συναδέλφους του, « βλέπω », τοῖς εἶπεν, « ὅτι » κακὰ θὰ τὰ πάμε μὲ τούτους τοὺς φράγκους· φοβοῦμαι πῶς » θὰ μᾶς χάσουν μὲ τὴν ἀβασταγιά τους· ἀλλὰ πρέπει νὰ τοὺς » οἰκονομήσωμεν ». Ὁ Κοχράνης δὲν ἀνεχώρησεν ὡς ἠπειλήσεν, ἀλλ' ἐγκοτῶν, διότι δὲν εἰσηκούετο, ἀπεχωρίσθη καὶ ἐκάθητο ἐντὸς τοῦ πλοίου του· ἂν εἶχεν ὅμως ὑπομονὴν μίαν ἡμέραν, ἢ ἀπλὴ πολιορκία ἤρκει εἰς τὴν ἄνευ ἐφόδου καὶ ἄνευ παραμικροῦ πυροβολισμοῦ πτώσιν τοῦ μοναστηρίου, διότι μόλις εἶχαν οἱ ἐγκλειστοὶ μιᾶς ἡμέρας τροφήν, καὶ ἡ συγκοινωνία αὐτῶν καὶ τοῦ στρατοπέδου των ἦτο διακεκομμένη. Ἄλλ' ὁ ἀνυπόμονος λόρδος ἐθεώρει μίαν ἡμέραν ὡς ὀλόκληρον ἔτος, διὰ τοῦτο τὴν ἐπαύριον περὶ τὴν μεσημβρίαν ἤρχισαν ἐκ νέου πρὸς εὐχαρίστησίν του οἱ κατὰ τοῦ μοναστηρίου κανονοβολισμοί, ἀνεγερθέντος ἐρ' ἐσπέρας ἄλλου κανονοστασίου. Οἱ Τούρκοι κριτεστενοχωρήθησαν καὶ ἐξήτησαν ἐκ νέου συμβιβασμόν. Ἀποχωρισθέντος τοῦ Κοχράνου, ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τῶν πραγμάτων ὁ ἀρχιστράτηγος, ἀνὴρ μέτριος καὶ εἰδήμων τοῦ τρόπου τοῦ πολέμου τῶν Ἑλλήνων. Οὗτος ἔδωκεν ἄδειαν τῷ Καραϊσκάκῃ νὰ διαπραγματευθῇ τὰ τοῦ συμβιβασμοῦ καὶ δεχθῇ τοὺς ὅρους οὓς ἀπέριψε πρὸ ὀλίγου ὁ Κοχράνης. Ἐπ' αὐτοῖς τοῖς ὅροις ἐγένετο ὁ συμβιβασμός, καὶ τὴν 16 ὁ Καραϊσκάκης, ἂφ' οὗ παρέλαβε τὰς σηκίας τῶν ὑποσπόνδων, τοὺς κατέταξε μετὰ τὴν μεσημβρίαν ἔμπροσθεν τοῦ μοναστηρίου κατὰ τὸ πρὸς τὴν ξηρὰν μέρος, καὶ εἰς ἀσφάλειαν ἔβαλε τοὺς ἵππεῖς μετὰ τῶν αὐτῶν καὶ τοῦ κατέχοντος τὰς πλησίον θέσεις ἑλληνικοῦ στρατεύματος· ἠσφάλισε δὲ καὶ τὰς ἄλλας πλευράς των, καὶ ἐν τῷ κέντρῳ ἐτέθησαν ἐπὶ τῇ αἰτήσει τῶν ὑποσπόνδων ὁ Καραϊσκάκης, ὁ Τσιβέλλας, ὁ Βάσσος καὶ ἄλλοι ὀπλαρχηγοὶ ὡς ὄμηροι. Κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον ἤρχισαν οἱ ὑπόσπονδοι νὰ βραδίωσι

τακτικῶς πρὸς τὸ στρατόπεδόν των· ἀλλὰ μόλις ἀπεμακρύνθησαν ὀλίγη βήματα, καὶ χιλιάδες στρατιωτῶν Ἑλλήνων ἐπάτησαν τὴ κενωθὲν μιναστήριον ἐπ' ἐλπίδι λαφυραγωγίας· μὴ εὐρόντες δὲ ἐν αὐτῷ ὅ,τι ἐπροσδύκων, παρηκολούθουν τοὺς ἀναχωροῦντας πονηρὰ βουλευόμενοι. Ἀφ' οὗ δ' ἔφθασαν οἱ ὑπόσπονδοι εἰς τὸ παρὰ τῷ λιμένι ἀλίπεδον, ἤπλωσέ τις τῶν Ἑλλήνων χεῖρα εἰς ἀρπαγὴν τῆς σπάθης ἐνὸς αὐτῶν· οὗτος τὸν ἀπέκρουσεν· ὁ Ἕλληνα δὲν παρητήθη τοῦ σκοποῦ του, ὁ Τούρκος ἐπιστόλισε τὸν Ἕλληνα, καὶ ὁ Ἕλληνα ἐτουφέκισε τὸν Τούρκον. Τότε οἱ παρηκολούθουντες καὶ ζητοῦντες ἀφορμὴν κηταστροφῆς καὶ λαφυραγωγίας προσέβηλιν ἀδιακρίτως τοὺς μηδὲν πταίσαντας ὑποσπόνδους τουφεκίζοντες· ἀντετουφέκισαν καὶ οὗτοι, καὶ ἡ ταραχὴ καὶ ἡ σύγχυσις διεχύθησαν παντοῦ ἐν τῷ ἄμ. Ὁ Καραϊνίκης καὶ οἱ λοιποὶ ἀρχηγοί, οἱ ἐν μέσῳ τῶν πασχόντων ἐχθρῶν, ἔτρεχαν φωνάζοντες εἰς συστολὴν τῶν φονέων, ἀλλ' οὔτε τοὺς ἤκουέ τις οὔτε ἐσυλλογίζετο ὅτι ἐκινδύνευον ὡς ὑποχείριοι τῶν ἀδίκως θανατουμένων καὶ ὡς ἐγγυηταὶ τῆς ζωῆς των. Καταδιωκόμενοι, φονευόμενοι καὶ ἀμυνόμενοι ὅπως ἐδύναντο οἱ Τούρκοι, ἔφθασαν πλησίον τῶν δύο τελευταίων ὀχυρωμάτων τοῦ ἐλληνικοῦ στρατοπέδου κατεχομένων τοῦ μὲν παρὰ Σουλιωτῶν ὑπὸ τὸν Κώσταν Μπότσαρην, τοῦ δὲ παρὰ Πελοποννησίων ὑπὸ τὸν Νικήταν· ὅχι δὲ μακρὰν τῶν ὀχυρωμάτων τούτων διέμενεν ἡ προφυλακὴ τοῦ τουρκικοῦ στρατοπέδου κατέχουσα λόφον ὠχυρωμένον διὰ κανονίων. Καὶ οἱ μὲν περὶ τὸν Μπότσαρην καὶ Νικήταν ἀφήσαντες ἐντὸς τῶν ὀχυρωμάτων τινὰς τῶν στρατιωτῶν ἔτρεξαν μετὰ τῶν λοιπῶν πρὸς λύτρωσιν τῶν πασχόντων ἀπωθοῦντες τοὺς ἀνηλεεῖς καταδιώκτας· ἀλλ' οἱ κατέχοντες τὸν λόφον ἐχθροί, βλέποντες τὴν ὁρμὴν καὶ τὴν ἀπειθειαν τῶν Ἑλλήνων καὶ ὑποπτεύοντες μὴ ὁρμήσῃσι καὶ ἐπ' αὐτούς, ἐκανονοβόλουν ἀδιακρίτως ἐπὶ τοῦ σωροῦ φονεύοντες ἐχθροὺς καὶ φίλους· ἐντεῦθεν ἐπερίσσευσε τὸ κακόν, καὶ ἔως οὗ ἔφθασαν οἱ καταδιωκόμενοι εἰς τὸν λόφον, ὅπου ἦσαν σωτηρίαν, 200 ἐξ αὐτῶν ἐθυσίσθησαν ὑπὸ τῷ πῦρ ἐχθρῶν καὶ φίλων.

Ἡμέρα ἀγανακτήσεως καὶ βαρυθυμίας ἦτο διὰ τοὺς ἀρχηγούς καὶ τοὺς ὀπλαρχηγούς τοῦ ἐλληνικοῦ στρατοπέδου ἡ βδελυρὰ ἐκείνη ἡμέρα, καὶ παρ' ὀλίγον ἔφερε τὴν διάλυσιν ὅλου τοῦ στρατοπέδου. Ὁ Κοζράνης, ὅστις ἐκάθητο ἀπρακτος ἐν

τῷ πλοίῳ του, διέταξε νὰ ἀποχωρισθῶσι τοῦ ἐλληνικοῦ στρατοπέδου ἐπὶ τῆς ἐξόδου τῶν ὑποσπόνδων ὅλοι οἱ ὑπὸ τὰς ὁδηγίαις του Ὑδραϊσπετσιῶται, διὸ καὶ δὲν συνεμέθεζαν τῆς μιαιφάνειας· περὶ πολλοῦ δὲ ποιούμενος νὰ γένῃ περὶ γνωστον, ὅτι ἀθῶος ἦτο τοῦ παρασπόνδου χυθέντος αἵματος, ἐκήρυξεν ὅτι οὐδεὶς τῶν περὶ αὐτὸν ἐνείχετο ἐν τῇ μιαιφονίᾳ, οὐδ' αὐτὸς ἐν τῇ συνθήκῃ· ὁ Ἰσώρτης ἔπεσε καὶ αὐτὸς εἰς ἄκραν ἀθυμίαν καὶ ὑποπτειῶν ἄλλα τοιαῦτα καὶ θέλων νὰ προφυλάξῃ τὴν ὑπόληψίν του ἔστειλε τὴν παραίτησίν του κατακρίνων πικρῶς τὸ γεγονός· ὁ δὲ συναγωνιζόμενος Γάρδων ἀνεχώρησε διὰ τὴν αἰτίαν ταύτην ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου· παρητήθησαν τῆς ὑπηρεσίας καὶ ἄλλοι δευτερεύοντες φιλέλληνες· ἠρρώστησεν ἐκ τῆς ὑπερβολικῆς θλίψεώς του καὶ ὁ Καραϊσκάκης· ὁ δὲ Κιουταχῆς μαθὼν τὰ γενόμενα, « ὁ Θεός », εἶπε, « δὲν θ' ἀφῇ » σὲ τὴν μιαιφονίαν ἀτιμώρητον ».

Ἐν τούτοις κατήντησαν τὰ πάντα εἰς ἄκραν περὶ λυσιν ἐξ αἰτίας τῆς βδελυρᾶς ταύτης πράξεως. Ἐξετάσεως δὲ γενομένης εἰς εὖρεσιν τῶν πρωταιτίων, ἐφυλακίσθη ὁ πάντῃ ἀμέτοχος τῆς μιαιφονίας Ἰωάννης Νοταρᾶς, φωραθέντων ὡς πρωταιτίων αὐτῆς τινῶν τῶν στρατιωτῶν του. Μετὰ πολλὰς δὲ ἐξηγήσεις καὶ κοινοποιήσεις τῆς κυβερνήσεως εἰς καταπράξιν τοῦ ἀρχιστρατήγου καὶ τοῦ στολάρχου, ἀπεφάσισαν ὅλοι νὰ παραδώσωσι τὸ γεγονός εἰς τὴν λήθην, καὶ ἤρχισαν ἐκ νέου νὰ φροντίζωσι περὶ τῆς σωτηρίας τῆς ἀκροπόλεως· ἔσπευσαν δὲ πρὸ παντὸς ἄλλου νὰ στείλωσι πρὸς τοὺς ἐγκλείστους ἀγγελιαφύρον εἰς ἐμψύχωσιν των.

Μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ μοναστηρίου, ὁ Κοχράνης ἐπέμενεν ἔτι μᾶλλον εἰς τὸ πρῶτόν του σχέδιον, ὃ ἐστὶ νὰ πέσῃ τὸ ἐλληνικὸν στρατόπεδον εἰς τὸ ἐχθρικὸν ἄνευ ἀναβολῆς, ὥστε ἂν δὲν τὸ διεσκόρπιζε καὶ δὲν ἔλue διὰ μιᾶς τὴν πολιορκίαν, νὰ ἦνοιγε καὶ τὴν ὁδὸν τῆς ἀκροπόλεως πρὸς ἀντικατάστασιν τῆς φρουρᾶς καὶ εἰσαγωγὴν τῶν ἀναγκαιῶν· ἀλλ' ὁ Καραϊσκάκης ἀπεδοκίμαζε τὸ σχέδιον τοῦτο καὶ κατ' ἀρχὰς καὶ τότε ὡς δυνάμενον, ἂν ἀπετύγχανε, νὰ φέρῃ τὴν καταστροφὴν ὅλου τοῦ ἐλληνικοῦ στρατοπέδου, καὶ ἐπιστεύσῃ μᾶλλον ἢ ἐμποδίσῃ τὴν πτώσιν τῆς ἀκροπόλεως· ἔλεγε δὲ εἰς ὑποστήριξιν τῆς γνώμης του, ὅτι ἡ ἄγουσα εἰς αὐτὸ ἀπὸ τῶν τριῶν πύργων, ὅπου ἐπρόκειτο ν' ἀποβῇ τὸ εἰς ἀνάγκαν στρατεύμα, ἦτο μὲν ἡ συνο-

μωτέρᾳ ὁδός, ἀλλ' ἦτο καὶ ἡ κινδυνωδεστέρα, ὡς ὅλη πεδινὴ, ὅλη ἄδενδρος, καὶ ὅλη ἐπιτηδειοτάτῃ εἰς τὰ κινήματα τοῦ πολυαριθμοῦ ἐχθρικοῦ ἱππικοῦ· ὅτι, ἐν ᾧ ἐπρόκειτο νὰ εἰσαγάγῃσι τροφὴν εἰς τὴν πεινωσάν ἀκρόπολιν καὶ πυρίτιδα, τὸ στρατόπεδον μάλιστα εἶχε τὴν εἰς καθημερινὴν τοῦ χρῆσιν ἀναγκαίαν τροφήν, ἡ δὲ πυρῆτις, οὐσα ἐξ ἧς ἐλαφυραγώγησαν τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα ἐσχάτως ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Βώλου, ἦτο κλειστής ποιότητος, καὶ ὅτι ἐν ᾧ ἀναγκαῖον ἦτο νὰ ὀχυρωθῶσι διὰ μιᾶς πλησίον τῆς ἀκροπόλεως οἱ μέλλοντες νὰ ἐκστρατεύσωσιν, ἂν ἐμποδίζετο παρὰ τῶν ἐχθρῶν ἡ εἰς αὐτὴν ἀνάβασις, ὁ ἐνυπάρχων ἀριθμὸς πτυχείων καὶ ἀξινῶν ἦτο πάντῃ ἀνεπαρκής. Τοιαῦτα ἔλεγεν ὁ Καραϊσκάκης εἰς ματαίωσιν τοῦ ὀλεθρίου τούτου σχεδίου, καὶ τὰς ὁρὰς του ταύτας παρατηρήσεις ὑπεστήριζε θερμῶς καὶ ὁ ἀρχιστράτηγος. Ἀλλ' ὁ Κοχράνης δὲν ἔδιδεν ὦτα ἀκοῆς καὶ ὅ,τι ἔλεγεν ἤθελε καὶ νὰ γίνηται. Εἰς μάτην ἡ συνέλευσις τῷ ἔδωκεν ἐξουσίαν μόνον ἐπὶ τῆς θαλάσσης· αὐτὸς ἤρπασε καὶ τὴν ἐπὶ τῆς ξηρᾶς· «ὅπου ἐγὼ ἄρχω» ἔλεγε, «πᾶσα ἀρχὴ παύει»· πρὸ τινων ἡμερῶν τὸν ἐζήτησαν πλοῖα εἰς μετακομιδὴν μέρους τῶν ἐν Πειραιεῖ στρατευμάτων κατὰ τὸν Ὠρωπὸν εἰς ἀντιπερισπασμόν, ἀλλ' ἀπέρριψε τὴν αἴτησιν ἀποκριθεὶς, ὅτι τὰ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν του πλοῖα ἦσαν πάντοτε ἑτοιμα νὰ μετακομίσωσι στρατεύματα πλησιέστερον τοῦ ἐχθροῦ, ὅχι μακρύτερον. Ἐπειδὴ δὲ ἐνόησεν ὅτι οἱ Ἕλληνες ἐπροσδόκων παρὰ τῆς θαυματουργοῦ τοῦ ἀντιλήψεως τὴν σωτηρίαν των, κατεχρῆτο τῆς πρὸς αὐτὸν ὑπολήψεως αὐτῶν καί, ὅσάκις ἀντέτεινέ τις εἰς τὰς ὁρέξεις του, ἠπείλει ν' ἀναχωρήσῃ, ὃ ἐστὶ κατὰ τὰς τότε ἰδέας τῶν ἀνθρώπων ν' ἀφήσῃ τὴν Ἑλλάδα νὰ χαθῇ. Τοιοῦτος ἦτον ὁ Κοχράνης, ἄγων καὶ φέρων κατὰ τὸ δοκοῦν τὰ πράγματα καὶ εἰς οὐδὲν λογιζόμενος τὴν γνώμην τῶν εἰδημονεστέρων του.

Δεκτοῦ δὲ γενομένου διὰ τοὺς ἀνωτέρω λόγους τοῦ τολμηροῦ τούτου σχεδίου, οἱ Ἕλληνες κατεγίνοντο σπουδαίως εἰς ἐκτέλεισιν. Ἡ ἄνοδος εἰς τὴν ἀκρόπολιν ἐπρόκειτο νὰ γένη διὰ τοῦ μέρους τῶν τριῶν πύργων, δι' οὗ ἀνέβησαν ἄλλοτε εὐτυχῶς οἱ περὶ τὸν Φαβιέρον· ἀλλ' ἐθεωρήθη συγχρόνως ἀναγκαῖον νὰ προκαταληφθῶσι πολεμικαὶ τινες θέσεις πρὸς τὸ ἄλλο μέρος πλησιέστερον ὅσον δυνατόν τῶν κατεχόντων τὸν ἐλαιῶνα ἐχθρῶν εἰς ἀντιπερισπασμόν. Ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ ἔπεσάν τινες τῶν

Ἑλλήνων εἰς τὴν πεδιάδα τὴν ἐπ' ἀριστερᾷ τῆς ἀπὸ Πειραιῶς εἰς Ἀθήνας λεωφόρου τὴν νύκτα τῆς 18, καὶ τοποθετηθέντες τινὲς αὐτῶν εἰς προφύλαξιν ἀπὸ ἐνδεχομένης ἐπιδρομῆς τῶν κατὰ τὸ μέρος τοῦ Δαφνίου φυλαττόντων ἑχθρῶν, ἐγκτεσκεύασαν ἐν ὀχύρωμα· κχτεσκεύασαν καὶ ἄλλο τὴν ἀκόλουθον νύκτα πλησιέστερον τῆς πόλεως καὶ τὸ ἐδυνάμωσαν διὰ δύο κανονίων· κχτεσκεύασαν καὶ τρίτον ἐπὶ τῆς εἰσόδου τοῦ ἐλαιῶνος, καὶ τοιουτοτρόπως ἀπῆλασαν τοὺς ἑχθροὺς ἐξ ὅλης σχεδὸν τῆς μεταξὺ τοῦ ἐλαιῶνος καὶ τοῦ Πειραιῶς πεδιάδος. Τοιαῦτα ἔργα ἦσαν εἰς ἄκρον ὠφέλιμα, διότι δι' αὐτῶν ἐπροχώρουν οἱ Ἑλληνες πρὸς τὴν πόλιν προφυλαττόμενοι· ἀλλ' ἡ σπάνις τῶν εἰς ὀχύρωσιν ἐργαλείων ἐμπόδιζε τὴν ταχεῖαν πρόοδον· δὲν ἐθεωροῦντο δὲ οὐδὲ ἀνάλογοι αἱ ἐργασίαι αὗται πρὸς τὴν ἐπικειμένην ἀνάγκην. Τὴν 21 συνεσκέφθησαν ἐκ δευτέρου οἱ ὀπλαρχηγοὶ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Καρχίσκῃκη περὶ τοῦ σχεδίου τῆς εἰς τὴν ἀκρόπολιν ἀναβάσεώς των· ἀλλ' οὐδεὶς καὶ τότε, ἐκτὸς τοῦ Μακρυγιάννη, ἠγόρευεν ὑπὲρ αὐτοῦ· καὶ στρατηγοὶ καὶ στρατιῶται ἀπηρέσκοντο φοβούμενοι δικαίως τὸ πολυάριθμον ἵππικὸν τοῦ ἑχθροῦ· ἀλλ' ἔπρεπε νὰ γένη τὸ θέλημα τοῦ Κοχράνου· διὰ τοῦτο προσδιώρισαν ἐπὶ τοῦ συμβουλίου τὰ εἰς ἀνάβασιν πρὸς τὴν ἀκρόπολιν σώματα, ὥρισαν εἰς τοῦτο τὴν νύκτα τῆς 22, εἰδοποίησαν διὰ τοῦ ἀρχιστρατήγου τὸν Κοχράνην, τῷ περήγγειλαν νὰ ἔχῃ ἕτοιμα τὰ πλοῖα τοῦ ἐπὶ μεταβίβασει τῶν στρατιωτῶν τὴν ὀρισεῖσαν ὥραν εἰς τοὺς τρεῖς πύργους, καὶ διέταξεν ὅλα τὰ στρατεύματα νὰ ἡσυχάσωσιν ὅλην τὴν ἡμέραν τῆς 22 καὶ ἀπέχωσι παντὸς ἀκροβολισμοῦ. Ἐχάρη χαρὰν μεγάλην ὁ Κοχράνης μαθὼν τὰ ἀποφασισθέντα, καὶ συγχαίρων τοὺς παρεστῶτας, « θὰ γευμα- » τίσωμεν λοιπόν », εἶπε, « τὴν 23 ἐν τῇ ἀκροπόλει ! »

Δεξιᾷ τῆς ἀπὸ τοῦ Πειραιῶς εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν λεωφόρου ὅχι μακρὰν τῆς θαλάσσης ἦσαν τρία ὀχυρώματα ἑχθρικά· τὸ δυνατώτερον αὐτῶν, τὸ καὶ πλησιέστερον τοῦ Φαλήρου, ἦτο μάνδρα ἐπὶ τόπου πεδινῷ· τινὲς τῶν κατὰ τὸ Φάληρον Κρητῶν, ἀφ' οὗ ἔφκχαν καὶ ἔπιαν, ἐκίνησαν τὴν 22 παρὰ τὴν δοθεῖσαν διαταγὴν κατὰ τῶν ἐν τῇ μάνδρᾳ ἑχθρῶν. Ἀκουσθεὶς ὁ τουφεκισμὸς ἐφείλκυσε πολλοὺς, καὶ ὁ ἀκροβολισμὸς κατήντησε μετ' ὀλίγον μάχῃ· ἐπέδραμαν σωρηδὸν οἱ κατὰ τὸ Φάληρον εἰς ὑπεράσπισιν τῶν οἰκείων καὶ ἐδοκίμασαν νὰ

κυριεύσωσιν ἐξ ἐφόδου τὴν μάνδραν· ἀντεπέδραμαν καὶ πολλοὶ Τοῦρκοι ἵππεις καὶ πεζοὶ τῶν κατὰ τὸ Δαφνὶ πρὸς ἀντίκρουσιν αὐτῶν· ἔδραμαν καὶ διάφοροι ἄλλοι ὀπλαρχηγοὶ "Ελληνες ἐπὶ σκοπῷ νὰ ἐπαναγάγῃσι τοὺς στρατιώτας εἰς τὰς θέσεις των· ἀλλ' ὁ πόλεμος ὅχι μόνον δὲν ἔπαυεν, ἀλλ' ἐπὶ μᾶλλον ἐξήπτετο. Ὁ πάντοτε φιλάσθενος καὶ ὑπὲρ τὸ σύνηθες ἀσθενῶν τότε Καραϊσκάκης, ὅστις ἔτυχε νὰ πῆρ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἱατρικόν, ἐκοιμάτο καθ' ἣν ὥραν ἐγένετο ἡ μάχη· ἐξυπνήσας δ' ἐκ τῆς πολλῆς ταραχῆς καὶ τοῦ σφοδροῦ τουφεκισμοῦ, καὶ ἀναβὰς τὴν ἵππον του, ἔδραμε πρὸς τὸ πεδίον τῆς μάχης συνοδευόμενος ὑπὸ πολλῶν ἐφίππων ἀξιωματικῶν καὶ τοῦ ἀτάκτου ἱππικοῦ· σκοπεύων δὲ νὰ καταπαύσῃ τὸν πόλεμον καὶ ἐπαναφέρῃ τοὺς "Ελληνας εἰς τὰς θέσεις των περιεφέρετο καὶ διέταττε τοὺς πολεμοῦντας "Ελληνας νὰ ὑποχωρήσωσι καὶ ἐτοιμασθῶσιν εἰς τὴν προσεχῆ νυκτερινὴν ἀνάβασιν πρὸς τὴν ἀκρόπολιν· ἀλλ', ἐν ᾧ ἐχώρει πρὸς τὴν μάνδραν, ἐτουφεκοβολήθη ἠσθάνθη ὅτι ἡ βολὴ ἦτο βαρεῖα, ἀλλὰ διέμεινεν ἔφιππος ἕως οὗ, ἐπανελθόντων εἰς τὰ ἴδια τῶν στρατιωτῶν, ἐπανῆλθε καὶ αὐτὸς εἰς τὴν σκηνὴν του. Ἠρίστευσε τὴν ἡμέραν ἐκείνην τὸ ἑλληνικὸν ἱππικὸν συναντήσαν ἔλιν τοῦ ἐχθρικοῦ. 17 "Ελληνες ἐφονεύθησαν καὶ ἐπληγώθησαν· ἐπληγώθησαν καὶ ὁ Νικήτας, ὁ Λεχουρίτης, ὁ Μπαϊρακτάρης καὶ ὁ "Αγγλος Βιτκόμπος, καὶ ἀπεκόπη ἡ δεξιὰ τοῦ Παναγιώτη Χρυσανθοπούλου, τοῦ καὶ Κακλαμάνου, ὑπασπιστοῦ τοῦ Χατση-Μιχάλη.

Ἀρ' οὗ δ' ἐπανῆλθεν ὁ Καραϊσκάκης εἰς τὴν σκηνὴν του, τὸν κατεδίβασαν ἀπὸ τοῦ ἵππου οἱ περὶ αὐτὸν χειροκοκῆτον, τὸν ἐψηλάφησεν ὁ χειροῦργος καὶ ἠύρεν ὅτι ἐπληγώθη θανασίμως εἰς τὸν βουβῶνα· τότε τὸν μετέφεραν εἰς τὸ ἐν τῷ Φαλήρῳ πλοῖον τοῦ ἀρχιστρατήγου, καὶ στρώσαντες τάπητα ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τοῦ δωματίου τὸν ἀπέθεσαν ἐν μέσῳ τῶν οἰκείων του. Ὁ Καραϊσκάκης, ἂν καὶ ὁ χειροῦργος τοῦ ἀπέκρυψε τὴν ἀλήθειαν, ἐνόησεν ὅτι ὅχι μόνον ἡ πληγὴ του ἦτο θανατηφόρος, ἀλλ' ὅτι ὀλιγώρος ἦτο καὶ ἡ ζωὴ του· δι' ὃ ἐκάλεσεν ἐπὶ τοῦ πλοίου ἀμέσως τὸν πνευματικόν, ἐξωμολογήθη, μετέλαθεν, ἐζήτησε συγχώρησιν παρ' ὅλων τῶν περιεστώτων καὶ παρήγγειλε νὰ τὸν θάψωσιν ἐν τῇ κατὰ τὴν Σαλαμῖνα ἐκκλησίᾳ τοῦ ἁγίου Δημητρίου· ἀρ' οὗ δὲ ἐτέλεσε τὰ νενομισμένα ὡς χριστιανός, ἐλάλησε πρὸς τοὺς περιεστῶτας καὶ ὡς πατριώτης καὶ

ὡς πατὴρ. Καὶ ὡς πατριώτης μὲν εἶπε νὰ μὴ δειλιῶσι, νὰ ἔχῃσι τὰς ἐλπίδας των εἰς τὴν ἐξ Ἰψους ἀντίληψιν, νὰ δοξάσωσι καὶ εἰς τὸ ἐξῆς τὴν πατρίδα καθὼς τὴν ἐδόξασαν μέχρι τοῦδε, καὶ νὰ ἦναι βέβαιοι ὅτι ἡ Ἑλλάς, ὅσα καὶ ἂν πάθῃ, θ' ἀποτινάξει ἐπὶ τέλους τὸν ζυγόν. Ὡς πατὴρ δὲ παρήγγειλε νὰ συστήσωσιν ἐξ ὀνόματός του εἰς τὴν ἀγάπην καὶ προστασίαν τῆς κυβερνήσεως τὰ τέκνα του· διετήρησε δ' ἐν μέσῳ δριμυτάτων πόνων τὰς φρένας του ὑγιεῖς καὶ τὸν λόγον του ἀχραιφνῇ μέχρι τῆς γ' ὥρας μετὰ τὸ μεσονύκτιον· τὴν δὲ δ' ἐξέπνευσε, καὶ τὴν ἐπαύριον μετεκομίσθη ὁ νεκρὸς εἰς Σαλαμίνα καὶ ἐτάφη ὅπου παρήγγειλεν. Οἱ δὲ ἐν Τροϊζήνι πληρεξούσιοι, μαθόντες τὸ μέγα δυστύχημα, κατέβησαν ἀπαξάπαντες εἰς τὴν παραλίαν ἀντικρὺ τοῦ Πόρου, μετέβησαν ἐκεῖ καὶ τὰ μέλη τῆς ἀντικυβερνητικῆς ἐπιτροπῆς, καὶ ἐτελέσθησαν ὅσων δυνατὸν μεγαλοπρεπῇ μνημόσυνα. Τοιοῦτον περιστατικὸν ἀφῆρπασεν ἐκ μέσου τοῦ στρατοπέδου τὸν Καραϊσκάκην, καθ' ἣν ὥραν εἶχεν ἡ πατρίς τόσῃν ἀνάγκῃν αὐτοῦ.

Εἶδαμεν τὸν ἄνδρα τοῦτον ἕνα τῶν λαμπρῶν προμάχων τῆς πατρίδος, ἀρχομένου τοῦ ἀγῶνος· ἀλλὰ τὰ στίγματα τῆς δουλείας καὶ αἱ ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας κακκαὶ ἔξεις δὲν ἐξαλείφονται ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ· διὰ τοῦτο τὸν εἶδαμεν μετ' ὀλίγον παρεκτραπέντα τοῦ πρὸς τὴν πατρίδα καθήκοντος καὶ ὀρεγόμενον ἐπαρχιακῆς Ἀρχῆς ὑπὸ τουρκικὴν ἐξουσίαν. Καὶ ἐν τούτοις καὶ ἐν ἄλλοις ἐπιλήψιμος ἦτον ἡ διαγωγή του, καὶ ἐπιλήψιμον τὴν ὁμολόγει παρρησίαν καὶ αὐτός. Παρέτυχαν ἐν τῷ θαλασσοπύργῳ τοῦ Ναυπλίου, καθ' ἣν ὥραν ἀνεδείχθη γενικὸς ἀρχηγός, μέλη τινὰ τῆς ἐπιτροπῆς τῆς συνελεύσεως, ἐν οἷς καὶ ὁ διὰ τὴν ἐμβρίθειάν του καὶ τὸν χαρακτῆρά του τιμώμενος Βασίλης Μπουντούρης· οὗτος ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν νεοχειροτόνητον ἀρχηγόν « δὲν ἔκαμες », τῷ εἶπεν « ἕως ὥρας τὸ χρέος σου πρὸς τὴν πατρίδα, Καραϊσκάκη· ὁ Θεὸς νὰ σὲ φωτίσῃ νὰ τὸ κάμῃς εἰς τὸ ἐξῆς ». « Δὲν τὸ ἀρνοῦμαι », ἀπεκρίθη εὐπαρρησιάζων ὁ Καραϊσκάκης, « ὅταν θέλω γίνεσθαι ἄγγελος, καὶ ὅταν θέλω γίνομαι διάβολος· ἔχω ἀπόφασιν νὰ γένωμαι εἰς τὸ ἐξῆς ἄγγελος »· καὶ τῷ ὄντι, ἀναδειχθεὶς γενικὸς ἀρχηγὸς ἠσθάνθη διὰ μιᾶς ὅλον τὸ μεγαλεῖον τῆς ὑψηλῆς του ἀξίας, προσηλωθὴ ἀναποσπάστως εἰς τὴν ἐθνικὴν του δόξαν, διεκρίθη ὡς οὐδεὶς ἄλλος, καὶ ἐν μέσῳ δεινῆς ἀπορίας ἐφείλκυσε πλήθον πεινόντων καὶ γυ-

μνητευόντων καὶ τοὺς ὠδήγησεν εἰς τὴν δόξαν, ὅχι θεραπεύων, ἀλλὰ χαλινῶν τὰς ὀρέξεις των καὶ ἀπαγορεύων τὰς καταχορήσεις των· ἀναφρίνεται δὲ ἡ ἀξία τοῦ ἀνδρός ἔτι μᾶλλον, ὅταν ἀναπολήσῃ τις ὅποια τὰ κατὰ τὴν στερεάν Ἑλλάδα, καθ' ἣν ἡμέραν παρέλαβε τὴν Ἀρχήν, καὶ ὅποια, καθ' ἣν ἡμέραν ἐτελεύτησεν· ἐξασθενήσαντα τὸν ἀγῶνα ἀνέβρωσε, καὶ πεσοῦσαν τὴν στερεάν Ἑλλάδα ἀνήγειρεν· οὐδεὶς δὲ αὐτοῦ ἀποθανόντος ἀξίος διάδοχος ἐφάνη, καὶ ἡ δι' αὐτοῦ ἀνεγερθεῖσα στερεὰ Ἑλλάς μετέπεσεν εἰς δουλείαν. Ἐθαύμαζαν τὸν Καραϊσκάκην καὶ αὐτοὶ οἱ πολέμιοι· « ἕνα Ῥεσίτην » (τὸν Κιουταχῆν), ἔλεγον, « ἔχουν οἱ Τοῦρκοι, καὶ ἕνα Καραϊσκάκην οἱ Ἕλληνες » δύο λέοντες πολεμοῦν, καὶ ἄδηλον τίς θὰ καταβάλλει τὸν ἄλλον ». Πολλοὶ οἱ ἐπὶ τοῦ ἀγῶνος διακριθέντες κατὰ τὴν στερεάν Ἑλλάδα ὀπλαρχηγοί· ἀλλ' ὁ Καραϊσκάκης ἀνεδείχθη στρατηγικώτερος πάντων καὶ ἀρχικώτερος.

Ἐν ᾧ δὲ ἐψυχομάχει, καὶ ὅλον τὸ στρατόπεδον ἦτον ἐν ἄκρᾳ ἀθυμίας, ὁ Κοχράνης, ἐπιμένων εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ σχεδίου του, συνήθροισεν, ἐλθούσης τῆς ἐσπέρας, τοὺς ἐγκριτωτέρους ὀπλαρχηγούς ἐν Μουνοχίᾳ καὶ τοὺς ἠρώτησεν ἂν ἦσαν ἕτοιμοι νὰ κινήσωσιν. Ἦτον ἡ πρώτη φορὰ καθ' ἣν ἔλειπεν ὁ γενναῖος καὶ συνετὸς Καραϊσκάκης ἀπὸ τοῦ συμβουλίου, καὶ ἡ ἐκ τῆς ἀπουσίας τοιοῦτου πολεμάρχου κατῆφει ἐκχύλυπτε τὰ πρόσωπα τῶν παρόντων ὀπλαρχηγῶν εἰδόντων ὅτι μετ' ὀλίγας ὥρας ἀπεχωρίζοντο αὐτοῦ διὰ πικρῆς· οὐδεὶς ἀπεκρίθη κατ' ἀρχάς εἰς τὴν ἐρώτησιν τοῦ Κοχράνου, τινὲς δὲ καὶ ὑπεψιθύρισαν ὅτι ὑπέθεσαν ὅτι ἐκλήθησαν εἰς ἀκρόασιν παραμυθητικῶν λόγων ἐκ στόματος τοῦ στολάρχου διὰ τὸ μέγα δυστύχημά των· ἀλλ', ἐπαναλαβόντος τοῦ Κοχράνου τὴν αὐτὴν ἐρώτησιν, ἀπεκρίθησαν ὅτι δὲν ἦσαν ἕτοιμοι, ὅτι τὸ στράτευμα ἦτον εἰς ἀταξίαν, ὅτι ἄλλοι κατεγίνοντο νὰ θάψωσι τοὺς φονευθέντας, ἄλλοι νὰ περιποιηθῶσι τοὺς πληγωθέντας, καὶ ὅτι ὅλοι ἐπεθύμουν νὰ μὴ ἀποχωρισθῶσι τοῦ ἀρχηγοῦ των ἐν ὅσῃ ἡ ψυχὴ δὲν ἀπεχωρίζετο τοῦ σώματός του, καὶ νὰ λάβωσι τοῦλάχιστον καιρὸν νὰ τὸν ἀσπασθῶσι τὸν τελευταῖον ἀσπασμόν. Ὁργίσθη ὁ Κοχράνης ἀκούσας ταῦτα καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὸ πλοῖόν του ἀπειλῶν κατὰ τὴν συνήθειάν του ν' ἀναχωρήσῃ. Ἀλλ' οἱ ὀπλαρχηγοί, θεωροῦντες ὅτι ἡ ἀναχώρησίς του θὰ ἐπέφερε τὴν διάλυσιν τοῦ στρατοπέδου καὶ τὴν πτώσιν τῆς ἀκροπόλεως, ἔσπευσαν δια-

πρεσβεύσαντες νὰ τὸν δυσωπήσωσιν, ὑποσχεθέντες ὅτι ἐκινουῦντο ἀφεύκτως τὴν ἐπαύριον. Τῷ ὄντι τὴν ἐπαύριον συνήχθησαν ὅλοι οἱ ὀπλαρχηγοὶ ὑπὸ τὴν σκηνὴν τοῦ Βάσσου, παρέστη καὶ ὁ ἀρχιστράτηγος, καὶ ἀπεφασίσθη νὰ ἐπιβιθασθῶσι τὸ ἐσπέρας εἰς τὰ πλοῖα· διωρίσθη δὲ προσωρινὸς ἀρχηγὸς τῶν ἀπομενόντων στρατευμάτων ὁ Τσαβέλλας, καὶ παρηγγέλθη νὰ κινηθῇ πρὸς τὴν πόλιν διὰ τοῦ ἐλαιῶνος εἰς ἀντιπερισπασμόν, καθ' ἣν ὥραν ἐκινουῦντο οἱ ἄλλοι διὰ τοῦ μέρους τῶν τριῶν πύργων πρὸς τὴν ἀκρόπολιν. Καὶ οὗτοι μὲν, ὡς προσδιωρίσθησαν, συνηριθμοῦντο 3000, ἐν οἷς καὶ οἱ τακτικοὶ καὶ οἱ φιλέλληνες· οἱ δὲ ἀπομένοντες ὑπὸ τὸν Τσαβέλλαν 7000, ἐν οἷς καὶ οἱ ἱππεῖς. Βασιλεύσαντος δὲ τοῦ ἡλίου, ἤρχισαν νὰ ἐπιβιθάζωνται οἱ 3000 οἱ μὲν ἐν τῷ λιμένι τῆς Μουνυχίας, οἱ δὲ ἐν τῷ τοῦ Φαλήρου· ἦσαν δὲ ὑπὸ τοὺς ὀπλαρχηγούς, Μακρυγιάννην, Βάσσον, Ἰωάννην Νοταρᾶν, Παναγιώτην Νοταρᾶν, Καλλέργην, Χριστόδουλον Ποριώτην, Κώσταν Μπότσαρην, Βέικον, Δράκον, Γεώργην Τσαβέλλαν, Ντούσαν, Νικολὸν Ζέρβαν, καὶ τὸν Ἰγγλέσην ἐπὶ τῶν τακτικῶν· ὅλοι δὲ ὀπλαρχηγοὶ καὶ στρατιῶται, μηδενὸς ἐξαίρουμένου, ἦσαν πεζοί, καὶ ἕκαστος αὐτῶν ἐνωτοφύρει τὰ ἀναγκαῖα πολεμεφύδιά του καὶ διήμερον τροφήν.

Ἦσαν σχεδὸν μέσαι νύκτες, καὶ ἐπιβιθασμένοι δὲν ἦσαν εἰσέτι ὅλοι διὰ τὴν σπᾶνιν τῶν ἀναγκαίων λέμβων· σκοτεινὴ δὲ ἦτον ἡ νύξ ἐκείνη καὶ ἄκρα νηνεμία ἐπεκράτει καθ' ἣν ὥραν ἀπέπλευσαν τῆς Μουνυχίας καὶ τοῦ Φαλήρου, ὥστε μόλις περὶ τὴν β' ὥραν μετὰ τὸ μεσονύκτιον ἔφθασαν εἰς τοὺς τρεῖς πύργους καὶ ἀπέβησαν ἀτάκτως ὑπ' οὐδενὸς ἀρχηγίαν· ὥστε ἀπέτυχεν ἐξ αὐτῆς τῆς ἀρχῆς τὸ σχέδιον τῆς πρὸς τὴν ἀκρόπολιν νυκτερινῆς καὶ ἀφανοῦς ἀναβάσεώς των. Ἀτάκτως καὶ ἀνάρχως ἀποβάντες, ἀτάκτως καὶ ἀνάρχως ἐστράτευσαν· καὶ οἱ μὲν πλεῖστοι τῶν Σουλιωτῶν καὶ οἱ Κρητες ἐτοποθετήθησαν παρὰ τὸν λόφον τοῦ Μουσείου ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ θέσει· ὀπισθεν δὲ αὐτῶν ἐπὶ μιᾷ καὶ τῆς αὐτῆς γραμμῆς· ἀλλ' ἐπὶ τριῶν χωριστῶν θέσεων ἐτοποθετήθησαν οἱ περὶ τοὺς Νοταράδας, οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ τακτικοὶ ἔχοντες δύο κανόνι· ὀπισθεν δὲ τῆς γραμμῆς ταύτης οἱ περὶ τὸν Βάσσον, ὀπισθεν δὲ αὐτῶν οἱ περὶ τὸν Μπότσαρην, καὶ ὀπισθεν τούτων οἱ ἄλλοι μέχρι τοῦ πρὸς τὸν αἰγιαλὸν ναοῦ τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ὃν κατέλαβαν οἱ περὶ τὸν Ποριώτην· ὥστε οἱ ὀπισθινοὶ ἀπεῖχαν τρία μίλια τῶν ἐμπρο-

σθινῶν καὶ ἦσαν ὅλοι διεσκορπισμένοι εἰς 13 θέσεις· μὴ ἔχοντες δὲ εἰμὴ 120 πτυάριχ καὶ ἀξίνας, καὶ ἀναγκάζομενοι διὰ τὸ κατεπεῖγον τῆς ὥρας νὰ ὀχυρωθῶσιν ὅλοι συγχρόνως, μετεχειρίζοντο εἰς ἐξόρυξιν οἱ μὲν τακτικοὶ τὰς λόγχας των οἱ δὲ ἄτακτοι τὰ κοντάριά των.

Μόλις ἔφεξε καὶ εἶδεν ἡ ἐχθρική σκοπιὰ τὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ ἔσπευσε νὰ εἰδοποιήσῃ τὸ στρατόπεδον. Ἀνατείλαντος δὲ τοῦ ἡλίου, συνεσωρεύθησαν πάμπολλοι ἐχθροί, πεζοὶ καὶ ἵππεῖς, πολλαχόθεν περὶ τὴν πόλιν καὶ πρὸς τὸν ὄχθον τοῦ Μουσείου. Ὁ Κιουταχῆς δὲν ἠθελε νὰ πιστεύσῃ ὅτι τόσον ὀλίγοι, ὅσοι ἐφαίνοντο οἱ ἐπερχόμενοι, ἠλπίζαν νὰ λύσωσιν αὐτοὶ μόνοι τὴν πολιορκίαν, καὶ ἐνόμιζεν ὅτι ἐπρόκειτο καὶ οἱ ἐν Πειραιεῖ καὶ οἱ ἐν Κερατσηνίῳ ἀπολειφθέντες νὰ κινηθῶσι ταύτοχρόνως, νὰ ἐξορμήσωσι δὲ καὶ οἱ ἐν τῇ ἀκροπόλει· διὰ τοῦτο ἔμεινεν ἀκίνητος, παρατηρῶν τί τέξεται ἡ ἐπιούσα ὥρα, καταδιδοῶν ἀκαταπαύστως ἐκ Πατησίων στρατεύματα, κανονοβολῶν ἀνωθεν τινος λόφου κειμένου μεταξὺ τοῦ ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς καὶ τοῦ Ὑμηττοῦ τὰ ἐλληνικὰ ὀχυρώματα, καὶ ἀντικανονοβούμενος ὑπὸ τῶν τακτικῶν. Περὶ δὲ τὴν μεσημβρίαν, ὅ ἐστιν ἀφ' οὗ εἶδεν ὅτι οὐδεὶς τῶν ὑπὸ τὸν Τσαβέλλαν ἢ τῶν ἐν τῇ ἀκροπόλει ἐκινεῖτο, διέταξε τὴν ἐξ ἐφόδου κυρίευσιν τοῦ παρὰ τὸν λόφον τοῦ Μουσείου ὀχυρώματος. Τὸ ὀχύρωμα τοῦτο, ἀσθενὲς καὶ χαμηλὸν ὡς ἐκ τοῦ προχείρου κατασκευασθὲν, ἔκειτο ἐν κακίστῃ θέσει, διότι εἶχεν ἔμπροσθέν του λόφον. Οἱ ἐχθροί, 2000 πεζοὶ καὶ 600 ἵππεῖς, συρρέουσιντες ὀπισθεν τοῦ λόφου, ἀφανεῖς καὶ ἀνενόχλητοι, ἀνεφάνησαν αἴφνης καὶ ὤρμησαν ἐν πρώτοις οἱ πεζοὶ εἰς τὸ ὀχύρωμα· ἀλλὰ πολλοὶ αὐτῶν ὑπὸ τὸν πυροβολισμὸν τῶν ἐν αὐτῷ ἔπεσαν, καὶ οἱ λοιποὶ ὑπεχώρησαν. Διρκούσης δὲ τῆς ἐφορμῆς, οἱ ἵππεῖς κατέλαβαν τὴν δεξιὰν πλευρὰν τοῦ ὀχυρώματος· καὶ ἀφ' οὗ εἶδαν τὴν ἀποτυχίαν τῶν πεζῶν, ἀπολύσαντες ὅλοι διὰ μιᾶς τοὺς ἵππους των εἰσεπήδησαν ξιφῆρεις καὶ ἀλαλάζοντες· ἐπανῆλθαν τότε καὶ οἱ ὑποχωρήσαντες πεζοὶ καὶ εἰσεπήδησαν καὶ αὐτοί. Οἱ Ἕλληνες μόλις ἐπρόφθικαν καὶ ἐκένωσαν τὰ τουφεκία των καὶ τὸν τουφεκισμὸν διεδέχθη διαξιφισμὸς φονικώτατος· 350 ἦσαν οἱ Ἕλληνες· 2 μόνον ἐζωγρήθησαν, ὁ Δράκος καὶ ὁ Καλλέργης, θρασθέντων τοῦ βραχίονος τοῦ πρώτου καὶ τοῦ ποδὸς τοῦ δευτέρου· 25 δὲ διεσώθησαν φεύγοντες, οἱ δὲ λοιποὶ ὅλοι ἐχάθησαν,

σφαζόντες, σφαζόμενοι καὶ ὑπὸ τῶν ἵππων ποδοπατούμενοι. Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν ἐν τῷ πρώτῳ ὀχυρώματι οἱ Τοῦρκοι ὤρμησαν εἰς τὰς ἐπὶ τῆς ἀκρολούθου γραμμῆς τρεῖς θέσεις καὶ ἔτρεψαν τοὺς ἐν αὐταῖς εἰς φυγὴν. Ἐξ αὐτῶν μόνοι οἱ τακτικοὶ ἀντέστησαν· 156 ἐκ τῶν 186 γενναίως μαχομένων ἀπωλέσθησαν, ἐν οἷς καὶ ὁ ἀξιὸς αὐτῶν ἀρχηγός, 4 δὲ ἐκ τῶν 26 φιλελλήνων διεσώθησαν. Ἡ δὲ τροπὴ τῶν ἐπὶ τῆς γραμμῆς ταύτης ἐπέφερε τὴν τροπὴν ὅλων. Ἕλληνες καὶ Τοῦρκοι ἔτρεχαν πρὸς τὸν αἰγιαλόν, οἱ μὲν διώκοντες οἱ δὲ διωκόμενοι· οἱ πεζοὶ ἐπιπταν ὑπὸ τὸ ξίφος τῶν ἱππέων, καὶ ἡ πεδιάς ἐστρώθη πτωμάτων· στρατηγὸς ἢ στρατιώτης, οὐδεὶς ἐφρόντιζε πλέον πῶς ν' ἀντισταθῇ, ἀλλὰ πῶς νὰ φύγῃ· πλὴν καὶ αὕτῃ ἡ φυγὴ ἦτο λίαν ἐπικίνδυνος, διότι οἱ ἱππεῖς ἐπρόφθκναν τοὺς πεζοὺς φεύγοντας. Ἐτράπησαν εἰς φυγὴν καὶ ὁ μετὰ τὸν στρατὸν ἀποβάς Τσώρτης, καὶ ὁ βραδύτερον ἀποβάς Κοχράνης, καὶ εἰς τὴν θάλασσαν ἐμπεσόντες διεσώθησαν πρὸ παντὸς ἄλλου εἰς τὰς λέμβους. Φεύγοντες οἱ Ἕλληνες πρὸς τὸν αἰγιαλὸν ἤλπιζαν νὰ εὕρωσιν ἐκεῖ ἐτοίμους τὰς λέμβους εἰς ἐπιβίβασιν· ἀλλὰ διὰ τὸν φόβον τοῦ πυρὸς τῶν ἐχθρῶν ἴσταντο αὐταὶ μακράν, καὶ οἱ Ἕλληνες ἐπεσωρεύοντο εἰς τὸν αἰγιαλὸν τείνοντες εἰς μάτην χεῖρας πρὸς αὐτάς· πολλοὶ δὲ ἐρρίπτοντο εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἄλλοι μὲν διεσώζοντο ἐν αὐταῖς, ἄλλοι δὲ ἐπνίγοντο· ὅλοι δὲ οἱ εἰς τὸν αἰγιαλὸν συσσωρευθέντες ἴσως θὰ ἐχάνοντο, ἂν δὲν τοὺς ἐπροστάτευαν αἱ κανονοβουλὴ τῶν πλοίων, κρατοῦσαι μακρὰν ὁπωσοῦν τοῦ αἰγιαλοῦ τοὺς ἀνηλεεῖς Δελήδας. Ἐν τῇ ἐπικινδύνῳ δ' ἐκείνῃ ὥρᾳ οἱ ὀπλαρχηγοὶ Ντούσας καὶ Ζέρβας ἐλαμπρύνθησαν δι' ἀξίων ἱστορικῆς μνήμης ἀνδραγαθημάτων. Ὁ Ντούσας φθάσας εἰς τὸν αἰγιαλόν, καὶ μαθὼν τὴν καταστροφὴν τῶν γενναίων συμπατριωτῶν του, «δὲν θέλω», εἶπεν, «οὐδ' ἐγὼ νὰ ζῶ», καὶ ἀναβάς τὸν ἵππον ἐνὸς Δελῆ, ὃν πιστολίσας ἐρρίψε κατὰ γῆς, ἔτρεξεν ἐν μέσῳ τῶν ἐχθρῶν καὶ ἔγεινεν ἄφαντος θύων καὶ ἀπολύων. Ὁ δὲ Ζέρβας, ρίψας καὶ αὐτὸς κατὰ γῆς ἄλλον Δελῆν, ἀνέβη τὸν ἵππον του καὶ περιέτρεχε μόνος ἐμποδίζων τὰς φονικὰς προόδους πολλῶν ἐχθρῶν. Ὑπὸ τοιαύτην ἀγωνίαν ἔμειναν οἱ Ἕλληνες κατὰ τοὺς τρεῖς πύργους ἕως οὗ ἐνύκτωσε, καθ' ἣν ὥραν πλησιάσασαι αἱ λέμβοι τοὺς παρέλαβαν καὶ τοὺς ἔφεραν εἰς τὰ πλοῖα, τὰ δὲ πλοῖα τοὺς μετεκόμισαν τοὺς μὲν εἰς Φάληρον τοὺς δὲ εἰς Πειραιᾶ.

Τούτου γενομένου, ὁ μὲν Κοχράνης ἀπέπλευσε τοῦ Πειραιῶς, οἱ δὲ Τοῦρκοι ἐπικνηλθαν τὴν αὐτὴν ἐσπέραν εἰς τὰς θέσεις των ἀπάρχοντες 200 αἰχμαλώτους, ἐν οἷς καὶ τὸν Καλλέργην καὶ τὸν Δράκον. Τὴν ἐπαύριον εὐχαρίστησεν ὁ Κιουταχῆς τὸ στράτευμά του, ἐφιλοδώρησε πλουσίως τοὺς ὀρμήσαντας εἰς τὸ πρῶτον ὁχύρωμα, εἶπεν ὅτι ἡ νίκη των ἦτον ἔργον Θεοῦ διὰ τὴν ἀπιστίαν τῶν Ἑλλήνων, ἀνιττόμενος τὸ ἀνοσιούργημα κατὰ τῶν ἐν τῷ μοναστηρίῳ, καὶ διέταξε νὰ φέρωσιν αὐθημερὸν ὅλους τοὺς αἰχμαλώτους εἰς τὸν καφάσμπκσην, ἵνα ἀποκεφαλισθῶσι πρὸς ἐξιλασμόν των πρὸ ὀλίγου παρασπύδως θανατωθέντων. Ἡ διαταγὴ του ἐξετελέσθη· δύο μόνον τῶν αἰχμαλώτων μόλις ὑπεξήρσαν οἱ αἰχμαλωτίσαντες αὐτοὺς ἐπ' ἐλπίδι ἐξγορᾶς, τὸν Καλλέργην καὶ τὸν Δράκον· καὶ ὁ μὲν Καλλέργης, ἀκρωτηριασθέντος ἐνὸς τῶν ὠτίων του μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν, ἐξηγοράσθη ὑπὸ τῶν συγγενῶν του καὶ ἐστάλη εἰς Σαλαμῖνα, ὁ δὲ Δράκος μετεκομίσθη εἰς Εὐβοίαν πρὸς ἱσιν τῆς χειρὸς του· ἀλλὰ καθ' ὁδὸν ἐφονεύθη, ἢ κατ' ἄλλους ἐγένετο αὐτόχειρ δρᾶξας τὴν πιστόλαν ἐνὸς τῶν συνοδοιπορούντων· τοὺς δὲ λοιποὺς ὅλους ἀπεκεφάλισαν οἱ ἐχθροί, καὶ ἐκδεύραντες τὰς κεφαλὰς αὐτῶν καὶ τῶν ἐπὶ τῆς προλαβούσης ἡμέρας φονευθέντων, ἐγέμισαν τὰς δορὰς ἄλατος καὶ τὰς ἔστειλαν εἰς Κωνσταντινουπόλιν ὡς δείγματα τῆς νίκης των.

Τοιαῦτα ἦσαν τὰ ἀποτελέσματα τῆς παραφορᾶς τοῦ Κοχράνου, τοῦ κακῆ μοίρα τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὴν Ἀττικὴν ἐπιφανέντος καὶ εἰς τὰ μὴ τῆς ἀρμοδιότητός του αὐτεξουσίως ἀναμιχθέντος. Οὐδέποτε τοσαύτην ἢ τοιαύτην φθορὰν ἔπαθαν οἱ Ἕλληνες· 1000 ἀπωλέσθησαν καὶ οἱ πλεῖστοι ἐκ τῶν μαχηωμένων, ἐν οἷς καὶ οἱ πάντοτε κραταῖοι ἐν πολέμῳ Δράκος, Βέικος, Γεώργης Τσαβέλλας, Ντούσας καὶ Ἰγγλέσης· ἐφονεύθη ἐπὶ τῆς τροπῆς καὶ ὁ Ἰωάννης Νοταρᾶς καὶ ἔπεσαν εἰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ τὰ κανόνια καὶ πολλαὶ σημαῖαι. Ἐν ᾧ δὲ τὸ σχέδιον ἦτον ἐπικίνδυνον αὐτὸ κατ' ἑαυτό, ὡς προκειμένου νὰ πολεμήσωσι πεζοὶ πρὸς ἵππεῖς ἐπὶ τόπου πεδινοῦ, δὲν ἐξετελέσθη οὐδ' ὡς προεσχεδιάσθη· διότι οὔτε οἱ ἐν τῇ ἀκροπόλει ἐξώρμησαν, ὡς ἠλπίζετο, οὔτε οἱ ἐν Πειραιεὶ καὶ ἐν Κερατσηνίῳ πεζοὶ καὶ ἵππεῖς διόλου ἐκινήθησαν, ὡς προδιετάχθησαν. Ἡ μόνη ἱκανὴ χεὶρ νὰ τοὺς κινήσῃ ἀκίνητος ἔκειτο ἐν τῷ κατὰ τὴν Σαλαμῖνα ναφ τοῦ ἁγίου Δημητρίου. Ἀδελον πόσοι Τοῦρκοι ἐπὶ τῆς περὶ

ἥς ὁ λόγος μάχης ἐφονεύθησαν· ἐφονεύθη καὶ ὁ ἀρχηγὸς τοῦ ἰππικοῦ· ἐπληρώθη δ' ἐλαφρῶς καὶ ὁ Κιουταχῆς.

Ἡ κατὰ τὴν 24 ἀπριλίου καταστροφή ἐπροξένησε πανικὸν φόβον καθ' ὅλον τὸ κατὰ τὴν Ἀττικὴν στρατόπεδον· καὶ ἂν οἱ Τοῦρκοι ἐφώρμων τὴν ἐπελθοῦσαν νύκτα, θὰ τὸ διέλυν. Τὴν δ' ἐπαύριον ἐγνώστοποίησεν ὁ Κιουταχῆς τοῖς ἐν ἀκροπόλει τὰ κατὰ τὴν προτεραίαν καὶ τοὺς ἐκάλεσεν εἰς παράδοσιν αὐτῆς· κατ' ἐπιταγὴν δὲ τοῖς ἔγραψε καὶ ὁ Δράκος προτρεπτικὴν εἰς τοῦτο ἐπιστολήν. Οἱ ἔγκλειστοι ἀπέρριψαν τὴν πρότασιν ἀπαντήσαντες, ὅτι ὠρκίσθησαν ἢ νὰ ζήσωσι ζῶν ἐλευθέραν ἢ ν' ἀποθάνωσι θάνατον ἑνδοξόν. Ἀλλ' οἱ γενναῖοι οὗτοι λόγοι δὲν ἐξήγουν τὰ φρονήματα ὅλων τῶν ἐγκλειστών, ἐξ ὧν τινες ὄχι μόνον ἔκλιναν ἀλλ' ὑπεκίνουν καὶ τοὺς ἄλλους εἰς παράδοσιν· ἡ διχογνωμία αὕτη ἐπεκράτει καὶ πρὸ τῶν τελευταίων παθημάτων, καὶ τινες εἶχαν ἕκτοτε γνωμοδοτήσει νὰ ὑπονομεύσωσι τὴν ἀκρόπολιν καὶ ἐν ὥρᾳ ἀπελπισίας νὰ ταφῶσιν ὑπὸ τὰ εἰρείπια τῆς. Τὴν αὐτὴν δὲ ἡμέραν οἱ περὶ τὸν ἀρχιστράτηγον Ἕλληνες ἐβουλεύθησαν νὰ ἐγκαταλείψωσι τὴν ἐπερχομένην νύκτα ὅλας τὰς μακρυνὰς θέσεις καὶ περιορισθῶσιν εἰς τὰς τοῦ Πειραιῶς καὶ τοῦ Φαλήρου· ἀλλ' οἱ Τοῦρκοι προλαβόντες ἔπασσαν ἐπὶ τοὺς ἐν Κεραττηνίῳ καὶ τοὺς ἀπεδιώξαν, φονεύσαντές τινας καὶ κυριεύσαντες 2 μικρὰ κανόνια. Ὑπερεδειλίασαν ἐπὶ τῇ προσβολῇ ταύτῃ οἱ Ἕλληνες, πολλοὶ ἐλειποτάκτησαν, διαρκούσης τῆς αὐτῆς νυκτός, τινὲς ἐγκατέλειψαν καὶ τὰς πρὸς τὸ Φάληρον θέσεις, καὶ οἱ κατ' ἐκεῖνα τὰ μέρη Τοῦρκοι τόσον ἐπροχώρησαν, ὥστε ἐκυρίευσαν ἀναιμωτὶ τὸ μοναστήριον· ἀλλὰ, χάρις εἰς τὸν ἐφορμήτηντα Γιαννούσην Πανομάραν, ἀπεμακρύνθησαν τὴν ἐπαύριον. Τὴν αὐτὴν ἡμέραν κατέβη εἰς Πειραιᾶ ὁ Κιουταχῆς, παρετήρησε τὰς θέσεις τῶν Ἑλλήνων καὶ ἐπέστρεψε τὸ ἑσπέρας εἰς τὸ στρατόπεδον.

Ἐν τούτοις, ἡ λειποταξία ἐπεκράτει· Πελοποννήσιοι καὶ Στερεοελλαδίται ἐφευγαν ἀδιακόπως μῆτε λαμβάνοντες μῆτε ζητοῦντες ἄδειαν, καὶ τὴν 27 ἀπαριθμηθέντες οἱ ἀπομείναντες εὐρέθησαν μολὶς 3500· κατεῖχαν δὲ μόνον τὸ Φάληρον καὶ τινὰς θέσεις ἐν Πειραιεῖ, ἐν αἷς καὶ τὸ μοναστήριον.

Τὴν 28 ἠγχυροβόλησεν ἡ γαλλικὴ φρεγάτα, Ἡρα, ἐν τῷ λιμένι τῆς Σαλαμίνος, καὶ ὁ πλοίαρχος ἐπισκεφθεὶς τὸν ἐν Πειραιεῖ διαμένοντα ἀρχιστράτηγον τῷ ἔδειξε γράμμα τοῦ Κοιχρά-

νου πρὸς τὸν Γάλλον ναύαρχον, δι' οὗ παρεκάλει αὐτὸν καὶ τοὺς λοιποὺς ἀρχηγοὺς τῶν οὐδετέρων ναυτικῶν Δυνάμεων νὰ μεσιτεύσῃσι παρὰ τῷ Κιουταχῇ περὶ τῆς ἀσφαλοῦς καὶ ταχεύας ἐξόδου τῶν ἐν τῇ ἀκροπόλει ἐπὶ τῇ πεποιθήσει ὅτι ἐξέλαιψε πᾶσα ἐλπίς διατηρήσεως αὐτῆς. Ὁ ἀρχιστράτηγος, πιστεύων καὶ αὐτὸς ἀδιστακτως, ὅτι οἱ ἔγκλειστοι δὲν ἐδύναντο νὰ ἀνθέξωσι περαιτέρω, καθὼς ἔγραφον, ἐπέτρεψε τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος διαπραγματεύεσιν καὶ ἔγραψεν ὑπὲρ αὐτῆς τῷ Φαβιέρῳ. Ἀκούσας καὶ ὁ Κιουταχῆς τὴν ἐπαύριον τὰς προτάσεις τοῦ Γάλλου πλοιάρχου τὰς ἐδέχθη ὑπὸ τινας ὅρους καὶ ἐσχεδιάσθη αὐθημερὸν καὶ συνθήκη (β), ἣν τὸ δειλινὸν τῆς αὐτῆς ἡμέρας ἐκοινοποίησεν ὁ πλοίαρχος διὰ τινος τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ ἐπὶ παρουσίᾳ Τούρκων τῷ Φαβιέρῳ γράψας αὐτῷ, ὅτι ἐπὶ τῇ αἰτήσῃ τοῦ ἀρχιστράτηγου ἐνήργει, ὅτι ὁ Κιουταχῆς οὐδὲν ἄλλο παρεχόμενον, καὶ ὅτι ἀπέκειτο εἰς ἐκεῖνον νὰ δεχθῇ ἢ ν' ἀπορρίψῃ. Ὁ Φαβιέρος, ἀποποιούμενος τὴν εὐθύνην, ἀπεκρίθη, ὅτι δὲν ἦτον αὐτὸς ὁ ἀρχηγὸς τῆς φρουρᾶς, ὅτι κατὰ περίστασιν εὕρισκετο ἐν τῇ ἀκροπόλει, καὶ ὅτι εἰς ἄλλους ἀπέκειτο νὰ δεχθῶσιν ἢ ν' ἀπορρίψωσι τὴν συνθήκην. Ἐπὶ τούτοις ἀνεχώρησεν ἄπρακτος ὁ Γάλλος ἀξιωματικὸς. Τὴν δὲ ἐπαύριον ἐδόθη ἄλλη ἐπιστολὴ τοῦ ἀρχιστράτηγου ἐπιγραφομένη τῷ φρουράρχῳ καὶ λοιποῖς ὀπλαρχηγοῖς, καὶ διατάττουσα αὐτοὺς νὰ δεχθῶσι τὴν συνθήκην· ἐπειδὴ δὲ θὰ ἀνεγινώσκετο εἰς ἐπήκοον τοῦ Κιουταχῆ, καὶ ὁ γράψας ὑπέθετε ὅτι ἴσως δὲν ἐγνώριζεν ἐκεῖνος ἀκριβῶς τὴν κατάστασιν τῆς ἀκροπόλεως, ἣν ὁ ἀρχιστράτηγος ἐξ ὅσων ἐμάνθανεν ὑπελάμβανεν ἀθλιωτάτην, ἐκάλυψε τὴν ἀληθῆ αἰτίαν ὑπὸ τὸν λόγον τοῦ νὰ μὴ πάθωσιν αἱ ἀρχαιοτάτες καὶ ν' ἀπῃλαχθῶσι τῶν δεινῶν τῆς πολιορκίας τὰ ἀδύνατα μέλη· ἀλλ' οἱ ἔγκλειστοι ἀπερρίψαν τὴν συνθήκην ἀπκντήσαντες, ὅτι ὑπῆκοι τοῦ σουλτάνου, ὡς διελάμβανεν αὐτῇ, δὲν ὑπῆρχαν ἐν τῇ ἀκροπόλει, ὅτι οἱ ἐν αὐτῇ ἦσαν Ἕλληνες ἀποφασισμένοι ν' ἀποθάνωσιν ἢ νὰ ζήσωσιν ἐλεύθεροι, καὶ, ὅτι ἂν ὁ Κιουταχῆς ἤθελε τὰ ὄπλα των, ἃς ἐπήγαινε νὰ τὰ ἐπάρῃ. Τοιαῦτα ἀπαντήσαντες ἀπεφάσισαν νὰ ἀνθέξωσι τρεῖς ἔτι μῆνας.

Ἡ ἀπάντησις αὕτη διέκοψε πᾶσαν περαιτέρω διαπραγματεύεσιν, καὶ ἡ Ἡρα ἀπέπλευσεν ἄπρακτος. Τούτων δὲ γενομένων, ἔδοξε τοῖς ἐν τῇ ἀκροπόλει νὰ ἐξέλθῃ τὸ τακτικὸν ὡς μὴ

Μάϊο;

ἀναγκάϊον, καὶ νὰ συνεξέλθωσιν αἱ γυναῖκες καὶ τὰ παῖδια· ἀλλὰ, λειποτακτῆσαντος αὐθημερόν τινος τῶν ἀτάκτων στρατιωτῶν, ὑπώπτευσαν οἱ τακτικοὶ τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ περὶ τῆς ἐξόδου σχεδίου καὶ ἀνέβησαν τὴν ἐκτέλεσιν. Ἐν τούτοις, αἱ θέσεις τῶν κατὰ τὸ παραθαλάσσιον Ἑλλήνων κατεστάθηναν ἀδιατῆρητοι διὰ τὴν καθημερινὴν λειποταξίαν καὶ ἔλκειν τῶν ἀναγκαίων· τούτου ἕνεκα, κατέπλευσαν πλοῖά τινα καὶ πλοιά-
 ρικα τὴν 13 μαΐου, ἀνεβιάσθησαν ἐν πρώτοις τὰ ἐλαφρὰ κανόνια, τὰ δὲ δυσκόμιστα τὰ μὲν ἐρρίφθησαν εἰς τι πηγάδιον τὰ δὲ ὑπὸ γῆν ἐκρύβησαν, καὶ τὴν νύκτα τῆς 15 εἰσεβιάσθη τὸ πλείστον μέρος τοῦ στρατεύματος ἡσυχῶς· τελευταῖοι δὲ εἰσεβιάσθησαν τὴν ἐπαύριον ὑπὸ ἀνκπεπταμένης σημαίας οἱ περὶ τὸν Νικήταν καὶ τὸν Γενναῖον ἀποκρούσαντες τοὺς ἐφορμήσαντας ἐχθροὺς, συμπυροβολούντων καὶ τῶν πλοίων, καὶ κατέπλευσαν ὅλοι εἰς Σαλαμῖνα. Οἱ δὲ ἐν τῇ ἀκροπόλει, ἰδόντες ὅτι ἐγκατελείφθη τὸ Φάληρον, ἀπηλπίσθησαν θεωροῦντες τὴν θέσιν ἐκείνην, μέχρις οὗ κατείχετο, ὡς τόπον κατφυγῆς ἐν καιρῷ ἀνάγκης, καὶ ἔκτοτε διηρέθησαν ἔτι μᾶλλον αἱ γνώμαι, τῶν μὲν θελόντων τῶν δὲ μὴ θελόντων νὰ συμβιβασθῶσι· πολλῶν δὲ λογοτριβῶν περὶ τούτου γενομένων, ὑπερίσχυσεν ἡ περὶ συμβιβασμοῦ γνώμη.

Τὴν 18 ἀνέβη εἰς τὴν ἀκρόπολιν ἀνθρωπὸς τις καὶ ἠρώτησε τοὺς ἐν αὐτῇ, ἐξ ὀνόματος τοῦ Κορνέρου κυβερνήτου τοῦ ἐν τῷ λιμένι Φωρῶν αὐστριακοῦ πλοίου, Ἐνετοῦ, ἂν, ὡς εἰδοποιήθη, ἐπεθύμουν συμβιβασμόν, προσθέσας ὅτι, ἂν οὕτως εἶχεν, ἔτοιμος ἦτον ὁ Κορνέρος νὰ συντελέσῃ. Ἐπὶ τῇ προτάσει ταύτῃ, συνεσκέφθησαν ἐκ νέου οἱ ὀπλαρχηγοὶ καὶ ἀπεκρίθησαν ὅτι εὐχαρίστουν τὸν πλοίαρχον καὶ ἐδέχοντο τὴν μεσιτείαν του, ἀλλ' ὅτι ἐθεώρουν συντελεστικώτερον εἰς τὸ σκοπούμενον νὰ συμπαραληφθῶσιν ὡς μεσῖται καὶ δύο ἄλλοι πλοίαρχοι, ὁ μὲν Ἀγγλος ὁ δὲ Γάλλος. Μετὰ δύο ἡμέρας ἔλαβαν οἱ ἐν τῇ ἀκροπόλει γράμματα τοῦ Δεριγνῆ λέγον, ὅτι ἡκυροβόλησεν ἔξωθεν τοῦ Πειραιῶς κατὰ περίστασιν, καὶ μαθὼν παρὰ τοῦ αὐστριακοῦ πλοίαρχου τὴν διαθέσιν τῶν ἔτοιμος ἦτο νὰ μεσολαβήσῃ. Ἐκτοτε ἤρχισε τακτικώτερον ἢ διαπραγματεύσεις· τόσῳ δὲ πολλὰ δυσκολίαι παρενέπεσαν εἰς τὴν εὐόδωσιν τῆς, ὥστε ἦτον ἐν τῷ διχόπτεισθαι, καὶ ὁ Δεριγνῆς ἐν τῷ ἀναχωρεῖν· ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἐσυμβιβάσθησαν (γ), καὶ ἐξῆλθαν τὴν 24' δισχίλιαι ψυ-

χαί, ἐξ ὧν οἱ τῆς φρουρᾶς ἔφεραν κατὰ τὴν συνθήκην τὰ ὄπλα καὶ τὰ πράγματα τῶν. Κατ' ἐπίμονον δὲ ἀπαίτησιν τοῦ Κιουταχῆ, θέλοντος ν' ἀκουσθῇ ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἐπροσκύνησαν, ἐν- ἀπέμεινάν τινες αὐτῶν. Εἶχαν δὲ οἱ ἐξεληθόντες χάριν ἀσφαλείας ἐν μέσῳ αὐτῶν ἐπτά σημαντικούς Τούρκους ὡς ὁμήρους καὶ συνωδεύοντο παρὰ τοῦ Δεριγνῆ. τοῦ Κορνέρου καὶ τινων Αὐστριακῶν καὶ Γάλλων ἀξιωματικῶν. Τόσον δὲ ὑπόπτειαν μὴ πάθωσιν ἐξ ἀπιστίας ὅ,τι ἔπραξαν οἱ οἰκετοὶ τῶν κατὰ τῶν ἐν τῷ μοναστηρίῳ, ὥστε πολλοὶ ἐδίσταζαν νὰ ἐξέλθωσιν. Ἐπηγρύπνει καὶ ὁ Κιουταχῆς παρακολουθῶν μὴ τύχῃ καὶ πάθωσιν ἓκ τινος κακοβουλίας. Φθάσαντες δὲ ἀσφαλῶς καὶ ἀνεπηρέα- στως εἰς τὸν αἰγιαλὸν τῶν τριῶν πύργων, ἀπεκομίσθησαν εἰς Σαλαμῖνα διὰ τῶν ὑπὸ τὴν γαλλικὴν καὶ αὐστριακὴν σημεῖαν ἐκεῖ πλοίων.

Πολλὰ καὶ διάφορα ἐρρέθησαν περὶ τῆς καταστάσεως τῶν ἐν τῇ ἀκροπόλει ἐπὶ τῆς παραδόσεώς της μετὰ δεκάμηνον πο- λιορκίαν. Ἀθλίᾳ καὶ τρισεθλίᾳ ἦτον ἡ κατάστασις τῶν παντὸς σχεδὸν ζώου κρέας, ὡς καὶ αὐτῶν τῶν ἀκαθάρτων, ἐξέλειψεν· οἱ μύλοι δι' ἔλλειψιν ὑποζυγίων ἔπαυσαν ν' ἀλέθωσι, καὶ ὁ στρατιώτης μόνος ἐχειρομύλιζε καὶ ἐζύμονε· παντὸς εἶδους ξύ- λα ἐξέλειψαν· αἱ οἰκίαι ὅλαι κατεστράφησαν, καὶ ὄχι μόνον οἱ ὕγιεις, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ ἀσθενεῖς καὶ οἱ τραυματαῖαι, ἔκειντο ὑπαιθροὶ· τὰ φορέματά τῶν ὅλα ἐφθάρησαν· σκεπάσματα δὲν εἶχαν ὅλοι, ἀλλ' οὔτε ἱατρὸς οὔτε ἱατρικὰ εὐρίσκοντο εἰς θερα- πείαν τῶν ἀσθενῶν καὶ τῶν πληγωμένων· τόσα δὲ ἦσαν τὰ παθήματά τῶν, ὥστε τὸ πέμπτον τῶν περὶ τὸν Φαβιέρον ἀπω- λέσθη, οἱ μὲν ἐξ ἀσθενειῶν, οἱ δὲ ἐκ τῆς ἐχθρικῆς πυροβολῆς, ἐν οἷς καὶ ὁ ἱστοριογράφος τῶν πρώτων παθημάτων καὶ κατορ- θαμάτων τῶν Ἑλλήνων Ῥαφνέλης· ἐπεβάρυνε τὰς κακουχίας καὶ ταλαιπωρίας τῶν ἐπιβιούντων καὶ ἡ δριμύτης τοῦ χειμῶ- νος. Ἀλλὰ, καθ' ὃν καιρὸν διεπραγματεύετο ἡ παράδοσις, τὰ ἐκ τῆς δριμύτητος τοῦ χειμῶνος κακὰ ἐξέλειψαν· τὸ νερόν, ἂν καὶ ὠλιγόστευσεν, ἦτον ἀνελλιπὲς ὡς πηγαδίσιον καὶ ἐπαρκὲς εἰς διχτήρησιν τῶν ἐγκλείστων· ἔπασχον στέρησιν παντὸς προσ- φαγίου, ἀλλ' εἶχαν τόσην κριθήν, ἂν καὶ κακῆς ποιότητος, ὥστε δι' αὐτῆς θερμαίνοντες τὰ ἀρτοπτεῖα ἔψηναν τὴν τροφήν τῶν· ἄφησαν δὲ ἐν τῇ ἀκροπόλει μετὰ τὴν ἐξοδὸν τῶν καὶ ἱκανὴν ποσότητα αὐτῆς, ἣν ἐπροσπάθησαν εἰς μάτην ἐπὶ τῆς

διαπραγματεύσεως νὰ πωλήσωσι τῷ Κιουταχῇ ἢ νὰ ἐξαγάγω-
σιν· ὥστε ἡ ἀκροπόλις ἦτο τέσσαρας καὶ πέντε μῆνας ἐν μέσῳ
κακουχιῶν διατηρήσιμος· καὶ ἂν δύο μόνον μῆνας διετηρεῖτο,
δὲν θὰ ἔπιπτε πλέον, διότι ἡ ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος τῶν τριῶν
Δυνάμεων συνθήκη ὑπεγράφη μετὰ ἓνα μῆνα, καὶ τὴν ὃ αὐγού-
στου ἐφάνησαν κατὰ τὰ παράλια τῆς Ἑλλάδος οἱ εἰς ὑπερά-
σπισιν σταλέντες συμμάχικοι στόλοι (δ). Διὰ τοῦτο, ἀφ' οὗ
ἐγνωστοποιήθη ὅτι ἦτον ἐν τῇ ἀκροπόλει τροφὴ καὶ πόσις, καὶ
ὅτι οἱ ἐγκλειστοὶ δὲν ἦσαν εἰς τὴν ἐσχάτην ἀνάγκην, ὡς ὅλοι
ἐπίστευαν, ἡγέρθη τόσῳ δεινῇ κατακραυγῇ, ὥστε οἱ ὀπλαρχη-
γοί, αἰσθανόμενοι τὴν ἀνάγκην νὰ ἀθωωθῶσιν ἐνώπιον τοῦ
κοινοῦ, ἐνοχοποιοῦν ἀλλήλους· συνενοχοποιοῦν δὲ ποτὲ μὲν τὸν
Τσώρτσην ὡς διατάξαντα τὴν παράδοσιν, ποτὲ δὲ τὸν Φαθιέ-
ρον ὡς ὑποκινοῦντα τοὺς στρατιώτας εἰς τοῦτο. Ὁ δὲ Τσώρτσης
ἀντενοχοποίει τοὺς ἐνοχοποιοῦντας αὐτὸν ὡς ψευδομένους ὅτι
ἐπειῶν καὶ ἐδίψων· ἐθεώρει δὲ τὴν ἐπὶ τῇ διαταγῇ αὐτοῦ δι-
καιολογίαν τῶν ὡς ἀνίσχυρον πρόφασιν· διότι, καθ' ὃν καιρὸν
τοῖς ἐδόθη, τὴν ἀπέρριψαν. Ὁ δὲ Φαθιέρος δὲν ἐδικαιολογεῖτο,
ἀλλ' ἐκάλει τοὺς ἐγκαλοῦντας αὐτὸν συνενόχους. Τόσον δὲ ὠρ-
γίσθη κατ' αὐτοῦ ὁ ἐν Πόρῳ ὄχλος, ὥστε εἰς καθησύχασιν
ἠναγκάσθη ἡ ἐκεῖ ἐδρεύουσα κυβέρνησις νὰ τὸν βάλῃ ὑπὸ προσ-
ωρινὴν κράτησιν.

Ἡ πτώσις τῆς ἀκροπόλεως ἐπέφερε τὴν πτώσιν ὅλων τῶν
ἐπὶ τοῦ Καραϊσκάκη ἀνεγερθέντων μερῶν τῆς στερεᾶς Ἑλλάδος.
Οἱ ὀπλαρχηγοὶ αὐτῶν οἱ μὲν ἐψευδοσυμβιάσθησαν καὶ ἔμειναν
ἐν ταῖς ἐπαρχίαις τῶν ἡσυχῶν, οἱ δὲ κατέφυγαν εἰς Πελοπόν-
νησον. Ὁ δὲ Κιουταχῆς, ὅστις, καθὼς ὡμολόγησε, θὰ ἠναγ-
κάζετο νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν ἂν ἐκινοῦντο κατ' αὐτοῦ, ὡς
προεσχεδιάσθη, ὅλα τὰ ἐλληνικὰ στρατεύματα κατὰ τὴν 24
ἀπριλίου, ἀφήσας τακτικούς τινας φθάσαντας μετὰ τὴν πτώσιν
τῆς ἀκροπόλεως εἰς φρούρησιν αὐτῆς, καὶ ἀπολύσας πολλοὺς
τῶν ὑπομισθίων τοῦ Ἀλβανῶν ἀνεχώρησεν εἰς Θήβας, καί,
διαθέσας τὰ πάντα ὅπως ἡ περίστασις ἀπῆται, καὶ τοποθετή-
σας ἱκανὰς δυνάμεις πολλαχοῦ τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος ὑπὸ
τὸν Ὁμέρπασαν, ἀπῆλθε διὰ τῆς Λαρίσσης εἰς Ἰωάννιννα, θεω-
ρούμενος δικαίως δι' ὅσα κατώρθωσεν ὡς ὁ ἱκανώτερος πολέ-
μαρχος τοῦ σουλτάνου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΗ'.

Μετίθασις τῆς βουλῆς καὶ τῆς ἀντικυβερνητικῆς ἐπιτροπῆς εἰς Ναύπλιον. - Ἀλληλομαχία τῶν φρουράρχων αὐτοῦ καὶ ἀταξίαι ἐν Ἀργεῖ. - Ὁ αὐστριακὸς ναύαρχος κανονοβολεῖ τὰ ἐν τῷ λιμένι Σπετσῶν πλοῖα. - Ἐκστρατεία Ἰδραήμη εἰς Ἠλείαν καὶ Ἀχαΐαν. - Κατάπλους τοῦ βυζαντινοῦ στόλου εἰς Νεόκαστρον καὶ ἔκπλους τοῦ ἐλληνικοῦ. - Προσκύνησις Νενέκου καὶ τινων μερῶν τῆς Πελοποννήσου. - Ἐπάνοδος Ἰδραήμη εἰς Μεσσηνίαν διὰ Τριπολιτσᾶς. - Ἐκστρατεία Δελφ.-Ἀχμέτη εἰς τὰς ἐπαρχίας Βουτίτσης καὶ Καλαβρύτων καὶ ἀφίξις αὐτοῦ παρὰ τῷ Ἰδραήμῃ. - Ναυτικὰ κινήματα καὶ κατορθώματα τῶν Ἑλλήνων. - Καταστροφὴ Μεσσηνίας διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου.

Ἡ ΔΕ ἀντικυβερνητικὴ ἐπιτροπὴ, ἃφ' οὗ ὥρکیσθη ἐνώπιον τῆς ἐθνικῆς συνελεύσεως τὸν ὄρκον τῆς ὑπηρεσίας, διέμεινεν ἡμέρας τινὰς ἐν Τροιζήνι καὶ τὴν 15 ἀπριλίου ἀπῆλθεν εἰς Πόρον ἐπὶ σκοπῷ νὰ μεταβῇ εἰς Ναύπλιον, καθ' ἃ διέταξεν ἡ συστάσασα αὐτὴν Ἀρχή. Οἱ δὲ βουλευταὶ συνήρχοντο προσωρινῶς εἰς Ἑρμιόνην ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Πενιέρη ὅπως μεταδῶσι καὶ οὗτοι εἰς Ναύπλιον πρὸς ἔναρξιν τῶν ἐργασιῶν των· ἄλλ' ἡ κατάστασις καὶ τοῦ φρουρίου ἐκείνου καὶ τῶν ὑπὸ τὴν ἐλληνικὴν σημαίαν δύο ἄλλων, τοῦ τῆς Μονεμβασίας καὶ τοῦ τῆς Ἀκροκορίνθου, ἦτον ἀθλιωτάτη. Ἐκαστον αὐτῶν ἐτέλει ὑπὸ ἀρχηγίαν ἀνεξάρτητον τῆς κυβερνήσεως· τὸ τῆς Μονεμβασίας εἶχεν ἀρχηγὸν τὸν Γιάννην Μαυρομιχάλην· τὸ τῆς Ἀκροκορίνθου τὸν Τσαβέλλαν, τὸν Χατσῆ-Πέτρον, τὸν Μήλιον καὶ ἄλλους Στερεοελλαδίτας ἐξαγοράσαντας αὐτὸ παρὰ τῆς φρουρᾶς του, ἃφ' οὗ ὁ Ἰωάννης Νοταρᾶς ἐφρονέυθη· τὸ δὲ Ναύπλιον εἶχεν ἐπὶ μὲν τοῦ παλαμηδίου τὸν Θεοδωράκην Γρίβαν ἀφαρπάσαντα αὐτὸ τοῦ Φωτομάρα, ἐπὶ δὲ τῆς ἀκροναυπλίας τὸν Φωτομάραν, πολιτάρχην δὲ τὸν Σταῦρον Γρίβαν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ἀδελφοῦ του. Ἠγνάνκτουں οἱ Πελοποννήσιοι βλέποντες τὰ τῆς Πελοποννήσου καὶ κυρίως τὰ τοῦ Ναυπλίου

φρούρια εἰς χεῖρας μὴ Πελοποννησίων καὶ ἠγωνίζοντο νὰ τὰ κυριεύσωσιν ὅπως ἐδύναντο· ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ ἐγράφη κατὰ πρότασιν αὐτῶν ἐν Τροιζίνι καὶ τὸ ἰη' ψήφισμα προσδιορίζον τὸ Ναύπλιον καθέδραν τῆς κυβερνήσεως καὶ διατάττον καὶ τὴν εἰς αὐτὸ ἀνυπέρθετον μετὰβασίν της. Μετὰ δὲ τὴν λήξιν τῆς συνελεύσεως, καθ' ὃν καιρὸν διέτριβεν εἰσέτι ἡ κυβερνήσις ἐν Πόρῳ, μετέβησαν ὁ Κολοκοτρώνης καὶ πολλοὶ ὁμόφρονές του ὀπλαρχηγοὶ εἰς Ναύπλιον ἐπὶ λόγῳ μὲν νὰ ἐφοδισθῶσι πολεμεροδίων εἰς ἐκστρατεῖαν κατὰ τοῦ Ἰβραήμη, ἐπὶ σκοπῷ δὲ νὰ κυριεύσωσιν αὐτὸ δι' ἐπιβουλῆς. Οὗτοι ἐξεμυστηρεύθησαν τὸν σκοπὸν τῶν πρὸς τὸν Γιαννάκην Λαμπρόπουλον, ἀξιωματικὸν τῆς φρουρᾶς τοῦ παλαμηδίου, ὡς παλαιὸν γνώριμον καὶ συναγωνιστὴν τῶν, ζητοῦντες νὰ τοῖς ἀνοίξῃ ἐπὶ πλουσίᾳ ἀμοιβῇ, δι' ὧν ἐκεῖνος οἶδε τρόπων, τὰς πύλας τοῦ φρουρίου. Ὁ Λαμπρόπουλος τοῖς ὑπεσχέθη τὴν συνδρομὴν του· ἀλλὰ, λαβὼν ἐπὶ δωροδοκίᾳ δῆθεν τῶν στρατιωτῶν γρόσια 25,000, καὶ ἀναβὰς εἰς παλαμῆδι ἐπὶ λόγῳ νὰ προδιαθέσῃ τὰ πνεύματα, ἀνεκάλυψε τὰ μελετώμενα τῷ Γρίβα. Ὁ Γρίβας, θέλων νὰ συλλαβῇ ἐπ' αὐτοφῶρῳ τοὺς ἐπιβουλευομένους τὴν ἀρχὴν του, ἐπεισε τὸν Λαμπρόπουλον νὰ προσποιηθῇ τὸν φίλον καὶ συνεργάτην αὐτῶν καὶ νὰ τοὺς φέρῃ εἰς παλαμῆδι ἀνυπόπτους ὡς εἰς κατοχὴν αὐτοῦ. Ἐξετέλεσεν ὁ Λαμπρόπουλος τὴν ἐντολὴν του, καὶ οἱ περὶ τὸν Κολοκοτρώνην ἐξῆλθον εἰς στρατολογίαν ἐπὶ καταλήψει τοῦ φρουρίου· ἐπειδὴ δὲ ἤθελαν νὰ προσκλήσωσι καὶ τὴν πόλιν, ἐξεμυστηρεύθησαν τὸν σκοπὸν καὶ τῷ Χρήστῳ Φωτομάρᾳ, υἱῷ τοῦ φρουράρχου τῆς ἀκροναυπλίας, ἐχθρῷ τοῦ Γρίβα, καὶ γαμβρῷ τοῦ Πλαπούτα, αἰτούμενοι νὰ τοὺς εἰσαγάγῃ καὶ οὗτος εἰς τὴν πόλιν διὰ τῆς ὑπὸ τὸν πατέρα του πύλης τοῦ κανονοσταρίου τῶν πέντε ἀδελφῶν. Ὁ Χρήστος ὑπεσχέθη, καὶ ὁ Γενναῖος στρατολογήσας παρεφύλαττεν ἐν τοῖς ἀντικρὺ τοῦ Ναυπλίου Μύλοις, ἵνα εἰσέλθῃ αἰφνης εἰς τὴν πόλιν, δοθέντος τοῦ σημείου ἀνωθεν τοῦ παλαμηδίου. Ὁ Λαμπρόπουλος κατὰ παραγγελίαν τοῦ Γρίβα εἰδοποίησε τὴν 27 μαΐου τοὺς περὶ τὸν Κολοκοτρώνην ὅτι τοὺς ἀνέμενε τὴν ἐπιούσαν νύκτα εἰς παραλαβὴν τοῦ φρουρίου, ἀλλ' ἐπὶ προκαταβολῇ ἔτι εἰς δωροδοκίαν τῆς φρουρᾶς 15,000 γροσίων. Ὁ Κολοκοτρώνης, μὴ ἔχων χρήματα πρόχειρα, ἔστειλεν ὡς ἀντίτιμον δύο ἀδαμαντοκολλήτους πιστόλας, ὑποσχεθεὶς νὰ τὰς ἐξαγοράσῃ διὰ τοῦ αἰτηθέντος

ποσοῦ μετὰ ταῦτα· ὁ δὲ Λαμπρόπουλος λαβὼν τὰς πιστόλας τὰς ἐφιλοδώρησε τῷ Γρίβῳ.

Ἐν τούτοις ἐπέστη ἡ ὀρίσθεῖσθαι ὥρα, καὶ ὁ Κολοκοτρώνης, διατρίβων ἐν Ἀργεῖ, ἐξεκίνησε 2000 Πελοποννησίους ὑπὸ τὸν Πλαπούταν, τὸν Τσόκρην καὶ τὸν Νικήταν καὶ τοῖς παρήγγειλεν, ἄφ' οὗ κυριεύσωσι τὸ παλαμῆδι, νὰ ρίψωσι τρεῖς κανονίας πρὸς εἰδοποίησιν τοῦ Γενναίου, ὅπως εἰσέλθῃ καὶ αὐτὸς συγχρόνως εἰς τὴν πόλιν· τόσον δὲ δὲν ὑπώπτευνεν ὁ Κολοκοτρώνης ἀπιστίαν ἢ ἀποτυχίαν, ὥστε ἐξέδωκε τὴν νύκτα ἐκείνην προκηρύξεις πρὸς τοὺς Πελοποννησίους, δι' ὧν τοὺς εἰδοποιεῖ ὅτι ἐκυρίευσεν τὸ φρούριον, τοῖς ἔλεγε νὰ ἀκούωσιν εἰς τὸ ἐξῆς αὐτοῦ μόνου τὰς διαταγὰς, καὶ τοῖς ἐπρομήνυνε τὴν διὰ τῶν ἐνεργειῶν του ἐπάνοδον τῆς ἡσυχίας καὶ εὐταξίας καθ' ὅλην τὴν Πελοπόννησον. Περὶ δὲ τὴν 6 ὥραν τῆς νυκτὸς ἔφθασαν οἱ Κολοκοτρωνικοὶ ἐξώθεν τοῦ παλαμηδίου, καὶ ἤρξαν ἀνοικτὴν τὴν πρώτην πύλην. Ὁ Γρίβας ἐσκόπευε ν' ἀφήσῃ τοὺς προπορευομένους ὀπλαρχηγοὺς νὰ ἔμβωσιν ἀνύποπτοι, καὶ ἔπειτα κλείσας τὴν πύλην νὰ τοὺς συλλάβῃ. Ὁ Τσόκρης καὶ τινες ἄλλοι ἐμβῆκαν πρῶτοι· ἀλλὰ, πρὶν προχωρήσωσι καὶ κλεισθῇ ἡ πύλη, ἀκράτητοί τινες τῆς φρουρᾶς τοὺς ἐτουφέκισαν, ἐφόνευσαν 2, ἐπλήγωσαν 4, ἐν οἷς καὶ τὸν Τσόκρην εἰς τὴν χεῖρα, συνέλαβαν 3 ζῶντας καὶ ἐγύμνωσαν καὶ ἀφώπλισαν πολλοὺς τῶν ἐκτὸς καταδιωχθέντας. Ἐν ᾧ δὲ συνέβαιναν ταῦτα, ἔπεσαν τινες κανονίαι ἀπὸ τοῦ παλαμηδίου ἐπὶ τοὺς φεύγοντας. Ἀκούσας ὁ Γενναῖος τὸν κρότον καὶ ὑπολαβὼν ὅτι ἀνηγγέλλετο ἡ κυρίευσις τοῦ παλαμηδίου, ὡς προεσχεδιάσθη, κατέπλευσεν ἐν τάχει μετὰ τῶν στρατιωτῶν του εἰς τὸ κανονοστάσιον τῶν πέντε ἀδελφῶν, εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν τὴν νύκτα διὰ τῆς πύλης ἐκείνης, εὗρων αὐτὴν κατὰ διαταγὴν τοῦ Φωτομάρα ἀνοικτὴν, καὶ ἀνέμενε τὸ φῶς τῆς ἡμέρας εἰς ἀποβολὴν τῶν ἐν τῇ πόλει Γριβικίων· ἀλλὰ μυχῶν τὸ πρῶτ' ἐν τῇ νυκτὶ συμβῆντα, καὶ ἰδὼν ὅτι ἐκινδύνευε νὰ συλληφθῇ, ἐκλείσθη καὶ ὠχυρώθη μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν ἐντὸς τινῶν οἰκιῶν. Ἐφθασε τὴν νύκτα εἰς τὸ Ναύπλιον τὸ βουλευτικὸν ἐξ Ἐρμιόνης καὶ ἐμεσολάβησε τὴν ἐπαύριον πρὸς τοὺς ἀντιφερομένους· συνέτρεξεν εἰς συμβιβασμὸν καὶ ὁ ἐν τῇ πόλει διατρίβων Ὑψηλάντης, ἐκίνησεν καὶ οἱ πολῖται πᾶντα λίθον εἰς ἀποτροπὴν συγκρούσεως, καὶ οὕτως ὁ Γενναῖος, συνοδευόμενος εἰς ἀσφα-

λειάν του παρὰ τοῦ Γαρδικιώτη Γρίβα καὶ τοῦ Νικολοῦ Στράτου, ἐξῆλθε τῆς πόλεως ἀβλαβής, ἀπεμακρύνθη τῆς Ἀργολίδος· καὶ ὁ Κολοκοτρώνης καὶ ἐξέδωκεν ἄλλας προκηρύξεις ἐναντίας τῶν πρώτων δυσφημῶν τοὺς Στερεοελλαδίτας.

Ὁ δὲ Φωτομάρας εἶχεν ὑπαρχηγούς ἐν τῇ ἀκροναυπλίᾳ τὸν Γιαννάκην Στράτον καὶ τὸν Κωνσταντῖνον Δούκαν. Ἀξιώτεροι οἱ ὑπαρχηγοὶ τοῦ ἀρχηγοῦ ἴσχυαν καὶ ἐν πάσῃ ὑποθέσει ἠρωτῶντο. Καθ' ὃν δὲ καιρὸν ὁ Γενναῖος εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν, ἦσαν οἱ δύο οὗτοι ἐν Σαλαμῖνι· ἐπανελθόντες δὲ καὶ μαθόντες ὅτι εἰσῆχθη ὁ Γενναῖος ἐν ἀγνοίᾳ τῶν ἀντιπροσώπων αὐτῶν, ἤρρευσαν τὸν Φωτομάραν, καὶ μὴ παύοντες νὰ τὸν ὀνομάζωσι φρούραρχον ἤρπασαν μετὰ τινος Εὐαγγέλη τὴν πρᾶγματικὴν Ἀρχὴν τοῦ φρουρίου· ὑπερεῖχε δὲ ὁ Στράτος. Ἐν μέσῳ τόσῳ δεινῶν παθημάτων οἱ κάτοικοι τοῦ Ναυπλίου ἐκέτευσαν τὴν ἐν Πόρῳ κυβέρνησιν νὰ μεταβῇ ὅσον τάχιον εἰς τὴν νόμιμον καθεδραν τῆς προσδοκῶντες ἐπὶ τῇ μεταβάσει αὐτῆς ἀνακούφισιν τῶν δεινῶν· ἠνάγκαζαν τὴν κυβέρνησιν νὰ μεταβῇ ὅσον τάχιον εἰς Ναύπλιον καὶ οἱ μεταβάντες ἐκεῖ βουλευταί· ὕεσχοντο καὶ οἱ φρούραρχοι ὑπακοῇ εἰς τὰς διαταγὰς τῆς. Ἐν ὅσῳ ἀντείχεν ἡ ἀκρόπολις τῶν Ἀθηνῶν εἶχε λόγους ἡ κυβέρνησις νὰ μὴ ἀπομακρυνθῇ· ἀλλ' ἄφ' οὗ ἔπεσεν, ἀνωφελὴς ἦτο πᾶσα περαιτέρω διατριβὴ τῆς ἐν Πόρῳ· δι' ὅλα ταῦτα ἀπᾶ-
Ιούνιος ρασα τὴν 15 ἰουνίου κατευδῶθη τὴν ἐπαύριον εἰς Ναύπλιον. Ἦρχισε καὶ ἡ βουλὴ τὴν 21 τὰς τακτικὰς συνεδριάσεις τῆς, συμπληρωθέντος τοῦ ἀπαιτουμένου ἀριθμοῦ τῶν μελῶν αὐτῆς· ἀλλὰ τὰ πράγματα τοῦ Ναυπλίου, ἀντὶ νὰ καλλιτερεύσωσιν ἐπὶ τῆς ἐν αὐτῷ ἐγκαταστάσεως τῆς κυβερνήσεως, ἐχειροτέρευσαν, δοθείσης τῆς ἀκολούθου μικρᾶς ἀφορμῆς.

Τὴν νύκτα τῆς 28 ἦλθαν εἰς χεῖρας ἐντὸς τῆς πόλεως στρατιῶται τοῦ Σταύρου Γρίβα καὶ τοῦ Γιαννάκη Στράτου καθ' ὃδὸν ἀπαντηθέντες, καὶ ἡ μικρὰ ἀλληλομαχία αὕτη ἔγεινε πρόξενος τόσων κηκῶν, ὅσα δὲν ἔπαθεν ἄλλοτε ἢ πολλὰ, καὶ πολυλάκις παθοῦσα ἐκείνη πόλις· ἐνόμιζέ τις ὅτι τὰ δύο φρούρια, τὸ τοῦ παλαμηδίου καὶ τὸ τῆς ἀκροναυπλίας, κανονοβολοῦντα καὶ κανονοβολούμενα, κατεῖχοντο ὑπὸ δύο ἐχθρικῶν στρατευμάτων, καὶ ὅτι ἡ πόλις, κανονοβολουμένη ἀνῶθεν τοῦ παλαμηδίου καὶ τῆς ἀκροναυπλίας, κατεῖχετο ὑπὸ ἐχθρῶν ἀμφοτέρων τῶν φρουρῶν. Ἐννέα ἡμέρας ἀκατάπυστος ἠκούετο κατα-

στρεπτικὸς καὶ φονικὸς κρότος κανονίων καὶ τουφεκίων· 200 κανονόσφαιραι καὶ βόμβαι ἐρρίφθησαν τὴν 1 ἰουλίου, καὶ αἱ δυστυχεῖς οἰκογένειαι, αἱ ὑπὸ τῶν Τούρκων καταδιωκόμεναι καὶ εἰς τὴν πόλιν ἀσφαλείας χάριν καταφυγοῦσαι, ἀπεδήμουν ἐκ τῆς καταστρεφόμενης πόλεως αἱ μὲν ἐνοχλοῦμεναι ἐπὶ τῆς ἐξόδου, αἱ δὲ γυμνούμεναι οἰκίαι, ἐν αἷς καὶ ἡ τοῦ Πανούτσου Νοταρᾶ, ἐπατήθησαν καὶ διηρπάγησαν· πολῖται, ἐν οἷς καὶ οἱ Διηγηγιάνναι Ἀναγνώστης καὶ Κανέλος, ὁ Ἐπίσκοπος Βρεσθένης καὶ ὁ Γεώργης Τσόρκης ἀπεκομίσθησαν οἱ μὲν εἰς παλαμῆδι οἱ δὲ εἰς ἀκροναυπλίαν καὶ τινες αὐτῶν ἐκακοποιήθησαν καὶ ἐζημιώθησαν· ὥς καὶ αὐτὸ τὸ βουλευτήριον ἔγεινε θέατρον κκοπραγιῶν, καὶ μία κανονόσφαιρα ἐμπεσοῦσα ἄνωθεν τοῦ παλαμηδίου, ἐν ᾧ συνεδρίαζαν οἱ βουλευταί, ἐφόνευσεν ἓνα ἐξ αὐτῶν, τὸν Χρήστον Γεροθανάσσην, καὶ ἐπλήγωσεν ἄλλον τὸν Γιαννάκην Χατσῆ-Πέτρου· ἡ βουλὴ καὶ ἡ ἀντικυβερνητικὴ ἐπιτροπὴ κατέφυγαν εἰς τὸν θαλασσοπύργον· 100 ἐφονεύθησαν καὶ ἐπληρώθησαν· ἐφονεύθη ἐπὶ τῆς αἰσχροῦς ταύτης ἀλληλομαχίας καὶ ὁ αὐτοχειροτόνητος ἀντιπρόσωπος τῶν φιλελληνικῶν ἐταιριῶν τῆς Ἀμερικῆς, Βάσιγκτων, μαχόμενος ὑπὲρ τοῦ Στράτου ἐν τῇ ἀκροναυπλίᾳ καὶ κανονοβοληθεὶς ἄνωθεν τοῦ παλαμηδίου. Ἡ δὲ κυβέρνησις, ἀνίκανος νὰ ἐπαναγάγῃ τὴν εὐταξίαν εἰς τὴν ἔδραν τῆς, μετεκάλεσε τὸ ἐν Μεθόνοις τακτικὸν εἰς παρχαλβὴν τῶν φρουρίων, ἀλλὰ τὸ ἀπέπεμψε μετ' ὀλίγον, μὴ συγκατατιθεμένων τῶν κατεχόντων αὐτά· μετεκάλεσε μετὰ ταῦτα τὸν Τσώρτσην στρατοπεδεύοντα μετὰ τὴν παραῤδοσιν τῆς ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν ἐπὶ τοῦ ἰσθμοῦ εἰς προφύλαξιν τῆς Πελοποννήσου ἀπὸ ἐνδεχομένης ἐχθρικῆς εἰσβολῆς· ὁ Τσώρτσης ἦλθε καὶ ἐσκήνωσε τὴν 15 πρὸ τῶν πυλῶν τοῦ Ναυπλίου ἐν τῇ ἀγίᾳ Μονῇ, καὶ οἱ ἀλληλομαχοῦντες φρούραρχοι τοῦ παλαμηδίου καὶ τῆς ἀκροναυπλίας τὸν ἐχαιρέτησαν κανονοβολοῦντες, τῷ ἐμήνυσαν ὅτι ἦσαν εὐπειθέστατοι εἰς τὰς διαταγὰς του καὶ ὑπῆγαν εἰς χαιρετισμὸν του· ἀλλὰ τρεῖς ἐβδομαδες παρῆλθαν ἄνωφελῶς εἰς προτάσεις καὶ ἀντιπροτάσεις· Ἀνέβη ὁ Τσώρτσης εἰς παλαμῆδι καὶ ἐνδιέτριψε δύο ἡμέρας· Ἐκάτερος τῶν φρουράρχων ὑπέσχετο νὰ ὑπακούσῃ, ἂν ὑπῆκουε καὶ ὁ ἀντιῤζήλός του· Ὁ Τσώρτσης διέταξε νὰ περιορισθῶσιν, ὁ μὲν ἐν τῷ παλαμηδίῳ, ὁ δὲ ἐν τῇ ἀκροναυπλίᾳ, ν' ἀπαλλάξωσι δὲ ἀμφότεροι τὴν πόλιν τῶν στρατιωτῶν, καὶ νὰ παραδώσωσι τὰς πύλας καὶ τὰ κανονοστάσια εἰς τὴν κυβέρνησιν· συνήνεσαν ἀμφότεροι, καὶ

διέταξεν ὁ Θεοδωράκης Γρίβας τὸν ἀδελφόν του Σταῦρον νὰ ἐξέλθῃ τῆς πόλεως. Ἐξῆλθεν· ἀλλ' ἀντὶ ν' ἀπέλθῃ εἰς τὰ χωρία, ὅπως διετάχθη, ὠχυρώθη πρὸ τῶν πυλῶν αὐτῆς, οἷς ἂν εἶχε σκοπὸν νὰ τὴν πολιορκήσῃ, ἔκοψε τὸ εἰσρέον νερὸν καὶ ἔδειρε καὶ τινα ἄξιωματικὸν τοῦ ἀρχιστρατήγου. Ἠγανάκτησεν ὁ ἀρχιστράτηγος καὶ ἠπειλῆσε ν' ἀποκηρύξῃ τοὺς Γρίβας. Ἀλλ' οἱ Γρίβαι ἠῦραν ἀπροσδοκῆτως ὑπεράσπισιν παρ' αὐτῇ τῇ ἀντικυβερνητικῇ ἐπιτροπῇ. Ὁ Τσώρτσης ἀγανακτῶν ἐκήρυξεν ὅτι παρητεῖτο ἂν δὲν εἰσηκούετο· ἐπὶ τέλους ὁ μὲν Σταῦρος ἔπαυσεν ἐνοχλῶν τὴν πόλιν, ὁ δὲ Στράτης παρῆδωκεν ὅσα κατεῖχεν ἐν αὐτῇ κανονοστάσις. Ἐξῆλθον τῆς ἀκροναυπλίας καὶ ὁ κατ' ὄνομα φρούραρχος Φωτομάρας καὶ ὁ ἀληθής φρούραρχος Στράτος ἀφήσας ἀντιπρόσωπόν του τὸν Δούκαν· ὁ δὲ Γρίβας διέμεινεν ἐν παλαμηδίῳ ὡς καὶ πρότερον. Ὡς ἂν δὲν ἤρκει δὲ ἡ πρὸς τὸν ἀρχιστράτηγον παρακοή τῶν ὑπαλλήλων του εἰς ἐξουθενισμόν τῆς Ἀρχῆς του, ἤλασαν οἱ τῆς φρουρᾶς τοῦ παλαμηδίου ἀπέμπροσθέν του, διατρίβοντος ἐν τῇ ἁγίᾳ Μονῇ, ὀλόκληρον ἀγέλην βοῶν ἀρπαγεῖσαν ἀπὸ τινων χωρίων, καὶ προσέβαλαν καὶ τὸν Κώσταν Μπότσαρην σταλέντα παρὰ τοῦ ἀρχιστρατήγου εἰς ἀπόλυσιν τῶν ἀρπαγέντων ζώων. Ἐχων τις ὑπ' ὄψιν τὸν περὶ οὗ ὁ λόγος ἐξευτελισμὸν τῶν ὑπερτάτων Ἀρχῶν εὐκόλως δύναται νὰ νοήσῃ πόσον ἀθλίᾳ ἦτο τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἡ κατὰστασις ὅλης τῆς Ἑλλάδος. Τούτων γενομένων, ἠτοιμάσθη ν' ἀναχωρήσῃ τὴν 15 αὐγούστου ὁ Τσώρτσης εἰς τὸν ἰσθμόν· ἀλλὰ δύο ἡμέρας πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς του συνέβη ὅ,τι ὀλίγον ἔλειψε νὰ φέρῃ ἀποτελέσματα δεινότερα.

Ἐπικρατούσης τῆς ταραχῆς τοῦ Ναυπλίου, πολλοὶ Στερεοελλαδίται ἐτοποθετήθησαν ἐν τῇ Δελαμανάρᾳ κατὰ διαταγὴν τοῦ ἀρχιστρατήγου πρὸς σωφρονισμόν ἐν καιρῷ ἀνάγκης τῶν ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ ἀπειθούντων καὶ ἀτακτούντων. Ἐπτά ἡμέρας διετέλουν ἄσιτοι καὶ μόνην τροφὴν εἶχαν τοὺς καρπούς τῶν ἀμπέλων τῆς Ἀργολίδος. Τινὲς τῶν χωρικῶν, πλήρεις ἀγανακτήσεως ὅτι αἱ ἀμπελοὶ των ἐτρυγούντο τοιουτοτρόπως, ἐσκότωσαν δι' ἐνέδρας δύο στρατιώτας. Γνωστοῦ τούτου γενομένου, διεδόθη λόγος ὅτι οἱ Πελοποννήσιοι συνώμοσαν νὰ σκοτώσωσι τοὺς Στερεοελλαδίτας· ὁ ψευδὴς οὗτος λόγος ἐπιστεύθη, καὶ διὰ μιᾶς καὶ οἱ ἐν τοῖς φρουρίοις καὶ οἱ ἐν τῇ πόλει τοῦ Ναυπλίου καὶ οἱ τοῦ ἐν Δελαμανάρᾳ στρατοπέδου Στερεοελλαδίται

ὅλοι ἔτρεξαν εἰς τὴν πόλιν τοῦ Ἀργους πρὸς ἐκδίκησιν τοῦ χυθέντος αἵματος καὶ τιμωρίαν τῶν ὑπολαμβανομένων συνωμοτῶν. Κκλή τυχῇ, εὐρέθησάν τινες φρόνιμοι Πελοποννήσιοι ὀπλαρχηγοὶ ἐν τῇ πόλει τοῦ Ἀργους, οὔτινες, θέλοντες νὰ προλάβωσι τὸ κακόν, συνέλαβαν τοὺς φονεῖς πρὸς τιμωρίαν, καὶ ἐκλείσθησαν μετὰ τῶν στρατιωτῶν αὐτῶν ἐν ταῖς κατοικίαις των διδόντες τόπον τῇ ὀργῇ· ἄλλ' οἱ χωρικοὶ ἐτοποθετήθησαν ἐνὸς πλοιοῦ ἐντὸς τῶν ἐπὶ τῆς εἰσόδου τῆς πόλεως κήπων καὶ ἐρείπιων, καὶ ἀντεστάθησαν κατ' ἀρχάς· φονευθέντων δέ τινων, διεσκορπίσθησαν. Οἱ δὲ Στερεοελλαδίται, πατήσαντες τὴν πόλιν καὶ μὴ εὐρίσκοντες Πελοποννησίους ἐν ταῖς ὁδοῖς, ἐτράπησαν εἰς λεηλασίαν καὶ ἀρπαγὴν κυρίως φαγωσίμων. Εὐρίσκετο τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐντὸς τοῦ Ἀργους ὁ γενναῖός φρων Χατση-Μιχάλης μετὰ τοῦ μικροῦ ἱππικοῦ του. Οὗτος φονεῖς ἐν μέσῳ τῶν μαινομένων στρατιωτῶν, ἐστηλίτευσεν ὡς ψευδῇ τὴν ὀλεθρίαν φήμην, εἶπεν, ὅτι οἱ φονεῖς συνελήφθησαν καὶ θὰ ἐτιμωροῦντο, τοῖς ἔφερε πολυειδεῖς τροφάς, καὶ καθησυχάσας αὐτοὺς διὰ τῶν πατριωτικῶν του νουθεσιῶν, τοὺς ἔπεισε νὰ ἐπανέλθωσιν αὐθημερὸν εἰς τὰ ἴδια, καὶ οὕτως ἐπροφυλάχθη ἡ πόλις ἀπὸ τῆς καταστροφῆς.

Ἐν ᾧ δὲ ἐπασχε τὰ πάνδεινα τὸ Ναύπλιον, ἐκινδύνευσεν νὰ ἐξοντωθῇ καὶ ὅλος ὁ στόλος τῶν Σπετσῶν ἐντὸς τοῦ λιμένος ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος Αὐστριακῶν. Δύο πλοῖα τῆς νήσου ταύτης, τὸ τοῦ Ἀναργύρου Λεμπέση καὶ τὸ τοῦ Γιάννη Κούτση, συνέλαβαν ἔξωθεν τῆς Πρεβέζης τέσσαρα αὐστριακὰ μεταφέροντα ξυλείαν ἐκ Τεργέστης εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἐπὶ λόγῳ ὅτι τὰ φορτία των ἦσαν ἰδιοκτησία τουρκική, καὶ ἔστειλαν εἰς τὸ ἐν Ναυπλίῳ θαλάσσιον δικαστήριον τὰ ἔγγραφα πρὸς ἐξέτασιν. Ἐτυχε νὰ εὐρεθῇ τότε ἐν τῷ λιμένι τοῦ Ναυπλίου ὁ διαδεχθεὶς τὸν αὐστριακὸν νχάρχον Παυλούκην Δάνδολος ἐπὶ τοῦ δικρότου Ἐνυοῦς (Bellona) 64 κανονίων, ἔχων παρ' αὐτῷ καὶ ἓν βρίκι, καὶ ἐζήτησε νὰ ἴδῃ τὰ ἔγγραφα· ἀλλ', ἂφ' οὗ τὰ ἔλαβε, τὰ ἐκράτησεν, ἂν καὶ ἔδωκε τὸν λόγον του νὰ τὰ ἐπιστρέψῃ· τὴν δὲ ἐπαύριον (18 ἰουλίου) κατέπλευσεν εἰς Σπέτσας ἀπαιτῶν τὰ συλληφθέντα πλοῖα καὶ τὰ φορτία. Ἀντέτεινε τὸ κοινὸν ἐπὶ λόγῳ, ὅτι τὰ μὲν κατεδικάσθησαν, τὰ δὲ ἐδικάζοντο, καὶ τὸν παρέπεμψεν εἰς τὸ δικαστήριον καὶ εἰς τὴν κ. βέρνησιν· ἀλλ' ἐκεῖνος, ἀπαντήσας ὅτι οὔτε δικαστή-

ριον ἐγνώριζεν οὔτε κυβέρνησιν, ἔχουσε τοὺς πυριφλεγέθοντας τοῦ δικρότου καὶ τοῦ βρικίου, καὶ αἱ πυρινόσφαιρι, καὶ οἱ μύδροι καὶ αἱ βομβίδες καὶ οἱ πυροσίφωνες ἔπασαν διὰ μιᾶς βροχιδὸν εἰς τὸν μεστὸν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις πλοίων λιμένα καὶ εἰς αὐτὴν τὴν πόλιν. Οἱ Σπετσιῶται, ἀπροετοιμαστοὶ πρὸς ἀντιπαράταξιν, καὶ φοβηθέντες παντελῇ καταστροφῇ τῶν ἐν τῷ λιμένι πλοίων ἔσπευσαν νὰ ἐξιλεώσωσι τὸν καταστροφέα παραδῶσαντες τὰ τέσσαρα. Ὁ Δάνδολος, παρχαλβὼν αὐτὰ ἀδίκαιστα ἔπαυσε νὰ κεραυνοβολῇ, ἀλλ' ἀπήτησεν ἐξακισχίλια δίστηλα ἐντὸς δύο ὥρων πρὸς ἀποζημίωσιν ἄλλου φορτίου ὡς κακῶς καταδικασθέντος τὸν παρελθόντα ἰανουάριον παρὰ τοῦ θαλασσίου δικαστηρίου· ἀλλὰ, πρὶν παρέλθωσιν αἱ δύο ὥροι, πνεύσας σφοδρὸς ἄνεμος τὸν ἠνάγκασε ν' ἀπομυκρυνθῇ. Ἡ κυβέρνησις διεμαρτυρήθη κατὰ τῆς αὐθαιρέτου καὶ καταστρεπτικῆς πράξεως, ἐμέμφθησαν τὴν πρᾶξιν καὶ οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβεις τῶν ἄλλων μεγάλων Δυνάμεων, καὶ ὁ Δάνδολος δὲν ἐπέμενεν ἔκτοτε εἰς τὴν ἀπικίτησίν του. Ἐν τοσοῦτῳ, μεγίστην βλάβην ἔπαθεν ὁ στόλος τῶν Σπετσῶν, καὶ ἐν τῶν πλοίων αὐτοῦ ἄναψεν, ἀλλ' ἐσβέσθη· ἐφονεύθησαν καὶ 13, οἱ μὲν ἐν τοῖς πλοίοις οἱ δὲ ἐν τῇ πόλει καὶ κατεστράφησαν καὶ δύο παραλίμενοι οἰκίαι. Τοιουτοτρόπως ἐπροοιμίασεν ὁ Δάνδολος, δυσμενέστερος φανεῖς καὶ αὐτοῦ τοῦ Παυλούκη. Εἶχεν ἔσως δίκαιον καὶ τὰ συλληφθέντα ὑπὸ τὴν σημαίαν τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ πλοῖα διὰ τῆς βίας νὰ λυτρώσῃ, καὶ τὰς ἀποφάσεις τοῦ ἐν Ναυπλίῳ θαλασσίῳ δικαστηρίου ὡς μὴ δίκαιας νὰ θεωρήσῃ· τῷ ὄντι, τὸ δικαστήριον ἐκεῖνο ἦτον ἐργαστήριον ἀνομίας καὶ ἀδικίας· ἀλλὰ δι' ὧν ἔπραξεν ὑπερεπήδησε τοὺς ὅρους καὶ τοῦ δικαίου καὶ τοῦ ἀνθρωπισμοῦ· δυνάμενος νὰ ἱκανοποιηθῇ, ὡς ἱκανοποιῶντο οἱ ἀρχηγοὶ τῶν ἄλλων εὐρωπαϊκῶν μιστῶν διὰ παρόμοια παθήματα, ἡσέβησε μεταχειρισθῆς τρόπους καταστροφῆς, οὓς πᾶσα εὐνομουμένη πολιτεία ἀποδοκιμάζει καὶ οὔδεις ἄλλος τῶν εὐρωπαϊκῶν συναδέλφων του μετῆλθεν, εἰς φθορὰν ὀλοκλήρου στόλου, ὅθεν ἐκρέματο ἡ σωτηρία ὅλου τοῦ ἔθνους. Ὁλόκληρος δὲ ὁ στόλος τῶν Σπετσῶν θὰ ἐφθείρετο, ἂν δὲν ἐπρόφθκαν οἱ Ἕλληνες νὰ σβέσωσι τὴν ἐν μέσῳ αὐτοῦ ἐξαφθεῖσαν φλόγα.

Ὁ δὲ Ἰβραήμης, ἀφ' οὗ ἀνεπαύθη ἱκανὸν καιρὸν ἐν τοῖς μεσηνικαῖς φρουρίοις, ἐξεστράτευσεν, ἀρχομένον τοῦ ἔχρος, εἰς

Ἡλείαν καὶ Ἀχαΐαν, καὶ διέταξε νὰ παρὰπλέωσι καὶ τινα πλοῖα· πρῶτον δὲ ἔργον τοῦ ὑπῆρξε τὸ ἐξῆς.

Πρὸ ἐνὸς ἡμισυ ἔτους ἀνεφάνη κατὰ τὰ Τριπόταμα τῆς ἐπαρχίας Γαστούνης ἀσκητῆς καταγόμενος ἐξ Ἰθάκης καὶ κοινῶς λεγόμενος διὰ μὲν τὸ μικρὸν ἀνάστημά του Παπουλάκης, διὰ δὲ τὴν πολλὴν ἀρετὴν του Ἀγιοπατέρας· τὸν ἀσκητὴν τοῦτον συνώδευεν ἀσκήτρια θαυμάζουσα καὶ ἐξυμνοῦσα τὴν ὁσιότητα τοῦ βίου του. Διαδοθείσης τῆς φήμης τῆς ἀγιότητος τοῦ Παπουλάκη, προσήρχοντο καθ' ἡμέραν χριστιανοὶ αἰτούμενοι τὰς εὐχὰς του καὶ προσφέροντες αὐτῷ χάριν εὐλαβείας δῶρα. Ὁ Παπουλάκης, ἐπὶ λόγῳ ὅτι ἤθελε νὰ οἰκοδομήσῃ ἐπὶ τῆς θέσεως ἐκείνης μονήν, δὲν ἀπεποιεῖτο τὰ προσφερόμενα, καὶ ἔκτισε τὴν μονήν του· καὶ οἱ μὲν χωρικοὶ εὐλαβεῖα κινούμενοι δὲν ἔπαυαν φέροντες ἀναθήματα, αὐτὸς δὲ ἀπεταμίευεν· ὡς ἀπαρνηθεὶς δὲ τὰ ἐγκόσμια καὶ ἀφωσιωμένος εἰς τὰ θεῖα σπανίως ἐφαίνετο, καὶ ἐδέχετο τοὺς προσερχομένους ἢ γυνὴ διηγουμένη τὴν ἰσαγγελον πολιτεῖαν καὶ τὰς θείας ὁράσεις αὐτοῦ· δὲν ἔπαυε δὲ ἐξ ὀνόματός του καὶ νὰ παρηγορῇ τοὺς φοβουμένους τοὺς Τούρκους λέγουσα, ὅτι ὁ Ὑψιστος ἀπεφάσισε τὴν καταστροφὴν τῶν ἀσεβῶν, καὶ ὅτι ἀπεκάλυψε τῷ πιστῷ του θεράποντι, Παπουλάκῃ, τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν θὰ ὠδήγῃ αὐτὸς τοὺς Ἕλληνας εἰς ἐκτέλεσιν τῆς θείας βουλῆς βαστῶν μόνον ῥόπχλον. Ἐπίστευαν οἱ ἀπλοῖ τοὺς λόγους τῆς γυναικός, καὶ ὁ Παπουλάκης, φωτιζόμενος ὑπὸ τῶν ἀνακαλύψεων αὐτῆς, ἐθεωρήθη μετ' ὀλίγον, ἐξ ὧν ἔλεγεν, ὡς λαβὼν θεόθεν καὶ τὸ διορατικὸν χάρισμα. Τόσον δὲ ηὔξησεν ἡ πρὸς αὐτὸν εὐλάβεια τοῦ κοινοῦ, ὥστε οὐδεὶς ἐτόλμα νὰ δείξῃ ὅτι ἐδυσπίσται εἰς τὴν ἀγιότητά του· ὅλοι δέ, ὅσους ἔκρινεν ἀξίους τῆς παρουσίας του, ἴσταντο ἐνώπιόν του ἀσκεπεῖς, καὶ ἐσταυρωμένους κρατοῦντες τὰς χεῖρας ἠκροάζοντο ὅσα ἔλεγεν ὡς θεόπνευστα. Ἐν τοσοῦτῳ, ἀκούσας ὁ Ἰβραήμης ἐπὶ τῆς πορείας του τὰ φημιζόμενα περὶ τοῦ ἀνδρός, καὶ κυρίως περὶ τῶν θησαυρισμάτων αὐτοῦ, ἔστειλεν ἓν σῶμα εἰς Τριπόταμα, ὅπερ ἐπιπεσὼν αἴφνης ἤρπασεν ὅλα τὰ ἐκεῖ ἀναθήματα, ἔκαυσε τὴν μονήν, συνέλαβε τὸν ἀσκητὴν καὶ τὴν ἀσκήτριαν, καὶ τὸν μὲν ἔσφαξε, τὴν δὲ ἐδημοπράτησε.

Χωρῶν δὲ ὁ ἐχθρὸς πρὸς τὴν Ἡλείαν διέβη ἀνεμπόδιστος καὶ ἀτουφέκιστος τὸ Κλειδί, ἐπέρασε τὸν Ἀλφειὸν καὶ συνέ-

λαβέ τινες τῶν καταφυγόντων εἰς τὰ νησίδια καὶ πολλοὺς τῶν κατὰ τὸ Κατάχολον συσσωρευθέντων καὶ χάριν ἀσφαλείας εἰς Ζάκυνθον διαπορθμευμένων, τοὺς μὲν ἐπὶ τῆς ξηρᾶς τοὺς δ' ἐπὶ τῆς θαλάσσης· ἤχμαλώτευσε καὶ πολλὰς οἰκογενείας εἰς τὰ παρακείμενα πυκνὰ δάση καταφυγούσας καὶ διὰ τοῦ πυρὸς καὶ τοῦ γαυγίσματος τῶν ῥινηλατούντων σκύλων ἀνευρισκομένας. Πολλὰ γυναικες ἐπὶ τῆς καταδιώξεως ταύτης αὐτολοκαυτώθησαν εἰς ἀποφυγὴν τῶν δεινῶν τῆς αἰχμαλωσίας. Ἄθμος δέ τις Κόλιας ἐφόνευσεν αὐτοχειρὶ τὴν σύμβιον του καὶ τὸ τέκνον του, καὶ διασωθεὶς ὡς ταχύπους ἐδικαιολογεῖτο, ὅτι εἰσῆγαγεν ἁμίαντα εἰς τὸν παρὰδαισον τὰ θύματα τῆς χειρὸς του. Πατήσας ὁ Ἰβραήμης καὶ κακοποιήσας τὴν ἐπαρχίαν τῆς Γαστούνης ἀπέστειλε διὰ τῶν Πατρῶν μέρος τοῦ στρατεύματός του εἰς τὴν στερεὰν Ἑλλάδα, ἵνα συνοδεύσῃ τρισχιλίους ἵππους μακρόθεν μετακομιζομένους πρὸς ἀναπλήρωσιν τοῦ καθ' ἡμέραν φθειρομένου ἱππικοῦ του καὶ τῶν ὑποζυγίων του· αὐτὸς δὲ ἐξεστράτευσεν εἰς ἄλωσιν τοῦ Χλουμουτσίου καὶ ἔφθασεν ἕξωθεν αὐτοῦ τὴν 15 ἀπριλίου.

Τὸ φρούριον τοῦτο ἦτο, ὡς εἴρηται, πάντῃ ἡμελημένον καὶ ἐγκαταλελειμμένον ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως. Ἀρχομένου δὲ τοῦ μαρτίου τοῦ ἔτους τούτου, ἐναυάγησε παρὰ τῷ παρακειμένῳ λιμένι τῆς Γλαρέντσας πολεμικὸν τουρκικὸν πλοῖον 14 κανονίων· ἐξ αὐτῶν ἐτέθησαν 8 ἐπὶ τοῦ φρουρίου τούτου· ἀλλ' αἱ δεξαμεναὶ του ῥανίδα νεροῦ δὲν εἶχαν, διότι οὐδέποτε ἐκαθαρίσθησαν οὐδ' ἐπεσκευάσθησαν. Ἐπὶ δὲ τῆς ἐπιδρομῆς ταύτης κατέφυγαν εἰς αὐτό, καθὼς κατέφευγαν καὶ ἄλλοτε, χάριν ἀσφαλείας 1500 ψυχαὶ καὶ εἰσῆλθαν εἰς ὑπεράσπισιν αὐτοῦ 300 μαχηταὶ ὑπὸ τὸν Μιχάλην Σισίνην. Ὁ Ἰβραήμης, προσκαλέσας τοὺς ἐγκλείστους νὰ παραδοθῶσι καὶ μὴ εἰσκαουσθεῖς, τοὺς ἐπολιόρηκε, καὶ στήσας τρία ἐλαφρὰ κανόνια καὶ ἀποβιβάσας ἐκ τῶν πλοίων δύο βομβοβόλους τοὺς ἐπολέμει. Ἀντεῖχαν οἱ ἐγκλειστοὶ κατ' ἀρχὰς γενναίως, καὶ τρεῖς ἐξώρμησαν διὰ νυκτὸς ἐπὶ τὸν ἐχθρόν· ἀλλὰ δὲν ἦσαν προητοιμασμένοι εἰς μακρὰν πολιορκίαν, οὐδὲ τὴν ἐπροσδόκων· διότι καὶ ἄλλοτε οἱ ἐχθροὶ διέβησαν ἀπέμπροσθεν τοῦ φρουρίου καὶ δὲν τὸ ἐπολιόρησαν· ἐψεύσθησαν ὅμως αἱ προσδοκίαι των, καὶ οἱ ἐχθροὶ διέμειναν ταύτην τὴν φορὰν πολιορκοῦντες αὐτὸ τρεῖς ἑβδομάδας, ἕως οὗ ἡ δίψα ἠνάγκασε τοὺς ἐγκλείστους νὰ παραδοθῶσι

τὴν 5 μαΐου εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ ἐχθροῦ ἀπορρίψαντος πάντα συμβιβασμόν. Τόσον δὲ σφοδρὰ ἦτον ἡ καταθασσανίζουσα αὐτοὺς δίψα, ὥστε ἀμφολλοὶ ἀπέθαναν ἅμα ἐξελθόντες καὶ πiónτες διὰ μιᾶς κατὰ κόρον. Ἐκτὸς τοῦ Σισίνη καὶ τινων ἄλλων, οἱ λοιποὶ κατεδικάσθησαν εἰς δουλείαν· δεκαπέντε δὲ Ἕλληνες ἐφονεύθησαν ἐπὶ τῆς πολιορκίας.

Ἐν ᾧ δὲ ὁ Ἰβραήμης κατεγίνετο εἰς τὰ τῆς Ἡλείας, ἐξέπλευσε τοῦ Ἑλλησπόντου εἰς ὑποστήριξιν τῶν ἐπιχειρημάτων αὐτοῦ ὁ ὁθωμανικὸς στόλος συγκείμενος ἐξ ἐνὸς δικρότου, ἐννέα φρεγατῶν καὶ δεκαοκτὼ βρικήων καὶ γολεττῶν ὑπὸ τὸν Ταχήρπασαν καὶ τὸν Πατρονάμπην, καὶ μηδὲν ἀπαντήσας κατὰ τὸν πλοῦν ἐμπόδιον κατευδῶθη εἰς Νεόκαστρον.

Ὁ δὲ ἀποπλεύσας τοῦ Πειραιῶς Κοχράνης ἐπεσκέφθη τὴν Ὑδραν καὶ τὰς Σπέτσας. Συνῆλθαν συγχρόνως κατὰ διαταγὴν τοῦ εἰς Χέλι ἀντικρὺ τῶν Σπετσῶν αἱ μοῖραι τῶν τριῶν ναυτικῶν νήσων. Ἡ ψαριανὴ δὲν εἶχε τὴν φορὰν ταύτην τὸν ἀρχηγόν της Νικολῆν Ἀποστύλη, ὑφ' ὃν πολλάκις ἐδοξάσθη. Ὁ ἀξιότιμος οὗτος καὶ ἀρχαῖκός ἀνὴρ ἐπλήρωσε τὸ κοινὸν χρέος τὴν 6 ἀπριλίου ἐν Αἰγίνῃ, ὅπου μετώκησε καταστραφείσης τῆς πατρίδος του. Ἐτοιμοὶ ἦσαν αἱ ἑλληνικαὶ μοῖραι νὰ ἐκπλεύσωσιν· ἀλλ' ὁ Κοχράνης, μαθὼν ὅτι ὁ Ἰβραήμης διέμενεν ἐντὸς τινος ἐν τῷ λιμένι τῆς Γλαρέντσας βρικήου, διαρκούσης τῆς πολιορκίας τοῦ Χλουμουτσίου, ἔβαλε κατὰ νοῦν νὰ τὸν ἀφρηπάσῃ, καὶ ἀφήσας ὅλον τὸν στόλον ἀπέπλευσεν ἐπὶ τῆς φρεγάτας ἐπαγόμενος καὶ τὴν Καρτερίαν. Τὴν 10 μαΐου πρὸς τὸ ἐσπέρας ἐπλησίασεν ἡ Ἑλλὰς τὴν Γλαρέντσαν ὑπ' αὐστριακὴν σημαίαν· ἀλλ' ὁ Ἰβραήμης, εἴτε ἐξ ὑποφίας εἴτε ἐκ περιστάσεως, προλαβὼν ἀπέβη εἰς τὴν ξηρὰν· ὁ δὲ Κοχράνης, μὴ εὐρὼν τὸ θήραμά του προσέβαλε δύο αἰγυπτίους κορβέττας, ἔβλαψε τὴν μίαν καὶ ἐσκότωσε πολλοὺς τοῦ πληρώματος, ἀλλ' οὐδεμίαν συνέλαβε. Καθ' ἣν δὲ ἡμέραν ἔπλευσεν ἡ Ἑλλὰς πρὸς τὴν Γλαρέντσαν, ἔπλευσε καὶ ἡ Καρτερία πρὸς τὰς Πάτρας· ἀλλὰ, παθούσης τῆς μηχανῆς της, ἐπόδισε, καὶ ἐν ᾧ παρήλαττε τὸν Μαλέαν, σφοδρὸς ἀνεμοστρόβιλος ἔρριψε τὰ δύο της κατάρτια. Δέκα δὲ ἡμέρας περιπλεύσας ὁ Κοχράνης τὸ ἰόνιον πέλαγος συνέλαβε πλοῖον φέρον πολεμεφόδια καὶ αἰχμαλώτους Ἕλληνας μετακομιζομένους εἰς Νεόκαστρον πρὸς μεταβίβασιν εἰς Αἴγυπτον καὶ τὸ ἀπέστειλεν εἰς Πόρον ἀποβιβάσας ἀδλα-

Ἰούνιος

θεῖς εἰς τὸ Λοιμοκαθαρτήριον τῆς Ζακύνθου δέκα Τούρκους εὐ-
 ρεθέντας ἐν αὐτῷ· τὴν δὲ 25 ἀπῆντησεν ἐκτὸς τῶν Κυθήρων
 τὸν ἑλληνικὸν στολίσκον ἀναμένοντα αὐτὸν ἐκεῖ κατὰ δευτέραν
 δικταγὴν τοῦ καὶ συγκείμενον ἐξ ἑνὸς τρικατάρτου, δεκατεσ-
 σάρων βρικίων καὶ ὀκτὼ πυρπολικῶν, καὶ συναπέπλευσεν εἰς
 Ἀλεξάνδρειαν ἐπὶ σκοπῷ νὰ πέσῃ αἴφνης εἰς τὸν λιμένα καὶ
 κινήσῃ διὰ τῶν πυρπολικῶν τὸν ἐν αὐτῷ στόλον τοῦ Μεχμέτ-
 Ἀλῆ ἀνέτοιμον εἰς ἀντίστασιν καὶ εἰς ἐκπλουν. Τὴν 4 ἰουνίου,
 μετὰ μεσημβρίαν, ἐφάνησεν τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα ἔμπροσθεν τῆς
 Ἀλεξανδρείας ὑπὸ αὐστριακὴν σημαίαν· καὶ ἐν πρώτοις μὲν
 ὑπελήφθησαν ὡς αὐστριακὰ ἐμπορικὰ ὑπὸ συνοδίαν φρεγάτας·
 ἀλλὰ πλησιάζσαντα ἐγνωρίσθησαν, καὶ αἱ προφυλακίδες τοῦ
 στόλου τοῦ Μεχμέτ-Ἀλῆ φοβηθεῖσαι ἔδραμαν εἰς τὸν λιμένα,
 καὶ μία αὐτῶν ἐκάθησεν ἐπὶ τοῦ στόματος. Ἡ Ἑλλάς ἠγκυρο-
 βόλησε δύο μίλια μακρὰν τῆς ξηρᾶς, καὶ ὁ Κοχράνης διέταξε
 τὰ ὀκτὼ πυρπολικά νὰ εἰσπλεύσωσιν· εἰσέπλευσαν δύο καὶ ἔκαυ-
 σαν τὴν ἐπὶ τοῦ στόματος προφυλακίδα 22 κανονίων. Κατε-
 τράχθησαν οἱ Αἰγύπτιοι ἰδόντες τὸν ἐχθρὸν πρὸ τῶν θυρῶν,
 ἠγωνίσθησαν δι' ὅλης τῆς νυκτός νὰ ἐτοιμάσωσι τὰ πλοῖά
 των, καί, πρωῒας γενομένης, ὁ Μεχμέτ-Ἀλῆς ἐπλευσεν ὡς πα-
 ρατηρητῆς πρὸς τὸ στόμα τοῦ λιμένος ἐπὶ τινος πολεμικοῦ
 βρικίου νεωστὶ κατασκευασθέντος ἐν Μασσαλίᾳ· ἐξέπλευσαν
 μετ' ὀλίγον καὶ τινες κανονοφόροι ἐπὶ σκοπῷ νὰ κυριεύσωσι
 πυρπολικὸν ἑλληνικὸν κείμενον ὑπὸ τὴν ξηρὰν ἐν ἄκρᾳ νηνε-
 μίξ, ἀλλ' οὐδὲν κατώρθωσαν. Τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα διέμειναν
 ὅλην τὴν ἡμέραν ἔμπροσθεν τοῦ λιμένος καὶ πρὸς τὸ ἑσπέρας
 ἐστράφησαν ἀρктоδυτικῶς· τὴν δὲ ἐπαύριον ἐξέπλευσαν ἐξ φρε-
 γάται, ἐξ κορβέτται καὶ δέκα βρίκια εἰς καταδίωξιν αὐτῶν
 ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Μεχμέτ-Ἀλῆ· Ὁ στόλος οὗτος ἠκολού-
 θησε τὰ ἑλληνικὰ μέχρι τῆς Ῥόδου μακρόθεν, ἕως οὗ ἔγειναν
 ἄφαντα· τὴν δὲ 20 ἐπανῆλθαν εἰς τὰ ἴδια, καὶ ἡ Ἑλλάς ἠγκυ-
 ροβόλησεν ἐν Πόρῳ.

Μετὰ δὲ τὴν πτώσιν τοῦ Χλουμουτσίου μετέβη ὁ Ἰβραήμης
 εἰς Πάτρας, δουλαγωγήσας καθ' ὁδὸν ἐπτακοσίας ψυχὰς κατα-
 φυγούσας εἰς τὴν λίμνην τῆς Καλογραίας κατὰ τὸν Πάπαν,
 καὶ μετέβη τὴν 25 μαΐου εἰς Ῥίον, ὅπου παρέλαβε τοὺς τρις-
 χιλίους ἵππους τοῦ. Τὴν δὲ 2 ἰουνίου ἐξαπέστειλεν εἰς χερσὶν

τῆς ἐν Τριπολιτσᾷ φρουρᾷς δισχίλια τροφοφόρα ζῶα ὑπὸ τὴν συνοδίαν τοῦ Δελῆ-Ἀχμέτη.

Δύο ἤμισυ ἔτη περῆλθον ἄφ' οὗ ἐπάτησε τὴν Πελοπόννησον ὁ Ἰβραήμης καὶ μέγала τὰ ἐντεῦθεν παθήματα τῶν Πελοποννησίων. Τὰ ζοφερά σπήλαια, αἱ δυσανάβατοι ἀκρώρειαι, τὰ δυσπρόσιτα ἔλη, οἱ κρημνοὶ καὶ οἱ ἀπότομοι βράχοι ἦσαν τὰ μόνα ἀσφαλῆ κατοικητήριά των, τὸ χῶμα δὲ πολλάκις στρωμνὴ καὶ τροφὴ τὰ ἄγρια χόρτα· ἐφονεύοντο, ἠχμαλωτίζοντο, ἐλαφυραγωγούντο, κτεστρέφετο ἡ πατρίς των, ἀλλὰ δὲν ἐπροσκύνουν. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ὅμως τούτων οἱ κάταικοι τινων ἐπαρχιῶν ἀπηνήθησαν τὸν ἐθνικὸν ἀγῶνα. Πρὸ τίνος καιροῦ εἶχε μυστικὰς σχέσεις πρὸς τὸν Ἰβραήμην εἰς τῶν ὑποπλαρχηγῶν τῆς ἐπαρχίας τῶν Πατρῶν, ὁ ἐκ Ζουμπάτης Δημήτρης Νενέκος. Οὗτος ἀπέρριψεν ἐπὶ τῆς ἐκστρατείας ταύτης τὸ προσωπεῖον, ἐστράτευσε μετὰ τοῦ Ἰβραήμη κατὰ τῶν συμπολιτῶν του, καὶ συμβουλευσας αὐτὸν νὰ ἀνεξικακῇ καὶ νὰ πολιτεύεται τοὺς Ἕλληνας ἐπιεικῶς, ἐδείχθη θερμὸς ἀπόστολός του. Τὸ παράδειγμα καὶ ἡ φωνὴ τοῦ ἀρνησιπάτριδος Νενέκου, ἡ πλαστοὴ ἐξημέρωσις τοῦ ἀγρίου Ἰβραήμη, αἱ εὐτυχεῖς ἐκστρατεῖαί του, ἡ ἀπελπισία τῶν λαῶν ἀπὸ πάσης ἀντιλήψεως καὶ ἡ γενικὴ παράλυσις τῶν ἑλληνικῶν πραγμάτων τόσον ἐπηρέασαν τὰ πνεύματα τῶν ἀνθρώπων, ὥστε τὰ πλεῖστα χωρία τῶν ἐπαρχιῶν Πύργου, Γαστούνης, Πατρῶν, Βοστίτης καὶ Καλαβρύτων ἐπροσκύνησαν, καὶ τὸ μόλυσμα φόβος μέγας ἦτο μὴ διεδίδετο καὶ ἄλλου· θεραπείαν τὸ κακὸν δὲν εἶχεν εἰμὴ τὴν ἐμψύχωσιν τῶν λαῶν διὰ τῆς ἐν Πελοποννήσῳ συστάσεως στρατοπέδων. Ἀλάματος ἐδείχθη ὁ Κολοκοτρώνης ἐν τῇ δεινῇ ταύτῃ ὥρᾳ· ἔγρυψε παντοῦ ἀπειλῶν καὶ συμβουλευῶν, ἐκίνησε στρατιωτικὰ σώματα εἰς διάφορα μέρη τῆς Πελοποννήσου, προητοίμασε τὸ ἐν τῷ ὀμφαλῷ αὐτῆς φρούριον τῆς Καρυταίνης εἰς ἀντίστασιν καὶ καταφύγιον τῶν περιοικούντων, καὶ ἔστειλεν ἱκανοὺς εἰς ὑπεράσπισιν τοῦ μεγάλου Σπηλαίου, καταφυγίου τῶν γειτονικῶν ἐπαρχιῶν, διότι ἐμελέτα ὁ Ἰβραήμης νὰ τὸ πατήσῃ εἴτε ὡς ἐχθρὸς εἴτε ὡς φίλος.

Τὴν δὲ 13 ἐπανῆλθεν ὁ Δελῆ-Ἀχμέτης ἐκ Τριπολιτσᾶς εἰς Πάτρας, ἄφ' οὗ ἐξέτελεσεν εὐτυχῶς τὸ ἔργον του, καὶ τὴν 17 ἐστράτευσε ὁ Ἰβραήμης εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῶν Καλαβρύτων μηδεμίαν προξενήσας καθ' ὁδὸν ἐπὶ τῇ συμβουλῇ τοῦ Νενέκου

βλάβην, καὶ ἐσκήνωσε κατὰ τὸ μετόχιον τοῦ μεγάλου Σπηλαίου, Σάλμενα, δύο ὥρας μακρὰν τῆς πόλεως τῶν Καλαβρύτων καὶ δύο ἡμισυ τοῦ μοναστηρίου, καὶ ἔγραψε πρὸς τοὺς πατέρας περιποιητικῶ τῷ τρόπῳ προσκαλῶν αὐτοὺς εἰς τὸ στρατόπεδόν του ἵνα λάβωσι τὰ ἀμνηστήρια καὶ συμβουλευέσωσιν, ὡς ὑπηρεῖται τοῦ Θεοῦ τοῦ ἐλέους καὶ τῆς εἰρήνης, τοὺς προκρίτους τῆς Πελοποννήσου νὰ μὴ γίνωνται ἄρορμῃ τῆς φθορᾶς τοῦ τόπου καὶ τῆς αἱματοχυσίας τῶν ἀδελφῶν των. Φυβηθέντες οἱ πατέρες ὑπεκρίθησαν ὑποταγὴν, ἀλλ' ἀπεποιήθησαν νὰ μεταβῶσιν εἰς τὸ στρατόπεδόν του. Ἀπήτησε καὶ ἐκ δευτέρου ὁ Ἰβραήμης τὴν παρουσίαν των ἐνώπιόν του ὡς ἀναγκαίαν, ἀλλὰ παρήκουσαν καὶ ἐκ δευτέρου, ἐπαναλαμβάνοντες πάντοτε τὴν πρὸς τὴν ὑψηλὴν Πύλιν πίστιν καὶ ὑποταγὴν των. Τοῖς ἔγραψεν ὁ Ἰβραήμης καὶ τρίτην φορὰν αὐστηρότερον, καὶ ἐπειδὴ οὐδὲ τότε εἰσηκούσθη, ἀπεφάσισε νὰ τοὺς τιμωρήσῃ. Τὴν νύκτα τῆς 23 ἀνέβησαν τρισχίλιοι ἐχθροὶ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τῶν περὶ τὸν Νενέκον διὰ δυσβάτων μερῶν καὶ δι' ἀγνώστων μονοπατίων εἰς τὸν ὑπερκείμενον τοῦ μοναστηρίου ὑψηλὸν σταυρόν, καὶ ἐξημερώθησαν ἐνώπιον τῶν ἀπειθῶν πατέρων· ἐξακόσιοι ἦσαν οἱ ὑπερασπισταὶ τοῦ μοναστηρίου, κληρικοὶ καὶ λαϊκοί, κατέχοντες νεοδημήτους τινὰς πύργους δυναμωθέντας πρὸ ὀλίγου διὰ κανονίων. Μετὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου ἤρχισεν ἡ μάχη καὶ διήρκεσε μέχρι τοῦ δειλινοῦ. Οἱ Τούρκοι ἀπέτυχαν καὶ ὠπισθοδρόμησαν αὐθημερὸν εἰς τὸ στρατόπεδόν των, ἐφονεύθησαν καὶ ἐπληγώθησαν ἱκανοὶ ἐξ αὐτῶν ὡς πολλάκις ὀρμήσαντες, ἑνδεκα δ' ἐκ τῶν Ἑλλήνων· ἐφονεύθη καὶ ὁ Ἀνδρέας Σαρδελιάνος. Τοιοῦτοτρόπως διετηρήθη καὶ τὴν φορὰν ταύτην τὸ μοναστήριον ἀπάτητον.

Τούτων γενομένων, ὁ μὲν Ἰβραήμης ἐστράτευσε πανστρατιᾷ εἰς Τριπολιτσάν· ὁ δὲ Νενέκος, ὅστις δὲν ἔπαυε δίδων τρανὰ δείγματα πίστεως πρὸς τοὺς καταστροφεῖς τῆς πατρίδος του καὶ τοὺς δημίους καὶ ἀνδραποδιστὰς τῶν συμπολιτῶν του, μετέβη μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν εἰς Πάτρας, συνηνώθησαν πολλοὶ τῶν ἐκεῖ Τούρκων, καὶ τὴν 3 ἰουλίου προσέβλαλαν τοὺς περὶ τὸν Βασίλιν Πετμεζᾶν κατὰ τὸν Ἅγιον Βλάσην καὶ τοὺς διεσκόρπισαν· προσέβλαλαν τὴν 17 καὶ τοὺς περὶ τὸν Χελιώτην καὶ Φειζόπουλον κατὰ τὴν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Βοστίτης μονὴν τοῦ ἀγίου Ἰωάννου, καὶ κυριεύσαντες δι' ἐπανειλημμένων ἐφόδων τὸ

ἔξωθεν ὀχύρωμα, καὶ καταστρέψαντες ὅλους σχεδὸν τοὺς ἐν αὐτῷ, ὥς 60, ἀνεχώρησαν αὐθημερὸν πολλὰ καὶ αὐτοὶ παθόντες.

Δὲν ἐχάρη ἐπὶ πολὺ ὁ ἀνοσιουργὸς Νενέκος τὰς τιμὰς τῆς προδοσίας του, δολοφονηθεὶς μετὰ τὰ συμβάντα ταῦτα ἐνεργείᾳ τοῦ Κολοκοτρώνη.

Φθάσας δὲ ὁ Ἰβραήμης εἰς Κατσάναν, διήρесе τὸ στράτευμα, καὶ τοὺς μὲν ἀπέστειλεν εἰς Λαγκαδία διὰ τῆς γεφύρας τῆς Κυρῆς πρὸς ἀφανισμόν καὶ αὐτοῦ καὶ τῶν λοιπῶν χωρίων τῆς ἐπαρχίας Καρυταίνης, ὥς μὴ δεχομένων τὰ ἀμνηστήρια (α), αὐτὸς δὲ καὶ οἱ λοιποὶ ὤδευσαν κατ' εὐθείαν, ὅπως συνενωθῶσιν ἐν τῇ πεδιάδι τῆς Καρυταίνης.

Ταῖς ἡμέραις ἐκείναις εὐρίσκοντο δισχίλιοι Ἕλληνες ἐν Λιβαρτσίου ὑπὸ τὸν Πλαπούταν καὶ τὸν Γενναῖον πρὸς ἐμφύχωσιν τῶν λαῶν. Οὗτοι μετέβησαν εἰς Καρνέσι, ὅπου ἦτον ὀχύρωμα ἐχθρικόν, ἀπεδίωξαν τοὺς Τούρκους καὶ τὸ ἐκυρίευσαν. Ἀνεφάνησαν αἶφνης οἱ περὶ τὸν Ἰβραήμην καὶ ἐφώρμησεν. Οἱ Ἕλληνες ἀντεστάθησαν μέχρι τινός, ἄφησαν μετὰ ταῦτα τὸ ὀχύρωμα καὶ ἀπεμακρύνθησαν· ἐπέστρεψαν μετ' ὀλίγον καὶ ἡκροβολίσθησαν, ἀλλ' ἐπιφκνέντος ἄλλου ἐχθρικοῦ σώματος ἀνεχώρησαν· 20 Τοῦρκοι καὶ 7 Ἕλληνες ἐφρονεύθησαν καὶ ἐπληγώθησαν. Μετὰ τὸν ἀκροβολισμόν τοῦτον εἰσῆλθε τὸ ἐχθρικόν στράτευμα ὅλον εἰς Τριπολιτσάν, καὶ, ἀρχομένου τοῦ ἰουλίου, κατέβη εἰς Μεσσηνίαν, ὅπου κατέβη καὶ ὁ Ἰβραήμης.

Τὴν δὲ 26 ἐφάνησαν ἔμπροσθεν τῶν Κυτριῶν καὶ τῆς Σκαρδαμούλας δεκατέσσαρα πλοῖα ἐχθρικὰ ἐκπλεύσαντα τοῦ Νεοκάστρου, τὰ πλεῖστα φρεγάται καὶ κορβέτται, καὶ ἔρριψαν αὐθημερὸν 1700 κανονιάς, ἀλλ' ἀντισταθέντων γενναίως τῶν Μανιατῶν ἀνέπλευσαν ἄπρακτα. Προσέβησαν τὴν αὐτὴν ἡμέραν οἱ ἐχθροὶ διὰ ξηρᾶς καὶ τοὺς ἐν Φρουτσάλα ὑπὸ τὸν Νικήταν, ἀλλ' οὐδ' ἐκεῖ εὐδοκίμησαν. Ἀνεχώρησαν μετ' ὀλίγον ἐκ Νεοκάστρου εἰς Τριπολιτσάν τετρακισχίλιοι ἐχθροὶ συνοδεύοντες μέγα πλῆθος τροφοφόρων ζώων. Ὁ Νικήτας, προκκταλαβὼν τὸ στενὸν τοῦ Λεονταρίου, ἐνέδρευσε, καὶ ἐφόνευσεν ἱκανούς, ἀλλὰ δὲν ἐμπύδισε τὴν πορείαν τῶν ἐχθρῶν· ἐπληγώθησαν δ' ἐν τῇ μάχῃ αὐτῇ καὶ δέκα Ἕλληνες.

Ὁ δ' ἐπανελθὼν εἰς Πάτρας Δελῆ - Ἀχμέτης ἐξεστράτευσε, λήγοντος τοῦ ἰουλίου, διέβη ἀτουφέκιστος τὰ Σελλὰ, διεσκόρπισε τοὺς ἐν τῷ χωρίῳ Κουνινᾷ ὑπὸ τὸν Φεῖζόπουλον καὶ τὸν

Λεχουρίτην φονεύσας τινὰς αὐτῶν, ἐν οἷς καὶ τὸν Γεώργιον Μωραίτην, καὶ προχωρήσας εἰς τὸ ξενοδοχεῖον τῆς Ἀκράτας ἐπανῆλθεν εἰς Πάτρας· ἐστράτευσε μετ' ὀλίγας ἡμέρας καὶ πρὸς τὸ μέρος τῆς Καφικαριᾶς πλησίον τῶν Λαπωναγῶν, χωρίου τῶν Καλαβρύτων, ὅπου ἔμαθεν ὅτι συνῆλθεν ἑλληνικὸν στράτευμα· Ἡ θέσις αὕτη ἔχει δύο πορείας, τὴν μὲν πρὸς τὸ μέρος τῶν Πατρῶν βατὴν, τὴν δὲ πρὸς τὸ τῶν Καλαβρύτων καὶ τῆς Βοστίτης σχεδὸν ἄβατον. Ἐν ταύτῃ ἐτοποθετήθησαν 1500 Ἑλληνας ὑπὸ τὸν Ἰλαπούταν, τὸν Μελετόπουλον, τὸν Ῥοδόπουλον, τὸν Χρήστον Φωτομάραν καὶ ἄλλους. Τὴν 26 αὐγούστου πρῶτ' ἐσκῆνωσαν τετρακισχίλιοι ἐχθροὶ τακτικοὶ καὶ ἄτακτοι, ἱππεῖς καὶ πεζοί, ὑπὸ τὴν θέσιν ἐκείνην, καὶ τὴν α' ὥραν μετὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου ἀνέβησαν τινες αὐτῶν καὶ ἐπολέμησαν τοὺς Ἑλληνας· ἀλλὰ, μὴ δυνηθέντες νὰ προχωρήσωσι διὰ τὸ κατωφερές καὶ κρημνώδες τοῦ μέρους ἐκείνου, ἐπανῆλθαν αὐθεςπερὶ εἰς τὰς σκηνὰς των. Τὴν ἐπαύριον ἐκίνησαν πανστρατιᾷ κατὰ τὸ αὐτὸ μέρος στήσαντες ἀπέναντι τῶν Ἑλλήνων δύο κανόνια· ἀλλ' οἱ Ἑλληνες τοὺς ἀντέκρουσαν κυλίοντες λίθους, καὶ τοὺς ἠνάγκασαν νὰ στρέψωσι τὰ νῶτα· ἐφώρμησαν οἱ ἐχθροὶ καὶ μετὰ τὴν μεσημβρίαν, ἀλλ' ἔπαθον καὶ τότε ὅσα καὶ τὴν πρῶϊαν. Ἰδόντες δὲ ὅτι ὀρμῶντες ἐβλάπτοντο καὶ δὲν ἔβλαπταν, ἀπεχώρησαν κανονοβολοῦντες, καί, σκότους γενομένου, ἀνεχώρησαν. Πολλοὶ ἐπὶ τῆς διημέρου μάχης ἐχθροὶ τακτικοὶ καὶ ἄτακτοι ἐφονεύθησαν καὶ ἐπληγώθησαν, καὶ τινες ἡχμαλωτίσθησαν, ἐν οἷς καὶ δύο σημαιοφόροι· τρεῖς δὲ Ἑλληνες ἐφονεύθησαν καὶ δέκα ἐπληγώθησαν. Μετὰ τὴν μάχην ταύτην, οἱ μὲν Ἑλληνες κατέβησαν εἰς Πετσαίκους δύο ὥρας μακρὰν τῆς Καφικαριᾶς, οἱ δ' ἐχθροί, διασκορπισθέντες εἰς τὰ χωρία, τὰ ἐλεηλάτησαν καὶ συνενωθέντες πάλιν εἰς Βοστίτσαν ἐστράτευσαν πρὸς τὸ Διακοπτόν, ὅπως προχωρήσωσι κατὰ τὴν Ἀκράταν· ἀλλ' εὐρόντες ἀντίστασιν, προκταλαβόντων αὐτὸ τῶν ἐν Πετσαίκαις Ἑλλήνων, ὥπισθοδρόμησαν εἰς Βοστίτσαν.

Ἐπικειμένης δὲ τῆς συγκομιδῆς τῆς σταφίδος, ἀμφιβάλλετο ἂν θὰ ᾔσαν συγκομισταὶ οἱ Τοῦρκοι ἢ οἱ Χριστιανοί. Οἱ πατέρες τοῦ Σπηλαίου ἐκάλεσαν τοὺς περὶ τὸν Κολοκοτρώνην εἰς ὑπεράσπισιν τῆς ἰδιοκτησίας των ἐπὶ ἀντιμισθίᾳ. Ἦλθαν οἱ κληθέντες, ἀλλ' οὔτε τῶν πατέρων οὔτε τῶν ἄλλων τὴν ἰδιοκτησίαν ἐδυνήθησαν νὰ προστατεύσωσιν ὡς κειμένην ἐπὶ πεδιά-

δος· οἱ δὲ ἐχθροὶ μετεκόμισαν τὴν σταφίδα εἰς τὰ πλοῖά των, ἐπὶ νῆλθον εἰς Πάτρας καὶ ἀνεχώρησαν μετὰ τινὰς ἡμέρας εἰς Νεόκαστρον ὑπὸ τὸν Δελῆ-Ἀχμέτην διὰ Γαστούνης καὶ Πύργου.

Ἀπ' αὐτῆς δὲ ὁ Κοχράνης τοῦ Πόρου τὰ τέλη Ιουνίου, περι-
ῆλθε τὸ Αἰγαῖον ἐπὶ εἰσπράξει τῶν ἐθνικῶν προσόδων εἰς κίνη-
σιν τῆς ναυτικῆς δυνάμεως, καὶ ἐπέβαλεν εἴκοσι χιλιάδων δι-
στῆλων φόρον ἐπὶ τοὺς ἐμπόρους τῆς Σύρας· ἐπεσκέφθη μετὰ
ταῦτα τὸ Ναύπλιον, διαρκούντων τῶν ἐμφυλίων δεινῶν, ἐπα-
νῆλθεν εἰς Πόρον καὶ ἀπέπλευσε τὴν 15 ἰουλίου πρὸς τὰ με-
σημβρινὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου, οὐδενὸς ἄλλου πλοίου
συνοδεύοντος τὴν Ἑλλάδα. Τὴν ἐπαύριον ἀπῆντησε τὸν Σωτή-
ρα, δικάταρτον δωρηθὲν παρὰ τῆς ἐν Παρισίοις φιλελλη-
νικῆς ἑταιρίας καὶ διοικούμενον παρὰ τοῦ Ἀγγλοῦ Θωμᾶ,
καὶ τὸ συμπαρέλαθε· τὴν δὲ 18, καθ' ἣν ἔπλεον τὰ δύο
ταῦτα πλοῖα ἔξωθεν τοῦ Νεοκάστρου, ἐφάνησαν 16 ὀθωμα-
νικὰ ἐρχόμενα ἀπ' ἄρκτου εἰς Νεόκαστρον ὑπὸ ἐναντίον
ἄνεμον· ἐξ αὐτῶν μία κορβέττα, δύο βορίκια καὶ δύο γολέτται
ἀπεκόπησαν ἕνεκα τῆς ἀντιπνοίας καὶ ἔπλεον παρὰ τὴν πκρα-
λίαν τῆς Ζακύνθου· ἐπέπλευσαν ἡ Ἑλλάς καὶ ὁ Σωτήρ, καὶ
περὶ τὴν μεσημβρίαν τῆς 20 τὰ κατέφθασαν ἔμπροσθεν τῆς
Γλαρέντσας καὶ τὰ προσέβαλαν· καὶ ἡ μὲν Ἑλλάς ἐκυρίευσεν
τὴν κορβέτταν μετὰ γενναίαν ἀντίστασιν, καθ' ἣν ἐφανεύθησαν
ἐκ τοῦ πληρώματος ταύτης, εἰς 300 συμπληρουμένου, 25, ἐν
οἷς καὶ ὁ πλοίαρχος καὶ ὁ ὑποπλοίαρχος, καὶ ἐπληγώθησαν 35·
ἐπληγώθησαν καὶ 2 τοῦ πληρώματος τῆς φρεγάτας· ὁ δὲ Σω-
τήρ ἐκυρίευσεν μίαν τῶν γολεττῶν, φονευθέντων καὶ πληγωθέν-
των ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτῆς 15, τὰ δὲ ἄλλα τρία πλοῖα
κατέφυγαν εἰς Πάτρας. Ἡ γολέττα ἦτο τουνεζικὴ 10 κανο-
νίων, ἡ δὲ κορβέττα 28 καὶ ἐφημιζετο ὡς ἡ ταχυπλουστέρα
τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου· εὐρέθησαν δὲ ἐν αὐτῇ 20 αἰχμαλωτίδες.
Τὴν δὲ 2 αὐγούστου κατέπλευσαν ἡ Ἑλλάς, ὁ Σωτήρ καὶ αἱ
δύο λείαι εἰς Πόρον, ἀποβιβάσθέντων τῶν παραδοθέντων Τούρ-
κων σώων καὶ ἀβλαβῶν εἰς Κρήτην.

Ἰούλιος

Αὐγούστος

Ὁ δὲ Κοχράνης διέταξε νὰ συναχθῇ ἐκ νέου ὁ στόλος εἰς
Σπέτσας, ὅπου ἔπλευσε καὶ αὐτὸς τὴν 24· τὴν δὲ ἐπαύριον εἰς
τῶν υἱῶν τοῦ Λουκιανοῦ Βοναπάρτου, συμπλέων ἐπὶ τῆς Ἑλ-
λάδος, ἐπληγώθη κατὰ περίστασιν εἰς τὴν κοιλίαν ὑπὸ τῆς
πιστόλας του, ἐν ᾗ τὴν ἐξεκρέμα, καὶ ἀπέθνηεν αὐθωρί. Ὁ

Κοχράνης, διατάξας νὰ ταριχεύσῃσι καὶ ἀποκομίσωσι τὸν νεκρὸν εἰς τὸ μοναστήριον τῶν Σπετσῶν μέχρι δευτέρας διαταγῆς του, ἀπέπλευσε παραγγείλας νὰ μεταπλεύσῃσι τὰ πλοῖα εἰς Βάτικα, ἀφ' οὗ συναχθῶσιν ὅλα, καὶ νὰ τὸν προσμείνωσιν. Συνήχθησαν τὰ πλοῖα, μετέπλευσαν ὅπου παρήγ-

Σεπτέμβριος γεῖλε, καὶ τὴν 1 σεπτεμβρίου ἀνέπλευσαν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν του· ἦσαν δὲ ὅλα 23, ὃ ἐστὶν ἡ Ἑλλάς, ἡ Καρτερία, ὁ Σωτήρ, 2 τρικάρτα, 11 βρίκια, 4 πυρπολικά καὶ 3 κανονοφόροι. Τὴν 6 πρωί, ἡγκυροβόλησεν ὁλος ὁ στόλος ἀπέναντι τοῦ Μεσολογγίου, αἱ δὲ τρεῖς κανονοφόροι ὅσον ἐδύναντο πλησιέστερον τοῦ Βασιλαδίου. Ἐπειδὴ δὲ τὰ πλοῖα ἦσαν ὑπὸ ἄλλην σημαίαν, οἱ ἐπὶ τοῦ Βασιλαδίου Τούρκοι δὲν ὑπώπτευσαν κατ' ἀρχὰς ὅτι ἦσαν ἐλληνικά. Τὴν α' δὲ ὥραν μετὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου ἐμβῆκεν ὁ Κοχράνης εἰς πλοιάριον, ἐπλησίασε τὸ Βασιλάδι καὶ ἔρριψε πυροσίφωνας, ἀλλ' οὐδεὶς εἰσέπεσεν· ἐκανοβούλησαν καὶ αἱ κανονοφόροι, ἀλλὰ καὶ αὗται ἀνωφελῶς. Ἐξύπνησαν τότε οἱ Τούρκοι καὶ ἀντεκανοβούλησαν, ἀλλὰ καὶ οὗτοι εἰς μάτην. Ἐπανελήφθη καὶ τὴν ἐπαύριον ὁ κανονοβολισμός, καθ' ὃν ἐπληρώθησαν βρέως δύο νηῦται μιᾶς τῶν κανονοφόρων, οἵτινες μετεκομίσθησαν χάριν θεραπείας εἰς τὴν Ἑλλάδα· οἱ δὲ λοιποὶ τῆς αὐτῆς κανονοφόρου, μὴ πεισθέντες νὰ πλησιάσωσιν ἐκ νέου ὡς διετάχθησαν, ἐτέθησαν κατὰ διαταγὴν τοῦ στολάρχου ἐν τινὶ λέμβῳ καὶ περιεφέροντο ἐν τῷ μέσῳ τοῦ στόλου ὑπὸ τὸν ἥχον τοῦ τυμπάνου πρὸς κατασχύνην καὶ ποινὴν ὡς ἀπειθεῖς καὶ φυγόμαχοι. Ἐν τούτῳ ἡτοιμάσθη ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος εἰς βομβολισμὸν σχεδία, ἔρριφθη εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἐβομβολολήθη ἐκεῖθεν τὸ Βασιλάδι, ἀλλ' οὐδεμίαν ἔπαθεν οὐδὲ τότε ζημίαν. Ἰδὼν δὲ ὁ Κοχράνης, ὅτι διὰ τῶν τρόπων τούτων δὲν κατωρθοῦτο ἡ κυρίεσις τοῦ Βασιλαδίου, διέταξε τὰς λέμβους τῶν πλοίων ἐπὶ τῇ συμβουλῇ τοῦ Μισούλη νὰ ἐμβῶσι διὰ τοῦ στενοῦ ἀλλακος τοῦ Προκοπανίστου καὶ νὰ τὸ ἀποκλείσωσιν. Ἡ διαταγὴ του ἐπιτυχῶς ἐξετελέσθη ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τινῶν Μεσολογγιτῶν εἰδύτων τὸν εἴσπλουν, ἀλλὰ δὲν ἐτελεσφόρησε, προλαβόντων τῶν ἐν τῇ πόλει Τούρκων καὶ ἐφοδιασάντων τὴν προτεραίαν τὸ Βασιλάδι παντὸς ἀναγκαίου. Μετὰ τὴν ἀνωφελῆ ταύτην δοκιμὴν ἀνήχθη ὁ στόλος· ἐνκατέμειναν δὲ ὁ Σωτήρ, δύο κανονοφόροι, δύο γολέτται καὶ ἡ Καρτερία, ἧτις ἀνάψασα

ἐξ ἀπροσεξίαις ἐκινδύνευσε νὰ καῇ. Ἐκείναις ταῖς ἡμέραις ἔφθασεν εἰς Ἑλλάδα καὶ τὸ πρὸ καιροῦ κατασκευαζόμενον ἐν Ἀγγλίᾳ δεύτερον ἀτμόπλοον ἢ Ἐπιχειρήσεις.

Ἐπειδὴ δ' ἐγνώσθη ὅτι ἐντὸς τοῦ κορινθιακοῦ κόλπου ἦσαν πλοῖα τινὰ τουρκικὰ, διέπλευσαν τὴν 9 ἐν πλήρει μεσημβρίᾳ εἰς ἄλωσιν ἢ καταστροφὴν αὐτῶν αἱ δύο γολέτται καὶ ὁ Σωτὴρ ρυμουλκῶν μίαν κανονοφόρον ὑπὸ τὸν κανονοβολισμὸν τῶν ἐπὶ τοῦ στόματος φρουρίων. Τὴν ἐπαύριον, πνέοντος σφοδροῦ ἀνέμου, ἐδοκίμασε νὰ διαπλεύσῃ καὶ ἡ Καρτερία ἰστιοφοροῦσα δι' ἔλλειψιν γαιανθράκων· ἀλλὰ προχωρήσασα ἔπεσεν εἰς γαλήνην καὶ ἔμεινεν ἔξωθεν μέχρι τῆς 11, καθ' ἣν ρυμουλκουμένη παρ' ἄλλης κανονοφόρου διέπλευσε καὶ αὕτη ἀβλαβής. Ἦσαν ἐν τῷ λιμένι τῶν Σαλῶνων 3 ἐμπορικὰ αὐστριακὰ καὶ 9 τουρκικὰ, τουτέστι μία γολέττα 14 κανονίων, ἓν βρίκι 16, τρεῖς μικρότεραι γολέτται, δύο ἔνοπλα φορτηγὰ, καὶ δύο κανονοφόροι· ἐπροστατεύοντο δὲ τὰ πλοῖα ταῦτα ὑπὸ τινος ἐπὶ τῆς ξηρᾶς κανονοστασίου.

Πρὶν δὲ διαπλεύσῃ ἡ Καρτερία, ἐκινήθησαν ἐπὶ τὰ ἐχθρικά πλοῖα ὁ Σωτὴρ καὶ αἱ δύο γολέτται· ἀλλὰ, πνέοντος βιαίου ἀνέμου, ἀπέτυχαν καὶ κατέφυγαν εἰς τὸν λιμένα τοῦ Λουτρακίου. Τὴν δὲ 14 ἔπλευσεν ἡ Καρτερία μετὰ τῆς παρακολουθοῦσης κανονοφόρου πρὸς τὸν λιμένα τῶν Σαλῶνων καὶ φθάσασα εἰς τὸ στενότερον αὐτοῦ μέρος ἠναγκάσθη ἐξ αἰτίας ἐναντίου ἀνέμου νὰ ποδίσῃ. Τὴν δὲ 18 ἐπανάπλευσεν εὐτυχῶς εἰς τὸν αὐτὸν λιμένα καὶ συνεπανέπλευσαν καὶ ὁ Σωτὴρ καὶ τὰ λοιπὰ ἑλληνικὰ πλοῖα, ἐπῆραν τὰ 3 αὐστριακὰ ὡς παραβιάσαντα τὸν ἀποκλεισμὸν, κατέστρεψαν 7 ἐκ τῶν 9 τουρκικῶν, καὶ ἐφόνευσαν πολλοὺς ἐχθροὺς· ἐπληρώθησαν δὲ ἐπὶ τῆς ναυμαχίας ταύτης ἐλαφρῶς μὲν ὁ πλοίαρχος τοῦ Σωτῆρος Θωμᾶς εἰς τὸν πόδα, βχρέως δὲ ὁ ὑποπλοίαρχός του Σκάνλανος Ἰρλανδός.

Ὁ δὲ Ἰβρᾶκήμης, ἀσχοληθεὶς παντοίοις τρόποις μετὰ τὴν εἰς τὰ φρούρια ἐπάνοδόν του νὰ ἐφελκύσῃ τοὺς Μεσσηνίους, ὅπως ἐφέλκυσε τοὺς Ἀχαιοὺς, ἀπέστειλε τὴν 20 τὰ στρατεύματά του ὑπὸ τὸν Κεχαγιάμπεην, τὰ μὲν εἰς τὴν ἄνω, τὰ δὲ εἰς τὴν κάτω Μεσσηνίαν, πρὸς ἐρήμωσιν τοῦ τόπου, ἃν οἱ κάτοικοι δὲν ἐπροσκύνουν. Ἐκάλεσεν ὁ Κεχαγιάμπεης τοὺς κατοίκους εἰς ὑποταγὴν καὶ μὴ εἰσακουσθεῖς (6) διέταξε τὴν πείκελσιν ὅλων τῶν καρπύμων δένδρων καὶ τὴν πυρπόλησιν

τῶν χωρίων. Οὐδέποτε τὰ ἐχθρικά στρατεύματα ἐφάνησαν τόσον φθοροποιὰ ὅσον ἐν τῇ παρούσῃ ἐκστρατείᾳ. 60,000 ἐλογίσθησαν αἱ κατὰκκοπεῖσαι συκαί, καὶ 25,000 αἱ ἐλαῖαι καὶ αἱ συκαμινέαι· καπνοὶ δὲ καὶ φλόγες πολυήμεροι ἐσκέπαζαν τὸν ὁρίζοντα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΘ'.

Ἐξωτερικὴ πολιτικὴ. - Συνθήκη τῆς 24 Ιουνίου. - Ναυμαχία Νεοκάστρου. - Ἀναχώρησις τῶν πρέσβειων τῶν συμμάχων ἐκ Κωνσταντινουπόλεως.

ΟΛΟΚΛΗΡΟΝ ἔτος περῆλθεν ἀφ' οὗ ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει Κάννιγγ ἀνεδέχθη τὸν συμβιβασμὸν Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας, καὶ δὲν ἔσχυσαν παντάπασιν οἱ λόγοι του. Ἀγέρωχος πάντοτε ἡ Πύλη, ἀγερωχοτέρα εἰδείχθη μετὰ τὴν κυρίευσιν τοῦ Μεσολογγίου καὶ τὴν στενὴν πολιορκίαν τῶν Ἀθηνῶν, θεωρουσα ἐπικειμένην τὴν παντελῆ καταστροφὴν τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος. Ὁ Κάννιγγ, μὴ θέλων νὰ παρεμβάλη εἰς τὴν διαπραγματεύειν νέε προσκόμματα, δὲν ἐπρόσφερεν ἐγγράφως τὴν μεσιτείαν τῆς αὐλῆς του εἰμὴ τὴν 24 Ιανουαρίου τοῦ ἔτους τούτου. Τὸν αὐτὸν δὲ μῆνα ἡ ἐχθρωδὴς πάντοτε πρὸς τὴν Ἑλλάδα διακειμένη αὐλὴ τῆς Αὐστρίας, προθεμένη νὰ διασκεδάσῃ τὰς ὑπὲρ αὐτῆς σωτηρίους ταύτας προσπαθείας, ἔστειλεν εἰς Ἑλλάδα ἀξιωματικὸν της καὶ ἀνήγγειλεν, ὅτι περὶ πολλοῦ ποιουμένη τὰ συμφέροντα τῶν Ἑλλήνων, ἐταίμη ἦτο νὰ ἔλθῃ εἰς ἀντίληψιν των καὶ μεσιτεύσῃ παρὰ τῷ σουλτάνῳ, ἂν ἐπεκαλοῦντο τὴν συνδρομὴν της· ἡλπίζε δὲ νὰ εἰσακουσθῇ διὰ τὴν ἕως τότε ἀποτυχίαν τῆς μεσιτείας τῆς Ἀγγλίας καὶ τὴν ἐντεῦθεν ἀπελπισίαν τῶν Ἑλλήνων. Ἀλλ' ἡ κυβέρνησις τῆς Ἑλλάδος, ἔχουσα ὑπ' ὄψιν τὰ κακὰ ὅσα ἔπασχεν ἡ Ἑλλὰς ἀδιακόπως καὶ ἐκ τῆς πολιτικῆς τῆς αὐλῆς ταύτης καὶ ἐκ τῆς αἰσχροῦς διαγωγῆς τοῦ πολεμικοῦ καὶ ἐμπορικοῦ ναυτικοῦ της καὶ ὑποπεύουσας ἐπιβουλήν, ἀπεποιήθη τὴν προσφορὰν της.

Μετ' ὀλίγας δὲ ἡμέρας ἀφ' οὗ ὁ Κάννιγγ ἐπρόσφερε τῇ Πύλῃ ἐγγράφως τὴν μεσιτείαν τῆς αὐλῆς του, ἔφθασεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ὁ πρέσβυς τῆς Ῥωσσίας Ῥιβωπιέρρος, εἰς τῶν δύο ἐν Ἀκερμάνῃ πληρεξουσίων της, καὶ ἐσύστησε καὶ οὗτος θερμῶς τὴν πρότασιν τοῦ Κάννιγγος. Εἰς ἐνδειξιν δὲ τῆς ἀνάγκης

τῆς περὶ ἧς ἐπρόκειτο εἰρηνεύσεως ἀνέφεραν ἀμφοτέρωι τὴν πολυετῇ πρᾶτασιν τοῦ ἀγῶνος τῆς Ἑλλάδος, τὴν εἰς παῦσιν τοῦ ἀνικανότητος τῆς Πύλης, τὴν ἐντεῦθεν αἱματοχυσίαν καὶ καταστροφὴν, τὴν βλάβην τοῦ εὐρωπαϊκοῦ ἐμπορίου ἐξ αἰτίας τῆς ἀναφύσεως πειρατείας καὶ τὴν ὑπόθαλψιν τοῦ διὰ τῶσων θυσίων καὶ ἀγῶνων σβεσθέντος ἀλλὰ μὴ ἀποσβεσθέντος φιλοταράχου πνεύματος τῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης. Γνωστοποιοῦντες δὲ κατὰ πρώτην φοράν καὶ τὴν ἐπὶ σκοπῷ τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος εἰρηνεύσεως γενομένην πρᾶξιν ἐν Πιερουπόλει καὶ συνιστῶντες τοὺς ὄρους αὐτῆς ἐσυμβούλευαν τὴν Πύλιν δεχομένη τὴν μεσιτείαν νὰ προοιμιάσῃ διὰ τῆς παύσεως τῶν ἐχθροπραξιῶν· ἔλεγαν δὲ ὅτι, ἂν ἄλλως ἐπολιτεύετο, θὰ ἠναγκάζοντο αἱ Δυνάμεις νὰ σχετισθῶσι πρὸς τοὺς Ἕλληνας. Ἡ Πύλη, συμφέρον ἔχουσα ἐξ αἰτίας τῶν κατὰ τὴν στερεάν Ἑλλάδα καὶ τὴν Πελοπόννησον εὐτυχῶν προόδων της ν' ἀναβάλλῃ τὴν ἀπάντησιν της, μόλις τὴν ἔδωκε τὴν 28 μαΐου, ἵσως καθ' ἣν ἡμέραν ἔμαθε τὴν παραῤοσιν τῶν Ἀθηνῶν. Διὰ τῆς ἀπαντήσεως δὲ ταύτης, δι' ἧς ἔθετεν ἀρχάς τινας, καθ' ἃς καθίστανται, συντηροῦνται καὶ διοικοῦνται κατὰ θεῖαν νεῦσιν αἱ κοινωναίαι, καὶ δὲν ἐπιτρέπεται ἡ παρέμβασις μιᾶς Δυνάμεως εἰς τὰ ἐσωτερικὰ ἄλλης, καὶ δι' ἧς ἔλεγεν, ὅτι ὅλαι αἱ διατάξεις αὐτῆς θεμελιοῦνται ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ νόμου, καὶ διὰ τοῦτο εἶναι καὶ δίκαιαι καὶ ἀμετάτρεπτοι, διεσάλπιζε τὴν πρὸς τοὺς βασιλιάδας γενναιοῖτητα τῶν Μουσουλμάνων καὶ ἰδιαιτέρως τὰ καλὰ ὅσα οὗτοι ἀπελάμβαναν ὑπὸ τὴν ἀγαθοποιὸν σκιὰν τοῦ θρόνου τοῦ τωρινοῦ σουλτάνου, ἐμέμφετο τὴν πρὸς τὸν μεγαλόδωρον αὐθέντην των ἀχαριστίαν τῶν ἀποστατῶν Ἑλλήνων, κατέκρινε τὰς κατὰ τῶν Μουσουλμάνων ἀπανθρωπίας των, ἐκήρυττε τὴν μεγάλην μακροθυμίαν της, τὴν ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ νόμου πρὸς πάντας πάντοτε τοὺς Ἕλληνας ἐπιεικῇ διαγωγῇ της, καὶ τὴν πρὸς τοὺς ἐν μετανοίᾳ προσερχομένους εὐσπλαγχνίαν της· διετείνετο δὲ ὅτι, περὶ πολλοῦ ποιουμένη τὴν ἐπ' ἀνοδὸν τῆς ἡσυχίας ἡγωνίζετο νὰ καταστέλλῃ τὴν ἀποστασίαν, ἀλλὰ ξένοι τὴν ὑπέθαλπαν καὶ τὴν διετῆρουν, καὶ ἡ κυβέρνησις τῶν ξένων τούτων (ἐνόει δὲ τὴν ἀγγλικήν) ἐπροφασίζετο, ὅτι δὲν ἡμπορεῖ νὰ τοὺς ἐμποδίσῃ, παραβαίνουσα τοιοῦτοτρόπως ὅσα κυβέρνησις ὧφειλε πρὸς φιλικὴν κυβέρνησιν· ἡμπορεῖ δὲ πῶς Δυνάμεις τινὲς ἐσυνθηκολόγησαν περὶ τῶν ἀφορώντων τοὺς ἀποστάτας ὑπηκόους της παρὰ γνώμην

καὶ ἐν ἀγνοίᾳ αὐτῆς, καὶ πῶς παρέμβαιναν παρὰ τὸ δημόσιον δίκαιον εἰς τὰ ἐσωτερικὰ της, ἐν ᾧ αὕτη εἶπε ῥητῶς καὶ ἐπανειλημμένως, ὅτι ἀπεποιεῖτο πᾶσαν ξένην παρέμβασιν· ὑπενθύμιζε δὲ ὅτι καὶ ὁ Στραγγφόρδος, ἐπανελθὼν ἐκ Βερώνης, τὴν ἐθεβαίωσεν ἐξ ὀνόματος ὅλων τῶν ἀνάκτων, ὅτι εἰς αὐτὴν καὶ μόνην ἀπέκειτο νὰ πράξῃ ὅ,τι δέον ἔκρινεν ὡς πρὸς τοὺς ἀπειθεῖς ῥαγιαδάς της, καὶ ὅτι οἱ ἐν Ἀκερμάνῃ πληρεζούσιοι τῆς Ῥωσσίας εἶπαν, ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ περιωρίζετο εἰς μόνην τὴν ἐξίσασιν τῶν ἰδιαιτέρων διαφορῶν του (α), καὶ σκοπὸν δὲν εἶχε νὰ παρέμβῃ εἰς τὰ τῆς Ἑλλάδος· ἠπόρει δὲ πῶς δὲν ἐσυστέλλοντο αἱ Δυνάμεις λέγουσαι ὅτι ἐπὶ τῇ μὴ παραδοχῇ τῆς μεσιτείας σκοπὸν εἶχαν νὰ θεωρήσωσιν ὡς Δύναμιν συμμορίαν ληστῶν, καὶ πῶς, προκειμένου λόγου περὶ τῶν ἀφορώντων τὴν ἐπὶ ἀποστατῶν ὑπηκόων νόμιμον ἐξουσίαν τῆς Πύλης, ἀνέφεραν τὰς λέξεις μεσιτείαν, οὐδετερότητα, ἀνακωχήν, εἰρήνην εὐσιν, ἐν ᾧ αἱ λέξεις αὗται ἀναφέρονται μόνον ὡς πρὸς σχέσεις κράτους πρὸς κράτος· ἡρνεῖτο δὲ ὅτι ἐξ αἰτίας τῶν ταραχῶν ἐξημιούτο τὸ εὐρωπαϊκὸν ἐμπόριον, λέγουσα, ὅτι μόνον τὰ συμφέροντα αὐτῆς ἔπασχαν, καὶ ἐπανελάμβανεν ὅτι οὔτε εἰς βλάβην οὔτε εἰς ὕβριν τῆς χριστιανικῆς θρησκείας ἐκινεῖτο οὐδὲ κατεφέρετο καθ' ὅλου τοῦ ἔθνους τῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ μόνον κατὰ τῶν ταραχοποιῶν· παραπονουμένη δὲ ὅτι αἱ Δυνάμεις κακῶς πολιτευόμεναι ἐθάρρυναν τοὺς ἀποστατάς λόγῳ καὶ ἔργῳ, ἔλεγεν, ὅτι οὐδέποτε θὰ ἀπηρεῖτο τὰ ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος δίκαιά της, καὶ οὐδέποτε θὰ παρέβαιεν, ἐνδίδουσα, τὰ παραγγέλματα τοῦ ἱεροῦ νόμου· διεκήρυττε δ' ἐπὶ τέλους διὰ τελευταίαν φορὰν, ὅτι ἀπέρριπτε διὰ παντός πᾶσαν ξένην μεσιτείαν καὶ πᾶσαν παρέμβασιν, ὅτι μῖσος καὶ τῆς αὐτῆς γνώμης ἦσαν κατὰ τοῦτο καὶ ὁ σουλτάνος καὶ οἱ ὑπουργοὶ του καὶ τὸ ἔθνος ὅλον τῶν Μουτουλμάνων, καὶ ὅτι ἐπεθύμει νὰ παύσωσιν εἰς τὸ ἐξῆς αἱ ξένοι Δυνάμεις τοῦ νὰ τὴν ἐνοχλῶσι περὶ τούτου.

Καθ' ὃν δὲ καιρὸν ἐμταιοπύουν οἱ πρέσβεις ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἡ Ῥωσσία καὶ ἡ Ἀγγλίς, αἱ ἐπ' εἰρηνεύσει τῆς Ἑλλάδος συνδεθεῖσαι, κατεγίνοντο νὰ παρὰλάβωσι καὶ τὰς τρεῖς ἄλλας μεγάλας αὐτὰς συνεργούς· ἀλλ' ἡ μὲν Πρωσσία ἀπεποιήθη ἐπὶ λόγῳ, ὅτι δὲν εἶχε τὸ αὐτὸ συμφέρον, καὶ ὑπεσχέθη μόνον τὴν φιλικὴν παρὰ τῇ Πύλῃ σύμπραξίν της. Ἡ δὲ Αὐστρία, ἡ πρώτη ἄλλοτε προτείνασα τὴν ἀναγνώρισιν τῆς ἀνεξ-

αρτησίας τῆς Ἑλλάδος, ἀπήντησεν, ἐλθούσης τῆς χρισίμου ταύτης ὥρας, ὅτι ἔχαιρε μὲν ἐπὶ τῇ ἐνώσει τῶν δύο αὐλῶν εἰς κατὰ πικρὸν τῶν μεταξὺ Τούρκων καὶ Ἑλλήνων ἐχθροπραξιῶν, ἀλλὰ δὲν ἤμπορει ν' ἀναδεχθῇ ἐπὶ αἰτήσεσι ἀποστατῶν μεσιτεῖαν προθεμένην ἀπόσπασιν μεγάλου μέρους τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τῆς ἐξουσίας τοῦ σουλτάνου, δὲν ἀπεποιεῖτο ὅμως οὐδ' αὐτὴ τὴν παρὰ τῇ Πύλῃ φιλικὴν συνδρομὴν της. Μόνη ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις πρόθυμος ἐφάνη. Ἡ ἐν Γαλλίᾳ ὑπερισχύσασα κοινὴ γνώμη ὑπὲρ Ἑλλάδος, αἱ ἐν ἀμφοτέραις ταῖς βουλαῖς βαρεῖαι καὶ συνεχεῖς προσβολαὶ κατὰ τοῦ ὑπουργείου ὡς τουρκίζοντος, καὶ ἡ αἰετοπτο καὶ ὑπεράλλοτε εὐμενὴς τότε πρὸς τὸν χριστιανικὸν ἀγῶνα διαθέσεις τοῦ βασιλέως ἐπερρέασαν ἐπὶ τέλους τὴν ἐπὶ Βιλλέλου κυβέρνησιν καὶ τὴν ἡνάγκασαν ὅχι μόνον ν' ἀσπασθῇ τὴν ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων πρᾶξιν τῶν δύο Δυνάμεων, ἀλλὰ καὶ νὰ προβᾷ ἕνα μετασχηματισθῇ ἡ πρᾶξις αὕτη εἰς συνθήκην, νὰ ἐγγυηθῇ παρὰ τῶν τριῶν Δυνάμεων ὅ,τι ὀρίσθῃ, καὶ νὰ πειθαναγκασθῇ ἡ Πύλη εἰς παραδοχὴν αὐτῆς· συνέταξε δέ, ἐπὶ τῇ ἀξιῳσει Ἀγγλίας καὶ Ῥωσσίας, καὶ τὴν συνθήκην, ἥτις τροπολογηθεῖσα ὑπεγράφη ἐν Λονδίνῳ τὴν 24 ἰουνίου ὑπὸ τῶν πληρεξουσίων τῶν τριῶν Δυνάμεων ὀρίζουσα ἐν συνόψει τὰ ἑξῆς.

Αἱ Δυνάμεις νὰ προσφέρωσι τῇ Πύλῃ τὴν μεσιτεῖαν των εἰς συνδιαλλαγὴν αὐτῆς καὶ τῶν Ἑλλήνων, καὶ ν' ἀπαιτήσωσιν ἄνευ ἀναβολῆς ἀνακωχήν.

Οἱ Ἕλληνες νὰ κυβερνῶνται ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ σουλτάνου ἐπὶ ἐτησίῳ φόρῳ ὑπὸ Ἀρχῶν ἐκλεγομένων παρ' αὐτῶν, συνευδοκοῦντος καὶ τοῦ σουλτάνου.

Οἱ Ἕλληνες νὰ ἰδιοποιηθῶσι τὴν παρ' αὐτοῖς ἰδιοκτησίαν τῶν Τούρκων ἀποζημιῶντες αὐτούς.

Ἡ ὀροθετικὴ γραμμὴ νὰ χαραχθῇ μετὰ ταῦτα.

Μηδεμίαν ὠφέλειαν νὰ ζητήσωσιν αἱ Δυνάμεις δι' ἑαυτὰς ἢ διὰ τοὺς ὑπηκόους των.

Ν' ἀσφαλισθῶσιν οἱ συμβιβασθησόμενοι ὅροι ὑπὸ τὴν ἐγγύησιν τῶν Δυνάμεων ὅπως μετὰ ταῦτα ἐγκριθῇ.

Καὶ ταῦτα μὲν διέτατε φανερᾷ ἡ συνθήκη. Κατὰ πρότασιν δὲ τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως, τῆς ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην προθεμένης νὰ φέρῃ εἰς αἴσιον καὶ ταχὺ πέρας τὴν συνθήκην, ὑπεγράφησαν ταυτοχρόνως καὶ οἱ ἑξῆς μυστικοὶ ὅροι.

Ἄν ἡ Πύλη δὲν ἐδέχετο ἐντὸς ἐνὸς μηνὸς τὴν μεσιτεῖαν

τῶν Δυνάμεων, νὰ συνδέσωσιν αὐται ἐμπορικὰς καὶ προξενικὰς σχέσεις μετὰ τῶν Ἑλλήνων. Ἄν δὲ ἡ Πύλη δὲν ἐδέχετο τὴν ἀναχωρῆν ἢ οἱ Ἕλληνες ἀπεποιοῦντο τὴν ἐφαρμογὴν αὐτῆς, νὰ κηρύξωσιν αἱ Δυνάμεις, ὅτι καὶ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἐσκόπευαν νὰ τὴν πραγματοποιήσωσι διὰ τῶν καταλληλοτέρων τρόπων, ἀμέτοχοι πάντοτε τῶν ἐχθροπραξιῶν τῶν ἀλληλομαχοῦντων. Ἄν δὲ παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν ἡ Πύλη ἐθεώρει τὰ ἀνωτέρω ἀνεπαρκῆ εἰς παραδοχὴν τῶν προτάσεων των, ἢ οἱ Ἕλληνες ἀπέρριπταν τοὺς ὅρους τῆς συνθήκης, αἱ Δυνάμεις νὰ μὴ παύσωσιν οὐδὲ τότε ἐργαζόμεναι εἰς εὐόδωσιν τῆς προκειμένης εἰρηνεύσεως ἐφ' ᾧ ἐθεσαν ὅρων.

Μοναδικὸν φαινόμενον τῆς αἰέποτε ἰδιοτελοῦς πολιτικῆς θὰ θεωρήσει τὴν συνθήκην ταύτην ὅστις ἀναλογισθῇ ὑπὸ ποίῳ, κατὰ ποίας περιστάσεις, διὰ ποῖα τέλη, καὶ ὑπὲρ ποίων ἀρχῶν ἐγράφη. Ὅσα αἱ Δυνάμεις διεσάλπισαν καὶ ἐν Λαυδάχῃ καὶ ἐν Βιέννῃ κατὰ τῶν εἰς βλάβην τῆς ἐξουσίας εἰς ἣν ὑπάγονται ἐξανισταμένων λαῶν, ὅλα διὰ τῆς συνθήκης ταύτης ἐματαιώθησαν. Ἡ συνθήκη ἐπρόσφερε θῦμα εἰς ἐξιλέωσιν τῶν λαῶν τὰς ἀρχὰς τῆς ἱερᾶς συμμαχίας, ἐμυκτήρισε τὴν ὑπὸ τὸ ἱερὸν ὄνομα αὐτῆς ἀνίερρον πολιτικὴν τῶν αὐλῶν βάσιν ἀληθῆ ἔχουσαν τὴν φιλαρχίαν αὐτῶν καὶ τὴν καταπίεσιν τῶν λαῶν, καὶ καθιέρωσε νέον δημόσιον δίκαιον νομιμοποιούσα ἀνέγερσιν τυραννουμένων κατὰ τυραννούντων. Ὡς αἷτια δὲ τῆς συνθήκης ταύτης ἀνεφέροντο ὁ παρατεινόμενος αἱματηρὸς καὶ καταστρεπτικὸς πόλεμος, ἡ κορυφωθείσα ἀταξία καὶ ἀναρχία, καὶ ἡ ἐντεῦθεν πηγάσασα εἰς βλάβην ὅλου τοῦ εὐρωπαϊκοῦ ἐμπορίου πειρατεία· ἀλλ' ἀπεσιωπήθησαν τὰ δύο ἰσχυρότερα αἷτια, ἡ ἔνθερμος συμπάθεια ὅλων ἀνεξαιρέτως τῶν χριστιανικῶν λαῶν ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων, καὶ ὁ φόβος τῆς ἐνόπλου παρεμβάσεως τῆς Ῥωσσίας. Ἐγένετο δὲ ἡ μεσολάβησις τῶν αὐλῶν, κατὰ τὸ λέγειν τῆς συνθήκης, ἐπὶ τῇ αἰτήσει τῶν Ἑλλήνων πρὸς τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν Ἀγγλίαν.

Εἶδμεν ὅτι μόνος τῆς Ἀγγλίας ἐζήτησαν οἱ Ἕλληνες τὴν μεσιτείαν ἐθνικῶς καὶ ἐπισήμως· ἀλλ' ὁ Ῥόσχος διὰ τοῦ ἐπὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι διατριβῆς του ἀναφανέντος γαλλικοῦ κόμματος (6) ὑπενήργησεν ἀναφορὰς πολιτῶν αἰτουμένων τὴν μεσιτείαν τῆς Γαλλίας, σταλείσας πρὸς αὐτὴν μυστικῶ τῷ τρόπῳ, ὡς ἀνακαλύψασα ἡ ἐλληνικὴ κυβέρνησις καὶ αὐτὰς κατέκρινεν ὡς

ἀπαδούσας πρὸς ὅσα τὸ ἔθνος ἐν Ἐπιδαύρῳ ἐψήφισε καὶ τοὺς πρωταίτιους αὐτῶν ἐτιμώρησεν.

Ἐπλεον ἤδη κατὰ τὸ Αἰγαῖον δύο μοῖραι, ἡ μὲν ἀγγλικὴ ὑπὸ τὸν Κοδριγκτῶνα, ἡ δὲ γαλλικὴ ὑπὸ τὸν Δεριγνῆν, καὶ **Αὐγουστος** ἀνεμένετο καὶ ῥωσικὴ. Τὴν 5 αὐγούστου ἀφίχθησαν εἰς Ναύπλιον ὁ Κοδριγκτῶν καὶ ὁ Δεριγνῆς καὶ ἀνῆγγειλαν ἀνεπισήμως τὰ τῆς συνθήκης συμβουλευόντες τὴν κυβέρνησιν νὰ καλέσῃ τοὺς λαοὺς εἰς ὁμόνοιαν καὶ εὐταξίαν, νὰ τοὺς προετοιμάσῃ εἰς παραδοχὴν ἀνακωχῆς, καὶ νὰ μεταβῇ καὶ αὕτη εἰς Αἴγιναν ἐξ αἰτίας τῶν ἐν Ναυπλίῳ ἐμφυλίων τότε ταραχῶν, ἵνα σκέπτεται καὶ ἐνεργῇ ἐν ἡσυχίᾳ καὶ ἀνεπηρεάστως. Συνήνεσεν ἡ κυβέρνησις, ἐξέδωκε τὴν 9 προκήρυξιν κατὰ τὴν ἔννοιαν τῶν συμβουλῶν τῶν ναυάρχων (γ), καί, ἀπάρασσα τὴν 15 ἀπὸ τοῦ θαλασσοπύργου, ὅπου ἔδρευεν ἐξ αἰτίας τῶν ἐν τῇ πόλει ταραχῶν, κατήρε τὴν 17 εἰς Αἴγιναν. Μετέβη δ' ἐκεῖ συγχρόνως καὶ ἡ Βουλὴ, ἧς ὁ πρόεδρος, πέντε μέλη καὶ ὁ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν γραμματεὺς ἀπετέλουν κατὰ τὸ 15^{ον} ψήφισμα τῆς ἐν Τροιζῆνι συνελεύσεως τὸ συμβούλιον, εἰς ὃ ἀνετέθησαν τὰ τοῦ συμβιβασμοῦ (δ). Τὴν δὲ 20 ὁ Χαμιλτῶν, ὁ Γάλλος πλοίαρχος Χουγὼν καὶ ὁ σύμβουλος τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ῥωσικῆς πρεσβείας Τιμώνης ἀπήτησαν ἐπισήμως παρὰ τῶν Ἑλλήνων ἀνακωχήν. "Ὅ,τι ἀπήτησαν αἱ Δυνάμεις παρὰ τῶν Ἑλλήνων ἦτον ὅ,τι ἐζήτησαν οἱ Ἕλληνες παρὰ τῶν Δυνάμεων ἐπὶ τῆς ἐν Ἐπιδαύρῳ συνελεύσεως· δι' ὃ προθύμως συνήνεσαν. Ἄλλ' ἦσαν καὶ πολλοὶ αὐτῶν καὶ ὅλοι σχεδὸν οἱ φιλέλληνες, οἵτινες ἀντέλεγαν καὶ ἀντέπρατταν πρόφασιν ἔχοντες αὐτὴν τὴν συνθήκην ὡς μὴ διαγράφουσιν τὰ ὅρια τῆς νέας ἐπικρατείας καὶ ὡς ὑποκινούσαν ἀμφιβολίας ὡς πρὸς τὴν μέλλουσαν τύχην τῆς τόσα παθούσης στερεᾶς Ἑλλάδος.

Τὴν δὲ 4 αὐγούστου ἔφεραν οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβεις τῶν τριῶν Δυνάμεων εἰς γνῶσιν τῆς Πύλης τὴν συνθήκην δι' ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἐγγράφου διαλαβάνοντος ὅτι ἔξ ἔτη ματαίως ἡγωνίσθησαν αἱ Δυνάμεις νὰ τὴν πείσωσιν εἰς εἰρηνευσιν τῆς Ἑλλάδος· ὅτι, ἐξ αἰτίας τόσων δυστυχημάτων ὅσα ἔπαθεν ἐντεῦθεν ἡ ἀνθρωπότης, καὶ τόσων ζημιῶν ὅσας ὑπέστη τὸ ἐμπόριον ὅλων τῶν ἐθνῶν, τὸ ζήτημα κατέστη εὐρωπαϊκόν· ὅτι αἱ Δυνάμεις ἠναγκάσθησαν νὰ παρέμβωσιν εἰς παῦσιν τοῦ μεγάλου τούτου κακοῦ, καὶ ὅτι, ἂν ἡ Πύλη ἀπέρριπτε τὴν

μεσιτείαν των καὶ δὲν διέταττεν ἐντὸς 15 ἡμερῶν διακοπὴν τῶν ἐχθροπραξιῶν, ἀπόφασιν εἶχαν νὰ ἐνεργήσωσιν ὅ,τι ἀπήτει τὸ ἀληθές συμφέρον αὐτῆς τῆς Πύλης, ἡ ἀσφάλεια τοῦ ἐμπορίου καὶ ἡ ἡσυχία τῆς Εὐρώπης.

Παρελθούσης δὲ τῆς δεκαπενθήμερου προθεσμίας, ὑπῆξαν οἱ διερμηνεῖς τῶν τριῶν πρεσβειῶν ζητοῦντες ἀπάντησιν. « Ἄν » ἤξευρα, τοῖς ἀπεκρίθη ὁ Ῥεῖζ-ἐφέντης, « ὅτι τὸ ἔγγραφον » ἀπέδλεπε τὰ τῆς Ἑλλάδος, δὲν θὰ τὸ ἐδεχόμην· ἀλλὰ μα- » θὼν τί περιεῖχε, δὲν τὸ ἀνέγνωσα· εἶπατε πρὸς τοὺς ἀπο- » στείλαντάς σας ὅτι ἡ θεικὴ, ἡ ὀριστικὴ, ἡ ἀμετάτρεπτος, ἡ » αἰώνιος ἀπάντησις τῆς ὑψηλῆς Πύλης εἶναι, ὅτι οὐδεμίαν » δέχεται πρότασιν περὶ Ἑλλήνων, ὅτι ἐπιμένει εἰς ἣν ἐξέφρα- » σεν ἄλλοτε γνώμην καὶ θὰ ἐπιμένει μέχρι συντελείας τοῦ » αἰῶνος». Οἱ πρέσβεις, μαθόντες ταῦτα, ἀνήγγειλαν τὴν ἐ- » παύριον τῷ Ῥεῖζ-ἐφέντῃ ὅτι, ἐπειδὴ ἀπερρίφθη ἡ πρότασις των, αἱ Δυνάμεις ἐσχόπευαν νὰ ἐνεργήσωσιν αὐταὶ τὰ τῆς συνθή- » κης. Ἡ Πύλη ἐζήτησέ τινος διασαφήσεις, ἐπανεῖλαβε τὰ αὐτά, ἐκήρυξεν ὅτι δὲν δέχεται εἰς τὸ ἐξῆς ἔγγραφον περὶ ταύτης τῆς ὑποθέσεως, καὶ ὅτι ἐθεώρει τὸ δοθὲν ὡς μὴ δοθέν· διέταξε δὲ νὰ ὀχυρωθῶσιν ἀμέσως τὰ τοῦ Βοσπόρου καὶ Ἑλλησπόντου φρουρία, ἔφερε στρατεύματα ἐν τῇ βασιλευούσῃ καὶ παρεσκευά- » ζετο εἰς πόλεμον. Ἐπεσκέφθησαν οἱ διερμηνεῖς τῶν πρεσβειῶν τὸν Ῥεῖζ-ἐφέντην καὶ τὴν 2 Σεπτεμβρίου καὶ συνδιελέχθησαν, ἀλλὰ καὶ τότε ἀπέτυχαν. Προκαλούμενος ἐν τῇ συνδιαλέξει ταύτῃ ὁ Ῥεῖζ-ἐφέντης παρὰ τοῦ διερμηνέως τῆς Ἀγγλίας ν' ἀνακα- » λύψῃ τί διανοεῖτο νὰ πράξῃ ἡ Πύλη ἐπὶ τῇ περιστάσει ταύτῃ, εἶπεν· « Ὁ Θεὸς καὶ τὸ δίκαιόν μου εἶναι τὸ ῥητὸν τῆς αὐλῆς » σου· οὐδὲν ἄλλο ῥητὸν ἐγκριτώτερον καὶ παρ' ἡμῖν, ἐν ᾧ » προτίθεσθε νὰ μᾶς προσβάλετε». Οἱ πρέσβεις ἐγνωστοποίη- » σαν τὴν κατὰστασιν τῶν πραγμάτων τοῖς προξένους καὶ δι' αὐτῶν τοῖς ὑπηκόοις τῶν τριῶν αὐλῶν, οὔτινες, θεωροῦντες ἀφενεκτὸν τὸν πόλεμον, ἡτοιμάζοντο ν' ἀναχωρήσωσι. Διετά- » χθησαν δὲ συγχρόνως παρὰ τῶν πρέσβεων καὶ οἱ ναύαρχοι νὰ ἐνεργήσωσιν ὅ,τι ὠρίζεν ἡ συνθήκη, ἀπεχόμενοι μὲν πάσης ἐχθρο- » πραξίας, ἀλλ' ἐμποδίζοντες τὸν ἐπισιτισμὸν τοῦ τουρκοαἰγυ- » πτίου στρατοῦ καὶ διὰ τῆς βίας, ἂν ἡ χρεία τὸ ἐκάλει. Διετά- » χθησαν παρὰ τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως καὶ οἱ παρὰ τῷ Μεχ- » μετ-Ἀλῇ Γάλλοι νὰ παραιτηθῶσι τῆς ὑπηρεσίας του.

Ἐκείναις ταῖς ἡμέραις, εἴτε ἐκ συγκυρίας εἴτε ἐκ προμελέτης, ἔφερεν ἐπισήμως πρὸς τὴν Πύλην ὁ τότε πατριάρχης Ἀγαθαγγεῖλος ἀναφοράς τῶν κατοίκων τῶν ὑπὸ τὰ ὀθωμανικὰ ὅπλα ἐπαρχιῶν τῆς στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ τῆς Εὐβοίας, δι' ὧν ἐκθειάζοντες τὴν φιланθρωπίαν τοῦ Κιουταχῆ οἱ ὑπὸ τὸ κοπτερὸν ξίφος αὐτοῦ Ἕλληνες καὶ μετανοοῦντες δι' ὅσα ἔπραξαν κατέφευγαν εἰς τὸ ἔλεος τῆς Πύλης αἰτούμενοι διὰ τῆς μεσιτείας τοῦ πατριάρχου τὴν ἀπόδοσιν τῶν κτημάτων αὐτῶν καὶ τὴν ἄφεςιν τῶν ἐπὶ τῆς ἀποστασίας καὶ τῶν ἐπὶ τοῦ παρόντος ἔτους ὀφειλομένων φόρων. Ἡ Πύλη, θέλουσα νὰ κατασιγάσῃ τὰς φωνὰς τῆς μεσιτευσούσης συμμαχίας καὶ νὰ ἐφελκύσῃ καὶ ἄλλους ἀποστάτας, ἔδραξε τὴν εὐκαιρίαν ταύτην, ἥνοιξε δι' ἐγγράφου τῆς πρὸς τὸν πατριάρχην τὴν θύραν τοῦ ἐλέους, τὸν διέταξε νὰ καλέσῃ ὅλους τοὺς ἀποπλανηθέντας εἰς μετάνοιαν, ὑποσχομένη ἄφεςιν ἁμαρτιῶν καὶ παραδεχομένη τὰς λοιπὰς αἰτήσεις των· ἀπέλυσε δὲ καὶ ὅλους τοὺς ἐπὶ πολιτικῷ λόγῳ κρατουμένους Ἕλληνας.

Ἀφ' οὗ αἱ Δυνάμεις ἀπεφάσισαν νὰ παύσωσι τὸν πόλεμον ἄκοντος τοῦ σουλτάνου, ὥφειλαν ν' ἀποκλείσωσι τὸν λιμένα τῆς Ἀλεξανδρείας, ὅπου εὐρίσκοντο ταῖς ἡμέραις ἐκείναις πολεμικὰ πλοῖα τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῆς Αἰγύπτου, καὶ τοῦ Τουνεζίου ἔτοιμα εἰς ἔκπλουν. Ἄν ἐγίνετο τοῦτο, καὶ ἀπεκλείοντο διὰ τινὰς μόνον ἡμέρας καὶ τὰ μεσημβρινοδυτικὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου, δι' ὧν ἐτροφοδοτοῦντο τὰ ἐχθρικὰ στρατεύματα, καὶ τὰ ὀλέθρια σχέδια τοῦ Ἰβραήμη θὰ ἐματαιοῦντο, καὶ αὐτὸς θὰ ἠναγκάζετο νὰ ἐπιθυμήσῃ τὴν εἰς Αἴγυπτον ἐπάνοδον· ἄλλ' ἡ συμμαχία ἠρκέσθη νὰ στείλῃ τὸν συνταγματάρχην Κραδόκον πρὸς τὸν Μεχμέτ-Ἀλῆν εἰς ἀναβολὴν τοῦ ἔκπλου τῶν στόλων συμβουλευτικῷ τῷ τρόπῳ· ὁ δὲ φέρων τὴν ἐντολὴν ταύτην δὲν ἔφθασεν ἐν καιρῷ εἰς Αἴγυπτον· ἀλλὰ καὶ ἐν καιρῷ ἂν ἔφθανε, δὲν θὰ εἰσηκούετο βεβαίως. Ἐχρειάζετο βία καὶ ὄχι πειθῶ· διότι, καὶ ἂν ἐπειθετο ὁ Μεχμέτ-Ἀλῆς, θὰ ἐχρειάζετο καὶ τότε βία κατ' ἐπιφάνειαν εἰς δικαιολογίαν του παρὰ τῷ σουλτάνῳ.

Ἐν τούτοις, λήγοντος τοῦ ἰουλίου, ἐξέπλευσαν τοῦ λιμένος τῆς Ἀλεξανδρείας 92 πλοῖα, ἐξ ὧν 51 πολεμικὰ, καὶ τὰ λοιπὰ φορτηγὰ καὶ ὁ μὲν βυζαντινὸς στόλος ὑπὸ τὸν καπητανάμπεην συνίστατο εἰς δύο δίκροτα, πέντε φρεγάτας, καὶ ἑννέα

κορβέττας· ὁ δὲ αἰγύπτιος ὑπὸ τὸν Μουχαρέμπεην εἰς τέσσαρας φρεγάτας, ἑνδεκα κορβέττας, τέσσαρα βρίκια, ἕξ γολέττας καὶ ἕξ πυρπολικὰ· συνέπλεον δὲ καὶ τρεῖς τουνεζικάι φρεγάται μικραὶ μεθ' ἑνὸς βρικίου, καὶ ὡς ὁδηγὸς τοῦ Μουχαρέμπεη ὁ Γάλλος ὑπονάυρχος Τελλιέρος, ὑφ' ὃν καὶ ὑπὸ τινας ἄλλους Γάλλους ἀξιωματικούς ἐξησκήθησαν τρισχίλιοι Ἀραβες περὶ τὰ ναυτικά (ε). τὰ δὲ φορτηγά, τὰ μὲν 36 ἦσαν ὑπὸ σημαίαν τουρκικὴν, τὰ δὲ 5 ὑπὸ αὐστριακὴν, φέροντα ὅλα 1000 τακτικούς, 100 ἵππεῖς ἀνίππους, τρόφιμα, πολεμεφόδια καὶ ἑνὲς ἑκατομμύριον διστήλων. Ἐσκόπει δὲ ὁ Ἰβραήμης νὰ προσδάλῃ μετὰ τὴν ἀφίξιν τῆς δυνάμεως ταύτης τὴν Ἰδραν. Τὰ πλοῖα ταῦτα κατεσωδώθησαν τὴν 26 αὐγούστου εἰς Νεόκαστρον, οὐδὲν συμμαχικὸν ἢ ἐλληνικὸν πλοῖον ἀπαντήσαντα καθ' ὅλον τὸν πλοῦν.

Ὁ δὲ δραστήριος Ἰβραήμης ἤρχισεν ἀμέσως νὰ ἐπιβιδάζῃ εἰς ἄλλα πλοῖα ἄλλα στρατεύματα πρὸς ταχεῖαν ἐκπλήρωσιν τοῦ μεγάλου σκοποῦ του. Καθ' ἣν δὲ ἡμέραν κατέπλευσεν ἡ ἐχθρική αὕτη δύναμις εἰς Νεόκαστρον, ὁ μὲν Κοδριγκτῶν εὐρίσκετο ἐν Ναυπλίῳ, ὁ δὲ Δεριγνῆς ἐν Μήλῳ· ἀμφοτέρω δὲ μαθόντες τὸν κατὰπλουν, ἀνεχώρησαν· καὶ ὁ μὲν Κοδριγκτῶν, ἀφίχθεις πρῶτος ἔμπροσθεν τοῦ Νεοκάστρου, ἔστειλε τὴν 7 ἐπι- **Σεπτέμβριος** στολὴν πρὸς τὸν καπητανάμπεην κοινοποιοῦσιν τὰ τῆς συνθήκης καὶ λέγουσιν, ὅτι κατ' αὐτὴν ἀπηγορεύετο πᾶσα κίνησις πλοίων καὶ στρατευμάτων καὶ πᾶσα μεταφορὰ πολεμεφοδίων εἰς βλάβην ὁποιουδήποτε μέρους τῆς στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ τῶν νήσων, καὶ ὅτι, ἂν μία κανονία ἐρρίπτετο ἐπὶ τὴν βρεττανικὴν σημαίαν, θὰ κατεστρέφετο ὅλος ὁ στόλος του. Τὴν 10 ἀφίχθη καὶ ὁ Δεριγνῆς, καὶ ἔγραψαν ἀμφοτέρω αὐθημερόν τῳ Ἰβραήμῃ τὰ αὐτά. Τὴν δ' ἐπ' αὐτὸν ἐπεσκέφθη ὁ Δεριγνῆς τὸν Ἰβραήμην συναινέσει καὶ τοῦ Κοδριγκτῶνος καὶ τὸν ἡῦρεν εἰς ἄκραν ἀμηχανίαν περὶ τοῦ πρακτέου, διότι οὔτε τὰς δυνάμεις του ἤθελε νὰ ῥιψοκινδυνεύσῃ, οὔτε τὰς διαταγὰς τοῦ σουλτάνου νὰ παρκαούσῃ· ἠγνόει δὲ καὶ τὴν γνώμην τοῦ πκτρός του. Τὴν δὲ 13 ἐξῆλθαν εἰς ἐπίσκεψίν του οἱ δύο ναύαρχοι, καὶ παρόντων τῶν ἀρχηγῶν τῶν στόλων ἐπανέλαβαν ὅσα ἔγραψαν. Ὁ Ἰβραήμης ἀπεκρίθη εἰς ἐπήκοον ὅλων, ὅτι δὲν ἦτον αὐτεξούσιος, ἀλλ' ὑπηρέτης τῆς ὑψηλῆς Πύλης, καὶ ὅτι, διαταχθεὶς νὰ καταστρέψῃ τὴν ἐλληνικὴν ἐπανάστασιν διὰ τῆς καταστροφῆς τῆς

Ἵδρας, χρέος του ἐνόμισε νὰ ἐκτελέσῃ τὴν θέλησιν τοῦ κυρίου του· ἐπεὶ δὲ ὅμως ἐνδεχόμενον νὰ μὴ προεῖδεν ὁ κύριός του τὴν νέαν φάσιν τῶν πραγμάτων, θεώρει ἀναγκαῖον νὰ ζητήσῃ νέας διαταγάς, ἕτοιμος πάντοτε νὰ ὑπκούσῃ, ὅποῃαι καὶ ἂν ᾔσαν· ἀλλ' ὑπέσχετο ἐπὶ λόγῳ τιμῆς μηδένα ἔκπλουν νὰ ἐπιτρέψῃ ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ. Οἱ ναύαρχοι τῆς συμμαχίας εὐχαριστήθησαν καὶ ἀνεχώρησαν, ὁ μὲν Κοδριγκτῶν εἰς Ζάκυνθον, ὁ δὲ Δεριγνῆς εἰς Ἐλαφονήσια, ἀφήσαντες ἀνὰ μίαν φρεγάταν ἔφορμον.

Τὴν δὲ 19, περὶ τὸ δειλινόν, εἰδοποιήθη ὁ Κοδριγκτῶν, ὅτι 30 πλοῖα, τῶν ἐν Νεοκάστρῳ, πολεμικὰ καὶ φορτηγὰ, ἔπλεον ὑπὸ ἐπιτήδειον ἄνεμον πρὸς τὰς Πάτρας εἰς τιμωρίαν, ὡς ἐγνώσθη μετὰ ταῦτα, τῶν περὶ τὸν Χάστιγγα καὶ εἰς ἐπισιτισμὸν τοῦ στρατοῦ. Ἀνήχθη ἐπὶ τῇ ἀγγελίᾳ ταύτῃ ἡ ἀγγλικὴ ναυαρχίς, καὶ πρωίας γενομένης εὐρέθη μετὰ τοῦ στόματος τοῦ κόλπου καὶ τῆς τουρκικῆς ταύτης μοίρας παρακολουθουμένη ὑπὸ τῶν φρεγατῶν Δαρτμούθης καὶ Ταλβότης καὶ τινος βρικίου. Ὁ Κοδριγκτῶν ἔσπευσε νὰ εἰδοποιήσῃ τὸν ἀρχηγὸν τῆς τουρκικῆς μοίρας, ὅτι παρὰ βασιν τοῦ λόγου τῆς τιμῆς τοῦ γενικοῦ ἀρχηγοῦ θεώρει τὸν ἔκπλουν τῆς μοίρας ταύτης καὶ δὲν ἐπέτρεπε νὰ προχωρήσῃ. Ἐπὶ τῇ κοινοποιήσει ταύτῃ ἐπόδισεν ἡ μοῖρα πρὸς τὸ Νεόκαστρον, καὶ τὴν ἐπύριον ἀπήντησεν ἄλλην παρακολουθοῦσαν ἐκ τοῦ Νεοκάστρου, ἐν ἧ καὶ ὁ Ἰβραήμης. Ἐπόδισε καὶ αὕτη πρὸς τὸ Νεόκαστρον μαθοῦσα τὰ τοῦ Κοδριγκτῶνος. Ἐπανεπλεύσαν τότε εἰς Ζάκυνθον τὰ ἀγγλικὰ πλοῖα. Σκότους δὲ γενομένου, ἐστράφησαν αἱ δύο αἰγύπτια μοῖραι πρὸς τὰς Πάτρας· ἀλλ', ἐπικρατούσης καθ' ὅλην τὴν νύκτα σφοδρᾶς ἀντιπνοίας, ὀλίγον ἐπροχώρησαν. Οἱ δὲ περὶ τὸν Κοδριγκτῶνα, ἰδόντες τὴν ἐπαύριον τὰ πλοῖα ταῦτα, ἀνήχθησαν, καί, θαλασσομαχοῦντες ἐξ αἰτίας τῆς δεινῆς κακοκαιρίας, τὰ ἐπρόφθασαν τὸ ἐσπέρας ἔμπροσθεν τοῦ Πάπα, τὰ ἐκανονοβόλησαν καὶ τὰ ἠνάγκασαν νὰ ἐπαναπλεύσωσιν εἰς Νεόκαστρον. Ἐν τούτοις ἔφθασε καὶ ἡ ῥωσικὴ μοῖρα ὑπὸ τὸν ὑποναύαρχον Χεῦδένον.

Ἀφ' οὗ παρέβη ὁ Ἰβραήμης τὸν λόγον του, οἱ ναύαρχοι ἐσκέφθησαν, ὅτι δὲν ἡσφαλίζοντο εἰμὴ παραφυλάττοντές τον. Ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ συνήνωσαν τὰ πλοῖά των τὴν 6 ὀκτωβρίου ἔμπροσθεν τοῦ Νεοκάστρου· ἀλλ' ἐπεὶ δὲ ἐθεώρησαν καὶ

βαρὺ καὶ ἐπικίνδυνον νὰ θάλασσομαχῶσι παρὰ τὴν δυσπαρά-
 πλευστον ἐκείνην ἁκτὴν, ἀπεφάσισαν νὰ εἰσπλεύσωσιν ἐν εἰρη-
 νικῷ πνεύματι Ἑρεθισμένοι δὲ διὰ τὴν περάθειαν τοῦ λόγου
 τοῦ Ἰβραήμη, ἡρεθίσθησαν ἔτι μᾶλλον κατ' αὐτοῦ ὡς δις συμ-
 βουλευσάντες τον πρὸ ὀλίγου νὰ μὴ καταστρέφῃ ὡς ἀγενὴς
 ἐχθρὸς τὴν Μεσσηνίαν διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου καὶ μὴ εἰσακου-
 σθέντες. Οὐδὲν ἦττον ἡρεθισμένοι κατὰ τῶν ναυάρχων ἦσαν καὶ
 οἱ Τοῦρκοι, βλέποντες τὰ μεγάλα σχέδιά των διασκεδαζόμενα
 καθ' ἣν ὥραν ἐφαίνετο, βεβαία ἢ εὐόδωσις των, τοὺς τόσον αἰ-
 ματηροὺς καὶ πολυδαπάνους ἀγῶνάς των ματαιουμένους, καὶ
 ἑαυτοὺς ἐνώπιον τῶν ἀποστατῶν ἐξευτελιζόμενους. Ὑποπεύ-
 οντες δὲ μάχην προητοιμάσθησαν θέσαντες τὰ πλοῖά των εἰς
 σχῆμα πετάλου ἐπὶ δύο γραμμῶν ἀρχομένων ἀπὸ τῆς μιᾶς
 ἄκρας τῆς εἰσόδου τοῦ λιμένος, παρατεινομένων εἰς τὸ ἐν μέσῳ
 αὐτοῦ κείμενον νησίδιον τοῦ Χελωνακίου καὶ εἰς τὴν ἄλλην
 ἄκραν περατουμένων· τὸ σχῆμα δὲ τοῦτο ἔθετε τὰ εἰσπλέοντι
 πλοῖα ὑπὸ τὴν πυροβολὴν ὅλου τοῦ στόλου. Συνίστατο δὲ ἡ
 ἐν τῷ λιμένι τοῦ Νεοκάστρου δύναμις των τὴν ἡμέραν ἐκείνην
 εἰς τρία δίκροτα, δεκαεννέα φρεγάτας, ὧν αἱ τέσσαρες αἰγύ-
 πτιαι ἦσαν δίφρακτοι (vaisseau rasés), εἰκοσιῆξ κορβέττας,
 δώδεκα βρίκια καὶ ἑξ πυρπολικά, φέροντα ὅλα κανόνια 1994
 (5)· ἐφρουρεῖτο δὲ τὸ στόμα τοῦ λιμένος καὶ ὑπὸ τοῦ πυρὸς
 τοῦ φρουρίου καὶ μιᾶς ἐκατέρωθεν τοῦ στόματος κανονοστοι-
 χίας. Καὶ ἡ μὲν ἔνδον γραμμὴ ἐσχηματίζετο ἐκ δικρότων καὶ
 φρεγατῶν, ἔχουσα ἐπὶ τῶν ἐσχατιῶν τῆς ἐκατέρωθεν τὰ πυρ-
 πολικά, ἡ δ' ἐκτὸς ὑπὸ κορβεττῶν καὶ βρικίων κατὰ τὰ κενὰ
 τῆς ἔνδον· ἐσάλευαν δ' ἐπ' ἀγκύρας ὀπισθεν τῆς ἑξω γραμμῆς
 καὶ τινα τῶν μικροτέρων πλοίων διαγράφοντα τρίτην ἀτελῆ
 γραμμὴν πρὸς τὰ ἄνω καὶ κατὰ τὴν ἀριστερὰν πλευρὰν τοῦ
 πετάλου· ἐναυλόχουν δὲ τὰ τουνεζικὰ ἐκεῖθεν τοῦ Χελωνακίου·
 τὰ δὲ φορτηγὰ ἔκειντο ὅλα παρὰ τὸν νοτιοανατολικὸν αἰγια-
 λόν. Καὶ οἱ μὲν περὶ τὸν καπητανάμπειν καὶ Μουχαρέμπειν
 κατεῖχαν τὰ δεξιά, οἱ δὲ περὶ τὸν Ταχάρπασαν καὶ πατρονάμ-
 πειν τὰ ἀριστερά. Ἐν τούτοις εἰσέπλευσαν τὸν λιμένα δύο
 συμμαχικὰ πλοῖα μὴ φέροντα σημαίαν, καὶ περιπλεύσαντα εἰς
 κατασκόπευσιν, ὡς εἰκάζεται, ἐξέπλευσαν ἀκοινώνητα καὶ ἀνε-
 πηρέαστα.

Ὁ δὲ Κοδριγκτῶν, ὅστις, ἔχων βαθμὸν ἀντιναύρχου, ἤρχεν

ὄλου τοῦ συμμαχικοῦ στόλου, ἐχόντων τῶν δύο συναδέλφων του τὸν τοῦ ὑποναυάρχου, διέταξε τὸν εἰσπλουν, μεσοῦσης τῆς ἡμέρας τῆς 8, παραγγείλας οὐδεις τῶν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν του νὰ κανονοβολήσῃ, ἂν δὲν ἐκανονοβόλουν οἱ Τοῦρκοι πρῶτοι. Συνεκροτοῦντο δὲ αἱ συμμαχικαὶ μοῖραι, ἡ μὲν ἀγγλικὴ ἐκ τριῶν δικρύτων, τῆς νκυρχίδος Ἀσίας, τῆς Γενοῦσης καὶ τῆς Ἀλβιδῶνος, ἐκ τεσσάρων φρεγατῶν, τῆς Γλασκόθης, τῆς Καμβρίας, τῆς Δαρτμουθῆς καὶ τῆς Ταλβότης, καὶ ἐκ πέντε βρικίων καὶ γολεττῶν, τοῦ Ῥόδου, τοῦ Κώνωπος, τοῦ Γοργοῦ, τῆς Φιλομήλας καὶ τῆς Ἑλλάφου· ἡ δὲ γαλλικὴ ἐκ τριῶν δικρύτων, τῆς Βρεσλαβίας, τοῦ Σκιπίωνος καὶ τῆς Τριαίνης, ἐκ δύο φρεγατῶν, τῆς ναυαρχίδος Σειρῆνος καὶ τῆς Ἀρμίδας, καὶ ἐκ δύο γολεττῶν, τῆς Δάφνης καὶ τῆς Ἀλκυῶνος· ἡ δὲ ῥωσικὴ ἐκ τεσσάρων δικρύτων, τῆς ναυαρχίδος Ἀζόφης, τοῦ Ἀλεξάνδρου Νεύσκη, τῆς Γαγγούτης καὶ τοῦ Ἰεζεκιήλ, καὶ ἐκ τεσσάρων φρεγατῶν, τοῦ Κάστορος, τοῦ Κωνσταντίνου, τῆς Ἑλένης καὶ τῆς Προβονόης. Ἰδοὺ τὰ ὀνόματα τῶν πλοίων τούτων τῶν μὲν Ἀγγλιστί τῶν δὲ Γαλλιστί· Asia, Genoa, Albion, Glasgow, Cambria, Dartmouth, Talbot, The Rose, Muskitto, Allegro, Philomelus, Zebra.—Breslaw, Scipion, Trident, Sirène, Armide, Daphné, Alcyon. — Asof, Alexandre Newsky, Slauat, Jeseckiel, Castore, Constantin, Hélène, Provonnog· ἔφεραν δὲ αἱ τρεῖς αὗται μοῖραι κανόνια 1276 (ζ)· ἀλλ' ἡ δύναμις αὕτη, ἂν καὶ ὑποδεεστέρα τῆς τουρκικῆς κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν κανονίων, ἦτο λίαν ἐπικρατεστέρα ὥς ἐμπεριλαμβάνουσα δέκα δίχροτα, καί, ἂν προσέβαλλε τὴν τουρκικὴν μετέωρον, θὰ τὴν κατέστρεφε καὶ εὐκόλως καὶ ταχέως. Ἐπλεον δὲ αἱ σύμμαχοι μοῖραι εἰς δύο γραμμάς, ὑπῆνεμον μὲν ἡ ἀγγλικὴ καὶ γαλλικὴ, ὑπερήνεμον δὲ ἡ ῥωσικὴ. Καὶ κατ' ἀρχάς μὲν προέπλεεν αὕτη· ἀλλ', ἄφ' οὗ ἔφθασε πρὸς τὸ στόμιον τοῦ λιμένος, φοβηθεὶς ὁ Κοδριγκτῶν μὴ τὰ φρούρια καὶ αἱ κανονοστοιχίαι πυροβολήσωσι τὰ πλοῖα διαπλέοντα πρὸς τὰ ἀκροστόμια, τὴν διέταξε ν' ἀναχωρεῖ, καί, τούτου γενομένου, κατέλαβε τὴν πρώτην τάξιν ἡ ἀγγλικὴ, τὴν δευτέραν ἡ γαλλικὴ καὶ τὴν τελευταίαν ἡ ῥωσικὴ ἐπὶ σκοπῷ νὰ διαπλεύσωσιν ἐπὶ μιᾶς γραμμῆς τὸ στόμα τοῦ λιμένος κατὰ μέσον.

Μόλις ἐφάνη εἰσπλέουσα ἡ ἀγγλικὴ ναυαρχὴς καὶ κανονοκρότησις ἀπὸ τοῦ φρουρίου ἔβηλεν εἰς κίνησιν ὡς ἐκ συνθήματος ὅλον τὸν τουρκοαἰγύπτιον στόλον. Ὁ δὲ καπητανάμπης, βλέπων αὐτὴν προβαίνουσαν εἶπεν, «ὁ κύβος ἐρρίφθη, οἱ Ἄγγλοι δὲν παίζονται», παρήγγειλε δ' ἐν τῷ ἅμα τῷ Κοδριγκτῶν νὰ ἐκπλεύσῃ. «Δὲν ἤλθα νὰ λάβω, ἤλθα νὰ δώσω διατάγας», ἀπεκρίθη ὁ ὑπερήφανος Ἄγγλος, προσθέσας, ὅτι ἡ ἀπιστία τοῦ Ἰβραήμη ἠνάγκασε τοὺς συμμάχους νὰ εἰσπλεύσωσι, καὶ ὅτι, ἂν ἐπυροβολεῖτο ἡ σημαία των, θὰ κατεστρέφετο ὁ τουρκοαἰγύπτιος στόλος.

Τὴν 6' ὥραν μετὰ μεσημβρίαν εἰσέπλευσαν ὑπὸ λεπτὸν ἐμβάτην, ἐξαίρουμένων τῆς Καμβρίας καὶ τῆς Γλασκόθης, ἀνενόχλητα τὰ ἀγγλικά πλοῖα καὶ ἡγκυροβόλησαν τὰ μὲν τρία δίχροτα κατὰ σειρὰν παράπλευρα τῆς τουρκικῆς ναυαρχίδος, ἐνὸς ἄλλου δικρότου καὶ μιᾶς φρεγάτας· ἡ δὲ Δαρτμούθη, τὰ βρίκια καὶ αἱ γολέτται παρὰ τὰ πρὸς τὸν εἰσπλουν πυρπολικήν, τὰ μὲν κατὰ τὴν Σφακτηρίαν, ὅπου καὶ ἡ Τελσόττη, τὰ δὲ ἀντικρύ, ἐν οἷς καὶ ἡ Δαρτμούθη. Συνεἰσέπλευσαν καὶ τινὰ τῆς γαλλικῆς μοῖρας μετὰ τῆς ναυαρχίδος. Καὶ ἡ μὲν Σειρὴν ἡγκυροβόλησεν ἐντεῦθεν τῶν ἀγγλικῶν δικρότων παρὰ τὰ κατὰ τὴν αὐτὴν πλευρὰν αἰγύπτια πλοῖα, ὅπου διετάχθησαν νὰ παραπλαγιάσωσι καὶ δύο τῶν εἰσέτι ἔξω τοῦ λιμένος τριῶν γαλλικῶν δικρότων· ἡ δὲ Ἀρμίδα ἡγκυροβόλησε παρὰ τὴν Τελσόττην, ἡ δὲ Δάφνη καὶ ἡ Ἀλκυὼν παρὰ τὴν Ἀσίαν· τὰ δὲ λοιπὰ καὶ ὅλη ἡ ῥωσικὴ μοῖρα ἐννήμεον ἔξωθεν τοῦ λιμένος.

Ἐν τούτοις, ἀπέστειλεν ὁ πλοίαρχος τῆς Δαρτμούθης τὴν λέμβον τοῦ πρὸς τοὺς ἐν τῷ παρ' αὐτῇ πυρπολικῷ παραγγέλλων ν' ἀπομακρυνθῇ· ἀλλ' οἱ ἐν αὐτῷ ὑποπτεύσαντες ὅτι ἤρχοντο οἱ Ἄγγλοι νὰ τὸ κυριεύσωσι, τοὺς ἐτουφέκισαν ἐρχομένους ἀπροφυλάκτως καὶ ἐσκότωσαν τὸν ἀξιωματικὸν καὶ τινὰς τῶν ναυτῶν· ἀντετουφέκισαν οἱ ἐν τῇ Δαρτμούθῃ καὶ οἱ ἐν τῇ παρελλιμενίζούσῃ Σειρῇν· ἔπεσε παρὰ τινος τῶν αἰγυπτίων πλοίων μία κανονία εἰς τὴν Σειρῇνα· ἀντεκανονοβόλησεν ἡ Σειρῇν· συνεκανονοβόλησεν ἡ Ἀσία τὴν βυζαντινὴν ναυαρχίδα κανονοβολήσασαν αὐτὴν πρῶτην, καὶ οὕτως ἐξήφθη ἡ μάχη. Ἐπὶ δὲ τῇ θῆᾳ ταύτῃ, ἀνήγγειλεν ὁ Μουχαρέμπης, οὗτινος τὸ πλοῖον ἔκειτο καὶ αὐτὸ παράπλευρον τῆς Ἀσίας ἀριστερόθεν,

ὅτι σκοπὸν δὲν εἶχε νὰ τὴν κανονοβολήσῃ· ἀπέστειλε καὶ ὁ Κοδριγκτῶν τὸν πρῶτά του Πέτρον Μικέλλην, ἵνα ἀναγγεῖλῃ ὅτι, μὴ κανονοβολούμενος, οὐδ' αὐτὸς θὰ ἐκανονοβόλῃ· ἀλλ' οἱ περὶ τὸν Μουχαρέμπεην, εἴτε κατὰ διαταγὴν εἴτε ἐν ἄγνοίᾳ αὐτοῦ, καὶ τὸν στελλόμενον ἐσκότωσαν, προσερχομένης τῆς λέμβου, καὶ πρῶτοι ἐκανονοβόλησαν τὴν Ἀσίαν. Ἦρχισε τότε ἡ μέχρι τοῦδε κανονοβολοῦσα τὴν βυζαντινὴν ναυαρχίδα δεξιόθεν Ἀσία νὰ κανονοβολῇ καὶ τὴν αἰγυπτίαν ἀριστερόθεν καὶ κατεναυμάχησεν ἀμφοτέρως· οἱ δ' ἐκθρώσκοντες οὐρανομήκεις καπνοὶ τόσον τὴν περιεκύλυσαν ὑπὸ παχεῖαν νεφέλην, ὥστε οἱ παρεστῶτες τὴν ἐξέλαβαν ὡς συναπολεσθεῖσαν· ἀλλὰ, διασκεδασθέντος τοῦ καπνοῦ, τὴν ἐχαίρετῃσαν ἀναφανεῖσαν ἀλαλάζοντες. Πολλὰ δὲ παθοῦσα ἐπὶ τῆς συμπλοκῆς ταύτης, πλείστα ἔπαθεν ἀρθέντων τῶν πλοίων τούτων ἐκ τοῦ μέσου ἀπὸ τῆς πυκνῆς πυροβολῆς τῆς δευτέρας καὶ τρίτης γραμμῆς.

Διεκρίθη καὶ ἡ Γενούη πρὸς ἓν δίκροτον καὶ μίαν μαχομένην φρεγάταν· καὶ τὸ μὲν δίκροτον κατεπολέμησε, τὴν δὲ φρεγάταν αὐτανδρὸν ἐθύθισεν· ἀλλ' ἡ κατανauμαχηθεῖσα τουρκικὴ ναυαρχὴς ἐξοκείλασα ὕπισθεν τῆς Γενούης καὶ ἐκκινώσασα τὴν κανονοστοιχίαν τῆς, χαίριώς τὴν ἐβλάψε καὶ πολλοὺς τῶν ἐν αὐτῇ ἐφόνευσεν, ἐν οἷς καὶ τὸν πλοίαρχον Βαθούρστην ἰστάμενον ἐπὶ τῆς στέγης τοῦ πλοίου ἄφοβον καθ' ὅλην τὴν πάλιν.

Προσέβαλε καὶ ἡ Ἀλβιὼν μίαν ἐχθρικὴν φρεγάταν, καὶ πληθεῖς τόλμης οἱ ναῦται τῆς ἐπιπесόντες ξιφῆρεις τὴν ἐπάτησαν· ἀλλ' οἱ ἐν αὐτῇ προφθάσαντες τὴν ἐπυρπόλησαν καὶ ἐρρίφθησαν πρὸς σωτηρίαν εἰς τὴν θάλασσαν· παρ' ὀλίγον δὲ συνεπυρπόλησαν καὶ τὴν Ἀλβιῶνα. Ἀποφυγοῦσα δὲ τὸν κίνδυνον τοῦτον ἡ Ἀλβιὼν, ἔπεσεν ἐν μέσῳ τριπλοῦ πυρὸς προσβαλλομένη ταυτοχρόνως ὑπὸ μιᾶς φρεγάτας καὶ τῶν δύο παθόντων δικρότων ἐξοκειλάντων πρὸς τὴν πρύμνην τῆς καὶ ἀπώλεσέ τινας, ἐν οἷς καὶ τὸν ὑποπλοίαρχον. Καλῇ τύχῃ, εἰσέπλευσε τὴν ὥραν ἐκείνην ἡ Βρεσλαβία, καὶ δραμοῦσα τὴν ἀπήλλαξε τῶν δεινῶν· τὰ δύο δ' ἐχθρικὰ δίκροτα, ἐξοκείλαντα ἐπὶ τῆς ὄχθης, ἐκάησαν.

Τὰ δὲ πλοῖα τὰ παραφυλάττοντα τὰ πυρπολικά ριψοκινδύνως ἐπάλαισαν ποτὲ ἀπωθοῦντα καὶ ποτὲ καταστρέφοντα. Ἐν δὲ τῶν πυρπολικῶν μετέδωκε τὰς φλόγας τοῦ εἰς τὴν Δαρτμούθην, ἀλλὰ καὶ αἱ φλόγες ἐσβέσθησαν καὶ τὸ φλέξαν αὐτὴν πλοῖον

κχονοβολούμενον ἐβυθίσθη· κατέστρεψε δὲ ἡ Δαρτμούθη καὶ τινὰ παρὰ τὴν πόλιν μικρὰ πλοῖα, καὶ κατεσίγασε καὶ τὸ ἐπὶ τοῦ αἰγικλοῦ περακείμενον κχονοστάσιον. Μεγάλως ἡρίστευσαν καὶ αἱ συμπολεμοῦσαι Ταλβότη καὶ Ἀρμιῖδα, προκαλέσασαι δι' ὧν κατάρθωσαν τὰς εὐφημίας τῶν ὁρώντων. Οὐδὲν ἤτον ἡρίστευσαν καὶ τὰ μικρὰ πλοῖα.

Ἡ δὲ Σειρὴν μέγαν ἀγῶνα ὑπέστη, ἀρξαμένης τῆς μάχης, μόνη παλαιούσα πρὸς τρεῖς διφράκτους φρεγάτας· ἀλλ' εἰσπλεύσασα μετ' ὀλίγον ἡ Τρίαινα ἤλθεν εἰς ἀντίληψιν τῆς, καὶ διήρесе τὰς κατ' αὐτῆς δυνάμεις. Ἐπὶ δὲ τῆς συμπλοκῆς ταύτης κατεφλέχθη μία τῶν διφράκτων φρεγατῶν, καὶ παρακείμενῃ ἡ Σειρὴν ἐκινδύνευε μέγαν κίνδυνον· ἀλλ' ἐλκομένη διὰ σχοινίων ὑπὸ τῆς Δαρτμούθης, καὶ ὑπὸ διαφόρων λέμβων ῥυμουλκουμένη, διεσώθη ἀπομακρυνθεῖσα. Εἰσέπλευσεν ἐν τούτοις ὁ Σκιπίων. Τρεῖς ἐξερράγη τὸ πῦρ ἐντὸς αὐτοῦ, ἐφορμήσαντος ἐνὸς πυρπολικοῦ, καὶ ὡς ἐκ θαύματος διεσώθη καταστρέψας ἐπὶ τέλους τὸ πυρπολικόν.

Μόλις τὴν γ' ὥραν εἰσέπλευσεν ἐξ αἰτίας τῆς νηνεμίας ἡ ῥωσικὴ μοῖρα, καὶ ἰσχυρῶς ἀπὸ τοῦ φρουρίου καὶ ὑπὸ τῶν ἐπὶ τῆς Σφακτηρίας κανονίων προσβληθεῖσα καὶ παθοῦσα, ἀντιπαρετάχθη πρὸς ὅλην τὴν δεξιὰν πλευρὰν τῶν ἐχθρῶν. Πρωταγωνιζομένου δὲ τοῦ γηραιοῦ Χεῦδένου ἀνηθήσαντος ἐν τῇ μάχῃ ἔθραυσε τοὺς παρατεταγμένους ἐχθροὺς συνεργεῖα πρὸς μὲν τὰ ἄνω τῆς Βρεσλαβίας, πρὸς δὲ τὸ στόμιον τῆς Ἀρμιίδας καὶ Ταλβότης καὶ τῶν βραδύτερον εἰσπλευσασῶν Καμβρίας καὶ Γλασκόβης· ἀποδιβάσασα δὲ ναυμάχους ἠνάγκασε τοὺς κατέχοντας τὴν ἐπὶ τῆς Σφακτηρίας κανονοστοιχίαν νὰ τὴν ἐγκαταλείψωσιν· ἐφαίνετο δὲ ἡ νῆσος αὕτη ὅλη φλεγόμενη, ἐξαπτομένων ὑπὸ τῆς διακαοῦς πυροβολῆς τῶν ἐπικειμένων θάμνων.

Τετράωρος διήρκεσεν ἡ καταστρεπτικὴ αὕτη μάχη. Ἀπαξάπαντες οἱ ὑπὸ τὰς συμμαχικὰς σημεῖας διέπρεψαν ἀμιλλώμενοι τίς νὰ φανῇ εὐτολμότερος καὶ ἐπιδειχώτερος. Εὐτόλμως καὶ ῥιψοκινδύνως ἡγωνίσθη καὶ ὁ τουρκοαιγύπτιος στόλος, ἀλλ' ἔπαθε τὰ πάνδεινα διὰ τὴν ὑπερέχουσαν δύναμιν καὶ τὴν πείραν τῶν πολεμίων. Δίχροτα, φρεγάται, κορβέται, βρίκια, τὰ μὲν κατεσυντρίφθησαν, τὰ δὲ ἐκάησαν, τὰ δὲ ἐβυθίσθησαν ἢ εἰς τὴν ξηρὰν ἐξεβράσθησαν· τινὰ δὲ καὶ ἐπ' ἀγκύρας εἰσέτι σαρλεύοντα κατήντησαν ἄχρηστα· ὀλιγώτατα δὲ τὰ μὴ παθόντα

Ὑπερπεντακισχίλιοι ἐλογίσθησαν οἱ ἀπολεσθέντες καὶ πάρι-
πολλοὶ οἱ πληγωθέντες, ἐν οἷς καὶ ὁ Μουχαρέμπεης καὶ ὁ κα-
πητανάμπης, ἀποκοπέντος τοῦ ποδὸς του· πολλοὶ ἐπὶ τῶν
κυμάτων διεσώθησαν ὑπὸ τῶν ναυτῶν τῶν ὑπὸ τὰς συμμαχι-
κὰς σημαίας πλοίων, καὶ τινες ἀποθάντες εἰς τὴν ἄκρην τοῦ
λιμένος ἀπηυδῆμένοι ἔπесαν εἰς χεῖρας τῶν παρενεδρευόντων
Ἑλλήνων. Ἐφονεύθησαν δὲ καὶ ἐκ τῶν ὑπὸ τὰς συμμαχικὰς
σημαίας 175, καὶ ἐπληγώθησαν 451, ἐν οἷς καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Κο-
δριγκτῶνος (η).

Παυσάσης τῆς μάχης, οἱ ναύαρχοι τῆς συμμαχίας ἔγραψαν
τῷ Ἰβραήμῃ (θ) καὶ τοῖς ἀρχηγοῖς τοῦ στόλου ὅτι δὲν εἰσέ-
πλευσαν ὡς ἐχθροί, ὅτι δὲν θὰ τοὺς ἐπολέμουν, ἂν δὲν ἐπυρο-
βόλουν τὴν σημαίαν τῶν ἐκείνοι πρῶτοι, καὶ ὅτι οὐδὲ μετὰ τὴν
ἀπρομελέτητον μάχην εἶχαν σκοπὸν νὰ συντρίψωσι τὰ διασω-
θέντα πλοῖα τῶν ἄλλ', ἂν ἐπυροβολοῦντο ἐκ νέου, καὶ τὰ δια-
σωθέντα θὰ κατέστρεφον, καὶ τὰ φρούρια τῶν θὰ κατηδάφιζαν,
καὶ ὡς κήρυξιν πολέμου τοῦ σουλτάνου κατὰ τῶν συμμαχῶν τὴν
πρᾶξιν ταύτην θὰ ἐξελάβαν· ἐπὶ τέλους δὲ τοῖς ἔλεγον νὰ
ὑψώσωσιν αὐθημερὸν ἐπὶ τῶν φρουρίων λευκὴν σημαίαν, ἂν ἤθε-
λαν νὰ θεωρῶνται εἰς τὸ ἐξῆς ὡς φίλοι. Ἐντρομοὶ οἱ τουρκο-
αιγύπτιοι ὑψωσαν τὴν λευκὴν σημαίαν, αἱ ἐχθροπραξίαι δὲν
ἐπανελήφθησαν, καὶ τὴν 13 ἀπέπλευσαν αἱ συμμαχικαὶ μοῖραι,
διότι πολλὰ τῶν πλοίων αὐτῶν ἐπαθον καὶ ἐστάλησαν πρὸς
ἐπισκευὴν τὰ μὲν εἰς Μάλταν, τὰ δὲ εἰς Τολώνην, τὰ δὲ εἰς
Ἀγγλίαν, ἄλλ' οὐδὲν αὐτῶν ἀπωλέσθη.

Ὁ δὲ Ἰβραήμης, ὅστις, ἐν ᾧ κατεστρέφετο ὁ τουρκοαιγύ-
πτιος στόλος, περιεφέρετο εἰς τὰ πλησιόχωρα μέρη καταστρέ-
φων καὶ αὐτός, ἐπανῆλθε τὴν ἐπαύριον τῆς μάχης εἰς Νεόκα-
στρον, ὅπου ἀφήσας πρὸ ὀλίγου λαμπροὺς στόλους ἤυρε ναυά-
για· ἀνακαλέσας δὲ τὰ στρατεύματά του καὶ συγκεντρώσας
αὐτὰ παρὰ τὰ φρούρια ἡσυχολήθη σπουδαίως νὰ ἐπισκευασῇ
ὅσα τῶν παθόντων πλοίων ἦσαν ἐπισκευάσιμα, καὶ τὴν 6 δε-
κεμβρίου ἀπεστάλησαν εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἐν δίκροτον, τέσσαρες
φρεγάται, δύο κορβέται, ἑρμία βρίκια καὶ πολλὰ φορτηγά·
ἔφεραν δὲ τὰ πλοῖα ταῦτα καὶ τοὺς διασωθέντας τῶν φθαρέν-
των ναύτας, τοὺς ἀσθενεῖς καὶ πληγωμένους, τὰς γυναῖκας τοῦ
Ἰβραήμη καὶ τῶν ἀγάδων καὶ τρισχιλίους αἰχμαλώτους Ἑλ-
ληνας καὶ Ἑλληνίδας.

Ἀνεκλάλητον χαρὰν ἔχαρ' ἔλη ἡ Ἑλλὰς ἐπὶ τῇ καταστροφῇ τοῦ τουρκοαιγυπτίου στόλου, ἀνέπεμψε πρὸς Θεὸν εὐχαριστίας ἐπ' ἐκκλησίας καὶ ὑπέλαβε τὸ ἀκούσιον ἔργον τῶν ναυάρχων τῆς συμμαχίας ὡς ἔργον τῆς ἀοράτου χειρὸς του. Ἐχάρησαν καὶ ἡ Ἀμερική καὶ ἡ Εὐρώπη αἱ υἱοθετήσασαι τὸν ἀγῶνα. Συνεχάρησαν καὶ αἱ κυβερνήσεις Γαλλίας καὶ Ῥωσσίας· ἀλλ' ἡ τῆς Ἀγγλίας ἐλυπήθη καὶ παρέστησεν ἐνώπιον τῶν βουλῶν τῆς τῆν ναυμαχίαν ὡς ἀπαίσιον συμβάν. Εἶχεν ἤδη ἀποθάνει ὁ Γεώργιος Κάννιγγ, καὶ ἡ ἐξουσία περιήλθεν εἰς ἄλλας ἄλλως πολιτευομένων χεῖρας· εὐαριθμοὶ δὲ ἦσαν οἱ ἐν ταῖς βουλαῖς φιλελληνίζοντες, καὶ εἰς μάτην οἱ γενναῖοι φρονεῖς Ὁλλανδος ἐν τῇ ἄνω βουλῇ καὶ Βρούχκος ἐν τῇ κάτω ὠνείδιζαν τοὺς βλασφημοῦντας τὴν κατὰ τῶν βαρβάρων ναυμαχίαν ὑπουργοὺς (1).

Πρὶν δὲ μάθῃ τὸ μέγα συμβάν ἡ Πύλη, τὸ ἔμχθ' οἱ παρ' αὐτῇ πρέσβεις. Πλοῖαρχός τις Ἀγγλος εἰδοποίησεν ἐκ Σμύρνης τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβυν, ὅτι τὴν 8 Ὀκτωβρίου, **Ὁκτώβριος** μετὰ μεσημβρίην, ἐν ᾗ ἔπλεε μετὰξὺ Κυθέρων καὶ Μάνης, ἐφαίνοντο λάμψεις ἐν χέριοι καὶ ἠκούοντο βαρεῖαι βρονταὶ κατὰ τὰ παράλι τῆς Μεσσηνιας, καὶ ὅτι, ἀπκνήσας τὴν αὐτὴν ἡμέραν πλοῖον ἑλληνικὸν ἀποπλεῦσαν τὴν προτεραίαν ἐκ Νεοκάστρου, ἔμαθεν, ὅτι οἱ σύμμαχοι στόλοι ἠτοιμαζόντο νὰ εἰσπλεύσωσι τὴν ἐπαύριον. Τὴν δὲ 16 ἐβεβαιώθησαν οἱ καταταραχθέντες ἐπὶ τῇ ἄνωτέρῳ ἀγγελίᾳ πρέσβεις ἐκ γραμμάτων τῶν ναυάρχων, ὅτι αἱ ἀναφανεῖσαι λάμψεις ἦσαν αἱ ἀναβαίνουσαι φλόγες τῶν καιομένων πλοίων, καὶ αἱ ἀκουόμεναι βρονταὶ ἦσαν οἱ συντριμμοὶ τῶν. Ἦκουσε καὶ ἡ Πύλη ὅσα ἐφημίζοντο, καὶ καλέσασα τοὺς διερμηνεῖς τῶν πρεσβειῶν τὴν 21, ἔμαθεν ὅτι, παραβάντος τοῦ Ἰβραήμη τὸν λόγον τῆς τιμῆς, ἔπλευσαν ἐν εἰρηνικῷ πνεύματι οἱ συμμαχικοὶ στόλοι εἰς τὸν λιμένα τοῦ Νεοκάστρου, ὅτι κατεστράφη ὁ τουρκοαιγύπτιος ἑὺς πρῶτος αἰτίαν, ὅτι ἐλυποῦντο οἱ πρέσβεις, διότι ἠναγκάσθησαν οἱ στόλοι τῆς συμμαχίας ν' ἀντιτάξωσι βίαν πρὸς τὴν βίαν, καὶ ἠῤῃχοντο ἡ φρόνησις τῆς ὑψηλῆς Πύλης ν' ἀποτρέψῃ καὶ εἰς τὸ ἐξῆς ἄλλα δυστυχήματα.

Τοιοῦτον συμβάν, ὅποιον τὸ ἐν Νεοκάστρῳ, ἂν συνέβαινε καθ' οὓς καιροὺς ἐπεκράτει ὁ γενιτισκρισμός, θὰ ἔφεραν ἄνω κατὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ θὰ ἔβαλλεν εἰς κίνδυνον καὶ τὴν ζωὴν καὶ τὴν τιμὴν τῶν Φράγκων· ἀλλ' ἐπὶ τῆς παρούσης περιστάσεως ἐγόγγυστον
 ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΛΛ. ΕΠΑΝΑΣΤ. ΤΟΜ. Δ'.

γυσαν μὲν οἱ Μουσουλμάνοι, ἀλλὰ δὲν ἠτάκτησαν, καὶ ἀνέθεσαν παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν τὰ πάντα εἰς τὴν φρόνησιν τῆς κυβερνήσεώς των. Ἡ δὲ κυβερνήσις των ἠσθάνθη καὶ τὴν μεγάλην φθορὰν καὶ τὴν μεγάλην περιφρόνησιν, ἐθεώρησε καὶ παρέστησε τῷ συμβᾶν πρὸς τοὺς πρέσβεις, ὁμολογοῦντας πάντοτε τὰ πρὸς αὐτὴν φιλικὰ αἰσθήματα τῶν αὐλῶν, ὡς ἔργον πολέμιον, ἐκώλυσε τὸν πλοῦν τῶν ὑπὸ τὰς σημαίας αὐτῶν ἐν τῷ λιμένι πλοίων, δὲν ἔδωκε τὰ συνήθη ὁδοιπορικὰ φερμάνια τοῖς ταχυδρόμοις αὐτῶν, ἀπήτησεν ἱκανοποιήσιν καὶ ἀποζημιώσιν, καὶ διέκοψε μέχρι τινὸς τὰς πρὸς αὐτοὺς ἀμέσους σχέσεις της· ἀλλ', αἰσθανομένη τὴν ἀδυναμίαν της, δὲν ἐπροχώρησε περαιτέρω. Ἐν μέσῳ δὲ τοῦ ἀναφανεύοντος κινδύνου μεγάλην σταθερότητα ἔδειξαν οἱ πρέσβεις κατ' ἀρχὰς ὡς πρὸς τὸν ὑπὲρ τῆς ἐκτελέσεως τῆς συνθήκης σκοπὸν τῆς συμμαχίας ἐντὸς πάντοτε τῶν ὅρων τῆς εἰρήνης. « Δὲν θέλω ν' ἀκούσω παραμιχρὸν λόγον περὶ 'Ελλάδος », τοῖς ἔλεγεν ὁ Ρεῆζ-ἐφέντης, « καὶ συμβιβάζομεθα περὶ παντὸς ἄλλου ». « ἀχώριστα εἶναι », ἀπεκρίνοντο οἱ πρέσβεις, « τὰ τῆς 'Ελλάδος καὶ τὰ τῶν τριῶν αὐλῶν ». Ἡ Πύλη τοῖς ἔλεγεν ὅτι ἀπέλυε τὰ κρατούμενα πλοῖα καὶ ἐξέδιδε τὰ ὁδοιπορικὰ φερμάνια, ἂν ὑπέσχοντο νὰ μὴ ἐπέμβωσι πλέον αἱ αὐλαὶ εἰς τὰ τῆς 'Ελλάδος, νὰ τὴν ἀποζημιώσωσι διὰ τὴν φθορὰν τοῦ στόλου της, καὶ νὰ τὴν ἱκανοποιήσωσι διὰ τὴν ὕβριν τῆς σημαίας της. Οἱ δὲ πρέσβεις ἀπεκρίνοντο, ὅτι ἡ περὶ εἰρηνεύσεως τῆς 'Ελλάδος κατὰ τὴν συνθήκην ἀπόφασις τῶν αὐλῶν ἦτον ἀμετάτρεπτος, ὅτι οὐδεμία ἀποζημιώσις ὠφείλετο διὰ τὴν φθορὰν τοῦ στόλου της ὡς προκληθεῖσαν παρ' αὐτῆς, καὶ ὅτι, ὕβρισσα ἡ Πύλη πρώτη τὴν σημαίαν των, ἀδίκως ἀπῆτει ἱκανοποιήσιν· τὴν ἡρώτων δὲ ἂν εἶχε σκοπὸν νὰ παύσῃ ἐνεργοῦσα παρὰ τὰς συνθήκας, κρατοῦσα τὰ πλοῖα καὶ μὴ δίδουσα τὰ συνήθη ὁδοιπορικὰ φερμάνια, καὶ ἂν συγκατετίθετο εἰς τὰς πρὸς αὐτὴν περὶ 'Ελλάδος προτάσεις των. Ἐπὶ τῇ κοινοποιήσει ταύτῃ, ἡ Πύλη μὴ ἀλλάξασα σκοπὸν ἠλλαξεν ὕφος, καὶ ἐπ' ἐλπίδι νὰ φέρῃ διαίρεσιν μεταξὺ τῶν πρέσβεων, ἦλθεν εἰς λόγους ἰδιαιτέρους ποτὲ μετὰ τοῦ ἐνὸς ποτὲ μετὰ τοῦ ἄλλου δώσασα καὶ τινὰς ἐλπίδας συμβιβασμοῦ· ἠθέλησε δὲ νὰ παρεμβάλῃ μεταξὺ ἐκυτῆς καὶ τῶν τριῶν πρεσβειῶν τὴν αὐστριακὴν πρεσβείαν, ἥτις ἐπὶ τῇ αἰτήσῃ αὐτῆς ἔγραψε ταῖς συναδέλφαις της, ὅτι ἡ ὑψηλὴ Πύλη ἀπεφάσισε

ν' ἀπολύσῃ τὰ ὑπὸ τὴν σημαίαν τῶν αὐλῶν αὐτῶν πλοῖα καὶ ἀπῆται νὰ τῇ στείλῃσιν τὴν συνήθη περὶ αὐτῶν σημείωσιν· ἡτιολόγει δὲ τὴν παρέμβασίν της ἐπὶ τῇ μὴ προσελεύσει τῶν διερμηνέων αὐτῶν εἰς τὴν Πύλῃν, ὡς καὶ πρότερον. 'Αλλ' οἱ πρέσβεις ἀπέρριψαν ὁμοθυμαδὸν τὴν φιλικὴν παρέμβασιν τῆς Αὐστρίας, καὶ ἀπέδειξαν ἀνίσχυρον τὴν δικαιολογίαν της, εἰπόντες, ὅτι ἡ Πύλη συνείθιζε νὰ καλῇ παρ' ἑαυτῇ τοὺς διερμηνεῖς των, ὡς αἰετὶ νὰ τοῖς κοινοποιήσῃ· ἔστειλαν δὲ πρὸς τὴν Πύλῃν αὐθυμερὸν τοὺς διερμηνεῖς ζητοῦντες κατ' εὐθείαν ἀπάντησιν ἐπὶ τῶν τελευταίων προτάσεων· ἀλλ' ἡ Πύλη ἐπανέλαβε τὸ πρῶτον ὕφος· καὶ ὡς πρὸς μὲν τὸ κατὰ τὸ Νεόκαστρον συμβᾶν ἀπήντησεν, ὅτι, μὴ λαβοῦσα εἰσέτι καθιερῶς πληροφορίας, ἤναγκάζετο ν' ἀναβάλῃ πᾶσαν συζήτησιν, ἀλλ' ὅτι τὸ ἐθεώρει παράβασιν τῶν συνθηκῶν καὶ κήρυξιν πολέμου· περὶ δὲ τῶν ἑλληνικῶν πριγκιμάτων εἶπε καὶ ἤδη ὅσα καὶ πάντοτε, δηλαδὴ ὅτι ἀπέρριπτε τὴν παρέμβασιν· ἀπεσιώπησε δὲ τὸ περὶ ἀπολύσεως τῶν πλοίων. Ὁργίσθησαν οἱ πρέσβεις ἐπὶ τῇ ἀπαντήσῃ ταύτῃ καὶ ἀπῆτησαν νὰ τοῖς ἀναγγείλῃ σαφῶς, ἃν, συγκατατιθεμένη εἰς τὴν ἐπανόρθωσιν τῶν σχέσεων, ἀπέλυε τὰ κρατούμενα πλοῖα, καὶ ἂν ἐδέχετο τὰς περὶ μεσιτείας καὶ ἀνακωχῆς προτάσεις, διότι ἄλλως θ' ἀνεχώρουν. Ἡ Πύλη ἐδείχθη εὐδιάθετος μὲν ὡς πρὸς τὴν ἀπόλυσιν τῶν πλοίων, ἀλλ' ἐνκατὰ, ὡς αἰείποτε, ὡς πρὸς τὰ τῆς Ἑλλάδος· ἐπειδὴ ὅμως ἀπεφάνθησαν οἱ πρέσβεις τὴν φορὰν ταύτην ὅτι ἀνεχώρουν, ἂν ἀπερρίπτετο τὸ περὶ Ἑλλάδος ζήτημα, ἀνέβαλε τὴν ὀριστικὴν ἀπάντησιν περὶ πάντων.

Ἐν τούτοις, κατέπλευσεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ὁ ἐν Νεόκαστρῳ ἐπὶ τῇ καταστροφῇ τοῦ στόλου Ταχέρπασας, καὶ ἔπαθεν ἡ Πύλη ἐπὶ τῇ ἐλεύσει τοῦ ἀνδρὸς τούτου ὅτι πᾶσχει μῆτηρ ἐπὶ τῇ πρώτῃ συνεντεύξει οἰκείου παρευρεθέντος ἐπὶ τῷ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ θανάτῳ ἀγαπητοῦ τέκνου. Ὁ Ταχέρης, ἀνὴρ πλήρης προλήψεων καὶ μίσους πρὸς τοὺς Φράγκους, τόσον ἐξηγρίωσε τὴν Πύλῃν ἀναξήνας τὰς πληγὰς της δι' ὧν ἀνέφερεν, ὥστε οἱ μέχρι τοῦδε ἀκλόνητοι πρέσβεις ἐκλονίσθησαν ἐξ αἰτίας τοῦ τραχέος καὶ ἀποτόμου ὕφους αὐτῆς· καὶ ἐπὶ μακρῆς συνεντεύξεως αὐτῶν καὶ τοῦ Ῥεῆζ ἐφάντη (κ) ἡρώτησαν, ἂν ἡ Πύλη, ἀπορρίπτουσα τὴν ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων μεσιτείαν, εὐηρεστεῖτο καὶ νὰ τοῖς χαρίσῃ αὐθόρμητος προνόμια ἀνάλογα

τῆς συνθήκης, ὃ ἐστὶ Μολδοβλαχικῶς, ἂν κατέφευγαν εἰς τὸ ἔλεός της. Ὁ Ῥεῆζ-εφέντης ἀνέβηκε τὴν ἀπάντησιν, καὶ μετὰ τὴν συνέντευξιν ταύτην ἐκλήθησαν οἱ μεγιστᾶνες τοῦ κράτους εἰς γενικὸν συμβούλιον, καί, γενομένου λόγου περὶ τῶν τελευταίων προτάσεων τῆς συμμαχίας ὡς παραιτουμένης ἀπὸ πάσης παρεμβάσεως, ἐνέκριναν ὅλοι ὁμοθυμαδὸν ὡς ὑπέρτατον ὅρον τῶν πρὸς τοὺς ἀποστάτας βασιλικῶν δωρεῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν πρὸς χάριν τῆς συμμαχίας, τὴν λήθην τῶν παρελθόντων, τὴν ἀπόδοσιν τῶν κτημάτων καὶ τὴν ἄφεσιν τῶν ὀφειλομένων φόρων· ὁ δὲ σουλτάνος, καμφθεὶς εἰς τὰς θερμὰς παρακλήσεις τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἐπικαλεσθέντος γονυκλινῶς τὸ πρὸς τοὺς πταίσαντας ἔλεός του, συγκατένευσε νὰ τοῖς χαρίσῃ καὶ τὸν τοῦ χαρτασιῦ φόρον τοῦ πρώτου ἔτους ἀφ' οὗ ἐπροσκύνουν. Οἱ πρέσβεις, ἰδόντες ὅτι καὶ ἀπὸ τῶν ὄρων τῆς συνθήκης παρεκτρεπέντες δὲν εἰσηκούσθησαν, ἐζήτησαν μετὰ τρεῖς ἡμέρας τὰ ἀποδημητήριά των. Ἡ Πύλη δὲν ἀντέτεινεν εἰς τὴν ἀναχώρησίν των, ἀλλὰ δὲν ἔδωκε τὰ ἀποδημητήρια μὴ θέλουσα νὰ φανῇ ὅτι συγκατετίθετο. Ἐζήτησαν μετὰ ταῦτα ἀξιωματικούς τῆς Πύλης ὡς συμπλωτῆρας μέχρι τῶν φρουρίων εἰς ἐξομαλισμὸν ἐνδεχομένων δυσκολιῶν, ἀλλ' οὐδὲ καὶ κατὰ τοῦτο εἰσηκούσθησαν· ἀνήγγειλαν, ὅτι ἀναχωροῦντες ἔθεταν τοὺς ὑπηκόους τῶν αὐλῶν των καὶ τὰ συμφέροντά των ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ πρέσβεως τῆς Ὀλλανδίας, ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο ἐδέχθη ἡ Πύλη, εἰποῦσα, ὅτι αὕτη εἶχε σκοπὸν ν' ἀποπέμψῃ ὅλους τοὺς κακούς, καὶ νὰ κρατήσῃ ὑπὸ τὴν προστασίαν της μόνους τοὺς καλοὺς· ἐπρόβαλαν ν' ἀπολύσῃ τὰ ὑπὸ τὰς σημαίας τῶν αὐλῶν των πλοῖα, ἀλλὰ καὶ τὴν πρότασιν ταύτην ἐτροποποίησεν ἡ Πύλη ὑπὸ τὸν ὅρον ν' ἀποβιβάσωσι τὰς τροφὰς ἐπὶ πληρωμῇ μέρους τῆς τιμῆς ἐπὶ τοῦ παρόντος, καὶ τοῦ ὑπολοίπου βραδύτερον. Οἱ πρέσβεις ἀνήγγειλαν τὴν ἀναχώρησίν των τοῖς ἐν Κωνσταντινουπόλει συναδέλφοις των, τοῖς ναυάρχοις τῆς συμμαχίας καὶ τοῖς κατὰ τὴν ὀθωμανικὴν αὐτοκρατορίαν προξένοις· τὴν δὲ 23 νοεμβρίου εἰδοποίησαν τὴν Πύλην, ὅτι τὴν ἐθεώρουν ὑπεύθυνον, ἂν, ἐξ αἰτίας τῆς διχωγῆς της, συνέβαινε τι δεινὸν εἴτε πρὸς αὐτοὺς ἀναχωροῦντας, εἴτε πρὸς τοὺς ὑπηκόους τῶν αὐλῶν των μένοντας· καὶ οἱ μὲν τῆς Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας ἀπέπλευσαν τὴν 26, ὁ δὲ τῆς Ῥωσσίας τὴν 4 δεκεμβρίου.

Ὅχι μόνον οὐδεμιᾶς μομφῆς ἀλλὰ καὶ πολλῶν ἐπαίνων φαίνεται ἄξια ἡ Πύλη, ὡς ἀνεξάρτητος Ἀρχή, διὰ τὴν ἀκλόνητον ἐπιμονὴν τῆς εἰς ἀπόρριψιν τῆς δι' ἐπιβροχῆς ξένων αὐτῶν εἰρηνεύσεως τοῦ κράτους τῆς· ὁ δὲ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργός, Πετὲρ-ἐφέντης, ἐδείχθη ἀνὴρ πολλῆς ικανότητος. Ἀλλὰ μωρὰ καὶ ἀνεπιτήδειος ἐφάνη, μὴ θελήσασα ἐπὶ τῇ προτάσει τῶν τριῶν πρέσβειων νὰ παραχωρήσῃ οἷκοθεν καὶ ἄνευ ξένης παρεμβάσεως τὰ Βλαχομολδαυικὰ προνόμια, ἀπατηλὰ καὶ αὐτὰ ὡς ἀνεγγύητα. Ἀπορον δὲ πῶς οἱ πρέσβεις, κατὰ παράβασιν τῶν ὅρων τῆς συνθήκης καὶ ἐν ἀγνοίᾳ τῶν Ἑλλήνων, ἐπρότειναν τοιοῦτον αἰσχροὺν συμβιβασμόν. Ἀλλὰ καλῇ τύχῃ ἡ δυσμενὴς Πύλη διὰ τῆς ἄφρονος καὶ ἰδιοβλαβοῦς ἀποποιήσεώς τῆς διέσωσε τὰς συμμάχους αὐλὰς ἀπὸ τοῦ δικαίου τούτου ἐπὶ τῇ παλινωδίᾳ τῶν πρέσβειων ὀνειδισμού, καὶ προητοίμασεν ἄκουσα εὐτυχεστέραν λύσιν τοῦ ἐλληνικοῦ ζητήματος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ο'.

Ἐκστρατεῖαι τῶν Ἑλλήνων εἰς Ἀνατολικὴν καὶ Δυτικὴν Ἑλλάδα,
εἰς Κρήτην καὶ Χίον.

Ἄφ' οὗ οἱ Τούρκοι ἀπέρριψαν τὰς περὶ Ἑλλάδος προτάσεις τῶν πρέσβειων, ἀπελύθησαν καὶ οἱ Ἕλληνες τοῦ χρέους τῆς ἀναχωρῆς. Ἐπειδὴ δὲ ἐθεώρησαν ἐνδεχόμενον νὰ πραγματοποιηθῇ ὁ μέλλον συμβιβασμὸς ὑπὸ τὸν ὅρον τοῦ νὰ διατηρήσῃ ἕκαστος ὅ,τι κατεῖχεν, ἐπεχείρησαν νὰ κινήσωσιν ὅπλα εἰς Ἀνατολικὴν καὶ Δυτικὴν Ἑλλάδα, εἰς Κρήτην καὶ Χίον πρὸς ἀναζωπύρῃσιν τοῦ ἀγῶνος.

Λήγοντος τοῦ αὐγούστου, ὁ ἐπὶ τοῦ ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου στρατοπεδεύων ἀρχιστράτηγος διέταξε τὸν Βάσσον καὶ τὸν Κριεζώτην νὰ συνεκστρατεύσωσι μετὰ τῶν περὶ αὐτοὺς εἰς Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα. Συνῆλθαν οὗτοι εἰς Σαλαμῖνα, καὶ συναποπλεύσαντες ἔφθασαν εἰς Σκόπελον τέλη Σεπτεμβρίου· ἐκεῖ συνῆλθαν καὶ οἱ Θετταλομακεδόνες ὀπλαρχηγοί, Καρατάσος, Γάτσος, Δουμπιώτης καὶ ἄλλοι· καὶ κατ' ἀρχᾶς μὲν, βουλὴν ἔβαλαν νὰ πέσωσιν εἰς Εὐβοίαν· μαθόντες δέ, ὅτι ἡ κωμόπολις τῶν Τρικέρων ἦτον ἀφρούρητος καὶ εὐάλωτος, ἀπέβησαν τὴν 5
Νοέμβριος νοεμβρίου αἰφνης πλησίον αὐτῆς καὶ ἐπροχώρησαν αὐθωρεὶ εἰς ἄλυσιν τῆς· ἀλλ' ὠπισθοδρόμησαν ἄπρακτοι εὐρόντες ἀντίστασιν ὅχι μόνον παρὰ τῶν ἐν αὐτῇ Τούρκων, ἀλλὰ καὶ παρὰ τῶν ἐγχωρίων Ἑλλήνων ἐνθουσιωμένων ὅσα κακὰ ἔπαθαν ἄλλοτε παρὰ τινων τῶν εἰς λύτρωσιν αὐτῶν ἐλθόντων. Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν ταύτην, οἱ ἀποδάντες διηρέθησαν, καὶ οἱ μὲν ἐπολιόρησαν τὴν κωμόπολιν, οἱ δὲ ἐτοποθετήθησαν ὀπισθεν τοῦ ἐπὶ τοῦ ἰσθμοῦ τείχους εἰς ἐμπόδιον πάσης ἐνδεχομένης ἐπιδρομῆς τῶν ἔξωθεν ἐχθρῶν. 200 Ἕλληνες καὶ τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα ἐκινήθησαν τὴν νύκτα τῆς 9 εἰς ἄλυσιν τῶν παραθαλασσιῶν ἀποθηκῶν· καὶ οἱ μὲν τῆς ξηρᾶς ἐκυρίευσαν σχεδὸν ἀναιμωτὶ δύο κανονοστάσια, οἱ δὲ τῶν πλοίων μίαν γολέτταν καὶ 50 ἄλλα

πλοίαρια. Φοβηθέντες οἱ Τοῦρκοι καὶ ἀφήσαντες ὅλας τὰς ἄλλας θέσεις ἐκλείσθησαν τὴν αὐτὴν νύκτα ἐντὸς τριῶν ἀποθηκῶν, ἀλλὰ παρεδόθησαν τὴν ἐπαύριον· ἦσαν δὲ 50· σὺν αὐτοῖς ἦτο καὶ ὁ ἀνεψιὸς τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς φρουρᾶς Ταχῆραγα, ἀλλὰ προφθάσας ἔφυγε. Τὴν δὲ 14 ἐφάνησαν ἐρχόμενοι ἐκ Λαρίσσης καὶ Βώλου εἰς βοήθειαν τῶν πολιορκουμένων 1200, καὶ τὴν 17 ἐστρατοπέδευσαν μίαν ὥραν μακρὰν τῶν Ἑλλήνων καὶ ἐχαρακώθησαν. Δις ἐφώρμησαν περὶ τὸ δειλινὸν τῆς αὐτῆς ἡμέρας οἱ ὀπισθεν τοῦ τείχους Ἕλληνες, καὶ ἐπὶ τῆς δευτέρας ὁρμῆς ἔτρεψαν τοὺς ἐχθροὺς καὶ τοὺς ἐδίωξαν μέχρι τοῦ χωρίου Λεύκου, ἱκανοὺς ἐφόνευσαν καὶ ἠχμαλώτισαν, πέντε σημικίας ἐκυρίευσαν, καὶ πολλὰ ἐπῆραν λάφυρα· ἀλλ' ἀκούσαντες ὅτι ἐπῆρχοντο πολλοὶ ἄλλοι, ὄντες καὶ ἀνεφοδίαστοι τῶν εἰς διατήρησιν τῆς πολιορκίας ἀναγκαιῶν, διέλυσαν μετ' ὀλίγον τὸ στρατόπεδον καὶ ἀνεχώρησαν εἰς τὰ ἴδια.

Ἐν ᾧ δὲ ἐστρατοπέδευεν ὁ ἀρχιστράτηγος ἐπὶ τοῦ ἰσμοῦ, στρατιῶταί τινες ἐπροχώρησαν ἕως εἰς Θήβας, ἤρπασαν 60 καμήλους, καὶ ἤλασαν 4000 πρόβατα· ἀλλ' ἐπελθόντων τῶν ἐχθρῶν μόλις διέσωσαν τὸ δέκατον.

Ἀναχωρήσαντος δὲ τοῦ Κιουταχῆ εἰς τὴν Ἡπειρον, φόβος ἐχθρικῆς εἰσβολῆς εἰς Πελοπόννησον δὲν ὑπῆρχε πλέον, καὶ ὁ ἀρχιστράτηγος μετέφερε τὸ στρατόπεδον εἰς Διακοπτόν, ἐκεῖθεν εἰς Νεζερά, καὶ ἀπεφάσισε νὰ τὸ μεταβιβάσῃ εἰς Δυτικὴν Ἑλλάδα πρὸς ἀνέγερσιν ἐκείνου τοῦ μέρους.

Ἡ Δυτικὴ Ἑλλὰς ἐπροσκύνησεν ὅλη μετὰ τὴν κυρίευσιν τοῦ Μεσολογγίου. Ἀπόκρυφόν τι καὶ ἄβαστον μέρος αὐτῆς, τὸ νησιδίων τοῦ Λεσίνιου, διετηρεῖτο εἰσέτι ἐλεύθερον ὑπὸ πρόσχημα ὑποταγῆς ὡς σπινθηροβόλος ἀστὴρ ἐν μέσῳ πυκνῆς νεφέλης. Τὸ νησιδίων τοῦτο ἐνὸς μιλίου περιφερείας κεῖται ἐντὸς μακρᾶς καὶ δυσδιεξιτήτου λίμνης μίαν ὥραν μακρὰν τῆς Παληοκατούνας. Ὅσακις εἰσέβαλλεν ὁ ἐχθρὸς εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα, τὸ νησιδίων τοῦτο, ἐν ᾧ σώζεται μοναστήριον, ἐχρησίμευεν ὡς τόπος καταφυγῆς πολλῶν οἰκογενειῶν· ποτὲ δὲν τὸ ἐπάτησεν ὁ ἐχθρὸς, καὶ ἀπάτητον τὸ διεφύλαξεν ὁ καλὸς ἡγούμενός του καὶ ἐπὶ τῆς γενικῆς καταπατήσεως τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος ὑποκριθεὶς τὸν πιστὸν βασιᾶν. Ἀρχομένου δὲ τοῦ 1827, καθ' ὃν καιρὸν ὁ Καραϊσκάκης περιήρχετο ἀνεγείρων τὴν πεσοῦσαν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα, ὁ Δημοτσέλιος κατέλαβε τὸ νησιδίων τοῦτο

κατὰ διαταγὴν αὐτοῦ· κατέλαβαν μετ' ὀλίγον οἱ περὶ τὸν Ῥάγκον καὶ Μακρὴν καὶ τὴν Παλροκατούναν. Ὑστράτευσαν οἱ Τούρκοι ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Βαρνακιώτη εἰς διωγμὸν των, ἀλλ' ἀψιμαχήσαντες ἀνεχώρησαν ἄπρακτοι. Ἐγκαρδιωθέντες οἱ Ἕλληνες ἐπὶ τῇ ἀποτυχίᾳ τῶν ἐχθρῶν, κατέλαβον καὶ ἄλλας θέσεις, ὁ μὲν Ῥάγκος τὸ Δρκαμέστον, ὁ δὲ Δημοτσέλιος τὸν Μύτικαν. Οἱ Τούρκοι ἐστράτευσαν πάλιν καὶ κατέλαβαν τὴν Κανδύλαν. Καὶ οἱ μὲν περὶ τὸν Ῥάγκον, ἰδόντες πλησίον τοὺς ἐχθρούς, ἐγκατέλειψαν τὴν θέσιν των· οἱ δὲ περὶ τὸν Δημοτσέλιον τοὺς ἐπολέμησαν ἐπελθόντας καὶ τοὺς ἔτρεψαν· ἀλλ' ἠκούσθη μετὰ ταῦτα ὅτι πλῆθος ἤρχετο νὰ κυριεύσῃ τὸν Μύτικαν· καὶ οἱ περὶ τὸν Δημοτσέλιον, ἀνίκαντοι διὰ τὴν ὀλιγότητά των ν' ἀντισταθῶσι, κατέφυγαν διὰ νυκτὸς εἰς Πετκλᾶν, κἀκεῖθεν ἐπανῆλθαν εἰς τὸ νησίδιον τοῦ Λεσινίου διατηροῦντες τὴν ἐν αὐτῷ λαμπάδα τῆς ἐλευθερίας ἁσθεστον. Οἱ δὲ Τούρκοι, καταλαβόντες ἕκτοτε ὅλας τὰς παραθαλασσίους θέσεις τῆς Ἀκαρνανίας, τὰς διετήρησαν ὑπεζυγισίους των. Τοιαύτη ἦτον ἡ πολεμικὴ κατὰστασις τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος καθ' ὃν καιρὸν ἐμελέτησεν ὁ ἀρχιστράτηγος νὰ μεταφέρῃ ἐκεῖ τὸ στρατόπεδόν του διὰ θαλάσσης.

Μεθ' ἡμέρας δὲ ὀλίγας τῆς καταστροφῆς τῶν ἐν τῷ λιμένι τῶν Σαλῶνων ἐχθρικῶν πλοίων, ἐξέπλευσεν ὁ Σωτὴρ τοῦ κόλπου τῆς Κορίνθου· ἡ δὲ Καρτερία καὶ τὰ λοιπὰ ὑπὸ τὸν Χά-
Νοέμβριος στιγγὰ πλοῖα ἐξέπλευσαν τὴν 6 νοεμβρίου ἐπὶ τῇ αἰτήσει τοῦ ἀρχιστράτηγου εἰς διαβίβασιν τῶν στρατευμάτων του ἀπὸ τοῦ παραλίου τοῦ Πάπα εἰς τὸ τῆς Ἀκαρνανίας. Διαπλέουσα ἡ Καρτερία τὸ στόμα τοῦ κόλπου ἀπώλεσε δύο ναύτας ὑπὸ τὸν κανονοβολισμὸν τῶν φρουρίων, ἐβύθισεν ἐν τῷ λιμένι τὼν Πατρῶν ἓν αὐστριακὸν ὡς παραβιάσαν τὸν ἀποκλεισμὸν καὶ μὴ θελήσαν ν' ἀπομακρυνθῇ καθὼς διετάχθη, καὶ ἠγκυροβόλησεν ὑπὸ τὸ Καρaboστάσι, ἀναμένουσα τοὺς περὶ τὸν ἀρχιστράτηγον· συνηκολούθουν δὲ τὴν Καρτερίαν αἱ δύο γολέτται καὶ τὰ τρία αὐστριακὰ. Ἐν τῷ μεταξύ δὲ τούτῳ ἐξεστράτευσαν καὶ οἱ περὶ τὸν ἀρχιστράτηγον ἐκ Νεζερῶν· καὶ μαθόντες καθ' ὁδόν, ὅτι, ἐπιστρέφων ὁ Δελῆ-Ἀχμέτης ἐκ τῶν μεσσηνιακῶν φρουρίων εἰς Πάτρας μετὰ 4000 πεζῶν καὶ 500 ἵππέων, ἔφθασεν εἰς Γαστούννην, δὲν ἐπροχώρησεν ὡς μὴ ἀξιόμαχοι διὰ τὴν δυσαναλογίαν τοῦ πεζικοῦ καὶ τὴν παντελὴ ἔλλειψιν ἱππικοῦ, ἕως

οὐ ἔμειναν ὅτι οἱ ἔχθροὶ ἐπέρχοντο τὸν ποταμὸν τῆς Καρινί-
τσας, καὶ τότε, ἐπιδεξίως ἐπιλαβόμενοι τοῦ ἔργου, ἐρρίφθησαν,
ἐπικρατούσης δεινῆς καταιγίδος καὶ ῥαγδαίας βροχῆς, εἰς τὴν
ἐλῶδη πεδιάδα τῆς Πιληγαχαῖς, καὶ φθάνοντες δρομαῖοι εἰς
Καραβοστάσι, ἐν ἀγνοίᾳ τῶν ἐχθρῶν, ἐπέβησαν ὅσοι ἐχώρησαν
εἰς τὰ ὑπὸ τὸν Χάστιγχα ἐκεῖ πλοῖα καὶ ἀπεβιβάσθησαν τὴν
18 εἰς Δραγαμέστον, ὅτε οἱ ἔχθροὶ φοβηθέντες ἔφυγαν. Οἱ δὲ
περὶ τὸν ἀρχιστράτηγον κατέλαβον καὶ ἄλλας θέσεις μέχρι τοῦ
Λιγοβιτίου. Μετὰ δὲ τὴν πρώτην ταύτην ἀπόβασιν, ἐπανῆλ-
θον τὰ πλοῖα εἰς Καραβοστάσι καὶ μετεκρίμisan τὸ ὑπόλοιπον
τοῦ στρατοῦ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Κώστα Μπότσαρη. Ἀναζωο-
γονήσας ὁ ἀρχιστράτηγος διὰ τῆς ἐκστρατείας ταύτης τὸν τό-
πον ἐκείνον, ἐξέδωκε τὴν 24 διακήρυξιν, δι' ἧς ἐκάλει ὅπου
ἐστρατοπέδευε τοὺς ἐν Πελοποννήσῳ Δυτικοελλαδίτας ὀπλοφό-
ρους, ἐξέδωκε καὶ ἄλλην τὴν 26 καλῶν ὅλους γενικῶς τοὺς
Δυτικοελλαδίτας εἰς τὰ ὅπλα· καὶ ἐπειδὴ πολλοὶ αὐτῶν ἐπροσ-
κύνησαν, τοῖς ἔλεγεν, ὅτι παρέδιδεν εἰς λήθην τὰ παρελθόντα,
καὶ ὅτι ἀνεγνώριζεν ὡς πατριώτας ὅλους τοὺς Ἕλληνας, ὅσοι,
καθ' ἣν στιγμήν ἐβάπτετο κάλαμος ἀποφάσεως, ἤρχοντο ὑπὸ
τὴν σημαίαν τῆς πατρίδος. Ἡ φωνὴ τοῦ ἀρχιστρατήγου ἠκού-
σθη καὶ ὑπὸ τῶν ὀπλαρχηγῶν καὶ ὑπὸ τῶν πολιτῶν, καὶ ἐντὺς
ὀλίγου ἐσυστήθη ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ ἀξιόμαχον στρατόπεδον.

Ὁ δὲ ἄοκνος Χάστιγξ, διαβιβάσας τοὺς περὶ τὸν ἀρχιστρά-
τηγον εἰς Δραγαμέστον, ἔπλευσεν εἰς κυρίευσιν τοῦ Βασιλαδίου.
Τὴν νύκτα τῆς 6 δεκεμβρίου ἠγκυροβόλησαν ἔμπροσθεν αὐτοῦ
ἡ Καρτερία καὶ τινες κανονοφόροι, καὶ τὴν 10 ἐβομβοβόλησαν
ἀλλ' ἀνωφελῶς. Συνέπεσαν ἐν τῷ μεταξὺ κκοκαίριαι καὶ ἀνε-
βλήθησαν αἱ ἐχθροπραξίαι μέχρι τῆς 15, καθ' ἣν ἐρρίφθησαν
ἑπτὰ βόμβαι, ἐξ ὧν αἱ τέσσαρες ἔπεσαν εἰς τὴν στενὴν περι-
φέρειαν τοῦ νησιδίου, καὶ μία ἐξ αὐτῶν ἔκαυσε τὴν ἐν αὐτῷ
πυριτοθήκην. Τοῦτου γενομένου, ἐμβάντες οἱ Ἕλληνες εἰς τὰς
λέμβους ὥρμησαν εἰς κυρίευσιν τοῦ νησιδίου, καὶ ἡ φρουρὰ
ταραχθεῖσα καὶ δειλιάσασα παρεδόθη. 50 ἦσαν οἱ ἐπὶ τοῦ νη-
σιδίου πρὸ τῆς μάχης, ἀλλὰ 31 ἐπέζων ἐπὶ τῆς παραδόσεώς
του· εὐρέθησαν καὶ 12 κανόνια. Ὁ δὲ Χάστιγξ, ἂν καὶ ἡ φρου-
ρά, διαρκούσης τῆς πολιορκίας, ἐτουφέκισε πλοιάριον σταλὲν
παρ' αὐτοῦ ὑπὸ λευκὴν σημαίαν καὶ φέρον προτάσεις συμβιβα-
σμοῦ, δὲν ἐμνησιχάκησεν οὐδ' ἐπαίδευσέ τινα, ἀλλὰ τοὺς ἀπε-

Δεκέμβριος

βίβασεν ὅλους σώους πλησίον τοῦ Μεσολογγίου, καὶ ἀνέστη-
σεν ἐπὶ τοῦ Βασιλαδίου τὴν πρὸ δύο ἐτῶν πεσοῦσαν ἑλληνικὴν
σημαίαν.

Γνωστῆς δὲ γενομένης τῆς συμμαχικῆς συνθήκης, οἱ Κρήτες
ἐπὶ σκοπῷ νὰ συμμεθέξῃ τῶν καλῶν αὐτῆς καὶ ἡ πατρίς των,
ἐσκέφθησαν πῶς νὰ τακτοποιήσωσι καὶ ἐνισχύσωσι τὰ πολε-
μικὰ κινήματα των, καὶ ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ ἐστρατολογήθη-
σαν χίλισι ἐντόπιοι, ἐμισθώθησαν καὶ χίλιοι μὴ Κρήτες, καὶ
ἡτοιμάσθη καὶ ναυτικὴ μοῖρα εἰς ὑποστήριξιν τῶν κατὰ ξηρὰν
κινήματων. Ἡ μοῖρα αὕτη ἔφθασεν εἰς Γραμβοῦσαν ὑπὸ τὸν
Μισοῦλην τὴν 25 ὁκτωβρίου, ἀλλὰ μὴ εὐροῦσα τὴν ἐστρα-
τείαν ἐτοίμην ἀνεχώρησεν. Ἐν τοσούτῳ κινήσις μεγάλη κατέ-
λαβε πολλὰς ἐπαρχίας τῆς Κρήτης. Οἱ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῶν Χα-
νιῶν Χριστιανοί, οἱ Ἀποκορωνῖται, οἱ Αὐλοποταμίται καὶ ἄλ-
λοι ἄλλων ἐπαρχιῶν ἐκινήθησαν εἰς τὰ ὄπλα. Οἱ δὲ ξαναγωγη-
θέντες ὀπλοφόροι, ἅφ' οὗ ἀφίχθησαν εἰς Γραμβοῦσαν, ἀπεβιβά-
σθησαν μετὰ πολλῶν ἐντοπίων ὑπὸ τὴν γενικὴν ἀρχηγίαν τοῦ

Νοέμβριος

Γιάννη Χάλη, οἱ μὲν τὴν 20 οἱ δὲ τὴν 21 νοεμβρίου εἰς τὸν
κατὰ τὴν Σπιναλόγκαν λιμένα ἅγιον Νικόλαον. Ἐφοβήθη φό-
βον μέγαν ὁ ἐν τῇ μεγάλῃ Κάστρῳ Σουλεημάμπτης ἰδὼν τὴν
μεγάλην ταύτην κίνησιν, καὶ ἐζήτησε ταχεῖαν βοήθειαν παρὰ
τοῦ Μουσταφάπασα ἐπὶ λόγῳ ὅτι οἱ ἐχθροὶ ἐπροχώρησαν μίαν
ῥαν ἀπὸ τοῦ φρουρίου. Οἱ δὲ ἀποβιβάσθέντες, οἱ μὲν διεσπά-
ρησαν εἰς τὰς πλησιοχώρους ἐπαρχίας φονεύοντες σποράδην καὶ
ληηλατοῦντες, οἱ δὲ πεσόντες ἐπὶ τὴν πρωτεύουσαν τῆς ἐπαρ-
χίας τοῦ Μιραμπέλου, τὸ Καινούριον χωρίον, ὅπου ἦσαν 200
Τοῦρκοι, ἐφόνευσαν καὶ ἐζώγρησαν 40· ἀπέκλεισαν δὲ τοὺς
λοιπούς, ἐν οἷς καὶ τὸν διοικητὴν τῆς ἐπαρχίας εἰς τινα δυνα-
τὸν πύργον. Ἐν ᾧ δὲ τοὺς ἐκανονοβόλουν ἀποβιβάσαντες ἐν
κανόνι 48 λιτρῶν ἦλθαν εἰς βοήθειαν αὐτῶν 300 ἔξωθεν· ἀλλὰ
πολεμηθέντες καὶ ἀποκρουσθέντες ὡπισθοδρόμησαν· ἐζωγρήθη-
σαν δὲ 14 ἐξ αὐτῶν, καὶ ἐφονεύθησαν 4 Ἕλληνες καὶ ἐπληγώ-
θησαν 7. Τὴν δὲ 25 ἐφάνησαν ἐρχόμενοι 1000 ἐπιβοηθοὶ ὑπὸ
τὸν κεχαγιάμπην ἔλκοντες τρία κανόνια καὶ μίαν βομβοδόλον·
ἀλλ' ἐπιπεσόντων τῶν Ἑλλήνων ἠναγκάσθησαν νὰ στρατοπε-
δεύσωσιν ἐν ὄχυρῳ θέσει παρὰ τινι μοναστηρίῳ ἀντικρὺ τῶν
ἑλληνικῶν ὄχυρωμάτων. Ἐπὶ τὰ ὥρας ἐτουφεκίζοντο καὶ ἐκανο-
νοβόλουντο καὶ ἐβιάσθησαν ἐπὶ τέλους νὰ ἐγκαταλείψωσι τὰ

ὀχυρώματα των, νὰ κλεισθῶσιν ἐντὸς τοῦ μοναστηρίου καὶ τὴν α' ὥραν τῆς νυκτὸς νὰ φύγωσι κακῶς ἔχοντες ἀφήσαντες τὰ κανόνια, τὴν βομβοδόλον, τὰ πολεμεφόνδια καὶ τὰς τροφάς. 150 ἐλογίσθησαν οἱ πεσόντες ἐχθροί, μεθ' ὧν καὶ σημαντικός τις Ἀγᾶς, Λαδδογλούς, καὶ 36 οἱ ζωγρηθέντες· ἐπληρώθη καὶ ὁ κεχαγιάμπεης, καὶ ἐζωγρήθησαν καὶ 150 ὑποζύγια. Οἱ δὲ ἐν τῷ πύργῳ πολιορκούμενοι, ἐν οἷς καὶ 20 Ἀλβανοί, ἀπελπισθέντες μετὰ τὴν φυγὴν τῶν συναδέλφων των παρεδόθησαν ἐπὶ συμφωνίᾳ ν' ἀποπεμφθῶσιν ἀσφαλῶς εἰς Γεράπετρον· καὶ οἱ μὲν Ἀλβανοὶ ἀπεπέμφθησαν, οἱ δὲ ἐντόπιοι μετετέθησαν προσωρινῶς εἰς τὸ ζαμίον· ἀλλ' ὑποπτεύσαντες ὅτι ἐμελετᾶτο κατ' αὐτῶν ἐπιβουλὴ, ἐμαχαίρωσαν τὸν ἐπὶ παραλαβῇ τῶν ὀπλων καὶ τῶν χρημάτων κατὰ τὰ συνομολογηθέντα εἰσελθόντα πρὸ τῶν ἄλλων ὀπλαρχηγὸν Κουμάκην καὶ ἐφόνευσαν 9 ἐκ τῶν ὀπαδῶν του. Ἐξαγριωθέντες οἱ Ἕλληνες ἐπὶ τῇ ἀπιστίᾳ ταύτῃ ἐφώρμησαν καὶ ἔκασαν ὅλους ἐκτὸς τῶν δύο υἱῶν τοῦ Καρακᾶσαγα καὶ τοῦ ὑπηρέτου αὐτῶν. Μετὰ τὰ συμβάντα ταῦτα ἦλθαν εἰς τὸ ἐλληνικὸν στρατόπεδον ἄλλοι 700 Κρήτες στρατολογηθέντες κατὰ τὸ Αἰγαῖον καὶ συνεπληρώθησαν εἰς 3000, ἀλλ' ἐρίζοντες περὶ ἀρχηγίας καὶ καταντήσαντες ἀκέφαλοι, ἄφησάν τινας εἰς φρουρὰν τῆς Σπιναλόγκας, καὶ τὴν 9 δεκεμβρίου ἐξεστράτευσαν οἱ λοιποὶ πρὸς τὰ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Πεδιάδος Μάλια, ὅπου ἦσαν ἐχθροί, καὶ αὐλισθέντες παρὰ τὸ χωρίον Μοχὸν ἤρχισαν νὰ ὀχυρώνωνται· ἀλλ' ἐπέπεσαν οἱ ἐχθροί, καὶ ἐν πρώτοις ὥρμησαν ἐπὶ τὸν προμαχῶνα τοῦ Κίτσου Βούλγαρη, καὶ εὐρόντες αὐτὸν ὀχυρὸν ἀπεμακρύνθησαν· ἔπεσαν ἔπειτα ἐπὶ τὸν τοῦ Μαγουλάκη, τοῦ Φαρμάκη καὶ Κουρμουλάκη καὶ διεσκόρπισαν τοὺς ἐν αὐτῷ φρονέουσιν πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὸν Μαγουλάκην καὶ τὸν Κουρμουλάκην. Τούτου γενομένου, οἱ Ἕλληνες ἐτράπησαν πανταχόθεν καὶ ἀπώλεσαν καὶ τὸ κανόνι των· θὰ ἠφανίζοντο δὲ ὅλοι, ἂν ἐνεδρεύοντες ὁ Καζανάκης καὶ ὁ Καθεκλῆς δὲν ἀνεχαίτιζαν τοὺς ἐχθρούς. Παθόντες οἱ χριστιανοὶ ἐπὶ τῆς μάχης ταύτης ἔπαθαν πλείονα περῶντες τὸν παραρρέοντα ποταμόν, οὗσης μεγάλης πλημμύρας. Ὑπερδιακόσιοι ἐχάθησαν ἐπὶ τῆς μάχης, τῆς τροπῆς καὶ τῆς ποταμοπορίας. Μετὰ τὰ δεινὰ ταῦτα διελύθη ἡ ἐκστρατεία, καὶ οἱ μὲν ἐλειποτάκτησαν, οἱ δὲ ἐπανῆλθαν εἰς Γραμβοῦσαν.

Τὰ δὲ τῆς Χίου εἶχον οὕτω.

Μετὰ τὴν καταστροφὴν αὐτῆς, τινὲς τῶν πολιτῶν τῆς συν-
οικισθέντες ἐν Σύρᾳ χάριν ἐμπορίου, καὶ πεινῶντες καὶ διψῶν-
τες τὴν ἀνέγερσιν τῆς πατρίδος των, ἔδραξαν τὴν περίστασιν,
καθ' ἣν ἀπέρριψεν ἡ Πύλη τὰς προτάσεις τῶν συμμάχων, καὶ
συνάξαντες ἱκανὰ χρήματα παρὰ τῶν ἐν τῇ ἄλλοδαπῇ συμπο-
λιτῶν, καὶ καταθέσαντες καὶ αὐτοὶ εἰς κίνησιν ναυτικῆς καὶ
στρατιωτικῆς δυνάμεως καὶ πορισμὸν τῶν ἀναγκαίων, ἀνέθεσαν
τὴν πραγματοποίησιν τοῦ πατριωτικοῦ σκοποῦ των εἰς τρεῖς
ἐντίμους συναδέλφους των, τὸν Ἀμβροσὴν Σκαρραμαγκᾶν, τὸν
Λουκᾶν Ῥάλλην καὶ τὸν Γεώργιον Ψύχαν. Συστηθεῖσα ἡ ἐπι-
τροπὴ αὕτη κατ' ἔγκρισιν τῆς κυβερνήσεως, συνενοήθη μετὰ τοῦ
Φαβιέρου, ὅστις δυσανασχετῶν ἐπὶ τοῖς μετὰ τὴν πτώσιν τῆς
ἀκροπόλεως παθήμασί του καὶ ἐπὶ τῇ ἀρχιστρατηγίᾳ τοῦ Τσώρ-
τση, ὃν οὕτ' ἐτίμα οὕτ' ὑπῆκουεν, ἐμόναζεν ἐν Μεθένοις ἐξ-
σκῶν τὸ τακτικόν του· χορηγήσασα δὲ αὐτῷ τὰ εἰς κίνησιν
τοῦ τακτικοῦ ἐμίσθωσε καὶ 1500 ἀτάκτους ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν
καὶ αὐτοὺς τοῦ Φαβιέρου καὶ ἔβαλεν εἰς κίνησιν καὶ ναυτικὴν
δύναμιν πρὸς διακοπὴν τῆς κοινωνίας τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς Χίου.
Ἐμαθάν οἱ ναύαρχοι τῆς συμμαχίας ὅσα ἐμελετῶντο εἰς ἀνά-
κτησιν τῆς Χίου, καὶ ἔσπευσαν δι' ἀποστολῶν πρὸς τὴν ἐν Αἰ-
γίνῃ κυβέρνησιν, τὴν ἐν Σύρᾳ ἐπιτροπὴν καὶ τὸν ἐν Μεθένοις
Φαβιέρον νὰ ἐμποδίσωσι τὴν ἐκστρατείαν, ὡς μὴ περιλαμβανο-
μένης τῆς Χίου εἰς τὴν ὀροθετικὴν γραμμὴν κατὰ τὸ σχέδιον
τῶν συμμάχων· ἀλλ', ἐπειδὴ ἐσυμβούλευαν καὶ δὲν διέτατταν,
δὲν εἰσηκούσθησαν. Ἐκυβέρνηα τὴν Χίον τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ὁ γη-
ραιὸς Ἰσοῦφπασας, καὶ ἡ ὑπ' αὐτὸν φρουρὰ τῆς συνίστατο εἰς
400 τακτικούς, 700 ἀτάκτους καὶ 150 κανονοβολιστάς· ἦσαν
δὲ ἐν τῷ λιμένι καὶ δύο ἔνοπλοι γολέτται καὶ δύο μίστικα.

Ὁκτώδριος Τὴν 9 ὀκτωβρίου ἀνεχώρησεν ὁ Φαβιέρος καὶ οἱ περὶ αὐτὸν
ἐκ Μεθένων εἰς Ψαρά· συνεκροτεῖτο δὲ ἡ τακτικὴ δύναμις του
ἐκ τριῶν ταγμάτων 700 στρατιωτῶν, ἐνὸς λόχου πυροβολιστῶν,
60 ἱππέων ἐφίππων, 140 ἀνίππων, 3 κανονίων ἐλαφρῶν, 7 βα-
ρέων, καὶ 10 βομβοβόλων· συνῆλθαν εἰς Ψαρὰ καὶ οἱ 1500 μὴ
τακτικοὶ Στερεοελλαδίται καὶ Χῖοι, ἐν οἷς καὶ υἱοὶ προκρίτων
τῆς νήσου, καὶ ἀποπλεύσαντες ὅλοι ὑπὸ τὴν γενικὴν ὁδηγίαν
τοῦ Φαβιέρου προσωρμίσθησαν τὴν ἐσπέραν τῆς 16 εἰς Μαυρο-
λιμένα, καὶ τὴν ἐπιούσαν, ἀνατείλαντος τοῦ ἡλίου, ἀπέβησαν

ἀπέναντι ἐχθρικοῦ τινος σώματος τυχτικῶν, καί, μάχης γενομένης, τοὺς ἔτρεψαν καὶ τοὺς κατεδίωξαν. 36 Ἕλληνες καὶ 100 Τοῦρκοι ἐλέγετο ὅτι ἐφονεύθησαν καὶ ἐπληρώθησαν· ὁ δὲ ἀρχηγὸς Σακῆζ-ἐμίνης, μὴ προφθάσας νὰ καταφύγῃ εἰς τὸ φρούριον, ὅπου κατέφυγαν οἱ λοιποί, ἐκλείσθη μετὰ τινων ἄλλων ἐν τινι τῶν ἐν Βαρβοσίῳ πύργων, καὶ μετὰ διήμερον ἀντίστασιν παρεδόθη. Ἦσαν δὲ ὅλοι οἱ ἐν τῷ πύργῳ 14, ἐν οἷς καὶ 2 Ἑβραῖοι· καὶ ὁ μὲν Σακῆζ-ἐμίνης ἀπελύθη ἄλυστος ἐπὶ τῇ αἰτήσει τῶν Χίων ὡς καλῶς πρὸς αὐτοὺς πολιτευσάμενος καὶ ἐπ' ἐλπίδι ἀπελευθερώσεως δι' αὐτοῦ αἰχμαλώτων Χριστιανῶν· οἱ δὲ Ἑβραῖοι ἐστάλησαν εἰς Σμύρνην ἐπὶ ἐξαγορᾷ· ἀλλὰ, θορυβηθέντων τῶν ἀτάκτων, ἀνεκλήθησαν. Πολλοὶ δὲ τῶν κατοίκων κατέφυγαν ἐπὶ τῆς ἀποβάσεως ὡς καὶ ἄλλοτε εἰς τὰ προξενεῖα, ἐξ ὧν τὸ μὲν αὐστριακὸν διηρπάγη, τὸ δὲ ἀγγλικὸν παρ' ὀλίγον ἐπατήθη, διότι ἔγκλειστοί τινες Τοῦρκοι τουφεκίζοντες ἐκεῖθεν ἐσκότωσαν πέντε Ἕλληνας. Καὶ οἱ μὲν τῶν ἀποβάντων διέμειναν ἐν τῇ πόλει, οἱ δὲ διεσπάρησαν εἰς τὰ χωρία καὶ τινες κατέλαβαν τὴν πρὸς δυσμὰς τῆς πόλεως ἄνωθεν τοῦ φρουρίου Τρουλωτὴν, καὶ τὸ ἐπὶ τοῦ παραθαλασσίου Ψωμίον· οἱ δὲ ἐχθροὶ κατέφευγαν πανταχόθεν εἰς τὸ φρούριον, ὥστε τὴν 18 οὔτε ἐν τῇ πόλει οὔτε ἐν τινι τῶν χωρίων εὐρίσκετο Τοῦρκος· ἔπесαν δὲ καὶ αἰχμαλῶτοι εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων μέχρι τῆς ἡμέρας ἐκείνης 120, οὓς ἔστειλεν ὁ Φαβιέρος εἰς τὴν κυβέρνησιν, ἥτις τοὺς ἀπέλυσε. Τὴν δὲ ἐσπέραν τῆς 18 εἰσέπλευσε τὸν πορθμὸν τῆς Χίου ἡ Ἑλλάς, καὶ τὴν ἐπαύριον ὕψωσεν ὁ Κοχρᾶνης τὰς τρεῖς συμμαχικὰς σημαίας καὶ τὴν τουρκικὴν ὑπ' αὐτάς, τὰς ἐχαίρετῃσιν, ἀπεβίβασε πέντε βομβοδόλους, καὶ μετὰ τέσσαρας ἡμέρας ἀπέπλευσεν, ἐπανῆλθεν εἰς Αἰγιναν, καὶ τὴν 29 δεκεμβρίου ἀνεχώρησεν ἐπὶ τοῦ Μονόκερω εἰς Ἀγγλίαν ἀφῆσας τὴν φρεγάταν ὑπὸ τὸν Μιχούλην· μετὰ ὀκτᾶμηνον δὲ ἀποδημίαν ἀνεφάνη ἐπὶ τοῦ Ἑρμοῦ, ἀτμόπλου ἐθνικοῦ, ἐξώφλησε τοὺς λογαριασμοὺς του καὶ ἀπεχαίρετῃσιν διὰ παντὸς τὴν Ἑλλάδα μηδὲν πράξας ἄξιον τῆς φήμης που ἦ τῶν προσδοκιῶν καὶ τῶν θυσιῶν τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν φιλελλήνων.

Ἀφ' οὗ οἱ Τοῦρκοι συνήχθησαν ὅλοι εἰς τὸ φρούριον, τινὲς δὲ αὐτῶν κατεῖχαν καὶ τὸν θαλασσοπύργον, οἱ περὶ τὸν Φαβιέρον ἔστησαν τὴν 19 ἐπὶ τοῦ Ψωμίου πέντε βομβοδόλους, καὶ ἤρχισαν περὶ τὸ μεσονύκτιον νὰ βομβοβολῶσι τὸ φρούριον ὑπὸ

Ὁκτώβριος

τὸν θούριον ἤχον τῆς μουσικῆς. Μετὰ δύο δὲ ἡμέρας ἔστησαν ἐπὶ τῆς αὐτῆς θέσεως ἕκτιν βομβοδόλον καὶ δύο κανόνια πλησίον αὐτῆς, δι' ὧν κατεσίγασαν τὸν θαλασσοπυργον καὶ ἐβύθισαν καὶ ἐν τῶν ἐν τῷ λιμένι ἐχθρικῶν πλοίων. Τὴν δὲ 24 ἐτάφρευσαν τὸ μεταξὺ τῆς ἄκρας τῆς πόλεως καὶ τῆς θαλάσσης κενὸν διάστημα πρὸς τοὺς ἀνεμομύλους, ὅπου ἐτοπουθετήθησαν οἱ ἐντόπιοι, καὶ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἔστειλεν ὁ Φαβιέρος πρὸς τὸν Ἰσούφπασαν διὰ τινος αἰχμαλώτου ἐπιστολὴν λέγουσαν, ὅτι ὁ ἐν Νεοκάστρῳ τουρκοαἰγύπτιος στόλος ἐκάη, ὅτι οἱ σύμμαχοι ἀπέκλεισαν τὸν Ἑλλήσποντον, ὅτι ἡ Ἀλβανία ἀπεστάτησεν, ὅτι οὐδεμίαν ἐλπίδα βοηθείας εἶχεν ὁ πασᾶς, καὶ ὅτι, ἂν ἤθελε νὰ παραδοθῇ, τῷ ὑπέσχετο τὴν ἀσφαλῆ μεταβίβασιν ὅλης τῆς φρουρᾶς εἰς Τσεσμέν ἢ εἰς Μιτυλήνην· εἰ δὲ μή, θὰ ἐπάθαιναν ὅσα ἔπαθον ἄλλοτε οἱ Χριστιανοὶ τῆς Χίου καὶ τῶν Ψαρῶν. Εἰς τὴν κομπορῶμονα ταύτην ἐπιστολὴν ἀπήντησεν ὁ πασᾶς δι' εὐστόχων κανονοβολῶν. Τὴν νύκτα δὲ τῆς 26 ἐτέθησαν ἐπὶ τῆς Τρουλωτῆς δύο κανόνια. Τὴν δὲ 29 ἠγκυροβόλησεν ἔμπροσθεν τῆς Χίου γαλλικὴ τις κορβέττα, καὶ ὁ πλοίαρχος αὐτῆς ἀποβάς, εἶπε τῷ Φαβιέρῳ, ὅτι ὁ ναύαρχος Δεριγνῆς ἐκέλευε νὰ κενώσῃ τὴν νῆσον. Ὁ Φαβιέρος δὲν ἐδέχθη τὸ κέλευσμα, καὶ τὴν ἐπαύριον ἔθεσε δύο βομβοδόλους ἐπὶ τῆς Τρουλωτῆς. Ἐφάνη δὲ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐν τῷ λιμένι καὶ αὐστριακὴ γολέττα, ὁ Φοῖνιξ, καὶ ὑψώσασα σημεῖα τινα, γνωστὰ ἀναμφιβόλως τοῖς ἐν τῷ φρουρίῳ, ἀνεχώρησε τὴν ἐπιούσαν

Νοέμβριος νύκτα. Τὴν δὲ 2 νοεμβρίου, παρειαδύσαντός τινος τῶν ὑποπληρχηγῶν εἰς τὴν περὶ τὸ φρούριον τάφρον ἐπὶ συνομιλίᾳ, ὁ συνομιλῶν Ἀλβανὸς τοῦ ἔκοψε τὴν κεφαλὴν καὶ τὴν ἔρριπεν ἔμπροσθεν τῶν συναδέλφων αὐτοῦ. Τὴν αὐτὴν νύκτα ἐφάνησαν φανοὶ πρὸς τὸν θαλασσοπυργον, ὅπου εἰσῆλθαν, πρὶν ἐξημερώσῃ, 150 Τούρκοι ἐπὶ τριῶν ἡλικάδων ἀπὸ τῆς ἀντικρὺ ξηρᾶς διαπορθμευθέντες. Τὴν ἐπαύριον ἐπανῆλθον ἡ αὐτὴ σημειοποιὸς αὐστριακὴ γολέττα, καὶ ἔστειλε τὴν λέμβον τῆς εἰς τὴν ξηράν· ἀλλὰ βομβοβοληθεῖσα κατὰ διαταγὴν τοῦ Φαβιέρου ἔκοψε τὴν ἄγκυραν, ἐγκατέλειπεν ἐκ τῆς βίας τὴν ἐπὶ τοῦ αἰγιαλοῦ λέμβον καὶ ἔγεινεν ἄφικτος· ἐπαναπλεύσασα δὲ μετὰ τινος ἡμέρας ἀνείλκυσε τὴν ἄγκυραν καὶ παρέλαβε καὶ τὴν λέμβον ἀδείχ τοῦ Φαβιέρου. Τὴν δὲ 4 ἔφερον ἐν ἀγγλικὸν βρῖκι διαταγὴν τῶν τριῶν ναυάρχων τῆς συμμαχίας πρὸς τὸν Φαβιέρον ἵνα κενώσῃ

τὴν νῆσον· ὁ Φαβιέρως ἀπεκρίθη, ὅτι ἐχρειάζετο διαταγὴ πρὸς αὐτὸν τῆς ἐλληνικῆς κυβερνήσεως. Τὴν ἐπιούσαν ἔφθασεν ὁ Ἀλμείδης, φέρων 200 στρατιώτας καὶ 60 ἵππους εἰς χρῆσιν τῶν ἀνίππων τοῦ τακτικοῦ· ἔφερε καὶ 3 κανόνια καὶ ἱκανὰς κανονοσφαίρας. Ἐστάλησαν μετ' ὀλίγας ἡμέρας καὶ ἄλλα κανόνια καὶ βομβοβόλοι ἐκ Ναυπλίου, ἔφθασαν καὶ ὁ γνωστὸς ὑπονομοποῖος Κώστας καὶ 40 συντεχνῖται του, καὶ ἤρχισαν νὰ ὑπονομεύωσι πρὸς τὴν ἐπάνω πύλιν τοῦ φρουρίου. Ἀλλὰ τὴν νύκτα τῆς 30 ἐξώρμησαν οἱ ἐν τῷ φρουρίῳ, ἔτρεψαν τοὺς φυλάττοντας τὸ στόμιον τῆς ὑπονόμου, τὸ παρεγέμισαν, ἐφόνευσαν καὶ ἤχμαλῶτισάν τινας τῶν ὑπονομοποιῶν, καὶ ἐπανήλθαν εἰς τὸ φρούριον ἀρπάσαντες καὶ ἓν ἐλαφρὸν κανόνι.

Ἡ δὲ θέσις τοῦ θαλασσοπύργου, ἐπικίνδυνος ὡς ὑπὸ τὸ πῦρ τοῦ φρουρίου, ἐθεωρεῖτο πολλὰ ἀναγκασία, διότι, ἂν τὴν ἐκυρίευν οἱ Ἕλληνες, ἐκόπτετο ἡ τῶν πολιορκουμένων καὶ τῆς ἄσιατικῆς παραλίας κοινωνία· διὰ τοῦτο, ἀφ' οὗ ἔστησεν ὁ Φαβιέρως κατ' αὐτοῦ ἓν ἄλλο κανονοστάσιον, ὥπλισε τέσσαρας λέμβους, καὶ τὴν νύκτα τῆς 1 δεκεμβρίου ἐκίνησαν 200 Ἕλλη-
Δεκέμβριος

νες καὶ φιλέλληνες τακτικοὶ καὶ ἄτακτοι εἰς ἄλωσίν του· ἀλλ' οἱ ἄτακτοι τόσον ἐθορύβουν ἐπὶ τῆς θαλασσοπορείας των, ὥστε ἐξύπνησαν οἱ ἐν τῷ θαλασσοπύργῳ κοιμώμενοι· ἐχθροὶ καὶ ἀπεδίωξαν τοὺς ἐπερχομένους κανονοβολοῦντες καὶ τουφεκίζοντες. Ἐκτοτε ἠναγκάσθη ὁ Φαβιέρως νὰ περιορισθῇ εἰς ἀπλὴν πολιορκίαν τοῦ φρουρίου μὴ ἐλπίζων νὰ τὸ κυριεύσῃ εἰμὴ διὰ μόνης τῆς πείνας. Ἀλλ' ἐν καιρῷ χειμῶνος δυσκόλως καὶ ἐπικινδύνως ἐπολιορκεῖτο διὰ θαλάσσης· διὰ τοῦτο συνέλαβε τὴν ἰδέαν νὰ κκταστρέψῃ διὰ τολμηρᾶς ἐπιδρομῆς τὰς ἐπὶ τοῦ ἀντικρὺ αἰγιαλοῦ ἀποθήκας τῶν ἐχθρῶν καὶ τὰ πλοῖα τὰ μετακομίζοντα ἐν καιρῷ νυκτὸς εἰς τὸ φρούριον τὰ ἀναγκασία, καὶ οὕτω νὰ μχταιώσῃ πᾶσαν στρατιωτικὴν ἐπικουρίαν. Ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ εἰσβιάσας τὴν 5 τὸ πρῶτον τάγμα εἰς τι πλοῖον τὸ ἀπεβίβασε διὰ νυκτὸς ἡμιώριον μακρὰν τοῦ Τεσμέ, καὶ τοὺς μὲν ἐτοποθέτησεν ἐκεῖ, τοὺς δ' ἔστειλεν εἰς τὴν πόλιν ἐπὶ παραγγελίᾳ νὰ μὴ ἐπιχειρήσωσιν τι πρὶν βάλωσιν οἱ νχῦται πῦρ εἰς τὰ ἐν τῷ λιμένι ἐχθρικὰ πλοῖα. Τέσσαρα πλοιάρια, κωπηλατούντων φιλελλήνων, εἰσέπλευσαν ὑπὸ τὸ βελθὸν σκότος καὶ οἱ ἐν αὐτοῖς ἀνήγαγαν τρεῖς τροφοφόρους σακολέβας, ἀλλ' αἱ δύο ἐκάρθησαν ἐν τῷ στομίῳ τοῦ λιμένος· θὰ ἔκκιαν δὲ καὶ

ὅλα τὰ ἄλλα πλοῖα, ἃν εἶχαν πυροσίφωνες· ἀλλ' ἡ περὶ τοῦ-
του φροντίς ἀνετέθη εἰς τὸν ἔμπειρον Κανάρην παρκαλουθούντα
ἐπὶ τοῦ πυρπολικοῦ του· ὁ ἄνεμος ὅμως ἦτον ἐναντίος, τὸ πυρ-
πολικὸν δὲν ἐδυνήθη νὰ εἰσπλεύσῃ, καὶ τὰ πλοῖα δὲν ἐκίνησαν,
ὥστε οἱ περὶ τὸν Φαβιέρον ἐπανήλθαν εἰς Χίον ἄπρακτοι. Ἀρ-
Ἰανουάριος χορμένου δὲ τοῦ ἰανουαρίου, ἔφθασαν εἰς ἐνδυνάμωσιν τοῦ ἀπο-
κλεισμοῦ ἡ ἁλωθεῖσα τουρκικὴ κορβέτια μετονομασθεῖσα "Υδρα
καὶ ὁ Σωτήρ· ὁ δὲ ἄοκνος Φαβιέρος ἔβαλε κατὰ νοῦν νὰ πλεύσῃ
μεθ' ὅλων τῶν πλοίων καὶ τοῦ πλείστου μέρους τοῦ στρατεύ-
ματός του εἰς τὸν κόλπον τῆς Σμύρνης καὶ ν' ἀρπάσῃ πολυα-
ρίθμους τινὰς ἀγέλας πλησίον τῶν Βουρλῶν βοσκούσας· ἀλλὰ
τὴν 6, καθ' ἣν ἐμελέτα νὰ ἐπιβιβάσῃ τὸν στρατὸν του, σφοδρὰ
καταιγὶς ἐπιπεσοῦσα ἔβλαψε τὰ πλεῖστα τῶν ἐλληνικῶν πλοίων
ἐντὸς τοῦ λιμένος, καὶ ῥίψασα τὸν Σωτήρα εἰς τὴν ξηράν, τὸν
ἐπύντριψεν. Ἐξ αἰτίας τούτου ἀνεβλήθη ἡ ἐπιβίβασις τοῦ στρα-
τοῦ εἰς τὴν 11· ἀλλὰ τὴν νύκτα τῆς 10, ὄρθρου βαθέος, ἀνοί-
ξαντες οἱ ἐχθροὶ τὴν ἐπὶ τῆς πρὸς τοὺς ἀνεμομύλους πλευρᾶς
τοῦ φρουρίου πύλιν ἐξώρμησαν ὥς χίλιοι, ἔπεσαν ἐπὶ τὴν ἔμ-
προσθεν αὐτῆς γραμμὴν τῶν χαρρακωμάτων τῶν Ἑλλήνων, καὶ
τὴν ἐκυρίευσαν ὅλην ἀμαχητί, φυγόντων τῶν ὑπερχρισιστῶν
αὐτῆς· μόνοι οἱ περὶ τὸν ὀπλαρχηγὸν Γκέγκαν διέμειναν γεν-
ναίως μαχόμενοι ἐν τῷ πρὸς τὴν θάλασσαν ἐπὶ τῆς αὐτῆς γραμ-
μῆς χαρρακώματί των. Πλησίον τῆς κυριευθείσης γραμμῆς ἡ-
λίζοντο 225 τακτικοὶ τοῦ β' τάγματος. Ἰδόντες οὗτοι τὴν
τροπὴν τῶν πολλῶν καὶ τὴν ἀντίστασιν τῶν περὶ τὸν Γκέγκαν
ώρμησαν ἐπὶ τοὺς ἐν τῇ γραμμῇ ἐκείνῃ ἐχθροὺς, καὶ προφθά-
σαντες πολλοὺς αὐτῶν διαβαίνοντας τὴν τάφρον τοὺς ἐφόνευ-
σαν. Οἱ δὲ προλαβόντες καὶ διαβάντες, οἱ καὶ πλειότεροι, ἔδρα-
μην καὶ ἐκυρίευσαν σχεδὸν ἀμαχητί τὴν Τρουλωτὴν, φυγόντων
τῶν φυλαττόντων αὐτήν, καὶ ἐκάρφωσαν καὶ τὰ ἐκεῖ κἀνόνια
ἐκτὸς ἐνὸς στρέψαντές το πρὸς τὴν πόλιν. Κατεθορυβήθησαν οἱ
ἐν τῇ πόλει Ἕλληνες ἰδόντες τοὺς ἐχθροὺς ἄνωθεν αὐτῶν, καὶ
πολλοί, ἀφίσαντες τὰς οἰκίας ὅπου διέμεναν, ἔφυγαν· ὁ δὲ Φα-
βιέρος, ἰδὼν ἐκ τοῦ καταλύματός του τὰς ἐχθρικὰς σημαίους
ἐπὶ τῆς Τρουλωτῆς, ἐξῆλθε δρομαῖος, παρέλαβε δύο λόχους
τοῦ γ' τάγματος, 200 στρατιώτας τοῦ α' καὶ 20 ἵππεις καὶ
ἔδραμε πρὸς αὐτήν. Καθὼς δὲ ἐφοβήθη καὶ ἔφυγεν ἡ ἐλληνικὴ
φρουρὰ ἐκεῖθεν πρὸ ὀλίγου ἰδοῦσα μόνον τοὺς Τούρκους κινου-

μένους πρὸς αὐτήν, οὕτως ἐφοβήθησαν καὶ ἔφυγαν καὶ οἱ Τοῦρκοι ἰδόντες τοὺς τακτικούς ἀναβαίνοντας ὑπὸ τὸν Φαβιέρον. Μὴ δυνάμενοι δὲ νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὸ φρούριον δι' ἧς ἐξῆλθαν ὁδοῦ, ἐρρίφθησαν εἰς τὴν πόλιν ἐπὶ σκοπῶ νὰ εἰσέλθωσι δι' αὐτῆς· ἀλλ' οἱ ἄτακτοι ἰδόντες τοὺς τακτικούς ἐπὶ τῆς Τρουλωτῆς καὶ ἐμψυχωθέντες, ἔτρεξαν καὶ κατέλαβαν ἐκ νέου τὰς ἐγκαταλειφθείσας οἰκίας, ὥστε οἱ Τοῦρκοι φονευόμενοι καὶ φεύγοντες εὗρισκν ἄλλους φονεῖς ἔμπροσθέν των, ἐπιπταν σφάγια σωρηδόν, καί, κατὰ τὸ λέγειν τοῦ Φαβιέρου, μάλιστα 150 ἐπέστρεψαν σῶοι εἰς τὸ φρούριον· ἀλλὰ θὰ ἐχάνοντο καὶ οὗτοι, ἂν προκατελάμβαναν οἱ Ἕλληνες τὴν μετὰξὺ τῆς πόλεως καὶ τοῦ φρουρίου τάφρον. Ἡχμαλωτίσθησαν δὲ 30, ἐν οἷς καὶ ὁ ἀρχηγὸς τοῦ κινήματος Ἰβραήμαχας Μαγδαρῆς Ἀλβανός, καὶ ἔπεσαν εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων ἐπτὰ σημαῖαι. Ἐφονεύθησαν καὶ ἐπληγώθησαν καὶ ἐκ τούτων 39, ἐφονεύθη καὶ τις φιλέλληन Ἀγγλὸς Λουτχῖνος· καὶ ἐπληγώθη ἐλαφρῶς καὶ ὁ Φαζιέρος.

Μετὰ τὴν φθοροποιὰν ταύτην ἔξοδον, οἱ μὲν Τοῦρκοι ἡσύχασαν ἐντὸς τοῦ φρουρίου, οἱ δὲ Ἕλληνες ἡσυχολήθησαν σπουδαιότερον εἰς τὴν διακοπὴν πάσης κοινωνίας τῆς ἀσιανῆς ξηρᾶς καὶ τοῦ φρουρίου καὶ ἔστειλαν ἀνθρώπους πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος πρὸς εὗρεσιν πλοιαρίων ἐπιτηδείων εἰς πολιορκίαν. Τοῖς ἔστειλαν τοιαῦτα πλοῖα οἱ Σάμιοι καὶ οἱ Ψαριανοί· τοῖς ἔστειλε καὶ ὁ Εὐδέκος μίαν κανονοφόρον ὑπὸ τὸν Δανὺν φιλέλληνα Φαλσῖνον κατασκευασθεῖσαν ἐν Πόρῳ· ἀλλ' ἐχθρικὴ κανονία ἐπιπεσοῦσα τὴν ἐβύθισεν. Ἐν τούτοις ἡ διὰ θαλάσσης πολιορκία ἐγίνετο καθ' ἑκάστην αὐστηροτέρα. Τὴν 24 τὰ ἐλληνικὰ πλοιαρία ἔτρεψαν εἰς φυγὴν τέσσαρα τροφοφόρα ἐχθρικά· τὴν 29 συνέλαβαν δύο φέροντα φορέματα καὶ τροφάς, καὶ μεσοῦντος τοῦ φεβρουαρίου διέκοψαν διόλου πᾶσαν κοινωνίαν τῆς ἀσιανῆς ξηρᾶς καὶ τοῦ φρουρίου, ὥστε ἡ πείνη ἤρχισε νὰ προμηνύῃ τὴν ἐγγιζούσαν πτῶσιν αὐτοῦ· ἀλλὰ ἔπασχαν καὶ οἱ πολιορκοῦντες ἄλλα κακὰ ἐπίσης δεινά. Ἐξ αἰτίας τῆς μακρᾶς καὶ ἀπροσδοκίτου παρατάσεως τῆς πολιορκίας τοῦ φρουρίου ἐξηντλήθησαν οἱ πόροι τῆς ἐπιτροπῆς, καὶ τὸ ἄτακτον στρατεύμα στερούμενον τῶν μισθῶν του καὶ κακουχούμενον ἐν ἀκμῇ βιχρῶς χειμῶνος ἡττάκει, ἡπείθει καὶ περιφερόμενον εἰς τὰ χωρία ἐλεηλάτει. Τὸ μόλυσμα τῆς ἀταξίης διεδόθη καὶ εἰς τὸ τακτικὸν πᾶσxon καὶ αὐτὸ ὅσα καὶ τὸ ἄτακτον. Οἱ τοῦ γ' τάγματος ἀπεμακρύν.

θησαν τοῦ στρατοπέδου ὡς μὴ μισθοδοτούμενοι καὶ δὲν ἐπαινῆθαι εἰμὴ ἐντραπέντες τὸν ἀρχηγόν των, ὥστε τὸ ἐλληνικὸν στρατόπεδον ἐκινδύνευε νὰ διαλυθῇ πρὶν παραδοθῇ τὸ φρούριον. Ἀνεφύησαν καὶ διχόνοιαὶ καὶ ἐγεννήθησαν καὶ βαρεῖαι λογομαχίαι μεταξὺ τῆς ἐπιτροπῆς καὶ τοῦ Φαβιέρου ἐξ αὐτῆς τῆς ἀρχῆς τῆς ἀποβάσεως, καὶ τὰ κακὰ ταῦτα ἐκορυφώθησαν μετὰ ταῦτα ἐξ αἰτίας τῆς ἀποτυχίας, καθὼς πάντοτε συμβαίνει· ἠϋξάναν δὲ τὰ κακὰ καὶ αἱ ἐπανειλημμέναι ἀπειλαὶ τῶν ναυάρχων τῆς συμμαχίας τρίτην φορὰν καλεσάντων τὴν ἐπιτροπὴν καὶ τὸν Φαβιέρον ν' ἀπομακρυνθῶσι τῆς νήσου ἐπὶ ἀπειλῇ παντελοῦς ἐγκαταλείψεως, ἂν τουρκικὴ δύναμις ἐπ' ἤρχετο· ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπιτροπὴ καὶ ὁ Φαβιέρος ἐπέμεναν εἰς τὴν πολιορκίαν πεποιθότες ὅτι ἤγγιζεν ἡ ὥρα τῆς πτώσεως τοῦ φρουρίου διὰ τὴν ἔλλειψιν τῶν ἀναγκαίων. Τοιαύτῃ ᾤτον ἡ κατάστασις τῆς πολιορκίας ταύτης λήγοντος τοῦ φεβρουαρίου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΑ'.

Προσπάθειαι Καποδιστρίου ἐν Εὐρώπῃ ὑπὲρ Ἑλλάδος μετὰ τὴν ἐκλογὴν του. - Κατάθαισις αὐτοῦ εἰς Ἑλλάδα καὶ ἐγκαθίδρυσις τῆς κυβερνήσεώς του.

Ἡ ΠΡΟΣ ἀλλήλους διχόνοια καὶ δυσπιστία τῶν πρωταγωνιστῶν Ἑλλήνων ἠνάγκασαν τὴν ἐθνικὴν συνέλευσιν τῆς Τροιζῆνος, ὡς εἶδαμεν, νὰ ἐκλέξῃ κυβερνήτην τῆς Ἑλλάδος τὸν Ἰωάννην Καποδίστριαν συνενώσασα εἰς χεῖρας αὐτοῦ καὶ μόνου τὴν ἕως τότε διηρημένην εἰς πολλὰς νομοτελεστικὴν δύνανμιν.

Ἰπηρετεῖ προ πολλῶν ἐτῶν ὁ ἀνὴρ οὗτος τὴν Ῥωσσίαν, εὐφημούμενος δικαίως διὰ τὴν πολιτικὴν ἱκανότητά του, τὰς ἰδιωτικὰς ἀρετάς του καὶ τὴν ἀκεραιότητα τοῦ χαρακτῆρός του· διῆγε δ' ἐν Λαυδάχῃ παρὰ τῷ αὐτοκράτορι Ἀλεξάνδρῳ καθ' ὃν καιρὸν ἐξεβράγη ἡ ἑλληνικὴ ἐπανάστασις, ἣν κατέκρινε καὶ ὡς ὑπηρετῆς τῆς Ῥωσσίας ὡς τείνουσαν εἰς ἀνατροπὴν ὅσων πρὸς διατήρησιν τῆς γενικῆς εἰρήνης ὠρίσθησαν, καὶ ὡς Ἕλληνα ὡς παράκαιρον καὶ κινδυνώδη· ἀλλὰ ἄλλων αὐτῶν πολιτευταί ἀμφίβαλλον περὶ τῆς εἰλικρινείας του καὶ δὲν ἔπαυαν διαβάλλοντές τον παρὰ τῷ αὐτοκράτορι, ἐπὶ σκοπῷ νὰ τὸν ἀπομακρύνωσι τῶν συμβουλίων του, ὡς ἀκριβῆ γνώσιν ἔχοντα τῶν τῆς ἐταιρίας καὶ ὡς ὑποκινήσαντα τὸν Ὑψηλάντην εἰς τὴν ἐπανάστασιν, ἣ ὡς δυνάμενον νὰ τὸν ἐμποδίσῃ καὶ μὴ θελήσαντα· ἀλλὰ δὲν ἔσχυσεν ἡ κατ' αὐτοῦ διαβολή, διότι ἐξεμυστηρεύετο ὁ διαβαλλόμενος κατὰ καιροὺς τῷ αὐτοκράτορι ὅσα ἐμάνθανε περὶ τῆς ἐταιρίας. Ἀλλ' ὅστις δὲν κατώρθωσεν ἡ κατ' αὐτοῦ διαβολή, τὸ κατώρθωσεν ἡ περὶ ἧς ἄλλοτε ἀνεφέραμεν (α) παρὰ τῇ αὐτῇ τῆς Ῥωσσίας ὑπὲρ εἰρήνης λύσις τοῦ μεταξὺ αὐτῆς καὶ Τουρκίας ζητήματος· ὥστε καθ' ὃν καιρὸν ἡτοιμάζετο νὰ μεταβῇ ὁ αὐτοκράτωρ εἰς Βερῶνην, μετέβη καὶ ὁ Καποδίστριας, ὁ ὑπὲρ πολέμου τότε γνωμοδοτήσας καὶ μὴ εἰσακουσθεὶς, εἰς Γενεύην ἐπ' ἀορίστου ἀπουσίας ἀδεία ὡς

μὴ δυνάμενος νὰ ἐργασθῇ ὑπὲρ οὗ δὲν ἐνέκρινε συστήματος· ἔζη δὲ ἰδιωτεύων μακρὰν τῆς Ῥωσσίας μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀπολαμβάνων τὴν εὐνοίαν, τὴν ὑπόληψιν καὶ τὴν προστασίαν του. Ἐπὶ δὲ τῇ ἀναγορεύσει τοῦ Νικολάου, ἀπῆλθεν εἰς προσκύνησίν του· καθ' ὁδὸν ἔμαθε τὴν ἐν Τροιζῆνι ἐκλογὴν του, καὶ φθάσας εἰς Πετροῦπολιν, μεσοῦντος τοῦ μαΐου, ἔλαβε τὰ περὶ αὐτῆς ἐθνικὰ ἔγγραφα.

Ἐβάδισεν, ὡς εἶδαμεν, ὁ νέος αὐτοκράτωρ τὴν πολιτικὴν ὁδόν· ὡς πρὸς τὴν Πύλην, ἣν ἠύχετο ὁ Καποδίστριας νὰ βαδίσῃ ὁ προκάτοχός του. Ἐκ τῆς πολιτικῆς δὲ ταύτης ὁμοφροσύνης ἠϋξήσεν ἡ πρὸς αὐτὸν προϋπάρχουσα εὐμένεια τῆς Ῥωσικῆς αὐλῆς. Δεσμοὶ πολιτικοὶ συνέδεαν τὸν Καποδίστριαν μέχρι τοῦδε μετὰ τῆς αὐλῆς ἐκείνης· ἄλλ' οἱ μετὰ τῆς Ἑλλάδος νέοι δεσμοὶ ἀπῆλθον τὴν λύσιν ἐκείνων· δι' ὃ καὶ ἀπελύθη ἐπὶ τῇ αἰτήσει του τῆς Ῥωσικῆς ὑπηρεσίας, καὶ ἀπεποιήθη γενναίως ἦν τῷ ἐπρόσφερεν ἡ αὐλὴ σύνταξιν, ἀτυμβίβαστον θεωρήσας νὰ ἦναι ἀρχηγὸς ἐνὸς ἔθνους καὶ μισθωτὸς ἄλλου. Ἐκεῖναις ταῖς ἡμέραις διεπραγματεύετο ἡ ὑπὲρ Ἑλλάδος συνθήκη, καὶ ἡ πρόοδος τῶν ἑλληνικῶν πραγμάτων θὰ ἐξωμάλυνε τὰς εἰς τὴν παρὰδοχὴν καὶ ἐκτέλεσιν αὐτῆς δυσκολίας. Ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ εἰσακούσασα ἡ Ῥωσικὴ αὐλὴ τὰς ὑπὲρ τῆς προόδου τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος αἰτήσεις τοῦ κυβερνήτου συγκατέτεθον νὰ δοθῶσιν ἐπὶ λόγῳ δανείου τῇ ἑλληνικῇ κυβερνήσει οἱ ἐξ ἀρχῆς τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως συσσωρευθέντες τόκοι τῶν ἄλλοτε παρ' Ἑλλήνων ἐν τῇ Ῥωσικῇ τραπέζῃ παρακκτατεθέντων χρημάτων πρὸς διατήρησιν τῶν ἐν Ἰωαννίνοις Σχολείων, συμποσούμενοι εἰς φράγκα 200,000, νὰ μὴ ἐξοδευθῶσι δὲ εἰμὴ ἐπὶ τῇ προτάσει τοῦ κυβερνήτου ρούβλια 400,000 προσενεχθέντα παρὰ τῶν φιλανθρώπων καὶ ὁμοθρήσκων Ῥώσων πρὸς ἐξαγορὰν αἰχμαλώτων Ἑλλήνων. Πρὸς αὐξήσιν δὲ τῶν ὑπὲρ τῆς βελτιώσεως τῶν πραγμάτων τοῦ ἔθνους ἔξωθεν πύρων, ἐκάλεσεν ὁ κυβερνήτης τοὺς ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ῥωσσίας πλουσίους Ἑλληνας εἰς χορηγίας ἐπὶ λόγῳ δανείου, καὶ κατέθεσε πρῶτος αὐτὸς φράγκα 50,000· ἐνεργήσας δὲ ὅσα ἡ νέα θέσις του καὶ ἡ περίστασις ἀπῆλθον ἀνεχώρησεν ἐκ Πετροπόλεως τὴν 16 ἰουλίου πλήρης ἐλπίδων, καὶ διαβάς διὰ τοῦ Βερολίνου ἐφθασεν εἰς Λονδῖνον τὴν 1 αὐγούστου.

Ἀθροωπος, ὡς ὁ Καποδίστριας, τόσα ἔτη καὶ τόσον πιστῶς

ὕπηρετήσας τὴν Ῥωσσίαν, καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς θέσεώς του ἀντι-πολιτευθεὶς πολλάκις τὰς ἀντιζήλους αὐλὰς τῆς αὐλῆς ἐκείνης, δὲν ἦτο πιθανὸν νὰ δυνηθῇ νὰ ἐμπνεύσῃ μέγα θάρρος τῇ Ἀγγλίᾳ, ὅσον εὐκρινῶς ἐλληνικῇ καὶ ἀφιλόρρωστος καὶ ἂν ἦτον ἡ πολιτικὴ του. Αἱ συμπάθειαι καὶ αἱ ἀντιπάθειαι τῶν ἀνθρώπων ἐπιζοῦν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ μετὰ τὰς μὴ εἰσέτι ζώσας σχέσεις των· ἀλλὰ καὶ ὁσάκις δὲν ἐπιζοῦν, ἐπιζῶσαι καὶ τότε θεωροῦνται· διὰ τοῦτο, ἂν καὶ πάντα τρόπον μετεχειρίσθῃ ὁ Καποδίστριας εἰς ἐξάλειψιν τῆς τοιαύτης περὶ αὐτοῦ γνώμης τῆς Ἀγγλίας, δὲν ἴσχυσε νὰ τὴν ἐξαλείψῃ, καὶ τὰ πολιτικὰ σχέδιά του δὲν εὐδοκίμησαν ἐν Λονδίῳ.

Ἀξιοσημείωτος εἶναι ὁ τρόπος, καθ' ὃν τὸν ἐδέχθη Γεώργιος ὁ Δ' (6).

Φθάσας ὁ Καποδίστριας εἰς Ἀγγλίαν ἐζήτησε νὰ προσκυνήσῃ τὸν βασιλέα καὶ μετὰ πολλὰς ἡμέρας ἀφίχθεις κατὰ διαταγὴν αὐτοῦ εἰς Βινδσῶρην, ὅπου διέτριβεν, εἰσήχθη εἰς τὴν πινακοθήκην τοῦ παλατίου· μετὰ πολλὴν δὲ ὥραν ἤνοιξεν ἄλλη θύρα, εἰσῆλθεν ἄνθρωπος ὑψηλοῦ ἀναστήματος ἰδιωτικῶς καὶ ἀμελῶς ἐνδεδυμένος, ἔκλεισε τὴν θύραν καὶ ἤρχισε νὰ παρρητῇ τὰς ἀνακειμένους εἰκόνας καὶ νὰ προχωρῇ ὅπου ἴστατο ὁ Καποδίστριας. Οὗτος καὶ ἐκ τοῦ προσώπου καὶ ἐκ τοῦ ἀναστήματος ἐπέισθη ὅτι ἦτον ὁ βασιλεὺς, ὃν εἶχεν ἄλλοτε ἰδεῖ συνοδεύων εἰς Ἀγγλίαν τὸν αὐτοκράτορα Ἀλέξανδρον· ἀπορῶν δ' ἐπὶ τῷ παραδόξῳ τούτῳ τρόπῳ τῆς ἐντεύξεως ἀνέμενε τὸ ἀποβησόμενον ὄρθιος, ἄφωνος καὶ ἀκίνητος. Προχωρῶν ὁ βασιλεὺς κατήντησεν ὅπου ἴστατο ὁ Καποδίστριας, καὶ ὡς ἂν τὸν συνήντησεν ἀπροσδοκῆτως ἀνεφώνησεν « Ah! vous êtes ici, monsieur le comte! je suis bien aise de vous voir ».

Ταῦτα εἶπε καὶ μὴδ' ἀπάντησιν ἀναμείνας ἀπεχειρέτησεν, ἀπεμακρύνθη ἡσύχως παρρητῶν τὰς λοιπὰς εἰκόνας καὶ ἐξῆλθε δι' ἧς εἶχεν εἰσελθεῖ θύρας· τούτου γενομένου ἤνοιξέ τις τὴν θύραν δι' ἧς εἰσήχθη ὁ Καποδίστριας, καὶ τὸν προέπεμψεν εἰς τὴν ἄμαξάν του, ὡς λαβούσης χώραν τῆς μετὰ τοῦ βασιλέως ἐντεύξεώς του. Ὁ τρόπος οὗτος ἐξεικόνισεν ἀποχρώντως τὴν διάθεσιν τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως πρὸς τὸν κυβερνήτην τῆς Ἑλλάδος.

Ἐν Λονδίῳ ὁ Καποδίστριας διατρίβων ἀπῆντησε τὴν 11 ἰουλίου εἰς τὰ πρὸς αὐτὸν τῆς ἐθνικῆς συνελεύσεως ἔγγραφα,

λέγων, ὅτι ἔλαβεν ἐν Πιερουπόλει τὰ δύο ψηφίσματα, τὸ μὲν περὶ τοῦ διορισμοῦ του, τὸ δὲ περὶ εὐρέσεως δανείων· ὅτι καὶ πρὸ τῆς παραλαβῆς τῶν ἐγγράφων καὶ ἐπὶ μόνῃ τῇ διὰ τῶν ἐφημερίδων ἀγγελίᾳ τοῦ διορισμοῦ του κατέβαλε πᾶσαν φροντίδα περὶ εὐρέσεως πόρων· ὅτι διέμενεν εἰσέτι μακρὰν τῆς Ἑλλάδος, ἵνα μεμονωμένην τὴν σχετίσῃ πρὸς τὰς Δυνάμεις καὶ τῇ προμηθεύσῃ πόρους πλουσιωτέρους καὶ σταθερωτέρους· ὅτι ἡ ἐπ' ἀγαθῷ τῆς Ἑλλάδος τάσις τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς διὰ τῆς παρεμβάσεως τῶν αὐτῶν ἐκρέματο ἐκ τοῦ πατριωτισμοῦ τῶν στρατιωτικῶν καὶ τῶν πολιτικῶν τῆς Ἑλλάδος, τῶν μὲν πειθομένων εἰς τοὺς ἀρχηγούς των, τῶν δὲ διοικούντων τὸν τόπον διὰ τὸν τόπον, καὶ ὅτι ἤλπιζεν ἐπὶ τῆς καταβάσεώς του νὰ τῷ δοθῇ ἡ ἀπαιτούμενη δύναμις εἰς ἐπωφελεῖ συμβίβασμόν τῶν μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Δυνάμεων. Διὰ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ὑπὴνίττετο καὶ τὴν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος τῶν τριῶν αὐτῶν συνθήκην· διότι, ἂν καὶ καθ' ὃν καιρὸν ἔγραφεν, ἡ συνθήκη εἶχεν ὑπογραφῇ, δὲν εἶχεν ὅμως ἐπικυρωθῇ· τὴν δὲ 19 αὐγούστου ὁ ἐστὶ μετὰ τὴν ἐπικύρωσίν της, ἔγραψε πλατύτερον περὶ αὐτῆς καὶ καθαρώτερον, προτρέπων τὴν προσωρινὴν κυβέρνησιν νὰ τὴν δεχθῇ ἀδιστακτικῶς ὡς σωτήριον.

Ἐξ περίπου ἐβδομάδας διέτριψεν ὁ Καποδίστριας ἐν Λονδίνῳ, καταγινόμενος πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως καὶ παρὰ τῷ συμβούλιῳ τῆς συμμαχίας, καὶ παρὰ τοῖς δυνατοῖς τοῦ τόπου ἐπ' ὠφελείᾳ τοῦ ἔθνους τοῦ ἀναθέσαντος αὐτῷ τὰ τῆς κυβερνήσεώς του· καὶ μεταξὺ ἄλλων ἐσχεδίασε νὰ φέρῃ εἰς Ἑλλάδα ξένα στρατεύματα εἰς πρόοδον τοῦ πολέμου καὶ τακτοποιήσιν τοῦ ἐσωτερικοῦ. Ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν ἐπραγματοποίησε τὸ ὑπὸ τῆς ἐν Τροιζῆνι συνελεύσεως ψηφισθὲν δάνειον, δὲν ἐπραγματοποιήθη οὔτε τὸ περὶ ἐπικουρικῶν στρατευμάτων σχέδιον. Ἐκ Λονδίνου μετέβη εἰς Παρίσιον, ὅπου ἤυρε καλλίστην ὑποδοχήν, καὶ διέτριψεν ἀγωνιζόμενος ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος τέσσαρας ἐβδομάδας· ἐκείθεν μετέβη εἰς Ἀγκῶνα τὴν 8 νοεμβρίου, καὶ μὴ εὐρὼν τὸ ἐπὶ διάπλῳ του ταχθὲν κατὰ τὴν αἵτησίν του ἀγγλικὸν πλοῖον διέμεινεν ἕξ ἐβδομάδας καὶ ἀπέπλευσεν ἐπὶ τῆς ἀγγλικῆς κορβέττας Λύκου· κατὰ δὲ τὸν διάπλουν μετεβίβασθη εἰς τὸ δίκροτον Warspite, καὶ ἔφθασεν εἰς Μάλταν τὴν 28 δεκεμβρίου, ὅπου διέτριβε τότε ὁ Κυδριγκιῶν· ἀπέπλευσεν

Ἰανουάριος ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ πλοίου τὴν 2 ἰανουαρίου καὶ κατευδῶθη τὴν

θ εἰς Ναύπλιον, καὶ ἡ πόλις ἐκείνη, ἡ τὰ πᾶνδειν πᾶσχοῦσα
 ἐξ αἰτίας τῶν ἐσωτερικῶν ταραχῶν καὶ διαιρέσεων, ἀπηλλάχθη
 παντὸς φόβου, φανέντος μόνον τοῦ φέροντος τὸν κυβερνήτην
 πλοίου, καὶ οἱ ἀντιφερόμενοι φρούραρχοι τοῦ παλαμηδίου καὶ
 τῆς ἀκροναυπλίας, οἱ παρακούοντες καὶ κυβέρνησιν καὶ ἀρχι-
 στρατηγίαν, ἐπρόσφεραν αὐτῷ αὐθόρμητοι καὶ αὐθιμερὸν τὴν
 ὑποταγὴν τῶν καὶ τὰς κλεῖς τῆς πόλεως καὶ τῶν φρουρίων·
 ἀλλὰ δὲν ἐδέχθη τὴν προσφορὰν ἐπὶ λόγῳ ὅτι δὲν ἐνέηγει εἰσέτι
 ὡς κυβερνήτης. Τὴν δὲ 8 ἀπέβη εἰς τὴν πόλιν ὑποδεχθεὶς ἐπὶ
 τοῦ παραθασσαλίου μετὰ πάσης χαρᾶς καὶ τιμῆς· προπορευο-
 μένου δὲ τοῦ κλήρου ἱεροφοροῦντος καὶ τοῦ λαοῦ παρακολου-
 θοῦντος, ὑπῆγεν ὑπὸ τὸν ἦχον τῶν δοξολογιῶν καὶ τῶν εὐφη-
 μιῶν εἰς τὴν μητρόπολιν, καὶ μετὰ τὴν τελετὴν ἐδέχθη τὸν
 κλῆρον, τοὺς πολιτικούς καὶ στρατιωτικούς ἀρχηγούς τῆς πό-
 λεως καὶ λοιποὺς προκρίτους, ἐπέβη τὸ ἐσπέρας εἰς τὸ δίκρο-
 τον, ἀπέπλευσε τὴν ἐπαύριον καὶ κατευδῶθη τὴν 11 εἰς Αἰ-
 γιναν, ὅπου ἔδρευαν ἡ βουλὴ καὶ ἡ ἀντικυβερνητικὴ ἐπιτροπὴ.
 Τὴν αὐτὴν ἡμέραν τὸν ἐπεσκέφθησαν ἐπὶ τοῦ πλοίου τὰ μέλη
 τῆς ἀντικυβερνητικῆς ἐπιτροπῆς ἰδιωτικῶς, τὴν ἐπαύριον δὲ
 καὶ ἐπισήμως καὶ σὺν αὐτοῖς ὁ πρόεδρος τῆς βουλῆς, ἐπὶ σκο-
 πῷ νὰ τὸν συνοδεύσωσιν εἰς τὴν ξηράν. Κατὰ τὴν ἐπίσημον δὲ
 ταύτην ἐπίσκεψιν ἀνυψώθη ἡ ἑλληνικὴ σημαία ἐπὶ τοῦ ἀγ-
 γλικοῦ δικρότου καὶ ἐπὶ τῆς γαλλικῆς φρεγάτας, "Ηρας, ἑλλι-
 μενιζούσης ἐν Αἰγίνῃ, καὶ ἐχαιρετήθη διὰ 15 κανονοβολῶν.
 Ἀριστήσαντες δὲ ὅλοι ἐπὶ τοῦ δικρότου, ἔπιαν εἰς ὑγείαν τῶν
 τριῶν ἀνάκτων, τοῦ κυβερνήτου, καὶ εἰς εὐτυχίαν τῆς Ἑλλά-
 δος, καὶ ὑπὸ τὴν κανονοβολὴν ὅλων τῶν ἐν τῇ λιμένι πλοίων
 συνῶδευσαν τὸν κυβερνήτην εἰς τὴν ξηρὰν αἱ ἑλληνικαὶ Ἀρχαὶ
 καὶ οἱ πλοίαρχοι καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ δικρότου καὶ τῆς
 φρεγάτας· τὸν ὑπεδέχθησαν δ' ἐπὶ τῆς ἀποβάσεώς του κληρικοὶ
 ἱεροφοροῦντες καὶ λαϊκοί, καὶ τὸν ἔφεραν ψάλλοντες καὶ ἀγαλ-
 λόμενοι εἰς τὸ ἐπὶ τούτῳ δαφνοστρωθὲν προαύλιον τῆς μητρο-
 πόλεως, ὅπου τὸν ἀνέμεναν ἡ βουλὴ καὶ οἱ λοιποὶ ἐν τῇ νήσῳ
 προὔχοντες, καὶ ὅπου προσήκουσαι εὐχαὶ πρὸς Θεὸν ἀνεγνώ-
 σθησαν, εὐφημίαι εἰς τιμὴν τῶν ὑπερμάχων τριῶν Δυνάμεων
 καὶ τοῦ κυβερνήτου ἐπλήρωσαν ὅλων τὰ στόματα, λόγος πα-
 τριωτικὸς ἐξεφωνήθη ὑπὸ τοῦ διδασκάλου Καήρη, καὶ μετὰ
 τὴν τελετὴν, ὁ κλῆρος, αἱ Ἀρχαί, οἱ Βουλευταί, οἱ παρευρε-

θέντες λοιποὶ προὔχοντες, ὁ λαὸς καὶ οἱ συναποβάντες ξένοι συνώδευσαν τὸν κυβερνήτην εἰς τὴν κατοικίαν του.

Οὐδέποτε ἄνθρωποι ἐδέχθησαν εὐνοϊκώτερον τὸν λυτρωτὴν των. Καὶ ὁ στρατιωτικὸς καὶ ὁ πολιτικὸς καὶ ὁ ἰδιώτης τῆς Ἑλλάδος ἐχάρησαν ὅλοι τὴν αὐτὴν χαρὰν, διότι ὅλοι ἡσθάνοντο τὴν αὐτὴν χρεῖαν.

Εἶδαμεν, ὅτι θεάτρων δεινῶν καταχρήσεων ἐδείχθη ἡ ξηρὰ καὶ κατ' ἐξοχὴν ἡ θάλασσα, καὶ ἡ Ἑλλὰς ἐφαίνετο πλοῦτον ἐγκαταλειμμένον εἰς τὴν διάκρισιν τῶν ἀνέμων· διὰ τούτο ἡ ἔλευσις τοῦ κυβερνήτου ἐξελήφθη ὡς ἐμφάνις ἐωθινοῦ ἀστέρος ἐν μέσῳ νεφέλης· ἀλλ', ἂν ἡ θέσις τῆς Ἑλλάδος ἦτο κακὴ ὡς θέσις ἀναρχικὴ, ἡ διάθεσις ὅλου τοῦ λαοῦ ἦτο καλὴ ὡς διψώντος τὴν ἐγκατάστασιν τῆς εὐταξίας· τὴν ἐδίψωσιν καὶ αὐτοὶ οἱ αἵτιοι τῆς ἀταξίας, οἱ κατέχοντες τὰ φρούρια τοῦ Ναυπλίου, καὶ τοὺς εἶδαμεν αὐτοπροαιρέτως προσφέροντας τῷ κυβερνήτῃ καὶ τὰς κλεῖς τῶν φρουρίων καὶ ἑαυτούς. Ἐκ ταύτης τῆς αἰτίας εὐχερέστερον ἦτο τὸ ὑπὲρ τακτοποιήσεως τοῦ κράτους ἔργον τοῦ κυβερνήτου παρ' ὅ,τι ἐπιπολαίως ἐφαίνετο, διότι τὸ ἐπικρατοῦν κακὸν ἦτο τῶν περιστάσεων καὶ ὅχι τῶν διαθέσεων, αἱ δὲ περιστάσεις δὲν ἦσαν πλέον αἱ αὐταὶ ἐπὶ τῆς ἀφίξεώς του ἐξ αἰτίας τῆς συμμαχικῆς ἀντιλήψεως καὶ τόσων ἄλλων καλῶν τῆς πολιτικῆς θέσεώς του.

Ἡ ἐν Τροιζήνι συνέλευσις, ἡ ψηφίσασα τὸν Καποδίστριαν κυβερνήτην, συνεψήφισεν, ὡς εἶδαμεν, καὶ σύνταγμα εἰς κυβερνήσιν τῆς Ἑλλάδος. Βάσις αὐτοῦ ἦτον ἡ πλήρης καὶ τελεία ἀνεξαρτησία τοῦ ἔθνους· ἀπηγορεύετο δὲ ἡ δι' ὅποιονδήποτε λόγον καὶ ἐν οἰαδήποτε περιστάσει κατάργησις τῆς ἀνεξαρτησίας. Ἀλλ' ἡ συνθήκη τῆς συμμαχίας ἀνεδείκνυε τὴν Ἑλλάδα ὑποτελῆ, ὃ ἐστὶν ἀνέτρεπε τὴν βᾶσιν τῆς ἀνεξαρτησίας, ἐφ' ἧς ἐσάλεθε τὸ σύνταγμα· οἱ δὲ Ἕλληνες, οἱ συντάξαντες αὐτὸ τὸν ἀπρίλιον, καθ' ὃν δὲν ὑπῆρχεν ἡ συμμαχία, ἔσπευσαν νὰ δεχθῶσιν εὐγνωμονοῦντες καὶ τὴν ἐπὶ τῆς συστάσεως αὐτῆς συνθήκην, ὥστε ἐδέχθησαν πανδῆμως δύο συστήματα ἀνατρεπτικὰ ἀλλήλων, τὸ τοῦ συντάγματος καὶ τὸ τῆς συνθήκης. Αἱ διτταὶ αὐταὶ ἀρχαὶ τῆς ὑποτελείας καὶ τῆς ἀνεξαρτησίας ἀδύνατον ἦτο νὰ συγχωνευθῶσι, καὶ ἔπρεπε νὰ προτιμηθῇ ἡ συμφερωτέρα. Τὸ σύνταγμα τῆς Τροιζῆνος παρεῖχε τὴν ἀνεξαρτησίαν, πλὴν γραπτὴν· ἡ δὲ Ἑλλὰς, ἐξαντληθεῖσα ἐν μέσῳ μα-

κρῶν ἀγώνων καὶ ἀταξιῶν, δὲν εἶχε πλέον τρόπους εἰς ὑπεράσπισίν της. Ἀλλ', ἂν παρεῖχε μετριώτερα καλὰ ἢ συνθήκη, ἢ ἀπόλαυσις αὐτῶν καὶ βεβαία ἦτον ὑπὸ τὴν ἐγγύησιν τριῶν μεγάλων αὐλῶν καὶ προαγωγὸς ἐφαίνετο εἰς τὸ μετὰ ταῦτα καὶ αὐτῆς τῆς ἀνεξαρτησίας. Ἡ συνθήκη αὕτη δεχθεῖσα παρὰ τῆς Ἑλλάδος ἐφηρμόζετο ἤδη δι' ὅπλων καὶ διαπραγματεύσεων, διότι ἡ Ἑλλάς ἐφρουρεῖτο διὰ θηλάσσης ὑπὸ τὴν προστασίαν αὐτῆς, καὶ ἡ μάχη τοῦ Νεοκάστρου ἦτον ἀποκύημα. Ὁ κυβερνήτης εἶχε σταθερὰν ἀπόφασιν, καὶ πρὶν πατήσῃ τὸ ἔδαφος τῆς Ἑλλάδος, νὰ βαδίσῃ ἢν διέγραφεν ἡ συνθήκη ὁδὸν οὐδὲ δυνατὸν ἦτο νὰ βαδίσῃ ἄλλην· μαρτυρεῖ δὲ τὴν ἀπόφασιν τοῦ ταύτην αὐτὸς ἔν τινι πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Ῥωσσίας ἀναφορᾷ πρὸ τῆς ἐκεῖθεν ἀναχωρήσεώς του (γ) λέγων, ὅτι τότε θ' ἀνεδέχετο τὰ τῆς ἐντολῆς του ἐν Ἑλλάδι, ὅτε ἐλάμβανε τὴν ἀναγκασίαν πληρεξουσιότητα παρὰ τῶν Ἑλλήνων εἰς διευθέτησιν τῆς μελλούσης ὑπάρξεώς των ἐπὶ τῶν ὅρων τῆς ἐν Λονδίνῳ συνθήκης· ἂν δὲ οἱ Ἕλληνες ἐπέμεναν εἰς τὰ τῆς παντελοῦς ἀνεξαρτησίας, δὲν θ' ἀνემιγνύετο εἰς τὰ πράγματα καὶ θ' ἀνέχωρει εἰς τὴν γενέθλιον ἐστίαν του. Ἀλλ' ἐχρειάζετο καὶ νομιμότης εἰς μεταβολὴν τοῦ συνταγματικοῦ συστήματος, καὶ νομιμότης δὲν ὑπῆρχεν. Οἱ λόγοι τοῦ κυβερνήτου εἰς ἀλλοίωσιν τῶν ἀρχῶν, ἐφ' ὧν ἔθεσεν ἡ ἐν Τροιζῆνι συνέλευσις τὴν ὑπ' αὐτὸν κυβέρνησιν, ἦσαν ἀκαταμάχητοι· ἀλλὰ τίς ἐδύνατο νὰ μετακινήσῃ ὅ,τι ἔθεσεν ἐθνικὴ συνέλευσις ὡς ἀμετακίνητον; ὅχι ἄλλος βεβαίως εἰμὴ ἐθνικὴ συνέλευσις, καὶ ὁ κυβερνήτης ὤφειλε νὰ τὴν συγκαλέσῃ εὐθὺς εἰς νομιμοποίησιν τῆς κυβερνήσεώς του· ἀλλ' ἐβιάδισεν ἄλλην ὁδὸν· ἐζήτησε καὶ ἔλαβεν ἐξουσίαν εἰς σύστασιν τοῦ νέου κυβερνητικοῦ ὀργανισμοῦ παρὰ τῶν ἐνυπαρχόντων δύο σωμάτων, τοῦ βουλευτικοῦ καὶ τοῦ νομοτελεστικοῦ, ἡγουν παρὰ τῶν μηδεμίαν ἐχόντων ἐξουσίαν νὰ δώσωσι, διότι οὐδεμίαν ἐξουσίαν ἔδωκεν αὐτοῖς ἡ ἐθνικὴ συνέλευσις. Ὁ Καποδίστριας ἐφοβήθη τὰ ἀποτελέσματα ἐθνικῆς συνελεύσεως καὶ ἐπρόκρινεν ἀτυχῶς τὸν τρόπον τοῦτον. Ἀλλ' ἦτο πρέπον νὰ στήσῃ τὴν κυβέρνησιν του ἐπὶ παρανομήσεως; ἐπροφασίσθη τὴν ἐπικρατοῦσαν ἀταξίαν ὡς πρόσκομμα τῶν ἐκλογῶν καὶ μήπως ὅλαι αἱ προλαβοῦσαι ἐκλογαὶ δὲν ἔγειναν, καὶ ὅλαι αἱ προλαβοῦσαι ἐθνοσυνελεύσεις δὲν συνεκροτήθησαν ἐν μέσῳ ἐθνικῆς ἀταξίας; ἀλλ' ἡ μετὰ ταῦτα διαγωγὴ του ἐπὶ τῆς

συντάξεως τοῦ περὶ ἐκλογῶν νόμου καὶ ἐπὶ τῶν ἐκλογῶν αὐτῶν ἀνεκάλυψε φανερὰ τὰ ἀληθῆ αἷτια τῆς ἀναβολῆς τῆς ἐθνικῆς συνελεύσεως. Ἦθελε νὰ ἐπιρρέαση τὰς ἐκλογὰς διὰ τῆς ὑπαλλήλίας του, καὶ διὰ τοῦτο ἤθελε νὰ ἐγκαταστήσῃ ἐν πρώτοις αὐτήν· ἀλλ' ἡ λαμπρὰ καὶ ἐγκάρδιος ἐθνικὴ ὑποδοχὴ του, ἡ ὑπακοὴ ὅλων, ὡς καὶ αὐτῶν τῶν στασιαστῶν, εἰς τὰς διαταγὰς του, ἡ πλήρης πεποιθήσις τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν ἱκανότητά του καὶ τὸν πατριωτισμὸν του, καὶ πρὸ πάντων ἡ ἀναπόδραστος ἀνάγκη τῆς εἰς τὰ πράγματα κλήσεώς του ἔπρεπε νὰ τὸν πείσωσιν, ὅτι ἐπὶ συνελεύσεως εἶχε τὸ πᾶν νὰ κερδίσῃ καὶ οὐδὲν νὰ φοβηθῇ· ἀλλ' ὁ κυβερνήτης, καθὼς ἀπέδειξεν ὅλη ἡ ἐν Ἑλλάδι πολιτικὴ διαγωγὴ του, ἦτον ἄτολμος πολιτευτῆς καὶ ἀμφιβαλλε μόνος αὐτὸς περὶ οὐ οὐδεὶς ἄλλος ἀμφιβαλλεν. Ἄν ἄλλως ἐπολιτεύετο, δὲν θὰ ἐστηλιτεύετο ἡ κυβερνήτης του ὑπὸ τῆς μετ' ὀλίγον ἀναφανεύσεως ἀντιπολιτεύσεως ὡς παράνομος, δὲν θὰ ἔπασχεν ὅσους ἔπαθε κλονισμοὺς τὸ δυστυχὲς ἔθνος ὑπὸ τὴν πρόφασιν τῆς παρανομήσεως, καὶ δὲν θὰ ἔπινεν οὐδ' αὐτὸς τόσα φαρμάκια.

Πεσοῦσης τῆς βουλῆς διὰ τῆς συγκαταθέσεως αὐτῆς, ἀνύψωσεν ὁ κυβερνήτης ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς καὶ διὰ τῆς συναινεσεώς τῆς πολιτικὸν σῶμα ἐξ 27 μελῶν, (τὸ Πανελλήνιον), καὶ τὸ διήρπεν εἰς τρία τμήματα διαίρεσας τὰς ἐργασίας του εἰς διοικητικὰς, οἰκονομικὰς καὶ δικαστικὰς· ἕκαστον δὲ τῶν τριῶν τμημάτων εἶχε πρόεδρον ὀνομαζόμενον πρόβουλον· ὁ δ' ἐπὶ τῶν οἰκονομικῶν ἦτο καὶ πρόβουλος ὅλου τοῦ σώματος· ὥρισε δὲ καὶ τὰ καθήκοντα τοῦ σώματος τούτου. Κατ' αὐτὰ ἐπάναγκες ἦτο τὰ ψηφίσματα τοῦ κυβερνήτου νὰ ἐκδίδωνται ἐπὶ τῶν ἐγγράφων ἀναφορῶν τοῦ πανελληνίου ἢ τῶν τμημάτων αὐτοῦ, εἴτε διοικητικὰ ἦσαν τὰ ἀντικείμενα εἴτε νομοθετικά· καὶ διοικητικὰ μὲν ἦσαν τὰ περὶ ὧν αἱ πράξεις τῆς ἐν Τροιζῆνι συνελεύσεως ἐπρονόησαν, νομοθετικά δὲ τὰ περὶ ὧν οὐδὲν ἐνομοθετήθη.

Καθ' ἣν δὲ ἡμέραν ἐξεδόθη ὁ κυβερνητικὸς οὗτος ὀργανισμός, ἐξεδόθη καὶ διακήρυξις πρὸς τοὺς Ἕλληνας λέγουσα τὰς αἰτίας, δι' ἧς ἐχρονοτρίβησεν ὁ κυβερνήτης περιοδεύων ἐπ' ὤφελεία τῆς πατρίδος τὴν Εὐρώπην, δεικνύουσα τὴν ἀνάγκην ἐγκαθιδρύσεως ἰσχυρᾶς καὶ νομίμου κυβερνήσεως εἰς κτῆσιν τῶν ἀγαθῶν τῆς συνθήκης τῆς συμμαχίας, προαναγγέλλουσα συγ-

κρότησιν ἐθνικῆς συνελεύσεως τὸν προσεχῆ ἀπρίλιον, καὶ δια-
καιοῦσα ἐπὶ λόγῳ κατεπειγουσῶν περιστάσεων τὴν ἀπαραιτή-
τον σύστασιν τοῦ προσωρινοῦ συστήματός του συναινέσει τῆς
βουλῆς καὶ τῶν ἐγκριτωτέρων τοῦ ἔθνους. Μετά τινας δὲ ἡμέ-
ρας ὁ κυβερνήτης ὤρκισθη τὸν ἐξῆς ὅρκον.

« Ἐν ὀνόματι τῆς ἁγιωτάτης καὶ ἀδιαίρετου Τριάδος ὀρκί-
» ζομαι νὰ ἐκπληρώσω, κατὰ τὰς ὁποίας αἱ πράξεις τῆς Ἐπι-
» δαύρου, τοῦ Ἄστρου καὶ τῆς Τροιζήνος ἔθεσαν βάσεις, τὰ ἐμ-
» πιστευθέντα μοι χρέη παρὰ τοῦ ἔθνους. Ὁρκίζομαι νὰ τὰ
» ἐκπληρώσω μέχρι τῆς συγκαλέσεως τῆς ἐθνικῆς συνελεύσεως
» κατὰ τοὺς κανόνας διὰ τῆς καταστάσεως τῆς προσωρινῆς
» κυβερνήσεως ὀρισθέντας, μόνον σκοπὸν ἔχων νὰ προάξω τὴν
» πρόοδον τῆς ἐθνικῆς καὶ πολιτικῆς ἀνακκίνσεως τῆς Ἑλ-
» λᾶδος, ὥστε νὰ δυνηθῇ ὅσον τάχιστα νὰ ἀπολαύσῃ τῶν ση-
» μαντικῶν ὠφελειῶν τὰς ὁποίας ἡ ἐν Λονδίῳ συνθήκη τῆς 24
» ἰουνίου 1827 τῇ ἐπαγγέλλεται.

« Καθίστημι ἐμαυτὸν ὑπεύθυνον δι' ὅλας τὰς πράξεις τῆς
» διοικήσεώς μου καὶ ἐγγυῶμαι νὰ ὑποβάλω αὐτάς εἰς τὴν κύ-
» ρωσιν τῆς ἐθνικῆς συνελεύσεως, ἥτις θέλει συνέλθῃ τὸν ἀπρί-
» λιον μῆνα ».

Πλημμελὴς φαίνεται ὁ τύπος τοῦ ὅρκου τούτου, ἂν καὶ τὸν
συνέταξεν αὐτὸς ὁ κυβερνήτης γαλλιστί, διότι ἐλάλει ἀλλὰ δὲν
ἔγραφεν ἑλληνιστί. Ὁρκισθεὶς νὰ κυβερνήσῃ τὴν Ἑλλάδα καθ'
ὡς ἔθεσαν βάσεις αἱ πράξεις τῆς Ἐπιδάουρου, τοῦ Ἄστρου καὶ
τῆς Τροιζήνος, βάσεις πλήρους ἀνεξαρτησίας καὶ ἀντιπροσωπι-
κοῦ πολιτεύματος, ὤρκισθη νὰ τὴν κυβερνήσῃ καὶ καθ' ὃ εἰσῆξε
πολίτευμα μέχρις οὗ συνεκαλεῖτο ἡ ἐθνικὴ συνέλευσις εἰς ἀπό-
λαυσιν ῥητῶς τῶν καλῶν ὅσα ἡ ἐν Λονδίῳ συνθήκη ἐπηγγέλ-
λετο· ἡ συνθήκη δὲ αὕτη καθίστα τὴν Ἑλλάδα ὑποτελῆ τῷ
σουλτάνῳ, καὶ τὸ πολίτευμά του δὲν ἦτον ἀντιπροσωπικόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΒ'.

Πειρατεία καὶ ἐξάλειψις αὐτῆς. - Τὰ κατὰ τὴν Γραμβοῦσαν. - Τακτοποίησις τοῦ ναυτικοῦ καὶ τοῦ στρατιωτικοῦ. - Παράδοσις τῶν φρουρίων Ναυπλίου εἰς τὴν κυβέρνησιν καὶ ἀλλαγὴ φρουρῶν. - Πώλησις προσόδων. - Διοικητικὸς ὀργανισμὸς τῆς Ἑλλάδος. - Κατεδαφισμὸς Τριπολιτσᾶς παρὰ τοῦ Ἰβραήμη.

ΚΑΙ ἄλλοτε ἀνεφέραμεν περὶ τῆς πειρατείας, ἀλλὰ πρό τινος καιροῦ τὸ κακὸν ὑπερεπλεόνασε. Μοναδικὸν καὶ αἰσχιστον φαινόμενον ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν ἔθνων ἀνεδεικνύετο. Καθ' ὃν καιρὸν οἱ στόλοι τῶν εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων, καταβάντες εἰς Ἑλλάδα πρὸς σωτηρίαν τῶν Ἑλλήνων, κατέστρεφον τὰς δυνάμεις, καὶ κατεπόντιζαν χιλιάδας τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν, τινὲς τῶν Ἑλλήνων περιτρέχοντες τὴν θάλασσαν ἐλήστευαν τὰ ὑπὸ εὐρωπαϊκὴν σημαίαν πλοῖα καὶ ἐκακοποιοῦν ἐνίοτε καὶ αὐτὰ τὰ πληρώματά των· τὸ δὲ πάντων αἰσχιστον, ἔπρατταν τὰ τοιαῦτα πολλάκις ὑπὸ τὴν σκέπην καταγωγικῶν ἐγγράφων τῆς κυβερνήσεως των· μετακομιζόμενα δὲ τὰ πλοῖα, ὅπου ἔδρευεν αὕτη, κατεδικάζοντο ἐνώπιον αὐτῆς δι' ἄσεβοῦς καὶ ἀναιδοῦς δικαστηρίου. Ἡ-γανῶν κτησεν ἡ Εὐρώπη ὅλη, ἐφρύαξαν οἱ ναύαρχοι τῆς συμμαχίας ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ διαγωγῇ, ἐστηλίτευσαν τὴν κυβέρνησιν ὡς ἀνίσχυρον καὶ κακοήθη, καὶ τὴν ἡνάγκασαν ἐκοῦσαν ἀκουσάν νὰ διακηρύξῃ, ὅτι ἐπ' οὐδεμιᾷ προφάσει ἐπιτρέπετο τοῦ λοιποῦ ἐκπλους εἰς καταγωγὴν, ἢ σύλληψιν τινος τῶν ὑπὸ οὐδετέραν σημαίαν πλοίων, ὅτι μόνον ἦσαν ἀλώσιμα ὅσα ἀπεδεικνύντο ἔνοχα παραβιάσεως πραγματικοῦ ἀποκλεισμοῦ ἐντὸς ῥητῆς ἀποστάσεως, καὶ ὅτι ἐθεωροῦντο ὡς πειραταὶ οἱ παραβάται τῶν κανόνων τούτων, καὶ ἐφωδιασμένοι ἂν ἦσαν διὰ τακτικῶν ἐγγράφων καταγωγῆς.

Καθ' ἃς δὲ ἡμέρας ἦλθεν εἰς Ἑλλάδα ὁ κυβερνήτης, ἡ μεταξὺ Ἑλλησπόντου, Ρόδου καὶ ἀνατολικῶν παραλίων τῆς Πελοποννήσου θάλασσα ἦτο θέατρον πειρατείας· ἀλλ' ἡ Γραμ-

βοῦσα καὶ αἱ βόρειοι σποράδες ἦσαν καθ' αὐτὸ πειρατήρια, καὶ ὅλον τὸ εὐρωπαϊκὸν ἐμπόριον ἔπασχε δεινῶς. Εἰς θεραπείαν τοῦ κακοῦ διέταξεν ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις νὰ ἐμποδίζεται πᾶν ἔνοπλον πλοῖον ὑπὸ σημαίαν ἑλληνικὴν τοῦ νὰ θαλασσοπορῇ μέχρι τῆς συστάσεως ἐν Ἑλλάδι κυβερνήσεως ἰκανῆς ν' ἀσφαλίσῃ τὴν θαλασσοπλοίαν, ἐξαιρουμένων τῶν πολεμικῶν τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως καὶ τῶν ὑπὸ τὰς διαταγὰς αὐτῆς πλεόντων. Κατὰ τὴν διαταγὴν ταύτην τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος μέρη, ὅπου ἐπλεόνασεν ἡ πειρατεία, εἴλκυσαν κυρίως τὴν προσοχὴν καὶ τῶν ναυάρχων τῆς συμμαχίας καὶ τοῦ κυβερνήτου· καὶ ὁ μὲν Κοδριγκτὼν ἀνεδέχθη, ἐπὶ τῆς κατὰ τὴν Μάλταν ἐντεῦξέως του μετὰ τοῦ κυβερνήτου, νὰ καθαρίσῃ τὴν Γραμβοῦσιν, ὁ δὲ κυβερνήτης τὰς βυρείους σποράδας. Ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ ἀπεστάλη ὁ μοίραρχος Ἄγγλος Θωμᾶς Σταίνης εἰς Γραμβοῦσιν ἔχων ὑπὸ τὰς διαταγὰς του τρεῖς φρεγάτας, δύο δικάταρτα καὶ δύο γολέττας· παρηκολούθουν δὲ καὶ μία κορβέττα, ἐν δικάταρτον καὶ δύο γολέτται ὑπὸ σημαίαν γαλλικὴν ὑπὸ τὸν Ῥεβερωῶνα· συναπέπλευσε καὶ ὁ Μυροκορδάτος ὡς ἐπίτροπος τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως. Ἀπόρθητος εἶναι ἡ Γραμβοῦσα καὶ δυσπρόσιτος διὰ τὴν ἀλίμενον, κρημνώδη καὶ ἀνεμώδη θέσιν της· τὸ δὲ ὀρμητῆριον τοῦτο τῶν πειρατῶν ἦτον ἐν ταύτῃ καὶ ὀρμητῆριον τῶν ὑπὲρ ἐλευθερίας τῆς νήσου ἀγωνιστῶν· ἐκεῖθεν ἐξώρμων συγχρόνως κακοῦργοι ἐπὶ τῆς θαλάσσης καὶ πολεμισταὶ κατὰ τῶν Τούρκων ἐπὶ τῆς ξηρᾶς. Οἱ δὲ σύμμαχοι, οἱ θέλοντες τὴν παῦσιν τῆς πειρατείας, ἤθελαν καὶ τὴν πρόοδον τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος, ἐλπίζοντες ν' ἀνγκάσωσι τοιοῦτοτρόπως ἔτι μᾶλλον τὴν Πύλιν εἰς συμβιβασμόν. Διὰ τοῦτο, ἂφ' οὗ ἡ ῥηθεῖσα ἀγγλογαλλικὴ δύναμις ἐφάνη ἐξῴθεν τῆς Γραμβοῦσης, ἔγραψεν ὁ μοίραρχος Ἄγγλος πρὸς τὴν ἐν τῷ φρουρίῳ ἐκεῖνῳ ἐπιτροπὴν τῶν Κρητῶν, ὅτι ἦλθε νὰ ἐξελείψῃ τὴν πειρατείαν, ἀλλ' ὅχι καὶ νὰ ἐμποδίσῃ τοὺς ὑπὲρ ἐλευθερίας τῆς νήσου ἀγῶνας. Ἐξήτει δὲ εἰς εὐόδωσιν τοῦ σκοποῦ, δι' ὃν ἐστάλη, νὰ τῷ παραδοθῶσι τὰ πλοῖά των, τὰ ἐξ ἀρπαγῆς σωζόμενα πράγματα καὶ δώδεκα Κρήτες ὀνομαστικῶς θεωρούμενοι ὡς οἱ μᾶλλον ἔνοχοι· νὰ παραδοθῇ δὲ καὶ τὸ φρούριον εἰς τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν. Κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν κατεγίνοντο οἱ Κρήτες νὰ διαβιβάσωσιν ἐκ Γραμβοῦσης εἰς τὸν λιμένα τῶν Σφακιῶν τὰ ὑπὸ τὸν Χατσοῦ-Μιχαήλιν καὶ ἄλλους

καταπλεύσαντα ἐκεῖ στρατιωτικὰ σώματα καὶ τινὰ ἐντόπια εἰς ἔξαψιν τοῦ ἤδη ἀναρρίπισθέντος πολέμου, καὶ ἐπρότειναν τῷ μοίραρχῳ νὰ μὴ ἐμποδίσῃ τὴν ἤδη ἐτοίμην διαβίβασιν αὐτῶν, ὑποσχόμενοι νὰ τῷ παραδώσωσι μετὰ ταῦτα καὶ τὸ φρούριον καὶ τὰ πλοῖα των, ἀλλ' ἀποποιούμενοι τὴν παράδοσιν τῶν δώδεκα ἐπὶ λόγῳ, ὅτι οὐδεὶς αὐτῶν εὕρισκετο ἐντὸς τοῦ φρουρίου. Τὴν πρότασιν ταύτην ὑπεστήριξαν καὶ ὁ Χαμιλτὼν καὶ ὁ Μαυροκορδάτος ὡς οὖσαν κατὰ τὸ πνεῦμα τῶν ὁδηγιῶν τῆς συμμάχιας. Ἀλλ' ὁ μοίραρχος, ἄνθρωπος τοῦ γράμματος μᾶλλον ἢ τοῦ πνεύματος τῶν ὁδηγιῶν του, καὶ θεωρῶν ἐνοχον τὴν ἐπιτροπὴν, διότι μέλη τινὰ αὐτῆς ἦσαν ἐκ τῶν δώδεκα, μὴδὲ πιστεύων τοὺς λόγους τῆς, ἔδωκεν ἐπὶ τῇ παρακοῇ αὐτῆς τὸ σημεῖον τῆς προσβολῆς, καὶ πρῶτος αὐτὸς ἐπὶ τῆς φρεγάτας, Ἰσιδος, ἐκανονοβόλησε τὰ ἔμπροσθεν τοῦ φρουρίου πλοῖα καὶ αὐτὸ τὸ φρούριον. Ἦτον ἡ 19 ἰανουαρίου, καὶ ἔπνεε τὴν ὥραν ἐκείνην σφοδρὸς λίβας. Ἡ Ἰσις, παραπλεύουσα τὴν γῆν ἐπὶ σκοπῷ νὰ βλάβῃ ἔτι μᾶλλον τὰ ἐν τῷ λιμένι πλοῖα, εὐρέθη αἴφνης πλησίον ὑφάλου, καὶ εἰς ἀποφυγὴν τοῦ κινδύνου ἀνεκρούσθη. Ἀλλ' ἐπὶ τῇ ἀπροσδοκίῳ ἀνακρούσει ἔπесεν ἐπὶ τὴν παραπλεύουσαν Καμβρίαν, καὶ αἱ δύο φρεγάται περιεπλέχθησαν. Εἰς διαχωρισμὸν δὲ αὐτῶν ἔκοψαν οἱ ναῦται τὸν δόλωνα τῆς Καμβρίας, καὶ ἡ μὲν Ἰσις διεσώθη, ἀλλ' ἡ Καμβρία ὠθουμένη πρὸς τὴν ξηρὰν ὑπὸ τοῦ ἐπικρατοῦντος ἀνέμου, καὶ μὴ δυναμένη νὰ ὀρθοπλεύσῃ ἐξ αἰτίας τοῦ παθήματός της, ἐκάθησεν ἐπὶ τῆς ὑφάλου καὶ ἐναυάγησεν· ἐκινδύνευσε δὲ καὶ ἡ τὴν ἐπὶ τῆς ὑφάλου πεσοῦσαν παρακολουθοῦσα τρίτη φρεγάτα, πλὴν δὲν ἔπαθε ῥίψασα τὴν ἄγκυράν της εἰς πυθμένα βαθύτατον. Ἀλλὰ τὰ παθήματα ταῦτα δὲν ἀπέτρεψαν τὸν μοίραρχον τοῦ σκοποῦ του. Δώδεκα μεγάλα πλοῖα εὐρέθησαν ἐν τῷ λιμένι τῆς Γραμβούσης, ἐξ ὧν τέσσαρα ἐκάησαν, τρία ἐβυθίσθησαν, καὶ πέντε ἀφηρηγῆσαν καὶ ἐστάλησαν εἰς Μάλταν· εἰς παῦσιν δὲ πάσης ἐχθροπραξίας ἀπῆτει ὁ μοίραρχος τὴν παράδοσιν τῶν δώδεκα καὶ τὴν τοῦ φρουρίου. Οἱ Κρήτες παρέδιδαν τὸ φρούριον, ἀλλ' οὐδένα τῶν δώδεκα ἐπαυάλεγοντες, ὅτι οὐδεὶς αὐτῶν ἦτον ἐντός· διὰ τοῦτο τὸ φρούριον ἐπολιορκεῖτο ὑπὸ τῶν συμμαχικῶν πλοίων καὶ εἰς οὐδένα τῶν ἐν αὐτῷ ἐπετρέπετο ἔξοδος, διότι ὅσον περὶ σφύτεροι ἦσαν οἱ ἐν αὐτῷ, τόσον ταχυτέρα ἡλπίζετο ἡ παράδοσις αὐτῶν, καταναλισκομένων τῶν τροφῶν. Ἐλέγετο δὲ ὅτι

ἐνῆσαν ἐπτακισχίλιοι ψυχαί. Ἐν τούτοις εἰσῆχθη ἐπὶ παραλαβῇ τοῦ φρουρίου φρουρὰ τῆς ἐλληνικῆς κυβερνήσεως ἐξ ἑκατὸν τακτικῶν ὑπὸ τὸν φιλέλληνα Οὐρκουάρτον, ἀλλ' οὔτε εὐπειθῆς ἦτον ἡ φρουρά, οὔτε ὅσῃν ἀπῆτει ἡ ἐν τῷ φρουρίῳ εὐταξία, διότι οἱ ἐν αὐτῷ ὀπλοφοροῦντες καὶ μὴ ἀποτελοῦντες μέρος αὐτῆς ἦσαν δεκαπλάσιοι· διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν προσαπέβησαν ἑκατὸν ἀγγλογάλλοι εἰς ἐνίσχυσιν αὐτῆς καὶ ἀποκατάστασιν τῆς εὐταξίας. Ἀλλ' οἱ ἐν τῷ φρουρίῳ, βλέποντες αὐτοὺς ἐρχομένους καὶ φοβούμενοι μὴ, ἐνδυναμωθείσης τῆς φρουρᾶς, κακοπαθῶσι τινες αὐτῶν καὶ ἀπολέσωσιν ὅσα πράγματα ἐσώζοντο εἰσέτι ἐκ τῆς πειρατείας, ἔκλεισαν τὴν πύλην τοῦ φρουρίου κατὰ πρόσωπον αὐτῶν· ἀφ' οὗ ὅμως τοὺς εἶδαν πλησιάζοντας καὶ ἐτοιμοὺς εἰς προσβολήν, τὴν ἠνοιξαν· ἐσκόπευαν δὲ νὰ ἐξέλθωσι τινες αὐτῶν ἐπ' ἐλπίδι νὰ τοὺς πείσωσιν ἵνα ἐπανέλθωσιν εἰς τὰ πλοῖά των, διότι δὲν ἤθελαν νὰ δώσωσιν ἀφορμὴν ἀλληλομαχίας. Ἀλλ', ἐν ᾧ ἠνοιχθῇ ἡ πύλη, ὥρμησαν οἱ ἀγγλογάλλοι καὶ εἰσῆλθαν βίᾳ εἰς τὸ φρούριον, μηδενὸς ἐναντιωθέντος. Εἰσῆλθαν δὲ τὴν ἐπαύριον καὶ ἄλλοι 200 ἐξ αὐτῶν. Ἀφ' οὗ δὲ τὸ φρούριον κατελήφθη, ἐδόθη ἄδεια ν' ἀναχωρήσωσιν οἱ θέλοντες, ἀλλὰ προσεῖχαν οἱ φύλακες ἐπὶ τῆς πύλης μὴ ὑπεκφύγῃ τις τῶν δώδεκα, ὄντων, κατὰ τὸ λέγειν τοῦ μοιράρχου, ἐν τῷ φρουρίῳ.

Κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας ἐσκοτώθη ὁ φρούραρχος Οὐρκουάρτος ἐπιπεσούσης τῆς στέγης τῆς σεσαθρωμένης κατοικίας του, πνεύσαντος σφοδροῦ ἀνέμου. Ἐστάλη δὲ ὡς διαδοχὸς του ὁ ἐκ Χανόβρης φιλέλλην Χάνης.

Ἀφ' οὗ δὲ οἱ ἀγγλογάλλοι κατέλαβαν τὸ φρούριον, ὁ φόβος τῶν ἐν αὐτῷ ἐνόχων ἠϋξήσε, καὶ τόσῳ μᾶλλον, καθ' ὅσον ὁ μοίραρχος δὲν ἔπαυεν ἀπακτῶν τοὺς δώδεκα, καὶ μεταχειριζόμενος παντοίους τρόπους εἰς σύλληψίν των· οἱ πλεῖστοι δὲ τῶν ἐνόπλων Κρητῶν ἐκάθηντο ἔγκλειστοι ἐντὸς τῶν οἰκιῶν ἑτοιμοὶ εἰς ἀντίστασιν, ἂν ἐπεφέρειτο βίᾳ. Ἐν ᾧ δὲ ἐπεκράτουν ὑποψίαί καὶ φόβοι, εἰδοποιήθη ὁ μοίραρχος ὅτι οἱ ἐπὶ τῆς ξηρᾶς ἀγγλογάλλοι ἐκινδύνευαν νὰ ἐξολοθρευθῶσιν ἐν ῥητῇ νυκτὶ δι' ὑπονομῆς. Ἐπὶ τῇ εἰδοποιήσει τχύτη ἔτρεξεν ὁ ἀρχηγὸς αὐτῶν Στραγκουαίης εἰς τὸν ὑποδειχθέντα τόπον τῆς ὑπονόμου καὶ συνέλαβέ τινες καθ' ἣν ὥραν ἔθεταν τὴν εἰς ἀνατροπὴν τοῦ κτιρίου, ὅπου διέτριβαν οἱ ἀγγλογάλλοι, πυρίτιδα, καὶ οὕτως ἡ

βδελυρὰ πρᾶξις διεσκεδάσθη. Οἱ δὲ ἐν τῷ φρουρίῳ ἐθορυβήθησαν ὅλοι, καὶ πολλοὶ τῶν ἐνόχων ἔντρομοι ἐδραπέτευσαν ὑπὸ τὸ σκότος τῆς νυκτός· ἀλλὰ συνελήφθησαν καὶ τινες, ἐν οἷς καὶ ἕξ ἐκ τῶν δώδεκα, καὶ ἐστάλησαν σιδηροδέσμιοι εἰς Αἴγιναν· ἐστάλησαν συγχρόνως εἰς Μάλταν καὶ τὰ συλληφθέντα σῶα ἕξ πλοῖα καὶ κατεδικάσθησαν μὲν ὡς πειρατικά, ἀλλ' ἀπεπέμφθησαν εἰς τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν πρὸς χρῆσιν αὐτῆς ἐπὶ ῥητῇ ἀπαγορεύσει τοῦ ν' ἀποδοθῶσιν εἰς τοὺς ἰδιοκτῆτας· συναπεστάλησαν δὲ εἰς Μάλταν καὶ ὅσα εἶδη ἐκ τῶν διὰ πειρατείας ἀρπαγέντων εὐρέθησαν ἐν τῷ φρουρίῳ· ἀπέβησαν ἐπὶ τῇ ἀνακαλύψει τῆς ὑπονόμου καὶ ἄλλοι στρατιῶται ἐκ τῶν συμμαχικῶν πλοίων, τὸ φρούριον ἐκενώθη ὅλον, οἱ ὑπὸ τὸν Χατση-Μιχάλην καὶ λοιποὺς ἀπέπλευσαν, πάμπολλαι οἰκίαι κατηδαφίσθησαν, καὶ οὕτως ἐτελείωσαν τὰ τῆς Γραμβούσης.

Ὁ δὲ κυβερνήτης ἀναδεχθεὶς τὴν κατὰ τὰς βορείους σποράδας ἐξάλειψιν τῆς πειρατείας, ἀνέθεσε τὴν φροντίδα εἰς τὸν Μιαούλην. Δὲν ὑπέστη οὗτος ὅσα οἱ κατὰ τὴν Γραμβούσαν πειρατοδιώκται, διότι οἱ παρεπιδημοῦντες κατὰ τὰς νήσους ἐκείνας Ὀλύμπιοι, οἱ κύριοι ὅλων σχεδὸν τῶν ἐπὶ πειρατεία πλοιαρίων, τὰ παρέδωκαν οἰκειοθελῶς, 80 τὸν ἀριθμόν· ὁ δὲ ναύαρχος τὰ μὲν ἔκαστε τὰ δὲ ἔστειλεν εἰς τὴν κυβέρνησιν πρὸς χρῆσιν αὐτῆς· ἐπὶ σκοπῷ δὲ νὰ μὴ ἀναβλαστήσῃ τὸ κακόν, μετέφερεν ὁ κυβερνήτης ὅλους τοὺς ἐπὶ τῶν νήσων τούτων Ὀλυμπίους πειθοῖ καὶ βίᾳ εἰς Ἐλευσίνα. Διὰ τῶν κινημάτων τούτων ἀπηλλαγμένη ἡ θάλασσα τῶν πειρατῶν. Ἐτακτοποιήθη δὲ καὶ ἡ πολεμικὴ καὶ ἡ ἐμπορικὴ ναυτιλία διὰ προσφόρου κανονισμοῦ παρέχοντος ἀποχρώσας ἐγγυήσεις, καὶ ἡγρύνει ἡ κυβέρνησις ἐπὶ τῇ αὐστηρᾷ ἐφαρμογῇ του. Ἡ δὲ Εὐρώπη εὐφήμισεν ὅλη τὸν ἐξαλείψαντα τὴν πειρατείαν κυβερνήτην.

Πρωτίστη φροντίς τοῦ κυβερνήτου ἦτο καὶ ἡ τακτοποίησις τοῦ στρατιωτικοῦ. Ἐξ ἀρχῆς τῆς ἐπαναστάσεως μέχρι τῆς ἐλεύσεώς του τὸ στρατιωτικὸν δὲν ἐτακτοποιήθη· ὁ στρατιώτης ὑπέκειτο μᾶλλον εἰς τὸν ἀρχηγόν του ἢ εἰς τὴν κυβέρνησιν, διότι ὁ ἀρχηγός του ἐφαίνετο ὅτι τὸν ἔτρεφε, τὸν ἐμισθοδότηι καὶ τὸν ἐπροβίβαζεν· οἱ πλεῖστοι δ' αὐτῶν συνήθως εἶχαν τὸ πολλοστημόριον ὅσων ἐλάμβαναν διαταγὴν νὰ στρατολογήσῃσι, τινὲς δὲ μόνους τοὺς ψυχουίους των· ἀπῆτουν ὅμως σιτηρέσια καὶ μισθοὺς δι' ὁλόκληρον τὸν ἐν τῇ διαταγῇ ἀριθμόν.

Ἄλλ' ἡ παράλυσις, ἐν ἣ εὐρέθη τὸ στρατιωτικὸν ἐπὶ τῆς ἐλευσεως τοῦ κυβερνήτου, βλαπτικὴ κατὰ τὰ ἄλλα, συνέτεινεν εἰς τὴν ἐπὶ τὸ βέλτιον ἀνάπλασιν τοῦ ὡς διαλύσασα τὸν προϋπάρχοντα σύνδεσμον ἀρχηγοῦ καὶ στρατιώτου. Ὁ κυβερνήτης ἤθελε νὰ ὀργανίσῃ τὸ στρατιωτικὸν εἰς χιλιάρχιας· ἀμυλλοὶ στρατιῶται Στερεοελλαδίται ἐπλανῶντο ἐν τῇ Πελοποννήσῳ ἄποροι καὶ κακοποιούντες τοὺς ἀδυνάτους. Ὁ κυβερνήτης, προθέμενος ν' ἀπαλλάξῃ τὴν Πελοπόννησον τῆς μάστιγος ταύτης, νὰ ἐξοικονομήσῃ τοὺς στρατιώτας τούτους καὶ νὰ τοὺς ἀναδείξῃ ὠφελίμους ἐν τῇ κατὰ τὴν στερεάν Ἑλλάδα ἐκστρατεία, τοὺς ἐκάλεσεν ὅλους εἰς Τροιζῆνα, ὅλους ἡῦρε προθύμους καὶ ἀνέδειξε κατὰ πρώτην φοράν τοὺς στρατιώτας τῶν ἀρχηγῶν στρατιώτας τῆς κυβερνήσεως, ἀποσπᾶσας αὐτοὺς ἐκείνων ἀθυροβήτως καὶ θέσας ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν ἄλλων ἀρχηγῶν ἀγογύστως. Ἀφ' οὗ δὲ εἰδοποιήθη ὅτι συνήχθησαν, ἐπέβη εἰς τὸ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ἀγγλικῶν δίκροτον τὴν 12 φεβρουαρίου, καὶ συνοδευόμενος ὑπὸ δύο φρεγατῶν ῥωσικῶν καὶ μιᾶς γαλλικῆς, μετέβη εἰς Πόρον, ὅπου τὰ μὲν συμμαχικὰ πλοῖα τὸν ἐχαιρέτησαν ὡς ἀρχηγὸν ἔθνους, οἱ δὲ κάτοικοι πάσης τάξεως καὶ οἱ ἐπὶ τούτῳ μεταβάντες ἐκεῖ ἐκ Τροιζῆνος ἀξιώματικοὶ τῶν ἀτάκτων Ἑλλήνων τὸν ἐδέχθησαν ὅλοι ἐνθουσιῶντες ἐπὶ τοῦ παραθαλασσίου, τὸν συνῶδευσαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ὅπου ἐψάλη ἡ συνήθης δοξολογία, καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὴν κατοικίαν τοῦ. Τὴν πέμπτην δὲ ἡμέραν τῆς εἰς Πόρον ἀφίξεώς του, συνοδευόμενος ὑπὸ τῶν διοικητῶν τῶν συμμαχικῶν πλοίων καὶ τῶν ἀξιωματικῶν Ἑλλήνων, μετέβη εἰς τὴν ἐπὶ τῆς ἀπέναντι ὄχθης Τροιζηνίαν, ὅπου χαίροντες καὶ ἀλλαλᾶζοντες τὸν ἐδέχθησαν οἱ στρατιῶται, προηγούμενου τοῦ Ὑψηλάντου, ὃν ἀπρακτοῦντα μελετῶν ὁ κυβερνήτης νὰ διορίσῃ γενικὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν ἔστειλεν ἐκεῖ πρότερον εἰς διατήρησιν τῆς εὐταξίας καὶ εἰς ὀργανισμὸν τῶν χιλιαρχιῶν ἐπιθεωρήσας δὲ τὸ στρατεύμα ἀπέπλευσε τὴν ἐπιούσαν, διαρκοῦντος τοῦ ὀργανισμοῦ τῶν χιλιαρχιῶν, ὑπὸ τὴν αὐτὴν συμμαχικὴν συνοδίαν εἰς Νάυπليون. Εἶπαμεν, ὅτι ἐπὶ τῆς ἐκεῖθεν διαβάσεώς του οἱ κατέχοντες τὰ φρούρια τῷ ἐπρόσφεραν αὐθόρμητοι καὶ αὐτὰ καὶ ἑαυτούς· πολλοὶ ὅμως ἀμφίβαλλαν περὶ τῆς εἰλικρινείας των, ἀμφίβαλλε καὶ αὐτὸς ὁ κυβερνήτης· ἀλλ' οἱ φρούραρχοι ἐφάνησαν εὐπειθέστατοι καὶ παρέδωκαν καὶ τὰ φρούρια καὶ ἑαυτούς.

καὶ τὰ μὲν φρουρία ἔθισεν ὁ κυβερνήτης ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Ἐυδέκου, αὐτοὺς δὲ διέταξε νὰ τὸν συνακολουθήσωσιν εἰς Τροί-
ζην, ἵνα καταταχθῶσιν ἐν ταῖς ὀργανιζομέναις χιλιαρχίαις.
Ἡ παράδοσις τῶν φρουρίων τούτων ἐκραταίωσε τὴν ἀρτισύστα-
τον κυβέρνησιν καὶ ἐμεγάλυνε δικαίως τὸ ὄνομα τοῦ κυβερνή-
του καὶ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος.

Τοιοιουτοτρόπως διαθέσας τὰ τοῦ Ναυπλίου, ἐπανῆλθε διὰ
ξηρᾶς εἰς Τροίζην, ὅπου, ἀφ' οὗ αἱ χιλιαρχίαι διωργανίσθη-
σαν, ἔστη εἰς τὸ μέσον αὐτῶν, τὰς ὥρκισε, ταῖς παρέδωκε τὰς
σημαίας, καὶ τὰς μὲν ἀπέστειλεν εἰς Ἐλευσίνα ὑπὸ τὸν Ὑψη-
λάντην ὡς στρατάρχην κατὰ τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα, δύο δὲ
ἀτελεῖς εἰς τὴν Δυτικὴν ὑπὸ τὸν ἐκεῖ ἀρχιστράτηγον, διατά-
ξας αὐτὸν νὰ ὀργανίσῃ ὁμοιομόρφως καὶ τὰ ἐκεῖ στρατιωτικὰ
σώματα.

Τακτοποιηθέντων τῶν στρατευμάτων, ἐκηρύχθη ἡ πώλησις
τῶν προσόδων τῆς Πελοποννήσου, καὶ ἐγένετο μετὰ πολλῆς ὠφε-
λείας τοῦ ταμείου. Αἱ πρόσοδοι τοῦ αἰγιαίου ἦσαν ἤδη ἐν μι-
κρᾷ τιμῇ ἐς αἰτίας τῶν ἀνωμاليῶν ἡγορασμένοι, ἡ δὲ ἀσφα-
λεια, ἣν ἤρχισε ν' ἀπολαμβάνῃ ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς ἡ
ἐπικράτεια, ὑπέσχετο σημαντικὸν κέρδος. Ὁ κυβερνήτης, εὐρὼν
εὐλογοφανῆ ἀφορμὴν τὸ ἄτακτον τῆς τότε δημοπρασίας, τὰς
ἐδημοπράτησεν ἐκ νέου, ἀποζημιώσας τοὺς πρώην ἀγοραστὰς
καὶ ὠφελήσας τὸ ταμεῖον.

Διαθέσας δὲ τὰ τῶν προσόδων ἐπανῆλθεν εἰς Ναύπλιον δι-
εὗς τὴν Κόρινθον καὶ ἀντικαταστήσας τακτικὴν φρουρὰν ἐπὶ τῆς
Ἀκροκορίνθου· ἡσχολήθη δ' ἐπὶ τῆς ἐν Ναυπλίῳ διατριβῆς του
καὶ εἰς τὰ περὶ τοῦ διοικητικοῦ ὀργανισμοῦ τοῦ κράτους. Ἐπὶ
τῆς διοικητικῆς ἐπιτροπῆς τὰ διοικητικὰ καθήκοντα ἀνετέθη-
σαν εἰς τὰς κατὰ τόπους δημογεροντίας. Τὸ σύστημα τοῦτο
ἐπεκράτησε καὶ ἐπὶ τῆς ἀντικυβερνήσεως, ὥστε διοικηταὶ δὲν
ὑπῆρχαν· μόνα τὰ ἀστυνομικὰ καὶ φρουραρχικὰ καθήκοντα με-
τήρχοντο ἄνδρες στελλόμενοι παρὰ τῆς κυβερνήσεως. Ἡ δὲ συν-
έλευσις τῆς Τροίζηνος, αἰσθανομένη τὴν κατὰ τὸ ἐπὶ τουρκο-
κρατίας σύστημα ἀτοπίαν τῶν πολυκρίθμων ἐπαρχιῶν, ἐψήφισε
τὴν συνένωσιν πολλῶν, καὶ τὰ ἀθροίσματα τῶν ἐπαρχιῶν τού-
των ἐπωνόμασεν ὡς ἐπὶ τῶν βυζαντινῶν θεματαρχίας. Τὴν αὐτὴν
ὁδὸν βαδίζαντος τοῦ κυβερνήτου συναινέσει τοῦ πανελληνίου,
διηρέθη ἡ Πελοπόννησος εἰς ἑπτὰ τμήματα, αἱ δὲ νῆσοι εἰς ἕξ.

Ἐδόθησαν δὲ αὐτοῖς ἀρχαῖαι ὀνομασίαι. Τὸ πρῶτον τμήμα τῆς Πελοποννήσου ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν Ἀργούς, Ναυπλίου, Κάτω-Ναχαγὲ καὶ Κορίνθου ὠνομάσθη Ἀργολίς· τὸ δεύτερον ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν Καλαβρύτων, Βοστίτσης καὶ Π. Πατρῶν, Ἀχαΐα· τὸ τρίτον ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν Γαστούνης καὶ Πύργου, Ἥλις· τὸ τέταρτον ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν Ἀρκαδίας, Νεοκάστρου, Μοθώνης καὶ Κορώνης, Ἀνω Μεσσηνία· τὸ πέμπτον ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν Νησίου, Καλαμάτας, Ἐμλακίων, Ἀνδρούσης, Λεονταρίου, Μικρομάνης καὶ δυτικῆς Σπάρτης, Κάτω Μεσσηνία· τὸ ἕκτον ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν Μονεμβασίας, Μιστρά, Πραστοῦ καὶ ἀνατολικῆς Σπάρτης, Λακωνία· καὶ τὸ ἑβδομον, ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν Φαναρίου, Καρυταίνης, Τριπολιτσᾶς καὶ ἁγίου Πέτρου, Ἀρκαδία.

Αἱ δὲ νῆσοι διηρέθησαν εἰς δύο κλάσεις, εἰς Σποράδας καὶ Κυκλάδας, ἑκατέρα δὲ ὑποδιηρέθη εἰς τρία τμήματα λαβόντα καὶ ταῦτα τὴν ὀνομασίαν ἀπὸ τῆς φυσικῆς θέσεώς των· ὠνομάσθησαν δὲ ἐκ μὲν τῶν Σποράδων, βόρειοι μὲν ἡ Σκίχθος, ἡ Σκόπελος, ἡ Σκύρος, τὰ Ἡλιοδρόμια καὶ τὰ Ψάρα· ἀνατολικαὶ δὲ ἡ Σάμος, ἡ Κάλυμνος, ἡ Λαῖρος, ἡ Πάτμος καὶ ἡ Ἰακάρια· δυτικαὶ δὲ ἡ Ὑδρα, αἱ Σπέτσαι, ὁ Πόρος, ἡ Αἴγινα καὶ ἡ Σαλαμίς· ἐκ δὲ τῶν Κυκλάδων, βόρειοι μὲν ἡ Σύρα, ἡ Σέριφος, τὰ Θερμιά, ἡ Ζέα, ἡ Ἀνδρος, ἡ Τήνος καὶ ἡ Μύκωνος· κεντρικαὶ δὲ ἡ Νάξος, ἡ Πάρος, ἡ Ἴος, ἡ Σύκινος ἡ Πολύκανδρος, ἡ Μῆλος, ἡ Κίμηλος, καὶ ἡ Σίφνος· καὶ νότιαι ἡ Σαντοῦρήνη, ἡ Ἀνάφη, ἡ Ἀστυπαλαία, ἡ Κάσσος καὶ ἡ Κάρπθος. Ἐκχστον δὲ τῶν δεκατριῶν τούτων τμημάτων ἔθεσεν ὁ κυβερνήτης ὑπὸ ἑκτακτον ἐπίτροπον, καὶ διέταξε τὰς διοικητικὰς ταύτας Ἀρχὰς νὰ συστήσωσι δημογεροντίας κατὰ χωρία, κώμας, πόλεις, καὶ ἐπαρχίας ὑπὸ νέας διατάξεις, βάσιν ὅμως ἐχούσας τὸν ἐνυπάρχοντα περὶ ἐκλογῆς δημογερόντων νόμον, καὶ ὀρίζουσας ἀκριβέστερον τὰ καθήκοντα τῶν τοπικῶν τούτων Ἀρχῶν. Ἀσχοληθεῖς δὲ καὶ εἰς τὴν αὐξήσιν τοῦ τακτικοῦ ἀνεκκίνησε τὸν περὶ ἀπογραφῆς νόμον τῆς τρίτης διοικητικῆς περιόδου.

Τοιοιούτρόπως διὰ τῆς ἐξοντώσεως τῆς πειρατείας, διὰ τοῦ κλονισμοῦ τοῦ πολεμικοῦ καὶ ἐμπορικοῦ ναυτικοῦ, διὰ τῆς τακτοποιήσεως τοῦ στρατιωτικοῦ καὶ διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ δι-

οικητικοῦ καὶ δημογεροντικοῦ ὀργανισμοῦ ἡ ἐπικράτεια ἔλαβε μορφὴν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ὁποῖαν δὲν εἶχε πρὶν.

Καθ' ὃν δὲ καιρὸν διώριζε τοὺς ἐκτάκτους ἐπιτρόπους συνέπεσε καὶ νὰ τοὺς διδάξῃ ἐμπράκτως τὰ καθήκοντά των. Ἐπὶ τῆς ἀφίξεώς του διώρισεν ἐκ τοῦ προχείρου χάριν τῆς ὑπηρεσίας διοικητὰς προσωρινούς ἐν Αἰγίνῃ, Πόρῳ, Σύρῳ καὶ Ναυπλίῳ. Ὁ τοῦ Ναυπλίου Ἰωάννης Θεοτόκης ἐδαπάνησε χρήματα τοῦ κοινοῦ εἰς ἐπισκευὴν οἰκιῶν τινων ἐθνικῶν, καὶ ἀντιφερόμενος πρὸς τὴν ἐνυπάρχουσαν δημογεροντίαν ἐδέχθη τὴν παραιτήσιν της καὶ ἀντικατέστησεν ἄλλην· ἀλλ' οὔτε περὶ τῆς δαπάνης οὔτε περὶ τῆς ἀντικαταστάσεως ἐζήτησε τὴν ἄδειαν τῆς κυβερνήσεως. Μαθὼν ὁ κυβερνήτης ταῦτα ἔπαυσε τὸν ὑπάλληλόν του καὶ τὸν ἐπέπληξεν ἐπισήμως ὡς παραβάτην τῶν καθηκόντων του. Ἡ αὐστηρότης αὕτη ἐνέπνευσε τῷ λαῷ μέγα θάρρος. Ὑπὸ τοιούτους οἰωνοὺς ἤρχισεν ἡ νέα κυβερνήσις τὰς διοικητικὰς ἐργασίας της.

Καθ' ὅς δὲ ἡμέρας κατεγίνετο ὁ κυβερνήτης εἰς τὰ τοῦ διοικητικοῦ ὀργανισμοῦ, ὁ Ἰσραήμης ἐξεστράτευσε πανστρατιᾷ ἀπὸ τῶν μεσσηνιακῶν φρουρίων, καὶ θύων καθ' ὁδόν, καίων, Φεβρουάριος καταστρέφων, λεηλατῶν καὶ αἰχμαλωτιζων, ἀνέβη τὴν 9 Φεβρουαρίου εἰς Τριπολιτσάν, ὅπου διετῆρει πολλὴν φρουράν, ἣν ἀπέπεμψεν εἰς τὰ μεσσηνιακὰ φρούρια τὴν ἐπαύριον, καὶ συναπέπεμψε καὶ ὅλους τοὺς αἰχμαλώτους ὑπὸ τὸν Σουλεϊμάμπην. Μετὰ δὲ ταῦτα διέταξε τὸν κατεδαφισμὸν τῆς πόλεως, καὶ λαβὼν πέλεκυν ἔδωκε τὸ παράδειγμα πρῶτος αὐτός. Πέντε ὀλοκλήρους ἡμέρας εἰργάζετο, ἐπιστατοῦντος αὐτοῦ, ὅλον τὸ στράτευμα ὑπὸ τὸν ἥχον τῶν σαλπίγγων καὶ τῶν τυμπάνων· τὰ τεῖχη, αἱ ἐκκλησίαι, τὰ ζαμιά, αἱ βρύσεις καὶ λοιπὰ δυνατὰ κτίρια ἐντὸς τῆς πόλεως κατηδαφίσθησαν δι' ὑπονόμων· δι' ὑπονόμων κατηδαφίσθησαν καὶ αἱ ἐκτὸς τῆς πόλεως θολωταὶ ἐκκλησίαι τοῦ ἁγίου Νικολάου καὶ τῆς ἁγίας Βαρβάρας. Τούτων δὲ γενομένων, αἱ κατεδαφισταὶ προσευχήθησαν, καὶ μετὰ τὴν προσευχὴν ἐτουφέκισαν· τὴν δὲ β' ὥραν τῆς 16 ἔβηκαν πῦρ πολλὰ τοῦ τῆς πόλεως, ἔσπειραν ἄλας, καὶ ἐξῆλθαν εὐχόμενοι μεγαλόφῶνως τὴν αὐτὴν καταστροφὴν καὶ τῷ Ναυπλίῳ. Ἐνέδρυσαν καὶ τινες ἱππεῖς ὀπισθεν τῶν ἐρειπίων τῆς πόλεως καὶ ἐντὸς τινων κοιλωμάτων τῆς πεδιάδος καὶ συνέλαβον χωρικοὺς τρέ-

ξαντας προθύμως καὶ ἀνυπόπτως εἰς τὴν καυθεῖσαν καὶ ἐγκαταλειφθεῖσαν πόλιν.

Ἡ ἀναχώρησις τῶν αἰγυπτίων ἀπὸ τοῦ ὀμφαλοῦ τῆς Πελοποννήσου καὶ ὁ περιορισμὸς ἔκτοτε ὅλων τῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων εἰς μόνα τὰ μετὰξὺ τοῦ μεσσηνιακοῦ κόλπου καὶ τῶν Πατρῶν παράλια τῆς Πελοποννήσου διευκόλυναν τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ νέου διοικητικοῦ ὀργανισμοῦ τῆς Πελοποννήσου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΙ'.

Γὰ μεταξὺ σουλτάνου καὶ συμμάχων. - Κήρυξις πολέμου Ῥωσσίας κατὰ Τουρκίας. - Τὰ μεταξὺ αὐτῶν τῶν συμμάχων.

ΚΑΘ' ὃν καιρὸν ἡ Ἑλλὰς διὰ τῆς ὑπὸ τὸν κυβερνήτην τακτοποιήσεώς της ἐσχετίζετο στενότερον πρὸς τὰς εὐρωπαϊκὰς αὐλὰς, ἡ Πύλη, ἀποποιουμένη πᾶσαν περὶ εἰρηνεύσεως τῆς Ἑλλάδος πρότασιν, διέλυε τὰς πρὸς αὐτὰς σχέσεις της. Ἡ ἀναχώρησις τῶν πρέσβειων ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἐξ αἰτίας τῆς πρὸς αὐτοὺς διαγωγῆς της καὶ κωφεύσεως εἰς τὰς περὶ εἰρηνεύσεως τῆς Ἑλλάδος προτάσεις κατετάραξε καὶ ἐφόβισε τὴν συμμαχίαν. Σκοπὸν ἔχουσα αὕτη νὰ εἰρηνεύσῃ διὰ τῆς συνθήκης τὰ τῆς Τουρκίας καὶ Ἑλλάδος ἐκινδύνευε νὰ ἔλθῃ αὕτη ἡ ἰδίᾳ εἰς πόλεμον μετὰ τῆς Πύλης· τόσον δὲ τὸν ἐθεώρησε πιθανόν, ὥστε τὴν 31 νοεμβρίου ἐπανάλαβεν ἐπὶ τοῦ συμμαχικοῦ συμβουλίου, ὅτι καὶ ἐν πολέμῳ καὶ ἐν εἰρήνῃ θὰ διέμενεν ἐντὸς τῶν ὅρων τῆς συνθήκης, οὓς διέγραψε, καὶ μακρὰν πάσης ἰδιωφελείας. Ἀλλ' ἂν αἱ Δυνάμεις ἦσαν σύμφωνοι κατὰ τοῦτο πρὸς ἀλλήλας, ἦσαν ἀσύμφωνοι κατὰ τᾶλλα. Ἡ διακοπὴ τῶν πρὸς τὴν Πύλην σχέσεων των καὶ ἡ διαγωγὴ αὐτῆς μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν πρέσβειων ὡς πρὸς τὸ ἐμπόριον καὶ τοὺς ὑπηκόους των, δὲν ἔβλαπταν ἐξίσου τὰς τρεῖς Δυνάμεις· διὰ τοῦτο δὲν ἐθεωρεῖτο παρ' αὐτῶν ἡ ῥῆξις κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον. Ἀκερδῆς ἀπέβαινεν ἡ ἄλλοτε ἐπικερδὴς πρὸς τινὰς Ἀγγλοὺς καὶ Γάλλους ἐμπορία, διχκοπομένης τῆς θαλασσοπλοίας τῆς Μαύρης θαλάσσης, ἀλλὰ καιρίως ἐβλάπτοντο αἱ μεσημβριναὶ ἐπαρχίαι τῆς Ῥωσσίας, διότι ἐμποδίζετο ἡ ἐξαγωγὴ τῶν προϊόντων αὐτῶν. Ἀνεκτέλεστοι ἦσαν εἰσέτι καὶ τινες τῶν τῆς ἐν Ἀκερμάνῃ συνθήκης ὅρων, οὓς εἶχε περὶ πολυλοῦ ἡ Ῥωσσία· διέφερεν οὐσιωδῶς καὶ ἡ πρὸς τὴν ὀθωμανικὴν αὐτοκρατορίαν γενικὴ πολιτικὴ τῶν Δυνάμεων, τῶν μὲν τείνουσα εἰς συντήρησιν, τῆς δὲ εἰς διάλυσιν αὐτῆς. Ἐκ διαφύρων

λοιπὸν αἰτίων αἱ Δυνάμεις ὁρμώμεναι διαφόρους ἐπρόβαλαν τρόπους εἰς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ των ἐπὶ τῇ ἀναχωρήσει τῶν πρέσβων· ἡπίους μὲν ἢ Ἀγγλία καὶ ἡ Γαλλία, πολεμίους δὲ ἡ Ῥωσσία. Ἐπρόβαλεν ἡ Δύναμις αὕτη, ἂν ἐντὸς ῥητῆς προθεσμίας δὲν ὑπέκουνεν ἡ Πύλη, νὰ διαβῶσι τὰ ῥωσικὰ στρατεύματα τὸν Προῦθον ἐν ὀνόματι τῆς συμμαχίας καὶ νὰ μὴ σταθῶσιν εἰ μὴ ἂφ' οὗ εὐωδοῦτο ὁ σκοπὸς τῆς· οἱ δὲ στόλοι τῆς συμμαχίας ν' ἀποκλείσωσι τὴν Κωνσταντινούπολιν, νὰ θεωρήσωσιν ὡς ἐχθρικά ὅλα τὰ ἐπιχειροῦντα νὰ διαπλεύσωσι τὸν Ἑλλήσποντον ὠθωμανικὰ καὶ αἰγύπτια πλοῖα, νὰ ὑπαγορεύσωσιν ὑπὸ τὰ τείχη τῶν ἀνακτόρων τοὺς ὅρους τῆς εἰρήνης, ν' ἀποκλείσωσι τὴν Ἀλεξάνδρειαν καὶ νὰ βομβοβολήσωσι τὰ κατεχόμενα ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων φρούρια τῆς Πελοποννήσου εἰς ἀποπομπήν των. Ἐπρόβαλεν ἐν ἐνὶ λόγῳ ἡ Ῥωσσία νὰ πολεμήσωσιν αἱ Δυνάμεις τὴν Τουρκίαν εἰς πραγματοποιήσιν τῆς συνθήκης διὰ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης. Ἡ πρότασις αὕτη ἐπραγματοποιεῖ ἀναμφιβόλως τὸν σκοπὸν τῆς συμμαχίας, ἀλλὰ δὲν τὴν ἐδέχθησαν αἱ ἄλλαι δύο Δυνάμεις, καὶ κυρίως ἡ Ἀγγλία, ἐπὶ λόγῳ, ὅτι ἡ παραδοχὴ τῆς διεκινδύνευε τὴν εἰρήνην τῆς Εὐρώπης καὶ ἀντέκειτο πρὸς τὸ εἰρηνικὸν πνεῦμα αὐτῆς τῆς συνθήκης, ἣν σκοπὸν εἶχεν ἡ πρότασις αὕτη νὰ πραγματοποιήσῃ. Πολλῶν δὲ λόγων γενομένων, ἐσυμβιβάσθησαν νὰ ἐμποδίσωσι διὰ θαλασσίου ἀποκλεισμοῦ παντὸς εἶδους εἰσαγωγὴν εἰς χρῆσιν τῶν περὶ τὸν Ἰβραήμην, ἐξέτειναν τὴν γραμμὴν τοῦ ἀποκλεισμοῦ ἀρκτικῶς μὲν μέχρι τῶν παραλίων Ἀκαρνανίας, μεσημβρινῶς δὲ μέχρι Κρήτης, καὶ ἐκάλεσαν τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν νὰ στείλῃ καὶ αὕτη πλοῖα εἰς ἀποκλεισμὸν τῶν μεσσηνιακῶν φρουρίων. Ἐπὶ τῇ κλήσει ταύτῃ ἐξέπλευσαν 8 ὑπὸ τὸν Σαχτούρην· ἀλλ', ἂν αἱ δύο Δυνάμεις ἀπεδοκίμασαν τὰ κατὰ τῆς Πύλης πολεμικὰ σχέδια τῆς Ῥωσσίας ὡς ὀλέθρια, ἡ Πύλη διὰ τῆς ἀλαζονίας καὶ ἀφροσύνης τῆς ἐδικαίωσε τὴν πραγματοποιήσιν αὐτῶν πρὸς βλάβην καὶ κατασχύνην τῆς.

Εἶπαμεν, ὅτι, ἀναχωρησάντων τῶν πρέσβων ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ἡ Πύλη ἠθέλησε παρὰ γνώμην αὐτῶν ν' ἀναδεχθῇ τὴν προστασίαν τῶν ὑπηκόων τῶν τριῶν Δυνάμεων, τῶν συμπερόντων αὐτῶν καὶ τῶν πλοίων τῶν ὑπὸ τὴν σημαίαν τῶν Δυνάμεων. Ἀλλ' ἰδοὺ τί ἐπραξεν· ἀπέκλειτε τὸν Βόσπορον καὶ ἐμπόδιζε τὸν διάπλουν παντὸς ὑπὸ ῥωσικὴν ἢ ἄλλην σημαίαν

Δεκέμβριος

πλοίου, ἀπεβίβαζε διὰ τῆς βίας τὰ φορτία τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει πλοίων, καὶ ὠρίζεν αὐθαιρέτως τὴν τιμὴν· ἀλλ' οὔτε καὶ αὐτὴν ἔδιδεν εὐθύς· προσεπεζημίονε δὲ τοὺς ἐνδιαφερομένους ἀναβιβάζουσα ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ τὴν τιμὴν τῶν νομισμάτων της· ἐθεώρει δὲ καὶ τοὺς ὑπηκόους τῶν τριῶν Δυνάμεων ὡς ὑπηκόους της, καὶ τοὺς μὲν ἐπαίδευεν ὡς πταιστας, τοὺς δὲ ἐξώριζεν ὡς ταραξίας, κρίνουσα καὶ ἀποφασίζουσα τὰ περὶ αὐτῶν κατὰ τὴν τουρκικὴν δικαιοσύνην· πολλοὺς δὲ μὴ δυναμένους ἄλλως πῶς ν' ἀσφαλίσωσι τὰ συμφέροντά των ἡνάγκοζε νὰ ἐγγραφῶσι ῥαγιαδες· καὶ ταῦτα πάντα ἀπέβλεπαν κυρίως τὴν Ῥωσσίαν, διότι καὶ οἱ ἐν Τουρκίᾳ ὑπήκοοί της ἦσαν οἱ πολυχριθμότεροί, καὶ τὰ ὑπὸ τὴν σημαίαν της πλοῖα πλειότερα, καὶ αἱ μεσημβριναί της ἐπαρχίαι δεινῶς ἔπασχον ἐξ αἰτίας τῆς διακοπῆς τοῦ πλοῦ τῆς Μαύρης θαλάσσης. Τὸ δεινότερον δὲ πάντων, ἐξέδωκε συγχρόνως εἰς ἔκστασιν ὅλης τῆς Εὐρώπης τὴν 8 δεκεμβρίου 1827 Χάτι-Σερίφι ἀναγνωσθὲν ἐν τῇ βασιλευούσῃ καὶ λέγον ἐν περιλήψει, ὅτι ὅλοι οἱ ἄπιοι, καὶ κατ' ἐξοχὴν οἱ Ῥῶσοι, ἦσαν ἐχθροὶ θανάσιμοι τῶν Μουσουλμάνων· ὅτι ἡ Ῥωσσία ἡγωνίζετο πρὸ 50 ἢ 60 ἐτῶν νὰ πραγματοποιήσῃ τοὺς ὀλεθρίους κατὰ τῆς Τουρκίας σκοπούς της καὶ ἐκίνησεν εἰς ἐπανάστασιν τοὺς ὁμοθρήσκους της Ἑλληνας· ὅτι Ἕλληνες καὶ Ῥῶσοι συνώμοσαν τὴν ἐξολόθρευσιν τῶν Μουσουλμάνων καὶ ἡ συνωμοσία αὕτη ἀνεκαλύφθη· ὅτι ἡ Ῥωσσία ἐκέρδισε διὰ τῆς ἀπάτης τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὴν Γαλλίαν κατὰ τῶν Μουσουλμάνων καὶ ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων, καὶ ἂν ἡ Πύλη συγκατετίθετο εἰς ὅσα ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων ἐπρότειναν αἱ Δυνάμεις, ἐμνηδνίζοντο καὶ τὸ κράτος καὶ τὸ γένος τῶν Μουσουλμάνων· ὅτι ἡ Πύλη προεῖδεν ὅτι μόνος ὁ πόλεμος θὰ ἔλυσεν τὸ ἐλληνικὸν ζήτημα, ἀλλ' ἐπολιτεύετο μέχρι τοῦδε τὰς Δυνάμεις, ἵνα μὴ ταραξῇ τὴν ἡσυχίαν τῶν πιστῶν καὶ κερδίσῃ καιρὸν χάριν τῶν ἀναγκαίων τοῦ πολέμου προετοιμασιῶν· ὅτι ἀπαράδεκτοι ἦσαν αἱ ἐν τῇ Ἀκερμάνῃ ἀπαιτήσεις τῆς Ῥωσσίας, ἀλλὰ τὰς ἐδέχθη καὶ ἐπραγματοποίησε τὰς πλείστας ἕνεκα τῶν κατεπειγουσῶν περιστάσεων· ὅτι ἡ Ῥωσσία ἐτάραττε πάντοτε τὴν Τουρκίαν φθονοῦσα τὴν στρατιωτικὴν μεταρρύθμισιν της καὶ λυπούμενη διὰ τὴν ἐξόντωσιν τῶν γενιτσάρων, διότι ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτῶν ἔτρεχε τὸ ὀθωμανικὸν κράτος εἰς τὸν ὀλεθρὸν του· ὅτι ἦλθε τέλος πάντων ἡ ὥρα τοῦ

πολέμου καὶ ὅτι ὁ πόλεμος οὗτος δὲν ἦτο πολιτικός ἀλλὰ
 θρησκευτικός καὶ ἐθνικός, διότι οἱ ἄπιστοι συνώμοσαν τὸν
 ἀρχνισμὸν τοῦ Ἰσλαμισμού καὶ τὴν πτώσιν τοῦ μουσουλμανι-
 κοῦ γένους, καὶ διὰ τοῦτο ὤφειλαν οἱ πιστοί, θεωροῦντες τὸν
 πόλεμον χρέος, ὅχι μόνον νὰ μὴ ζητήσωσι μισθούς, ἀλλὰ καὶ
 νὰ θυσιάσωσι τὸ πᾶν εἰς εὐόδωσιν αὐτοῦ.

Δημοσιεύσασα δὲ ἡ Πύλη τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος Χάτι - Σεριφι,
 ἠθέλησε νὰ καθαρίσῃ ἔτι μᾶλλον τὴν βκσιλεύουσαν τῶν ὑπό-
 πτων Φράγκων, καὶ εἰς τόσῃν αὐστηρότητα καὶ σκληρότητα
 κατήντησεν, ὥστε διέταξε καὶ τοὺς πρὸ πολλῶν ἐτῶν διατρί-
 βοντας ἐν τῇ βκσιλεύουσῃ Ἀρμενίους καθολικοὺς νὰ ἐγκατα-
 λείψωσιν ἐντὸς δέκα ἡμερῶν τὰς οἰκίας, τὰ ἐργαστήρια καὶ ὅλα
 τὰ κτήματά των, καὶ νὰ ἐπανακάμψωσιν εἰς Ἀγκυραν, ὅθεν
 ἄλλοτε μετόκησαν· τοὺς ἀπέπεμψε δὲ σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις,
 διότι ἦσαν, κατὰ τὸ λέγειν τῆς Πύλης, Φράγκοι· ἐλέγετο δὲ
 ὅτι οἱ ἀποπεμφθέντες ἦσαν 27,000. Τοιοῦτοτρόπως ἡ Πύλη
 δι' ὧν ἔπραξε κατὰ τῆς σημαίας τῆς Ῥωσσίας, κατὰ τῶν ὑψη-
 λόων της καὶ κατὰ τοῦ ἐμπορίου της ἐπὶ φανερά παραβάσει
 τῶν συνθηκῶν, δι' ὧν ἐρῶςδιούργησε παρὰ τῇ αὐτῇ τῆς Περ-
 σίας κατὰ τῆς Ῥωσσίας, καὶ δι' ὧν μάλιστα εἶπε διὰ τοῦ ἐγ-
 γράφου της τὴν 8, ἐματαίωσεν ὅλους τοὺς ἀπ' ἀρχῆς τῆς ἐλ-
 ληνικῆς ἐπαναστάσεως ὑπὲρ διατηρήσεως τῆς εἰρήνης βαρεῖς
 ἀγῶνας τῶν Δυνάμεων, καὶ τὴν 14 ἀπριλίου ἐκήρυξεν ὁ αὐτο-
 κράτωρ τῆς Ῥωσσίας πόλεμον κατ' αὐτῆς, καὶ ἀναγγείλας τὸ
 γεγονός τοῖς συμμάχοις του ἀπηγόρευε μὲν πᾶσαν παρέμβασιν
 μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ σουλτάνου ὡς πρὸς τὰ τοῦ κράτους του
 καὶ τοὺς ὅρους τῶν συνθηκῶν του, ἐνέμενεν ὅμως ἐντὸς τῶν
 ὁρίων τῆς συμμαχίας ὡς πρὸς τὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ ἄφησεν
 αὐτὰ ὑπὸ τὴν κοινὴν διάσκεψιν καὶ ἀπόφασιν ὡς καὶ μέχρι
 τοῦδε· ἀλλὰ κηρύξας τὸν πόλεμον ὑπὲρ Ῥωσσικῶν συμφερόντων
 ἐκήρυξε συγχρόνως, ὅτι, ἀναγκασθεὶς νὰ τὸν ἀναδεχθῇ, δὲν κα-
 τέθετε τὰ ὅπλα, ἂν δὲν ἐπραγματοποιεῖτο καὶ ἡ περὶ τῆς Ἑλ-
 λάδος συνθήκη.

Ἡ δὲ κήρυξις τοῦ πολέμου κατετάραξε μᾶλλον τοὺς συμ-
 μάχους ἢ ἐφόδισε τὴν Πύλην. Ἡ Πύλη ἤλπιζε διὰ τοῦ πολέ-
 μου, ὃν ἀπεδοκίμαζαν ὅλαι αἱ ἄλλαι αὐλαί, νὰ διαρῥαγῇ ὁ δε-
 σμός τῆς συμμαχίας καὶ ν' ἀπκλαγχῇ τοιοῦτοτρόπως τῶν περὶ
 Ἑλλάδος βαρειῶν ἀπαιτήσεών της· ἤλπιζε δὲ καὶ νὰ βοηθηθῇ,

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΔ'.

Τὰ κατὰ τὴν Χίον, τὴν Αὐτικὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Κρήτην - Φθορὰ μιᾶς τουρκικῆς κορβέττας καὶ ἐνὸς δικατάρτου ὑπὸ τὸ Μέλαν ἁκρωτήριο (Καρὰ-Μπαμπᾶν). - Πανώλης ἐν Ἑλλάδι. - Ἀποστολὴ ἀρχιερέων εἰς Ἑλλάδα παρὰ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας. - Χορηγήματα Ῥωσσίας καὶ Γαλλίας - Σύστασις ἐπιτροπῆς γενικῆς διοικήσεως, περιοδεύοντος τοῦ κυβερνήτου.

Ἡ ΕΙΣ ἀνάκτησιν τῆς πολυπαθοῦς Χίου ἐκστρατεία ἐν μέσῳ τόσων ἐσωτερικῶν καὶ ἐξωτερικῶν δυσκολιῶν καὶ ἐπικρατούσης διαφωνίας τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῆς Φαβιέρου καὶ τῆς ἐπιτροπῆς τῶν Χίων δὲν εὐδοκίμει· ἀλλὰ χάρις εἰς τὸν ζῆλον τῶν ἐνδιαφερομένων διετηρεῖτο παρὰ γνώμην καὶ αὐτῶν τῶν ναυάρχων τῆς συμμαχίας.

Ἐλθόντος τοῦ κυβερνήτου, ἡ μὲν ἐπιτροπὴ καὶ ὁ ἀρχηγὸς ἐπεκαλοῦντο τὴν θερμὴν συνδρομὴν του εἰς ἐνίσχυσιν τῶν ἔργων των, οἱ δὲ ναῦάρχοι ἐπροσπάθουν νὰ ἐνεργήσωσι δι' αὐτοῦ τὴν ἀνάκλησιν τῶν στρατευμάτων, ὅχι δυσμεναιίνοντες πρὸς τὸν ἑλληνικὸν ἀγῶνα, ἀλλὰ πεπειθότες ὅτι, ὅπως καὶ ἂν ἀπέβαιεν, ἡ Χίος θ' ἀπεκλείετο τῆς ὀροθετικῆς γραμμῆς διὰ τὴν γεωγραφικὴν θέσιν της. Ὁ κυβερνήτης, ὅστις οὔτε νὰ ὑπακούσῃ τοὺς ναυάρχους ἠναγκάζετο, οὔτε νὰ ὑποστηρίξῃ ὅσον ἔπρεπε τὸν ἀγῶνα δι' ἑλλειψιν πόρων ἐδύνατο, ἔστειλε τῷ Φαβιέρῳ εἰς ἐξοικονόμησιν τοῦ στρατοπέδου ἐξακισχίλια δίστηλα, ἐξ ὧν χίλια συνεισέφεραν οἱ ἐν Μάλτᾳ Χῖοι, καὶ τὸν ἀνέδειξεν ἐκτακτον ἐπίτροπον τῆς κυβερνήσεως ἐπὶ τῆς νήσου, ἐμπιστευθεὶς αὐτῷ τὴν γενικὴν διεύθυνσιν τῶν πολεμικῶν καὶ πολιτικῶν ὑποθέσεων· ἀπέστειλε δὲ καὶ τὸν Μισούλην ἐπὶ τῆς φρεγάτας, παρκαλουθούτων καὶ ἄλλων τινῶν μικρῶν πλοίων, ἐπὶ σκοπῷ, ἂν εὐδοκίμει ὁ ἀγὼν, νὰ τὸν ὑποστηρίξῃ· εἰδὲ μὴ, νὰ φροντίσῃ περὶ τῆς τῶν ἐπὶ τῆς νήσου σωτηρίας διὰ τῆς διαβιβάσεως τῶν τακτικῶν εἰς ΜέθENA, τῶν ἀτάκτων εἰς Αἴγινον, τῶν δ' ἐντοπίων, ὅπου ἤθελαν. Ἀλλά, πρὶν φθάσῃ ὁ Μισούλης εἰς Χίον,

ὅ ἐστι τὴν 28 Φεβρουαρίου, ἐφάνη ἐν τῷ πορθμῷ τῆς Χίου ὁ Ταχήρπασας ἔχων ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν του μίαν φρεγάταν, μίαν κορβέτταν, δύο πολεμικὰ δικάταρτα καὶ ἓν φορτηγόν, καὶ κκονοβολήσας τρία ἑλληνικὰ πλοῖα εὐρεθέντα ἐντὸς τοῦ πορθμοῦ καὶ ὑπερισχύσας ἔμεινε κύριος αὐτοῦ. Τότε ἐπέβησαν εἰς τὰ ἐπὶ τούτῳ προετοιμασθέντα πλοιάρια οἱ πρό τινων ἡμερῶν ἀντίπεραν συνυχθέντες Τοῦρκοι ὑπὸ τὸν πασᾶν τῆς Σμύρνης Χασάνην καὶ τὸν σιλιχτάρην τοῦ ἀρχιβεζίρη, ὡς 2500, καὶ διέπλευσαν εἰς Χίον ἀσφαλῶς· καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν, δοκιμάσαντες ν' ἀποβῶσιν εἰς τὴν ἁγίαν Ἐλένην, ἀπεκρούσθησαν, τινὲς δὲ καὶ ἐφονεύθησαν· ἀλλὰ, πολλῶν ἐκ τῶν ὑπερασπιστῶν τῆς θέσεως ἐκεῖνης λειποτακτησάντων, τῶν δ' ἐναπομεινάντων μὴ εὐπορούντων πολεμεφοδίῳ, ἀπεβιβάσθησαν τὴν 2 μαρτίου καὶ εἰσῆλθαν εἰς τὸ φρούριον ἀνατέλλοντος τοῦ ἡλίου. Ἡ ἀπίθασις αὕτη διέλυσε διὰ μιᾶς τὴν διὰ ξηρᾶς πολιορκίαν τοῦ φρουρίου, ἀποχωρησάντων καὶ τῶν τακτικῶν καὶ τῶν ἀτάκτων· οἱ δὲ ἄθλιοι κάτοικοι τῆς νήσου, φοβούμενοι μὴ πάθωσι πάλιν ὅσα ἐπὶ τῆς πρώτης καταστροφῆς, συνετωρεύοντο πρὸς τὸ δυτικὸν παραθαλάσσιον τῆς νήσου· ἀλλ' αὐθημερὸν ἀνεθαῤῥύνησαν, διότι γενομένης τῆς ἀποβάσεως ἀνεχώρησαν εὐθὺς τὰ τουρκικὰ πλοῖα, ἐπρόφθασαν εἰς Χίον ὁ ἐπὶ τῆς Τριαίνης πρρχολουθῶν Δεριγνῆς καὶ ἡ φρεγάτα Κρίνον, ἔφθασε μετὰ δύο ἡμέρας καὶ ὁ Μιαούλης καὶ στήσας ἐκ νέου τὴν θαλάσσιον πολιορκίαν ἐστενοχώρει τοὺς ἐν τῷ φρουρίῳ Τοῦρκους πεινῶντας καὶ μὴ προφθάσαντας νὰ εἰσφέρωσι τροφάς. Βελτιωθέντων τοιουτοτρόπως τῶν κατὰ θάλασσαν πραγμάτων, ἐγένετο πολὺς λόγος νὰ ἐπαναληφθῇ ἡ διὰ ξηρᾶς πολιορκία τοῦ φρουρίου· ἀλλὰ οἱ Ἕλληνες ἐπείνων ὡς καὶ οἱ Τοῦρκοι, οὐδὲ πολεμεφόδια εἶχον· διὰ τοῦτο, θελόντων καὶ μὴ τῶν ἀρχηγῶν, οἱ μὲν εἰς τὰ γαλλικὰ πλοῖα, οἱ δὲ εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ εἰς ἄλλα ἑλληνικὰ ἐπιβάντες, ἀνεχώρησαν ὅλοι ἐκ τῆς νήσου ἀποκομίζοντες μίαν καὶ μόνην βομβοδόλον καὶ ἀρήσαντες τὸ ἄλλο πυροβολικὸν εἰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν· συνανεχώρησαν δὲ καὶ πάμπολλοι τῶν ἐντοπίων· οἱ δὲ ἐναπομείναντες ὑπὸ τοὺς Τοῦρκους δὲν ἐκκώπαθον.

Διατηρήσιμος ἐθεωρεῖτο ἡ πολιορκία καθ' ὃν καιρὸν ἐλύθη, διὰ τοῦτο γενικὴ ἡ ἀγανάκτησις τοῦ κοινοῦ· καὶ ἀποβὰς εἰς Σύραν ὁ Φαβιέρος· ἠναγκάσθη νὰ ὑπερασπίσῃ ἑαυτὸν διὰ τοῦ ξίφους ἀπὸ τῆς προσβολῆς τινων τῶν ἐκεῖ Χίων· κατηγοροῦντο

δὲ καὶ αὐτοὺς καὶ ἡ κυβέρνησις καὶ ἡ ἐπιτροπὴ ὡς μὴ ἐκπληρώσαντες δεόντως τὰ καθήκοντά των, καὶ κατήντησαν καὶ αὐτοὶ ἐν ταῖς λογομαχίαις των, ὡς ἀλληλαίτιοι, εἰς ἀμοιβαίας καταδιώξεις πρὸς ἐξόφλησιν τοῦ κατὰ τὴν ἐκστρατεῖαν χρέους.

Ὁ δὲ Χάστιγξ, κυριεύσας τὸ Βασιλᾶδι, ἐμελέτησε τὴν ἄλυσιν τοῦ Ἀνατολικοῦ ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ συνήχθησαν οἱ ἀναγκαῖοι στρατιῶται ἐπὶ τῶν νησιδίων τοῦ Βασιλαδίου καὶ τοῦ Ἀγίου-Σώστη, καὶ τὴν νύκτα τῆς 10 Ἀπριλίου μετεβίβασθησαν διὰ προετοιμασθέντων ἐνόπλων πλοιαρίων ἐπὶ τοῦ Δολμῆ καὶ τινος ἄλλου παρακειμένου νησιδίου, ἐφ' οὗ ἀνῆγειραν πυροβολοστάσιον.

Ἐκείναις ταῖς ἡμέραις τινὰ τῶν ἐπὶ τῆς ξηρᾶς ταγμάτων, κατὰλαβόντα τὸ στενὸν τοῦ προφήτου Ἡλίου, προσέβαλαν τοὺς ἐπὶ εἰσκομιδῇ τροφῶν ἀνυπόπτως ἐξελθόντας τοῦ Μεσολογγίου, συνέλαβαν τὰ φορτηγὰ των ζῶα, ἐφόνευσαν 15 ἐκ τῶν συνοδευόντων αὐτὰ καὶ ἐζώγησαν 10. Ἐπαθαν δὲ καὶ τινες αὐτῶν.

Ἀφ' οὗ ἐκυριεύθη τὸ Βασιλᾶδι, οἱ ἐν τῷ Ἀνατολικῷ Τοῦρκοι ἐφοβοῦντο τὴν διὰ θαλάσσης ἐφαιδρὸν τῶν Ἑλλήνων διὰ τοῦτο τὸ μὲν στόμιον τοῦ αὐλακος, τὸν Πόρον, ἐτοίχισαν, τὸ δὲ ἐπὶ τοῦ στομίου νησιδίων ὀχυρώσαντες ἐφρούρουν· ἀλλ' οἱ Ἕλληνες καὶ τὸν τοῖχον ἔρριψαν πεσόντες εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ τὸν Πόρον ἐκυρίευσαν, καὶ τὴν φρουράν του ἠχμαλώτισαν. Τούτων γενομένων, προητοιμάσθησαν εἰς κυρίευσιν τοῦ Ἀνατολικοῦ, καὶ ἀφ' οὗ συνήλθαν καὶ τὰ ἐπὶ τῆς ξηρᾶς στρατεύματα ἀντικρὺ ἐπὶ συμπράξει, ἔφεραν οἱ ναῦται τὴν 11 Μαΐου πλήρεις θάβρους τὰ πλοιαρία των ὑπὸ τὸν Χάστιγγα ἐντὸς βολῆς τουφεκίου ἀπὸ τῆς πόλεως, καὶ κατέστρεφον αὐτήν, ἀδικόπως πυροβολοῦντες καὶ πυροβολούμενοι ἐπὶ ἀσκεπῶν πλοιαρίων ἀπροφύλακτοι. Ἀλλ', ἐν ᾧ τὰ πάντα ἐφαίνοντο αἰσιχ, ἀναψὲ διὰ μιᾶς τὸ φέρον τὰ πολεμεφώδιν πλοιαρίον, ἐπληγώθη μετ' ὀλίγον εἰς τὴν ἀριστερὰν χεῖρα ὁ Χάστιγξ, ἐπληγώθησαν καὶ 20 συναγωνισταί του, καὶ ἔπεσε νεκρὸς ὁ ἀρχηγὸς τῶν κκονοφόρων Ἀνδρέας Παπαπάνου θῦμα τῆς μεγάλης τύχης του. Τὰ παθήματα ταῦτα ἐματταίωσαν τὸ τολμηρὸν ἐπιχειρήμα, οἱ ἀγωνισταὶ ἀπεμακρύνθησαν, καὶ ὁ Χάστιγξ δεινῶς πάσχων μετεκομίσθη ἐπὶ τῆς Καρτερίδας εἰς Ζάκυνθον χάριν θεραπείας καὶ ἀπεβιβάσθη εἰς τὸ λιμνοκαθαρτήριο, ὅπου ἀπέθανε τὴν 20

καταλιπὼν μνήμην ἀνεπίληστον ἀφιλοκερδοῦς φιλελληνισμοῦ, ἐνδοξῶν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγώνων, καὶ ἀκεραίου χαρακτῆρος· δημοτελεῖς δ' ἐτέλεσε μνημόσυνον εἰς τιμὴν αὐτοῦ μετὰ ἕν ἔτος ὁ κυβερνήτης ἐν Πόρῳ ὅπου τῷ ἀνήγειρε καὶ προσωρινὸν μνημεῖον (α).

Δεινότερα παθήματα τῶν ἐν τῇ λίμνῃ τοῦ Μεσολογγίου ἔπαθον οἱ Ἕλληνες ἐν Κρήτῃ τὰς αὐτὰς ἡμέρας.

Ἀρχομένου τοῦ ἰανουαρίου, εἶχε κατευδωθῇ εἰς Γραμβοῦσαν νέα ἐπικουρία πεζῶν καὶ ἱππέων στρατολογηθέντων καὶ αὐτῶν, ὥς καὶ τῶν ἄλλοτε ἐκεῖ ἀποδάντων, διὰ συνεισφορῶν τῶν Κρητῶν· ἡγουμένου δὲ τοῦ Χατσῆ-Μιχάλη, 600, ἐν οἷς καὶ 100 ἱππεῖς, ἀπέβησαν εἰς τὸ ἐπὶ τῆς μεταξὺ Σφακιῶν καὶ ἁγίου Βασιλείου παραλίας Φραγκοκαστέλλον πρὸς διέγερσιν τῶν Σφακιανῶν· ἀλλ' οὗτοι διεφώνουν· οἱ μὲν ἦσαν γνώμης νὰ διαμείνωσιν ἡσυχοί, οἱ δὲ νὰ κινήθωσι, διότι ἄλλως δὲν ἐδίδοτο ἀφορμὴ νὰ συμπεριληφθῇ καὶ ἡ Κρήτη εἰς τὴν εἰσέτι ἀόριστον νέαν ἑλληνικὴν ἐπικράτειαν, καὶ τῆς γνώμης ταύτης ἦσαν οἱ πλεῖστοι. Ἐμφοβος ὁ Μουσταφάπασας μὴ ὑπερισχύσῃ ἡ φιλοπόλεμος αὕτη γνώμη, ἐξεστράτευσεν, ἀρχομένου τοῦ Ἀπριλίου, καὶ ἐστρατοπέδευσεν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τοῦ Ἀποκορώνου εἰς συστολὴν τῶν Σφακιανῶν, γράψας αὐτοῖς ὅτι, ἂν δὲν ἐπρολάβονεν ν' ἀποδιώξωσι τοὺς ἐμφωλεύσαντας ἐν τοῖς παραλίοις των ἐχθροὺς του, θὰ ἐπάτα τὰ βουνὰ των καὶ θὰ τοὺς ἐτιμώρῃ· διέταξε δὲ καὶ νὰ συγκεντρωθῶσι περὶ αὐτὸν πολυχόθεν τὰ στρατεύματά του. Ἐν τοσοῦτῳ ἡ θέσις τῶν περὶ τὸν Χατσῆ-Μιχάλην ἦτο δεινὴ. Οἱ Σφακιανοί, εἰς οὓς ἤλπιζαν, ἐταλαντεύοντο· ἡ δύναμις των αὐτῇ καθ' ἑαυτὴν ἦτον ὀλίγη· ὁ κυβερνήτης, πρὸς ὃν ἀνέφερε τὰ δέοντα ὁ Χατσῆ-Μιχάλης, οὔτε χρήματα ἔστειλεν εἰς αὔξησιν αὐτῆς, διότι δὲν εἶχεν, οὔτε ἄδειαν τῷ ἔδωκε ν' ἀναχωρήσῃ· ἐσπάνιζαν καὶ αἱ τροφαὶ τοῦ στρατοῦ τούτου, διότι δὲν εἶχεν εἰμὴ ὅσας ἐλάμβανεν ἐκ Γραμβοῦσης· οἱ δὲ συγκροτοῦντες αὐτόν, ἄνδρες θερμούργοι καὶ φιλοπόλεμοι, ἄλλα ἐλπίζοντες καὶ ἄλλα βλέποντες, ἐγόγγυζαν κατὰ τοῦ ἀρχηγοῦ καὶ ἐπέμεναν ἢ νὰ πολεμήσωσιν ἢ ν' ἀναχωρήσωσι. Φιλότιμος καὶ φιλοπόλεμος καὶ ὁ ἀρχηγός, ἐπρόκρινε τὸν πόλεμον, καὶ ἀφῆσας 100 στρατιώτας ἐντὸς τοῦ Φραγκοκαστέλλου καὶ παραλαβὼν τοὺς λοιποὺς πεζοὺς καὶ ἱππεῖς, ἐνωθέντων καὶ τινῶν ἐντοπίων ὑπὸ τὸν Μανουσogiαννά-

Μάχος κην, ἐκίνησε τὴν 8 μαίον κατὰ τὴν ἐπαρχίαν τῆς Ῥεθύμνης εἰς λεηλασίαν, καὶ τὴν ἐπαύριον ἔπεσε κατὰ συγκυρίαν εἰς τὸ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ πασᾶ τῆς Ῥεθύμνης πρὸς τὸ γενικὸν στρατόπεδον ἀναβαῖνον τουρκικὸν σῶμα. Ἀνέτοιμον τὸ σῶμα τοῦτο ὡς μηδὲ κἂν ὑποπτεῦον τὸ κίνημα τῶν Ἑλλήνων κατεθορυβήθη ἐπὶ τῇ ἀπροσδοκίῃ προσβολῇ, ὡπισθοδρόμησε καὶ κατεδιώχθη μέχρι τοῦ φρουρίου. 40 Τοῦρκοι ἐσκοτώθησαν καὶ συνελήφθησαν· συνελήφθη καὶ ὁ ἐκ Χανίων Ἰκιντσῆαγας. Οἱ δὲ περὶ τὸν Χατσῆ-Μιχάλην, ἐξ ὧν εἰς καὶ μόνος ἐσκοτώθη, θερίσαντες τὰ ἐν ὥρᾳ θέρους γεννήματα τῆς ἐπαρχίας, καὶ ἀρπάξαντες τὰ εὐρεθέντα ποιμένα, ἐπανήλθαν εἰς τὸ Φραγκοκαστέλλον.

Ταῦτα μαθὼν ὁ Μουσταφᾶς εἰσῆλθεν εἰς Σφακιὰ μετὰ τετρακισχιλίων πεζῶν καὶ τριακοσίων ἱππέων ἔλκων δύο κανόνια καὶ μίαν βομβοβόλον, μηδεμίαν δὲ προξενήσας βλάβην ὅθεν διέβαινεν, ἔστησε τὴν 16 τὰς σκηνάς του ἐν τοῖς χωρίοις Πατσανῶ καὶ Καψοδάσῳ, ἡμιώριον μακρὰν τοῦ Φραγκοκαστέλλου· τὴν δὲ ἐπαύριον, ἀφ᾽ ἧσας ἐκεῖ μέρος τοῦ στρατοῦ του ἐκινήθη πρὸς τὸ Φραγκοκαστέλλον· ἐξῆλθαν οἱ ἐν τῷ φρουρίῳ εἰς συνάντησίν του, πεποιθότες ἐπὶ τὴν ἀνδρίαν των, καὶ πλήρεις θάρρους διὰ τὴν παρελθοῦσαν νίκην των, οὐδεμίαν ᾤφησαν ἐν αὐτῷ φρουρῷ εἰς ἀσφαλῆ ὑποχώρησιν ἐν καιρῷ ἀνάγκης. Στήσαντες δὲ ἐκ τοῦ προχείρου πέντε προμαχῶνας ἀνέμεναν τοὺς ἐχθρούς, καὶ πλησιάζοντας τοὺς ἐκάλεσαν εἰς μάχην· δὲν ἐφρόντισαν δὲ οὐδ' ἐντὸς τουφεκοβολῆς ἀπ' ἀλλήλων νὰ στήσωσι τὸν ἓνα προμαχῶνα τοῦ ἄλλου εἰς συναρωγὴν. Οἱ Τοῦρκοι ἔπεσαν τὴν 18 ἐπὶ τὸν κεντρικὸν προμαχῶνα, ὅπου ἦσαν 100 Ἕλληνες ὑπὸ τὸν Κυριακούλην Ἀργυροκαστρίτην. Οὗτοι ὀρκισθέντες ἢ νὰ νικήσωσιν ἢ ν' ἀπολεσθῶσι, συνέδεσαν τοὺς πόδας των ἐπὶ σκοπῷ νὰ συλλυτρωθῶσιν ἢ νὰ συναποθάνωσιν· ἀλλὰ μόλις ἐκένωσαν τὰ τουφέκια καὶ οἱ ἐχθροὶ δεκαπλάσιοι αὐτῶν εἰσεπήδησαν τὸν προμαχῶνα ξιφῆρεις, καὶ κατέκοψαν ὅλους παρὰ δύο φυγόντας. Ἐφοβήθησαν τότε οἱ ἐντὸς τῶν τεσσάρων ἄλλων προμαχῶνων μὴ πάθωσιν ὅ,τι καὶ οἱ συνάδελφοί των, ἔφυγαν ἐκεῖθεν ὅλοι καὶ ἔτρεξαν νὰ κλεισθῶσιν ἐν τῷ φρουρίῳ· ἀλλ' ἔτρεξαν συγχρόνως καὶ οἱ Τοῦρκοι εἰς προκατάληψιν αὐτοῦ. Ὁ δὲ Χατσῆ-Μιχάλης, θέλων νὰ φέρῃ ἀντιπερισπασμὸν, ἔπescen εἰς τὸ ἐχθρικὸν ἱππικὸν καὶ το διεσκορπί-

σεν, ἂν καὶ τριπλάσιον, ἀλλὰ δὲν τὸ κατεδίωξε, καὶ ἦλθε καὶ οὗτος πρὸς τὴν περιμάχητον εἰσόδον τοῦ φρουρίου· ἡ δὲ σφοδρὰ αὐτόθι μάχη ἔγεινε σφοδροτέρα ἐλθόντος τοῦ ἑλληνικοῦ ἱππικοῦ καὶ προσελθόντος καὶ τοῦ τουρκικοῦ. Τόση δὲ σύγχυσις καὶ τύφλωσις ἐπῆλθεν ἐκ τοῦ καπνοῦ καὶ τοῦ κονιορτοῦ, ὥστε πολλοὶ ἐφονεύοντο ὑπὸ συμπολεμιστῶν μὴ διακρινόντων τοὺς ἐχθροὺς τῶν φίλων. Περιμάχητος ἦτον εἰσέτι ἡ εἰσόδος, ὥτε ἡκούσθησαν τουφεκισμοὶ κατὰ τὰ χωρία Πατσανὸν καὶ Καψοδάσων. Τινὲς τῶν Σφακιανῶν, μαθόντες ὅτι ὁ Μουσταφᾶς ἐκινήθη πανστρατιᾷ πρὸς τὸ Φραγκοκαστελλον, ἐφιλοτιμήθησαν νὰ τρέξωσι πρὸς βοήθειαν τῶν ἐν αὐτῷ, καὶ ἔπασαν διαρκούσης τῆς πρὸ τῆς πύλης τοῦ φρουρίου μάχης εἰς τοὺς ἐν Καψοδάσῳ καὶ Πατσανῷ ἐχθρούς. Ἡ προσβολὴ αὕτη ἀφείλκυσε πολλοὺς τῶν ἔμπροσθεν τῆς πύλης τοῦ φρουρίου μαχομένων ἐχθρῶν, καὶ τοιουτοτρόπως, προκαταλαβόντος τὸν πυλῶνα τοῦ ἀξιωματικοῦ Παλάσκα καὶ φονεύσαντος τὸν πρῶτον τοῦ ἐχθροῦ σημαιοφόρον ἐν ᾧ ἀνύψωνεν ἐπὶ τοῦ πυλῶνος τὴν σημαίαν, ἐμβῆκαν οἱ Ἕλληνες εἰς τὸ φρούριον καὶ ἐκλείσθησαν· ἀλλ' ἐπὶ τῆς μάχης ἔπαθαν μεγίστην φθοράν. 338, ἐν οἷς καὶ ὅλοι σχεδὸν οἱ ἱππεῖς, τέσσαρες ὀπλαρχηγοὶ καὶ αὐτὸς ὁ ἐν γενναίοις γενναῖος Χατσῆ-Μιχαῆλης ἐφονεύθησαν· καὶ τὸ μὲν σῶμα αὐτοῦ μεληδὸν κατέκοψαν οἱ ἐχθροί, τὴν δὲ κεφαλὴν ἔφεραν ἐνώπιον τοῦ πασᾶ· ἄλλοι τόσοι ἐχθροὶ ἐφονεύθησαν, ἐν οἷς πολλοὶ ἀξιωματικοὶ καὶ ἱππεῖς.

Ἀφ' οὗ δὲ ἔμαθαν οἱ ἐπὶ τοὺς ἐν Πατσανῷ καὶ Καψοδάσῳ ἐχθροὺς πεσόντες Σφακιανοί, ὅτι ἡσπαλίσθησαν ἐν τῷ φρουρίῳ οἱ ἐπιζήσαντες συνάδελφοί των, ἀνεχώρησαν ὀλίγοι ὄντες. Ἐσκοτώθησαν καὶ ἐξ αὐτῶν 5 καὶ ἐπληγώθησαν 13.

Τὴν ἐπαύριον δὲ τῆς μάχης ἀπέκλεισεν ὁ Μουσταφᾶς τὸ φρούριον καὶ τὸ ἐκανονοβόλει· οἱ δ' ἐν αὐτῷ ἦσαν εἰς ἄκραν ἀμηχανίαν, διότι, ἂν καὶ ἄφθονα τὰ κρέατα καὶ τὰ γεννήματα, ἦσαν δι' ἑλλειψιν ξύλων ἄχρηστα· μόνῃ ἐλπίδι σωτηρίας ἐφαινετο ἡ φυγὴ· ἀλλ' ἦσαν πολλοὶ πληγωμένοι καὶ ἀνίκανοι νὰ τρέξωσιν, οἱ δὲ ὑγιεῖς δὲν ἤθελαν νὰ τοὺς ἐγκαταλείψωσιν· ἐλυτρώθησαν ἅμως ἀπροσδοκῆτως διὰ τοῦ ἀκολούθου περιστατικοῦ.

Κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς πολιορκίας των ἔμαθεν ὁ Μουσταφᾶς, ὅτι τὰ Σφακιά ἐκινήθησαν καὶ ἔμελλαν νὰ ἐπιπέσωσι. Τούτου χάριν ἐπρόβαλε τοῖς πολιορκουμένοις ν' ἀναχωρήσωσι

διὰ θαλάσσης φέροντες τὰ ὅπλα καὶ τὰ πράγματα των, ἀλλ' ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ μὴ πολεμήσωσιν εἰς τὸ ἐξῆς ἐν Κρήτῃ· τοῖς ὑπέσχετο δὲ τροφὰς ἐπὶ τῆς μεταβιβάσεώς των. Ἀρεστοὶ ἦσαν οἱ σωτήριοι καὶ ἔντιμοι οὗτοι ὄροι· ἀλλ' ὑπὸ ποίαν ἀσφάλειαν ἔμελλαν νὰ πληρωθῶσιν; οἱ Ἕλληνες ὑπόπτευσιν ἐπιβουλὴν, ὁ δὲ Μουσταφᾶς παράβασιν τοῦ ὄρου τῆς οὐδετερότητος. Ἴδού τί συνέβη εἰς λύσιν τῶν δυσκολιῶν. Πάμπολλοι τῶν πολιορκούντων καὶ ὅλοι σχεδὸν οἱ πολιορκούμενοι ἦσαν ἠπειρωταὶ καὶ κυρίως Ἀλβανοί, ἐκεῖνοι μὲν Μωαμεθανοί, οὗτοι δὲ Χριστιανοί· ἔτυχαν καὶ τινες γνώριμοι καὶ πατρικοὶ φίλοι. Οὗτοι, ἀφ' οὗ ἐξ αἰτίας τῶν ἐν πολέμῳ συνήθων συνομιλιῶν ἀνεγνωρίσθησαν, μετέβαλαν τὴν ἔχθραν εἰς φιλίαν, ἐφιλοτιμήθησαν οἱ μὴ πάσχοντες νὰ φανῶσιν ὡφέλιμοι πρὸς τοὺς πάσχοντας, καὶ ἔσπευσαν νὰ ἐγγυηθῶσι τῷ μὲν Μουσταφᾶ τὴν ἀκριβὴ τήρησιν τοῦ ὄρου τῆς οὐδετερότητος παρὰ τῶν πολιορκουμένων, τοῖς δὲ πολιορκουμένοις τὴν πρὸς αὐτοὺς καλὴν πίστιν τοῦ Μουσταφᾶ· εἰς πίστωσιν δὲ τούτων, ἔδωκαν πολλοὶ ἑαυτοὺς ὡς ὁμήρους· ὥστε οἱ χθὲς κινδυνεύοντες νὰ θυσιασθῶσιν ὑπ' αὐτῶν, ἐπρόσφεραν αὐθόρμητοι σήμερον τὴν ζωὴν των ὑπὲρ αὐτῶν. Ὑπὸ τοιαύτας εὐτυχεῖς καὶ ἀπροσδοκῆτους περιστάσεις ἀνεχώρησαν οἱ ἔγκλειστοι τὴν 24 ὅλοι ἀβλαβεῖς, ἀνταλλάξαντες καὶ δῶρα· ἔμειναν δὲ καὶ 20 παρὰ τῷ Μουσταφᾶ. Ἡ τόσον γενναίᾳ αὐτῇ πράξει ἀπολιτεύτων ἀνθρώπων, τιμῶσα τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, θέτει τὴν ἀνεπίδεικτον ἀπλοϊκότητα ὑπεράνω τοῦ μεγαλόχου πολιτισμοῦ, καὶ ἐνθυμίζει τὰ κατὰ τὸν Γλαῦκον καὶ Διομήδην, τοὺς ἀναγνωρισθέντας ἐπὶ τῆς μάχης ὡς πατρικοὺς φίλους, καὶ τοὺς ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ μελισταγεῖς πρὸς ἀλλήλους λόγους.

« Ἐγχεσι δ' ἀλλήλων ἀλεώμεθα καὶ δι' ὁμίλου . . .

« Τεύχεα δ' ἀλλήλοις ἐπαμείφομεν, ὄφρα καὶ οἷδε

« Γινώσκιν ὅτι ξεῖνοι πατρῷοι εὐχόμεθ' εἶναι ».

Μετὰ δὲ τὰ κατὰ τὴ Φραγκοκάστελλον συμβάντα, ὁ Μουσταφᾶς ἀνατρέψας τὸ τεῖχος ἀνεχώρησε, καὶ δὲν εἰσέβηκεν εἰς τὰ Σφακιά ὡς ἐσκόπευεν· ἀλλ' οἱ Σφακιανοί, οἱ κατ' ἀρχὰς κινήθεντες εἰς ἰδίαν ἄμυναν, δυναμωθέντες ἤδη ὑπὸ τῶν Ῥιζιτῶν, τῶν Λακιωτῶν καὶ ἄλλων, καὶ συμπληρωθέντες εἰς δισχιλίους ἀπεφάσισαν νὰ κινηθῶσι πρὸς βλάβην τοῦ ἐχθροῦ καὶ κατέλαβαν τὰ στενὰ, δι' ὧν θὰ διέβαιναν ὁ Μουσταφᾶς πορευόμενος

εἰς 'Ρεθύμνην. Ἐσπευσεν οὗτος νᾶ τοὺς πληροφορήσῃ ὅτι δὲν εἶχεν ἐχθρικοὺς σκοποὺς κατ' αὐτῶν, ὅτι ἐκινήθη μόνον κατὰ τῶν ἔξωθεν εἰς διατάραξιν τοῦ τόπου ἐλθόντων, καὶ ὅτι δὲν ἐμνησικαχεῖ κατὰ τῶν ἐπιπεσόντων Σφρακιανῶν, οὓς καὶ ἡμνήστευσεν. Ἄλλ' οἱ Σφρακιανοὶ δὲν ἐδυσωπήθησαν, προσέβαλαν τὴν 25 τοὺς ὑπ' αὐτὸν τετρακισχιλίους πεζοὺς καὶ ἵππεῖς πρὸς τὰ στενὰ τῶν Χαλαρίων καὶ τοὺς ἀπώθησαν· ἐπικνήθησαν οἱ Τοῦρκοι τὴν ἐπαύριον καὶ πολλὰ παθόντες διέβησαν. Ἐκείθεν προχωροῦντες ἔφθασαν τὴν ἐφεξῆς εἰς ἄλλο δυσβατώτερον στενόν, τὸ τοῦ Κόρακος, ὅπου ἔπαθαν χεῖρονα τῶν πρώτων, ἀπεκρούσθησαν, καὶ ἀπεκλείσθησαν ἐν μέσῳ ἀνύδρου τινὸς κοιλάδος ἐστερημένοι τροφῶν. Τότε ἐκάλεσεν ὁ Μουσταφᾶς εἰς γενικὸν συμβούλιον τοὺς ἀξιωματικούς του, καὶ ἀφ' οὗ συνωμολογήθη ὅτι ἡ θέσις τοῦ στρατεύματος ἦτο δεινὴ, τοῖς εἶπεν ὅτι μίαν καὶ μόνην ἐβλεπεν ἐλπίδα σωτηρίας, νᾶ ρίψωσι κατὰ γῆς ἔμπροσθεν τῶν ἐχθρῶν τὰ πράγματά των, ὥστε, δοθέντων αὐτῶν εἰς ἀρπαγὴν, νᾶ λάβωσιν οὗτοι χαίρον καὶ διέλθωσιν. Οὕτως ἔγεινε καὶ οἱ μὲν ἐχθροὶ διήλθαν ἀκαταδίωκτοι, ἡ δὲ πολυπαθὴς Κρήτη, ἐν ᾗ ἐταλαντεύετο ἐξωτερικῶς ἡ τύχη της, ἔχασε διὰ τὴν αἰσχροκέρδειάν τινων τὸν ἰσχυρότερον παρὰ τῷ συμμαχικῷ συμβουλίῳ συνήγορόν της, τὴν παντελεῖα καταστροφῇ τῶν πολεμίων της, ἐξ ὧν 1050 ἐν τῇ δεκαπενθημέρῳ ταύτῃ ἐκστρατεῖα ἀπωλέσθησαν, 50 ἠχμαλωτίσθησαν καὶ 40 μόνον ἵπποι ἐξ ὅλου τοῦ ἱππικοῦ διεσώθησαν· ἀπωλέσθησαν δὲ καὶ 25 Χριστιανοί, καὶ ἐπληρώθησαν βαρέως τρεῖς ὀπλαρχηγοὶ των.

Κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας ἔπλεεν ὁ Μιζούλης ἐπὶ τῆς φρεγάτας πρὸς τὰ παράλια τῆς μικρᾶς Ἀσίας, καὶ τὴν 22 ἀπῆντησε μεταξὺ Μιτυλήνης καὶ τοῦ Μέλανος ἀκρωτηρίου ἐχθρικὴν κορβέτταν 28 κανονίων νεωστὶ ἐν Μιτυλήνῃ ναυπηγηθεῖσαν, καὶ ἐν δικάταρτον 22 κανονίων. Καταδιώκων τὰ πλοῖα ταῦτα τὰ ἠνάγκασε νᾶ καταφύγωσιν ὑπὸ τὴν ὑπεράσπισιν τοῦ κατὰ τὸ ρηθὲν ἀκρωτηρίου φρουρίου· τὴν δὲ 29 ἔφθασεν ἐπὶ τῇ προσκλήσει αὐτοῦ ὁ ἐν Σάμῳ Κανάρης, καὶ τὴν ἐπαύριον ἐρρίφθη εὐστόχως ἐπὶ τὴν κορβέτταν τὸ πυρπολικόν του καὶ τῇ μετέδωκε τὰς φλόγας του. Οἱ Τοῦρκοι βοηθούμενοι ὑπὸ τοῦ ἀνέμου τὰς ἐσβέσαν, ἀλλὰ πλησιάσασα ἡ φρεγάτα καὶ σφοδρῶς κανο-

νοβολήσασα ἐβύθισε καὶ τὴν κορβέτταν καὶ τὸ δικάταρτον καὶ ἔφθειρε καὶ τοὺς πλείστους τῶν πληρωμάτων αὐτῶν.

Καθ' ὃν δὲ καιρὸν ὠργανίζετο τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἑλλάδος, πανώλης ἀνεφάνη περὶ τὰ μέσα τοῦ ἀπριλίου κατὰ πρῶτον ἐν Ὑδρᾷ, μετ' ὀλίγον ἐν Σπέτσαις, καὶ μετὰ ταῦτα ἐν Πελοποννήσῳ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ καθέδρᾳ τῆς κυβερνήσεως. Ἡ πανώλης ἐθέριζεν ἐν τοῖς μεσσηνιακοῖς φρουρίοις, καὶ ἡ ἐκεῖθεν μετακόμισις ἀνταλλαγέντων αἰχμαλώτων μετέδωκε τὸ κακόν.

Μῆτος;

Διατρίβων δὲ ὁ κυβερνήτης ἐν Ναυπλίῳ, καθ' ὃν καιρὸν ἀνεφάνησαν τὰ πρῶτα συμπτώματα τοῦ μολυσμοῦ, ἐπεσεκέφθη αὐτοπροσώπως τὴν Ὑδραν καὶ τὰς Σπέτσας μὴ πατήσας γῆν, καὶ τὴν 1 μαΐου ἐπανῆλθεν εἰς Αἴγιναν· καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐκάθησεν ἐν τῇ Περειβόλᾳ εὐρὼν τὴν πόλιν ὑπὸ κάθαρσιν· μετὰ δέ τινας ἡμέρας ἀνέβη εἰς τὴν πόλιν καὶ ἀνεχώρησε τὴν 14 εἰς Πόρον ἐπὶ τοῦ ἑλληνικοῦ δικατάρτου Νέλσωνος· συνέπλευσαν δὲ καὶ ἡ γαλλικὴ φρεγάτα Ἡρα καὶ ἡ ἀγγλικὴ Δρυὰς μὴ συγκοινωνῶσαι ἐξ αἰτίας τοῦ μολυσμοῦ· χάρις δὲ εἰς τὴν ἀντίληψιν τῆς κυβερνήσεως ὁ μολυσμὸς ἐξηλείφθη ἐντὸς ὀλίγου.

Ἐν Πόρῳ δὲ διατρίβων ὁ κυβερνήτης ἔλαβε καὶ ἐκοινοποίησε τὴν ἐπίσημον ἀγγελίαν τοῦ πολέμου τῆς Ῥωσσίας κατὰ τῆς Τουρκίας· ἔλαβε συγχρόνως παρὰ τῆς αὐλῆς τῆς Ῥωσσίας καὶ ρούβλια 1,500,000 καὶ ἐπεχείρησεν ἔκτοτε τὸν διὰ θαλάσσης ἀποκλεισμόν τῆς Εὐβοίας καὶ τοῦ κόλπου τοῦ Βώλου δυναμώσας καὶ τὸν προϋπάρχοντα τῆς Ἀττικῆς.

Ἐν τούτοις, ἡ Πύλη, ἀπορρίπτουσα τὴν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος μεσιτείαν τῶν Δυνάμεων, ἐμελέτησε νὰ μεταχειρισθῇ εἰς ὑποταγὴν τῶν Ἑλλήνων τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν ὑπενεργήσασα νὰ ἐπικαλεσθῇ καὶ λάβῃ αὕτη τὴν ἄδειαν πρὸς ἐπαναγωγὴν τῶν ἀποπλανηθέντων εἰς τὴν ποιμνὴν. Εἰς πραγματοποιήσιν δὲ τῶν διαταγῶν τούτων ἀπέστειλεν ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία εἰς Ἑλλάδα τέσσαρας μητροπολίτας, τὸν Νικαίας, τὸν Χαλκιδύνος, τὸν Λαρίσσης καὶ τὸν Ἰωαννίνων, πρὸς δὲ καὶ τὸν μέγαν πρωτοσύγγελλον. Περειελθόντες οὗτοι διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος, καὶ κηρύττοντες ὅσα παρηγγέλθησαν, ἔφθασαν τὴν 21 εἰς Πόρον, καὶ τὴν ἐπιοῦσαν ἦλθαν ἐπισήμως εἰς λόγους μετὰ τοῦ κυβερνήτου, παρόντων καὶ τῶν πλοιάρχων Ἡρας καὶ Δρυάδος, προσκληθέντων ἵνα γένωσιν αὐτήκασι τῶν πρὸς τοὺς Ἕλληνας προτάσεων· ἐνεχείρισαν δὲ τῷ κυβερνήτῃ συνοδικὴν ἐπιστολὴν

νουθετοῦσαν, ἀπειλοῦσαν καὶ προτρέπουσαν εἰς ὑποταγὴν. Ἀπετείνετο δὲ ἡ ἐπιστολὴ αὕτη πρὸς τοὺς λαοὺς τῆς Ηεροπολνῆσου καὶ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου, διότι ἡ Πύλη ἐθεώρει ὡς ἤδη προσκυνήσαντας τοὺς λαοὺς τῆς στερεᾶς Ἑλλάδος. Μὴ ἔχοντες δὲ οἱ ἀπεσταλμένοι ἄλλην ἐντολὴν παρὰ τὴν ἐπίδοσιν τῆς συνοδικῆς ἐπιστολῆς, ἔλαβαν ἀπάντησιν ἀπορρίπτουσιν τὰ προτεινόμενα, ἐλέγχουσιν τὰ ἀπάνθρωπα ἔργα τοῦ σουλτάνου ὡς ἐξάψχντα τὸν ἑλληνικὸν ἀγῶνα, ἀναμιμνήσκουσιν τοῖς ὑπὲρ ἐλευθερίας ἢ θανάτου ὄρκους τῶν Ἑλλήνων καὶ λέγουσαν, ὅτι διὰ τῆς ἀγαθοποιουῦ συνθήκης τῆς συμμαχίας ἤγγιζε τὸ τέλος τῶν συμφορῶν των καὶ τὸ πλήρωμα τῶν ἐλπίδων καὶ ἐπιθυμιῶν των.

Καὶ οὕτω μὲν ἀπέβη ἡ πρὸς ὑποταγὴν ἐκ νέου τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν Πύλην διὰ τοῦ πατριαρχείου ἀπόπειρα, ἐπινοηθεῖσα εἰς διασκέδασιν τῶν εὐνοϊκῶν βουλῶν τῶν αὐλῶν καὶ εἰς ἀποφυγὴν τῆς παρεμβάσεως αὐτῶν.

Τὴν δὲ 3 ἰουνίου μετέβη ὁ κυβερνήτης εἰς Ἑλευσῖνα πρὸς Ἰούνιος ἐπιθεώρησιν τοῦ ἐκεῖ στρατοπέδου τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος, καὶ μετὰ δύο ἡμέρας ἐπανῆλθεν εἰς Πόρον, ὅπου ἦρε λαμπρὰ δείγματα τῆς πρὸς τὴν Ἑλλάδα εὐνοίας τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας, ἥτοι φράγκα 500,000 εἰς ἐνίσχυσιν τοῦ ἀγῶνος, καὶ διαβεβαιώσεις περὶ μηνιαίας εἰς τὸ ἐξῆς ἀποστολῆς ἴσης ποσότητος. Ἐπισκερθεὶς δὲ τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα ἀπεφάσισε νὰ ἐπισκεφθῇ καὶ τὸ κατὰ τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα στρατόπεδον εἰς γνῶσιν ἐκ τοῦ πλησίον τῶν ἀναγκῶν του καὶ τῆς καταστάσεως τῶν κατοίκων τοῦ μέρους ἐκείνου. Αἱ μέχρι τοῦδε περιοδαὶ τοῦ ἦσαν ὀλιγοήμεροι, καὶ ὁσάκις ἀνεχώρει δὲν καθίστα ἀναπληρωτικὴν αὐτοῦ Ἀρχὴν· ἀλλ' ἤδη, προκειμένης μακρᾶς, κατέστησεν «ἐπιτροπὴν γενικῆς διοικήσεως» παρὰ τῶν τριῶν προδούλων τοῦ πανελληνίου, τὴν ἐφωδίασε δι' ὁδηγίων, καὶ τὴν 15 ἀπέπλευσεν ἐκ Πόρου ἐπὶ τοῦ ἀγγλικοῦ δικρότου· συνέπλευσαν δὲ καὶ τὸ γαλλικόν ^ἡ δίκροτον ὁ Σκηπίων, καὶ ἡ ῥωσικὴ φρεγάτα ἡ Ἑλένη. Πρὶν δὲ ἀσπλεύσῃ, ἀπέστειλεν εἰς Κρήτην ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ Χατσῆ-Μιχάλη, ὡς ἐπιτηρητὴν μᾶλλον ἢ τοποτηρητὴν, τὸν Ῥεῖνέκον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΕ'.

Χαρακτήρ τοῦ κυβερνήτου καὶ διαγωγή αὐτοῦ ἐν Ἑλλάδι. - Αἷτια καὶ ἀρχὴ τῆς ἀντιπολιτεύσεως. - Κουντουριώται. - Τράπεζα, Νομισματοκοπεῖον καὶ Ὁρφανοτροφεῖον. - Ἑθνικὴ ἐκπαίδευσις. - Παῦσις πάσης ἀντικυβερνητικῆς ἐφημεριδογραφίας. - Διαγωγή Βιάρου, ἀδελφοῦ τοῦ κυβερνήτου, καὶ διὰδουσις ἐντεῦθεν τῆς ἀντιπολιτεύσεως.

ΜΕΓΑΛΥΝΘΕΙΣ ὁ Καποδίστριας ἐν τῇ αὐτῇ τῆς Ῥωσσίας ἐθεωρεῖτο ὅχι μόνον φίλος ἀλλὰ καὶ θιασώτης τῆς πολιτικῆς τῆς ἐν Ἑλλάδι. Εἰς μάτην, καθ' ἣν ὥραν ἐκλήθη εἰς τὴν κυβερνήσιν τοῦ τόπου τούτου, παρητήθη πάσης συντάξεως ῥωσικῆς καὶ ἀπελύθη παντὸς ῥωσικοῦ δεσμοῦ· οὐδεὶς ὑπελάμβανε τὴν διαγωγὴν του ταύτην εἰλικρινῆ· ἀλλ' ἠδίκουν τὸν ἄνδρα, διότι οἰαδῆποτε καὶ ἂν ἦτον ἡ πρὸς τὴν ῥωσικὴν αὐτὴν κλίσις του, οὐδενὸς Ἑλληνοῦ καρδιά ἦτον ἑλληνικωτέρα (α). ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος μετῆλθε τὴν ῥωσικὴν ἐπιρροήν του, καὶ ὅχι ὑπὲρ τῆς Ῥωσσίας τὴν ἑλληνικὴν Ἀρχὴν του· ἀρχηγὸς ἔθνους, καὶ ἀρχηγὸς ὅχι διὰ ῥωσικῆς ἢ ἄλλης ξένης ἐπιρροῆς οὐδὲ δι' ἐσωτερικῆς ραδιοιουργίας, ἀλλὰ διὰ τῆς αὐθορμήτου θελήσεως τοῦ ἔθνους, οὐδένα λόγον εἶχε ν' ἀσπασθῇ ξένης ἐπικρατείας συμφέροντα εἰς βλάβην τῆς πατρίδος του· ἂν δὲ ἐφκίνητο κλίνων πρὸς τὴν ῥωσικὴν αὐτὴν, ὤφειλεν αὐτῇ πολλὴν εὐγνωμοσύνην ὡς κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος, διότι καὶ πᾶσαν ὑπὲρ αὐτῆς αἵτησίαν του προθύμως ἐδέχετο, καὶ εὐμενῶς πρὸς αὐτὸν διέθεσε τὴν κυβερνήσιν τῆς Γαλλίας, καὶ τὴν ἀσπίδα τῆς ἔστησεν ἐνώπιόν του εἰς ἀντίκρουσιν τοῦ δυσμενῶς πρὸς αὐτὸν διακειμένου ἀγγλικοῦ ὑπουργείου· οὐδενὸς, ἐνὶ λόγῳ, ἐφείσθη ἡ ῥωσικὴ αὐτὴ εἰς ὑποστήριξιν τοῦ κυβερνήτου, οὐδὲν οὐδέποτε ἀπήτησε παρ' ἐκείνου ὑπὲρ ἑαυτῆς ἐν Ἑλλάδι, καὶ ἀγαθοποιὸς ἀπέβη πρὸς τὸν τόπον ἡ πρὸς αὐτὸν σχέσις τῆς. Κύριος δὲ σκοπὸς τῆς κυβερνητικῆς πορείας τοῦ Καποδιστρίου ἦτον ἡ ὑλικὴ βελ-

τίωσις τοῦ λαοῦ, διότι ταύτην ἐθεώρει βάσιν καὶ προαγωγὸν πάσης ἄλλης, καὶ ὅσον ἐφρόντιζε περὶ αὐτῆς, τόσον ὤκνει πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς διανοητικῆς. Πολλὰί ἄρεταὶ ἐκόσμου τὸν ἄνδρα· σεμνὰ ἦσαν τὰ ἦθη του, ἀκέραιος ὁ χαρακτήρ του καὶ ἀγαθὴ ἡ διαθέσις του· ἐσέβετο τὴν πάτριόν του θρησκείαν καὶ ἡγάπα νὰ προσφέρῃ πάσαν κυριακὴν καὶ πάσαν ἑορτὴν πάνδημον αἴνεσιν εἰς τὸν Θεόν· λιτός, ἀπέριτος καὶ ἀνεπίδεικτος ἦτον ὁ βίος του· χαρίεσσα καὶ εὐπρεπὴς ἡ ἰδιωτικὴ συμπεριφορὰ του καὶ πανθομολόγητος ἡ ἀριλοκέρδειά του· διέπρεψε μετὰ τῶν διπλωματῶν τοῦ καιροῦ του ὡς ὀξύνοος, φιλόπονος καὶ συνδιαλλακτικῆς· ἡ γλῶσσά του εἶχε πειθῶ καὶ ὁ κάλαμός του χάριν· ἐν ᾧ ἔθελγεν ὡς φιλομοναρχικὸς τὸν Νικύλαον, ἐγοήτευεν ὡς φιλοδημοκρατικὸς τὸν Λαφαγέτην· ὀλιγοδάπανος δὲ ἦτον ἡ ὑπὸ τὴν ἄγρυπνον κυβέρνησιν του διοίκησις τοῦ τόπου. Ἀλλ' ἡμαῦροναν τὴν λαμπρὰν ταύτην εἰκόνα τινὲς κηλίδες· ἡγάπα νὰ περιχυτολογῇ, νὰ ἐπαίρηται καὶ νὰ ὀλιγωρῇ τοὺς ἄνδρας τοῦ ἀγῶνος· καὶ τὸ ἀπρεπέστατον πάντων, τοὺς ἐχλεύαζεν εἰς ἐπήκοον αὐτῶν, ἂν καὶ γράφων πρὸς τοὺς ἄλλογενεῖς τοὺς ἐπὶ ἡνείκελ ἁμέτοχος τοῦ ἀγῶνος ἀλλὰ καρπούμενος τὰς πρώτας τιμὰς, ἤθελε νὰ κατὰβιβάσῃ τὴν δόξαν αὐτοῦ, ἵνα μὴ φαίνεται ἐν τῇ φιλοτιμίᾳ του ὀφείλων χάριν τοῖς προσενεγκοῦσιν αὐτῷ τὴν Ἀρχήν, διὸ καὶ δὲν ἔπαυε λέγων, ὅτι αὐτὸς διὰ τῆς εὐρωπαϊκῆς ὑπολήψεώς του ἀνύψωσε τὴν Ἀρχὴν κάτω κειμένην. Ὅ,τι δὲ δίκαιον ἦτο ν' ἀποδώσῃ κυρίως εἰς τὰς εὐτυχεῖς πολιτικὰς περιστάσεις, καθ' ἃς ἐκλήθη εἰς τὴν κυβέρνησιν τοῦ τόπου, τὸ ἀπέδιδεν αὐτῷ ἑσθλῶς εἰς μόνην τὴν ἰκανότητα καὶ ὑπόληψίν του· ἐπίστευεν ὅτι ἡδικοῖτο, ἂν ἡ συμμαχία καὶ ἡ Εὐρώπη δὲν τὸν ἐθεώρουν Ἑλλάδα, ἡ δὲ Ἑλλὰς λυτρωτὴν τῆς. Ἡ τοιαύτη ἔπαρσις τὸν παρέσυρεν εἰς ἄτοπα ἀνάξια τοῦ ὀρθοῦ νοός του καὶ τῆς ἀγαθῆς καρδίας του· δὲν ἐδυσκολεύετο νὰ ὀνομάσῃ αὐτὸς ἑαυτὸν παρρησιᾷ σωτῆρα τῆς Ἑλλάδος καὶ φθορεῖς τοὺς κυβερνήσαντας πρὸ αὐτοῦ κατὰ πρόσωπον αὐτῶν· καὶ τοὺς μὲν κοτσαμπασίδας ἐκάλει Τούρκους φέροντας ὄνομα Χριστιανῶν, τοὺς δὲ ὀπλαρχηγοὺς ληστές, ἀγγεῖα δὲ τοῦ σατανᾶ τοὺς Φαναριώτας καὶ μωροὺς τοὺς λογίους· μόνους τοὺς χωρικοὺς καὶ τοὺς βιομηχάνους ἐθεώρει ἀξίους τῆς ἀγάπης καὶ προστασίας του, καὶ ἔλεγεν ἀναφηνδόν, ὅτι πρὸς τὸ συμφέρον μόνων αὐτῶν ἀπέβλεπεν ἡ κυβερνήσις

του· δὲν ἐσυστέλλετο δὲ κομπορῶρημονῶν, ὅτι ἤρε τὴν Ἑλλάδα μεμονωμένην καὶ τὴν ἐσχέτισε πρὸς τὴν Εὐρώπην, ὅτι ἂν ἀνέχῃ, ἡ Ἑλλὰς ἀπώλλυτο, καὶ ὅτι δὲν θὰ εὐτύχει ὁ τόπος, ἂν δὲν ἤρχοντο ἔξωθεν ἄνθρωποι νὰ τὸν κυβερνήσωσιν, ἂν δὲν τῷ ἐδίδετο πᾶσα ἐξουσία τοῦ δεσμεῖν καὶ λύειν καὶ ἂν δὲν παρήρχετο ἡ γενεὰ τῶν ἀγωνιστῶν· φιλογενῆς δὲ καὶ φιλελευθέρους ἀρχὰς πρεσβεύων, ἤθελε νὰ κυβερνᾷ δεσποτικῶς τοὺς ὁμογενεῖς του, ἐπὶ λόγῳ ὅτι τοιοῦτον κυβερνητικὸν εἶδος ἔπρεπεν εἰς ἔθνος μεταβαῖνον ἀπὸ δουλείας εἰς ἐλευθερίαν· οὐδ' ἐπίστευεν ὅτι ὁ δεσποτισμὸς φθείρει συνήθως τὰ χρηστὰ ἤθη καὶ αὐτῶν τῶν πρὸς τὸ καλὸν τοῦ κοινοῦ δεσποζόντων· δὲν ἀνείχετο δὲ οὐδ' ἦν αὐτὸς παρέσχε μικρὰν ἐξουσίαν τοῦ πανελληνίου.

Μεθ' ἡμέρας δὲ τινὰς τῆς εἰς Ἑλλάδα ἀφίξεώς του ἐκάλεσεν εἰς Αἴγιναν ἐκ τῆς πατρίδος του τὸν πρεσβύτερον ἀδελφόν του Βιάρον, καὶ τὸν ἐπιστήθιον τοῦ Βιάρου φίλον Ἰωάννην Γιαννετᾶν, μαθητὰς τῆς σχολῆς τῆς Βενετίας, τοὺς ἐκάθισε τὴν 29 μαρτίου, ὃ ἐστὶ ἕξ ἡμέρας ἀφ' οὗ ἦλθαν, ἐν τῷ πανελληνίῳ ἐν μέσῳ τῶν πρωτίστων ἀνδρῶν τοῦ ἀγῶνος καὶ τοῖς ἔδωκεν ἐξουσίαν οἷαν οὐδενὶ ἔδωκεν ἄλλῳ, ἀναδείξας αὐτοὺς συνάμα νομοθέτας, νομοτελεστὰς καὶ ἀρχιδικαστάς· προσανέθεσε δὲ εἰς τὸν Βιάρον καὶ τὴν ἔκτακτον ἐπιτροπείαν τῶν δυτικῶν Σποράδων, ἐν αἷς ἡ ἔδρα τῆς κυβερνήσεως, Αἴγινα· ἀπερχόμενος δὲ εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα τὸν κατέστησε καὶ τοποτηρητὴν τοῦ ἐπὶ τοῦ τμήματος τῶν πολεμικῶν προβούλου διατρίβοντος ἐν Αἰγίνῃ ὑπὸ κάθαρσιν, καὶ γραμματέα, ἥτοι ὁδηγὸν τῆς ἐπιτροπῆς τῆς γενικῆς κυβερνήσεως. Οἱ ἀπολίτευτοι οὗτοι διορισμοί, οὓς διεδέχθησαν ἄλλοι τοιοῦτοι, καὶ οἱ ἀπρεπεῖς περὶ τῶν ἀγωνιστῶν λόγοι τοῦ κυβερνήτου ἐπλήγωσαν τὴν φιλοτιμίαν πολλῶν, μετέβαλαν εἰς δυσμενῆ τὴν πρὸς αὐτὸν εὐμενῆ διαθέσιν των καὶ ἐψύχραναν καὶ αὐτοὺς τοὺς φιλοκυβερνητικούς.

Περιεφέρετο ἐν Ἑλλάδι Ἰρλανδὸς τις Στίβενσων γεωπόνος. Τοῦτον διέταξεν ὁ κυβερνήτης νὰ φυτεύσῃ γεώμηλα, τῷ ἐχορήγησε τὰ εἰς τοῦτο ἀναγκαῖα καὶ τῷ ἔδωκεν ἄδειαν νὰ ἐκλέξῃ κατάλληλον γῆν εἰς φυτείαν. Κατὰ περίστασιν ἡ ἐκλογὴ τοῦ Στίβενσῶνος ἔπεσεν ἐπὶ τὸν ἀντικρὺ τοῦ Πόρου ἀγρὸν τῆς Ἀπαθείας. Ὁ ἀγρὸς οὗτος ἡγοράσθη τὸ 1825 παρὰ τῶν Κουντουριωτῶν, καὶ ἦτον ἐξ ὧν τὴν ἀγορὰν ἠκώρυσεν ἡ συνέλευσις

τῆς Ἐπιδύρου, ἀλλ' ἐπὶ ἀποζημιώσῃ τῶν ἀγορασάντων αὐ-
 τούς· ἐπειδὴ δὲ αἱ μετὰ ταῦτα κυβερνήσεις δὲν εἶχαν πῶς ν'
 ἀποζημιώσωσι τοὺς ἀγοραστάς, τοῖς ἄφησαν τὴν ἀποκάρπωσιν
 αὐτῶν. Ἐδύνχτο ὁ κυβερνήτης κατὰ τὸ ἐθνικὸν ψήφισμα ν'
 ἀφαίρεσθ τὸν ἄγρον τοῦτον ἀπὸ τῆς κυριότητος τῶν Κουντου-
 ριωτῶν, ἀλλ' ὥφειλε κατὰ τὴν ἔννοιαν αὐτοῦ τοῦ ψηφίσματος
 συγχρόνως νὰ τοὺς ἀποζημιώσῃ, καὶ ὁμως ὁ ἄγρος ἀφηρέθη,
 μήτε ἀποζημιωθέντων μηδὲ καὶ εἰδοποιηθέντων τῶν κατόχων,
 ὡς ἂν δὲν ἦσαν πάμπολλοι ἄλλοι ἐθνικοὶ ἄγροὶ ἐπίσης ἐπιτή-
 δειοὶ εἰς φυτεῖαν. Οἱ Κουντουριῶται, οὓς ἀγενῶς ὁ κυβερνήτης
 ἔτρωσε, δὲν ἀνῆκαν εἰς τὰς τάξεις τῶν κοτσαμπασίδων, τῶν
 Φαναριωτῶν, τῶν ὀπλαρχηγῶν ἢ τῶν λογίων, οὓς τόσον ἀπε-
 στρέφετο ὁ κυβερνήτης· ἦσαν ἔμποροι, οἵτινες καθήμενοι ἐπὶ
 πέτρας ἀγόνου ἐπλούτησαν, πολλοὺς ἀγαθοποιοῦντες καὶ μη-
 δέναι ἀδικοῦντες, καὶ ἐδαπάνησαν ἐπ' ὠφελείᾳ τῆς πατρίδος
 ὅλην σχεδὸν τὴν πλουσίαν περιουσίαν των μοχθήσαντες ἀκα-
 μάτως καὶ ριψοκινδυνεύσαντες διὰ τὴν σωτηρίαν της. Διαφε-
 ρόντως καὶ ἐπαξίως ἐτιμᾶτο παρὰ πάντων ὁ πρεσβύτερος τῶν
 δύο ἀδελφῶν Λάζαρος· εἶχε νοῦν ὑγιᾶ, καρδίαν γενναίαν καὶ
 μέγιστον ζῆλον ὑπὲρ τῆς εὐοδώσεως τοῦ ἐθνικοῦ σκοποῦ· ἐ-
 δραῖος στύλος ἐφάνη τῆς πολλάκις διατραρχθείσης καὶ δεινο-
 παθοῦσης Ὑδρας ἀπαξ μόνον ὀκλάσας, ἀλλὰ καὶ τότε ὠφελή-
 σας μᾶλλον τὸ κοινὸν ἢ βλάβας· καὶ ἐπὶ ἐθνικῶν συνελεύσεων
 καὶ ἐπὶ ἐθνικῶν βουλῶν ἐκλήθη, συναινούτων καὶ αὐτῶν τῶν
 ἀντιπάλων του, εἰς τὴν ὑπερτάτην Ἀρχὴν τοῦ ἔθνους, καὶ
 πάντοτε τὴν ἀπεποιήθη· στασιαζούσης ποτὲ τῆς πρωτευούσης,
 ἀναγκαῖον ἐθεώρησαν οἱ ἐν τοῖς πράγμασι νὰ τὸν φέρωσιν ἐκεῖ
 πρὸς καθησύχασιν τοῦ λαοῦ· « ὅλοι οἱ Ἕλληνες », τῷ εἶπαν οἱ
 πρὸς αὐτὸν σταλέντες, « σὲ ὑπολήπτονται ἀκούοντές σε, καὶ
 » τὰ μέγιστα θὰ ἐνθουσιασθοῦν ἰδόντες σε ». « Ἄν οὕτως ἔχῃ », ἀπεκρίθη ὁ Λάζαρος, « κάλλιον νὰ μὴ μὲ ἴδωσι ». Κατετάρα-
 ξεν, ὡς εἶδαμεν, καὶ ἀπήλπισε τὴν Ἑλλάδα ὅλην ἢ πτωῖσις
 τοῦ Μεσολογγίου, καὶ ἐπανελθὼν ἐκεῖθεν εἰς τὰ μεσσηνιακὰ
 φρούρια ὁ Ἰβραήμης, ἐσχόπευε νὰ πλεύσῃ πανστρατιᾶ εἰς κα-
 ταστροφὴν τῆς Ὑδρας. Ἐκλονίσθησαν καὶ αὐτοὶ οἱ ἀκλόνητοι
 Ὑδραῖοι, καὶ φοβηθέντες μὴ πάθωσιν ὅσα οἱ συναδέλφοι των
 Ψαριανοί, συνῆλθαν παμπληθεὶ ἐκτὸς τῆς πόλεως εἰς σύσχεψιν
 πρὸς ἐγκατάλειψιν τῆς γῆς των, ὡς μὴ δυνάμενοι νὰ τὴν προ-

φυλάξωσιν ἀπὸ τῆς ἐπαπειλουμένης ἀλώσεως. Ἄλλ', ἀναστὰς ὁ Λάζαρος, ὁ θεωρῶν τὸν διασκορπισμὸν τῆς Ὑδρας ἀπώλειαν ὅλης τῆς Ἑλλάδος, εἶπε « Κάμετε, ἀδελφοί, ὅ,τι προαιρεῖσθε. » ἐγώ, ὁ ἀδελφός μου, καὶ οἱ σὺν ἡμῖν θ' ἀποθάνωμεν ὅπου » ἐγεννήθημεν ». « Καὶ ἡμεῖς, καὶ ἡμεῖς », ἐκραύγασαν ἐνθουσιῶντες ἐπὶ τοῖς λόγοις τούτοις οἱ ἡκροαταί. Τοιοῦτοι ἦσαν οἱ ἄνδρες, οὓς ἐπεριφρόνησεν ὁ Καποδίστριας ἐν τῷ ἀξιομέμπτῳ κατὰ τῶν ἀνδρῶν τοῦ ἀγῶνος παρξυσμῷ του· τοιαύτη δὲ πρὸς τοιούτους πολίτας διαγωγὴ ὑπέθρεψε τὴν ἀντιπολίτευσιν καὶ ἠνάγκασε τοὺς Κουντουριώτας νὰ γένωσιν ἀρχηγοὶ αὐτῆς.

Ἐκείναις ταῖς ἡμέραις ἐκόπη τὸ πρῶτον ἐν Ἑλλάδι ἐθνικὸν νόμισμα, καθ' ἣν περίστασιν ἐφανερώθη ἡ οἴησις τοῦ κυβερνήτου καὶ ἡ πρὸς τὰ ἐθνικὰ ψηφίσματα ἀδικαιολόγητος ὀλιγώρησις. Ἠγόρασεν ἐν Μάλτᾳ καὶ μετέφερεν εἰς Αἰγιναν νομισματοκόπον μηχανὴν κειμένην ἄχρηστον ἐκεῖ ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῶν Ἰπποτῶν· ἔκοψε δὲ δι' αὐτῆς νόμισμα ἀργυροῦν καὶ χαλκοῦν, ἀμφοτέρα φέροντα φοίνικα ὡς σύμβολον, τὸ δὲ ἀργυροῦν φέρον καὶ τὸ ὄνομα τοῦ φοίνικος· δὲν ἀνέστησε δὲ τὸν φοίνικα εἰς μνήμην τῆς ἐταιρίας, διότι εἶδαμεν ὅτι τὴν κατεφρόνει καὶ τὴν ἀπεστρέφετο, ἀλλ' ἤθελε δι' αὐτοῦ νὰ ὑποδείξῃ, ὅτι, πεσοῦσα ἡ Ἑλλὰς ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως, ἐξανίστατο ἐπὶ τῶν ζωοποιῶν ἡμερῶν του. Τὸ αὐτὸ σύμβολον ἔβαλε καὶ ἐπὶ τῶν σημαιῶν, ἃς ἐπρόσφερεν, ὡς εἶπαμεν, ἐν Τροιζήνι τῷ στρατῷ, ἃν καὶ κατηργήθη ἐπισήμως ἐπὶ τῆς πρώτης ἐθνικῆς συνελεύσεως ὡς σύμβολον τῆς φιλικῆς ἐταιρίας, ἀντικατασταθὲν ὑπὸ τοῦ τῆς Ἀθηνᾶς τοῦ ἔκτοτε καὶ μέχρις οὗ ἦλθεν ὁ Καποδίστριας ἐν χρήσει.

Ὀλίγα χρήματα ἀλλὰ πολλὰς περὶ χρημάτων ἐλπίδας ἔφε-
 ρεν ὁ κυβερνήτης εἰς τὴν Ἑλλάδα. Αἱ ἐλπίδες ἐν μέρει δὲν ἐψεύσθησαν· ἀλλ' ἡ τακτοποιηθεῖσα ὑπηρεσία ἀπῆτει εἰς δια-
 τήρησίν της ἱκανὰ καὶ ἐπὶ χεῖρας. Εἰς θεραπείαν τῆς ἀνάγκης ταύτης ἐκάλεσε τοὺς Ἑλληνας εἰς δανεισμὸν ἐπὶ τόκῳ συστή-
 σας τράπεζαν καὶ προικίσας αὐτὴν δι' ἐθνικῶν κτημάτων πρὸς ἀσφάλειαν τῶν δανειστῶν. Ἄλλ' ἡ τράπεζα αὕτη ἦτο τράπεζα κατ' ὄνομα, ὡς μὴ μετερχομένη τραπεζικὰ ἔργα, καὶ κατ' οὐ-
 σίαν ταμεῖον εἰς χρῆσιν τῆς ὑπηρεσίας· ἃν δὲ καὶ ἐξηντλήθη-
 σαν οἱ Ἕλληνες ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως, δὲν ἐκώφευσαν εἰς τὴν
 κλῆσιν.

Προσδοκῶν ὁ κυβερνήτης τὴν βελτίωσιν τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους ἐκ τῆς ἐπερχομένης γενεᾶς, ὡς ἐκφυλισθείσης τῆς ἐνεστώσης ὑπὸ τὴν διττήν, ὡς ἔλεγε, διαφθορὰν τῆς τουρκοκρατίας καὶ τῆς ἐπαναστάσεως, δὲν παρημέλησεν ἐν μέσῳ τῶν πολυειδῶν τοῦ κυβερνητικῶν φροντίδων ν' ἀναθρέψῃ χρηστοθήως καὶ θρησκευτικῶς τὴν ἀνισταμένην γενεάν καθ' ὅσον ἐδύνατο, καὶ συνήθροισεν εἰς Αἰγίαν πάμπολλα παῖδιά, τὰ πλεῖστα ὀρφανά, περιφερόμενα τῇδε κάκεισε ἄπορα καὶ ἄστεγα, πολλὰ δὲ παρακολουθοῦντα τὰ στρατεύματα ὡς ψυχουιοὶ τῶν ἀρχηγῶν· καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν τὰ ἐγκατέστησεν ἐν προσωρινῷ σχολείῳ, μετὰ ταῦτα δὲ ἐν ἐπὶ τούτῳ ἀνεγεθέντι εὐρυχώρῳ ὀρφανοτροφείῳ. Τὰ πλούσια ἐλέη τῶν ὁμοθρήσκων Ῥώσσω, καὶ ὀλίγα ἄλλων δοθέντα τῷ κυβερνήτῃ ἐχρησίμευσαν εἰς οἰκοδομὴν τοῦ καταστήματος τούτου καὶ εἰς διατροφὴν καὶ ἐκπαίδευσιν τῶν ὀρφανῶν· ἀλλ' ἀξιοσημείωτον τὸ εἰσαχθὲν ἐν πρώτοις εἰς τὸ ὀρφανοτροφεῖον καὶ μετὰ ταῦτα εἰς ὅλην τὴν ἐπικράτειαν σύστημα τῆς ἐκπαιδεύσεως. Ἐφφρῶνι ὁ κυβερνήτης ὅτι ἡ μεγάλη μάθησις ἦτο μεγάλη πληγὴ τῆς κοινωνίας, καὶ ὅτι ἡ μικρὰ καὶ θρησκευτικὴ συνετέλει μόνη εἰς τὴν εὐδαιμονίαν τῆς. Ἐπὶ τῇ βάσει ταύτῃ ἐθεμελίωσε τὸν περὶ ἐκπαιδεύσεως τοῦ ἔθνους γενικὸν ὀργανισμόν· σύστασιν πανεπιστημίου δὲν ἤθελεν, ἀλλὰ κεντρικοῦ σχολείου ἐν Αἰγίνῃ, θεολογικοῦ ἐν Πόρῳ, στρατιωτικοῦ ἐν Ναυπλίῳ, νομικοῦ ἐν Ἀθήναις, καὶ ναυτικοῦ ἐν Ὑδρᾷ· ἤθελε δὲ νὰ διδάσκωσι τὰ τῇδε κάκεισε ταῦτα σχολεῖα ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐπίβλεψιν τῆς κυβερνήσεώς του.

Τοιοῦτος τρόπος ἐθνικῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ τοιοῦτον εἶδος κυβερνήσεως δὲν εὗρισκαν ὑποστήριξιν παρὰ τῇ ἐν Ἑλλάδι πανελευθέρᾳ ἐφημεριδογραφίᾳ. Ἀνέπαφος διετεθεῖτο ἐξ ἀρχῆς τῆς ἐπαναστάσεως ἡ ἐλευθερία τοῦ τύπου, οἰασδήποτε μεταβολὰς καὶ ἂν ἔπαθεν ἡ πολιτικὴ τῆς Ἑλλάδος, ὅσα πάθη καὶ ἂν ἐξῆψαν οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι καὶ ὅσαι ἐθνικαὶ συνελεύσεις καὶ ἂν συνεκροτήθησαν· καί, τοῦ κυβερνήτου ἐλθόντος, οὐδὲν οὐδέ τότε ἐνομοθετήθη ἢ διετάχθη κατ' αὐτῆς, ἀλλὰ παρελύθη ἡ ἐφημεριδογραφία. Ἡ τυπογραφία τοῦ Μεσολογγίου, ὅθεν ἐξεδίδοντο τὰ Χρονικά, εἶχε ταφῇ ὑπὸ τὰ ἐρείπια τῆς πόλεως ἐκείνης· ἐπὶ τῆς κυριεύσεως τῶν Ἀθηνῶν εἶχε διασκορπισθῇ καὶ ἡ ἐκεῖ, ὥστε καθ' ὃν καιρὸν ἔφθασεν ὁ κυβερνήτης, ὑπῆρχαν ἐν τῇ Ἑλλάδι μόνον τρεῖς τυπογραφίαι· δύο ἑλληνικαὶ ἐκδίδουσαι

ἡ μὲν ἐν Αἰγίνῃ τὴν γενικὴν ἐφημερίδα τῆς Ἑλλάδος, ἡ δὲ ἐν Ὑδρᾷ τὸν Ἀνεξάρτητον, καὶ τις γαλλικὴ ἐκδίδουσα τὴν Μέλισσαν. Αἱ δύο ἐν Ὑδρᾷ ἐφημερίδες, ἐλθόντος τοῦ κυβερνήτου, μετετέθησαν εἰς Αἰγίνα, καὶ ἡ μὲν Μέλισσα ἔγεινε κυβερνητικὴ, ὁ δὲ Ἀνεξάρτητος, ὁ ἀντιπολιτευόμενος τὴν κυβερνήσιν, ἔπαυσε μετ' ὀλίγον· ἐξεδίδετο δὲ ἑλληνιστὶ μόνῃ ἡ γενικὴ ἐφημερίς τῆς Ἑλλάδος· ἀλλ' ὁ ἐκδότης αὐτῆς διετάχθη παρὰ τοῦ κυβερνήτου νὰ ἐκδίδῃ μόνον ὅ,τι ἐνέκρινε προηγουμένως ὁ ἀδελφός του Βιάρος· ὥστε οὐδὲν ἐγράφετο ἔκτοτε ἀντικυβερνητικόν (6). Ἀπηγόρευσε ῥητῶς ἡ ἐν Τροιζήνι συνέλευσις πᾶσαν κατὰ τόπους πολιτογράφησιν καὶ ἀνέθηκε τὸ δικαίωμα εἰς μόνην τὴν βουλὴν καὶ τὴν κυβερνήσιν· ἀλλὰ τοιαῦται ἐγένοντο ὑπὲρ τοῦ Βιάρου, τοῦ Γιαννετᾶ, τοῦ Ἐυδέκου, τοῦ Ρίζου καὶ αὐτοῦ τοῦ κυβερνήτου. Ὁ κυβερνήτης, ὡς φύλαξ καὶ ἐκτελεστὴς τῶν νόμων, ὥφειλε ν' ἀποδοκιμάσῃ τὰ παρὰ νόμον πραπτόμενα ἀφορῶντα μάλιστα αὐτὸν καὶ τοὺς περὶ αὐτόν, καὶ ὁμῶς τὰ ἐνέκρινε. Τοιαύτη πολιτικὴ πορεία ἐφόβισε τὸ κοινὸν ὡς φανερᾷ τείνουσα εἰς τὸ αὐθαίρετον. Οὕτω διατεθειμένα τὰ πνεύματα ἡ διαγωγὴ τοῦ Βιάρου ἐπὶ τῶν ἐξῆς περιστάσεων τὰ παρώργισε κατὰ τῆς κυβερνήσεως ἔτι μᾶλλον καὶ ἐκραταίωσε τὴν ἀντιπολίτευσιν.

Ἀναφνείστης τῆς πανώλους, ἐσύστησεν ὁ ἀνὴρ οὗτος αὐθαίρετως ὑγειονομεῖα ἐντὸς τοῦ τμήματός του μὴ προϋπάρξαντα ἐν Ἑλλάδι· ἐπὶ λόγῳ δὲ καθάρσεως διέταξε τὰ γράμματα ν' ἀνοίγωνται καὶ νὰ καπνίζωνται· ἀλλὰ παρήγγειλε καὶ νὰ ἀναγινώσκωνται, καὶ νὰ ἀναφέρεται πρὸς αὐτόν ὅ,τι ἐν αὐτοῖς λόγου ἄξιον, διότι τὸν ἀνησύχαζεν ἡ μὴ ὑποκρυπτομένη κατὰ τῆς κυβερνήσεως τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ ἀντιπολίτευσις. Ὁ καταλαβὼν τὸν ἄνδρα τοῦτον φόβος, βλέποντα συνωμοσίας ὅπου συνωμοσίαι δὲν ὑπῆρχαν, καὶ φόβητρα ὅπου οὐδὲν τὸ φοβοῦν, τὸν παρῆσυρε καὶ εἰς ἄλλα ἀτυπήματα βαρύτερα καὶ ἀναιδέστερα. Ὑποπτεύσας ὅτι ὁ Τάτσης Μαγγίνας, μέλος τοῦ πανελληνίου, ἐρῶδιούργει κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ του, διέταξε καὶ συνέλαβαν τὸν γραμματοφόρον του, ἐν ᾧ ἐξήρχετο τῆς Αἰγίνης, καὶ ἀφῆρσαν παρρησίᾳ τὰ γράμματά του· ἀλλὰ τὰ γράμματα τῆς συνωμοσίας ἐφάνησαν ἐπὶ τῇ ἀναγνώσει γράμματα ἀπλᾶ στελλόμενα παρ' ἀνδρὸς πρὸς σύμβιον. Συνέλαβαν οἱ ὑπάλληλοί του καὶ τὸν Δῆμον Κανελόπουλον μεταδαινόντα ἐξ Αἰγίνης εἰς Πελοπόννησον, καὶ

τὸν ἐψηλάφισαν εἰς εὐρεσιν ὑπόπτων γραμμάτων, ἀλλ' οὐδὲν ἤυραν. Ἐξ αἰτίας τῶν ἀθεμίτων τούτων πράξεων κατεβόων ἔτι μᾶλλον πᾶμπολλοὶ τῶν ἐν Αἰγίνῃ διεκρίνοντο δὲ ὁ Μιλκήτης, μέλος τῆς πρώην ἀντικυβερνητικῆς ἐπιτροπῆς, καὶ ὁ συγγενὴς αὐτοῦ Βρατσάνος. Ὁ Βιάρος, εὕρισκόμενος κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας ἐν Ὑδρᾷ καὶ εἰδοποιηθεὶς, ἐπέστρεψεν ἀπροσδοκῆτως εἰς Αἰγιναν τὸ ἑσπέρως, ἐπρόσταξε καὶ ἐπάτησαν τὴν νύκτα τὰς οἰκίας τῶν δύο τούτων πολιτῶν, τοὺς ἀπέσπασαν ἀπὸ τῶν συνεύνων αὐτῶν, τοὺς μετέφεραν εἰς Πόρον, ἐκεῖθεν εἰς Ναύπλιον καὶ τοὺς ἔρριψαν εἰς τὸν θαλασσοπούργον, χωρὶς νὰ τοὺς εἰδοποιήσωσι διατὶ τοὺς ἐτιμώρουν. Ἄν καὶ ἡ ἐπικράτεια δὲν ἔπαθεν ὅσα δεινὰ τὸ θανατικὸν ἠπεῖλει, αἱ ἐν Αἰγίνῃ ὑγειονομικαὶ διατάξεις, αὐστηρότεραι ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ γενόμεναι δι' ὃν προσείπαμεν πολιτικὸν σκοπὸν, καὶ ὅχι διὰ τὸν φόβον τοῦ θανατικοῦ, ὅστις ὀλιγόσπευε καθ' ἡμέραν, κατέθλιβαν τὸν λαόν· τὸν κατέθλιβε δὲ ἰδίως ὁ βαρὺς καὶ ἀνεπιεικὴς τρόπος τοῦ ἐπιστάτου τοῦ ὑγειονομείου Αἰγίνης. Ἐξ αἰτίας τούτου 150 φιλήσυχοι πολῖται, ἐν οἷς καὶ τινες τῶν προκρίτων τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος, ὑπέγραψαν καὶ ἔστειλαν ἀναφορὰν πρὸς τὸν ἐν Πόρῳ τότε διατρίβοντα Βιάρον, μεμφόμενοι τὸν τρόπον τοῦ ἐπιστάτου. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐκλήθησαν οἱ ἐγκριτώτεροι τῶν ὑπογραψάντων εἰς τὸ διοικητήριον τῆς Αἰγίνης ὅπως λάβωσιν ἀπάντησιν· τοῖς ἔδειξεν ὁ γραμματεὺς τοῦ διοικητηρίου τὴν ἀναφορὰν τῶν, καὶ ἀφ' οὗ τοὺς ἠρώτησε καὶ ἤκουσεν ὅτι ἦτον ἡ αὐτή, τοῖς ἀνήγγειλεν, ὅτι διετάχθη παρὰ τοῦ ἐκτάκτου ἐπιτρόπου νὰ τὴν καύσῃ ἐνώπιον αὐτῶν, καὶ ἀνάψας λύχνον τὴν ἔκαυσεν. Ἰδοὺ πῶς ἐθεώρει ὁ Βιάρος τὸ δικαίωμα τοῦ ἀναφέρεσθαι, δικαίωμα ἐν χρήσει καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα καὶ ὑπ' αὐτὸν τὸν Τουρκικὸν ζυγόν.

Ὁ ἐκτακτος οὗτος ἐπίτροπος ὑπερέβη καὶ ὡς πρὸς ἄλλα τὰ ὅρια πάσης πολιτικῆς αἰδοῦς, καὶ ἠθέλησε νὰ στήσῃ τὴν θέλησίν του ὑπεράνω ὅχι μόνον τῶν ὑπαρχόντων νόμων, ἀλλὰ τῆς θελήσεως καὶ αὐτοῦ τοῦ δοτῆρος τῆς ἐξουσίας τοῦ ἀδελφοῦ του. Βαρεῖς ἦσαν οἱ τόκοι ἐν Ἑλλάδι διὰ τὴν σπάνιν τῶν χρημάτων καὶ τὴν ἑλλειψιν τῆς περὶ ἀποδόσεως τῶν δανείων ἀσφαλείας. Ὁ κυβερνήτης παρήνεσε τὴν μετρίασιν αὐτῶν, ἀλλ' ὁ ἀδελφὸς του ἐκήρυξε δι' ἐγκυκλίου τοῦ ἐντὸς τοῦ τμήματός του ταῦτα. «Ὁ κυβερνήτης παρήνεσε τὴν μετρίασιν τοῦ

» τόκου· ἐγὼ ἀναγκάζομαι ὀριστικῶς νὰ τὸ ἀποφασίσω, ἵνα
 » πρὸς πᾶσα ἀμφιβολία εἰς τὸ θεμιτὸν καὶ ἀθέμιτον περὶ
 » τούτου» (γ). Ὁ αὐτοχειροτόνητος οὗτος νομοθέτης ἐψήφισε
 καὶ ποινὴν τῆς παραβάσεως τῆς διαταγῆς τοῦ τὴν δήμευσιν τοῦ
 κεφαλαίου, καὶ ἔδωκε τῷ αὐθαιρέτῳ τούτῳ νόμῳ καὶ ὑπερθε-
 νεργὸν δύναμιν θέσας ὑπὸ τὸν αὐτὸν κανονισμόν καὶ τὴν αὐτὴν
 ποινὴν καὶ αὐτὰ τοῦ παρελθόντος καιροῦ τὰ συναλλάγματα.
 Ἐδίδασκε δέ, κατὰ τὸ «πίστευε καὶ μὴ ἐρεύνα», τυφλὴν ὑπα-
 κοὴν εἰς ὅσα οἱ πολῖται διείαττοντο. «Μὴ ἐξετάζετε» (δ),
 ἔγραφε πρὸς τοὺς κατοίκους τῆς "Υδρας, «τὰς πράξεις τῆς
 » κυβερνήσεως, οὔτε κρίνατε αὐτάς, διότι αὕτη ἡ ἐξέτασις καὶ
 » αὕτη ἡ κρίσις δύναται νὰ σᾶς φέρῃ εἰς λάθος, τοῦ ὁποίου τὰ
 » ἀποτελέσματα εἶναι εἰς ζημίαν σας».

Γενικὴν δικαίῳ τῷ λόγῳ κατακραυγὴν ἐκίνησε καθ' ὅλον τὸ
 τμήμα τῶν βορείων Σποράδων τοιαύτη πολιτικὴ παραφροσύνη·
 ἦσαν καὶ τινες νεήλυδες Ἕλληνες ἐν Αἰγίνῃ κατακραυγάζον-
 τες. Μὴ δυνάμενος ὁ Βιάρος νὰ παιδεύσῃ ὅλους τοὺς μεμφο-
 μένους τὰς πράξεις του καὶ τοὺς λόγους του, ἠθέλησε νὰ ρίψῃ
 τὴν ὀργὴν του μόνον ἐπὶ τοὺς νεήλυδας καταδικάσας αὐτοὺς
 νὰ θεωρῶνται ὑπὸ τῆς ἀστυνομίας τῆς Αἰγίνης ὡς ἀλλοε-
 θνεῖς· ἀλλ' εἴτε ἐκ προθέσεως εἴτε ἀσκόπως συμπρέλαθεν εἰς
 τὴν διαταγὴν ὑπὸ τὴν κατηγορίαν τῆς ἀλλοεθνίας ὅλους τοὺς
 μὴ γεννηθέντας ἐντὸς τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος ὁμογενεῖς (ε). Μυ-
 ριάδες μὴ γεννηθέντων ἐν αὐτῇ ἔπαθον καὶ συνηγωνίσθησαν
 ὑπὲρ τῆς λυτρώσεως τῆς κοινῆς πατρίδος, καὶ ὅλοι οὗτοι ισό-
 νομοι καὶ ισότιμοι τῶν ἐν αὐτῇ γεννηθέντων δικαίῳ τῷ λόγῳ
 ἐλογίσθησαν, καὶ πολλοὶ εἰς τὰς πρώτας ἑδρας τοῦ κράτους
 ἐκάθησαν. Ἡ κατὰ τὴν ρηθεῖσιν δὲ διαταγὴν ἀλλοεθνία αὐ-
 τῶν τόσον ἠρέθισεν, ὥστε ὁ διοικητὴς ἠναγκάσθη εἰς θεραπείαν
 τοῦ κακοῦ νὰ τροπολογήσῃ ἀφ' ἐαυτοῦ τὴν διαταγὴν καὶ νὰ
 κηρύξῃ ὅτι « μὴ αὐτόχθονες ὁμογενεῖς τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος
 » ἐνοοῦντο ὅσοι μὴ γεννηθέντες ἐν αὐτῇ ἔζων εἰσέτι ὑπὸ ξένην
 » ἐξουσίαν, ὅσοι ἐξ αὐτῶν δὲν ἦλθον εἰς τὴν Ἑλλάδα εἰμὴ πρὸ
 » ὀλίγου καὶ δι' ἴδικ συμφέροντα καὶ ὑποθέσεις, καὶ ὅσοι δὲν
 » ἔπαθον ἢ καὶ δὲν συνηγωνίσθησαν μετὰ τῶν λοιπῶν Ἑλλή-
 » νων τὸν ἱερὸν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀγῶνα ».

Ἐνεργῶν ὁ ἔκτακτος ἐπίτροπος ὡς αὐτοκέφαλος δυνάστης
 τοῦ τμήματός του, ἐξώκειλε καὶ εἰς ἄλλα· κατήργησε τοὺς δη-

μογέροντας οὓς ἤρε, καὶ διώρισε νέους· ἀλλὰ ἔπαυσε καὶ αὐτοὺς μετ' ὀλίγον μὴ ζητήσας καὶ προηγουμένως τὴν ἀδειαν τοῦ κυβερνήτου καὶ ἐκάλεσε τοὺς δημότας εἰς ἐκλογὴν ἄλλων. Φοβούμενος δέ, ὡς ἔλεγε, τὰς ἀντενεργείας τῶν ἀποβληθέντων ἤρε προφυλακτικὸν τρόπον τὴν φυλάκισιν αὐτῶν, διακοῦσης τῆς νέας ἐκλογῆς· συστήσας δὲ τὰς δημογεροντίας ἐντὸς τοῦ τμήματός του ἔδωκεν εἰς ὃν ἀνέθεσε τὰ τοῦ εἰρηνοδίκου δημογέροντα καὶ ἓνα ἐμπειρότερον ἐκείνου ὡς συνειρηνοδίκην διὰ τὴν περὶ τὰ δικαστικὰ ἀνικανότητα τῶν δημογερόντων. Παρὰ τὴν διάταξιν ἦτον ἡ προσθήκη αὕτη καὶ εἰς οὐδὲν ἄλλο τμήμα εἰσῆχθη· ἀλλ' ὁ Βιάρος, ἀκράτητος εἰς τὰς πολιτικὰς παρεκτροπὰς του, ἐξέτεινε κατ' ὀλίγον τόσῳ τὰς δυνάμεις τοῦ προσθέτου τούτου εἰρηνοδίκου, ὥστε ἐτύλμησε νὰ συστήσῃ αὐτεξουσίως ἐν Αἰγίνῃ δικαστήριον καὶ νὰ ἐνθρονίσῃ ἐπὶ τοῦ δικαστηρίου του ἓνα καὶ μόνον δικαστήν, τὸν πρόσθετον τοῦτον εἰρηνοδίκην. Ὁ δικαστὴς οὗτος ἐδέχετο ὅσας πολιτικὰς καὶ ἐγκληματικὰς ἀγωγὰς τῷ συνίστα ὁ ἔκτακτος ἐπίτροπος, καὶ τὰς ἐδίκαζεν ἔχων ὁδηγὸν τὰς περὶ δικαστηρίων γενικὰς διατάξεις· ἐπεκτείνων δὲ τὴν δυνάμιν του καὶ εἰς αὐτὰς τὰς πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως διαφοράς, ἐφυλάκισε τὸν Ἰωάννην Φίλωνος, ἓνα τῶν ἀρχόντων τῆς Λεβωδείας, ὡς μὴ θελήσαντα κατὰ τὴν ἀπόφασίν του ν' ἀποτίσῃ τῷ ἀρχιεπισκόπῳ Πορφύρῳ παλκιὸν τι χρέος. Ὅ,τι ἐνηργεῖτο παρὰ τοῦ ἐν Αἰγίνῃ δικαστηρίου, ἐνηργεῖτο ἐπίσης καὶ παρὰ δικαστηρίων τοῦ αὐτοῦ χαρακτῆρος συστηθέντων ἀλλαχοῦ τοῦ τμήματός του. Τὸ δικαστήριον τῆς Αἰγίνης ἐνεργοῦν ὑπὸ τοιοῦτον συστητὴν, ὁδηγὸν καὶ προστάτην, δὲν ἐσυστάλη νὰ ζητήσῃ δι' ἐπισήμου ἐγγράφου του πληροφορίας τινὰς καὶ παρ' αὐτοῦ τοῦ φροντιστηρίου θεωρουμένου ὡς ὑπουργείου τοῦ πολέμου. Ἡγνῶει τὸ φροντιστήριον, ἂν καὶ τὰ μέλη αὐτοῦ ἦσαν μέλη τοῦ πανελληνίου, καθὼς ἡγνῶει καὶ πᾶσα ἄλλη Ἀρχή, τὰ περὶ ὑπάρξεως τοιοῦτου δικαστηρίου, καὶ ἐζήτησε διασφήσεις παρὰ τοῦ γραμματέως τῆς ἐπικρατείας καὶ γνώμην περὶ τοῦ πρακτέου· καὶ ἐπειδὴ τὸ δικαστήριον τοῦτο δὲν ἐσυστήθη κατὰ διαταγὴν τῆς κυβερνήσεως, ἠρώτησεν ὁ γραμματεὺς τῆς ἐπικρατείας περὶ αὐτοῦ τὸν ἔκτακτον ἐπίτροπον, ὅστις ὡμολόγησεν, ὅτι τὸ ἐσύστησεν αὐτὸς ἐν ἀγνοίᾳ τῆς κυβερνήσεως εἰς δοκιμήν, ὅτι δὲν εἰδοποίησε περὶ τούτου τὴν κυβέρνησιν μέχρι τοῦδε, ἵνα δοκιμάσῃ ἂν

εὐδοκίμει, καὶ ὅτι, γενομένης ἤδη τῆς δοκιμῆς, τόσον ἐθεώρει
ὠφέλιμον τὴν ὑπαρξιν τοιούτων δικαστηρίων, ὥστε ἐπρότεινε
νὰ διατάξῃ ἡ κυβέρνησις καὶ τοὺς ἄλλους ἐκτάκτους ἐπιτρό-
πους νὰ πράξωσι τὸ αὐτὸ εἰς παρηγορίαν τοῦ λαοῦ. Καὶ ἄλλο
δεινὸν ἔπραξεν ὁ ἑκτακτος οὗτος ἐπίτροπος. Διέταξε καὶ ἐτυ-
πώθησαν ἄδειαι ἐξαμηνιαίας διαμονῆς, ἵνα διδωνται παρὰ τοῦ
ὑπ' αὐτὸν διοικητοῦ τῆς Αἰγίνης τοῖς ἄλλοθεν τοῦ κράτους εἰς
τὴν νῆσον ἐρχομένοις, ἐπιθέσας αὐθαιρέτως ὁκτώ γροσίων φό-
ρον· ἐπὶ τῶν τυπωμένων δὲ τούτων ἀδειῶν ὁ μέχρι τοῦδε λε-
γόμενος πολίτης Ἕλλην ἐλέγετο ὑπήκοος. Τὸ κοινὸν ἀνχνῶ-
σαν κατὰ πρώτην φοράν τὴν ἐπωνυμίαν ταύτην, καὶ ὑπολαβόν,
ὅτι ὁ κυβερνήτης ἐσκόπευε νὰ δεσπόσῃ, ἐθορυβήθη, καὶ ἡ
ἐνεργοῦσα ἐπὶ τῆς ἀπουσίας τοῦ κυβερνήτου Ἀρχὴ ἔσπευσε νὰ
σβέσῃ τὸ καινοφανὲς τοῦτο χαρακτηριστικὸν τοῦ Ἕλληнос.
Τοιαῦται πράξεις διέχυσαν εἰς ὅλας τὰς κλάσεις τῶν πολιτῶν
τὸ πνεῦμα τῆς ἀντιπολιτεύσεως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΣΤ'.

Πλοῦς τοῦ κυβερνήτου μέχρι τῶν περαλίων τῇ Δυτικῇ Ἑλλάδος.- Συνέντευξις τῶν ἀρχηγῶν τῶν συμμαχικῶν στόλων καὶ τοῦ Ἰβραήμη. - Λειποταξία τῶν ἐν Κορώνῃ Ἀλβανῶν. - Σύγκρουσις αὐτῶν καὶ τῶν Ἀράβων. - Συμβιβασμός εἰς ἀσφαλῆ ἐξοδὸν τῶν Ἀλβανῶν ἐκ τῆς Πελοποννήσου. - Φόνος τοῦ Δελῆ-Ἀχμέτη. - Ἐπάνοδος τοῦ κυβερνήτου εἰς Αἴγιναν. - Νέαι δυσἀρέσκειαί.

ΑΠΟΠΛΕΥΣΑΣ τοῦ Πόρου ὁ κυβερνήτης τὴν 15 ἰουνίου ἐπὶ Ἰούνιος τοῦ ἀγγλικοῦ δίκροτου, ἀφίχθη τὴν 16 εἰς Ναύπλιον καὶ τὴν 18 εἰς Μονεμβασίαν, καθ' ἣν ἀπεχωρίσθη τῆς συνοδίας του τὸ γαλλικὸν δίκροτον ὁ Σκηπίων· ἀποβὰς δὲ τὴν ἐπαύριον ἠλλάξε τὴν φρουράν, ἐγκταστήσας φρούραρχον τὸν τοσάκισ καὶ τοσοῦτον κατὰ θάλασσαν δοξασθέντα Κανάρην· τὴν δὲ 23 ἐφθασεν ἐξω τῆς Μοθώνης, ὅπου ἀπήντησε τοὺς ναυάρχους Γάλλον καὶ Ρῶσσον καὶ τὸν μοίραρχον Ἀγγλον.

Ἡ κταστροφὴ τῶν μερῶν τῆς Πελοποννήσου, ὅπου ἐξετείνετο ἡ δύναμις τοῦ Ἰβραήμη, καὶ ἡ ἀπαγωγὴ τῶν αἰχμαλώτων εἰς Αἴγυπτον, τὴν γῆν τῆς δουλείας, μηδενὸς ἐναντιουμένου, διήγειραν κατ' αὐτοῦ τὴν ἀγανάκτησιν τῆς Εὐρώπης, καὶ πολλὴν κατακραυγὴν καὶ κατὰ τῶν ναυάρχων τῆς συμμαχίας ὡς μὴ ἐμποδισάντων τὴν ἀποπομπὴν τῶν αἰχμαλώτων. Πολὺς λόγος ἐγένετο κατ' ἐκείνων περὶ τούτου ἐν ταῖς βουλαῖς Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας· τοὺς ἐμέμφθη καὶ αὐτὸ τὸ συμμαχικὸν συμβούλιον, καὶ τοὺς διέταξε νὰ ἐρευνῶσιν εἰς τὸ ἐξῆς πρὸς ἀπελευθέρωσιν ὅλα τὰ ἀποπλέοντα τῆς Πελοποννήσου πλοῖα, καὶ νὰ φροντίσωσι τὴν ἀπόλυσιν καὶ αὐτῶν τῶν εἰς Αἴγυπτον ἀποσταλέντων αἰχμαλώτων· τοὺς διέταξε δὲ νὰ πειθναγκάσωσι τὸν Ἰβραήμην εἰς παῦσιν τοῦ ἐπὶ ματαίῳ καταστρεπτικοῦ πολέμου καὶ ἐπιστροφὴν εἰς τὰ ἴδια. Ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ ἐπεσκέφθησαν τὴν 24 τὸν Ἰβραήμην οἱ τρεῖς ἀρχηγοὶ τῶν συμμαχικῶν στόλων. Ὁ πασῆς ὑπέλαθεν, ὅτι εἰς τῶν συνακολουθησάντων ἦτον ὁ κυβερνήτης, καὶ ἐταράχθη· ἀλλ' ἠσύχασε μετ'

ὀλίγον παρατηρήσας, ἐπὶ τῇ προτάσει τινός, ὅτι ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ μεσαίου καταρτίου τῆς ῥωσικῆς ναυαρχίδος ἐκυμάτιζεν ἡ ἑλληνικὴ σημαία εἰς τιμὴν τοῦ κυβερνήτου ἐν αὐτῇ εὐρισκομένου. Ἐπείνων, ἐταλαιπωροῦντο καὶ ἐγόγγυζαν οἱ Αἰγύπτιοι ἐξ αἰτίας τοῦ ἐπικρατοῦντος αὐστηροῦ θαλασσίου ἀποκλεισμοῦ· τινὲς μάλιστα τῶν γνωστοτέρων βουλὴν ἔβαλαν νὰ φύγῃσι παρὰ γνώμην τοῦ ἀρχηγοῦ· καὶ αὐτὸς ὁ ἀρχηγὸς ἐφάνετο ἐπιθυμῶν ἐνδομύχως τὴν εἰς τὰ ἴδια ἐπάνοδον, καὶ διὰ τοῦτο ἐπὶ τῇ προτάσει τῶν ναυάρχων ἀπήντησε μόνον νὰ ἐπιβιβάσῃ τὸν στρατόν του εἰς πλοῖα ὑπὸ τουρκικὴν σημαίαν· ἀλλὰ τοιαῦτα πλοῖα δὲν ἦσαν πρόχειρα· ὑπεσχέθη δὲ νὰ ἀπολύσῃ τοὺς παρ' αὐτῷ αἰχμαλώτους, ἀποποιηθεὶς νὰ ἐπαναφέρῃ τοὺς εἰς Αἴγυπτον ἀποσταλέντας.

Ἐκτὸς τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος δυσκολιῶν καὶ στενοχωριῶν, τὸ στρατόπεδον τοῦ Ἰβραήμη ἔπασχε καὶ ἄλλα κακὰ.

Πρὸ τινος καιροῦ οἱ τὸ φρούριον τῆς Κορώνης φυλάττοντες Ἀλβανοί, ἀντιφερόμενοι πρὸς τὸν Ἰβραήμην ὀφείλοντα αὐτοῖς πολλὰ μηνιαῖα, κατήντησαν εἰς φανεράν ἀνταρσίαν· περὶ δὲ τὰ τέλη μαΐου, κορυφωθέντος τοῦ κακοῦ, διεμοίρασαν τὰς ἐν τῷ φρουρίῳ τροφάς, καὶ τὴν 2 ἰουνίου τὸ ἐγκατέλειψαν, ὡς 2500, ἐπὶ σκοπῷ νὰ διαβῶσιν εἰς Ρίον, παραλλάζωσι τοὺς ἐκεῖ ὁμογενεῖς των καὶ συναπέλθωσιν εἰς τὴν πατρίδα των· ἀλλὰ φθάσαντες εἰς τὰ στενὰ τοῦ Κλειδίου ἀπήντησαν ἱκανὸν πεζικὸν καὶ ἱππικὸν τοῦ Ἰβραήμη ἐρχόμενον πρὸς τὰ φρούρια, συνεκρούσθησαν, καὶ ἔπεσαν ἱκανοί. Οἱ Ἀλβανοί, θέλοντες νὰ ἐξέλθωσι διὰ τοῦ ἰσθμοῦ, ἐζήτησαν τὰ πιστὰ παρὰ τῶν ἀρχηγῶν τῶν Ἑλλήνων. Τοῦτο μαθὼν ὁ κυβερνήτης καθ' ὃν καιρὸν εὗρισκετο ἔξωθεν τῆς Μοθώνης, ἔστειλεν ὡς ἑκτακτον ἐπίτροπόν του καὶ πληρεξούσιον τὸν συμπλέοντα νεώτερον ἀδελφόν του, Αὐγουστίνον, μεταδόντα ἐκ Κορυφῶν εἰς Ἑλλάδα ἀρχομένου τοῦ ἰουνίου, ἐπὶ σκοπῷ νὰ συμβιβάσῃ τὰ περὶ τῆς ἀσφαλοῦς ἐξόδου των καὶ τοὺς συνοδεύσῃ πέραν τοῦ ἰσθμοῦ. Τόσον δ' ἐμάνησαν οἱ Ἀλβανοί, προσβληθέντες κατὰ τὰ στενὰ τοῦ Κλειδίου, ὥστε ἐζήτησαν τὴν συμμαχίαν τῶν Ἑλλήνων· ἀλλ' ὁ Ἰβραήμης δὲν ἐπολέμει πλέον τοὺς Ἕλληνας, καὶ οἱ Ἕλληνες δὲν ἠθέλησαν οὐδ' αὐτοὶ νὰ τὸν πολεμήσωσι. Πесоῦσης τῆς προτάσεως ταύτης, ἐζήτησαν οἱ Ἀλβανοὶ ἀσφάλειαν ζωῆς καὶ τιμῆς ἐπὶ τῆς ἐντὸς τῆς ἑλληνικῆς ἐπικρατεῖας πορείας των.

Οἱ Ἕλληνες ἐδέχθησαν τὴν αἵτησίν των, ἀλλ' ἀπήτησαν ν' ἀπολύσωσι τοὺς παρ' αὐτοῖς αἰχμκλώτους. Οἱ Ἀλβανοὶ ἔσπευξαν, καὶ οὕτως ἀπηλευθερώθησαν 160 Χριστιανοί· συνοδευόμενοι δὲ ὑπὸ τοῦ Αὐγουστίνου, τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ ἄλλων ὀπλαρχηγῶν ἔφθασαν ἀσφαλῶς εἰς Κόρινθον, ὅπου μαθόντες, ὅτι κατὰ τὰ Μέγαρα ἔστρατοπέδευαν πολυάριθμοι Ἕλληνες, ἐφοβήθησαν νὰ πᾶσιν ἐν μέσῳ αὐτῶν καὶ ἐπαλινδρομήσαν πρὸς τὸ Ῥίον, ὅπου ἦσαν ἄλλοι ὁμόφυλοι των· ἀλλ' ὁ ἐκεῖ Δελῆ-Ἀχμέτης δὲν ἠθέλησε νὰ τοὺς δεχθῇ ἔνδον τοῦ φρουρίου καὶ τοὺς ἠνάγκασε ν' αὐλισθῶσιν ἔξω. Ἐν τοσοῦτῳ, πλοῖα εἰς διάβασιν δὲν ᾔϋραν, καὶ φήμη διεδόθη ὅτι ὁ Ἰβραήμης, ἐκδικησιν πνέων, ἐπήρχετο πανστρατιᾷ. Ἐταράττοντο ἀκούοντες ταῦτα οἱ ἔξω Ἀλβανοί, καὶ συνεταράττοντο καὶ οἱ ἔνδον διὰ τὸν κίνδυνον τῶν ὁμοφύλων των. Ὁ δὲ Δελῆ-Ἀχμέτης, θέλων νὰ καθησυχάσῃ τοὺς ἐν τῷ φρουρίῳ, ἐξῆλθε νὰ συνομιλήσῃ μετὰ τῶν ἔξω βαρείας δὲ λογοτριβῆς ἐπὶ τῆς συνεντεύξεως γενομένης, ὀργισθεὶς, ἐφόνευσεν ἕνα τῶν Ἀλβανῶν, τὸν αὐθαδέστερον· ἐξήφθη τότε ἀλληλομαχία, ὁ πᾶσας ἐφονεύθη, οἱ ἔξωθεν Ἀλβανοὶ ὤρμησαν καὶ ἐκυρίευσαν τὸ φρούριον, θελόντων καὶ τῶν ἔσω Ἀλβανῶν, καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐπέρασαν ἀντικρὺ καὶ διεσώθησαν εἰς τὰ ἴδια.

Ὁ δὲ κυβερνήτης, ἀκολουθῶν τὸν πλοῦν τοῦ ἐπὶ τοῦ ἀγγλικοῦ δικρότου, καὶ συνοδευόμενος ὑπὸ τῆς ῥωσικῆς φρεγάτας, Ἑλένης, καὶ τῆς ναυαρχίδος, Ἀζόφου, ἣν συνήντησεν ἔξω τῆς Μοθώνης, διελέχθη ἐν Ζακύνθῳ μετὰ τοῦ Κοδριγκτώνας, ὅστις ἐκράτησε τὸ δίκροτον, καὶ ἠναγκάσθη ὁ κυβερνήτης νὰ μεταβιβάσθῃ ἐπὶ τῆς ῥωσικῆς ναυαρχίδος. Ἐκτοτε οὔτε ἀγγλικὸν οὔτε γαλλικὸν πλοῖον ἐτέθη ὑπὸ τὴν διαταγὴν του· ἡ δὲ φανερὰ αὕτη ἀπομάκρυνσις Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας ἐκ συμφώνου ἐθεωρήθη δικαίως ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ὡς δεῖγμα δυσμενοῦς πρὸς τὸν κυβερνήτην πολιτικῆς.

Φθάσας δὲ ὁ κυβερνήτης εἰς Μύτικα, ἐπεσκέφθη τὸ κατὰ τὴν Κανδύλαν ὑπὸ τὸν Τσώρτσην στρατόπεδον, καὶ μετὰ τετραήμερον ἐκεῖ διατριβὴν ἀνεχώρησεν· ἀφ' οὗ δὲ ἐπεσκέφθη τὸν Κάλαμον, ὅπου ἄρρησε χρήματα εἰς περίθλαψιν τῶν ἐκεῖ δυστυχῶν προσφύγων, καὶ ἔπειτα τὸ Δραγαμέστον, ἠκολούθησε τὸν πλοῦν τοῦ καὶ ἀπέβη τὴν 8 ἰουλίου εἰς Ἀρμυρόν· ἐκεῖθεν διελθὼν τὸ Ἰούλιος Νησίον, τὴν Μικρομάνην, τὴν Φρουζάλαν, τὸ Λεοντάρι, τὴν

Τριπολιτσάν, κατήντησε τὴν 13 εἰς τοὺς ἀπέναντι τοῦ Ναυπλίου Μύλους, καὶ ἐπιβὰς ἐπὶ τῆς Ἑλένης, ἣτις κατέπλευσεν ἐκεῖ εἰς παρχλαβὴν του, καὶ διατρίψας δύο ἡμέρας ἔμπροσθεν τοῦ Ναυπλίου ἐπὶ τοῦ πλοίου, λόγῳ τῆς ἐπικρατούσης καθάρσεως, κατέπλευσεν εἰς Μέγαρα τὴν 16 πρὸς ἔντευξιν τοῦ Ὑψηλάντου, καὶ τὴν ἐπαύριον κατευωδῶθη εἰς Πόρον, ὅπου ἡσυχολήθη κυρίως εἰς σχέδιον τακτικῆς ἀνεγέρσεως τῆς Τριπολιτσᾶς ἀποστείλας ἐκεῖ μηχανικόν, καὶ εἰς σύστασιν ἐν Ναυπλίῳ στρατιωτικοῦ σχολείου, τοῦ τῶν Εὐελπίδων, πρὸς ἀνατροφὴν τέκνων ἀγαθῶν γονέων· τὴν δὲ 26 κατέπλευσεν εἰς Αἰγίναν.

Καὶ πρὸ τῆς ἀποδημίας του τὸ κοινὸν δὲν εἶχε πλέον τὴν αὐτὴν εὐνοϊκὴν διάθεσιν πρὸς αὐτόν· ἀλλ' ἡ πολυήμερος ἀπουσία του, ὁ τρόπος καθ' ὃν ἐπολιτεύθη κατὰ τὴν διάρκειάν της ὁ παντοδύναμος Βιάρος, καὶ τὰ ἐν Αἰγίνῃ παρεμπесόντα ἐκορύφωσαν τὴν δυσἀρέσκειαν, ὥστε ἄλλως ἄφησεν ὁ κυβερνήτης τοὺς Ἕλληνας τῆς πρωτευούσης, καὶ ἄλλως τοὺς ἡῆρε. Συνέβη δὲ καὶ τὸ ἐξῆς κινήσαν καὶ παρ' αὐταῖς ταῖς ξέναις Αὐλαῖς ὑπονοίας ὑπερφιλarchικῶν σκοπῶν.

Περιεφέρετο ἐν Αἰγίνῃ ἐπὶ τῆς ἀπουσίας του καὶ ὑπεγράφετο μυστικῶ τῷ τρόπῳ ἔγγραφον, δι' οὗ ὁ λαὸς τῆς Ἑλλάδος ἀπονέμων τῷ κυβερνήτῃ τὴν εὐγνωμοσύνην του περὶ ὧν ἀπήλαυσε καλῶν, καὶ πεποιθὼς ἐπὶ τὴν πατρικὴν κηδεμονίαν του, ἀπέθετεν εἰς χεῖράς του τὴν μέλλουσαν τύχην του. Παρόμοια ἔγγραφα διεδόθησαν εἰς διαφόρους ἐπαρχίας τῆς Πελοποννήσου χάριν ὑπογραφῆς. Οἱ ἄνθρωποι, βλέποντες ὅτι τὰ περιέφεραν οἱ εὖνοι τῆς κυβερνήσεως, δὲν ἀμφίβαλλον ὅτι ἐνῆργουν κατὰ θέλησιν ἀνωτέρων, καὶ διὰ τοῦτο ἡῆξαν αἱ περὶ τῆς χρήσεως τοῦ ἔγγράφου ὑποψαίαι καὶ οἱ φόβοι· ἡ περὶ τῆς ὑπογραφῆς δὲ ἐνέργεια δὲν ἔπαυσεν οὐδ' ἄφ' οὗ ἐπανῆλθεν ὁ κυβερνήτης. Περιέφερε τὸ ἔγγραφον τοῦτο εἰς ὑπογραφὴν κατὰ τὴν μεσημβρινὴν Πελοπόννησον ὁ υἱὸς τοῦ Πετρόμπεη, Γεωργάκης. Ἐπειδὴ δὲ ἐπῆλθε μεγάλη κατακραυγὴ, ὁ κυβερνήτης δέον ἔκρινε νὰ δείξῃ, ὅτι ἐν ἀγνοίᾳ αὐτοῦ ἐγένετο τὸ ἔγγραφον καὶ ὅτι ἀπηρέσκετο, καὶ ἐπέπληξεν κυστηρῶς καὶ ἐγγράφως διὰ τοῦ Πετρόμπεη τὸν υἱὸν του· ἀλλ' ὁ νέος οὗτος αἰσθανόμενος τὴν ἀνάγκην καὶ τὴν κυβερνήτην νὰ καθησυχάσῃ, καὶ πρὸς τὸ κοινὸν μεμφόμενον αὐτόν ν' ἀπολογηθῇ, ἔγραψε πρὸς τὴν κυβερνήτην

ἐπιστολήν, ἐξ ἧς κατεδεικνύετο ἡ ἐνοχλή τοῦ Βιάρου, ἃν ὄχι καὶ τοῦ ἀδελφοῦ του (α).

Μὴ εὐρών δὲ ὁ κυβερνήτης, ὡς εἴρηται, ταύτην τὴν φορὰν παρὰ τῷ λαῷ τὴν ἐγκάρδιον ὑποδοχὴν ἦν ἄλλοτε ἐπανερχόμενος ἠΰρισε, ἀντὶ νὰ ἐπανορθώσῃ τὰ ἐσφαλμένα καὶ παρηγορήσῃ τοὺς παθόντας καὶ ἐξυβρισθέντας, ἐσκληρύνθη. Τὸ πανελλήνιον ἔσπευσε νὰ ὑπάγῃ αὐθημερόν εἰς χαιρετισμόν του· δὲν τὸ ἐδέχθη κατ' εἰσήγησιν τοῦ Βιάρου· τὸ ἐδέχθη τὴν ἐπιούσαν, ἀλλ' ἡ ὑποδοχὴ ἦτο βαρυτέρα τῆς ἀποβολῆς. « Οὐδεὶς », εἶπε, « κάμνει τὸ χρέος του· στρατόπεδα, ναυτικόν, πολιτικά· Ἀρχαί, » ὅλοι ἐξηχρεώθησαν, δὲν εὕρισκω συνδρομήν, μόνος ἐγὼ τί » ἤμπορῶ νὰ κάμω ; ὁ Θεὸς μ' ἔδωκε νοῦν, ἀλλὰ δὲν μ' ἔδωκε » καὶ δύναμιν νὰ πλάττω ἀνθρώπους ». Τοιούτους λόγους ἤκουσε τὸ πανελλήνιον καὶ ἐξῆλθε φρυάκτον. Ἐξαίρουμένων δὲ τῶν ἀδελφῶν του, τοῦ Γιαννετᾶ καὶ τινων ἄλλων ἀφοσιωμένων, ὅλοι ὅσοι ὑπῆγαν νὰ τῷ προσφέρωσι τὸ σέβας των τοιαῦτα ἤκουσαν. Ἐκτὸς δὲ τῆς ἐπὶ τῶν οἰκονομικῶν ἐπιτροπῆς, ἧς ὁ μὲν πρόεδρος Κουντουριώτης, ἀντιπολιτευόμενος, ἐμόναζεν ἐν Ἰθρᾷ, τὰ δὲ λοιπὰ μέλη, ὡς ἀφοσιωμένα, ἦσαν εὐνοούμενα, αἱ ἐν Αἰγίνῃ ὑψηλαὶ ὑπηρεσίαι ἔχασαν τὴν ἐμπιστοσύνην του. Δικαίως ἔχασε τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ ἔθνους ἡ ἐπὶ τῆς ἀντικυβερνητικῆς ἐπιτροπῆς συστηθεῖσα ἀντὶ θαλασσίου δικαστηρίου ἐπιτροπὴ διὰ τὰς ἀνοσίας πράξεις της, καὶ εἰς ἀνόρθωσιν τῆς δικαστικῆς ὑπολήψεως ὁ κυβερνήτης ἀντικατέστησε δικαστὰς τὸν Χριστόδουλον Κλονάρεν, τὸν Γρηγόριον Σουτσον καὶ τὸν Ἐδουάρδον Μάσσονα, καὶ πλήρης δικαίας πεποιθήσεως εἰς τὰ φῶτα καὶ τὴν ἀκεραιότητα τοῦ χαρκατῆρος αὐτῶν, ἐπεκύρυνε τὰς ἀποφάσεις των σχεδὸν ἀνεξετάστως· ἀλλ' ὁ Βιάρος τὸν ἔπεισε νὰ δυσπιστῇ καὶ νὰ μὴ τὰς ἐπικυρόνῃ ὡς ἄλλοτε. Δυσαρεστηθέντες οἱ φιλότιμοι καὶ εὐσυνείδητοι δικασταὶ ἐπὶ τῇ δυσπιστίᾳ ταύτῃ, παρητήθησαν, καὶ ἐκ τούτου ἔπαθεν ἡ ὑπόληψις καὶ τοῦ κυβερνήτου καὶ τῆς ὑπηρεσίας, καὶ ἠῤῥησεν ὁ γογγυσμὸς τοῦ κοινοῦ. Μόνος ὁ Μάσσων ἀνεκάλεσε τὴν παραιτήσιν του (β).

Προϊστάμενοι τοῦ φροντιστηρίου ἦσαν ὁ Μαυροκορδάτος ἐπὶ τῶν ναυτικῶν, ὁ Μεταξᾶς ἐπὶ τῶν στρατιωτικῶν, καὶ ὁ Ζωγράφος ἐπὶ τῶν τροφῶν καὶ πολεμεφοδιῶν, ἀλλ' οὐδεὶς ἀπελάμβανε τὴν εὐνοίαν τοῦ κυβερνήτου. Ἐφόρους τῶν πράξεων

τῆς ὑπηρεσίας ταύτης ἤθελεν ὁ κυβερνήτης νὰ ἐγκαταστήσῃ τὰ ἐπὶ τῶν οἰκονομικῶν εὐνοούμενα δύο μέλη. Ὑπῆγαν οἱ ἐπὶ τοῦ φροντιστηρίου πρὸς αὐτὸν εἰς διόρθωσιν τοῦ ἀτόπου τούτου καὶ ἱκανοποιήσιν τῆς φιλοτιμίας των· ἀλλ' ὁ κυβερνήτης οὔτε κἂν τοὺς ἐδέχθη. Ἐπὶ τῇ ἐξυβρίσει ταύτῃ παρητήθησαν ὁ Ζωγράφος καὶ ὁ Μαυροκορδάτος ὁ εἰς κατόπιν τοῦ ἄλλου. Ψιθυρισμοὶ ἐγένοντο καὶ περὶ ἄλλων παραιτήσεων, καὶ ἡ κυβερνήτης ἐκινδύνευεν ἀστερηθῆ ὅλων τῶν ἀξιωτέρων ὑπαλλήλων. Ὁ κυβερνήτης ἡσθάνθη τὴν βλάβην ταύτην καὶ τὸν κίνδυνον, καὶ πάντα τρόπον μετεχειρίσθη εἰς καταπράυνσιν τοῦ Μαυροκορδάτου, διότι, ὅποια καὶ ἂν ἦτον ἡ πρὸς αὐτὸν διαθέσις του, ὡμολόγει τὴν ἱκανότητα καὶ φιλοπονίαν του. Ὁ Μαυροκορδάτος ἀνέλαβε τὰ ἔργα του, ἀφ' οὗ διετέθησαν τὰ τῆς ὑπηρεσίας καθ' ὃν τρόπον δὲν ἔπασχεν ἡ φιλοτιμία του· ἀλλὰ καὶ ἡ διόρθωσις αὕτη οὐδαμῶς ἐθεράπευσε τὸ κακόν, καὶ τὸ πνεῦμα τῆς ἀντιπολιτεύσεως καθ' ἡμέραν ἐκρατύνετο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΖ'.

Ἐκστρατεία Γάλλων εἰς Ἑλλάδα. - Συνθήκη Κοδριγκτώνας καὶ Μεχμέτ- Αλῆ καὶ ἀπόδοσις αἰχμαλώτων. - Ἐπάνοδος εἰς Ἀλεξάνδρειαν τοῦ Ἰβραήμη καὶ ὧλων τῶν ἐν Πελοποννήσῳ αἰγυπτίων στρατευμάτων. - Ἐλευσις τῶν τριῶν πρέσβων εἰς Πόρον. - Γάμεταξὺ τῶν συμμάχων καὶ κοινοποιήσεις αὐτῶν πρὸς τὸν σουλτάνον. - Πρωτόκολλον τῆς 4 νοεμβρίου.

ΕΚΡΑΓΕΝΤΟΣ τοῦ τουρκοῤῥωσικοῦ πολέμου, ἡ Γαλλία θεωροῦσα ὅτι ἀνένδοτος ἦτον ἡ Πύλη ὡς πρὸς τὰ τῆς Ἑλλάδος, καὶ ὅτι ὁ θαλάσσιος ἀποκλεισμός ἱκανὸς δὲν ἦτο ν' ἀναγκάσῃ τοὺς Αἰγυπτίους εἰς ἀναχώρησιν, συνέλαβε τὴν ιδεάν ἀποστολῆς ἀγγλογαλλικῶν στρατευμάτων πρὸς ἔξωσιν ἐκείνων. Ἀντέτεινεν ἐν πρώτοις ἡ Ἀγγλία, ἐπὶ λόγῳ, ὅτι τοιαύτη ἀποστολὴ ἦτο πολέμιον ἔργον πρὸς τὴν Πύλην, καὶ ἀντέβαινεν εἰς τὸ γράμμα καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τῆς εἰρηνικῆς συνθήκης· ἀλλ' ἐπιμενούσης τῆς Γαλλίας, συγκατετέθη· μόνη δὲ ἡ Γαλλία ἀνεδέχθη τὴν ἀποστολὴν ἐν ὀνόματι τῆς συμμαχίας, καὶ τὴν 7 ἰουλίου ὑπεγράφη πρωτόκολλον κανονίζον τὰ περαιτέρω καὶ συνυπεγράφη καὶ ἐπίσημος περὶ τούτου ἀγγελία πρὸς τὴν Πύλην. Πρώτιστον δὲ σκοπὸν ἔχουσα ἡ ἐκστρατεία αὕτη τὴν ἀποπομπὴν τῶν Αἰγυπτίων, εἶχε καὶ δευτερεύοντα, τὴν ἀντιστάθμισιν τῶν παραδουναβίων δυνάμεων τῆς Ῥωσσίας, καὶ τὴν οὐδετέρωσιν τῆς ἑνεκα τοῦ πολέμου ἐνδεχομένης ἐν Ἑλλάδι ἐπιρροῆς αὐτῆς.

Ἐν τούτοις συνήχθη γαλλικὸν στράτευμα ἐν Τουλώνῃ δεκατριῶν χιλιάδων, διαιρεθὲν εἰς τρεῖς μοῖρας ὑπὸ τρεῖς ὑποστράτηγους Τ. Σεβαστιάνην, Χιγονέτον, καὶ Σνειδέρον, ἀρχιστρατηγούντος τοῦ Μαιζώνος.

«Μέγα καὶ εὐγενὲς ἔργον», εἶπεν ὁ ἀρχιστράτηγος πρὸς τοὺς στρατιώτας ἐπὶ τῷ ἀπόπλῳ, «σᾶς ἀναθέτει ὁ βασιλεὺς, συναινούντων τῶν συμμάχων του. Στέλλεσθε ν' ἀπαλλάξετε τῆς κακώσεως πολυένδοξον λαόν. Τὸ ἔργον τοῦτο τιμᾷ τὴν Γαλ-

» λίαν ἀποδεικνύον αὐτὴν ἀξίαν τῶν εὐφημιῶν ὅλων τῶν γεν-
 » ναιοφρόνων ἀνδρῶν, καὶ σὺς ἀνοίγει στάδιον δόξης· ἡξεύρετε
 » πῶς νὰ τὸ διανύσετε· ἐγγύησιν ἔχω τὸ φρόνημα καὶ τὴν ζέ-
 » σιν ὑμῶν.

« Πρῶτην φορὰν μετὰ τὸν ἱγ' αἰῶνα θὰ φανοῦν μετ' ὀλίγον
 » αἱ γαλλικαὶ σημαῖαι κατὰ τὰ παράλια τῆς Ἑλλάδος εἰς λύ-
 » τρωσιν τῶν Ἑλλήνων. Στρατιῶται, νέαν λάμψιν περιμένει ὁ
 » θρόνος καὶ ἡ πατρίς ἐκ τῶν θριαμβῶν ὑμῶν· ἐν οἰαδῇποτε
 » θέσει καὶ ἂν εὐρεθῆτε, μὴ λησμονήσετε πόσον προσφιλῆ συμ-
 » φέροντα ἐνεπιστεύθητε· στερήσεις καὶ κακουχίαι σὺς περιμέ-
 » νουν· θὰ τὰς ὑποφέρετε γενναίως· οἱ ἀρχηγοὶ θὰ σὺς δώσουν
 » τὸ παράδειγμα ».

Καὶ αἱ μὲν ὑπὸ τὸν Σεβαστιάνην καὶ Χιγονέτον δύο μοῖραι ἀπέπλευσαν τὴν 5 καὶ 7 αὐγούστου καὶ κατευωδώθησαν εἰς τὸ παρὰ τὴν Κορώνην Πεταλίδι τὴν 17, συγκατέπλευσε καὶ ὁ ἀρχιστράτηγος· ἡ δὲ ὑπὸ τὸν Σνείδερν, ἀποπλεύσασα τὴν 20 καὶ πολλὰ παθοῦσα, κατευωδώθη εἰς Πεταλίδι τὴν 4 Σεπτεμβρίου· παρηκολούθουν δὲ καὶ σοφοὶ χάριν ἐπιστημονικῶν καὶ ἀρχαιο-λογικῶν ἔρευνῶν.

Καθ' ὃν δὲ καιρὸν ἐπεβιβάζοντο αἱ ὑπὸ τὸν Σεβαστιάνην καὶ Χιγονέτον μοῖραι, ὁ πρό τιнос καιροῦ μεταβὰς εἰς Ἀλεξανδρείαν Κοδριγκτῶν ἐπειθανάγκασε τὸν Μεχμέτ-Ἀλῆν, ἐπὶ ἀπειλῇ ἀποκλεισμοῦ τῶν παρὰ τῆς Αἰγύπτου, νὰ συνυπογράψῃ τὴν 25 ἰουλίου συνθήκην ἐπὶ ἀμοιβαίᾳ ἀπολύσει τῶν ἐν Ἑλλάδι αἰχμαλώτων Ἑλλήνων ἢ Αἰγυπτίων, ἐκτὸς τῶν θελώντων νὰ μείνωσι παρὰ τοῖς κυρίοις αὐτῶν, ἐπὶ ἐπιστροφῇ τῶν πρὸς τὸν Μεχμέτ-Ἀλῆν, μετὰ τὴν μάχην τοῦ Νεοκάστρου, προαποσταλέντων, ἐπὶ ἐξαγορᾷ τῶν παρὰ τοῖς ιδιώταις δουλεύοντων, διὰ συνδρομῆς τοῦ Μεχμέτ-Ἀλῆ, ἐπὶ ἀποδόσει τοῦ πληρώματος αἰγυπτίας τινὸς κορβέττας ἀλωθείσης ὑπὸ τῶν Ῥώσων ἔξωθεν τῆς Μοθώνης, ἐπὶ ἐπανόδῳ εἰς Αἴγυπτον τῶν ἐν Πελοποννήσῳ αἰγυπτίων στρατευμάτων, ἐπὶ ἀποστολῇ πλοίων παρὰ τῆς αἰγυπτίας Ἀρχῆς εἰς μεταβίβασιν αὐτῶν ὑπὸ τὴν ἐπαγρύπνησιν ἀγγλικῶν καὶ γαλλικῶν, καὶ ἐπὶ διατηρήσει ὑπὸ σημαίαν τουρκικὴν τῶν φρουρίων Πικτρῶν, Ῥίου, Χλουμουτσίου, Μοθώνης, Κορώνης καὶ Νεοκάστρου. Κατὰ τὴν συνθήκην ταύτην παρέδωκεν ὁ Μεχμέτ-Ἀλῆς 172 αἰχμαλώτους δουλεύοντας ἐν τοῖς ναυστάθμοις τῆς Ἀλεξανδρείας. Ἀλλὰ, πρὶν ἐνερ-

γηθῶσι τὰ τῆς συνθήκης ὡς πρὸς τὴν κένωσιν τῆς Πελοποννήσου, ἔφθασεν εἰς Ἑλλάδα τὸ γαλλικὸν στρατεύμα. Ὁ Ἰβραήμης εἶχεν ἤδη δεχθῆ τὴν συνθήκην, ἀλλὰ παρενέβαλε δυσκολίας ὡς πρὸς τὴν ἀναχώρησίν του· ἐφαίνετο δὲ ὅτι δὲν ἐφοβείτο τοὺς Γάλλους, νομίζων ὅτι τὰ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ συνομολογηθέντα τὸν ἐπροφύλατταν ἀπὸ πάσης βίας· ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἀπέπλευσεν ἡ μὲν πρώτη μοῖρα τοῦ στρατεύματός του τὴν 4 Σεπτεμβρίου, τὸ δὲ ὑπόλοιπον καὶ αὐτὸς τὴν 23· οἱ δύο δὲ ἀπὸ Σεπτεμβρίου πλοῖα ἐγένοντο ὑπὸ τὴν ἐπαγρύπνησιν συμμαχικῶν πλοίων ἕως εἰς Ἀλεξανδρείαν. Ἦσαν δὲ ὅλοι οἱ ἀποπλεύσαντες κατὰ μὲν τὸν Μαΐζωνα 21,000, κατὰ δὲ ἄλλους 15,000, ἐξ ὧν πολλοὶ ἀσθενεῖς· οἱ δὲ κατὰ διαφόρους καιροὺς ἐξ Αἰγύπτου ἐλθόντες ἐλογίζοντο 40,000. Τοιοῦτον τὸ τέλος τῆς εἰς Ἑλλάδα αἰγυπτίας ἐκστρατείας.

Πολλάκις εἶδμεν, ὅτι κατέβησαν οἱ Ἕλληνες τοὺς μαχιμωτέρους στρατοὺς τοῦ σουλτάνου πολεμοῦντες ἄτακτοι πρὸς ἀτάκτους· ἀλλὰ τοιαύτη εἶναι ἡ ὑπεροχὴ τῶν τακτικῶν, ὥστε οἱ καταβαλόντες τοὺς μαχιμωτέρους στρατοὺς τοῦ σουλτάνου Ἕλληνες κατεβλήθησαν ἐπὶ Ἰβραήμῃ ὑπὸ ἀγενῶν ἀλλὰ τακτικῶν Ἀλάρχων, καὶ δὲν ἀνηγέρθησαν εἰμὴ διὰ τῆς χειρὸς τῶν συμμαχῶν. Τὰ πράγματα ὁμῶς ἀπέδειξαν, ὅτι οὐδεμιᾶς ξένης χειρὸς γράειν θὰ εἶχεν ἡ Ἑλλάς, ἂν ὁ πασᾶς τῆς Αἰγύπτου δὲν ἤρχετο εἰς ἀντίληψιν τοῦ κυριάρχου του διὰ τῆς τακτικῆς του δυνάμεως ἱκανῆς βεβαίως νὰ καταστρέψῃ τῷ καιρῷ ἐκεῖνον καὶ αὐτὸν τὸν κυριάρχην του.

Ἀναχωρήσαντος δὲ τοῦ Ἰβραήμη, ἔμειναν τὰ φρούρια τῆς Πελοποννήσου ὑπὸ σημαίαν τουρκικὴν κατὰ τὴν συνθήκην τῆς Ἀλεξανδρείας. Ὁ Κοδριγκτὼν ἔμαθε κατὰ πρῶτον παρὰ τοῦ Μεχμέτ-Ἀλῆ, ὅτι οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβεις, καθ' ὃν καιρὸν ἐπρόβαλαν τὴν κένωσιν τῆς Πελοποννήσου, ἔστερξαν νὰ διαμείνωσι τὰ φρούρια ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῆς Πύλης· διὰ τὸν λόγον τοῦτον, καὶ διότι δὲν ἐνέδιδεν ἄλλως ὁ Μεχμέτ-Ἀλῆς, ἠναγκάσθη νὰ δεχθῇ τὸν αὐτὸν ὅρον (α). ἀλλ' ἡ συμμαχία δὲν τὸν ἐθεώρησεν ὑποχρεωτικόν, διότι ἡ Πύλη οὔτε τὸν ἐδέχθη, καθ' ὃν καιρὸν ἐπροβλήθη, οὔτε, καὶ ἀφ' οὗ ἐγράφη ἐν τῇ κατὰ τὴν Ἀλεξανδρείαν συνθήκῃ, ἀπήτησε τὴν ἐκτέλεσίν του, ὡς ὀφείλουσα νὰ δεχθῇ καὶ ὅσα ἄλλα οἱ πρέσβεις τῇ ἐπρόβαλαν τῷ καιρῷ ἐκεῖνον ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος, καὶ πρὸ πάντων τὴν με-

σιτείαν τῶν αὐλῶν καὶ τὴν παῦσιν τοῦ πολέμου· διὰ τὰ αἴτια ταῦτα ὁ Μαιζών, συναίνουσης τῆς συμμάχιας, ἀπεφάσισε νὰ κενώσῃ τὰ φρουρία διὰ τῆς βίας, καὶ τὴν ἐπαύριον τοῦ ἀπό-
 πλου τοῦ Ἰβραήμη, ὃ ἐστὶ τὴν 24, ἀπέστειλε στρατεύματα, τὰ μὲν ὑπὸ τὸν Δουρρίον τὰ δὲ ὑπὸ τὸν Χιγονέτον, εἰς κυρίευσιν τῶν φρουρίων Νεοκάστρου καὶ Μοθώνης. «Οὔτε παραδιδόμεθα, οὔτε πολεμοῦμεν», ἀπεκρίθησαν οἱ ἐν τῷ Νεοκάστρῳ. Τότε ἀνέβησαν οἱ περὶ τὸν Χιγονέτον τὰ τεῖχη καὶ ἐκυρίευσαν τὸ φρούριον ἀμαχητί. Τὰ αὐτὰ ἀπεκρίθησαν καὶ οἱ ἐν Μοθώνῃ τὴν ἐπαύριον. Ἀνέτρεψαν τότε οἱ περὶ τὴν Δουρρίον τὰς πρὸς τὴν ξηρὰν καὶ πρὸς τὴν θάλασσαν πύλας τοῦ φρουρίου διὰ τῆς συμπράξεως τῶν πληρωμάτων δύο δικρότων, τοῦ μὲν γαλλικοῦ, τοῦ δὲ ἀγγλικοῦ, καὶ τὸ ἐκυρίευσαν καὶ οὗτοι ἀμαχητί. Μετὰ δὲ τὴν κυρίευσιν τῶν δύο τούτων φρουρίων, ἐξεστράτευσαν αὐθιμερὸν οἱ Γάλλοι ὑπὸ τὸν Σεβαστιάνην πρὸς τὴν Κορώνην· καί, ἐπειδὴ οὐδ' ἐκεῖνοι ὑπήκουσαν, ἐπεχείρησαν τὴν ἐπαύριον ν' ἀναβῶσι τὰ τεῖχη. Οἱ Τοῦρκοι, ῥίπτοντες ἄνωθεν λίθους, ἔβλαψαν τοὺς Γάλλους ἀναβαίνοντας, καὶ τοὺς ἠνάγκασαν ἔχοντας διαταγὴν νὰ μὴ τουφεκίσωσι πρῶτοι, ἂν δὲν ἐτουφεκίζοντο, νὰ καταβῶσι βεβλαμμένοι. Ἀλλὰ βεβλαιωθέντες οἱ ἔγκλειστοι ὅτι παρεδόθη ἀμαχητί ἡ Μοθώνη, ἤνοιξαν τὰς πύλας τοῦ φρουρίου τὴν ἐπαύριον. Ἀντίστασιν ἠῶραν κατ' ἀρχὰς οἱ ὑπὸ τὸν Σνεϊδέρον ἀποθάντες κατὰ τὰ παράλια τῆς Ἀχαΐας εἰς ἑξῶσιν τῶν ἐν τοῖς φρουρίοις τῶν Πατρῶν καὶ τοῦ Ρίου Τοῦρκων. Ἀλλ' ἂφ' οὗ ἐπλησίχσαν ἐντὸς βολῆς κανονίου, ὑπέ-
 Ὀκτωβρίου γραψαν τὴν 7 Ὀκτωβρίου τὴν παράδοσιν τῶν δύο τούτων φρουρίων ὁ φρουράρχος αὐτῶν Χατσῆ-Ἀβδουλᾶς καὶ οἱ λοιποὶ καθ' ἣν ὅμως ἡμέραν ἐπρόκειτο ἡ παράδοσις των, οἱ ἐν τῷ Ρίῳ ἀπέρριψαν τὴν συνθήκην παρὰ γνώμην τοῦ φρουράρχου καὶ ἤρχισαν ἐκ νέου πρῶτοι πόλεμον· ἀλλὰ μετὰ τινος ἡμέρας πολεμούμενοι καὶ διὰ ξηρᾶς καὶ διὰ θαλάσσης, ἐλθόντων καὶ ἄλλων στρατευμάτων ὑπὸ τὸν Χιγονέτον, καὶ ἄλλων πολεμικῶν πλοίων καὶ αὐτοῦ τοῦ Μαιζώνας, καὶ φοβηθέντες τὴν ἐτοιμαζομένην ἔφοδον παρεδόθησαν τὴν 18. Εἰκοσιπέντε Γάλλοι ἐσκοτώθησαν καὶ ἐπληγώθησαν ἐπὶ τῆς πολιορκίας ταύτης· οἱ δὲ ἐντὸς τῶν πεσόντων φρουρίων, ὅλοι 2800, ἀπεστάλησαν ἀσφαλῶς εἰς τὰ ἴδια· ὑψώθησαν καὶ ἐφ' ὅλων τῶν φρουρίων αἱ τρεῖς συμμαχικαὶ σημαῖαι. Τοιουτοτρόπως ἐκενώθη ὅλη ἡ Πελοπόννησος.

Οἱ δὲ πρέσβεις τῶν τριῶν αὐλῶν, συνελθόντες εἰς Κορυφούς, ἀπεφάσισαν νὰ μεταβῶσιν εἰς Πόρον παρὰ τῇ ἑλληνικῇ κυβερνήσει πρὸς λύσιν διὰ τῆς συμπράξεως αὐτῆς τῶν ἐν τῇ συνθήκῃ δικλαμβανομένων τεσσάρων ζητημάτων, ἦτοι, τῆς ὁροθεσίας, τοῦ φόρου, τῆς ἀποζημιώσεως τῶν τουρκικῶν ἰδιοκτησιῶν, καὶ τῆς ἐγκαταστάσεως Ἀρχῆς συνεργείᾳ καὶ τῆς Πύλης. Πρὶν δὲ ἀνχωρήσωσιν ἐκ Κορυφῶν, ἀνήγγειλαν τῷ κυβερνήτῃ τὸν σκοπὸν των, καὶ λαβόντες ἀπάντησιν, δι' ἧς ὑπέσχετο τὴν συνδρομὴν του εἰς λύσιν τῶν ἀνωτέρω ζητημάτων, ἀνεχώρησαν τὴν 29 αὐγούστου καὶ κατέπλευσαν εἰς Πόρον τὴν 4 Σεπτεμβρίου· δι' ἔλλειψιν δὲ καταλλήλων κατοικιῶν, διέμεινεν ἕκαστος ἐπὶ τοῦ μετακομίσαντος αὐτὸν βασιλικοῦ πλοίου.

Ἐν ᾧ δὲ διέτριβαν οἱ τρεῖς πρέσβεις ἐν Ἐπταννήσῳ, οἱ τῆς Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας ἔγραψαν τῇ Πύλῃ προβάλλοντες νὰ στείλῃ καὶ αὕτη πληρεξούσιόν της εἰς τὸ Αἰγαῖον κατὰ τὴν συνθήκην πρὸς ἐξίσασιν τῶν πολιτικῶν διαφορῶν αὐτῆς καὶ τῆς Ἑλλάδος, καὶ λέγοντες ὅτι ἐκτὸς τοῦ πληρεξουσίου Ἕλληνος θὰ παρευρίσκετο καὶ πληρεξούσιος Ῥώσσοις, διότι ὁ αὐτοκράτωρ, ἂν καὶ πολέμιος τῆς Πύλης ἐπὶ τοῦ Δουνάβεως, ἔφερε χαρὰ τῇ μεσίτῳ, ὥς καὶ οἱ δύο σύμμαχοί του, ἐν τῇ Μεσογείῳ. Ἀπέρριψε τὴν πρότασιν ταύτην ἡ Πύλη ἐπὶ λόγῳ, ὅτι δὲν παρεδέχετο τὴν ἐφαρμογὴν ὡς πρὸς τὴν Ἑλλάδα τῶν ἐν χρήσει πρὸς κυβερνήσεις τύπων, καὶ ὅτι ἡ παρουσία πληρεξουσίου Ῥώσσοις ἀντέκειτο πρὸς τὴν πολέμιον διαγωγὴν τῆς αὐλῆς [ἐκείνης, καὶ οὐδὲν ἔδεικνυε τὸν εἰλικρινῆ σκοπὸν τῶν φιλικῶν πρὸς τὴν Πύλην διακοινώσεων Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας. Ἡ Πύλη ἤθελε καὶ τὸ περὶ Ἑλλάδος ζήτημα ν' ἀποφύγῃ, καὶ τὴν συμμαχίαν τῆς Ῥωσσίας καὶ τῶν ἄλλων αὐλῶν δι' ἄλλων καὶ διὰ τῶν πλαγίων τούτων τρόπων νὰ διαλύσῃ· διὰ τὸν σκοπὸν τοῦτον καλέσασα τοὺς δύο πρέσβεις κατ' εὐθείαν τὴν πρῶτην φορὰν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ μὴ εἰσακουσθεῖσα, καλέσασα αὐτοὺς καὶ δευτέραν διὰ γραμμάτων πρὸς τὰς κυβερνήσεις των καὶ μὴδὲ τότε εἰσακουσθεῖσα, τοὺς ἐκάλεσε καὶ τρίτην κατὰ τὴν ἐνεστῶσαν περίστασιν, ἀλλ' οὔτε καὶ κατ' αὐτὴν ἐπέτυχε.

Ἐν τούτῳ, ἐξάμηνον παρήλθεν ἂφ' οὗ τὰ ῥωσσικὰ στρατεύματα ἐπάτησαν τὰ χῶματα τῆς Τουρκίας, καὶ ἡ Πύλη ἔπνεεν ὡς ἐξ ἀρχῆς πόλεμον. Ἡ δὲ Ῥωσσία, θέλουσα νὰ στε-

νοχωρήσῃ ἔτι μᾶλλον τὸν σουλτάνον, ἀπεφάσισε ν' ἀποκλείσῃ τὴν βασιλεύουσάν του. Ὁ στόλος τῆς ἐμποδίζεν ἤδη τὴν μετακόμισιν παντὸς εἵδους τροφῆς διὰ τοῦ Βοσπόρου· ἀνοικτὸς ὁμῶς ἦτον ὁ Ἑλλησποντος, καὶ ἐχρειάζετο πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ σκοποῦ νὰ κλείσῃ καὶ αὐτόν· ἀλλ' ἐχρειάζετο τότε ν' ἀναλάβῃ ἐν τῇ Μεσογείῳ ὃν χάριν τῆς συμμαχίας κατέθεσε πολέμιον χαρὰκτῆρα, καὶ εἰδοποίησε τὰς συμμάχους Δυνάμεις περὶ τούτου. Εἰς ἄκρον ὠργίσθη ἡ Ἀγγλία ἐπὶ τῇ εἰδοποιήσει ταύτῃ, καὶ ἐθεώρησε τὴν Ῥωσσίαν παραβάτιν τῶν συνομολογηθέντων. Τοιαύτην τὴν ἐθεώρησε καὶ ἡ Γαλλία, ὥστε ἡ Ῥωσσία ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ τοῦ σκοποῦ τούτου.

Ἀφ' οὗ δὲ τὰ γαλλικὰ στρατεύματα ἡλευθέρωσαν τὴν Πελοπόννησον, ἐπρότεινεν ἡ Γαλλία εἰς ἐξασφάλισιν αὐτῆς ἀπὸ πάσης ἔξωθεν ἐχθρικῆς προσβολῆς νὰ ἐνεργηθῇ ἐν τῶν τριῶν· ἢ ἡ Πύλη νὰ κηρύξῃ ἀναχωρήν, ἢ αἱ Δυνάμεις νὰ παραλάβωσι τὴν Πελοπόννησον ὑπὸ τὴν προσωρινὴν ἐγγύησίν των, ἢ ἡ Πελοπόννησος νὰ τεθῇ εἰς ἀσφαλῆ θέσιν διὰ τῆς πέραν τοῦ ἰσθμοῦ ἐκστρατείας τῶν Γάλλων πρὸς ἔξωσιν τῶν ἐν Ἀττικῇ καὶ Εὐβοίᾳ Τούρκων, ὡς μὴ ἀσφαλιζομένη, ἂν δὲν εἶχε προπύργια· καὶ τὴν μὲν ὑπερίσθμιον ἐκστρατείαν ἀπεδοκίμασε τὸ ἀγγλικὸν ὑπουργεῖον ὑπὸ διαφόρους λόγους, καὶ ἐπρότεινεν ἐξ ἐναντίας νὰ διαταχθῇ ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις νὰ φέρῃ ἐντὸς τοῦ ἰσθμοῦ τὰ ἐκτὸς στρατεύματά της· ἐδέχθη δὲ νὰ τεθῶσιν ἡ Πελοπόννησος, αἱ παρακείμεναι νῆσοι καὶ αἱ Κυκλάδες ὑπὸ τὴν προσωρινὴν ἐγγύησιν τῆς συμμαχίας ἄνευ οὐδεμιᾶς βλάβης τῆς μετὰ ταῦτα διαγραφησομένης ὁροθεσίας. Πολλοῦ δὲ λόγου περὶ τῶν ζητημάτων τούτων γενομένου παρὰ τοῖς συμμάχοις, ἐνεκρίθη ἐπὶ τέλους παρὰ πάντων ἡ τελευταία αὕτη γνώμη, καὶ συνετάχθη καὶ πρωτόκολλον τὴν 4 νοεμβρίου, δι' οὗ ἀνεκαλεῖτο καὶ ὁ γαλλικὸς στρατός, μὴ ἐμποδιζομένης τῆς Γαλλίας ν' ἀφήσῃ ἐν Πελοποννήσῳ μέρος αὐτοῦ πρὸς καιρόν, ἂν τὸ ἐνέκρινεν, ὡς δεῖγμα καὶ ἐνίσχυσιν τῆς ἐγγυήσεως. Ἀνηγγέλη δὲ ἐγγράφως τῇ Πύλῃ ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος ἐγγύησις διὰ τοῦ παρ' αὐτῇ πρέσβεως τῶν Κάτω-Χωρῶν, δι' οὗ ἐνηργεῖτο ἡ τῶν τριῶν αὐλῶν καὶ τῆς Πύλης ἀνταπόκρισις μετὰ τὴν ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως ἀναχώρησιν τῶν πρέσβεων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΗ'.

Κυρίευσίς τοῦ ἀμβρακικοῦ κόλπου. - Πολεμικά συμβάντα ἐν Κρήτῃ.
 - Ἀδράνεια τῶν ὑπὸ τὸν Ὑψηλάντην στρατευμάτων. - Ἀνάκτησις
 ὅλης σχεδὸν τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος. - Κυρίευσίς Βονίτσας. -
 Πανώλης ἐν Καλαβρυτοῖς.

ΚΑΘ' ὃν δὲ καιρὸν διέβη εἰς Μύτικα ὁ κυβερνήτης, ὅπου
 ἔλαβεν ἀκριβῆ γνώσιν τῶν ἐκεῖ πραγμάτων, ἐσχεδιάσθη ἡ κυ-
 ρίευσίς τοῦ ἀμβρακικοῦ κόλπου. Τὸ Μεσολόγγι ἐπολιορκεῖτο διὰ
 θαλάσσης, ἀφ' οὗ ὁ Ἀστιγξ ἀνήγειρεν ἐπὶ τοῦ Βασιλαδίου τὴν
 πεσοῦσαν ἑλληνικὴν σημαίαν, καὶ δὲν ἐλάμβανεν ἡ φρουρά του
 τροφὰς ἐκεῖθεν· ἀλλ' ὁ ἀμβρακικὸς κόλπος καὶ τὸ Μακρυνόρος
 ἦσαν ὑπεξούσια τῶν Τούρκων, καὶ διαμετεκομίζοντο τροφὰ καὶ
 παντὸς εἶδους ἀναγκαῖα εἰς Μεσολόγγι καὶ εὐκόλως καὶ ἀφρό-
 νως. Οἱ Ἰαλτινοί, οἱ φαίνόμενοι προσκυνημένοι, ἦσαν ἔτοιμοι
 νὰ κλείσωσι τὰ στενὰ τοῦ Μακρυνόρου, ἂν ἔβλεπαν ἑλληνικὴν
 δύναμιν ἐν τῷ κόλπῳ· ἡ κατὰληψις λοιπὸν αὐτοῦ ἐφάνετο ἡ
 βάσις τῶν μελετωμένων πολεμικῶν ἐργασιῶν κατ' ἐκεῖνο τὸ μέ-
 ρος, καὶ τούτου χάριν ἐπανελθὼν ὁ κυβερνήτης εἰς Πόρον, ἡ-
 σχολήθη εἰς συγκρότησιν καὶ ἀποστολὴν κατὰ τὸν κόλπον ἐκεῖ-
 νον στολίσκου καὶ διώρισεν ἀρχηγὸν αὐτοῦ τὸν Πασάνον.

Ἐμφανισθέντος δὲ τοῦ στολίσκου κατὰ τὸν Μύτικα, ἐκινήθη
 ὅλον τὸ στράτευμα, καὶ ἐπὶ σκοπῷ νὰ συμπράξῃ κατὰ τῆς Πρε-
 βέζης κατέλαβε τὸ παρὰ τὸ Ἀκτιον (Πούνταν) Χελογύβαρον.
 Τὴν δὲ 11 Σεπτεμβρίου ἔφθασεν ὁ στολίσκος πλησίον τοῦ ἀμ-
 βρακικοῦ κόλπου, καὶ ὁ Πασάνος ἀνέβη εἰς τὴν Καρτερίαν. Τὸ
 ἀτμόπλοον τοῦτο, ὡς καὶ ἡ Ἐπιχείρησις, καὶ τὸ μονοκάρτερον
 ἡ Μέδουσα σφοδρῶς ἐκανονοβόλουν τὸ φρούριον τοῦ Παντοκρά-
 τορος, καὶ ὑπὸ τὴν κανονοβολὴν αὐτῶν τὰ πλοιάρια ἐπροχώ-
 ρουν· ἀλλὰ καὶ ὁ ἀνεμος δὲν ἦτο δεξιὸς καὶ ἡ ρύμη σφοδρά·
 ὅθεν ὁ εἰσπλοὺς ἀνεβλήθη εἰς τὴν αὔριον. Ἐκινήθησαν τὴν αὔ-
 ριον ὡς καὶ τὴν προτεραίαν καὶ ἐπροχώρησαν πάλιν πρὸς τὸ

Σεπτέμβριος

στόμα· ἄλλ', ἐπειδὴ ὁ ἄνεμος ἦτον ἀπόγαιος, ἠναγκάσθησαν νὰ ἐγκαρτερήσωσι πολλὰς ὥρας ὑπὸ τὴν πυροβολὴν τῆς Πρεβέζης. Πρὸς δὲ τὴν μεσημβρίαν ἔπνευσε βοηθὸς ἄνεμος· ἐζήτησαν τότε οἱ ναῦται νὰ εἰσπλεύσωσιν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ ἐπὶ τῆς Καρτερίας ἀρχηγοῦ· ἄλλ' ὁ ἀρχηγός, προψασιζόμενος ἀσθένηαν, ἀπεποιήθη νὰ τοὺς ὁδηγήσῃ αὐτοπροσώπως. Συνειθισμένοι οἱ Ἕλληνες νὰ βλέπωσι πάντοτε πρωταγωνιστὴν τὸν ἀρχηγόν, καὶ βλέποντες τὸν Πασάνον ὑπεκφεύγοντα τὸν κίνδυνον ἐπκλινδρόμησαν τὴν νύκτα τῆς 13 εἰς Μύτικα.

Ἐν ᾧ δὲ αἱ ναυτικαὶ ἐργασίαι ὀλοτελῶς ἀπέτυχαν, αἱ τῆς ξηρᾶς εὐτύχησαν παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν. Ἡ δεξιὰ πτέρυξ τοῦ στρατεύματος, ἡ ὑπὸ τὸν φιλέλληνα Δενσέλον (α), κατέλαβε τὸ Λουτράκι, ἐκυρίευσε μίαν ἀλιάδα, καὶ δι' αὐτῆς ἐκυριεύθησαν 25 πλοιάρια τουρκικὰ καὶ ἐρωπίσθησαν. Μετακομισθέντων δὲ καὶ 100 ναυτῶν ἄλλοθεν, ἐκόπη ἡ συγκοινωνία Πρεβέζης καὶ Καρβασαρά. Οἱ Τούρκοι, βλέποντες τὰ γεγονότα, ἐρώπλισαν ἐν δικάταρτον καὶ μίαν κανονοφόρον. Ἐν τούτοις, βλέποντες οἱ ἐπανελθόντες εἰς Μύτικα ἄπρακτοι ναῦται τὸ κατόρθωμα τῶν ἐλληνικῶν στρατευμάτων, ἐμβάντες εἰς τέσσαρα ἑνοπλὰ πλοιάρια ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Ἀνδρέα Κωροῦ, τοῦ Ἀνδρέα Τενεκέ, τοῦ Ἀναστάση Παρασκευᾶ καὶ τοῦ Κωνσταντίνου Θεοφίλου, ὠρίσθησαν νὰ εἰσπλεύσωσιν ἄνευ τοῦ ἀρχηγοῦ, καὶ τῷ ὄντι 4 ὥραν μετὰ τὴν μεσημβρίαν τῆς 21 εἰσέπλευσαν ὑπὸ σφοδρότατον πυροβολισμόν τῆς Πρεβέζης καὶ τοῦ Ἀκτίου εἰς ἔκστασιν τῶν παρευρεθέντων θεωρούντων τὸ στόμα τοῦ κόλπου ἀδιάβατον ἐξ αἰτίας τῶν εἰς ὑπεράσπισιν αὐτοῦ κανονοστασίων καὶ τῆς στενότητός του, διότι βολὴ τουφεκίου ἀφικνεῖται ἀπὸ τοῦ ἐνὸς εἰς τὸ ἄλλο χεῖλος. Εἰσελθόντα δὲ τὰ ἐλληνικὰ πλοιάρια ἐκυρίευσαν 40 τῶν ὑπὸ σημαίαν τουρκικὴν εὑρεθέντων ἐν τῷ κόλπῳ καὶ ἐβύθισαν κανονοβολοῦντα τὴν κανονοφόρον· ἠνάγκασαν δὲ τὸ δικάταρτον νὰ διασωθῇ εἰς Σαλαχώρην. Εἰς μόνος ἐφονεύθη ἐπὶ τοῦ εἰσπλου, ὁ Κωφός, τρεῖς δὲ ἐπληρώθησαν, ἐν οἷς καὶ ὁ Τενεκές· τόσον δὲ ἠρίστευσαν τὰ πληρώματα τῶν τεσσάρων ἐνόπλων πλοικρίων, ὥστε ὁ ἀρχιστράτηγος ἔγραφεν, ὅτι οὐδέποτε ἄνθρωποι ἐφάνησαν ἀξιώτεροι τῆς εὐγνωμοσύνης τῆς πατρίδος των. Ἐν τούτοις ἡ ἀνέλπιστος ἀνανδρία τοῦ Πασάνου καὶ ἡ ἀσύνητος διαγωγὴ του πρὸς τὴν ἰόνιον κυβέρνησιν ἠνάγκ-

κασαν τὸν κυβερνήτην ν' ἀντικαταστήσῃ τὸν Ἀντώνην Κριεζῆν, ἄνδρα γενναῖον καὶ συνετόν.

Τὰ δὲ ἐν τῷ κόλπῳ ἑλληνικὰ πλοιάρια, καταστρέψαντα τὴν ἐν χυτῷ ἐχθρικὴν δύναμιν ἐξέπλευσαν· ἀλλ' εἰσέπλευσαν ἐκ νέου περὶ τὰ τέλη νοεμβρίου ἀβλαβῶς, ἐπικρατούσης ἀντιπνοίας καὶ ὑπὸ βαρὺν κανονοβολισμὸν τῶν φρουρίων, καὶ ἐνδιέμειναν. Καὶ ταῦτα μὲν τὰ κατὰ τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα τῷ καιρῷ ἐκείνῳ.

Ἡ δὲ ἀφίξις τοῦ Ρεῖνέκου εἰς Κρήτην ἀνεζωογόνησε τὸν ἁγῶνα. Οἱ Κρήτες, συγκεντρωθέντες περὶ τὰ τέλη τοῦ ἰουλίου εἰς Πρόσνερον, ὡς τρισχίλιοι, ἐξεστράτευσαν· καὶ οἱ μὲν κατέλαβαν τὴν θέσιν τοῦ Διγενῆ, οἱ δὲ τὴν τοῦ Ἀλιγάνου, οἱ δὲ προσέβηλαν τὴν 1 αὐγούστου τοὺς ἐν Μαλαῖξά Τουρκοὺς καὶ τοὺς ἀπέκλεισαν ἐντὸς τριῶν οἰκιῶν. Συνενωθέντες δὲ καὶ οἱ καταλαβόντες τὰς δύο ἀνωτέρω θέσεις, ἀπέκρουσαν κατὰ τὸ Νερόκουρον εὐτυχῶς τοὺς ὑπὸ τὸν Μουσταφᾶν ἐξελθόντας τῶν Χανιῶν πρὸς βοήθειαν τῶν ἐν Μαλαῖξῃ, καὶ τοὺς ἠνάγκασαν νὰ καταφύγωσιν εἰς τὸ φρούριον κακῶς ἔχοντας, καταδιώκοιτές τοὺς μέχρι βολῆς κανονίου· πολλοὶ ἐχθροὶ ἐφονεύθησαν καὶ ἐπληγώθησαν κατὰ τὴν συμπλοκὴν ταύτην· ἐφονεύθη καὶ ὁ κεχαγιάς τοῦ πασᾶ, ἐφονεύθησαν καὶ 10 Ἕλληνες καὶ ἐπληγώθησαν 20. Οἱ Ἕλληνες ἔπραξαν ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ ἔργον ἀξιοσημείωτον ὡς ἀσύνητες. 30 Τουρκοὶ, ἀποκοπέντες τῶν ἄλλων, πολιορκηθέντες ἐν Νεροκούρῳ καὶ παραδοθέντες, ἐστάλησαν ἀβλαβεῖς εἰς Χανιά· πολλὰ δὲ καὶ πολυειδῆ λάφυρα ἔπесαν εἰς χεῖρας τῶν νικητῶν. Μετὰ τὴν μάχην ταύτην τὸ ἑλληνικὸν στράτευμα ἐπάτησεν ἀκωλύτως τὸν Ἀποκόρωνα καὶ ἠνάγκασε τοὺς ἐκεῖ ἐχθροὺς νὰ καταφύγωσιν εἰς Σούδαν. Μετὰ δὲ τὴν κατὰ τὸ Νερόκουρον ἦτταν ἐστάλησαν τουρκικὰ στρατεύματα εἰς Λάγκους, ἀλλ' ἀπέτυχαν. Ἐν τούτοις οἱ Ἕλληνες ἐνεδρεῦντες πολλαχοῦ ἐφόνευσαν τὴν 13 κατὰ τὴν Μεσαρὰν τὸν ἐπ' ἀνδριά καὶ ὁμότητι γνωστὸν Ἀγριολίδην, ἀρχηγὸν τῶν τουρκικῶν ὀπλων τοῦ Μεγάλου Κάστρου, καὶ τὸν ἀπεκεφάλισαν. Τὸν φόνον τοῦτον μαθόντες οἱ ἐν τῷ φρουρίῳ, καὶ ἰδόντες τὸ πτώμα ἐνώπιον αὐτῶν ἀκέφαλον ἐφρύαξαν, καὶ κλείσαντες τὰς πύλας ἔπесαν ξιφῆρεις ἐπὶ τοὺς δυστυχεῖς Χριστιανούς, τοὺς μὲν σφάζοντες τοὺς δὲ ῥίπτοντες εἰς τὴν θάλασσαν, εἰς τὰ πηγάδια, καὶ εἰς τοὺς ἀποπάτους· οὔτε κοράσια οὔτε βρέφη ἐλυπήθησαν· 750 πτώματα ἐλογίσθησαν μόνον τὰ ἐν ταῖς πλατείαις καὶ

Αὐγουστος

ἀγυιαῖς τῆς πόλεως, καὶ ἐκ τῶν ἀνδρῶν μόνος σχεδὸν ὁ μητροπολίτης διεσώθη καταφυγὼν εἰς τὸ παλάτιον τοῦ πασᾶ· δὲν ἐξιλεώθησαν δὲ θύοντες τοὺς ἐν τῷ φρουρίῳ Χριστιανούς, ἀλλ' ὤρμησαν καὶ εἰς τὰ περίξ σφάζοντες καὶ ἐκαὶ ἀνηλεῶς τοὺς μὴ πταίσαντας. Ἐμιμήθησαν καὶ οἱ Ῥεθύμνιοι τοὺς Καστρινούς, καὶ ἐξεληθόντες τὴν 19 διὰ νυκτὸς ἔπесαν τὰ ἐξημερώματα εἰς τινα χωρία καὶ ἔσφαζαν ὑπὲρ τοὺς 60 Χριστιανούς, ἐν οἷς καὶ τὸν ἱερέα ἐνὸς τῶν χωρίων λειτουργοῦντα. Ἡ εἰδήσις αὕτη μετέβαλε τὴν πρὸς τοὺς πάσχοντας Κρήτας δυσμενῆ διαθεσιν τῶν ἐν Πόρῳ τότε διατριβόντων πρέσβειον ἐπὶ τὸ εὐνοϊκώτερον, καὶ ἔκτοτε ἠϋξήθη ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐπὶ τῆς νήσου ὀπλοφόρων Ἑλλήνων.

Ἐκεῖναις ταῖς ἡμέραις ἔπλεεν ὑπὸ τὸ ἀκρωτήριον τῆς πελαγίης Σούδας ἡ λέμβος τοῦ ἐλληνικοῦ πλοίου, Ἡρακλέους, καταδιώκουσα ἐχθρικὸν πλοιάριον. Τοῦρκοί τινες ἐνεδρεύοντες ἐτουφέκισαν αἰφνης τοὺς ἐν αὐτῇ, ἐφόνευσαν δύο, καὶ ἐπλήγωσαν πέντε.

Μεσούντος δὲ τοῦ ὀκτωβρίου, ἔφθασεν εἰς Χανιά ὁ διαδεχθεὶς τὸν Κοδριγκτῶνα, ἀνακληθέντα, Μαλκώλμης, καὶ ἐπρόβαλεν ἐν ὀνόματι τῆς συμμαχίας ἀνακωχὴν. Οἱ Ἕλληνες τὴν ἐδέχθησαν, ἀλλ' ὁ Μουσταφᾶς τὴν ἀπέρριψεν.

Ἀναχωρήσας ὁ Μαλκώλμης, ἄφησε τοποτηρητὴν τοῦ τὸν πλοίαρχον Μαιτλάνδον, καὶ ἐπὶ τῇ ἐπανειλημμένῃ προτροπῇ αὐτοῦ ἐδέχθη ὁ Μουσταφᾶς τὴν ἀνακωχὴν· ἀλλὰ οἱ φόνοι, αἱ λεηλασίαι καὶ αἱ καταστροφαὶ δὲν ἔπαυσαν.

Ὀλίγχι παρῆλθαν ἡμέραι ἀφ' οὗ ἀπεστάλησαν τὰ ἐν Τροιζῇ στρατεύματα εἰς Μέγαρα καὶ ἐπληθύνθησαν εἰς ὀκτακισχιλίους, ὅλους Στερεοελλαδίτας· ἀλλὰ παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν διέμειναν ἀργὰ ἑπτὰ μῆνας· ἀργὰ τὰ ἦσαν ὅτ' ἔφθασαν καὶ οἱ πρέσβεις εἰς Πόρον· χεῖρ ἀόρατος ἐφαίνετο ἀναχαιτίζουσα αὐτά, καὶ τὸ κοινὸν ἐγόγγυζε δικαίως. Μόλις αἱ ὑπὸ τὸν Κίτσον Τσαβέλλαν καὶ Γιαννάκην Στράτον χιλιαρχίαι καὶ ἡ ὑπὸ τὸν Νικολὸν Τσαβέλλαν πεντακοσιαρχία ἀπεσπᾶσθησαν τὴν 11 τοῦ γενικοῦ στρατοπέδου καὶ ἐστράτευσαν κατὰ τὰς ἐπαρχίας Λοιδωρικοῦ καὶ Μαλανδρινίου εἰς ἐμπόδιον εἰσαγωγῆς τροφῶν εἰς Ναύπακτον.

Ἀποδάντες οὗτοι εἰς τὸ παράλιον τῆς Σεργούλας πλησίον τῶν Τριζωνίων, ἐκυρίευσαν τὰς ἐπαρχίας Λοιδωρικοῦ καὶ Μα-

λανδρίνου, ἐξελάσαντες τοὺς ἐν αὐταῖς κατέχοντας θέσεις ἐχθροὺς. Ἡ εἰδησις αὕτη κατετάραξε τὸν Ἀχμέτ-Πρέβισταν, ὅστις τεταγμένος ὡς ἐκτελεστικὴ δύναμις τῆς ἐπαρχίας Κραβδάρων, ἔσπευσε ν' ἀρπάσῃ ὅσα ἡῦρε γεννήματα καὶ τρόφιμα καὶ νὰ κλεισθῇ ἐν Λομποτινῇ, χωρίῳ τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας· ἐμελέτησε δὲ νὰ συλλάβῃ καὶ προκρίτους ἄλλων τινῶν χωρίων· ἀλλ' οὗτοι ἐπρόφθασαν καὶ ἐπεκαλέσθησαν ἐν καιρῷ τὴν βοήθειαν τῶν ἐκστρατευσάντων ὁμογενῶν, οἵτινες καὶ αὐτοὺς κινδυνεύοντας ἐλύτρωσαν, καὶ τὴν Λομποτινὰν ἐπολιόρησαν. Γνωσθεΐσης δὲ τῆς πολιορκίας, 250 τῶν ἐν Ναυπάκτῳ ἐξεστράτευσαν εἰς βοήθειαν· ἀλλ' ὁ Γιάννης Φαρμάκης, καταλαβὼν τὴν θέσιν τοῦ Σκοποῦ, ἐμχταίωσε τὸ σχέδιον. Ἐν τούτοις ἦλθαν ἄγγελοι λέγοντες τοῖς πολιορκηταῖς, ὅτι οἱ ἐκ Πατρατσικίου ἐπήρχοντο ὑπὸ τὸν Ὁσμάμπασαν καὶ τὸν Ἀσλάμπεην· τότε οἱ μὲν τῶν πολιορκητῶν, ὃν ὁ ἀριθμὸς ἡξήθη, ἀφέντες τὴν πολιορκίαν κατέλκυναν τὰς ἐμπροσθινὰς θέσεις πρὸς τὴν Ἀλογόβρυσιν ἐπὶ τῶν ὁρίων τοῦ Λοιδωρικίου καὶ τοῦ Πατρατσικίου, οἱ δὲ ἐτοποθετήθησαν κατὰ τὴν Ὀξιὰν πρὸς ἀντίστασιν. Ἐν τοσούτῳ οἱ ἐν Λομποτινῇ ἐχθροί, ἐμψυχωθέντες ὑπὸ τῶν κινήματων τούτων, ἐξώρμησαν τὴν 14 καὶ 16 ὁκτωβρίου ἐπὶ τοὺς πολιορκοῦντας καὶ κατέχοντας τὸ Μυρμιγκάκι καὶ ἐπολέμησαν· ἀλλ' ἐπανήλθον εἰς Λομποτινὰν κακὴν κακῶς, ἀφήσαντες κατὰ τὰς δύο ταύτας μάχας ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης 50 νεκροὺς, ἐν οἷς καὶ τὸν ἀνεψιὸν τοῦ Πρέβιστα. Κατησχύνθη συγχρόνως καὶ ὁ φρούραρχος τῶν Σαλώνων Μεχμέτ-Δεβόλης, ἐκστρατεύσας κατὰ τῶν περὶ τὸν Πανομάραν καὶ τὸν Μαστραπᾶν ἔξωθεν τοῦ Ἀντιφρίου διαμενόντων. Οἱ δὲ ὑπὸ τὸν Ὁσμάμπασαν, τὸν Ἀσλάμπεην καὶ ἄλλους ἀρχηγοὺς ἐστρατοπέδευσαν ἐν πρώτοις ἔξωθεν τοῦ Γαρδικίου δύο ὥρας μακρὰν τῶν ἡμετέρων, ἐλογίζοντο δὲ 1500 καὶ ἐπροχώρησαν αὐθημερόν πρὸς τὴν Ὀξιὰν μίαν ὥραν μόνον μακρὰν τοῦ ἐνδιαμένοντος ἑλληνικοῦ στρατοπέδου. Οἱ Ἕλληνες ἐφώρμησαν, καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν τοὺς ἡνάγκασαν νὰ ἐγκαταλείψωσι τοὺς προμαχῶνάς των καὶ ν' ἀποχωρήσωσιν εἰς τὴν ἐπάνω ῥάχιν· ἀλλὰ, σφοδρᾶς μάχης ἐπὶ τῆς θέσεως ἐκείνης γενομένης, ἀπεκρούσθησαν· ἐσπέρας δὲ ἐπελθούσης, οἱ Τούρκοι ἐπανήλθον εἰς Γαρδικίον καὶ εἰς τοῦ Βλαχιώτη τὸ μνημα.

Ἐν τοσούτῳ, βλέποντες οἱ ἐν Λομποτινῇ, ὅτι εἰς μάτην ἀνέμεναν ἔξωθεν βοήθειαν, ἀπεφάσισαν νὰ διχασθῶσιν εἰς Ναύ-

πακτον φεύγοντες, καὶ τὴν 22 ὄρθρου βαθέος ἐξῆλθαν, ἐν ᾧ ἔβρεχε ῥαγδαίως. Βραδέως ἐγνώρισαν οἱ Ἕλληνες τὴν φυγὴν των, ἔτρεξαν κατόπιν των, ἐφόνευσαν 100, καὶ ἐζώγρησαν πλειοτέρους, ἐν οἷς καὶ τὸν Ἀχμέτ-Πρέβισταν, ἐπῆραν δὲ καὶ πλούσια λάφυρα. Οἱ δὲ λοιποί, ὡς 150, ἐν οἷς καὶ ὁ Καρτάν-γας, διεσώθησαν εἰς Ναύπακτον.

Μαθόντες δὲ τὴν τῶν ἐν Λομποτινᾷ φυγὴν οἱ περὶ τὸν Ὁσμάλμπασαν καὶ τὸν Ἀσλάμπην ἐπανῆλθαν καὶ αὐτοὶ εἰς Πάτρας τοῖσι καταδιωκόμενοι.

Τὴν δὲ 24 ἐκινήθη τὸ γενικὸν στρατόπεδον τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τὸν Ὑψηλάντην.

Φθάσασα ἡ προφυλακὴ τοῦ εἰς Χώστια παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Ἑλικῶνος, ἀπήντησε 200 ἐχθρούς, οἵτινες προσβληθέντες κατέφυγαν εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ Δομποῦ· ἀλλ' ἐκεῖ τοὺς ἀπέκλεισεν ἡ προφυλακὴ, ἔκοψε τὸ νερόν, καὶ τοὺς ἐβίασε νὰ παραδοθῶσι τὴν 31 ὑπὸ συνθήκην, παραδόσαντας τὰ ὅπλα καὶ τὰς σημαίας. Οἱ ὅροι δὲ τῆς συνθήκης ὅχι μόνον ἀκριβῶς ἐτηρήθησαν, ἀλλὰ καὶ ὑπέρβασιν αὐτῶν ἐπ' ὠφελείᾳ τῶν παραδοθέντων ἔγεινεν (β).

Καθ' ἣν δὲ ἡμέραν παρεδόθη τὸ μοναστήριον τοῦ Δομποῦ, ἐκυριεύθη καὶ ἡ Ἀράχωβα, φυγούσης τῆς τουρκικῆς φρουρᾶς. Οἱ Ἕλληνες ἐκυρίευσαν ἐξ ἐφοδοῦ καὶ τὴν ὀχυρὰν θέσιν τοῦ Στεβενίκου, ὅπου ἐστάθμευαν 110 Τούρκοι καὶ 30 Χριστιανοὶ ὑπὸ τινα Γιάννην Ζεληνιώτην· καὶ 45 μὲν τῶν φρουρούντων ἐθανάτωσαν, διαρκούσης τῆς μάχης, τοὺς δὲ λοιποὺς ἠχμαλώτισαν καὶ ἀπέστειλαν ἀβλαβεῖς εἰς Λεβαδείαν· εἰς τῶν νικητῶν ἐφρονεύθη καὶ δύο ἐπληρώθησαν.

Ἐκτὸς δὲ τοῦ ἐπικρατοῦντος ῥωσικοῦ πολέμου ἀπασχολοῦντος ὅλην τὴν προσοχὴν καὶ ὅλας τὰς δυνάμεις τῆς Πύλης, συνέβησαν κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας καὶ ἀλληλομαχαίαι βαρεῖαι τοῦ Κιουτρχῆ καὶ τινων σημαντικῶν Ἀλβανῶν, αἵτινες ἔφεραν τοὺς ἐν Ἑλλάδι ὁμοφύλους των εἰς τελείαν ἀπελπισίαν.

Ἐσκόπευεν ὁ Κιουταχῆς πρὸ καιροῦ κατὰ διαταγὴν τῆς Πύλης νὰ καταστρέψῃ τινὰς τῶν ἰσχυροτέρων Ἀλβανῶν ὡς ἀντιπράττοντας εἰς τοὺς ὑπὲρ τῆς στρατιωτικῆς μεταρρυθμίσεως σκοποὺς τῆς, καὶ ὀνομαστὶ τὸν Σελιχτάρ-Πόδαν, τὸν Ἐσήμπην, τὸν Ἀβδουλάμπην καὶ τὸν Ἰσμηλμπην, καὶ ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ τοὺς ἐκάλεσεν εἰς Ἰωάννινα. Οὗτοι ὑποπτεύσαν-

τες συνῆλθον εἰς Μπερᾶτι, ὅθεν ἔστειλαν πρὸς τὸν πασᾶν τὸν
 Ἰσραήλμπεην, ὅστις ἐφονεύθη, ἐν ᾧ ἀνέβαινε τὴν κλίμακα τοῦ
 παλατίου. Φοβηθέντες οἱ ἰσχυροὶ τῆς Ἀλβανίας περὶ τῆς ζωῆς
 των πρημέλουν ἕκτοτε τὰ συμφέροντα τοῦ κράτους· ἀπηλπί-
 σθησαν καὶ οἱ κατὰ τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα διεσπαρμένοι
 ὁμογενεῖς των, καὶ οἱ πλεῖστοι αὐτῶν βλέποντες, ὅτι οἱ Ἑλ-
 ληνες ἐφάνησαν ἐσχάτως πιστοὶ φύλακες τῶν συνθηκῶν καὶ εὐ-
 μενεῖς πρὸς τοὺς παραδουθέντας, ἀπεφάσισαν ν' ἀναχωρήσωσιν
 ἀμαχητὶ καὶ ἑνσπονδοὶ εἰς τὰ ἴδια. Καὶ πρῶτοι μὲν οἱ κατέ-
 χοντες τὸ Δίστομον, τὸ Ζερμενὸν καὶ τὸ μοναστήριον τοῦ Ὁσίου
 Λουκᾶ ἀνεχώρησαν ἀνεπηρέαστοι, ἀφήσαντες ὑπὸ τὴν κυριό-
 τητα τῶν Ἑλλήνων δύο κανόνια καὶ τινὰ πολεμεφόδια· ἀνε-
 χώρησαν δὲ μετὰ ταῦτα καὶ οἱ κατέχοντες τὴν Λεβαδείαν, τὸ
 παράλιον τῶν Σαλῶνων καὶ τὴν Σκρηποῦν· κατόπιν ἀνεχώρη-
 σαν καὶ οἱ κατέχοντες τὴν ἐπαρχίαν τοῦ Ταλαντίου· ἐγκατέ-
 λειψαν οἱ ἐχθροὶ καὶ τὸ φρούριον τῆς Βοδωνίτσας καὶ τὸ Τουρ-
 κοχωῖρι· ἀπεδιώχθησαν καὶ ἐκ τῆς Τοπόλιας, ὅπου ἀντιστά-
 σεως γενομένης ἐσκοτώθησαν 20 καὶ ἡχμαλωτίσθησαν πέντε·
 60 δὲ τῶν ἐκεῖ ἐκλείσθησαν ἐντός τινος προμαχώνος ἐπὶ τῆς
 κορυφῆς τοῦ χωρίου, ἀλλὰ καὶ ὁ προμαχὼν ἐκυριεύθη ἐξ ἐφύ-
 δου, καὶ 10 τῶν ἐν αὐτῷ ἐθανατώθησαν. Οἱ Ἑλληνες ἐξεστρά-
 τευσαν ἐπὶ τοὺς κατέχοντας τὰς ὀχυρὰς θέσεις τῆς Κακῆς Σκά-
 λας καὶ τῆς Ἀμπλιανης. Οἱ ἐν τῇ Κακῇ Σκάλᾳ ἐκλείσθησαν
 ἐν τινὶ ἀποκρήμνῳ μέρει πρὸς τὴν Κορακόβρυσιν ἰδόντες τοὺς
 Ἑλληνας ἐπερχομένους· ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ ἐφορμήσκοντες οἱ Ἑλλη-
 νες τὴν 9 νοεμβρίου ἐφόνευσαν ὑπὲρ τοὺς 40, καὶ ἐζώγρησαν
 15, ἐν οἷς καὶ τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν Ὁρχανὴν Κιαφιξίσην· ἄλλοι
 τόσοι ἀπωλέσθησαν Ἑλληνες ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ· οἱ δὲ κατὰ
 τὴν Ἀμπλιανὴν ἐχθροὶ διεσώθησαν εἰς Σάλωνα ἑνσπονδοὶ. Ἀ-
 πηλπισμένη καὶ πολιορκημένη ἡ φρουρὰ τῆς πόλεως ἐκείνης
 ἐσυνθηκολόγησε καὶ αὕτη μετ' ὀλίγον διὰ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς
 Μεχμέτ-Δεβόλλη, καὶ τὴν 17 παρέδωκε τὸ φρούριον καὶ ἀνεχώ-
 ρησεν εἰς τὰ ἴδια ἀνενόχλητος. Εὐρέθησαν δ' ἐν τῷ φρουρίῳ 8
 κανόνια καὶ ἱκανὰ πολεμεφόδια καὶ τρύφιμα. Μετὰ τὴν παρά-
 δοσιν τοῦ φρουρίου τούτου ἐκενώθησαν ὅλαι αἱ ἄλλαι θέσεις
 τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος μέχρι Ζητουνίου ἐκτὸς τῶν Θηβῶν
 καὶ τῆς Ἀττικῆς· μαθόντες καὶ οἱ ἐν Καρπενησίῳ ἐχθροὶ τὰ
 γενόμενα ἔφυγαν καὶ αὐτοὶ τὴν 23.

Νοέμβριος

Εἰς ἐμφύχωσιν δὲ τοῦ δειλιάσαντος ὀθωμανικοῦ στρατοῦ, καὶ εἰς διατήρησιν τοῦλάχιστον θέσεών τινων ἐπὶ τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος, ὁ ἐν Ζητουνίῳ διατρίβων Μαχμούτπασσας εἰσέβαλε μετ' ὀλίγον, μηδενὸς ἐναντιουμένου, εἰς Λεβαδείαν· καὶ ἐπὶ σκοπῷ νὰ ἐμπνεύσῃ φόβον ἐμελέτησε νὰ πέσῃ αἰφνιδίως ἐπὶ τινας Ἑλλήνας μεμονωμένους ἐν Μαρτίνῳ. Συννοηθεῖς δὲ καὶ μετὰ τοῦ Καρυστίου Ὁμέρπασσα, αὐτὸς μὲν ἐκίνησε διὰ τῆς Σκηπητοῦς, ὁ δὲ διὰ τῶν Θηβῶν· ἀλλὰ μὴ φοβήσαντος τούτου ἐν καιρῷ διὰ τὸν ἐπικρατοῦντα δριμὺν χειμῶνα, ἐπέπεσε μῆνος τὴν 29 ἰανουαρίου, καὶ ἀποκρουσθεὶς ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων μαχομένων ἐντὸς ὀχυρωμάτων ἔφυγεν αἰσχυρῶς καὶ ἀτάκτως. Ἴκανοὶ Τοῦρκοι ἐφονεύθησαν καὶ τρεῖς σημαῖαι ἔπεσαν εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων. Μετὰ δὲ τὴν ἡτταν ἀπελπισθεὶς ὁ Μαχμούτπασσας παρέλαθεν ὅλους τοὺς ὑπ' αὐτόν, καὶ διαβάς τὰς Θερμοπύλας ἐπανάγκμψεν εἰς Ζητοῦνι τὴν 10 φεβρουαρίου.

Πολλάκις ἐπὶ τῆς παρελθούσης περιόδου τοῦ ἀγῶνος εἶδμεν ἐν ἀγανακτῇ τοὺς Ἑλλήνας παρασπόνδως πρὸς τοὺς παραδιδομένους ἐχθροὺς πολιτευομένους· ἀλλὰ τοὺς βλέπομεν ἤδη ἀγαλλόμενοι ἀξιεπαίνως ἐκπληροῦντας τὰ εἰς τοὺς ὑποσπόνδους ὀφειλόμενα. Οἱ ἄνθρωποι ἦσαν οἱ αὐτοί, ἀλλ' οἱ καιροὶ διέφεραν.

Ἐν ᾧ δὲ εὐδοκίμουν αἱ κατὰ ξηρὰν ἐκστρατεῖαι τῶν Ἑλλήνων, εὐδοκίμουν καὶ τινὰ κατὰ θαλάσσαν κινήματά των. Τὴν 23 δεκεμβρίου ἐκυρίευσεν ἡ Καρτερία κατὰ τὴν Στηλίδαν τουρκικὴν γολέτταν 10 κανονίων, καὶ τὴν αὐτὴν ἡμέραν συνέλαθεν ἑλληνικὴ τις κανονοφόρος ἐν τῷ εὐβοϊκῷ κόλπῳ 3 τουρκικὰ ἐμπορικὰ πλοιαρία· ἑλληνικὴ δὲ μοῖρα ὑπὸ τὸν Σαχίνην ἀπεβίβασε μετὰ τινὰς ἐβδομάδας 400 στρατιώτας εἰς Λιθάδαν πρὸς ἄλωσιν τοῦ ἐκεῖ τουρκικοῦ ὀχυρώματος. Προσέβαλαν οἱ ἀποθάνοντες τὸ ὀχύρωμα, σιαπέβησαν ἐπιβοηθοὶ καὶ οἱ ἐν τοῖς πλοίοις καὶ τὸ ἐκυρίευσαν διὰ συνήκης· 40 Τοῦρκοι ἐφονεύθησαν καὶ 23 ἐπληγώθησαν· ἐφονεύθησαν καὶ 9 Ἑλληνες, καὶ ἐπληγώθησαν 16· ἀνετράπη δὲ καὶ τὸ ὀχύρωμα ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων τὴν ἐπαύριον τῆς παραδόσεώς του, ἀποπεμφθέντων ἀσφαλῶς τῶν Τούρκων τὴν προτεραίαν εἰς τὰ ἴδια.

Μετὰ δὲ τὴν κυρίευσιν τοῦ ἀμβρακικοῦ κόλπου ἐμποδίσθη ἡ συνήθης μετακόμισις τῶν τροφῶν ἀπὸ Πρεβέζης εἰς Βόνιτσαν,

καὶ τὴν 15 οἱ ὑπὸ τὸν ἀρχιστράτηγον, συμπράττοντος τοῦ στολίσκου, ἐκινήθησαν εἰς ἄλλωσιν τῆς Βονίτσης.

Κινδυνῶδες ἦτο τὸ κίνημα, διότι ἄνωθεν τῆς πόλεως κεῖται φρούριον, ἀλλ' εὐδοκίμησε· καὶ οἱ μὲν Ἕλληνες ἐκυρίευσαν ἐξ ἐφόδου τὴν πόλιν, ἐν ᾗ εὗρέθησαν πάμπολλοι Χριστιανοὶ αἰχμάλωτοι, οἱ δὲ ἐν αὐτῇ Τούρκοι κατέφυγαν εἰς τὸ φρούριον, ὅπου ἐκλείσθησαν καὶ ἀπεκλείσθησαν· τὴν δὲ 5 μαρτίου ἐξῆλθαν ἑνσπονδοὶ καὶ μετεκομίσθησαν ἀσφαλῶς εἰς Πρέβεζαν, φέροντες τὰ ὅπλα καὶ τὰς ἀποσκευάς των. Διαρκοῦντος δὲ τοῦ ἀποκλεισμοῦ τοῦ φρουρίου, ἠνδραγάθησαν ἐκ νέου οἱ ἐν τῷ κόλπῳ ἐκείνῳ ναῦται Ἕλληνες, ναυμαχήσαντες καὶ ἀφανίσαντες τὰ πλεῖστα τῶν ἐν αὐτῷ ἀπομεινάντων ἐχθρικῶν πλοίων. Κατὰ δὲ τὴν ναυμαχίαν ταύτην ἐσκοτώθη καὶ ὁ πρὸ μικροῦ πληρωθεὶς Τενεκὲς. Οἱ Ἕλληνες κατέλαβον τὴν 13 ἀπριλίου τὸ Μακρυνόρος καὶ τὸν Καρβασαράν.

Μεσοῦντος δὲ τοῦ ἀπριλίου ἀνεφάνη πανώλης κατὰ τὸ Βραχνί, χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καλαβρύτων, καὶ μετ' ὀλίγον καὶ ἐν αὐτῇ τῇ πρωτευούσῃ τῆς ἐπαρχίας· ἀλλὰ τὰ κατὰ τὴν Ἀχαΐαν γαλλικὰ στρατεύματα ἀπέσβεσαν ἐντὸς ὀλίγου τὴν ἀναφανεῖσαν ταύτην φλόγα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΘ'.

Διὰ θεοῖς τῶν ἐν Πόρῳ πρέσβεων πρὸς τὸν κυβερνήτην - Διαπραγματεύσεις εἰς ἐφαρμογὴν τῆς συνθήκης. - Διαγωγὴ τῆς Πύλης καὶ γνώμη τῶν αὐλῶν περὶ τῶν ἐν Πόρῳ ἐργασιῶν τῶν πρέσβεων. - Ἐγκατάστασις τακτικῶν δικαστηρίων. - Συγκλίσεις ἐθνικῆς συνελεύσεως.

Ἡ ΔΙΑΘΕΣΙΣ τῶν ἐν Πόρῳ συνελθόντων πρέσβεων πρὸς τὸν κυβερνήτην ἐκατόπτριζε τὴν τῶν αὐλῶν. Ὁ τῆς Ῥωσσίας τὸν ὑπεστήριζεν ὅλαις δυνάμεσιν· ὁ τῆς Γαλλίας μετρίως, ὁ δὲ τῆς Ἀγγλίας οὐδαμῶς. Εὔδαμεν, ὅτι τὰ πλοῖα τῶν τριῶν Δυνάμεων ἐχαιρέτων τὴν σημαίαν τῆς Ἑλλάδος· ἀλλ' ἐπὶ τῆς ἐν Πόρῳ συνεντεύξεως τῶν πρέσβεων καὶ τοῦ κυβερνήτου δὲν τὴν ἐχαιρέτησαν, ἀντιτείναντος τοῦ πρέσβεως τῆς Ἀγγλίας. Παρεπονέθη ὁ κυβερνήτης διὰ τὸ δυσμενὲς τοῦτο δεῖγμα, ἀλλὰ δὲν ἱκανοποιήθη. Τὴν τοιαύτην δυσμένειαν τῆς Ἀγγλίας προῖδὼν ὁ κυβερνήτης εἶχε προτείνει νὰ συνέλθωσιν οἱ πρέσβεις εἰς Σπέτσας καὶ ὅχι εἰς Πόρον πρὸς ἀποφυγὴν πάσης συνεντεύξεως τοῦ πρέσβεως τῆς Ἀγγλίας καὶ τῶν ἐν Αἰγίνῃ ἀντιπολιτευομένων, ἀλλὰ δὲν εἰσηκούσθη.

Ἡ ἔλευσις δὲ τῶν πρέσβεων εἰς Ἑλλάδα καὶ ὁ σκοπός, δι' ὃν ἦλθαν, ἦσαν ἱκανὰ αἵτια νὰ ἐρεθίσωσι τὰ πνεύματα τῶν Ἑλλήνων, καὶ κυρίως τῶν ἐν Αἰγίνῃ προκρίτων ἡρεθισμένων ἤδη κατὰ τοῦ κυβερνήτου, καὶ οἱ ἔχοντες ἔργον τὰς ταραχὰς ἔδραξαν ὡς ἄρμοδιαν τὴν περίστασιν ταύτην εἰς λύσιν παντὸς δεσμοῦ τοῦ πανελληνίου καὶ τοῦ κυβερνήτου, καὶ δὲν ἔπαυαν γράφοντες τῷ κυβερνήτῃ διατρίβοντι ἐν Πόρῳ κατὰ τῶν ἄλλοτε ἐν τοῖς πράγμασιν ἢ τῶν ἐχόντων σημασίαν ἐντὸς τῆς Ἑλλάδος. Κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν οἱ εὐνοούμενοι τοῦ κυβερνήτου διέσπειραν, ὅτι οἱ ἐν Αἰγίνῃ πρόκριτοι Πελοποννήσιοι συνελθόντες ἔγραψαν μυστικῶς τῷ πρέσβει τῆς Ἀγγλίας, ὅτι ἡ Πελοπόννησος καὶ αἱ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου ἐξήρκουν εἰς σύστασιν ἐλληνικῆς ἐπικρατείας. Τοῦτο μαθόντες οἱ Στερεοελλαδίται, οἱ

ἔχοντες πάντοτε φόβους περὶ τῆς μελλούσης τύχης τῆς γεννησαμένης αὐτοὺς γῆς, καὶ πιστεύοντες ὅτι οἱ κοινοποιήσαντες ταῦτα δὲν ἐψεύδοντο ἐξ αἰτίας τῆς στενῆς αὐτῶν σχέσεως πρὸς τὸν κυβερνήτην, ἐπαράχθησαν ταραχὴν μεγάλην. Τοιοῦτος λόγος ἐν τοιαύτῃ κρίσει ὥρα ἐδύνατο νὰ προξενήσῃ δεινὰς ἀλληλομαχίας. Ἀκούσαντες οἱ πρόκριτοι τῆς Πελοποννήσου τὴν συκοφαντίαν ταύτην, καὶ μαθόντες πόθεν προῆλθε, τὴν ἀπέδωκαν εἰς τὸν κυβερνήτην, καὶ τὸν ἐθεώρησαν ἔκτοτε φανερόν καταδιώκτην. Κατὰ τῶν προκρίτων τούτων ἐρρίφθη καὶ ἄλλη συκοφαντία ἔτι μᾶλλον βδελυρά· ὅτι συνώμοσαν νὰ φαρμακέυσωσι τὸν κυβερνήτην. Ὁ λόγος οὗτος διεφημίσθη καὶ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἐκώδωνίσθη καὶ διὰ τινων ἐφημερίδων. Ταῦτα ἔχοντες ὑπ' ὄψιν οἱ πρόκριτοι τὴν κρίσιμον ἐκείνην ὥραν, ἡγανάκτουν ἀναπολοῦντες τὰ παρελθόντα ἐξ αὐτῆς τῆς ἀφίξεως τοῦ κυβερνήτου φανέντος ὅτι σκοπὸν ἔβαλεν ἔκτοτε νὰ καταστρέψῃ τὴν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἐπιρροήν των· ἀπέστειλε δὲ κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας καὶ ἐδηγίαις πρὸς τοὺς ἐκτάκτους ἐπιτρόπους ὡς πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, ὥς ἀνέγνωσε τὸ πανελλήνιον κατὰ ῥητὴν παραγγελίαν τοῦ ἐπὶ πλήρους συνεδριάσεως.

Ἄλλ' ὅσον οἱ πρόκριτοι ἐδυσπίστουν πρὸς τὸν κυβερνήτην βλέποντες φανερὰ τὸν σκοπὸν αὐτοῦ τείνοντα εἰς ὄλεθρόν των, τόσον ἐδυσπίσκει καὶ οὗτος πρὸς ἐκείνους, διότι τῷ ἔλεγον καὶ τῷ ἔγραφαν πανταχόθεν, ὅτι ἐκίνουν κατ' αὐτοῦ τὸν λαόν, καὶ ὅτι ἐμελέτων ἀνατροπὴν τῶν καθεστώτων.

Ἀφιχθέντες δὲ οἱ πρέσβεις εἰς Πόρον ἐκοινοποίησαν πρὸς τὸν κυβερνήτην 28 ἐρωτήματα, ζητοῦντες νὰ μάθωσι διὰ τῆς λύσεως αὐτῶν τὸν πληθυσμὸν τῶν ἐγκατοίκων τῆς Ἑλλάδος Μουσουλμάνων καὶ Ἑλλήνων, τὸ ποσὸν καὶ τὴν ἀναλογίαν τῆς ἀκινήτου περιουσίας αὐτῶν, ποῖα μέρη τῆς ἐλληνικῆς γῆς ἀπεστάτησαν, πόσοι καὶ ποίου εἴδους οἱ πρὸς τὴν Πύλην τακτικοὶ καὶ ἔκτακτοι φόροι, ὁποῖαι αἱ ἐπὶ τουρκοκρατίας Ἀρχαὶ ἐν Ἑλλάδι, ὁποῖα ἡ συμμέθεξις τῶν Ἑλλήνων εἰς τὰ τῆς διοικήσεώς των, καὶ πῶς ἐκυβερνῶντο ἐς ἀρχῆς τῆς ἐπαναστάσεως μέχρι τοῦδε.

Λαθὼν ὁ κυβερνήτης τὰ ἐρωτήματα ταῦτα μετέβη εἰς Αἴγιναν καὶ ἐκάλεσε τὸ πανελλήνιον πρὸς λύσιν αὐτῶν. Εἰς ταχυτέραν δὲ καὶ ἀκριβεστέραν ἐκπλήρωσιν τοῦ σκοποῦμένου τὸ πανελλήνιον, διαιρεθὲν εἰς ἐπιτροπὰς, διήρесе καὶ τὰς ἐργα-

σίας του ὑπὸ τῶν ὁρῶν νὰ σταλῶσιν ὅλα τὰ ἔργα τῶν ἐπιτροπῶν πρὸς τὸν κυβερνήτην κατ' εὐθείαν ἀσυζήτητα, καὶ ἀφ' οὗ συναρμολογηθῶσι παρ' αὐτοῦ, νὰ τεθῇ τὸ ὅλον ὑπὸ τὴν συζήτησιν τοῦ πανελληνίου· ἀλλ' ὁ κυβερνήτης, συντάξας ἐπὶ τῶν ἀναφορῶν τῶν διαφόρων ἐπιτροπῶν γενικὴν ἔκθεσιν, τὴν ἔστειλε πρὸς τοὺς πρέσβεις μὴ ζητήσας τὴν γνώμην τοῦ πανελληνίου καὶ προφασισθεὶς τὸ κατεπεῖγον τοῦ καιροῦ. Τὸ πανελλήνιον, μῆτε σεβόμενον πλέον μῆτε ἐμπιστευόμενον τὸν ἀρχηγὸν τοῦ κράτους, καὶ λαθὼν ἐντεῦθεν ἀφορμὴν κατεβόα. Εἰς παῦσιν δὲ τῆς καταβοῆς ὁ κυβερνήτης ἠναγκάσθη νὰ στείλῃ πρὸς αὐτὸ ἀντίγραφον τῆς ἐκθέσεώς του καὶ νὰ προκαλέσῃ γνωμοδότησιν. Συνέπεσε δὲ συγχρόνως καὶ τὸ ἐξῆς σφοδροτέρων διενέξεων αἵτιον.

Τὸ 28^{ον} ἐρωτήμα τῶν πρέσβειων ἀπέβλεπε τὸν τρόπον καθ' ὃν ἐκυβερνᾶτο ἡ Ἑλλάς ἐξ ἀρχῆς τῆς ἐπαναστάσεως μέχρι τῆς ἐλεύσεως καὶ μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ κυβερνήτου. Ἡ ἔγκρισις ἢ ἡ κατὰκρισις τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ τωρινοῦ πολιτικοῦ συστήματος ἀπέκειτο εἰς τὸν τρόπον τῆς λύσεως τοῦ ἐρωτήματος τούτου. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἀνεδέχθη μόνος ὁ κυβερνήτης νὰ τὸ λύσῃ, καὶ τὸ ἔλυσε εἰς μομφὴν τοῦ παρελθόντος καὶ εἰς ἔπαινον τοῦ ἐνεστώτος συστήματος. Ἀλλὰ κληθὲν τὸ πανελλήνιον νὰ γνωμοδοτήσῃ περὶ ὅλων τῶν ἐρωτημάτων, ἐν οἷς καὶ τὸ 28^{ον}, ἀπεδοκίμασε τὴν λύσιν αὐτοῦ ἐπισήμως· συνώδευσε δὲ τὴν ἔκθεσίν του πρὸς τὸν κυβερνήτην καὶ δι' ἐγγράφου δεικνύοντος πόσον ὀλίγον τὸν ἐπιστεύετο καὶ τὸν ἐτίμα. Ἐλεγε δὲ τὸ ἔγγραφο ὅτι τὸ πανελλήνιον, ἀφ' οὗ ἐθεώρησε τὴν εἰς λύσιν τοῦ 28^{ου} ἐρωτήματος ἔκθεσιν τοῦ κυβερνήτου διακρινομένην εἰς δύο μέρη, τὸ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς ἐπαναστάσεως μέχρι τῆς ἀφίξεως αὐτοῦ εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ τὸ ἀπὸ τῆς ἀφίξεώς του μέχρις ἐκείνης τῆς ἡμέρας, παρετήρησεν ὅτι τὸ πρῶτον μέρος κατ' ἄλλα ἦτον ἑλλιπές, καὶ κατ' ἄλλα διέφερε τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας, ὅθεν ἐνόμισε χρέος του νὰ καθυποβάλῃ ἄλλην ἱστορικὴν ἔκθεσιν ὡς πρὸς αὐτό. Ὡς δὲ πρὸς τὸ δεῦτερον μέρος περιστρεφόμενον εἰς πράγματα διχτρέξαντα μετὰ τὴν ἀφίξιν τοῦ κυβερνήτου, ἐπειδὴ ἀπαξ ἐγράφη ὡς ἐνέκρινεν αὐτὸς καὶ ἐπαρουσιάσθη πρὸς τοὺς πρέσβεις, τὸ πανελλήνιον ἔκρινεν ἀνδρ-μοστον νὰ ἐπιφέρῃ τροπολογίαν τινὰ ἢ προσθραίρῃσιν.

Τοιαύτη ἦτον ἡ σχέσις τοῦ κυβερνήτου πρὸς τὸ πανελλή-

νιον, καὶ ὃν καιρὸν παρόντες οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν τριῶν Δυναμέων καὶ αὐτήκοοι τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος διενέξεων ἐσκέπτοντο περὶ τῶν ὄλων. Ἀντιφερόμενοι δὲ καὶ αὐτοὶ οἱ ἀντιπρόσωποι πρὸς ἀλλήλους ἐξ αἰτίας τῆς διαφωνίας τῶν αὐλῶν αὐτῶν ἐσυμβιβάζθησαν ἐπὶ τέλους καὶ ἐξέθεσαν γνώμην ἐκ συμφώνου, διότι ἐξουσίαν νὰ ὀρίσωσιν τι δὲν εἶχον· κοινοποιήσαντες δ' ἐπισήμως πρὸς τὸ συμμαχικὸν συμβούλιον τὴν γνώμην ταύτην, τὴν ἐκοινοποίησαν ἰδιαιτέρως καὶ πρὸς τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν. Τὰ εἰς συζήτησιν δὲ οὐσιώδη ἄρθρα τῆς συνθήκης ἦσαν, ὡς πρυίρηται, τὸ περὶ ὀρίων, τὸ περὶ φόρου, τὸ περὶ ἀποζημιώσεως τῆς τουρκικῆς ἰδιοκτησίας, καὶ τὸ περὶ τῆς ἐκλογῆς τῆς τοπικῆς Ἀρχῆς τῆς Ἑλλάδος.

Ἐξ ὁροθετικῆς γραμμῆς ἐπὶ τῆς ξηρᾶς ἔλαβαν ὑπ' ὄψιν ἐν Πόρῳ οἱ πληρεξούσιοι τῆς συμμαχίας· τὴν ἐπὶ τοῦ ἰσθμοῦ τῆς Πελοποννήσου· τὴν μεταξὺ Πάρνυθος καὶ Κιθαιρώνος ἐμπεριέχουσιν τὴν Ἀττικὴν καὶ Μεγαρίδα καὶ εἰς τὸν κορινθιακὸν κόλπον τελευτῶσαν· τὴν μεταξὺ Θερμοπυλῶν καὶ κορινθιακοῦ κόλπου ἐμπεριλαμβάνουσιν καὶ τὸν Παρνασσόν· τὴν μεταξὺ Βώλου καὶ ἐκβολῶν τοῦ Ἀχελώου· τὴν μεταξὺ τοῦ ἁκρωτηρίου τῆς Ζαγοράς καὶ τοῦ κόλπου τῆς Ἀρτης· καὶ τὴν μεταξὺ Ὀλύμπου καὶ Πίνδου. Καὶ αἱ μὲν πρῶται τέσσαρες ὁροθεσίαι ἦσαν τοῦ συμμαχικοῦ συμβουλίου, ἡ δὲ πέμπτη καὶ ἕκτη τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως· εἶχε δὲ διατάξει τὸ συμβούλιον τοὺς ἐν Πόρῳ πληρεξουσίους νὰ προσέξωσιν ὥστε «ἡ ὁροθετικὴ γραμμὴ
 » νὰ ᾔηται ἀκριβῶς κεχαραγμένη, εὐὐπεράσπιστος, περιλαμβά-
 » νουσα ἀληθῶς ἐπαναστατήσαντα λαόν, καὶ παρέχουσα διὰ
 » τῆς διαγραφῆς τῆς ὅσον τὸ δυνατόν μικροτέρας ἀφορμᾶς δι-
 » ενέξεων εἰς τὰς μεθορίους ἐπαρχίας».

Οὕτε νοῦς ὀξυδερκῆς, οὕτε ὑγιῆς πολιτικῆ, οὕτε καλὴ θέλησις ὠδήγησαν τοὺς συγκροτοῦντας τὸ συμβούλιον εἰς τὰ περὶ ὁροθεσίας τῆς Ἑλλάδος. Ἀποκνήματα ὠθισμοῦ τῆς παγκοσμίου γνώμης καὶ ἔργα πολιτικῆς ἀνάγκης ἦσαν αἱ ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων βουλαὶ τῶν διήρεσαν καθ' ἃς διεχάραξαν ὁροθεσίας τὴν ὑπὸ τὴν δουλείαν ἀδιαίρετον ἑλληνικὴν φυλὴν, καὶ ὀλίγους τῶν Ἑλλήνων προθέμενοι νὰ ἱκανοποιήσωσι, καὶ τούτους κατὰ τὴν ὁμολογίαν αὐτῶν ὡς μὴ δυνηθείσης τῆς Πύλης νὰ τοὺς ἀναδουλώσῃ, παρέλιπον τοὺς πλείστους ὑπὸ τὸν ζυγόν· ἂν γενναϊότερον καὶ ὀξυδερκέστερον ἐπολιτεῖ-

εἰς Αἴγιναν. Ἐναπέμειναν δὲ οἱ παρὰ τῇ ἐλληνικῇ κυβερνήσει ἐπιτετραμμένοι τὰ τῶν τριῶν αὐλῶν, πρὸ τινος καιροῦ κατὰ τὴν συνθήκην τῆς 24 ἰουνίου ἀφικθέντες εἰς Ἑλλάδα.

Ἄν καὶ ἡ ἐν Πόρῳ ὑπὸ τῶν πρέσβων χαραχθεῖσα ὀροθετικὴ γραμμὴ ἦτον ἣν αὐτοὶ ἐπρότειναν διατρίβοντες ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἂν καὶ τὴν αὐτὴν γραμμὴν ὑπέδειξε τὸ συμμαχικὸν συμβούλιον διατάξαν τὸν ἀποκλεισμὸν τῶν παραλίων τῆς Ἑλλάδος, ἂν καὶ τὴν παραδοχὴν τῆς αὐτῆς γραμμῆς συνίστων παρὰ τῷ συμβουλίῳ ὡς βάσιν τῶν μετὰ τῆς Πύλης διαπραγματεύσεων τῆς συμμαχίας ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ῥωσσία, τὸ τορικὸν ὑπουργεῖον τόσον ὠργίσθη κατὰ τοῦ Ἀγγλοῦ ἀντιπροσώπου Κάννιγγος δεχθέντος ἐν τῇ ὀρθῇ κρίσει του καὶ τῇ αἰείποτε γενναίᾳ πρὸς τοὺς ὑπὸ τὸν σουλτάνον Χριστιανικοὺς λαοὺς πολιτικῇ του τὴν ὀροθεσίαν ταύτην, ὥστε τὸν ἔπκυσε τῆς πρεσβευτικῆς ὑπηρεσίας του· ἀπῆτει δὲ στενότερα ὅρια καὶ διετίετο, ὅτι ἡ γνώμη τῆς ἐστηρίζετο ἐπὶ τοῦ γράμματος καὶ τοῦ πνεύματος τῆς συνθήκης μὴ προθεμένης σύστασιν ἐλληνικοῦ κράτους, ἀλλ' ἀπλῆν εἰρήνευσιν τῆς τεταραγμένης Ἑλλάδος εἰς ἀσφάλειαν τῶν κατοίκων τῆς Χριστιανῶν ἀπὸ τουρκικῆς κακώσεως· ἤθελε δὲ νὰ στήσῃ τὴν ὀροθετικὴν γραμμὴν ἐπὶ τοῦ κορινθιακοῦ ἰσθμοῦ, καὶ εἰς ἀποζημίωσιν τῆς στενῆς ταύτης ὀροθεσίας ἐπρόβαλε ν' ἀναδειχθῇ ἡ Ἑλλὰς ἀνεξάρτητος· φαίνεται δὲ ὅτι ἡ συνεχῶς δίδουσα ἀφορμὰς διαφορῶν καὶ σκανδάλων μεταξὺ Τουρκίας καὶ Ῥωσσίας ἡμικυριαρχία τῆς Βλαχομολδαυίας καὶ Σερβίας, πρὸς βλάβην πάντοτε τῆς Πύλης, ὑπεγόρευσε τὸ περὶ ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος. Ἀλλὰ πῶς ἐδύνατο νὰ ὑπάρξῃ ἀνεξάρτητος ἐπικράτεια ἐντὸς τόσῳ στενῶν ὁρίων μὴ ἔχουσα τὰ πρὸς ὑπαρξίν της ; ἢ πῶς μετεφέροντο ἐντὸς τοῦ ἰσθμοῦ τόσαι χιλιάδες ἐνόπλων καὶ ἐμπειροπολέμων Στερεοελλαδιτῶν κατοίκων τῶν ἐγκαταλειπομένων εἰς τοὺς Τούρκους μερῶν ; οἱ κάτοικοι Χριστιανοὶ τῆς ἀποκοπτομένης κατὰ τὴν πρότασιν ταύτην στερεᾶς Ἑλλάδος ἐλογίζοντο 180, 000· ἐν ᾧ οἱ κάτοικοι αὐτῆς Τούρκοι ἐλογίζοντο 7000 ἢ 8000· ἦτο λοιπὸν δίκαιον, καὶ ἂν ἦτο δυνατόν, νὰ μεταναστεύσωσιν οἱ ἀπὸ πολλοὶ χάριν τῶν ὀλιγωτάτων ; ἂν δὲ ἐπρόκειτο κατὰ τὴν συνθήκην νὰ εἰρηνεύσῃ ὁ τόπος ἐκεῖνος, δὲν ἐνέβλεπεν ἡ εἰρηνοποιὸς Δύναμις διὰ τῆς παραδοχῆς τόσῳ στενῶν ὁρίων ἀντιεἰρήνης μάχιραν ; εἰς μάτην δὲ ἤλπιζε νὰ φέρῃ δι' αὐτῶν τὴν

Πύλην εἰς συμβιβασμὸν· ἡ Πύλη ἐβάδιζε καὶ μετὰ τὸν ῥωσικὸν πόλεμον ἦν ἐβάδισεν ὁδὸν καὶ πρύτερον· ὥστε δὲν ἐπρόκειτο περὶ πλατυτέρων ἢ στενοτέρων ὁρίων. Ἡ Πύλη οὔτε τὴν μεσιτείαν τῶν συμμαχῶν ἐδέχετο, οὔτε τὴν ἀνακωχὴν ἐκήρυττεν, οὔτε ἄλλο τι παρεχώραι ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων μὴ συμβιβαζόμενον πρὸς τὸν χαρακτῆρα τοῦ ῥαγιᾶ. Ἀδιαφιλονείκητον δὲ ἐθεώρει πάντοτε ὅλην τὴν στερεὰν Ἑλλάδα, καὶ οὐδὲ κανὸν λόγον νὰ ἀκούῃ ἤθελε περὶ αὐτῆς· εἰς δὲ τὴν Πελοπόννησον ὑπέσχετο νὰ στείλῃ ἓνα καλὸν πασᾶν.

Ἐπιμένον δὲ τὸ ἀγγλικὸν ὑπουργεῖον εἰς ἣν προέθετο ὁροθεσίαν ἐξέφρασε λύπην ἐπὶ τοῦ συμμαχικοῦ συμβουλίου διὰ τὰ ἐν Πόρῳ διαγραφέντα, καὶ ἐμέμφθη τοὺς πρέσβεις ὡς παρεξηγησάντας τὰς ὁδηγίας των καὶ ἀπορρίψαντας ἦν ἔλαβαν ἐν Πόρῳ πρόσκλησιν τῆς Πύλης νὰ ἐπκνέλθωσιν εἰς Κωνσταντινούπολιν, διότι καὶ ἡ ἀνακωχὴ ὑπῆρχε πραγματικῶς, καὶ ἡ παραδοχὴ τῆς μεσιτείας συνυπηκούετο. Ἄλλ' ἡ πραγματικὴ ἀνακωχὴ προήρχετο, κατὰ τὸ λέγειν αὐτῆς τῆς Πύλης, ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων καὶ ὅχι ἐκ τῆς προαιρέσεώς της, διότι οὐδέποτε ἠθέλησε νὰ τὴν κηρύξῃ· διὰ τῆς αὐτῆς δ' ἐπιστολῆς, δι' ἧς ἐκάλει τοὺς πρέσβεις, ἔγραφεν ὅτι « ἀδύνατον νὰ θεωρήσῃ ἄλλως » πῶς τὸν Ἑλληνα εἰμὴ ῥαγιᾶν, καὶ ἐπρόσθετεν ὅτι μετὰ τὴν ἐπάνοδον τῶν πρέσβων εἰς Κωνσταντινούπολιν τὰ πάντα ἐπὶ τῇ βάσει ταύτῃ ἐσυμβιβάζοντο ἐπὶ μιᾶς καὶ μόνης συνεδριάσεως, ὃ ἐστὶ, καθὼς ἄλλοτε εἶπε, διὰ τῆς ἀποστολῆς εἰς τὴν Πελοπόννησον ἐνὸς καλοῦ πασᾶ. Διὰ τοὺς λόγους τούτους αἱ δύο ἄλλαι αὐλαὶ οὔτε τὴν διαγωγὴν τῶν πρέσβων ἐμέμφθησαν, διότι δικαίως ἐθεώρησαν καὶ τὸ ὕψος τῆς Πύλης ὑποῦλον καὶ τὰ ἔργα της ἐναντία τῆς ἀνακωχῆς καὶ τῆς μεσιτείας, οὔτε τὴν ἐπὶ τοῦ ἰσθμοῦ ὁροθεσίαν ἐνέκριναν.

Τοιαύτη ἦτον ἡ πολιτικὴ τῆς συμμαχίας περὶ τὰ τέλη τοῦ παρόντος ἔτους. Αἱ συμμαχικαὶ Δυνάμεις διεφώνουν ὅλαι ὁμοῦ πρὸς τὴν Πύλην, καὶ διεφώνουν καὶ πρὸς ἀλλήλας.

Ὁ δὲ κυβερνήτης, καθ' ὃν καιρὸν διεπραγματεύετο μετὰ τῶν πρέσβων, ἡσυχολεῖτο καὶ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐσωτερικοῦ ὀργανισμοῦ τοῦ κράτους. Ἡ σύστασις δικαστηρίων εἵλκυσε πρὸ πολλοῦ τὴν προσυχὴν του. Μέγαν γογγυσμὸν ἐκίνει καὶ ἐνόχλησιν ὅχι μικρὰν ἐπροξένει εἰς τὴν κυβερνήσιν ἡ ἔλλειψις αὐτῶν. Καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ὑκταετοῦς ἐπαναστάσεως

τακτικὰ δικαστήρια δὲν ὑπῆρξαν ἐν Ἑλλάδι· αἱ κατὰ καιρὸν κυβερνήσεις ἐπροσπάθησαν πολλάκις νὰ τὰ συστήσωσιν, ἀλλὰ πάντοτε ματαικίαις ἀπέδειξε τὰς προσπάθειάς των ὁ πόλεμος· οἱ φρονιμώτεροι δὲ τῶν Ἑλλήνων δὲν ἦσαν καὶ οἱ προθυμότεροι εἰς σύστασίν των, ὡς δυνάμενων νὰ ἀπασχολῶσι τοὺς Ἕλληνας τῶν φροντιδῶν τοῦ πολέμου. Ἡ ἐπανάστασις πολλοὺς εὐτυχεῖς ἐδυστύχησεν· ὀλιγώτατοι ἦσαν οἱ δυνάμενοι ν' ἀποτίσωσι τὰ χρεῖα των, καὶ ἐργώδης ἦτον ἡ ἐκτέλεσις τῶν ἀποφάσεων τῶν δικαστηρίων ἐν μέσῳ τῶν ἀνωμαλιῶν καὶ κινδύνων, ἐν ᾧ μάλιστα ὑπερίσχυαν τῶν νόμων αἱ ἰδιωτικαὶ ἐπιρροαί. Ἀλλὰ μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ κυβερνήτου ἡ Ἑλλὰς καὶ εἰς εἰρηνικὴν θέσιν μετέβη, καὶ τὸ ἐσωτερικὸν τῆς ἐτακτοποιήθη, καὶ ὁ νόμος ὑπερίσχύων πάσης ἀτομικῆς θελήσεως ἐφαίνετο. Διὰ τοῦτο κατὰλληλος ἐκρίθη ὁ καιρὸς ἐκεῖνος πρὸς σύστασιν τῆς δικαστικῆς τάξεως. Εἰς σύνταξιν δὲ τοιούτου ὀργανισμοῦ πρὸ καιροῦ ἡσχολεῖτο τὸ πανελλήνιον κατὰ πρότασιν τοῦ κυβερνήτου· ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν ἐπροχώρει τὸ ἔργον, ὁ κυβερνήτης ἐσύστησεν ὃν ἄλλοτε ἐφήρμοσεν αἰθαίρετως ὀργανισμὸν κατὰ τὰς Δυτικὰς Σποράδας ὁ ἑκτακτος ἐπίτροπος Βιάρος. Δυσηρεστήθη τὸ πνεύμα τῶν ἐλλήνων, ὡς παραχωροῦντος τοῦ ὀργανισμοῦ τῷ κυβερνήτῃ τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν τοὺς δικαστάς, καὶ ἀντέταξε τὸν ἀποσιωπηθέντα ἐν τῷ διαγγέλματι τοῦ κυβερνήτου ἀλλ' ἰσχύοντα ἢ νόμον παρέχοντα τῷ λαῷ τὸ δικαίωμα τοῦτο. Ὑπεκρίθη ὁ κυβερνήτης ἄγνοιαν τοῦ νόμου τούτου, ἐν ᾧ τὸν ἀνέφερε ρητῶς ὁ 146 παράγραφος τοῦ περὶ δικαστηρίων θ' κεφαλαίου τοῦ συντάγματος τῆς Τροιζήνης, τοῦ γαλλιστὶ μεταφρασθέντος ἐν τῷ γραφείῳ του κατὰ διαταγὴν του, καὶ παρ' αὐτοῦ ἐπιθεωρηθέντος καὶ σταλέντος πρὸς τοὺς πρέσβεις εἰς ἀπόδειξιν ὅτι δὲν ἦτο κατὰλληλος πρὸς ὃν ἐγράφη σκοπὸν· καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ ἐπιστήθιοί του σύμβουλοι, Βιάρος καὶ Γιαννετᾶς, οἱ κύριον ἔργον ἔχοντες τὰ περὶ δικαστηρίων, δὲν ἦτο δυνατόν ν' ἀγνοῶσι τὸν νόμον. Πολλῶν δὲ συνδιαλέξεων γενομένων ὅτι ὁ ἐθνικὸς νόμος δὲν ἐφηρμόζετο, ἐξεδόθη τὴν 15 δεκεμβρίου ψήφισμα περὶ συστάσεως δικαστηρίων, μὴ διατηρουμένων ὅλων τῶν ὅρων τοῦ νόμου· ἀλλ' ἡ ἐφαρμογὴ καὶ ἡ ἐνέργεια τοῦ ψηφίσματος τούτου ἐβράχυνε διὰ τὴν ἐξῆς αἰτίαν.

Εἶδαμεν, ὅτι οἱ πρόκριτοι τῆς Πελοποννήσου, μέλη τοῦ πνεύματος ἐλληνίου, καὶ ἄλλα μέλη αὐτοῦ, ἀντεπολιτεύοντο παρῥησίᾳ

τὸν κυβερνήτην. Ἡ μεγάλη ἐπιμονή του εἰς ταχεῖαν σύστασιν δικαστηρίων, καὶ λόγοι, οὓς διέσπειραν οἱ οἰκεῖοί του, ἔδωκαν δεινὰς ὑποψίας ὅτι ὁ κυβερνήτης ἐσκόπευε νὰ μεταχειρισθῇ τὰ δικαστήρια ὡς ὅπλα κατ' αὐτῶν. Ἡ ἐπανάστασις περιέπλεξεν εἰς πολλὰ πολλοὺς τῶν ἀντιπολιτευομένων· τινὲς αὐτῶν ἐχρῶ-
 στουν καὶ πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως ἱκανά· ἦσαν καὶ τινα χρέη τῶν κοινοτήτων φαινόμενα κατὰ τὰ ἔγγραφα ὡς ἰδιωτικὰ τῶν προκρίτων· ἐπρόκειτο δὲ κατὰ τὸ ἐκδοθὲν ψήφισμα νὰ ἐκλε-
 χθῶσι τὰ μέλη τοῦ ἀνεκκλήτου δικαστηρίου κατὰ μόνην τὴν θέλῃσιν τοῦ κυβερνήτου, καὶ οὐδὲ μετὰ τὴν τοιαύτην ἐκλογὴν ἦσαν ἀμετακίνητα, ὁ ἐστὶν ἀνεξάρτητα τῆς κυβερνήσεως. Διὰ τοὺς λόγους τούτους οἱ ἀντιπολιτευόμενοι πανελλήνιοι, θεω-
 ροῦντες ἑαυτοὺς ὑπὸ τὴν διάκρισιν τοῦ ἐχθροῦ των διὰ τῶν δικαστηρίων, κατέβαλαν πᾶσαν φροντίδα εἰς τὴν μὴ σύ-
 στασιν αὐτῶν, ἐπὶ λόγῳ ὅτι ἀναγκάσιον νὰ κανονίσωσι προη-
 γουμένως τὰ περὶ τῆς ἀποδόσεως τῶν πρὸ τῆς ἐπανα-
 στάσεως κοινῶν ἢ ἰδιωτικῶν χρεῶν. Αἱ δὲ ὑποψίαι, ἃς συν-
 ἔλαβαν οἱ πρόκριτοι ὡς πρὸς τὸν τρόπον τῆς συστάσεως τῶν δικαστηρίων καὶ τῆς ἐκλογῆς τῶν δικαστῶν, δὲν ἦσαν ψευδεῖς. Ὁ μετὰ τοῦ Διαβίου ἐργαζόμενος περὶ τὰ δικαστικά Γιαννετᾶς, προθέμενος νὰ διορίσῃ δικαστὴν, τῷ εἶπεν, ὅτι εἴ-
 κοσι μόνον οἰκογενείας ἐσκόπευεν ἢ κυβέρνησις ν' ἀφήσῃ ἰδιο-
 κτήτας, καὶ ὅτι, πρὶν τὸν διορίσῃ δικαστὴν, ἐπεθύμει νὰ μάθῃ ἂν ἦτο καὶ αὐτὸς τῆς γνώμης ταύτης. Ἐκ πολλῶν δὲ ἄλλων
 περιστατικῶν ἔλαβαν ἀφορμὴν οἱ Ἕλληνες νὰ ὑποπτεύσωσιν ὅτι ὁ κυβερνήτης μῆτε τὴν συνταγματικὴν ὁδὸν καθ' ὅλην τὴν
 διάρκειαν τῆς ἐξουσίας του ἐσκόπευε νὰ βαδίσῃ, μῆτε ἐθνικὴν
 συνέλευσιν ἀνευ κατεπειγούσης ἀνάγκης νὰ συγκαλέσῃ. Οἱ δὲ
 ἐν Αἰγίνῃ σημαντικοί, οἱ ὑπὲρ πάντα ἄλλον θέλοντες μεταβο-
 λὴν τῶν καθεστώτων, ἔδρατταν ἐπὶ τῆς ἐν Πόρῳ διαμονῆς τῶν
 πρέσβων πᾶσαν εὐκαιρίαν γνωστοποιοῦντες αὐτοῖς πόσον δυση-
 ρεστοῦντο οἱ Ἕλληνες ἐπὶ τοῖς παροῦσι, καὶ πόσον ὀλίγον
 ἐπανεπαύοντο ἐπὶ τοῖς μέλλουσι. Τὴν συγκαλέσειν δὲ τῆς συν-
 ελεύσεως ἐθεώρουν ὅλοι ὡς πολιτικὴν πανάκειαν. Αἱ προτάσεις
 τῶν πρέσβων ἐφαίνοντο καὶ αὐταὶ ἀπαιτοῦσαι ταύτην. Ἡ
 ἐνεστῶσα κυβέρνησις δὲν εἶχεν ἄλλας βάσεις εἰς διαπραγματεύ-
 σιν τῆς εἰρηνεύσεως εἰμὴ ὅσας ἔθεσεν ἢ συνέλευσις τῆς Ἐπι-
 δαύρου, καθ' ὃν καιρὸν ἐπεκαλέσθη τὴν μεσιτείαν τῆς Μεγάλης

Βρετανίας· ἀλλ' αὐται ἀντέβαιναν, ὡς ἀπεδείχμεν, πρὸς τὴν συνθήκην τῆς 24 ἰουνίου, ἥς ἡ πραγματοποιήσις ἦτο τὸ μόνον σκοπούμενον τῶν πρέσβων. Ἡ συνθήκη αὕτη παρεχώρει τῷ σουλτάνῳ φόρον, ἀποζημιώσεις τῆς τουρκικῆς γῆς, δικαίωμα τι ἐπὶ τῇ ἐγκαταστάσει τῆς τοπικῆς Ἀρχῆς τῆς Ἑλλάδος καὶ δὲν ὥριζε τὰ ὅρια, ἐν ᾧ ἡ συνέλευσις τῆς Ἐπιδαύρου καὶ τὰ ὅρια ὥρισε, καὶ ἐκτὸς τοῦ φόρου οὐδὲν ἄλλο παρεχώρησεν. Εἰς νομιμοποιήσιν λοιπὸν καὶ παρὰ τῶν Ἑλλήνων τῆς πραγματοποιήσεως τῆς συνθήκης ἀναγκαῖον ἐφαίνετο νὰ συνέλθωσιν ἐκ νέου οἱ Ἕλληνες εἰς σύσκεψιν· ἀλλ' ὅσα συνωμολόγησαν πρὸς ἐκτέλεσιν αὐτῆς οἱ πρέσβεις δὲν ἦσαν ὀριστικά· ἦσαν, ὡς εἴπαμεν, ἀπλῇ γνωμοδότησις πρὸς τὸ συμμαχικὸν συμβούλιον· διὰ τοῦτο, ἂν καὶ ἡ συγκάλεσις τῆς συνελεύσεως ἐφαίνετο ἀφευκτος, ἐπάναγκες ἦτο ν' ἀναβληθῇ μέχρις οὐ τὸ συμβούλιον ἀπεφαινέτο περὶ αὐτῶν· τῆς γνώμης ταύτης ἦσαν καὶ οἱ πρέσβεις καὶ ὁ κυβερνήτης· ἀλλ' ἡ δυσαρέσκεια τῶν Ἑλλήνων πρὸς τὸ ἐνυπάρχον σύστημα ἦτο τόση, ὥστε πρὸς ἱκανοποίησιν τῆς κοινῆς γνώμης ἔπρεπεν ἡ νὰ ἐξυπνήσῃ τὸ κοιμώμενον σύστημα τῆς Τροϊζίνος καὶ νὰ κυβερνηθῇ ἡ Ἑλλάς κατ' αὐτό, ἡ νὰ προκηρυχθῇ ἀπὸ τοῦδε συνέλευσις· καὶ ἐπειδὴ τὸ σύστημα ἀντέβαινε φανερᾷ πρὸς τὰς ἀρχὰς τῆς συνθήκης, ἡ συγκάλεσις τῆς συνελεύσεως ἐφαίνετο ἡ μόνη θεραπεία· διὰ τὸν λόγον τοῦτον καὶ ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ ἔγραψε τῷ πανελληνίῳ ὁ κυβερνήτης τὴν 30 ὁκτωβρίου, διατρίβων τότε ἐν Πόρῳ, δικαιολογῶν τὴν μὴ μέχρι τοῦδε συγκάλεσιν τῆς συνελεύσεως καὶ προσκαλὼν αὐτὸ νὰ σκεφθῇ καὶ ἀσχοληθῇ εἰς τὰ περὶ τῆς ἐκλογῆς τῶν πληρεξουσίων.

Νόμος ἐκλογῆς πληρεξουσίων δὲν ὑπῆρξεν ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως· ἀλλ' ὑπῆρξεν ἐκλογῆς βουλευτῶν, καὶ κατὰ τοῦτον ἐνηργοῦντο αἱ ἐκλογαὶ τῶν κατὰ καιροὺς πληρεξουσίων, διπλασιαζομένου τοῦ ἀριθμοῦ. Ἐπειδὴ δὲ ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως ἡ κυβέρνησις ἦτο δημοκρατικὴ, πᾶσα ἐξουσία περὶ ἐκλογῶν ἀφίετο τῷ λαῷ, καὶ οὐδεμία ἐπέμβασις τῆς κυβερνήσεως, οὐδὲ καὶ ἀπλῇ ἐπὶ τῶν ἐκλογῶν ἐπιστασία αὐτῆς, ἐπετρέπετο. Ἀλλ' ὁ κυβερνήτης, ἐπὶ λόγῳ μὲν νὰ τακτοποιήσῃ τὰ τῶν ἐκλογῶν, ἐπὶ σκοπῷ δὲ νὰ τὰς ἐπιρρέασῃ, ἐπέμενε νὰ προεδρεύωνται τὰ ἐκλεκτικὰ συνέδρια ὑπὸ ὑπαλλήλων τῆς κυβερνήσεως. Τὰ μέλη τοῦ πανελληνίου ἐδιχογνώμουν, καὶ τὰ μὲν ἦσαν τῆς γνώμης

ταύτης, τὰ δὲ νὰ προεδρεύωνται παρ' ἐνὸς τῶν ἐκλογέων. Σφοδραὶ ἦσαν αἱ συζητήσεις· ἐπὶ τέλους ὑπερίσχυσεν ἡ ἀντικυβερνητικὴ γνώμη. Ἀνεφάνη καὶ ἄλλο ζήτημα ἐν τῷ πανελληνίῳ· ἂν ὅλοι οἱ Ἕλληνες εἶχαν τὸ δικαίωμα τοῦ ψηφοφορεῖν, ἢ μόνοι οἱ αὐτόχθονες καὶ οἱ κτηματῖαι· καὶ ἐπειδὴ οἱ μὴ τοιούτοι ἐφαίνετο ὅτι συμφέρον εἶχαν νὰ ὑποστηρίξωσι τὴν πολιτικὴν τοῦ κυβερνήτου ὡς ἐλπίζοντες εἰς αὐτόν, ἡ πλειονοψηφία τοῦ πανελληνίου τοὺς ἀφῆρσε τὸ δικαίωμα τοῦ ψηφοφορεῖν· ἀλλ' ἀπέρριψεν ὁ κυβερνήτης τὴν ἀγενῆ ταύτην καὶ ἰδιοτελεῖ πρᾶξιν ἐπὶ λόγῳ ὅτι, ὑπάρχοντος περὶ ἐκλογῆς νόμου, ἂν καὶ ἀτελοῦς καὶ ἐσφαλμένου, μὴ ἐξαίρουντος τοὺς περὶ ὧν ὁ λόγος, δὲν ἐδύνατο νὰ παρδεχθῇ ἄλλον, ὡς μὴ ἔχων δύναμιν τοῦ νομοθετεῖν, καὶ μάλιστα προκειμένου περιορισμοῦ τοῦ δικαίωματος τοῦ ψηφοφορεῖν. Ἀλλὰ δύναμιν τοιαύτην καὶ εἶχε κατὰ τὸ κατὰστατικὸν ψήφισμα τοῦ πανελληνίου, καὶ πολλάκις ἐξήσκησε, καὶ ἐπ' αὐτῇ ταύτῃ τῇ περιστάσει ἐνομοθέτει, διότι τὸ σχέδιόν του ἐτροποποιοῖ ἐνυπάρχοντα νόμον· ἐντεῦθεν ἐπήγχετο μετὰ αὐτοῦ καὶ τοῦ πανελληνίου δεύτεροι σφοδραὶ καὶ βαρεῖσι διενέξεις γραπταὶ καὶ προφορικαί. Ἡ θέσις τοῦ κυβερνήτου ἀπέβη μᾶλλον κρίσιμος ἕκτοτε μὴ ἔχοντος τὴν πλειονοψηφίαν τοῦ πανελληνίου· διὰ τοῦτο ἀπεφάσισε νὰ δημοσιεύσῃ ἄνευ τῆς συμπράξεως αὐτοῦ τὸ περὶ ἐκλογῆς νομοσχέδιόν του, νὰ καλέσῃ τοὺς λαοὺς εἰς ἐκλογὴν πληρεξουσίων κατὰ τοὺς ὅρους αὐτοῦ, καὶ νὰ νομιμοποιήσῃ τὰ ἀνομιμοποίητα ὑπὸ ἰδίαν εὐθύνην ἐνώπιον τῆς συνελεύσεως. Ἀλλ' ὁ γραμματεὺς τῆς ἐπικρατείας ἀπεποιήθη τὴν σύμπραξίν του καὶ τὴν προσυπογραφὴν του ἐπὶ λόγῳ, ὅτι ὤφειλεν ὁ κυβερνήτης κατὰ τὰ νενομισμένα νὰ ἐκδίδῃ τὰ νομοθετικὰ ψήφισματά του ἐπὶ τῶν ἀναφορῶν τοῦ πανελληνίου, αἱ δὲ ἀναφοραὶ αὗται ἦσαν ἐναντία τοῦ σχεδίου του. Πολλῆς δὲ λογοτριβῆς ἐπὶ τοῦ προκειμένου γενομένης, μὴ εἰσακουόμενος ὁ γραμματεὺς ἔδωκε τὴν παρτίτησίν του. Ὁ κυβερνήτης οὔτε τὴν παραίτησιν ἐδέχθη, οὔτε ἔπραξεν ὅ,τι ἐμελέτησεν· ἀλλ' οὐδὲν ἤττον ἐπιμένων εἰς τὸν σκοπὸν του παρεδέχθη ἄλλον τρόπον, ὡς δῆθεν νομιμώτερον· συνεπλήρωσε τὸ πανελλήνιον διὰ προσθήκης ἐννέα μελῶν, καὶ οὕτως ἐπλειονοψήφησε· μὴ ἀρκούμενος δὲ εἰς τοῦτο μετετόπισε καὶ τοὺς γραμματεῖς τῶν πτημάτων τοῦ πανελληνίου καὶ ἀνέδειξε πρῶτους γραμματεῖς, τοῦ μὲν τῶν οἰκονομικῶν τὸν ἀδελ-

φόν του Βιάρου, τοῦ δὲ τῶν ἐσωτερικῶν τὸν Πεῤῥούκην, τοῦ δὲ τῶν πολεμικῶν τὸν Κωλέττην. Τὸ βαρὺ καὶ ἀντιῤῥητικὸν ὕφος τῶν ἐγγράφων τοῦ πανελληνίου τὸν ἐπείραζε καιρίως. Εἰς ἀποφυγὴν καὶ τούτου εἰσηῤῥεν ἀντὶ γραπτῶν προφορικὰς κοινοποιήσεις διὰ τοῦ α' γραμματέως ἐκάστου τμήματος.

Κατὰ τοὺς συνταγματικούς κανόνας νομοσχέδιον ἀποῤῥιφθὲν δὲν εἰσάγεται ἐκ νέου εἰς συζήτησιν, διαρκούσης τῆς αὐτῆς συνόδου· ἀλλ' ὁ κυβερνήτης, συμπληρώσας τὸ πανελλήνιον, ἐπανεῤῥερεν ἀμέσως τὸ νομοσχεδιὸν τοῦ καὶ τὸ ἐνομιμοποίησε διὰ τοῦ τρόπου τούτου· κατέστησε δὲ καὶ γραμματεῖαν τῆς κυβερνήσεως ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν, μετέθεσεν εἰς αὐτὴν τὸν καὶ ἐκ νέου ἔνεκα τοῦ ἀντισυνταγματικοῦ τούτου τρόπου ἀπαρνηθέντα τὴν προσυπογραφὴν τοῦ γραμματέα τῆς ἐπικρατείας, ἐδημοσίευσε τὴν ἰ. μ. κτῆς τὸ περὶ ἐκλογῆς ψήφισμα τῇ προσυπογραφῇ τοῦ διαδεχθέντος, τὸν μετετεθέντα γραμματέα, ὥρισεν ἡμέραν ἐνάροξιν τῆς συνελεύσεως ἐν τῇ καθέδρᾳ τῆς κυβερνήσεως τὴν 15 μ. κτῆς, παρεδέχθη τὴν προεδρίαν ἐκλογέως ἀντὶ ὑπαλλήλου τῆς κυβερνήσεως, ἐσύστησεν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ ὑπουργικῶν συμβουλίου ὑπὸ τῶν τριῶν γραμματέων τοῦ πανελληνίου, τοῦ γραμματέως τῆς ἐπικρατείας καὶ τοῦ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν, καὶ ἐκέλευσε τοὺς λαοὺς εἰς ἐκλογὴν πληρεξουσίων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Π'.

διορισμός τοῦ Αὐγουστίνου ὡς πληρεξουσίου τοποτηρητοῦ τοῦ κυβερνήτου κατὰ τὴν στερεάν Ἑλλάδα. - Ἰπῶσις Ἀντιρρίου καὶ Ναυπάκτου. - Ἀναχώρησις τοῦ Κιουταχῆ ἐξ Ἰπείρου ἀναδειχθέντος ἀρχιδεξίρη. - Ἐξωτερικὴ πολιτικὴ καὶ δικαταγαὶ Ἀγγλίας περὶ λύσεως τῶν ἀποκλεισμῶν τῶν δυτικῶν παραλίων τῆς στερεᾶς Ἑλλάδος. - Ἀνάκτῃσις Μεσολογγίου. - Τὰ μεταξὺ κυβερνήτου καὶ Γάλλων. - Ἐπίνοδος εἰς Ἀλλίαν τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων. - Δάνειον ἐνός ἐκατομμυρίου ρουβλίων παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος Νικολάου. - Ἀγαθοεργήματα Ἀμερικανῶν.

ΑΝΕΦΕΡΑΜΕΝ ἤδη ὅτι τὰ κατὰ τὴν Ἑλλάδα ἐχθρικὰ στρατεύματα παρημελήθησαν ὑπὸ τῆς ὀθωμανικῆς κυβερνήσεως ἐξ αἰτίας τοῦ τουρκορῶσσικοῦ πολέμου καὶ τῆς ἀλληλομαχίας τῶν Ἀλβανῶν· ἀλλὰ καὶ τὰ ἑλληνικὰ δὲν ἐπεμελήθησαν ὡς ἔπρεπεν οὐδ' αὐτὰ ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς. Ὁ κυβερνήτης ἐμέμφετο τὸν ἀρχιστράτηγον καὶ τὸν στρατάρχην ὡς ἀναξίους τῆς ὑψηλῆς θέσεώς των· οὗτοι δ' ἐμέμφοντο ἐκείνον ὡς αἴτιον τῆς μικρᾶς προόδου ἐν μέσῳ τόσων εὐτυχῶν περιστάσεων, ὡς μὴ λαμβάνοντα τὴν πρέπουσαν φροντίδα περὶ τῆς ἀναγκαίας προμηθείας τῶν στρατοπέδων· τὸν ὑπώπτευαν δὲ καὶ ὡς ὑποκινούντα τὰ στρατόπεδα εἰς γογγυσμὸν κατ' αὐτῶν, ὅπως εὖρη εὐσχημον πρόφασιν καὶ δώσῃ τὴν γενικὴν ἀρχηγίαν τῆς στερεᾶς Ἑλλάδος τῷ ὑπερεπιθυμοῦντι αὐτὴν νεωτέρῳ ἀδελφῷ τοῦ Αὐγουστίνου. Τῷ ὄντι, τὴν 23 ἰανουαρίου ὁ κυβερνήτης διώρισεν αὐτὸν πληρεξούσιον τοποτηρητὴν τοῦ πολιτικῶν καὶ πολεμικῶν ἐπὶ τῶν ἐπαρχιῶν τῆς στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ τῶν ἐν αὐταῖς στρατοπέδων. Ὁ διορισμός οὗτος, ὅπως καὶ ἂν ἐγενεῖν, ὠφέλησε, διότι καὶ τὰ στρατεύματα ἐφάνησαν προθυμότερα ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ κυβερνήτου, ὡς δυναμένου καὶ τοὺς ἀγῶνάς των ν' ἀνταμείψῃ, καὶ αἱ αἰτήσεις αὐτοῦ πρὸς τὸν ἀδελφόν του ὑπὲρ τῆς εὐδότησεως τῆς ἐκστρατείας εἰσηκούοντο.

Φθάσας ὁ πληρεξούσιος οὗτος εἰς τὸν κορινθιακὸν κόλπον ἐπὶ τῆς ὑπὸ τὸν Μικαούλην φρεγάτας, Ἑλλάδος, ἡσυχολήθη εἰς ἄλωσιν τῆς Ναυπάκτου. Πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦτου ἀναγκαῖον ἐφαίνετο νὰ κυριευθῇ πρότερον τὸ ἐν τῷ στομίῳ τοῦ κόλπου φρούριον τοῦ Ἀντιρρίου· ἡ ἄλωσις δὲ αὐτοῦ ἐθεωρεῖτο εὐκολος δι' ἣν ἔπασχαν οἱ ἐν αὐτῷ παντελῇ σχεδὸν σιτοδείαν. Ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ταύτῃ ἐπλησίασαν τὴν πρωΐαν τῆς 12 μαρτίου πρὸς τὸ φρούριον διὰ θαλάσσης μὲν ἡ Ἑλλὰς καὶ ἄλλα τινὰ πλοῖα, διὰ ξηρᾶς δὲ ἡ ὑπὸ τὸν Τσαβέλλαν χιλιαρχία καὶ τὸ ὑπὸ τὸν Χριστῆ-Χρηστον ἱππικόν. Ἡ Ἑλλὰς ἐκανονοβόλησε τὸ φρούριον σφοδρῶς τὴν ἐπιούσαν νύκτα, τὴν δὲ ἐπαύριον παρεδόθησαν οἱ ἐν αὐτῷ διὰ συνθήκης. Ἡ πτώσις τοῦ φρουρίου τοῦτου ἡνάγκασε, καὶ ἡ ἀκριβὴς διακτήρησις τῆς συνθήκης ἐθάρρυνε τοὺς ἐν Ναυπάκτῳ νὰ συνθηκολογήσωσι καὶ αὐτοὶ ὥστε τὴν 18 ἀπριλίου ὑψώθη κατὰ πρώτην φορὰν διαρκούντος τοῦ ἀγῶνος ἡ ἑλληνικὴ σημαία ἐπὶ τοῦ φρουρίου ἐκείνου· οἱ δὲ ἐν αὐτῷ Τούρκοι ἐμβάντες εἰς ἑλληνικὰ πλοῖα ἀνεχώρησαν εἰς Πρέβεζαν, πιστῶς πληρωθέντων τῶν ὀρων τῆς συνθήκης. Ἡ ἄλωσις τῆς Ναυπάκτου ἐστερέωσε τὸν ἀγῶνα κατὰ τὴν στερεὰν Ἑλλάδα, καὶ ἀπῆλπισεν ὅλους τοὺς κατὰ τὴν Δυτικὴν Τούρκους, οἵτινες ἐγκαταλιπόντες ὅσας κατεῖχον ἐν αὐτῇ θέσεις, ἐκτὸς τῶν ἐν Μεσολογγίῳ καὶ Ἀνατολικῷ, ἀνεχώρησαν ἀνεπηρέαστοι εἰς Πρέβεζαν. Ἡγανάκτει ὁ δροστήριος Κιουταχλῆς, ὁ τόσον πιστῶς καὶ προθύμως ὑπηρετῶν τὴν αὐτοκρατορίαν του, βλέπων τὴν βλάβην καὶ ἀτιμίαν τῆς, ἀλλ' οὐδὲν ἐδύνατο νὰ ἐνεργήσῃ διὰ τὴν ἀθλίαν κατὰστασιν τῶν πραγμάτων τῆς Ἀλβανίας. Ἐν τούτοις διὰ τὴν περὶ τὰ πολεμικὰ φήμην του ἀνεδείχθη ἀρχιβεζίρης, καὶ κατέστη ἀρχηγὸς τῶν δυνάμεων ἐπὶ τοῦ τουρκοῤ-ρωσικοῦ πολέμου. Ἡ ἀναχώρησις τοῦ ἀνδρὸς τοῦτου, γινῶσιν ἔχοντος καὶ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν πραγμάτων καὶ τῶν τύπων τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος, θαυμαζομένου παρὰ πάντων καὶ φόβον ἐμπνέοντος τοῖς πᾶσιν, ἀπῆλπισεν ὀλοτελῶς τοὺς ἐναπομείναντας ἐχθροὺς.

Ἡ δὲ ἐλευθέρωσις τῆς Ναυπάκτου προητοίμασε τὴν τοῦ Μεσολογγίου. Μετέβησαν ἐκεῖ τὰ περὶ τὴν Ναύπακτον ἑλληνικὰ στρατεύματα, καὶ κατέπλευσε συγχρόνως καὶ ἡ Ἑλλὰς φέρουσα τὸν πληρεξούσιον, ὅστις ἐλθὼν εἰς λόγους μετὰ τῶν ἐν Μεσολογγίῳ καὶ Ἀνατολικῷ συνυπέγραψε συνθήκην τὴν

2 μαίον περι παραδόσεως τῶν δύο τούτων πόλεων· ἀλλ' ἂφ' οὗ ὑπεγράφη καὶ πρὶν ἐνεργηθῇ ἡ συνθήκη, ἦλθεν ὁ Ἀγγλος μοίραρχος Σπένσερος ἐπὶ τῆς φρεγάτας, Μαρδαγασκάρης, διατεταγμένος νὰ λύσῃ διὰ τῆς βίας, ἂν δὲν εἰσηκούετο, τὴν θαλάσσιον πολιορκίαν. Εἰς πλήρη δὲ κατάληψιν τῶν αἰτίων, δι' ἃ ἔδωκεν ἡ κυβέρνησις τοῦ τοιαύτου διαταγὰς, παρειαγόμεν ἐνταῦθα τὰ τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς μετὰ τὴν ἀπὸ Ἑλλάδος ἀναχώρησιν τῶν πρέσβων τῶν τριῶν Δυναμείων.

Ὁ πόλεμος τῆς Ῥωσσίας κατὰ τῆς Τουρκίας δὲν προώδευσε τὸ παρελθὸν ἔτος ὅσον ἠλπίζετο, ἀλλὰ μεγάλως προώδευσε τὸ ἐνεστώς. Στρατεύματα ἐν Εὐρώπῃ ὑπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ αὐτοκράτορος Νικολάου, στρατεύματα ἐν Ἀσίᾳ, στόλοι κατὰ τὸν Βόσπορον καὶ τὸν Ἑλλήσποντον, τσακῦται καὶ τοιαῦται δυνάμεις πολλαχόθεν κινούμεναι ἐφαίνοντο ὅτι ἔμελλαν νὰ καταστρέψωσιν ἐντὸς ὀλίγου τὴν ὀθωμανικὴν αὐτοκρατορίαν. Βλέπουνται αἱ φίλαι τῆς Πύλης αὐλαὶ τὸν μέγαν τοῦτον κίνδυνον, καὶ μὴ δυνάμεναι νὰ στήσωσιν ἔμπροσθεν αὐτῆς τὴν αἰγίδα των, ἡγωνίζοντο ἀδιακρόπως νὰ λύσωσι τὸ ἑλληνικὸν ζήτημα, διότι, τούτου λυθέντος, ἔπαυεν ὁ πόλεμος, ὅχι διότι ἐκινήθη ἐξ αἰτίας ἢ εἰς λύσιν αὐτοῦ, ἀλλὰ διότι ἡ μωρὰ πολιτικὴ τῆς Πύλης ὡς πρὸς τὴν Ῥωσσίαν καὶ ἡ αὐθάδης γλῶσσά της, ἡ προκχλέσασα τὸν πόλεμον, προῆλθαν ἐξ αὐτοῦ. Ἡ Πύλη δὲν ἀντέλεγεν εἰς ὅσα δι' ἑαυτὴν ἀπῆται ἡ Ῥωσσία, διότι δὲν ἀπῆται εἰμὴ ὅσα διελάμβαναν αἱ συνθήκαι.

Ἡ δὲ Ἀγγλία, ἡ πρὸ παντὸς ἄλλου σπουδάζουσα νὰ συνδέσῃ ἐκ νέου τὰς πρὸς τὴν Πύλην σχέσεις της, δὲν ἔπαυεν ἐπιθυμοῦσα τὴν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπάνοδον τῶν πρέσβων. Κηρυχθέντος δὲ τοῦ πολέμου, ἐξέφρασε σφοδρότερον τὴν ἐπιθυμίαν ταύτην, διότι ἐνόμιζεν, ὅτι ἡ ἐπάνοδος αὐτῶν ἐδύνατο νὰ συντελέσῃ εἰς ταχυτέραν παῦσιν τοῦ πολέμου. Ἡ Γαλλία, ἀντιτείνασα κατ' ἀρχάς, ἐδέχθη ἐπὶ τέλους τὴν γνώμην τῆς Ἀγγλίας· ἀλλὰ δυσσυμβίβαστα ἦσαν ὡς πρὸς τὴν ἐπάνοδον τῶν πρέσβων τὰ τῆς Ῥωσσίας. Ἐξ αἰτίας τοῦ ἐπικρατοῦντος πολέμου οὔτε ἡ Πύλη ἐδέχετο Ῥώσσον ἀντιπρόσωπον, οὔτε ἡ Ῥωσσία ἔστελλεν· ἀλλ' ἐξ αἰτίας τῆς συμμαχίας τοιοῦτος ἀντιπρόσωπος ἦτον ἀναγκαῖος. Πρὸς ἐξομαλίσμὸν δὲ τῆς δυσκολίας ταύτης ἐπρόβλεψαν αἱ δύο αὐλαὶ νὰ συγκατατεθῇ ἡ τῆς Πετροπόλεως ἵνα διαπραγματευθῶσιν ἐν Κωνσταντινουπόλει

οἱ πρέσβεις τῶν δύο αὐτῶν τὰ περὶ τῆς Ἑλλάδος ἐν ὀνόματι τῶν τριῶν. Δὲν ἐνέκρινε τὴν πρότασιν ταύτην ἡ Ῥωσσία, ἀλλὰ δὲν τὴν ἀπέρριψεν ἐξ αἰτίας τῆς ἐπιμονῆς τῶν δύο αὐτῶν· ἀπήτησεν ὅμως νὰ ὀρισθῶσι προηγουμένως παρὰ τῶν τριῶν αὐτῶν ὅσα ἔμελλαν αἱ δύο νὰ διαπραγματευθῶσι περὶ Ἑλλάδος ἄνευ αὐτῆς ἀλλ' ἐν ὀνόματι καὶ αὐτῆς. Ἀόριστα ἦσαν, ὡς εἴρηται, τὰ τῶν πλείστων ὄρων τῆς ὑπὲρ Ἑλλάδος συνθήκης, καὶ ἀσύμφωνοι πρὸς ἀλλήλας αἱ Δυνάμεις, κυρίως δὲ ὡς πρὸς τὴν ὀροθεσίαν· ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ῥωσσία ἐπέμεναν εἰς τὴν ἐπὶ τῆς ξηρᾶς ὀροθετικὴν γραμμὴν τὴν μεταξὺ τῶν κόλπων τῆς Ἀρτης καὶ τοῦ Βώλου, ὅπως τὴν ἐχάραζαν οἱ ἐν Πόρῳ πρέσβεις· ἀλλ' ἡ Ἀγγλία τὴν περιώριζε καὶ ἤδη ὡς καὶ πρὶν εἰς τὸν κορινθιακὸν ἰσθμὸν· ἐπὶ τέλους παρεδέχθη τὴν χαραχθεῖσαν ἐν Πόρῳ, ἀλλ' ὅχι ὡς ὀριστικὴν. Συμβιβασθέντες οἱ σύμμαχοι ὡς πρὸς τὸν ὅρον τοῦτον ἐδέχθησαν ὁμοφώνως καὶ τοὺς λοιπούς, ὅπως ἐκανονίσθησαν ἐν Πόρῳ, προσθέσαντες καὶ τινὰς ἄλλους συμπληρωτικὸς περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐκλογῆς τῆς Ἀρχῆς, περὶ τῆς εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπανόδου τῶν δύο πρέσβεων, περὶ ἀμνηστείας καὶ μεταναστεύσεως, περὶ ἀμοιβαίας ἀσφαλείας τῆς Πύλης καὶ τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τὴν ἐγγύησιν αὐτῶν, περὶ διατηρήσεως παρὰ τῆς Πύλης τῆς πραγματικῶς ἐνυπαρχούσης ἀνακωχῆς, περὶ παύσεως πάσης ἐχθροπραξίας τῶν Ἑλλήνων καὶ περὶ ἀνακλήσεως εἰς Πελοπόννησον ὅλων τῶν ἐπὶ τῆς στερεᾶς ἑλληνικῶν στρατευμάτων. Τούτων οὕτω συμβιβασθέντων, συνυπέγραψαν τὴν 10 μαρτίου πρᾶξιν περιέχουσαν τοὺς ἀνωτέρω ὅρους, ἀλλ' ὅχι ὡς ἀναλλοιώτους, καὶ διέταξαν τοὺς πρέσβεις τῶν δύο αὐτῶν νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς Κωνσταντινούπολιν ὡς ἀντιπροσωπεύοντες καὶ τὰς τρεῖς.

Μόνη ἡ Ἀγγλία ἐκοινοποίησεν ἐπισήμως τὴν πρᾶξιν τῆς 10 μαρτίου τῷ κυβερνήτῃ τῆς Ἑλλάδος, ἀπαιτοῦσα τὴν παῦσιν πάσης ἐχθροπραξίας ἐπὶ τῆς στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ τὴν ἐντὸς τοῦ ἰσθμοῦ ἀνάκλησιν τῶν πέραν αὐτοῦ ἑλληνικῶν στρατευμάτων· ἀλλ' εὐλόγως καὶ εὐσχήμως ἀπεποιήθη ὁ κυβερνήτης τὴν διττὴν ταύτην ἀπαίτησιν. Ἑρμηνεύουσα δὲ ἡ Ἀγγλία τὸ πνεῦμα τοῦ ὅρου τῆς παύσεως πάσης ἐχθροπραξίας, προσπαθῆτησε καὶ τὴν λύσιν τῶν θαλασσίων ἀποκλεισμῶν τῶν δυτικῶν παρχλίων τῆς στερεᾶς Ἑλλάδος· ἀπήτησε δὲ τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος λύσιν ἐν ὀνόματι ὅλης τῆς συμμαχίας. Ἡπόρησαν ἡ

Γαλλία καὶ ἡ Ῥωσσία, καὶ ἐξέφρασαν τὴν δυσἀρέσκειάν των μαθοῦσαι, ὅτι ἐν ὀνόματι αὐτῶν ἀπήτησε τοῦτο ἡ Δύναμις ἐκείνη, ἐν ᾧ λόγος δὲν ἐγένετο ἐπὶ συμβουλίου· ὠμολόγησεν ἡ Ἀγγλία, ὅτι κατὰ λάθος ἐγένετο χρῆσις τοῦ ὀνόματος ὅλης τῆς συμμαχίας, ἀλλ' ἐπέμεινεν οὐδὲν ἤττον ἐν τῷ ἰδίῳ ὀνόματι, καὶ διέταξε τὴν κατὰ τὴν Ἑλλάδα ναυτικὴν δύναμιν τῆς νῆς ἐνεργήσῃ τὰ εἰς πραγματοποίησιν τοῦ ὅρου τούτου, θελούσης ἢ μὴ τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως. Πρὸς ἐκπλήρωσιν δὲ τῆς διαταγῆς ταύτης ὁ μὲν ἀρμοστής τῶν ἰονίων νήσων ἔγραψε τὰ δέοντα τῷ ἀρχιστρατήγῳ, ὁ δὲ κατὰ τὸ ἰόνιον πέλαγος μοίραρχος, Σπένσερος, παρήγγειλε τῷ κατὰ τὸν ἀμβρακικὸν κόλπον μοιράρχῳ Κριεζῇ νὰ λύσῃ ἀμέσως τὴν θαλάσσιον ἐκείνων τῶν μερῶν πολιορκίαν· ἀφίχθη δὲ καὶ αὐτοπροσώπως εἰς τὸν λιμένα τοῦ Μεσολογγίου καὶ ἀπήτησε παρὰ τοῦ ναυάρχου Μιαούλη καὶ τοῦ πληρεξουσίου τοποτηρητοῦ τὴν λύσιν τοῦ ἀποκλεισμοῦ τοῦ Μεσολογγίου ἐπὶ ἀπειλῇ βίας, ἂν δὲν εἰσηκούετο. Μίαν ἡμέραν πρὶ τῆς ἀφίξεώς του ὑπεγράφη ἡ περὶ παραδύσεως τῆς πόλεως ἐκείνης καὶ τοῦ Ἀνατολικοῦ συνθήκη. Ἡ περίστασις ἦτο κρισιμωτάτη, διότι, ἂν εἰσεκομίζοντο τροφαί, ἡ φρουρὰ δὲν θὰ παρεδίδετο. Κεκλητὴ τύχη ὁ Σπένσερος ἐσεβάσθη τὴν συνθήκην, καὶ οὕτως ἡλευθερώθησαν αἱ δύο ἐκεῖναι πόλεις ἀναιμωτί.

Ἄν δὲ καὶ τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος πρωτόκολλον ὑπεγράφη τὸν μάρτυρον, δὲν ἐκοινοποιήθη τῇ ἑλληνικῇ κυβερνήσει εἰ μὴ τὸν μᾶλλον. Ἰδοῦ δὲ ἡ αἰτία. Οὐδεμία τῶν Δυνάμεων ἐπίστευεν, ὅτι ἐδύναντο οἱ Ἕλληνες νὰ κατορθώσωσι τι γενναῖον ἐπὶ τῆς στερεᾶς Ἑλλάδος· ἡ δὲ Γαλλία καὶ ἡ Ῥωσσία δὲν δυσηρεστοῦντο ἂν τοιοῦτόν τι κατωρθοῦτο, ὡς θέλousαι τὴν πέραν τοῦ ἰσθμοῦ ἔκτασιν τῶν ὀρίων τοῦ νέου κράτους, καὶ δὲν ἐφρόντισαν περὶ τῆς ταχείας κοινοποιήσεως τοῦ πρωτοκόλλου. Ἀλλ' ἡ Ἀγγλία, ἡ ἐπιθυμοῦσα τὴν στένωσιν τῆς νέας ἑλληνικῆς ἐπικρατείας, μαθοῦσα παρ' ἐλπίδα τὴν πτῶσιν Βονίτης καὶ Ἀντιρρίου, καὶ προβλέπουσα ἐντεῦθεν τὴν πτῶσιν Ναυπάκτου καὶ Μεσολογγίου, ὃ ἐστι τὴν ἀπελευθέρωσιν ὅλης τῆς Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς Ἑλλάδος πρὸς ἀνατροπὴν τοῦ σχεδίου τῆς, ἔσπευσε νὰ ἐμποδίσῃ ἄφ' ἑαυτῆς, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ρηθέντος πρωτοκόλλου, τὰς προόδους τῶν Ἑλλήνων διὰ τῆς λύσεως τῶν ἀποκλεισμῶν. Τῷ ὄντι τὸ μόνον ὕπλον τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Τούρκων

ἦτον ἢ πείνα, καὶ ἂν ἀφηρεῖτο διὰ τῆς λύσεως τῶν πολιορκιῶν, δὲν κατωρθοῦτο ὅ,τι κατωρθώθη· ἀλλὰ καλῇ τύχῃ, παρεμβάσα ἡ Ἀγγλία βραδέως διὰ τὴν ἀνωτέρω αἰτίαν, δὲν ἐδυνάθη νὰ ἐμποδίσῃ οὔτε τῆς Νχυπάκτου οὔτε τοῦ Μεσολογγίου τὴν παράδοσιν.

Τὴν δὲ ἀνάκτησιν τοῦ Μεσολογγίου μαθοῦσα ἡ Ἑλλάς ἐσκίρτησεν ὅλη, καὶ ὁ κυβερνήτης ἐτέλεσε πάνδημον ἐορτὴν ἐν Αἰγίνῃ καὶ διεκήρυξε τὰ ἑξῆς.

« Ἡὐδόκησεν ὁ Κύριος καὶ ἐπὶ τῶν τειχῶν τοῦ Μεσολογγίου
» κυματίζει πάλιν ἡ σημαία τοῦ Σταυροῦ. Εἰς τὰ τεῖχη τῆς πό-
» λεως τοῦ Μεσολογγίου κεῖνται τὰ ὅστ' αὐτῶν γενναίων ἐκείνων
» ἀνδρῶν, οἵτινες προμαχόμενοι αὐτῆς ἔπεσαν ἐνδόξως.

« Τὸ πρῶτιστον τῶν χρῶν μας, τὸ ὅποιον ὀφείλομεν νὰ ἀ-
» ποδώσωμεν εἰς τὴν μνήμην τῶν αἰοιδίμων ἐκείνων μαρτύρων,
» εἶναι τὸ νὰ προσφέρωμεν ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ Ὑψίστου
» τὰς ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῶν ψυχῶν αὐτῶν ἐνθέρμους εὐχάς μας.
» Τὸ χρέος τοῦτο ἀφ' οὗ ἀποδώσωμεν, ἔχομεν καὶ ἄλλο ὅχι
» ὀλιγώτερον ἱερὸν νὰ ἐκπληρώσωμεν· ἔχομεν χρέος νὰ συλλέ-
» ξωμεν μετ' εὐλαθείας τὰ σεβάσματα αὐτῶν λείψανα, καὶ νὰ τὰ
» καταθέσωμεν εἰς τι μνημεῖον, ὅπου ἡ πατρίς ν' ἀποδίδῃ κατ'
» ἔτος τὸν φόρον τῆς εὐγνωμοσύνης τῆς εἰς τὴν κόνιν τῶν ἀν-
» δρῶν ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ἐμαρτύρησαν ἡρωϊκῶς ὑπὲρ τοῦ ἱεροῦ
» ἁγῶνος αὐτῆς.

« Ἡ κυβέρνησις διερμηνεύουσα τὰ αἰσθήματα τῶν Ἑλλήνων
» ὑπερποθούτων νὰ ἐκπληρώσῃ τὰ τοιαῦτα χρέη των δια-
» τάττει.

« Ἀον. Τὴν ἰδίαν ἡμέραν καθ' ἣν θέλει ἐγκαινισθῇ ἡ πρώτη
» ἐκκλησία, ἡ ὁποία ἐπισκευάζεται ἤδη εἰς Μεσολόγγι, νὰ ἱε-
» ρουργήσῃ ὁ μητροπολίτης διὰ νὰ δεηθῇ ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῶν
» ψυχῶν τῶν ἡρωϊκῶν προμάχων τῆς πόλεως τοῦ Μεσολογγίου.

« Βον. Ὁ πληρεξούσιος τοποτηρητῆς νὰ διορίσῃ ἐπιτροπὴν
» συγκειμένην ἀπὸ ἀνδρᾶς τοῦ ἱεροῦ κλήρου ὡς· καὶ ἀπὸ πολε-
» μικοὺς καὶ πολιτικοὺς ἀξιωματικούς, ἥτις ὀφείλει νὰ λάβῃ
» τὰ αναγκαῖα μέτρα διὰ νὰ ἐνεργηθῶσι τὰ ἐφεξῆς.

« Γον. Νὰ συνταχθῇ κατάλογος τῶν ἐκκλησιαστικῶν, ἀξιωμα-
» τικῶν, στρατιωτῶν, πολιτικῶν ὑπουργῶν ἢ ἀπλῶν πολιτῶν,
» οἵτινες ἔπεσαν ὡς θύματα τῆς πολιορκίας τοῦ Μεσολογγίου
» κατὰ τὸ 1822, 1823, 1825, καὶ 1826.

« 2ον. Νὰ συλλεχθῶσι τὰ νεκρὰ αὐτῶν λείψανα καὶ νὰ προ-
» διορισθῇ ὁ τύπος, ὅπου πρέπει νὰ ἐναυποθεοῦν.

« 3ον. Ὁ κυβερνήτης θέλει ὑπάγει αὐτοπροσώπως εἰς Μεσο-
» λόγγι διὰ νὰ παρευρεθῇ εἰς τὴν μεγάλην ἐπικήδειον πομπὴν
» τὴν ἐσομένην πρὸς μετακόμισιν τῶν ὁστέων αὐτῶν εἰς τὸ μέ-
» ρος ἐκεῖνο, ὅπου θὰ ἀνεγερθῇ μνημεῖον ἀφοσιούμενον ἀπὸ τὸ
» ἔθνος εἰς τὴν μνήμην τῶν γενναίων ἐν Μεσολογγίῳ ὑπερασπι-
» στῶν τοῦ Σταυροῦ.

« Ἡ κυβέρνησις θέλει ἐκδώσει πρόγραμμα προσκαλοῦσα δι'
» αὐτοῦ τοὺς ὁμογενεῖς ἀρχιτέκτονα· καὶ λιθοξόους νὰ στείλω-
» σιν εἰς αὐτὴν ἐντὸς ἐνὸς ἔτους σχέδια καὶ πρωτότυπα διὰ
» τὸ μνημεῖον, περὶ οὗ ὁ λόγος ».

Εὐδωχεν, ὅτι ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις ἐφέρετο δυσμενῶς πρὸς τὸν κυβερνήτην. Ψυχρῶς καὶ ἀδιαφόρως ἤρchiσε νὰ φέρεται πρὸς αὐτὸν μετ' ὀλίγον καὶ ἡ Γαλλία διὰ τοὺς ἐξῆς λόγους.

Καθ' ἧς ἡμέρας κατεγίνετο ὁ κυβερνήτης εἰς τὰ τῆς συνε-
λευσεως, ἐπανηλθεν εἰς Ἑλλάδα ὁ συνταγματάρχης Φαβιέρος ἐκ τῆς Γαλλίας, ὅπου ὑπῆγεν ἐπ' ἀδείᾳ. Τὸν φιλέλληνα τοῦτον τὸν ἀφιλοκερδῶς ἀγωνισθέντα καὶ πολλὰ παθόντα ὑπὲρ Ἑλλάδος συνίστα σπουδᾷ τὸ γαλλικὸν ὑπουργεῖον ὡς τὸν ἐκανώ-
τερον ν' ἀσχοληθῇ εἰς ὄργανισμὸν καὶ αὐξήσειν τῶν τακτικῶν στρατευμάτων· ὑπέσχετο δὲ ν' ἀναδεχθῇ μέχρι τινὸς τὴν πρὸς τοῦτο ἀπαίτουμένην δαπάνην. Ἀλλ' ὁ κυβερνήτης, ἀδίκως ὑπο-
πτεύων τὴν φιλελληνικὴν πολιτικὴν τῆς Γαλλίας, μὴδ' εὐνοῶν τὸν Φαβιέρον, δὲν ἐδέχθη τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος πρότασιν. Δυση-
ρεστήθη ἡ Γαλλία, διέκοψε τὴν τακτικὴν χορηγίαν ἡμικα-
τομμυρίου φράγκων κατὰ μῆνα, καὶ μόλις μετὰ ἐπανειλημμέ-
νας παρακλήσεις τοῦ κυβερνήτου ἐχορήγησε τὸν ἀπρίλιον ἕν
ἐκατομμύριον, ἀλλὰ τὸ ἥμισυ εἰς ἐμπύχωσιν ῥητῶς τῆς γεωρ-
γίας κατὰ τὴν Πελοπόννησον· ἀνεδέχθη δὲ νὰ στέλλῃ κατὰ
μῆνα καὶ εἰς τὸ ἐξῆς 100,000 ἀντὶ τῶν 500,000 εἰς χρῆσιν
τοῦ τακτικοῦ. Ἀλλ' ὅποιοι καὶ ἂν ἦσαν οἱ φόβοι τοῦ κυβερνή-
του ὡς πρὸς τὴν πολιτικὴν τῆς Γαλλίας, ὅποια καὶ ἂν ἦτον ἡ
πρὸς τοὺς Γάλλους διὰ τὰς φιλελευθέρους ἀρχὰς τῶν δυσμενῆς
διθέσεις του, ἐπειδὴ *ἐδουλείτο* ἡ Ἑλλὰς πολυειδῶς καὶ ἀφιλο-
κερδῶς ἐκεῖθεν, ὥφειλε νὰ φέρεται περιποιητικῶς πρὸς τοὺς ἐν
Ἑλλάδι καταβάοντας Γάλλους· ἀλλ' ἐπολιτεύθη πρὸς αὐτοὺς
τόσον κακῶς, ὥστε ἐφείλκυσε τὸ μῖσος καὶ τὴν κατακραυγὴν

ὄλων· αἰσθανθεὶς δ' ἐπὶ τέλους ὅτι κακῶς ἔπραξεν, ἀπέστειλε πρὸς θεραπείαν τοῦ κακοῦ εἰς Νεόκαστρον τὸν Μιαοῦλην ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος πρὸς χειρετισμὸν τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ στρατοῦ ἐν ὀνόματι τῆς κυβερνήσεως καὶ τοῦ ἔθνους. Ἡ ἀποστολὴ αὕτη ἐξιλέωσε τὸν Μαιζῶνα· μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἀνεχώρησε καὶ αὐτὸς ὁ κυβερνήτης εἰς ἔντευξίν του, καὶ διὰ τῶν πρὸς αὐτὸν καὶ τὸν στρατὸν περιποιητικῶν του τρόπων ἐκέρδιτε τὴν ἐμπιστοσύνην των.

Τὰ δὲ γαλλικὰ στρατεύματα, ἀφ' οὗ ἐτελείωσαν εὐτυχῶς τὸ ἔργον των ἐντὸς τῆς Πελοποννήσου, ἡ δ' ἐκεῖθεν τοῦ ἰσθμοῦ ἔξοδός των ἀπηγορεύθη, ἀνεχώρησαν εἰς Γαλλίαν, ἐκτὸς τινων παρατεινάντων κατ' αἵτησιν τῆς ἐλληνικῆς κυβερνήσεως τὴν ἐν Ἑλλάδι διαμονήν των· ἄφησαν δ' ἐπὶ τῆς ἀπελεύσεώς των εἰς χρῆσιν τῆς Ἑλλάδος πάμπολλα στρατιωτικὰ ἐφόδια. Ὁ δὲ Μαιζῶν ἐπισκεφθεὶς τὴν Πελοπόννησον μέχρι τοῦ ἰσθμοῦ, καὶ τὰς νήσους Αἰγίνης, Ὑδρας καὶ Σπετσῶν, φιλοφρονούμενος καὶ τιμώμενος καθ' ὅλην τὴν περιοδείαν του, ἀπέπλευσε καὶ αὐτὸς ἐπὶ τῆς Διδουῆς τὴν 8 μαΐου.

Γενναίᾳ ἡ ἰδέα, ἣν συνέλαβε Κάρολος ὁ Ι', ἀποστείλας στρατεύματα εἰς Ἑλλάδα, καὶ γενναίως τὴν ἐπραγματοποίησε. Θερμὴ καὶ πάσης καθαρύουσα ἰδιωφελείας ἐπιθυμία νὰ ἴδῃ ἀναξιοπαθοῦντα λαὸν ἀπηλλαγμένον τῶν δεινῶν ἐξολοθρευτικοῦ πολέμου τῷ ἐνέπνευσε τὴν ἰδέαν ταύτην· « Δὲν ἀνέχομαι », εἶπε πρὸς τὸν Γεώργιον Κάννιγγα, « νὰ βλέπω ἐν ἀδιαφορίᾳ τοὺς ὁμοθρήσκους μου Ἕλληνας ἐξολοθρευομένους ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ τῶν Αἰγυπτίων· εἶμαι ἀποφασισμένος νὰ ἐνεργήσω πᾶν ὅ,τι ἀναγκαῖον εἰς ἐμπόδιον τόσον ἀξιοθρηνήτου κατὰ στροφῆς » (α). μὴδενὸς δὲ τῶν εἰς τοῦτο συντελούντων φεισθεὶς ἔφερεν ἐντὸς ὀλίγου εἰς αἴσιον τέλος ὅ,τι ἐπεθύμει ἐπευφημοῦντος τοῦ γαλλικοῦ λαοῦ. Δὲν ἠρκέσθη εἰς τοῦτο· ἐνίσχυσε διὰ πλουσίων δωρεῶν τὴν παραλυθεῖσαν τακτικὴν δύναμιν τῆς Ἑλλάδος, ἐξωποίησε τὴν νεκρωθεῖσαν γεωργίαν, καὶ ἐν τῇ μεγάλῳφρονι φιλανθρωπίᾳ του ἀπέστειλεν ἀξιομαχτικούς καὶ λῦτρα εἰς ἀπελευθέρωσιν τῶν εἰς Αἴγυπτον δουλαγωγηθέντων Ἑλλήνων. Ἐψήφισε μετ' ὀλίγον ἡ ἐθνικὴ συνέλευσις ἀνέγερσιν μνημεῖου ἐν Πεταλιδίῳ, ὅπου ἀπέβη ὁ ἀγχαθοποιὸς στρατὸς του. Τὸ μνημεῖον δὲν ἀνηγέρθη εἰσέτι, ἀλλὰ μνημεῖα ἔμ-

ψυχα θαυμασμοῦ καὶ εὐγνωμοσύνης εἶναι εἰσαεὶ οἱ νόες καὶ αἱ καρδίαι τῶν Ἑλλήνων.

Ἐν τούτοις, χάρις εἰς τὴν ἄοκνον ἐπιμέλειαν τοῦ κυβερνήτου, ἡ ἀνέγερσις τῆς Πελοποννήσου ἐν μέσῳ τῶν ἐρειπίων τῆς προώδευεν, ἡ γεωργία εὐτύχει, καὶ αἱ πρόσοδοί της ἐτετραπλασιάσθησαν. Ἡὔξησε τοὺς ἐθνικοὺς πόρους καὶ δάνειον ἐνὸς ἑκατομμυρίου ρουβλίων παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος Νικολάου· αἱ δὲ ἀδιάκοποι συνεισφοραὶ τῶν φιλελευθέρων λαῶν τῆς Ἀμερικῆς ἐγένοντο ὠφελιμώτεραι, διότι, ἀσχολοῦσαι εἰς δημόσια ἔργα τοὺς ἀέργους καὶ ἀπόρους καὶ ὠφελοῦσαι αὐτούς, ὠφέλου καὶ τὴν κοινωνίαν. Κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ὁ πλήρης φιλελληνικοῦ καὶ φιλανθρώπου ζήλου ἱατρὸς Χάος Ἀμερικανός, ὁ δεχόμενος καὶ διανέμων τὰς πλείστας τῶν συνεισφορῶν τούτων, ἀφ' οὗ συνέτρεξε δι' αὐτῶν πρὸς καλλωπισμὸν τῆς Αἰγίνης καὶ εὐκολίαν τῶν ἐν αὐτῇ ἐμπορευομένων διὰ κατασκευῆς προκυμαίας, ἐπεχείρησε νὰ συνοικήσῃ ἐπὶ τοῦ ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου ἐνδεεῖς οἰκογενεῖας χορηγῶν αὐταῖς κατοικίας, βόας, σπόρον καὶ ἄροτρα· ἐχάρισεν ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ καὶ ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις πεντακισχιλίων στρεμμάτων χέρσον γῆν. Τοιαύτη ἦτον ἡ ὕλική βελτίωσις τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τῶν παραμονῶν τῆς ἐθνικῆς συνελεύσεως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΑ'.

Περιοδεία τοῦ κυβερνήτου ἐν Πελοποννήσῳ. - Τροπολογία τοῦ περὶ ἐκλογῆς νόμου. - Ἀντιπροσωπία τῶν ἐπαρχιῶν ἐπ' ὀνόματι τοῦ κυβερνήτου. - Συγκρότησις τῆς ἐν Ἀργεὶ δ' ἐθνικῆς συνελεύσεως καὶ πράξεις αὐτῆς.

ΦΟΒΟΥΜΕΝΟΣ ὁ κυβερνήτης μὴ ὑπερισχύσῃ ἡ ἀντιπολίτευσις ἐπὶ τῶν ἐκλογῶν, ἀπεφάσισε νὰ περιοδεύσῃ τὴν Πελοπόννησον εἰς ἑλκυσιν τῶν λαῶν, καὶ μεσοῦντος μαρτίου ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς καθέδρας τῆς κυβερνήσεως· διατρίψας δὲ ὀλίγας ἡμέρας ἐν Ναυπλίῳ, διέβη δι' Ἀργούς, Τριπολιτσάς, Καρυταίνης, Λεονταρίου, Φουρτσάλας, Καλαμάτας καὶ Νησίου εἰς Μοθώνην, διῆλθε τὰς δυτικὰς ἐπαρχίας τῆς Πελοποννήσου, ἐπεσκέφθη τὰς Πάτρας, καὶ διεβιβάσθη παρὰ τὴν Ναύπακτον, καθ' ὃν καιρὸν διεπραγματεύετο ἡ παράδοσις τῆς· ἐκεῖθεν ἀπέβη εἰς Βοστίτσαν, ἀνέβη εἰς μέγα Σπήλαιον, ὅπου ἐπάσχασεν, ἐπεσκέφθη Καλάβρυτα καὶ Κόρινθον, ἐπανῆλθεν εἰς Ναύπλιον καὶ τὴν 23 εἰς Αἴγιναν· χαρὰς δὲ καὶ παρηγορίας ἐπλήρωσε τὰς καρδίας τῶν κατοίκων τῶν μερῶν, ὅθεν διῆλθεν. Ἡ ἀνόρθωσις τῶν ἐρειπίων, ἡ ἐγκαθίδρυσις στοιχειωδῶν σχολείων καὶ ἡ ἐμψύχωσις τῆς φιλοπονίας ἦσαν τὸ σύνθημα θέμα τῶν λόγων του. Οἱ λαοί, ἀπολαμβάνοντες μετὰ τὴν ἔλευσίν του εὐνομίαν καὶ ἀσφάλειαν, ἐνθουσιάσθησαν ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ τὸν ἐθεώρουν ὡς φιλόστοργον πατέρα. Οἱ δὲ κατὰ τὰς ἐπαρχίας ὑπάλληλοι τῆς κυβερνήσεως, εἴτε ζήλω ὑπερβάλλοντι φερόμενοι, εἴτε ἄλλοθεν ὑποκινούμενοι, ὑπηγόρευσαν νὰ μὴ σταλῶσι πληρεξούσιοι εἰς τὴν συνέλευσιν, ἀλλὰ νὰ δοθῇ τῷ κυβερνήτῃ πᾶσα πληρεξουσιότης· πρώτη δὲ ἡ ἐπαρχία τοῦ Ἀργούς τὸν ἀνέδειξε πληρεξουσιόν τῆς. Ὁ κυβερνήτης, πρὸς ὃν ἐκoinουπήθη ἡ ἐκλογή του ἐπισήμως, ἐσιώπησεν· ὡς δεῖγμα ἀποδοχῆς ἐξελήφθη ἡ σιωπὴ του, καὶ πολλαὶ ἐπαρχίαι τῆς Πελοποννήσου ἐμιμήθησαν τὸ παράδειγμα τοῦ Ἀργούς. Τὴν αὐτὴν σιω-

Μάρτιος

πὴν ἐτήρησεν ὁ κυβερνήτης καὶ τότε. Ἐμιμήθησαν τὸ παράδειγμα καὶ τινες νῆσοι τοῦ Αἰγαίου· ἡ αὐτὴ σιωπὴ καὶ τότε. Τοιαύτη διαγωγὴ ἔδωκεν ἀφορμὴν νὰ πιστεύωσι πολλοὶ ὅτι ἡ χεὶρ αὐτοῦ ὑπεκίνει ταῦτα. Ἀλλ' αἱ περὶ ὧν ὁ λόγος πληρεξουσιότητες ἦσαν φανεραὶ πικραδαίσεις τοῦ περὶ ἐκλογῆς νόμου, καὶ ἡ ἀντιπολίτευσις δικαίως κατεβόα. Ὁ δὲ κυβερνήτης, ὁ συγκαλὼν τὴν συνέλευσιν ἐπὶ σκοπῷ νὰ παγιώσῃ τὴν διὰ τὴν αὐθαριετόν της φύσιν κλονιζομένην κυβερνήσιν του, ἐδίσταζε μέχρι τινὸς περὶ τοῦ πρακτέου· ἐπὶ τέλους συγκαλέσας ἐν τῇ κατοικίᾳ του τὴν 14 μαΐου τὰ μέλη τοῦ πανελληνίου καὶ τοὺς γραμματεῖς, τὸν τῆς ἐπικρατείας καὶ τὸν ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν, τοῖς εἶπεν, ὅτι ἡ ῥητὴ ἡμέρα τῆς συγκροτήσεως τῆς συνελεύσεως ἐπέστη, καὶ οἱ πληρεξούσιοι τῶν ἐπαρχιῶν δὲν συνῆλθαν, ὅτι ἄτοποιοι ἦσαν αἱ ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ ἐκλογαί, καὶ ἔπταισε κατὰ τοῦτο τὸ πανελλήνιον, διότι, ἂν ἐδέχετο τὴν πρότασιν τοῦ νὰ ἐφορεύωσι τὰ τῆς ἐκλογῆς οἱ ἔκτακτοι ἐπίτροποι ἢ οἱ διοικηταί, θὰ ἐμποδίζετο τοιαύτη ἐκλογὴ ὡς παρὰ τὸν νόμον· ἀνάγκη δὲ ἦτο νὰ ἐφορεύωσιν οἱ ὑπάλληλοι τοῦ τὰς ἐκλογὰς πρὸς ἀποφυγὴν τοιούτων ἀτοπημάτων καὶ νὰ συνέλθωσιν οἱ πληρεξούσιοι ὅσον τάχιον. Συνήνεσε τὸ πανελλήνιον δεχόμενον τὰ πάντα μετὰ τὴν τελευταίαν προσθήκην μελῶν, καὶ τὴν μεθαύριον ἀπεποιήθη ἐπισήμως ὁ κυβερνήτης τὰς ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ἐκλογάς, παρέτεινε τὴν συγκρότησιν τῆς συνελεύσεως εἰς τὴν 25 ἰουνίου, ὥρισε τόπον τῶν συνεδριάσεων τὸ Ἄργος, καὶ ἐτροπολόγησε τὰ περὶ ἐκλογῆς συναίνεσει τοῦ πανελληνίου, εἰσάξας δύο οὐσιώδεις καινοτομίας, τὴν παρέμβασιν τῶν ὑπαλλήλων τοῦ ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς εὐταξίας καὶ τῆς νομιμότητος, καὶ τὴν ἄμεσον καὶ κατ' εὐθείαν παρὰ τοῦ λαοῦ ἐκλογὴν πληρεξουσίου· καὶ αὕτη μὲν ἡ καινοτομία ἦτον ἐπαινετὴ, διότι δι' αὐτῆς μᾶλλον ἢ διὰ τῆς ἄλλης ἐκλογῆς ἐκφράζεται εἰλικρινέστερον ἡ ἐλευθέρᾳ θέλησις τοῦ λαοῦ· ἀλλ' ἡ παρέμβασις τῶν ὑπαλλήλων ἐπροξένησε μέγα δεινόν. Ὁ κυβερνήτης, ἂν καὶ ἐφοβεῖτο μὴ ὑπερισχύσωσιν οἱ ἐναντίοι του, δὲν ἔκρινε πολιτικὸν νὰ τοὺς ἀποκλείσῃ τῆς συνελεύσεως, ἀλλ' ἐπενύνησεν ἄλλον τρόπον ὅπως τοὺς μεταχειρισθῇ ἐκόντας ἄκοντας ὄργανά του· ἐνήργησε διὰ τῶν ὑπαλλήλων τοῦ νὰ ὑποχρεωθῶσιν ἐγγράφως παρὰ τῶν ἐντολέων ἵνα βαδίσωσιν ἐπὶ τῆς συνελεύσεως τὴν ὁδὸν αὐτοῦ· καὶ τὸ ἐπινύημα τοῦτο, μεταμόρ-

φωσις τῆς ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ πληρεξουσίουτης, ἐπέτυχεν συμπαρελήφθησαν δὲ ὑπὸ τὴν αὐτὴν κατηγορίαν καὶ τινες τοῦ κυβερνητικοῦ κόμματος διὰ τὸ εὐσχημότερον. Ὑπὸ τοιαύτην ἐν γένει μεμπτὴν καὶ πρωτοφανῆ ἐν Ἑλλάδι ἀντιπροσωπίαν συνεκροτήθη ἢ ἐν Ἀργεὶ δ' τῶν Ἑλλήνων συνέλευσις. Μέγας δὲ γογγυσμὸς ἐπῆλθεν ἕνεκα τούτου, καὶ ὁ εἰς τῶν δύο ἀντιπροσώπων τοῦ Μεσολογγίου, ὁ πρῶτος γραμματεὺς τῆς ἐπικρατείας καὶ νῦν ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν, ἀπέρριψε τὴν τοιαύτην ἀντιπροσωπίαν, καὶ διὰ γραπτῆς μαρτυρίας τῶν ἐντολέων τοῦ ἀπέδειξε πρὸς τὸν κυβερνήτην, ὅτι παρὰ τὴν προαίρεσιν αὐτῶν καὶ κατ' ἐπίμονον ἀπαίτησιν τοῦ διοικητοῦ ἐδόθη ἢ ἐντολὴ αὐτῇ· ἀλλ' οὐδεὶς τῶν ὑπὸ τὴν αὐτὴν κατηγορίαν ὁμοφρόνων πληρεξουσίων τὸν ἐμιμήθη.

Ὁ δὲ κυβερνήτης μὴδὲ τὴν τοιαύτην ἀντιπροσωπίαν θεωρῶν ἀποχρῶσαν εἰς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ του, ἀπηγόρευσε τὴν εἰς τὴν πόλιν τοῦ Ἀργους εἴσοδον τῶν ἀπλῶν πολιτῶν ἐπὶ λόγῳ ἐλλείψεως κατοικιῶν, ἐσύστησε τὴν φρουρὰν τῆς συνελεύσεως ὅπως ἤθελε, καὶ διώρισεν εἰς ἐξέλεγχξιν τῶν ἐκλογικῶν ἐγγράφων οὓς τῶν πληρεξουσίων ἐνέκρινε. Διεκρίνοντο διὰ τὴν πρὸς τὸν κυβερνήτην ἀπέχθειαν οἱ τῆς Ὑδρας καὶ ὁ τῶν Καλαθρυτῶν Ζαήμης· ἀλλ' ὁ κυβερνήτης τοὺς μὲν ὑδράχιους ἀφώπλισεν ἐπὶ τῇ κενῇ ἐλπίδι τῶν ἀποζημιώσεων διὰ τῆς ἐπὶ συνειλεύσεως παντοδυνάμου ἐνεργείας του, τὸν δὲ Ζαήμην ἐδέσμευσε διὰ τῆς ὑπὸ τοὺς ἀπρεπεῖς ὅρους δοθείσης αὐτῷ ἀντιπροσωπίας. Τούτων οὕτω διατεθέντων, ἔπαυσε πᾶσα ἐν τῇ συνειλεύσει ἀντιπολίτευσις.

Πρὸ τῆς ἐνάρξεως δὲ τῶν τακτικῶν ἐργασιῶν τῆς, πρῶτοι οἱ Πελοποννήσιοι πληρεξούσιοι, ὑποκινήθέντες παρὰ τῶν περὶ τὸν κυβερνήτην, ἔστειλαν ὁμοφώνως εὐχαριστήριον πρὸς αὐτὸν ἐξ ὀνόματος τῶν λαῶν, οὓς ἀντεπροσώπευαν, δι' ὅσα καλὰ ἢ συνειρημένη διοικήσεις του τοῖς ἐπροξένησε· τὸν παρεκάλουν δὲ νὰ τοὺς χειραγωγῇ καὶ εἰς τὰς ἐπὶ συνειλεύσεως σπουδαίας ἐργασίας των. Παρόμοιον εὐχαριστήριον ὑπέγραψαν ἀκολούθως καὶ οἱ Στερεοελλαδίται, καὶ μετ' αὐτοὺς οἱ Αἰγαιοπελαγῖται.

Πρὸς τὰ μεσημβρινὰ ἄκρα τῆς πόλεως τοῦ Ἀργους, ἐντὸς τοῦ παλαιοῦ ἀμφίθεάτρου, κατεσκευάσθη ξυλινὴ σκηνὴ διὰ τὰς συνεδριάσεις. Τὴν 11 ἰουλίου συνήχθησαν οἱ πληρεξούσιοι εἰς τὸν ναὸν τῆς Παναχγίας, ὅπου παρόντος καὶ τοῦ κυβερνήτου

ἐψάλη ἡ ἀκολουθία, ὠρκίσθησαν οἱ πληρεξούσιοι τὸν συνήθη ὄρκον, καὶ μετέβησαν ὑπὸ τὴν σκηνήν, ὅπου καθήσας ὁ κυβερνήτης ἐκ δεξιῶν τοῦ προέδρου, εἶπεν ὀλίγας λέξεις προεισαγωγικάς, καὶ μετὰ ταῦτα, ἀνυστάς ὁ γραμματεὺς τῆς ἐπικρατείας, ἀνέγνωσε κατὰ διαταγὴν τοῦ κυβερνήτου ἔκθεσιν τῶν πράξεων αὐτοῦ ἐξ ὅτου ἐμαθεν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ τὸν διορισμὸν τοῦ μέχρι τῆς ἡμέρας ἐκείνης. Μετὰ τὴν συνεδρίσιν ταύτην ἡ συνέλευσις ἡσχολήθη εἰς τὴν σύστασιν τοῦ γραφείου τῆς ὑπὸ τὴν τακτικὴν προεδρίαν τοῦ ὡς γεροντοτέρου κατ' ἀρχὰς προεδρεύσαντος Σισίνη, καὶ ἐσύστησε δύο ἐπιτροπὰς, τὴν μὲν πενταμελῆ ἐπὶ τῶν ἀνθρωπῶν, τὴν δὲ ἐπταμελῆ διὰ τὴν ἀνταπόκρισιν τῆς συνελεύσεως καὶ τοῦ κυβερνήτου· ἐκάλεσε δὲ τὴν ἐπιτροπὴν ταύτην ἐπιτροπὴν τῆς συνελεύσεως· εἶχε καὶ ὁ κυβερνήτης συστήσει πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς, ὡς εἴρηται, ἄλλην ἐνδεκαμελῆ ἐκ πληρεξουσίων πρὸς ἐξέλεγχιν τῶν ἐκλογικῶν ἐγγράφων, ὥστε ἡ συνέλευσις εἶχε τρεῖς διαρκεῖς ἐπιτροπὰς. Τὴν δὲ 16 παρέστη ὁ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν γραμματεὺς, καὶ ἐκθέσας τὰ ἐξωτερικά, καὶ ἀναγνώσας διαφόρους τῶν πρέσβων τῶν συμμάχων καὶ τοῦ κυβερνήτου πρὸς ἀλλήλους διακοινώσεις εἶπεν ἐπὶ τέλους, ὅτι ἀπέκειτο εἰς τὴν συνέλευσιν να βουλευθῇ περὶ τῶν περαιτέρω. Τὴν δὲ ἐπιοῦσαν παρέστη ὁ γραμματεὺς τῆς ἐπικρατείας καὶ ἔθεσεν ὑπ' ὅψιν τῆς συνελεύσεως τὴν νομιμοποιούσαν τὸ σύστημα τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως πρᾶξιν τῆς βουλῆς, καὶ ψηφίσματα τοῦ κυβερνήτου περὶ τῶν δικφόρων κλάδων τῆς ὑπηρεσίας δώσας τὰς ἀπαιτουμένας περὶ αὐτῶν δικασφάσεις. Τὴν 18 ἐτέθησαν ὑπ' ὅψιν τῆς συνελεύσεως τὰ τῆς τραπέζης, οἱ λογαριασμοὶ τοῦ φροντιστηρίου καὶ τῆς οἰκονομίας, ὁ προϋπολογισμὸς ἐνὸς ἔτους, καὶ σχέδιον περὶ λύσεως τοῦ ἐξωτερικοῦ δανείου. Τὴν 19 ἀνεγνώσθησαν ἀναφοραὶ περὶ τῆς στρατιωτικῆς καὶ ναυτικῆς ὑπηρεσίας, καὶ περὶ ὧν εἰσεπράχθησαν ἐξ ἀρχῆς τῆς πρώτης κυβερνητικῆς περιόδου μέχρι τέλους τῆς διοικητικῆς ἐπιτροπῆς. Ἀφ' οὗ δὲ ἐκοινοποιήθησαν ταῦτα πάντα, ἡ συνέλευσις ἐξέδωκε δεκατρία ψηφίσματα· καὶ διὰ μὲν τοῦ α', ἐγκρίνουσα ἦν ἐβᾶδισεν ὁ κυβερνήτης ὁδὸν ὡς πρὸς τὰ ἐξωτερικά, τῷ ἔδωκεν ἐξουσίαν νὰ διαπραγματευθῇ καὶ εἰς τὸ ἑξῆς τὰ περὶ τῆς ἀναπτύξεως καὶ ἐφαρμογῆς τῆς συνθήκης τῆς 24 ἰουνίου, ἀλλ' ὑπὸ τινὰς ὕρους καὶ ὑπὸ τὴν ἐπικύρωσιν τῶν πληρεξουσίων ἀντιπροσώπων τοῦ ἔθνους. Διὰ

δὲ τοῦ ὅ' παρεδέχθη ὅσα ἔπραξεν ἡ βουλὴ εἰς νομιμοποίησιν τοῦ διοικητικοῦ συστήματος τοῦ κυβερνήτου, καὶ τὸ ἐτροπολόγησε διὰ τὸ μέλλον ἀντικαταστήσασα τὸ πανελλήνιον δι' εἰκοσιεπταμελοῦς γερουσίας, κατ' ἐκλογὴν τοῦ κυβερνήτου τὰ μὲν εἰκοσιὲν μέλη ἐπὶ καταλόγου ὑποψηφίων τῆς συνελεύσεως, ἐκάστου τῶν πληρεξουσίων προβάλλοντος αὐτῷ κατ' ἰδίαν τρεῖς ὑποψηφίους (α), τὰ δὲ λοιπὰ ἕξ κατὰ πλήρη ἀρέσκειαν αὐτοῦ τοῦ κυβερνήτου· ὠρίσθη δὲ ἡ μὲν γερουσία νὰ γνωμοδοτῇ ἐφ' ὅλων τῶν μὴ διοικητικῶν ψηφισμάτων, ἀλλὰ νὰ μὴ ὑπόκειται ὁ κυβερνήτης εἰς τὴν γνωμοδότησιν εἰ μὴ ὡς πρὸς τὰ τοῦ δημοσίου πλούτου καὶ ἐν γένει τὰ οἰκονομικά, τὰ δὲ τῆς δικαστικῆς καὶ πάσης ἄλλης ὑπηρεσίας νὰ μείνωσι προσωρινῶς ὅπως ἦσαν, δυναμένης ὅμως τῆς κυβερνήσεως νὰ πηρευσάγῃ ὅσας τροπολογίας τὴν ἐδίδασκεν ἡ πείρα, ὅ ἐστι νὰ τὰ μεταβάλῃ κατὰ τὸ δοκοῦν· νὰ διατάξῃ δὲ ἐν καιρῷ ὀριστικῶς τὰ δικαστικά, διοριζομένων διὰ βίου τῶν δικαστῶν. Ἐπρονόησε τὸ αὐτὸ ψήφισμα καὶ περὶ τοῦ εἵδους τῆς ἐν καιρῷ σταθερᾶς κυβερνήσεως τῆς Ἑλλάδος, καὶ διέταξε τὴν προσωρινὴν κυβέρνησιν νὰ ἐργασθῇ, συμπραττούσης καὶ τῆς γερουσίας, εἰς τὴν προπαρασκευὴν τῶν θεμελιωδῶν νόμων, καθ' ἃς ἔθεσαν βάσεις αἱ τῆς Ἐπιδαύρου, τοῦ Ἀργαυοῦ καὶ τῆς Τροιζῆνος συνελεύσεις, καὶ τὰ μὲν καθήκοντα τοῦ νομοτελεστικοῦ νὰ ὀρισθῶσι κατὰ τὸ ὑπαγορευθῶσαν τὰς ἐν Τροιζίνι πράξεις πνεῦμα τροπολογούμενα καὶ κατὰ τὴν ἔννοιαν τῆς συνθήκης τῶν τριῶν αὐλῶν, ἡ δὲ γερουσία διηρημένη εἰς δύο βουλευτήρια νὰ ἐνεργῇ τὰ τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας διὰ τῆς συμπράξεως καὶ τοῦ νομοτελεστικοῦ· παρήγγειλε δέ, ἅμα ἀποπερατωθῶσι τὰ περὶ τῶν θεμελιωδῶν νόμων, νὰ συγκαλεσθῶσιν οἱ αὐτοὶ πληρεξούσιοι πρὸς ἐπιθεώρησιν, καὶ εὐχέθη ἐν περιπτώσει ἀποδιώσεως τοῦ κυβερνήτου ἐν τῷ μεταξὺ νὰ εὐρεθῇ γρηπτόν τὸ περὶ τῆς πολιτικῆς ἀνορθώσεως τῆς πατρίδος σχέδιόν του. Τὸ γ' ψήφισμα διελάμβανε νὰ ἀναθεωρηθῶσιν ὅλοι οἱ λογαριασμοὶ τῆς ἐπὶ τῶν οἰκονομικῶν ἐπιτροπῆς καὶ τοῦ φροντιστηρίου, νὰ προικισθῇ δι' ἐθνικῶν κτημάτων ἡ τράπεζα, νὰ ζητηθῇ ἡ ἐγγύησις τῶν συμμάχων αὐλῶν περὶ τοῦ δανείου τῶν 60,000,000 φράγκων τοῦ παρὰ τοῖς ἐν Τροιζίνι συνελεύσεως ψηφισθέντος, νὰ φροντίσῃ ἡ κυβέρνησις περὶ λύσεως τοῦ χρέους τοῦ 1824 καὶ 1825, καὶ νὰ διατηρήσῃ μὲν καθ' ὅλον τὸ ἐνεστὼς ἔτος ἀπαράλλα-

κτον τὸν ἐνυπάρχοντα τρόπον τῆς φορολογίας, νὰ ἐνασχοληθῇ δὲ ἄνυπερθέτως εἰς ἀναθεώρησιν τῶν φορολογικῶν διατάξεων, εἰς καταγραφὴν καὶ βελτίωσιν τῶν ἐθνικῶν κτημάτων, εἰς διανομὴν μέρους αὐτῶν καθ' ἐκάστην κοινότητα ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κατοίκων αὐτῆς, καὶ εἰς σύστασιν ἐπιτροπῆς πρὸς ἐξέτασιν τῶν διαφιλονεικουμένων ἰδιοκτησιῶν. Τὸ δ' ψήφισμα ἀπέβλεπε τὴν πρόοδον καὶ τὴν τακτοποίησιν τοῦ στρατιωτικοῦ καὶ τοῦ ψυχτικοῦ διὰ τῆς ἐνεργείας τοῦ περὶ ἀπογραφῆς νόμου τοῦ 1825 τροποποιουμένου, καὶ διὰ τῆς δι' ἐθνικῆς γῆς ἀμοιβῆς τῶν ὑπηρετούντων στρατιωτικῶς ἢ ναυτικῶς κατὰ τὸν βαθμὸν ἐκάστου αὐτῶν. Τὸ ε' ἐκκονίζε τὰ περὶ τῶν ὀφειλομένων ἀποζημιώσεων καὶ διέταττε νὰ συστηθῇ κώδὴξ δημοσίου χρέους ἐπὶ ἐτησίᾳ πληρωμῇ τόκου καὶ νὰ διανεμηθῇ τὸ δεκατημόριον τοῦ ἐλπιζομένου ἐξωτερικοῦ δανείου κατ' ἀναλογίαν τῶν ἐκάστῳ τῶν πολιτῶν ὀφειλομένων κεφαλαιῶν, νὰ διατεθῶσι δὲ εἰς ὄφελος αὐτῶν καὶ στρέμματα 200,000 ἐθνικῆς γῆς ἐκτὸς σταφιδῶνων, ἀμπελώνων, ἐλαιοδένδρων καὶ δασῶν, ἀλλὰ νὰ μὴ δίδεται ἡ γῆ αὕτη ὡς τελεία ἰδιοκτησία πρὶν ὀρισθῶσι τὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ ἀπαιταλῶσι τὰ ἐθνικὰ κτήματα τῆς ὑποθήκης· ἐγράφη δὲ καὶ συμπληρωτικὸν ἄρθρον πρὸς ἀγορὰν πλοίων ἀνηκόντων εἰς τὰς νήσους, Ὑδραν, Σπέτσας καὶ Ψαρά. Τὸ στ' ψήφισμα διελάμβανε περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐξοφλήσεως τῶν ἐπὶ τουρκοκρατίας χρεῶν τῶν κοινοτήτων. Τὸ ζ' διέταττε νὰ κοπῇ ἐθνικὸν νόμισμα κατὰ τὸ σχέδιον τοῦ πανελληνίου, καὶ ἀφ' ἐνὸς μὲν προσώπου νὰ χαραχθῇ φοῖνιξ, ἄνωθεν τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ σταυρός, καὶ πέραξ « ἑλληνικὴ πολιτεία », ἐπὶ δὲ τοῦ ἐτέρου δύο κλαδοὶ ὁ μὲν εἰλαίος ὁ δὲ δάφνης, καὶ πέραξ « ὁ κυβερνήτης Ἰ. Α. Καποδίστριας ». Τὸ η' ψήφισμα ἔλεγε ν' ἀνεγερθῇ ἐν καιρῷ δέοντι ἐν τῇ καθέδρᾳ τῆς κυβερνήσεως νὰ ὀνόματι τοῦ Σωτῆρος εἰς εὐγνωμοσύνην πρὸς τὸν Ὑψιστον δι' ὅσα ἐθαυματουργήσεν ἐπὶ σωτηρίᾳ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ν' ἀποσταλῶσι πρέσβεις πρὸς τοὺς συμμάχους βασιλεῖς καὶ πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Βαυαρίας προσφέροντες τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ ἔθνους δι' ὅσα ἀγαθὰ ἀπήλαυσε διὰ τῆς γενναίας συνδρομῆς αὐτῶν, ν' ἀνεγερθῶσι δὲ καὶ δύο μνημεῖα τὸ μὲν ἐν Νεοκαστρῷ εἰς μνήμην τῆς νυμαχίας, τὸ δὲ ἐν Πεταλιδίῳ, ὅπου ἀπέβη κατὰ πρῶτον ὁ γαλλικὸς στρατός, καὶ νὰ συστηθῇ τάγμα ἱππέων καλούμενον τάγμα τοῦ

Σωτήρος. Τὸ θ' ψήφισμα ὥριζε τὴν ποσότητα φοινίκων 180,000 ὡς ἐτήσιον μισθοδοσίαν τοῦ κυβερνήτου, ἀλλ' ὁ κυβερνήτης δὲν ἐδέχθη τὴν προσφοράν. Τὸ ι' ἀπηγόρευε τὴν ἐξαγωγήν τῶν ἀρχαιοτήτων ἐπιτρέπον μόνον τὴν τῶν συντριμμάτων, ἀλλὰ καὶ τούτων ὡσάκις ἐζητούντο ὑπὸ κυβερνήσεων ὡς συντελούντων εἰς ἀρχαιολογικὰς ἐρεῦνας. Τὸ ια' ἐψήφισε τὰ εἰς βελτίωσιν τοῦ ἱερατείου, τὰ εἰς προικισμὸν τοῦ ὀρφανοτροφείου, τὰ εἰς ὑποστήριξιν τῶν ἀλληλοδιδασκτικῶν, τυπικῶν, καὶ ἀνωτέρας τάξεως σχολείων, καὶ τὰ εἰς σύστασιν δημοσίων τυπογραφικῶν διὰ τῶν κληροδοτημάτων τῶν ὁμογενῶν καὶ διὰ τῶν προσόδων τῶν μοναστηρίων. Τὸ ιβ' ἐκανόνιζε τὸν τρόπον τοῦ δικάζειν τὰς ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως ποινικὰς διαφορὰς τῶν Ἑλλήνων. Τὸ δὲ ιγ' καὶ τελευταῖον διέταττεν οἱ συγκροτήσαντες τὴν ἐνεστῶσαν συνέλευσιν νὰ συγκροτήσωσιν οἱ αὐτοὶ καὶ τὴν ἀκόλουθον θεωρουμένην ὡς συνέχειαν τῆς παρούσης, ἅμα ἡ κυβέρνησις ἔφερεν εἰς πέρας τὰς περὶ τὴν σύνταξιν τοῦ σχεδίου τοῦ θεμελιώδους νόμου ἐργασίας της, ἥ καθ' ὃν καιρὸν ἐπήρχετο ἀνάγκη νὰ θεωρηθῶσι καὶ ἐπικυρωθῶσι τὰ περὶ ὧν ἐγένετο λόγος ἐν τῷ α' ψηφίσματι.

Ἐν τούτοις, ἔλαβε γνῶσιν ἡ συνέλευσις ἀνφορὰς τοῦ Τσώρτση εἰς ἄκρον δυσηρεστημένου διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν διαγωγὴν τοῦ κυβερνήτου. Δι' αὐτῆς παρητεῖτο τῆς ὑπηρεσίας καὶ καθήπετο τοῦ διοικητικοῦ συστήματος· ἀλλὰ διέκοψε τὴν ἀνάγνωσιν της ἡ συνέλευσις ἐπὶ λόγῳ ὅτι ἐξετράπετο ὁ ἀναφερόμενος τοῦ καθήκοντος καὶ τῆς ἀληθείας· ἐδέχθη δὲ τὴν παραίτησίν του λησμονήσασα ἐν τῇ δουλοφροσύνῃ της πόσον ὁ φιλέλληन οὗτος ἐκκουχήθη καὶ πόσον συνετέλεσεν εἰς τὴν πρὸ ὀλίγου ἀνέγερσιν τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος.

Τούτων οὕτω διατεθέντων καὶ τινων ἄλλων μικροτέρου λόγου κακωνισθέντων, παραστὰς ὁ κυβερνήτης τὴν 6 αὐγούστου ἀπέλυσε τὴν συνέλευσιν εὐφημούμενος.

Ἀνεφέραμεν πόσους ἀγῶνας κατέβηκεν ὁ κυβερνήτης εἰς τὴν καθ' ὃν εὔχετο τρόπον συγκρότησιν τῆς συνέλευσεως. Οἱ ἀγῶνες τοῦ εὐδοκίμησαν, καὶ ἡ συνέλευσις συνεκροτήθη ὅπως εὔχετο· ὅτι ἔπραξεν ἡ συνέλευσις, τὸ ἔπραξεν ἐπὶ τῇ προτάσει, τῇ εἰσηγήσει ἢ τῇ πλήρει συγκκταθείσει τοῦ κυβερνήτου· εἰς αὐτὸν ἐνκένιζεν ὅλην ὅλα τὰ ψηφίσματά της ἐσχεδιάζοντο ἐν τῷ κυβερνητικῷ γραφείῳ, μετεβιβάζοντο εἰς αὐτὴν διὰ τῆς ἐπτα-

μελοῦς ἐπιτροπῆς καὶ ἐπανήρχοντο εἰς τὸ κυβερνητικὸν γρα-
φεῖον ὡς ἔργα τῆς συνελεύσεως· ἡ συνέλευσις, καὶ πρὶν ἐκδώσῃ
τὰ ψηφίσματα, ἐκήρυξε πασιφανῶς τὰ ὑπὲρ τοῦ κυβερνήτου
φρονήματά της καὶ τὴν ἀπεριόριστόν της πίστιν εἰς τὴν ἱκανό-
τητά του, τὸν πατριωτισμὸν του καὶ τὰ φῶτά του· δὲν ἐδί-
στασε δὲ καὶ ἐπισήμως νὰ δηλώσῃ ὅτι διέταξε τὴν ἐπταμελῆ
ἐπιτροπὴν νὰ σχεδιάζῃ τὰ ψηφίσματα ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν αὐτοῦ.
Τούτων οὕτως ἐχόντων, ἐπανελάμβαναν προσφυῶς οἱ ἀστειότε-
ροι τῶν πληρεξουσίων τὸ « Γιάνης κερνᾷ καὶ Γιάννης πίνει ».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΒ'.

Εἰσβολὴ Ἑλλήνων εἰς Θήβας καὶ συγκρούσεις αὐτῶν καὶ τῶν ἑχθρῶν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ καὶ παρὰ τῷ ἐν τῇ Ἀττικῇ μονιδρίῳ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου. - Μάχαι κατὰ τὸν Ἀνηφορίτην, τὸν Ὁρωπὸν καὶ ἔξωθεν τῶν Θηβῶν. - Νέα εἰσβολὴ ἑχθρῶν εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα. - Μάχη τῆς Πέτρας καὶ ἔξοδος τῶν ἑχθρῶν. - Τέλος τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος πολέμου. - Χαρακτήρ Ὑψηλάντου. - Τὰ μετὰ τὴν συνέλευσιν τοῦ Ἀργούς. - Νέα χορηγήματα Γαλλίας. - Ὅπλα δωρηθέντα παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ρωσσίας. - Προκαταβολὴ Εὐνάρδου ἐπὶ τοῦ δανείου.

ΠΟΛΛΑΧΟΘΕΝ τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος ἐξωσθέντες οἱ Τοῦρκοι κατεῖχαν μόνον τὰς Θήβας καὶ τὴν Ἀττικὴν, ὃ δὲ στρατάρχης ἐσκέπτετο πῶς νὰ τοὺς ἀναγκάσῃ νὰ φύγῃσι καὶ κείθεν.

Ἡ πόλις τῶν Θηβῶν ἦτον ὅλη ἐρείπια. Οἱ Τοῦρκοι κατεῖχον τοὺς ἁγίους Θεοδώρους, τὸ Πυρὶ καὶ τὸν Πύργον· ἦσαν δὲ 1500 πεζοὶ καὶ 200 ἱππεῖς. Ὁ στρατάρχης ἐφρόντισε πρῶτον νὰ προκκταλάβῃ τὸν παρὰ τὸν Καραμπυμπᾶν Ἀνηφορίτην πρὸς διχοπὴν πάσης κοινωνίας τῶν ἐν Θήβαις καὶ ἐν Εὐδοίᾳ ἑχθρῶν· ἀπέστειλε δὲ καὶ τὸν Βάσσον εἰς τὴν Ἀττικὴν πρὸς ἐμπόδιον τῆς ἐκεῖθεν μεταβάσεως ἑχθρῶν εἰς Θήβας· τὴν νύκτα δὲ τῆς 18 μαΐου, ὁδηγῶν 700 πεζοὺς, ἐπάτησε τὰ ἐρείπια τῶν Θηβῶν, ὅπου κατέλαβαν οἱ περὶ αὐτὸν θέσεις καὶ δὲν ἔπαυσαν ἀκροβολιζόμενοι τὰς πρώτας τρεῖς ἡμέρας ἔχοντες καὶ τρία κανόνια· τὴν δὲ 21 ἐπολέμησαν μετὰ τῆς πόλεως καὶ τοῦ Πυρίου, καὶ μετὰ δίωρον μάχην διεχωρίσθησαν. Ἐκτοτε δὲν ἦλθαν εἰς μάχην, διότι καὶ οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Τοῦρκοι ἀνέμεναν ἐπικουρίαν.

Μέρος

Καθ' ἣν δὲ ἡμέραν ἐπάτησαν οἱ περὶ τὸν στρατάρχην τὰς Θήβας, ἐστρατοπέδευεν ὁ Βάσσος ἐν τῷ μετὰ Χασιάς καὶ Μενιδίου μονιδρίῳ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, καὶ τὴν ἐπαύριον, παραλαβὼν 300 πεζοὺς καὶ τινὰς ἱππεῖς, κατέβη εἰς τὸ πεδῖον,

καὶ τοὺς μὲν πεζοὺς ἔθεσεν εἰς ἔνεδραν, αὐτὸς δὲ προχωρῶν μετὰ τῶν ἱππέων πρὸς τὸ Μενίδι ἀπήντησεν ἐχθροὺς ἐπερχομένους· ἦσαν δὲ οὗτοι 200 πεζοὶ καὶ τινες ἱππεῖς. Ἀρξαμένης δὲ ἀψιμαχίας, ἐπανεστήσαν κατὰ τῶν ἐχθρῶν οἱ ἐνεδρεύοντες πεζοί, καὶ ἦλθαν καὶ ἄλλοι ἄλλοθεν ἐχθροί. Πολλὴ πυρῖτις ἐκάη, ἀλλ' ὀλίγον αἷμα ἐχύθη. Τὴν δὲ 27 ἐξεστράτευσαν οἱ ἐν Ἀθήναις ἐχθροὶ κατὰ τῶν περὶ τὸν Βάσσον ἔλκοντες δύο κανόνια, καὶ ἦλθαν εἰς μάχην, ἀλλ' ὠπισθοδρόμησαν καὶ αὐτοὶ ἀπρακτοὶ ἀπολέσαντές τινας.

Ἰούνιος

Ὁ δὲ ἐν Εὐβοίᾳ Ὀμέρπασας, μαθὼν ὅτι οἱ Ἕλληνες κατέλαβαν τὸν Ἀνηφορίτην, ἐξεστράτευσεν τὴν 2 Ἰουνίου· 1000 τακτικοὶ καὶ 500 ἄτακτοὶ τὸν ἠκολούθουν· οἱ δὲ κατέχοντες τὴν θέσιν ἐκείνην Ἕλληνες, μόλις 800, κατεσκευάσαν ἐπὶ τοῦ ὄρους μέγαν προμαχώνα· ἀλλ' ὁ προμαχὼν οὗτος ἀπείχε πολὺ τῆς ὁδοῦ· διὰ τοῦτο ἰδόντες τοὺς ἐχθροὺς ἐπερχομένους κατέβησαν πρὸς ἀντίκρουσιν εἰς τὰς ὑπωρείας, ὅπου δεινῶς προσβληθέντες ἐτράπησαν, καὶ καταδιωκόμενοι ἐπὶ τοῦ ὄρους κατέφυγαν εἰς τὸν προμαχῶνα, ἀλλ' ἐξορμήσαντες μετ' ὀλίγον ἠνάγκασαν τοὺς ἐχθροὺς νὰ ὠπισθοδρομήσωσιν· 40 ἐχθροὶ καὶ 8 Ἕλληνες ἐφονεύθησαν καὶ ἐπληγώθησαν· μετὰ δὲ τῶν πληγυμένων ἦσαν καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ Μποῦσγος, Πυῦλος Στεφάνου καὶ Βασίλης Λεοναρδίδης· διεκρίθη δὲ διὰ τὰς ἀνδραγαθίας του ὁ Ὀλύμπιος Ψαροδῆμος πρῶτος ἐξορμήσας.

Μετὰ δὲ τὴν μάχην ταύτην ἐστάλησαν 200 Ἕλληνες εἰς κυρίευσιν τοῦ Ὠρωποῦ καὶ τῶν ἐπὶ τῆς παραλίας ἀποθηκῶν· τούτους ἰδόντες ἐρχομένους οἱ ἐν τῷ χωρίῳ ἐχθροὶ τὸ ἐγκατέλειψαν ἀμαχητὶ συγκεντρωθέντες· ὅλοι κατὰ τὴν παραλίαν, οἱ δὲ Ἕλληνες ἐτοποθετήθησαν ἐν τῷ χωρίῳ. Μετὰ τινος δὲ ἡμέρας ἦλθε τὸ ἀτμόπλοον καὶ ἕν ἄλλο πλοῖον πρὸς τὴν παραλίαν, καὶ ὑπὸ τὴν ἀντίληψιν τοῦ πυροβολικοῦ αὐτῶν ἐκινήθησαν οἱ ἐν τῷ χωρίῳ Ἕλληνες εἰς καταδίωξιν τῶν ἐχθρῶν. Ἀντεπεξῆλθαν οἱ ἐχθροί, ἐπολέμησαν τοὺς Ἕλληνας, τοὺς ἔτρεψαν, καὶ ἔμειναν κύριοι τῶν δύο τούτων θέσεων, ὡς καὶ πρότερον.

Μετὰ δὲ τὴν μάχην τῆς 2, οἱ Ἕλληνες ἐγκατέλειψαν τὴν θέσιν τοῦ Ἀνηφορίτου, καὶ πολλοὶ τῶν ἐν Εὐβοίᾳ Τούρκων ἦλθαν ἀνεμποδίστως εἰς βοήθειαν τῶν ἐν Θήβαις, οἵτινες δυναμωθέντες περιήρχοντο ἄφοβοι τὰς πεδιάδας θερίζοντες καὶ καρπολογοῦντες. Ἐν τούτοις, ἔμαθεν ὁ στρατάρχης ὅτι τὸ περὶ

τὴν Ναύπακτον ὑπὸ τὸν Χατσοῦ-Χρῆστον ἱππικὸν ἤρχετο αὐθόρμητον εἰς βοήθειαν, καὶ ἀπέστειλε διὰ νυκτὸς εἰς προὔπαν-
τησιν τοὺς περὶ τὸν Εὐμορφόπουλον καὶ τὸν Σκουρτανιώτην ἐπὶ
σκοπῇ νὰ συνενεδρεύσωσι τοὺς συνήθως καὶ ἀνυπόπτως ἐξερ-
χομένους ἐπὶ συγκομιθῇ καρπῶν ἐχθροὺς. Ἐνήργησαν οἱ ἀπο-
σταλέντες τὰ διαταχθέντα, ὑπήκουσαν καὶ οἱ περὶ τὸν Χατσοῦ-
Χρῆστον. Τὴν δὲ 10 διεσπάρησαν οἱ ἐχθροὶ κατὰ τὴν συνήθειαν
εἰς τὴν πεδιάδα· 156 ἦσαν οἱ Ἕλληνες ἱππεῖς καὶ 300 οἱ πε-
ζοί· τριπλάσιοι ἦσαν οἱ ἐξεληθόντες ἐχθροί, ἀλλὰ τῇδε κἀκεῖσε
διεσπαρμένοι καὶ ἀπρόσεκτοι ὡς μηδὲν ὑποπτεύοντες· οἱ δὲ
Ἕλληνες ὅλοι συσσωματωμένοι καὶ προσεκτικοὶ ἐπέπεσαν, τοὺς
ἔβλαψαν καὶ τοὺς ἠνάγκασαν νὰ τρέξωσιν εἰς τὰ χαρακώματα
καταδιωκόμενοι οἱ μὲν ἐντεῦθεν οἱ δὲ ἐκεῖθεν καὶ φθειρόμενοι.
Εἶδαν οἱ ἐν Πυρίῳ τὴν ἀπροσδόκητον τῶν οἰκείων τροπὴν, καὶ
ὑποπτεύσαντες τὴν αἰτίαν, ἔδραμαν πεζοὶ καὶ ἱππεῖς εἰς βοή-
θειαν· ἀλλ' ἀντέδραμαν καὶ πολλοὶ τῶν ἐν τῇ πόλει Ἑλλήνων,
καὶ ἐπολέμησαν ὅλοι ἐν τῇ πεδιάδι συμμίγδην· 100 Τοῦρκοι
ἔπεσαν, 16 ἡχμαλωτίσθησαν καὶ ἐπέκεινα τῶν 80 ἵππων ἐζω-
γρήθησαν· ολίγοι δὲ τῶν Ἑλλήνων ἔπαθαν.

Μετ' ὀλίγας δὲ ἡμέρας μαθόντες οἱ Ἕλληνες, ὅτι ἤρχοντο
εἰς Θήβας ἄλλοι 500 Τοῦρκοι ἐκ Χαλκίδος, κατέλαβαν τὸ ἐπὶ
τῆς ὁδοῦ Μακροβῶνι καὶ τοὺς παρεμύνευαν. Τὴν 21 ἐφάνησαν
οἱ περιμενόμενοι, ἐφώρμησαν οἱ παραμονεύοντες, ἔτρεξαν καὶ
πολλοὶ τῶν ἐν Θήβαις Ἑλλήνων καὶ Τούρκων εἰς τὸ πεδίον τῆς
μάχης, καὶ μετὰ τετράωρον πάλην, προμαχούντων τοῦ Λιακο-
πούλου, τοῦ Ρούκη, τοῦ Μπαῖρακτάρη καὶ τοῦ Σκουρτανιώτη,
διεχωρίσθησαν. Ὑπὲρ τοὺς 100 ἐλογίσθησαν οἱ πεσόντες ἐχθροὶ
καὶ 9 οἱ Ἕλληνες· ἐπληγώθη βαρέως καὶ ὁ Λιακόπουλος, ὅστις
μετὰ τινος ἡμέρας ἀπέθανεν.

Τὴν δὲ ἐπαύριον, πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου, ὥρμησαν πολ-
λάκις οἱ Τοῦρκοι πολλαχόθεν, τριπλάσιοι ὄντες, ἐπὶ τὰ ὀχυρώ-
ματα τῶν Ἑλλήνων· πανταχόθεν δὲ ἀποκρουσθέντες ἐπέμεναν
πολεμοῦντες, ἕως οὗ τὸ ἐλληνικὸν ἱππικὸν ἔβαλεν εἰς ἀταξίαν
τὸ ἐχθρικόν, καὶ τότε ἐτράπησαν ἱππεῖς καὶ πεζοί· τινὲς αὐτῶν
ἐφονεύθησαν, ἐπληγώθησαν, καὶ ἡχμαλωτίσθησαν· ἠρπάγησαν
καὶ δύο σημαῖαι αὐτῶν· ἐφονεύθησαν δὲ καὶ 3 Ἕλληνες, καὶ
15 ἐπληγώθησαν.

Τὴν δὲ 6 ἰουλίου ἐστράτευσαν ἐκ νέου 2000 Τοῦρκοι ἐξ Ἀ-

θηνῶν ἐπὶ τοὺς περὶ τὸν Βαχσπον ἔλκοντες κανόνια, καὶ ἐφώρμησαν εἰς κυρίευσιν τῶν ὀχυρωμάτων· ἀλλ' ἀποτυχόντες καὶ παθόντες ὡπισθοδρόμησαν εἰς τὴν πόλιν.

Μετὰ δὲ τὴν ἐν Θήβαις μάχην τῆς 22 ἰουνίου ἐπρόβλεχεν οἱ Τοῦρκοι ν' ἀπομακρυνθῶσι καὶ αὐτοὶ κατ' οἱ ἐχθροὶ τῶν ἡσυχῶς ἐπὶ λόγῳ, ὅτι τὴν τύχην τῶν τόπων ἐκείνων θὰ τὴν ἀπεφάσιζεν ἡ θέλησις τῶν συμμάχων καὶ ὅχι ἡ μάχαιρα αὐτῶν· ἀλλ' ὁ στρατάρχης ἀπέρριψε τὴν πρότασιν δικαίως, διότι οἱ Τοῦρκοι, κατέχοντες τὴν πλησιόχωρον Ἀττικὴν, θεωροῦντο ὡς κύριοι καὶ τῶν Θηβῶν. Τὸ στράτευμα ἐν τοσούτῳ πρὸ καιροῦ ἔπασχε παντὸς εἶδους στερήσεις, καὶ πρὸ μηνῶν μὴ μισθοδοτούμενον ἐγόγγυζε· δὲν ἐγόγγυζε δὲ τόσον δι' ὅσα ἔπασχεν, ὅσον διότι οἱ ὑπὸ τὴν ἄμεσον ὁδηγίαν τοῦ Αὐγουστίνου ἀπελάμβαναν ὅσων οὗτοι ἐστεροῦντο· ὁ Ὑψηλάντης καὶ οἱ ὀπλαρχηγοὶ δὲν ἔπαυαν αἰτούμενοι δι' ἀναφορῶν καὶ ἀποστολῶν τὴν ἀντίληψιν τῆς κυβερνήσεως εἰς θεραπείαν τῶν δεινῶν καὶ ἐμπόδιον τῆς ἐπαπειλουμένης καὶ ὑπενεργουμένης διαλύσεως τοῦ στρατοπέδου· ἀλλ' ὁ κυβερνήτης ὑποσχέσεις μόνον ἔδιδεν. Αὐξανόμενον δὲ τὸ κακὸν ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ ἐκορυφώθη· οἱ στρατιῶται ἐλάλουν παρρησίᾳ περὶ διαλύσεως τοῦ στρατοπέδου, ἠπειλοῦν θάνατον κατὰ τῶν ἀπατώντων αὐτοὺς ἀξιωματικῶν, καὶ ὑποπτεύοντες ἀντενέργειαν παρὰ τοῦ Αὐγουστίνου ὡς ζηλοτύπως διακειμένου πρὸς τὸν στρατάρχην καὶ μὴ ἀνεχομένου τὴν ὑπαρξιν ἐπὶ τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος ἄλλου στρατοπέδου, ὑψωσαν ἀνάθημα κατὰ τῶν αἰτίων τῆς γενομένης πρὸς αὐτοὺς ἀδικίας, καὶ τὴν 7 αὐγούστου ὠρκίσθησαν νὰ ἐγκταλείψωσι τὰ ὀχυρώματα καὶ νὰ φύγωσι τὴν νύκτα· συνήχθησαν τὴν ἐσπέραν οἱ ὀπλαρχηγοὶ παρὰ τῷ Ὑψηλάντῃ, μαθόντες τοὺς ὅρκους, εἰς σύσκεψιν· ἀλλ' ἐν τῷ ἐσκέπτοντο, ἔμαθον τὴν ἀΐωραν τῆς νυκτός, ὅτι ἐλειποτάκτησάν τινες καὶ ἔβαλαν εἰς ἀταξίαν τοὺς ἄλλους. Ἐτρεξαν τότε οἱ ὀπλαρχηγοὶ νὰ προλάβωσι τὴν διάδοσιν τοῦ κακοῦ ὑποσχόμενοι τὴν τακτικὴν ὑποχώρησιν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν αὐτῶν. Ἀλλ' οἱ στρατιῶται δὲν ὑπήκουσαν, κατελήφθησαν ὑπὸ πανικοῦ φόβου καὶ ἐδόθησαν ὅλοι εἰς ἄτακτον φυγὴν ἀφήσαντες ἐν τῷ στρατοπέδῳ τὰ κανόνια καὶ ὅλας τὰς ἀποσκευάς. Ὁ δὲ ἀτυχὴς Ὑψηλάντης διέμενεν ἐν τῇ σκηνῇ του· ἀλλ' ἄφ' οὗ εἶδεν ὅτι ἔμεινεν ἐν τῷ πεδίῳ τῆς μάχης στρατάρχης ἄνευ στρατοῦ, ἔφυγε καὶ αὐτός, ὅλος περιλυ-

πος, καὶ ἐτοποθετήθη κατὰ τὴν Ἀράχωβαν μετ' ὀλίγων ὁπαδῶν. Οἱ δὲ Τοῦρκοι, εἴτε ἐκλαβόντες στρατήγημα τὴν φυγὴν, εἴτε ἐπιθυμοῦντες νὰ μείνωσιν ἀναιμωτὶ κύριοι τῆς ἐγκαταλειφθείσης θέσεως, δὲν κατεδίωξαν τοὺς φεύγοντας.

Καθ' ἃς δὲ ἡμέρας διεσκορπίσθη ἡ ἑλληνικὴ αὕτη δύνამις, 1500 ἐχθροὶ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Ἀσλάμπεη-Μουχουρδάρη, εὐρόντες τὴν δίοδον τῶν Θερμοπυλῶν ἐλευθέραν, φυγόντων τῶν φυλασσόντων αὐτὴν Ἑλλήνων, εἰσέβαλαν δι' αὐτῆς, καὶ διελθόντες τὴν Λεβαδειάν, καὶ ἀφήσαντες ἐκεῖ καὶ ἄλλου φρουράς, μετέβησαν εἰς Ἀθήνας ἀτουφέκιστοι καθ' ὅλην τὴν πορείαν. Ὁ ῥωσσικὸς πόλεμος ἠνάγκασε τὴν Πύλην βλέπουσαν τὸν δεινὸν ἐχθρὸν ὅχι μακρὰν τῆς Ἀδριανουπόλεως ν' ἀνακαλέσῃ ἐν τάχει πανταχόθεν τὰ στρατεύματά της εἰς ἰδίαν ὑπεράσπιν· τούτου χάριν, ἀπεστάλησαν οἱ περὶ τὸν Ἀσλάμπεην ἵνα συνοδεύσωσιν εἰς Λάρισσαν τοὺς ἐν Θήβαις καὶ Ἀττικῇ ἐκτὸς τῶν φρουρούντων τὴν ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν.

Ὁ δὲ Ὑψηλάντης, συγκεντρώσας ἐκ νέου 2300 στρατιώτας κατέλαβε τὴν μετὰξὺ Θηβῶν καὶ Λεβαδειάς θέσιν τῆς Πέτρας· δι' αὐτῆς ἦλθαν νὰ διαβῶσι συσσωματωμένοι ἐπὶ τῆς ἐπανόδου τῶν οἱ ἐχθροί, καὶ ἰδόντες τοὺς Ἑλληνας κατέχοντας αὐτὴν παρεστρατοπέδευσαν τὴν 10 Σεπτεμβρίου. Ἦσαν δὲ 5000 τα- **Σεπτέμβριος** κτικοὶ καὶ ἄτακτοι, πεζοὶ καὶ ἱππεῖς, ἔλκοντες τέσσαρα κανόνια. Πρὸς τὰ χαράγματα δὲ τῆς 12 ἄφησαν μικρὰν φρουρὰν ἐν τῷ στρατοπέδῳ, τὸ ὠχύρωσαν, καὶ ἐκίνησαν κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἐπὶ σκοπῷ ν' ἀνοιξῶσι τὴν ὁδὸν διασκορπίζοντές τους· καὶ τὸ μὲν ἱππικὸν αὐτῶν ἐσχημάτισε δύο γραμμὰς καὶ ἐτοποθετήθη κάτωθεν τῆς Πέτρας, οἱ δὲ τακτικοί, διαιρεθέντες, ὥδευσαν ἐπὶ τοὺς προμαχῶνας οἱ μὲν τοῦ Στράτου, οἱ δὲ τοῦ Σκουρτανιώτη εἰς περιστολὴν τῶν ἐν αὐτοῖς· κατέλαβαν δὲ καὶ 300 ἐξ αὐτῶν, ἐν οἷς καὶ τινες ἱππεῖς, τὸ παρὰ τοὺς προμαχῶνας χωρίον τῶν Βρεστεμιτῶν ὑπερασπίζοντες τὰ νῶτα τῶν πολλῶν. Τούτων οὕτω διατεθέντων, ὥρμησαν οἱ ὑπὸ τὸν Ἀσλάμπεην Ἀλβανοὶ πρὸς τὸ διάσελον εἰς κυρίευσιν τοῦ ἐπὶ τῆς θέσεως ἐκείνης κειμένου προμαχῶνος, ἀλλ' ἔτρεξαν ἐγκαίρως εἰς βοήθειαν αὐτοῦ οἱ χιλιάρχοι Δυοβουνιώτης καὶ Κριεζώτης μετὰ τῶν πλειοτέρων τῶν ὑπ' αὐτούς· ἡ ἐπικουρία δὲ τούτων καὶ ἡ γενναία ἀντίστασις τῶν ἐντὸς τοῦ προμαχῶνος ἐματαιώσαν τὰ τολμηρὰ κινήματα τῶν περὶ τὸν Ἀσλάμπεην καὶ τοὺς

ἠνάγκασαν νὰ φύγωσι κακὴν κακῶς. Συγχρόνως ἔπесεν ἐπὶ τὴν ἐν τῷ χωρίῳ τῶν Βρεστεμιτῶν ἐχθρικὴν δύναμιν καὶ τὴν κατεδίωξεν ἢ ὑπὸ τὸν Σπύρον Μήλιον φρουρὰ τοῦ στρατάρχου προκαταλαβοῦσα ὑψηλὴν τινα θέσιν ἐκ πλαγίου τοῦ χωρίου. Οἱ ἐχθροὶ πολλὰ παθόντες ἐπανήλθον εἰς τὸ στρατόπεδον ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ πολυαρίθμου ἱππικοῦ μετὰ δῖωρον μάχην καὶ διενυκτέρευσαν ἡσύχως· τὴν δὲ ἐπύριον ἔστειλαν πρὸς τὸν Ὑψηλάντην τὸν ἱππαρχον αἰτούμενοι ἐλευθέραν διόδον· κατὰ πρότασιν δὲ αὐτοῦ ἔστειλε καὶ ὁ Ὑψηλάντης τὸν γραμματέα του Φιλήμονα εἰς τὸ τουρκικὸν στρατόπεδον, ὅπου ὑπεγράφη τὴν 13 σύμβασιν λέγουσα ν' ἀφεθῇ ἡ διόδος τοῦ ἐχθροῦ ἐλευθέρᾳ, ν' ἀπολυθῶσιν ὅλοι οἱ αἰχμάλωτοι Ἕλληνες καὶ Τοῦρκοι, νὰ συναναχωρήσωσιν αἱ κατέχουσαι τὴν πόλιν τῆς Λεβεδείας, τὸ Χάνι τοῦ Κατοίκου, τὸ Τουρκοχωρι καὶ τὴν Φοντάναν τουρκικαὶ φρουραί, διατηρουμένων ἐπὶ τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος μόνων τῶν ἐν τῇ ἀκροπόλει τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἐν τῇ Βαδωνίτῃ (α), καὶ ν' ἀνταλλαχθῶσι καὶ ὅμηροι εἰς πίστῳσιν τῶν συνομολογηθέντων.

Ἐν ᾧ δὲ διήρχοντο οἱ Τοῦρκοι ἐν σιωπῇ καὶ κατηφείᾳ, ἀποχαιρετῶντες διὰ παντὸς τὴν χθὲς δούλην Ἑλλάδα, ἀπεχαιρέτων αὐτοὺς καὶ οἱ ἐλευθερωταί της Ἑλληνες ἐν ἀλαλαγμῷ καὶ ἀγαλλιάσει, σαλπίζοντες καὶ τυμπανίζοντες. Ἡ μάχη τῆς Πέτρης εἶναι ἡ τελευταία τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος ἐννεαετοῦς πολέμου.

Ἄν καὶ διελάβομεν ἤδη σποραδὴν τὰ περὶ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ Δημητρίου Ὑψηλάντου, πρέπον θεωροῦμεν τελευτήσαντος τοῦ πολεμικοῦ του σταδίου, νὰ συγκεφαλαιώσωμεν τὰ περὶ αὐτοῦ.

Ἀφ' οὗτου ἐπάτησε τὴν γῆν τῆς Ἑλλάδος ὁ ἀνὴρ οὗτος δὲν ἔπαυεν ἀντιποιοῦμενος τὴν ὑπερτάτην Ἀρχήν, πεποιθὼς, ὅτι ἡ Ἀρχὴ ἔπρεπεν εἰς τὸν οἶκόν του, διότι ὁ ἀδελφός του ἀπαρνησάμενος ἑαυτόν, ἐκίνησε πρῶτος τὴν ἐπανάστασιν, καὶ ὅτι θὰ κατεπάτει τὰ δικαιώματα αὐτοῦ, ἂν παρεδέχετο οὓς ἔθεσε τὸ ἔθνος θεσμούς· ἀλλὰ φιλαρχῶν οὐδέποτε ἐρῶςδιούργησεν οὐδ' ἐπὶ τῆς λαβῆς τοῦ ξίφους χεῖρα ἔβαλεν· ἀκραιφνῆς ἔλαμψε πάντοτε ὁ πατριωτισμός του· πρωτίστῃ φροντὶς καὶ ἐν τοῖς λόγοις του καὶ ἐν τοῖς ἔργοις του ἦτον ἡ εὐδωσις τοῦ ἀγῶνος· οὐδέποτε ἐφείσθη τῆς ζωῆς του εἰς ἐνίσχυσιν αὐτοῦ, καὶ

ἡ μεγάλη του καρδιά ἐζωογόνει ἐν κινδύνοις τὸ ἀσθενὲς καὶ κάτισχνον σῶμά του· πολλάκις ἔνοχος μελετωμένων ἢ πεπραγμένων κακῶν ὑπελήφθη, ἀλλ' ἀμέτοχος παντὸς κακοῦ πάντοτε ἀνεφάνη, καὶ διὰ τὴν ἀπὸ τῶν ἐμφυλίων πολέμων ἀποχὴν καθ' ὅλον τὸν ἀγῶνα διεκρίθη· θερμῶς ἐπροσπάθει πάντοτε νὰ τοὺς προλαμβάνῃ ὑποκινουμένους, ἢ νὰ τοὺς παύῃ ἀναφαινομένους· ὁξυτέραν εἶχε τὴν μάχαιραν ἢ τὴν διάνοιαν καὶ διέπρεπε μᾶλλον ἐν τοῖς στρατοπέδοις ἢ ἐν τοῖς πολιτικοῖς συμβουλίαις· ἀπεδοκίμαζεν ὅ,τι ἔτεινεν εἰς ξένην προστασίαν ἢ εἰς ξένην ἡγεμονίαν· δι' ὃ οὔτε τὸ πρὸς τὴν Ἀγγλίαν ἔγγραφον, οὔτε τὸ πρὸς τὸν δοῦκα τῆς Αὐρηλίας ὑπέγραψε· καταταραχθεὶς δὲ ἐπὶ τῇ κατὰ τὴν ἐν Ἐπιδαύρῳ συνέλευσιν αἰτήσῃ τῆς μεσιτείας τῆς Ἀγγλίας, διεμαρτυρήθη. Γενναῖα τὰ ἐν τῇ διαμαρτυρῇσει φρονήματά του, ἀλλ' οὐδαμῶς πρόσφορα τῷ καιρῷ ἐκείνῳ· ἐξελήφθησαν δὲ καὶ ὡς ὑπεμφαίνοντα ἦν ἔτρεφεν ἐλπίδα νὰ ἡγεμονεύσῃ ἐπὶ τῆς ἐλούς· μακροθύμως καὶ ἀταράχως ὑπέστη τὴν ὑπὸ τῆς ἐπιπληχθείσης παρ' αὐτοῦ συνελεύσεως ἐπιβληθεῖσαν πολιτικὴν ποινὴν, καὶ ἐν τῷ ἀπράγμονί του βίῳ οὐδεμίαν ἔδωκεν ἀκρόασιν τοῖς ἐρεθίζουσιν αὐτὸν κατὰ τῶν ἐν τοῖς πράγμασιν ὡς μὴ φιλικῶς πρὸς αὐτὸν διακειμένων· πολλάκις ὠλιγωρήθη ἀλλ' οὐδέποτε ἐγόγγυσεν· ἀκλόνητος ἐφάνη ἐν πειρασμοῖς καὶ καρτερικὸς ἐν ἀτυχίαις καὶ κακουχίαις· ἐλκύσας δὲ τελευταῖον τὸ ξίφος κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ἐπὶ Καποδιστρίου, δὲν τὸ ἔβαλεν εἰς τὴν θήκην, εἰμὴ ἀφ' οὗ ἔπαυσεν, αὐτοῦ στραταρχοῦντος, ὁ πόλεμος.

Μετὰ δὲ τὴν ἀπόλυσιν τῆς συνελεύσεως, διέτριψεν ὁ κυβερνήτης ἡμέρας τινὰς ἐν Ἀργεῖ, καθ' ἧς διώρισε 16 γερουσιαστὰς καὶ διέταξε νὰ συνέλθωσι τὴν 1 ὁκτωβρίου εἰς τὴν καθέδραν τῆς κυβερνήσεως πρὸς ἔνκρξιν τῶν ἐργασιῶν· μετὰ ταῦτα, μετέβη εἰς Ναύπλιον, ἐκεῖθεν εἰς Πόρον, καὶ κατευδῶθη τὴν 24 αὐγούστου εἰς Αἴγιναν· ἐκεῖ ἐξέδωκεν ὀργανισμόν τῶν ὑπουργείων, τοῦ ἐλεγκτικοῦ συνέδριου, καὶ τῆς γερουσίας· ἐπεσχέθη ἔπειτα τὴν Σύραν, ἐπανῆλθεν εἰς Αἴγιναν, μετέβη εἰς Μέγαρχα πρὸς ἐπιθεώρησιν τῶν στρατευμάτων, καὶ ἐπαναπλεύσας εἰς Αἴγιναν ἐπέστρεψε τὴν 9 Σεπτεμβρίου εἰς Ναύπλιον, προσωρινὴν ἔδραν τῆς κυβερνήσεως, καὶ ἡσυχολήθη εἰς τακτοποίησιν διαφόρων ὑπηρεσιῶν. Τὴν δὲ 26 ὠρκίσθησαν οἱ γερουσιασταὶ

τὸν ὄρκον τῆς ὑπηρεσίας, καὶ τὴν ἐπαύριον ἤρχισαν τὰς συνεδριάσεις των ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Σισίνη.

Εἶδαμεν, ὅτι ὑπερυψώσασα ἡ ἐθνικὴ συνέλευσις τὸν κυβερνήτην ἐμνηδένισε τὴν ἀντιπολίτευσιν. Ἐπαιρόμενος ὁ κυβερνήτης, δύο μόνον ταύτης τῆς μερίδος ἠξίωσε τῆς γερουσιαστικῆς θέσεως, τὸν Μικαούλην καὶ τὸν Κουντουριώτην. Ἀλλ' ἡ ταπεινωθεῖσα ἀντιπολίτευσις δὲν ἐβράδυνε ν' ἀνυψώσῃ τὴν ὀφρὺν καὶ ν' ἀπορρίψῃ τὰ ἐπ' ὀνόματι τῶν δύο τούτων μελῶν αὐτῆς διατάγματα. Παραιτηθέντων τούτων, διώρισε γερουσιαστὴν τὸν Μανώλην Τομπάζην ἐκ τῶν ἀντιπολιτευομένων, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς παρητήθη· διώρισε μετὰ ταῦτα τὸν Μαυροκορδάτον, ἀλλ' οὐδ' αὐτός, ὡς ἀντιπολιτευόμενος, ἐδέχθη. Ἀποποιούμενοι οἱ ἄνδρες οὗτοι πᾶσαν σύμπραξιν εἰς ἀνάπτυξιν καὶ στερέωσιν τοῦ νέου κυβερνητικοῦ συστήματος, καὶ μηδὲ κἂν ὑπηρετᾷ νὰ φαίνωνται αὐτοῦ ἀνεχόμενοι, ἀπεδείκνυναν πασιφανῶς πόσον τὸ κατέκριναν.

Ἐν τούτοις, ἡ γενναίωφρων Γαλλία, μὴ παύουσα τὰς πρὸς τὴν Ἑλλάδα εὐεργεσίας της, ἔστειλε μεσοῦντος ὀκτωβρίου φράγκα 500,000 εἰς χρῆσιν τῆς ἐλληνικῆς κυβερνήσεως, ὑποσχομένη καὶ ἄλλα δείγματα τῆς φιλελληνικῆς πολιτικῆς της· ἔστειλε καὶ ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Ρωσσίας εἰς χρῆσιν τῶν τακτικῶν τῆς Ἑλλάδος στρατευμάτων 6000 τουφέκια, 12 ὄρεινὰ κανόνια καὶ ὅλα των τὰ ἀναγκαῖα· ἔστειλε καὶ ὁ φιλέλλην Ἐυνάρδος φράγκα 700,000 προκαταβολὴν ἐπὶ τοῦ δανείου, ἐβελτιώθησαν καὶ αἱ πρόσοδοι τοῦ κράτους· ὥστε ἡ κυβέρνησις δὲν ἐστερεῖτο πόρων εἰς συντήρησίν της.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΙΓ'.

Ἑξωτερικά. - Στένωσις τῆς ἐν Πόρῳ ὑπὸ τῶν πρέσβειων διαγραφείσης ὁροθεσίας. - Ἡ Ἑλλάς ἀναγορεύεται κράτος ἀνεξάρτητον ὑπὸ τὸν Λεοπόλδον τὸν ἐκ τοῦ δουκινοῦ οἴκου τοῦ Σαξεκροπύργου.

ΚΑΙ ἡ Ἑλλάς ὅλη καὶ ἡ κυβέρνησίς της εἶχαν προσηλωμένα τὰ ὄμματα εἰς τὰς πράξεις τοῦ συμμαχικοῦ συμβουλίου, καὶ ἀνέμεναν ἐκεῖθεν τὴν ὀριστικὴν ἀποκατάστασιν τῶν πραγμάτων.

Τὴν 6 ἰουλίου ἔφθασαν εἰς Κωνσταντινούπολιν ὁ πρέσβυς τῆς Γαλλίας Γυλλεμινῶτος καὶ ὁ ἀντικαταστήσας τὸν Στρατηφῶρον Κάννιγγα Γόρδων, καὶ ἔτυχαν λαμπρᾶς καὶ φιλόφρονος υποδοχῆς. Τὴν δὲ 27 ἐπεσκέφθησαν ἐπισήμως τὸν Ῥεῆζ-ἐφέντην καὶ τῷ ἐκοινοποίησαν τὸ πρωτόκολλον τῆς 10 μαρτίου, εἰπόντες τὰ δέοντα εἰς παραδοχὴν του. Ὁ Ῥεῆζ-ἐφέντης τοῖς ἐνεχείρισε χρυσόβουλλον καὶ τοὺς ἐβεβαίωσεν ὅτι περιεῖχεν ὅσα εὔχοντο οἱ σύμμαχοι ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων. Τί δὲ περιεῖχε τὸ χρυσόβουλλον, καὶ πῶς τὸ ἐθεώρησαν οἱ πρέσβεις, γίνεται δῆλον ἐκ τῆς ἐξῆς περικοπῆς τῆς περὶ αὐτοῦ πρὸς τὸ συμμαχικὸν συμβούλιον ἀναφορᾶς των. «Θ' ἀπορήσετε μανθάνοντες, ὅτι τὸ
 » περὶ οὗ ὁ λόγος χρυσόβουλλον ἀντίκειται τόσον εἰς τὰς προ-
 » τάσεις τῶν συμμάχων ὅσον πᾶν ἄλλο προεκδοθὲν τῆς Πύλης
 » ἔγγραφον· ὡς τοιοῦτον δὲν θὰ τὸ ἐδεχόμεθα, ἂν, πρὶν ἐγχει-
 » ρισθῇ, ἠξεύραμεν τί περιεῖχεν· οὐδεμία δύναμις λόγου εἶναι
 » ἱκανὴ νὰ πείσῃ τὴν Πύλιν νὰ παραδεχθῇ μηδὲ κἂν τὴν ὑπο-
 » τελῇ αὐτονομίαν τῶν ἐν Πελοποννήσῳ Ἑλλήνων». Ταῦτα ἔγραφον οἱ πρέσβεις, καὶ τόσον ἀπηλπίσθησαν, ὥστε ἐπρότειναν ταῖς αὐλαῖς των ν' ἀναγορεύσωσιν αὗται τὴν Ἑλλάδα κράτος ἀνεξάρτητον, καὶ νὰ διαγράψωσι καὶ τὰ ὅρια παρὰ γνῶμην τῆς Πύλης. Εἰς ὑποστήριξιν δὲ τῶν λόγων των, ἀνέφεραν τὰ τῶν νέων πολιτειῶν τῆς νοτίου Ἀμερικῆς, ἃν καὶ δὲν ἔπικυεν ἡ Ἰσπανία θεωροῦσα τὰύτας ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν της.

Ἐν τοσούτῳ ὁ κατὰ τῆς Πύλης ῥωσσικὸς πόλεμος εὐδοκίμει ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ, καὶ κατετάραττε τὸν σουλτάνον.

Ἴδιον τῶν ἰσχυρογνωμόνων νὰ πίπτωσι πολλάκις ἀπὸ τοῦ ὕψους τῆς ὑπεροψίας εἰς τὸ βάθος τοῦ ἐξευτελισμοῦ. Ὁ σουλτάνος, ὁ μὴ θέλων μῆτε φιλικὴν μεσιτείαν ξένων αὐλῶν νὰ δεχθῇ, μῆτε τὸ ὄνομα τῆς Ἑλλάδος ν' ἀκούσῃ, μῆτε μικράν τινα πολιτικὴν ὑπαρξίν αὐτῇ νὰ δώσῃ, οὐδὲ μετ' αὐτὴν τὴν ἐν Νεοκαστρῷ καταστροφὴν τῶν στόλων του, ὁ χάριν τῶν πιστῶν αὐλικῶν του μόλις συγκατατιθέμενος νὰ στείλῃ εἰς τὴν Πελοπόννησον πρὸς διοίκησιν τῶν ῥαγιαδῶν ἓνα καλὸν πασᾶν, καὶ ὁ αἰείποτε λέγων, ὅτι ἡ ὀριστικὴ, ἡ ἀμετάτρεπτος, ἡ αἰώνιος ἀπαντησις του ἦτον, ὅτι ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ καὶ ἐν οὐδεμιᾷ περιστάσει οὐδεμίαν ἐδέχετο πρότασιν περὶ Ἑλλήνων, βλέπων τὰς ἐπιφοβούς καὶ ταχεῖς προόδους τοῦ ῥωσσικοῦ πολέμου, ἤρχισε ν' ἀλλάζῃ ὕφος· ἀφ' οὗ δὲ ἔμαθεν ὅτι οἱ ἐχθροὶ του ἐπέρασαν τὸν Αἰμον, ἔσπευσε ν' ἀναγγείλῃ, ὅτι ἐδέχετο τὴν συνθήκην τῆς συμμαχίας, ἀλλ' ἐπὶ τῇ ὁροθεσίᾳ τοῦ κορινθιακοῦ ἰσθμοῦ, ἐπὶ τῇ ἀφοπλίσει τῶν φρουρίων τῆς Πελοποννήσου, ἐπὶ ἀπαγορεύσει κτήσεως ἢ χρήσεως πλοίων πολεμικῶν ἢ συγκροτήσεως στρατευμάτων ἐπέκεινα τοῦ ἀπαιτουμένου ἀριθμοῦ εἰς διατήρησιν τῆς ἐσωτερικῆς ἡσυχίας τοῦ τόπου, καὶ ἐπὶ μετοικίῃσει ἐντὸς τοῦ ἰσθμοῦ τῶν ἔξω κατοικούντων ἐπαναστατῶν. Ἀλλ' ἡ λύσις τοῦ ἑλληνικοῦ ζητήματος καὶ ὁ ῥωσσικὸς πόλεμος ἦσαν, κατὰ τὸ κήρυγμα τοῦ αὐτοκράτορος, ἀλληλένδετα καὶ ἀχώριστα· διὰ τοῦτο ὅσον εὐτύχει ὁ πόλεμος, τόσον εὐτυχέστερα ἐφαίνετο καὶ ἡ λύσις τοῦ ἑλληνικοῦ ζητήματος· ἡ λύσις δὲ αὐτοῦ ἔλυε καὶ τὸν πόλεμον, διότι, ὡς προσέφηται, εἰς οὐδεμίαν τῶν ἄλλων τῆς Ῥωσσίας ἀπαιτήσεων ἀντέτεινεν ἡ Πύλη. Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων, ὁ σουλτάνος, ὁ δεχθεὶς τὴν περὶ Ἑλλάδος συνθήκην ἐπὶ προσθαφαιρέσει τινῶν ἄρθρων ὅτε ἔμαθεν ὅτι οἱ Ῥῶσοι διέβησαν τὸν Αἰμον, ἐδείχθη πολὺ συγκαταβατικώτερος ὅτε ἔμαθεν ὅτι ἐκυρίευσαν καὶ αὐτὴν τὴν Ἀδριανούπολιν, διότι μεταξὺ τῆς πόλεως ἐκείνης καὶ τῆς βασιλευούσης· δὲν ἐφαίνετο ἄλλο τι ἱκανὸν νὰ στήσῃ τὴν πρόδον τῶν ἐχθρῶν του εἰμὴ ἐξωτερικὴ χεὶρ. Ἡ προσέγγις δὲ τῶν ἐχθρῶν καὶ ἡ ἥττα τῶν ὀθωμανικῶν στρατευμάτων ἐκίνησαν καὶ ἐν αὐτῇ τῇ βασιλευούσῃ κατακραυγὰς καὶ γογγυσμούς κατ' αὐτοῦ τοῦ σουλτάνου· ἀνεκαλύφθη δὲ καὶ συνωμοσίᾳ φιλογε-

τσάρων κατὰ τῆς ζωῆς του, καὶ 500 ἐθναπατώθησαν ὡς ἔνοχοι, ἐν οἷς καὶ ὁ φρούραρχος τοῦ Βοσπόρου. Ἐν μέσῳ τοιούτων δεινῶν τόσον ἐταπεινώθη ὁ ἀγέρωχος σουλτάνος, ὥστε τὴν 28 αὐγούστου ἐξέδωκεν ἐπὶ τῇ αἰτήσει τῶν παρ' αὐτῷ πρέσβεων τῆς συμμαχίης πρᾶξιν λέγουσαν·

« Ἡ ὑψηλὴ Πύλη παρδεχθεῖσα ἤδη τὴν συμμαχικὴν συνθήκην ὑπόσχεται σήμερον ἐνώπιον τῶν ἀντιπροσώπων τῆς συμμαχίης νὰ ὑπογράψῃ ἀνελλιπῶς καὶ ὅλας τὰς ἀκολουθοῦσας ἀποφάσεις τοῦ ἐν Λονδίῳ συμβουλίου ὡς πρὸς τὴν ἐκτέλεσιν ».

Ἐκδώσασα ἡ Πύλη τὴν πρᾶξιν τχύτην, ἀπέστειλεν ἐν τῷ ἔμα τοὺς πληρεξουσίους τῆς εἰς Ἀδριανουπόλιν αἰτουμένη τὴν εἰρήνην, ἣν καὶ ὑπέγραψε τὴν 2 Σεπτεμβρίου ὅπως τὴν ὑπηγόρευσεν ὁ νικητής, περιέχουσαν καὶ ἄρθρον λέγον, ὅτι παρεδέχτο ὅλους τοὺς ἐν τῇ συνθήκῃ τῆς 24 ἰουνίου 1827 καὶ τοὺς ἐν τῷ πρωτοκόλλῳ τῆς 10 μαρτίου 1829 ὅρους, καὶ ὅτι ὑπέσχετο ν' ἀσχοληθῇ μετὰ τῆς συμμαχίης εἰς ἐφαρμογὴν αὐτῶν. Δυσηρεστήθησαν ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ἀγγλία ἐπὶ τῇ καταχωρίσει τοῦ ἄρθρου τούτου, διότι τὸ περὶ Ἑλλάδος ζήτημα ἦτο κοινόν, καὶ ἐθεώρησαν μὲν τὴν πρᾶξιν τῆς 28 αὐγούστου καλῶς ἔχουσαν.

Τοιούτους καρπούς ἔφερεν ἡ ἰσχυρογνωμοσύνη τοῦ σουλτάνου ἀπορρίψαντος πάντοτε ὑπερηφάνως τὰς πολλάκις ἐπαναληφθείσας αἰτήσεις τῶν αὐλῶν ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων, προκαλέσαντος εἰς πόλεμον τὸν ἰσχυρότερόν του, καὶ ῥιψοκινδυνεύσαντος ἀσυλλογίστως τὸ κράτος του.

Λαβόντες δὲ οἱ ἐν Λονδίῳ ἀντιπρόσωποι τῶν τριῶν αὐλῶν ἦν ἔδωκεν αὐτοῖς ἡ Πύλη πληρεξουσιότητα, ἐπελήφθησαν τῆς ὀριστικῆς ἐγκαταστάσεως τοῦ νέου κράτους.

Παντελῇ σχεδὸν καταστροφὴν τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας ἐξέλαβε τὴν ἐν Ἀδριανουπόλει συνθήκην τὸ ἀγγλικόν ὑπουργεῖον, καὶ τόσῃν ἐπαθε ῥωσσοφοβίαν, ὥστε, ἐκφράζον τοὺς φόβους του πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Νικόλαον, ἔλεγεν, ὅτι ἡ συνθήκη αὕτη ἐμνηδένιζε τὴν ἀνεξαρτησίαν τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους, καὶ ὅτι ὁ σουλτάνος θὰ ἐκχέθητο εἰς τὸ ἐξῆς ἐπὶ τοῦ θρόνου του ἐλεεί τοῦ νικητοῦ του (α). Προθέμενον δὲ νὰ προφυλάξῃ διὰ τῆς διπλωματικῆς ὁδοῦ ὅ,τι ἐδύνατο ἀπὸ τῆς χειρὸς τῆς Ῥωσσίας, ἐπρότεινε ἐπὶ τοῦ συμμαχικοῦ συμβουλίου τὴν ἀνύψωσιν τῆς νέας ἑλληνικῆς πολιτείας εἰς κράτος

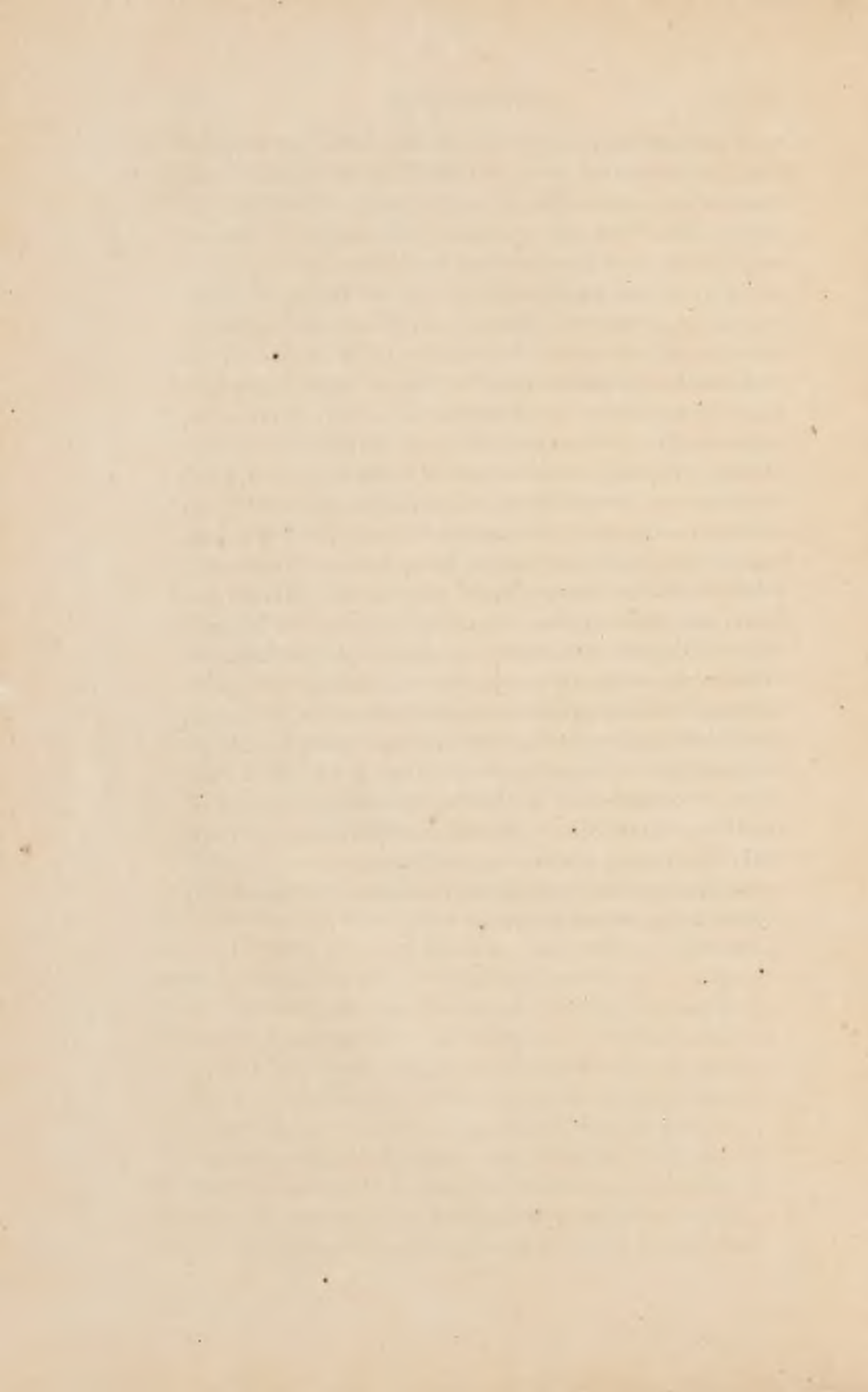
ἀνεξάρτητον. «Τόσον φόβον», εἶπεν ὁ τότε ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργός, λόρδος Ἀβερδηνος, ἐν τῇ κατὰ τὴν 14 ἰουνίου 1854 συνεδριάσει τῆς ἄνω βουλῆς, «διήγειρε παρ' ἡμῖν ἡ τῆς
 » Ἀδριανουπόλεως συνθήκη δι' οὗς ὑπεθέσαμεν κινδύνους ὡς
 » πρὸς τὴν ὑπαρξίν τοῦ τουρκικοῦ κράτους, ὥστε ὅλη ἡ πολι-
 » τική τῆς κυβερνήσεως μετεβλήθη ὡς πρὸς οὐσιωδέστατόν τι
 » ζήτημα. Ἀνέφερα ἄλλοτε, ὅτι ἀρξαμένου καὶ προκόπτοντος
 » τοῦ ἐλληνικοῦ ἀγῶνος, οὐδέποτε ἔβαλε κατὰ νοῦν ὁ Κύν-
 » νιγγ τὴν ἀνέγερσιν τῆς Ἑλλάδος εἰς ἀνεξάρτητον βασιλείον.
 » οὐδ' ἐγὼ οὐδ' ὁ δοῦξ τοῦ Βελιγκτῶνος ἀνεξάρτητον ἐθεωρή-
 » σκεν τὴν ἀνεγειρομένην ἐλληνικὴν πολιτείαν, ἀλλ' ὑποτελῆ
 » καὶ ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ σουλτάνου, παρημοίαν σχεδὸν
 » τῆς Βλαχίας καὶ Μολδαβίας. Ἀλλ', ὑπογραφείσης τῆς περὶ
 » ἧς ὁ λόγος συνθήκης, μοὶ ἐφάνη, καὶ ὁμογνωμόνησε καὶ ὁ
 » δοῦξ τοῦ Βελιγκτῶνος, ὅτι ἡ ὑπαρξὺς τοῦ τουρκικοῦ κρά-
 » τος, αὐτὴ καθ' ἑαυτήν, ἦτο τόσον ἀκροσφαλής, ὥστε ἀσυνε-
 » τώτατον ἦτο νὰ δημιουργηθῇ πολιτεία καὶ τεθῇ ὑπὸ προ-
 » στασίαν καὶ κυριαρχίαν αὐτοκρατορίας, ἥτις οὐδεμίαν ἀσφά-
 » λειαν τοῦ μέλλοντος τῆς παρεῖχε. Διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν
 » ἐπροβλάμεν τοῖς συμμάχοις νὰ μεταβάλωμεν τὴν ὑποτελῆ
 » ἐκείνην πολιτείαν εἰς ἀνεξάρτητον. Συνήνεσαν οἱ σύμμαχοι,
 » συγκατετέθη καὶ ἡ Πύλη, καὶ τοιοιτοτρόπως ἡ ὑπαρξὺς τῆς
 » Ἑλλάδος ὡς ἀνεξαρτήτου πολιτείας ὀφείλεται εἰς ἡμᾶς
 » ἐπροξένησαν ἐντύπωσιν οἱ ὅροι τῆς ἐν Ἀδριανουπόλει συν-
 » θήκης » (β).

Ἀποδεχθέντες οἱ πληρεξούσιοι τῶν συμμάχων τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς νέας πολιτείας διὰ τοὺς λόγους τούτους, ἐστένωσαν τὴν ἐν Πύρῳ (γ) ὑπὸ τῶν πρέσβων διαγραφείσαν ὀροθετικὴν γραμμὴν μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἀχελώου καὶ τοῦ Σπερχειοῦ χάριν τῆς Πύλης, ὡς στερουμένης τῶν παρὰ τῆς συνθήκης τῆς 24 ἰουνίου παραχωρουμένων αὐτῇ ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος δικαιοματίων, καὶ ἡσχολήθησαν εἰς εὔρεσιν τοῦ ὑπερτάτου Ἀρχοντος.

Πέντε ἀλληλοδιαδόχως ἐκλήθησαν παρὰ τῶν πληρεξουσίων τῶν συμμάχων εἰς τὴν ὑπερτάτην Ἀρχὴν τοῦ νέου κράτους· ὁ δευτερότοκος υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Ὀλλανδίας Φρεδερίκος, ὁ δευτερότοκος ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως τῆς Βαυαρίας Κάρολος, ὁ ἀδελφὸς τοῦ τοπάρχου τοῦ Ἑσσεχομπύργου Φίλιππος, ὁ ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως τῆς Σαξωνίας Ἰωάννης, καὶ ὁ ἐκ τοῦ δου-

κικοῦ οἴκου τοῦ Σαξεκοπύργου Λεοπόλδος· ἀλλὰ καὶ ὁ Φρεδε-
 ρῖκος, καὶ ὁ Κάρολος, καὶ ὁ Φίλιππος, καὶ ὁ Ἰωάννης ἀπε-
 ποιήθησαν τὴν προσενεχθεῖσαν Ἀρχήν· μόνος ὁ Λεοπόλδος τὴν
 ὠρέγετο. Τὸν ἄνδρα τοῦτον ἠτήσατο πρὸ πολλοῦ, ὡς εἶδαμεν,
 καὶ ἡ Ἑλλάς ἐν πλήρει πεποιθήσει ὅτι ἐδύνατο τὰ μέγιστα νὰ
 συντελέσῃ εἰς τὴν ἀναμόρφωσίν της διὰ τῶν ἰδιωτικῶν ἀρετῶν
 του, τῶν πολιτικῶν του γνώσεων, καὶ δι' ἧς ἀπελάμβανε δι-
 καίως γενικῆς ὑπολήψεως· τὸν ἐπρότεινε δὲ ἡ Γαλλία ἐπὶ τοῦ
 συμβουλίου καὶ τὸν ὑπεστήριξεν ἡ Ῥωσσία· ἀλλὰ Γεώργιος ὁ
 Δ', ὁ πενθερός του, τὸν ἀπεστρέφετο ὡς διατηρήσαντα τὰς
 συγγενικὰς του σχέσεις μετὰ τῆς βασιλείσσης Καρολίνης κατὰ
 τὴν περὶ διαζεύξεως δίκην· ὠργίσθη δ' ἔτι μᾶλλον, διότι, μέλος
 τοῦ οἴκου του, ἐπεκαλέσθη εἰς πλήρωσιν τῶν εὐχῶν του ξένην
 προστασίαν, τὴν τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας· ἔλεγε δὲ παρόρη-
 σίς, ὅτι αὐτοῦ βασιλεύοντος, δὲν θὰ ἡγεμόνευεν ὁ Λεοπόλδος,
 καὶ ἀντεπρόβλεπεν, ἐπὶ τῇ θερμῇ συστάσει τοῦ ἀδελφοῦ του,
 δουκὸς τῆς Κουμβερλάνδης, τὸν Κάρολον δοῦκα τοῦ Μεκλεμ-
 πύργου· ἀλλ' εἰπόντος αὐτῷ τοῦ ὑπουργείου του, ὅτι παρητεῖτο
 ἂν δὲν συγκατένευεν, ἠναγκάσθη νὰ συγκατανεύσῃ· καὶ τὴν 22
 ἰανουαρίου 1830 ἀνηγόρευσαν οἱ πληρεξούσιοι τῆς συμμαχίας
 τὴν Ἑλλάδα κράτος ἀνεξάρτητον ὑπὸ τὴν διαδοχικὴν Ἀρχὴν
 τοῦ Λεοπόλδου, ὃν προσηγόρευσαν Ἀνακτα τῆς Ἑλλάδος
 (Prince Souverain de la Grèce), συναινούσης ἐν παῶσι καὶ
 τῆς Πύλης. Ὅλοι δὲ οἱ εἰς Χριστὸν πιστεύοντες λαοὶ ἐχαιρέ-
 τισαν ἀγαλλόμενοι τὴν νέαν ταύτην δημιουργίαν.

Καὶ ταῦτα μὲν ὅσα προεθέμην νὰ ἱστορήσω· ἔρχομαι δὲ ἤδη
 νὰ ἐπιθεωρήσω τὰ ἱστορηθέντα.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Χαρακτηριστικά τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως.

Ἡ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ἐπανάστασις διακρίνεται τῶν λοιπῶν δια-
τινῶν ἰδιαίτερα χαρακτηριστικῶν πολλοῦ λόγου ἄξια. Ἡ ἐπανά-
στασις αὕτη μῆτε τὸν ἀπολυτισμὸν ἢ τὸν δεσποτισμὸν ἐπεχεί-
ρησε νὰ χαλινώσῃ, μῆτε τὸ κυβερνητικὸν εἶδος τοῦ τόπου ν'
ἀλλάξῃ, μῆτε τοὺς μητροπολικοὺς δεσμοὺς νὰ διαρρήξῃ. Ἐπε-
χείρησεν ἐπιχείρημα δεινότερον καὶ ἐνδοξότερον· νὰ ἐξώσῃ διὰ
τῶν ὅπλων ἐκ τῆς Ἑλλάδος ξένην καὶ ἀλλόθρησκον φυλὴν, ἥτις
διὰ τῶν ὅπλων ἤχημαλώτευσεν αὐτὴν πρὸ αἰῶνων, καὶ μέχρι
τέλους τὴν ἐθεώρει αἰχμαλῶτον καὶ ὑπὸ τὴν μάχαιράν της.

Πολλὰ καὶ μεγάλᾳ ἔθνη τῶν νεωτέρων χρόνων, εἴτε κατα-
θλιβόμενα ὑπὸ τὸν ἀπολυτισμὸν, εἴτε τυραννούμενα ὑπὸ ξένην
ἐξουσίαν, ἀνέτρεψαν, ὡς καὶ ἡ Ἑλλάς, ἐκ θεμελίων τὰ καθε-
στῶτα ἢ διὰ τῆς μεταβολῆς τῆς μοναρχίας εἰς δημοκρατίαν,
ἢ διὰ τοῦ παντελοῦς συντριμμοῦ τοῦ ξένου ζυγοῦ· ἀλλὰ τὰ
ἔθνη ταῦτα κατήντησαν εἰς τὰς ἐξαισίους ταύτας μεταβολὰς
χωρὶς τινος προμελέτης. Ὁ Γουλλιέλμος Τέλλος καὶ οἱ ἐν τῷ
λειμῶνι τοῦ Γρυτλίου ὀρκισθέντες ὑπὲρ τῆς πασχούσης πατρί-
δος συμπατριῶταί του δὲν προέθεντο τὴν κατάργησιν τῆς κατα-
θλιβούσης αὐτὴν ξένης ἐξουσίας, ἀν καὶ τὴν κατήργησαν, ἀλλὰ
μόνον τὴν ἀνακούφισιν τῶν δεινῶν της ὑπὸ τὴν αὐτὴν ξένην
ἐξουσίαν. Τὸ αὐτὸ προέθεντο καὶ αἱ Κάτω-Χῶραι καθ' ὃν χρό-
νον ὠπλίσθησαν κατὰ τῆς τυραννίης Φιλίππου τοῦ Β', ἀν καὶ ἐπὶ
τέλους ἡττονομήθησαν. Καὶ οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς Ἀγγλίας ἐπὶ
Καρόλου τοῦ Α' οὔτε κατὰ τῆς βασιλικῆς Ἀρχῆς ἐκινήθησαν,
ἀν καὶ τὴν κατέλυσαν, οὔτε κατὰ τοῦ βασιλέως, ἀν καὶ τὸν ἀπε-
κράλισαν, οὔτε πρὸς ἐγκατάστασιν δημοκρατίας, ἣν ἐγκατέστη-
σαν. Ἐκινήθησαν μόνον πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν πολυμόχθως ἄλ-
λοτε ἀποκτηθέντων καὶ ἀσυστόλως τότε καταπατομένων πολι-
τικῶν δικαίων, καὶ πρὸς ἐξασφάλισιν τοῦ νέου δόγματος ἐπὶ λόγῳ
ὅτι ὁ βασιλεὺς τὸ ἐπεβουλεύετο. Ἀλλῶς ἤρχισε καὶ ἄλλως ἐτε-

λείωσε καὶ ἡ μηδόλως ἐπὶ Λουδοβίκου τοῦ ΙΣΤ' προθεμένη τὴν καταστροφὴν τῆς βασιλείας γαλλικῇ ἐπανάστασις, ἂν καὶ τὴν κατέστρεψε καὶ τὴν αἰματοκύλισε. Δι' ἄλλους λόγους ὠπλίσθη κατ' ἀρχὰς ἡ Ἀρκτῶα Ἀμερικὴ κατὰ τῆς μητροπόλεώς της, καὶ ὅχι ποτὲ πρὸς ἀπόρριψιν τῆς κυριαρχίας της, ἣν ἀπέρριψεν. Ἀλλ' ἡ Ἑλλὰς καὶ προέθετο καὶ ἐκήρυξεν ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων ἐξ ἀρχῆς τοῦ ἀγῶνος, ὅτι ὠπλίσθη πρὸς συντριβὴν τοῦ ξένου ζυγοῦ καὶ πρὸς ἀνέγερσιν τοῦ ἐθνισμοῦ καὶ τῆς ἀνεξαρτησίας της. Ἡ ἐκ προθέσεως αὕτη διαφορὰ τῆς ἐλληνικῆς ἐπανάστασεως καὶ τῶν ἄλλων συναδέλφων της εἶναι σημειώσεως ἀξία.

Σημειώσεως ἀξία εἶναι καὶ ἡ διαφορὰ αὐτῆς καὶ τῶν ἄλλων καὶ ὡς πρὸς τὴν ἀποπεράτωσίν της. Ἡ ἐλληνικὴ ἐπανάστασις ἀπεπερατώθη εὐτυχῶς διὰ τῆς γενναίας καὶ ὁμοψύχου συνδρομῆς ὅλων τῶν χριστιανικῶν λαῶν, διὰ τῆς ἐνόπλου καὶ εὐεργετικῆς παρεμβάσεως, περὶ τὰ τέλη της, τριῶν μεγάλων Δυνάμεων, καὶ διὰ τῆς πλήρους συγκαταθέσεως ὅλων τῶν ἄλλων. Τὰ παντοδύναμα ταῦτα βοηθήματα ἀπέδειξαν ὀφθαλμοφανῶς πόσῳ δίκαιος καὶ ἱερὸς ἦτον ὁ ἐλληνικὸς ἀγὼν· διότι πρὸς ὑποστήριξιν αὐτοῦ ἡ πάντοτε ἀλληλομαχοῦσα εὐρωπαϊκὴ πολιτικὴ ὁμονόησε κατὰ πρώτην φοράν, καὶ ἤκουσε τὰς σωτηρίους ἐντολὰς τῆς ἠθικῆς καὶ τὴν ἱερὰν φωνὴν τῆς πασχούσης ἀνθρωπότητος.

Ἡ ἐπανάστασις αὕτη παριστάνει καὶ ἄλλο ἰδιαιτέρον χαρακτηριστικόν. Ἐξεργάγη μεταξὺ δύο ἐθνῶν, ζώντων μὲν ἐν τῇ Εὐρώπῃ, ἀλλὰ καὶ τῶν δύο ἀγνοούντων καὶ τὴν πολεμικὴν τέχνην καὶ τὴν πολιτικὴν ἐπιστήμην, δι' ἧς διέπρεπε καὶ διαπρέπει ἡ λοιπὴ Εὐρώπη· καὶ δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς πολιτικὴ τις καὶ πολεμικὴ ἀνωμαλία ἐν μέσῳ τῶν πολιτικῶν καὶ πολεμικῶν γνώσεων τῶν σημερινῶν καιρῶν, ἀναμνησκούσα συχνάκις διὰ πολλῶν συμβάντων καὶ περιπετειῶν τοὺς ἡρωϊκοὺς χρόνους τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος.

Μοναδικὸν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν ἐθνῶν φαινόμενον παριστάνει κατὰ θάλασσαν ἡ Ἑλλὰς ἐπὶ τῆς ἐπανάστασώς της. Πολλοῦ τοῦ οἰκουμένης λαοὶ ἐξανιστάμενοι ἐνίκησαν στρατοὺς, ἀλλ' οὐδεὶς οὐδέποτε κατέβαλε στόλους· ἡ δόξα αὕτη ἀπέκειτο εἰς μόνους τοὺς θαλασσοπαιδας τῆς Ἑλλάδος, τοὺς διὰ τῆς τέλμας καὶ τῆς περὶ τὸν πλοῦν ἐμπειρίας των μετασχηματίσαντας

παραδόξως εἰς φανερά δίκροτα τὰ ἰδιωτικὰ καὶ ἀσθενῆ σκάφη των, καὶ ὡς ἀσθενῆ σκάφη προσβαλόντας διὰ τῆς καταναλισκούσης φλογός των τὰ φανερά τῶν ἐχθρῶν δίκροτα.

Ὁχι μικρὰς παρκτηρήσεως ἀξία εἶναι καὶ ἡ ἄκρα δυσαναλογία τῆς πολεμικῆς καταστάσεως τῶν εἰς μάχην ἐλθόντων μερῶν, τοῦ μὲν πρὸς διατήρησιν τοῦ δὲ πρὸς συντριβὴν τοῦ ζυγοῦ. Τὸ μέρος, τὸ πολλὰ ἔτη πρὸς συντριβὴν τοῦ ζυγοῦ πολεμήσαν ἀβοήθητον ἄλλοθεν, ἦτο τὸ εἰκοστημόριον τοῦ ἄλλου μέρους, καὶ οἱ πόροι τοῦ ἦσαν μηδαμινοί, διότι ἦσαν πόροι ἰδιωτῶν ἀπέναντι πόρων μεγάλης καὶ παλαιᾶς αὐτοκρατορίας. Τὸ εὐτυχές τῆς δυσαναλογίας ταύτης καὶ ἀπροσδόκητον ἀποτέλεσμα, δακτυλοδεικτούμενον, εἶναι ἱκανὸν νὰ ἐμπνέῃ πάντοτε μέγα θάρρος πρὸς τοὺς πάσχοντας καὶ ἀδικουμένους λαούς, ὅταν ἄποροι καὶ ἀνίσχυροι ἀνεδέχωνται μετὰ σταθερᾶς ἀποφάσεως τὸν ἱερὸν ἀγῶνα τῆς πίστεως καὶ τῆς πατρίδος, τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἐθνικῆς τιμῆς καὶ τῆς εὐδαιμονίας ἐναντίον τῆς πνευματικῆς κατὰθλίψεως καὶ τῆς ἀρπαγῆς τῆς πατρῴας γῆς, τῆς δουλείας καὶ τῆς ἀδικίας, τοῦ ἐθνικοῦ ἐξουδενισμοῦ καὶ τῆς κοινωνικῆς ἀθλιότητος.

Τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ἐδείχθησαν γιγαντιαῖα καὶ κατ' ἄλλον τρόπον· διότι ἀνέτρεψαν τὰς πολυθρῦλλήτους ἀρχὰς τῆς ἱερᾶς συμμαχίας καταδικαζούσης οἰανδῆποτε πολιτικὴν μεταβολὴν ἐνεργουμένην δι' ἀποστασιῶν καὶ δι' ὅπλων, διετάραξαν τὸ ἀείποτε περὶ πολλοῦ παρὰ τῆς εὐρωπαϊκῆς πολιτικῆς σύστημα τῆς ἰσορροπίας, καὶ ἀνακαλέσαντα εἰς τὴν δόξαν καὶ τὴν πολιτικὴν ζωὴν ἔθνος ῥιφθὲν πρὸ αἰῶνων εἰς τὸν τάφον τῆς ἀδοξίας καὶ τῆς δουλείας, συνέτρεξαν καὶ εἰς τὸ νὰ διαλύσῃσι μεγάλην καὶ παλαιὰν αὐτοκρατορίαν γεννηθεῖσαν, ἀνδρωθεῖσαν, γηράσασαν καὶ ἀποθνήσκουσαν ἀνεπιστήμονα, ἀντικοινωνικὴν καὶ βάρβαρον. Ἐν ἐνὶ λόγῳ ἡ ἑλληνικὴ ἐπανάστασις ἐτίμησεν ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν· διότι τὸ λαμπρότερον, τὸ διδακτικώτερον καὶ τὸ κατανοητικώτερον ὅλων τῶν θεαμάτων, ὅσα παριστάνει ἐπὶ τῆς σκηνῆς τοῦ κόσμου ἡ ἱστορία, εἶναι ἡ ἀνέγερσις πεπτωκότος ἔθνους· τὸ δὲ σάλπισμα τοιοῦτου πολέμου εἶναι χερουβικὸς ὕμνος εἰς τὸν Ἰψιστον. Ἀλλὰ τὸ θέαμα τοῦτο καθίσταται ἔτι μεγαλοπρεπέστερον, ἂν τύχῃ τὸ ἀνεγειρόμενον ἔθνος νὰ ἔχῃ καὶ ἔνδοξον καταγωγὴν καὶ τοιαύτης φύσεως θέαμα, καὶ θέαμα

μοναδικὸν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, εἶναι ἢ ἐν μέσῳ αἱμάτων, κατὰστροφῶν καὶ δεινῶν ἀγῶνων ἀνέγερσις τοῦ ἐλληνικοῦ ἔθνους κοιτομένου πρὸ αἰῶνων ὑπὸ ξένην καὶ ἀλλόπιστον δουλείαν καὶ καταπιεζομένου, ἀλλὰ μὴ ἀπολέσαντος ὁλοτελῶς τὸν χαρακτῆρά του, τὴν ἐνέργειάν του, ἢ τὰς προγονικὰς ἀναμνήσεις του.

Ἀξία τῆς βαθείας σκέψεως ἵπαντὸς πολιτευτοῦ εἶναι καὶ ἡ ἐπὶ τοῦ ἐλληνικοῦ ἀγῶνος παλιμβουλὸς διαγωγὴ τῶν μεγάλων Αὐλῶν. Εἶδμεν ὅποῃαι, ἀρχομένου τοῦ ἀγῶνος, ἦσαν αἱ βουλαι καὶ αἱ πράξεις αὐτῶν κατ' ἀνδρῶν ἐπιχειρησάντων ἐπὶ τιμῇ τοῦ αἵματός των ν' ἀποτινάξωσι τὸν βαρὺν, τὸν ἄτιμον, τὸν τρισβάρβαρον ζυγόν, ὑφ' ὃν πρὸ αἰῶνων ἐστέναν. Ἀλλ' εἶδμεν μετὰ ταῦτα, ὅτι αἱ πολιτικαὶ περιστάσεις εἰς ἃς ὑπόκεινται καὶ αἱ αὐλαὶ αὐταί, ὥς ἄλλοτε ὑπέκειντο οἱ Θεοὶ τοῦ Ὀλύμπου εἰς τὰς βουλὰς τῆς Εἰμαρμένης, τὰς ἠνάγκασαν, χάρις εἰς τὴν ἀκλόνητον καρτεροψυχίαν τῶν Ἑλλήνων καὶ εἰς τὴν μεγάλην συμπάθειαν ὅλων τῶν χριστιανικῶν λαῶν, νὰ ἐξαλείψωσιν αἱ ἴδιαι ὅ,τι ἔγραψαν κατὰ τῶν Ἑλλήνων, νὰ χύσωσιν αἷμα ὑπὲρ αὐτῶν, ν' ἀνοίξωσι θησαυροὺς εἰς ἀντίληψίν των, νὰ κηρύξωσι τὸ καταδεδικασμένον ἔθνος ἐλεύθερον, αὐτόνομον καὶ ἀνεξάρτητον, νὰ χαιρετήσωσι τὴν ἐπαναστατικὴν του σημαίαν καὶ νὰ ἐγγυηθῶσιν ἐνώπιον ὅλου τοῦ κόσμου τὴν πολιτικὴν καὶ ἀνεξάρτητον ὑπαρξίν του.

Εἶναι τῷ ὄντι ἀξιοπαρατήρητον, ὅτι τὰ σχέδια τῶν αὐλῶν ἐπὶ τοῦ ἐλληνικοῦ ἀγῶνος ὄχι μόνον ἐματαιώθησαν, ἀλλὰ καὶ ἐναντία τῆς θελήσεως καὶ τῆς πολιτικῆς των ὅλα ἀπέθωσαν. Ἦθελαν αὐταὶ τὴν ἀκεραιότητα τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, καὶ ἡ ὀθωμανικὴ αὐτοκρατορία κατεκολοβώθη· Ἦθελαν τὴν κατάθλιψιν καὶ ἀποτυχίαν τοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος τῆς Ἑλλάδος, καὶ τὸ ἐπαναστατικὸν κίνημα τῆς Ἑλλάδος ἐν μέσῳ ὁρατῶν καὶ ἀοράτων δυσκολιῶν καὶ κινδύνων ἐθριάμβευσεν· Ἦθελαν τὴν Τουρκίαν ἰσχυράν, καὶ κατέστρεψαν αὐταὶ τὴν δυνάμιν της ἐν Νεοκρίστῳ· ἠγωνίζοντο νὰ ἐμποδίσωσι παντοίοις τρόποις τὸν Τουρκορῶσσικόν πόλεμον, καὶ ὁ Τουρκορῶσσικὸς πόλεμος ἐξερχάγη. Τόσον ἀπρονόητος καὶ τόσον ἐπισφαλὴς εἶναι ἡ πολιτικὴ τῶν θνητῶν, ὥς καὶ αὐτῶν τῶν ἐπὶ βαθείᾳ συνέσει καὶ πολιτικῇ πείρᾳ μεγαλαυχούντων.

Τοιαῦτα εἶναι τὰ ἄξια πάσης προσοχῆς χαρακτηρηστικὰ τῆς

ἐλληνικῆς ἐπικναστώσεως, ἥς τὴν ἱστορίαν ἐπεχείρησα νὰ συγγράψω.

Εἰς τέσσαρας δὲ διακεκριμένους περιόδους δύναται τις εὐλόγως νὰ διαιρέσῃ τὰ γεγονότα· εἰς τὴν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τῆς εἰς Πελοπόννησον ἀποβάσεως τῶν Αἰγυπτίων· εἰς τὴν ἐντεῦθεν μέχρι τῆς συνθήκης τῆς 24 ἰουνίου· εἰς τὴν μετὰ τὴν συνθήκην μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ Καποδιστρίου· καὶ εἰς τὴν μετὰ τὴν ἀφίξιν αὐτοῦ μέχρις οὗ ἀνηγορεύθῃ ἡ Ἑλλὰς κράτος ἀνεξάρτητον. Καὶ ἡ μὲν πρώτη περίοδος περιλαμβάνει τετραετίαν, ἡ δὲ δευτέρα διετίαν καὶ τετραμηνίαν, ἡμιετίαν δὲ ἡ τρίτη, καὶ διετίαν ἡ τετάρτη. Ἐκάστη δὲ αὐτῶν ἔχει ἰδιαίτερα γνωρίσματα.

Μεγάλα τὰ παθήματα τῶν ἀπανταχοῦ τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας Ἑλλήνων ἐπὶ τῆς πρώτης περιόδου, καθ' ἣν κατεστράφησαν πόλεις καὶ χῶραι, ἐξωλοθρεύθησαν λαοί, ἐμιάνθηθησαν τὰ ἄγια καὶ μέγιστοι κίνδυνοι περιεστοίχισαν τὸν ἀγῶνα· ἀλλ' ἐν μέσῳ τῶν πλοημάτων, τῶν ἀσεβημάτων καὶ τῶν κινδύνων ὁ ἀγὼν ἐκραταιώθη, καὶ ἡ Ἑλλὰς ἐν πολλοῖς ἐδοξάσθη· ἡ κραταιώσασα ὅμως τὸν ἀγῶνα καὶ δοξάσασα τὴν Ἑλλάδα περίοδος αὕτη ἐμολύνθη δι' ἐμφυλίων σπαραγμῶν.

Δεινὴ καὶ πολὺδυσχερὴ ἀπέβη ἡ, διαρκούντων τῶν ἐμφυλίων τούτων σπαραγμῶν, ἀρξάμενη δευτέρα περίοδος· ἀλλὰ καὶ κατ' αὐτὴν γενναίως ἀπεκρούσθησαν οἱ ἐχθροὶ δις ἐπιχειρήσαντες νὰ εἰσβάλωσιν εἰς τὴν Μάνην, καὶ ὁ Ἕλλην ἑτερατούργησεν ἐν Μεσολογίῳ, ὅπου ἐν μέσῳ γενικῆς ἀθυμίας πρῶτοι τῶν ἄλλων οἱ ἐντόπιοι ἀπεφάσισαν μεγαλοφρόνως, ὡς καὶ ἐπὶ τῆς πρώτης πολιορκίας, ν' ἀποθάνωσι μᾶλλον ἢ νὰ προσκυνήσωσιν.

Ἐπὶ δὲ τῆς τρίτης περιόδου ἤλθαν εἰς ἀντίληψιν τῆς κινδυνεύουσας Ἑλλάδος αἱ τρεῖς πρώτισται αὐλαὶ τῆς Εὐρώπης, καὶ μόνην παλαίουςαν μέχρι τοῦδε πρὸς τὰς κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν ἠνωμένους δυνάμεις Τουρκίας, Αἰγύπτου καὶ Βαρβαρίας τὴν ἀπήλλκξαν τῶν ἐπικειμένων δεινῶν, καταστρέψασαι τοὺς κατὰ θάλασσαν ἐχθροὺς τῆς.

Ἐπέστη ἡ τετάρτη περίοδος, καθ' ἣν ἐτακτοποιήθη ἡ ὑπηρεσία, ἐνισχύθη ἡ ἡσυχία, ἀνεκουφίσθη ὁ λαός, ἐπῆλθεν ἡ πρὸς ἐπάνοδον εἰς τὰ ἴδια ἀναγκάσασα τοὺς Αἰγυπτίους ἐκστρατεία τῶν Γάλλων, ἀπεπέμφθησαν διὰ τῶν ἐλληνικῶν ὅπλων οἱ πλεῖστοι τῶν πέραν τοῦ ἰσθμοῦ πολεμίων, κατέπαυσεν ὀλοτελῶς

ὁ μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Τούρκων πόλεμος, ἄφησεν ἡ Πύλη ταπεινωθεῖσα εἰς χεῖρας τῶν συμμάχων τὴν λύσιν τοῦ ἐλληνικοῦ ζητήματος, καὶ ἡ ἐπὶ τεσσάρων αἰώνων ὑπὸ σκληρὰν δουλείαν Ἑλλάς μετέβη ὑπερφυῶς ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν. Καθ' ὅλας δὲ τὰς περιόδους ταύτας ἐμεγαλύνθη τὸ ναυτικὴν τῆς Ἑλλάδος, καὶ ὅλοι οἱ χριστιανικοὶ λαοὶ θερμοὶ φίλοι τοῦ ἐλληνικοῦ ἀγῶνος ἀνεδείχθησαν. Ἀξιοσημεῖωτον ὅτι κατὰ τὸ μακρὸν τοῦτο διάστημα ὁ ἀγὼν δὲν παρήγαγε τὸν ἄνδρα του. Πολλὰκις ἡ ἐξουσία ἔκειτο κατὰ γῆς. Πολλὰκις ἐδόθησαν ἀφορμαὶ εἰς εὐχερῆ κατὰληψιν αὐτῆς, ἀλλ' οὐδεὶς οὐδέποτε τὸ ἐπεχειρίσθη, διότι οὐδεὶς καὶ αὐτῶν τῶν ὑπερυψωθέντων εἶχε τὸ σύνολον ὧν ἡ περὶ τὰ τοιαῦτα μεγαλοπραγμοσύνη ἀπῆται προσόντων, ἐφόρου δὲ τὰς πράξεις καὶ κατεσχόπευε τὰ διανοήματα ἢ πρὸς ἀλλήλους πατροπαράδοτος ἀντιζηλία.

Μελετῶν δέ, ὦ ἀναγνώστα, τὰ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν, τροφὴν καὶ πόσιν τῶν πεινῶντων καὶ διψῶντων ἐλευθερίαν λαῶν, ἐλπίδα τῶν θλιβομένων, καὶ στηριγμὸν τῶν ἐν πολέμῳ κλονιζομένων, καὶ ἐκπληττόμενος δι' ὅσα κατάρθρωσαν οἱ ἐπέκεινα ἐξαετίας ἀβοηθητὶ τὸν ὑπέρμεγαν τοῦτον καὶ ἄνισον ἀγωνισθέντες καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν ἀγῶνα, ἐνθυμιῶ, ὅτι ὁ ἀγὼν ἦτον ὑπὲρ πίστεως καὶ ὑπὲρ ἀνακτήσεως πατρῴας γῆς καὶ ἐλευθερίας, τουτέσιν ὁ ἱερώτερος καὶ ὁ ἐνδοξότερος ὅλων τῶν ἀγώνων· τοιούτων δὲ ἄθλων προκειμένων «οὔτε πλήθῃ
» νεῶν, οὔτε κόσμοι καὶ λαμπρότητα ἐπισήμων,
» οὔτε κραυγαὶ κομπῶδεις ἢ βάρβαροι παιᾶνες
» ἔχουσί τι δεινὸν ἀνδράσιν ἐπισταμένοις εἰς χεῖρας
» ἰέναι καὶ μάχεσθαι τολμῶσιν».

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

(α.)

Ζήτηι τὰ τῆς Ε' συνεδριάσεως τῆς συνελεύσεως.

(β.)

Ζήτηι τὴν ἐπὶ τῆς λήξεως τῆς συνελεύσεως διακήρυξιν ἐν τῇ τῶν κατὰ τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος συλλογῇ Μάμουκα.

(γ.)

Ζήτηι τὴν πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐργασιῶν τῆς διοικητικῆς Ἐπιτροπῆς διακήρυξιν ἐν τῇ τῶν κατὰ τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος συλλογῇ Μάμουκα.

(δ.)

Ζήτηι τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ὑπόμνημα ἐν τῷ β' τόμῳ ἀπομνημονευμάτων Σπηλιάδου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΛ΄.

(α.)

Ἰδοὺ ὅλη ἡ ἐπιστολή.

« Ἰβραχήμες πασῶς ἐλέω Θεοῦ βαλῆς Κρήτης καὶ Μωρέως, καὶ ναύ-
» αρχος τοῦ αἰγυπτιακοῦ στόλου.

« Προτοῦ ν' ἀναχωρήσωμεν ἀπὸ ἐνταῦθα διὰ τὸ Μεσολόγγιον εἴχομεν
» λάβει γράμματά σου ζητοῦντος παρ' ἡμῶν νὰ σοῦ δοθῇ ἐν ῥάϊ· μπου-
» γιουρουλδὶ γενικῶς δι' ὅλην τὴν οἰκογένειάν σου· ὅθεν καὶ εὐσπλαγχνία
» κινούμενος, ἔλαβε τὸν τόπον τῆς ἡ ἀϊτησίς σου καὶ ἀμέσως ἐδόθη τὸ
» ζητούμενόν σου. Ἀφ' οὗ δὲ ὑπῆγον εἰς Μεσολόγγιον, ἐπληροφόρηθην
» ὅτι ὁ πατήρ σου ἐρωτηθεὶς ἀπὸ τοὺς σημαντικοὺς τοῦ συστήματός σας
» διὰ ποίας αἰτίας παρακινήθης νὰ ζητήσης παρ' ἡμῶν ἐν τοιοῦτον
» μπουγιουρουλδὶ, ἀπεκρίθη ὅτι ὁ τρόπος ἐκεῖνος νὰ ᾔτον τάχα ἓνα εἶδος

» πολιτικῆς, ἵνα μὴ ἀφῇσῃ καὶ χταπατηθῇ παρ' ἡμῶν ἡ πατρίς του,
 » καθότι τότε ἦτον ἀδύνατη ἀπὸ στρατεύματα καὶ ἀπὸ ἄλλα ἐφόδια
 » πολεμικά.

« Ὅθεν διατάττεσαι αὐστηρῶς ἅμα τοῦ λαβεῖν τὴν παροῦσάν μου,
 » χωρὶς ἀναβολῆς καιροῦ, εἰς διορίαν ἡμερῶν δέκα, νὰ σκευθῇς μετὰ
 » τῶν σημαντικῶν τῆς πατρίδος σου, καὶ νὰ ἔλθῃς ἐκ συμφώνου πρὸς
 » ἡμᾶς ἵνα βαλθῇ εἰς ἀσφάλειαν ἡ πατρίς σου, χωρὶς παντελῶς νὰ θε-
 » λῆσῃς καὶ τώρα νὰ μεταχειρισθῇς τὴν ψευδοπολιτικὴν, καθότι εἰς τὸ
 » ἐξῆς δὲν ὠφελεῖσαι μὲ αὐτὴν παντελῶς.

« Ἡμεῖς δὲ προλαβόντως ἀπεράσαμεν ἀπὸ Καλαμάταν· τὸ ὅτι ὅμως
 » δὲν εἰσῆλθαμεν εἰς τὴν πατρίδα σας, μὴν τὸ νομίζετε διαφορετικά,
 » εἰμὴ εὐσπλαγχνίᾳ κινούμενοι ἵνα μὴ αἰχμαλωτισθῶσιν οἱ συμπατριῶ-
 » τισαὶ σας καθὼς καὶ τῶν ἄλλων μερῶν, καὶ διότι σᾶς εἴχαμεν μπου-
 » γιουρουλδί μας δομένον, ἵνα μὴ κηρυχθῇ ὅτι σᾶς εἴχαμεν ράϊ, καὶ
 » ὕστερον ἐξαίφνης εἰσῆλθομεν εἰς τὴν πατρίδα σας. Σὺ δὲ ἐγνώρισες
 » καλῶς ὅτι ἡμεῖς πνέομεν φιланθρωπίαν, καὶ ὅτι πολεμοῦμεν συστη-
 » ματικῶς μὲ κανόνας καὶ μὲ κανόνας τακτικούς ἐγνωσμένους εἰς ἔθνη
 » πεφωτισμένα. Τάχυνον λοιπόν, ὡς εἵπομεν, τὸν ἐρχομὸν σου μετὰ τῶν
 » σημαντικῶν τῆς πατρίδος σου· ἐξ ἐναντίας ὅμως καὶ παρακούσης, ἢ
 » θελήσης νὰ μεταχειρισθῇς τὴν προτέραν σου πολιτικὴν, ἢς μὴν περάσῃ
 » ἀπὸ τὴν ἰδέαν σου ὅτι καὶ τὴν πατρίδα σου δὲν θὰ τὴν κάμωμεν ὡς
 » καὶ τὴν Πελοπόννησον, καὶ δὲν θέλει ἀφῆσωμεν μήτε ἔχνος ὁσπητίου,
 » καὶ ὅψεσθε ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ἵνα δώσετε λόγον πρὸς τὸν Θεὸν δι' ὅσα
 » ἤθελε δοκιμάσει ὁ ἄθως λαός. Ταῦτα καὶ οὕτω ποιήσον ἐξ ἀποφά-
 » σεως, καὶ ἔρρωσο ».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΓ'.

(α.)

Προσῆλωσαν τὰς χεῖρας τοῦ δυστυχοῦς Κορομηλᾶ οἱ συμπατριῶταί
 του Ἀθηναῖοι Τοῦρκοι ὅπου εἶναι σήμερον τὸ ἀναβρυτήριον τῆς πόλεως.
 Τὴν τρίτην δὲ ἡμέραν τῆς προσηλώσεως τὸν ἐπιστόλισέ τις Ἀλβανὸς
 οἰκτερίζων αὐτόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΣΤ'.

(α.)

Ἰδοὺ ἡ πρὸς τὴν κυβέρνησιν ἐπιστολὴ τοῦ Μισαούλη.

« Ἐβδομον ἤδη ἔτος δὲν ἔπαυσα συναγωνιζόμενος τὸ κατὰ δύναμιν
 » μετὰ τῶν λοιπῶν ἀδελφῶν μου κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς πατρίδος μας.
 » Οὔτε ἡ γνῶσις τῆς ἀνικανότητός μου, οὔτε τὸ μέγεθος τοῦ φορτίου τὸ
 » ὅποῖον ἡ πατρίς ἐπέθεσεν εἰς ἐμέ, μὲ ἔκαμαν νὰ δειλιάσω ἢ νὰ ὑπο-
 » χωρήσω· πρῶτον χρεός τοῦ πολίτου ἐνόμιζον τὸ νὰ πράττῃ ὅ,τι δύ-

» ναι· ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς πατρίδος του· ἐφρόντισα νὰ τὸ ἐκπλη-
 » ρώσω· ἐὰν πάντοτε δὲν ἐπέτυχα, τὸ σφάλμα δὲν εἶναι τῆς προαιρέσεώς
 » μου· πρὸ πολλοῦ ἤδη αἱ ἐλπίδες ὅλου τοῦ ἔθνους ἐπεστηρίχθησαν εἰς
 » τὴν ἀφίξιν τοῦ μεγαλοφυοῦς ἀνδρός, τοῦ ὁποῦ τοῦδε λαμο-
 » πρὰ κατορθώματα προϋπόστανται εἰς τὴν πατρίδα μας τὴν ἀνθρώπιν
 » τοῦ μεγάλου καὶ δεινοῦ ἀγῶνός της. Ὁ ἀνὴρ οὗτος ἦλθε καὶ συγχάϊρω
 » διὰ τὴν ἀφίξιν του καὶ τὴν διοίκησιν καὶ ὅλον τὸ ἔθνος· τὸ ἐλληνικὸν
 » ναυτικὸν δικαίως πρέπει νὰ ἐλπίζῃ τὸ πᾶν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοιοῦτου
 » ἀρχηγοῦ, καὶ πρῶτος ἐγὼ εἶμαι ἑτοιμος, καθ' ὅσον δύναμαι, νὰ τρέξω
 » ὑπ' αὐτὸν εἰς νέους ἀγῶνας, δυσκόλους βέβαια εἰς ἐμὲ καὶ διὰ τὴν
 » ἡλικίαν μου καὶ διὰ τὴν ὀλιγοπειρίαν μου, εὐχαρίστους ὅμως εἰς τὴν
 » καρδίαν μου, ἡ ὁποία ποτὲ ἄλλο δὲν ἐπεθύμησε παρὰ τὴν εὐτυχίαν τῆς
 » πατρίδος. Παρακαλῶ τὴν σεβαστὴν διοίκησιν νὰ μὴν ἀμφιβάλῃ εἰς τὴν
 » εὐλικρίνειαν τῆς ἐκθέσεως αὐτῶν μου τῶν αἰσθημάτων».

(β.)

Ἰκμάχισάν τινα τῆς ἱστορίας ταύτης ὁ ἀντιστράτηγος κύριος Ἀνδρέας
 Μεταξᾶς καὶ ὁ ὑποστράτηγος κύριος Γενναῖος Κολοκοτρώνης, καὶ πρὸς
 τοῖς ἄλλοις ἠθέλησαν νὰ ἀποκρούσωσιν ὡς ψευδὲς τὸ σκανδαλωδὲς τοῦτο
 ἐπισύδιον. Εἰς ὅσα παρ' αὐτῶν ἐγράφησαν ἀπήντησαν καὶ ἄλλοι (ὄρα
 Ἀθηνᾶν 14 δεκεμβρίου 1857 καὶ Τηλέγραφον τῶν Κυκλάδων 4 φεβρουα-
 ρίου 1858), ἀπήντησα καὶ ἐγὼ ἐν τῇ Ἑλπίδι τῆς 8 ἀπριλίου τοῦ αὐτοῦ
 ἔτους, καὶ τὴν ἀπάντησίν μου ἐπισυνάπτω ἔχουσαν οὕτω.

« Κατεχώρισεν ὁ Αἰὼν ἐν τῷ ἀριθμῷ 1850 ἐπιστολὴν τοῦ ἀντιστρα-
 » τήγου κυρίου Ἀνδρέα Μεταξᾶ πρὸς τὸν ὑποστράτηγον κύριον Γενναῖον
 » Κολοκοτρώνην, ἀφορῶσάν τινα τοῦ ἱστορικοῦ μου συγγράμματος. Ἰδοῦ
 » ἡ ἀπάντησίς μου.

« Ὁ ἀντιστράτηγος κύριος Μεταξᾶς, πρὶν ἐκθέσῃ τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος,
 » καὶ ὡς ἂν ἐκ τοῦ χρόνου, καθ' ὃν ἐπάτησα τὸ πατρῶον ἔδαφος ἐπὶ τοῦ
 » ἀγῶνος, ἐκρέματο ἡ ἀξιοπιστία τοῦ συγγράμματός μου, δις καὶ τρίς
 » ἀναφέρει, ὅτι ἦλθα εἰς Ἑλλάδα τὸ 1824· ἀλλ' ἀπατᾶται· καὶ ἂν,
 » παρατρέχων μυρίους ἄλλους, θελήσῃ νὰ ἐρωτήσῃ μόνον τὸν φίλον του
 » ὑποστράτηγον, κύριον Γενναῖον, θὰ μάθει ὅτι μὲ εἶδεν οὗτος κατὰ τὸ
 » Μακρονόρος ἐπὶ τῆς ἐκεῖ ὑπὸ τὸν κύριον Μαυροκορδάτον ἐκστρατείας
 » τὸ 1822, καὶ ὅτι μνησίων ποιεῖ τῆς συνεντεύξεώς μας ταύτης ἐν τινι
 » ἀνεκδότῳ ὑπομνηματίῳ του, δοθέντι μοι πρὸ πολλῶν ἐτῶν παρ' αὐτοῦ
 » εἰς ἀνάγνωσιν· ἤμην δ' ἐν Τριπολιτσᾷ ἐπὶ τῆς δεινῆς κατὰ τὸ 1823
 » ῥήξεως περὶ τῆς προεδρίας τῆς βουλῆς, καθ' ἣν ἠναγκάσθη ὁ κύριος
 » Μαυροκορδάτος νὰ καταφύγῃ εἰς Ἰδραν, ὅπου ὑπῆρχα καὶ ἐγὼ μετ' ὁ-
 » λίγας ἡμέρας. Μάρτυρες δὲ τῶν λεγομένων ὅλη ἡ Ἰδρα, καὶ οἱ περὶ
 » τὸν κύριον Μαυροκορδάτον, οἱ ἐκεῖ τότε καταφυγόντες. Τὸ δὲ 1824
 » ἐκάθησα κατὰ πρώτην φορὰν ἐν τῇ βουλῇ, ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς
 » πατρίδος μου.

« Εἰς ἀναίρεσιν δὲ ὧν ἱστορῶ ἐν τῷ συγγράμματί μου περὶ διαιρέ-

» σεις Πελοποννησίων καὶ Στερεοελλαδιτῶν, καὶ περὶ τινῶν δεινῶν δια-
 » πληκτισμῶν κατὰ τὴν ἐν Τροιζῆνι συνέλευσιν, λέγει ὁ ἀντιστράτηγος
 » κύριος Μεταξᾶς, ὅτι, ὡς πληρεξούσιος ἐν τῇ συνέλευσει ταύτῃ, δύ-
 » νηται νὰ βεβαιώσῃ ἐν γνώσει, ὅτι τὰ ἱστορούμενα δὲν ἔλαβαν χώραν·
 » ἀλλὰ καὶ ἐγώ, ὡς πληρεξούσιος ἐν τῇ αὐτῇ συνέλευσει, καὶ ὡς μέλος
 » μάλιστα τῆς ἐπὶ τῆς ἐπιθεωρήσεως τοῦ συντάγματος ἐπιτροπῆς, βε-
 » βαιῶ ἐν γνώσει, ὅτι τὰ ἱστορούμενα ἰδίαις ἤκουσα ἀκοαῖς, καὶ τὴν
 » μεταξύ Κολοκοτρώνη καὶ Κίτσου σκηνὴν ἰδίαις εἶδα ὁμμασιν· ἀλλ' εἰς
 » λύσιν πάσης ἀμφιβολίας, ἕνεκα τῆς διαφωνίας ἐμοῦ καὶ τοῦ ἀντιστρα-
 » τήγου κυρίου Μεταξᾶ, ἐπισυνάπτω ἅς ἐπορίσθην μαρτυρίας τινῶν τῶν
 » ἐπιζώντων πληρεξουσίων ἐν τῇ αὐτῇ συνέλευσει, αὐτῶν καὶ αὐτο-
 » πῶν ὧν ἱστορῶ.

« Μαρτυρία τοῦ κυρίου Τάτση Μαχίνα, νῦν γερουσιαστοῦ.

« Πληρεξούσιος ὢν τῆς ἐν Τροιζῆνι ἐθνικῆς συνέλευσεως, ἐνθυμοῦμαι
 » κάλλιστα τὴν ἐν μᾶ τῶν συνεδριάσεων ἐπισυμβᾶσαν σκανδαλώδη διαί-
 » ρεσιν . . . ἡ σφοδρὰ δὲ καὶ πεισματώδης αὕτῃ διαίρεσις ἐπροχώρησε καὶ
 » μέχρι διαχειρίσεως ὅπλων, ὥστε ἐσχματίσθησαν δύο πολεμικὰ στρατό-
 » πεδα μεταξύ Πελοποννησίων καὶ Στερεοελλαδιτῶν· ἀλλὰ διὰ τῆς προσ-
 » παθείας πολλῶν φιλησύχων διελύθη ἡ θορυβώδης ἐκείνη σκηνὴ μετὰ
 » παρέλευσιν τριῶν ὥρῶν, εἰς τὸ διάστημα τῶν ὁποίων ἐρρέθησαν σκλη-
 » ροὶ καὶ ὕβριστικοὶ λόγοι ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν χωρὶς νὰ σεβασθῇ ὁ
 » κατώτερος τὸν ἀνώτερον, καὶ οἱ μὲν ἔλαβον θέσεις πολεμικὰς μετὰ τὰ
 » ὅπλα εἰς τὰς χεῖρας, οἱ δὲ ἐκλείσθησαν εἰς τὰς οἰκίας, καὶ ἄλλοι ἔτρε-
 » χαν μετὰ πατριωτικὰς φωνὰς διὰ νὰ μὴ γένῃ ἔνερξις πυροβολισμοῦ . . .
 » Εἶναι ἀληθές, κατὰ τὴν ἱστορίαν σας, ὅτι ἡ συνέλευσις ἐκείνη ἤρχισε
 » μὲ διαίρεσιν καὶ ἐτελείωσε μὲ τμηματικὸν πνεῦμα φιλαυτίας τῆς τε
 » Πελοποννήσου καὶ στερεᾶς Ἑλλάδος . . . Ὁμολογητέον ὅτι τὴν δυσ-
 » φημίαν τοῦ ἀποκλεισμοῦ τῆς στερεᾶς Ἑλλάδος ἐκ τῆς συνθήκης τὴν
 » διέδιδαν ὀλίγοι τυχοδιῶνται καὶ φιλοτάραχοι καὶ οὐδέποτε οἱ Πελο-
 » ποννήσιοι, ἢ μέρος τῆς συνέλευσεως, ὅπερ ἐξάγεται σαφῶς καὶ ἐκ τῆς
 » ἱστορίας σας, σελίδι 327 καὶ 348 [247 καὶ 26? τῆς γ' ταύτης ἐκδόσεως]
 » τοῦ δ' τόμου πότε καὶ διὰ ποῖον σκοπὸν διεδίδοντο τοιαῦται φῆμαι».

« Μαρτυρία τοῦ κυρίου Γιαννάκη Χατσῆ Πέτρου, νῦν γερουσιαστοῦ.

« Τὰ ἐνδιαλαμβανόμενα ἐν τῷ δ' τόμῳ σελίδι 131 τῆς παρ'
 » ὡμῶν γεγραμμένης ἱστορίας ἔλαβαν χώραν δυστυχῶς· ἡ δὲ φρόνησις
 » τῶν πληρεξουσίων καὶ ὁ πατριωτισμὸς ὅλων τὰ διεσκέδασαν».

« Μαρτυρία τοῦ κυρίου Ἀναστασίου Πολυζωΐδου, νῦν ἀντιπροέδρου τοῦ
 » Ἀρείου Πάγου.

« Καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὸν ἐν τῇ συνέλευσει τῆς Τροιζῆνος μεταξύ
 » Γ. Κίτσου καὶ Θ. Κολοκοτρώνου διαπληκτισμὸν, τὸ γεγονός εἶναι ἀλη-
 » θές· τὸ ἐνθυμοῦνται ὅλοι οἱ ἐπιζῶντες πληρεξούσιοι τῆς Τροιζῆ-
 » νος· τὸ ἐνθυμοῦμαι καὶ ἐγώ κάλλιστα, διό καὶ πρὸς τὸν ἐρωτήσαντά
 » με ἐσχάτως Γενναῖον Κολοκοτρώνην δὲν ἐδίστασα νὰ τὸ ὁμολογήσω».
 « Τοιαῦται μαρτυρίαι τοιούτων ἀνδρῶν δὲν λύουν πᾶσαν περὶ τοῦ προ-
 » κειμένου ἀμφιβολίαν;

«Τρανή δὲ ἀπόδειξις τῆς διαιρέσεως εἶναι καὶ τὸ εἰς παῦσιν αὐτῆς καὶ
 » ἐξάλειψιν πάσης δυσπιστίας ἐκδοθὲν α' ψήφισμα τῆς συνελεύσεως λέ-
 » γον, ὅτι ἡ ἑλληνικὴ ἐπικράτεια σύγκειται ἐξ ὅλων τῶν ἀραμένων ὕπλα
 » ἐπαρχιῶν, ὅτι εἶναι ἀδιαίρετος καὶ ἀδιάσπαστος, καὶ ὅτι τὰ δικαιώ-
 » ματα τῶν κατοίκων αὐτῶν καὶ τὰ ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος ἀγαθὰ εἶναι
 » κοινά. Τοιοῦτον σκοπὸν ἔχει καὶ τὸ δ' ἄρθρον τοῦ συντάγματος τῆς
 » Τροϊζινης λέγον, ὅτι ἐπαρχίαι τῆς Ἑλλάδος εἶναι ὅσαι ἔλαβαν καὶ θά
 » λάβουσιν τὰ ὅπλα κατὰ τῆς ὀθωμανικῆς δυναστείας.

«Τὸ μέγα δὲ τοῦτο τῆς συμπεριλήψεως ἢ μὴ τῆς στερεᾶς Ἑλλάδος
 » εἰς τὸν συμβιβασμὸν ζήτημα ἐγεννήθη, ὅχι, ὡς μὴ θελόντων τῶν Πε-
 » λοποννησίων τὴν συμπερίληψιν αὐτῆς, ἀλλ' ὡς διατεινομένου τοῦ σουλ-
 » τάνου ὅτι εἶχεν ὑποχείριον ὅλην τὴν γῆν ἐκείνην· ἐγένετο δὲ καὶ λό-
 » γος μετὰ ταῦτα ἐν τῷ συμμαχικῷ συμβουλίῳ περὶ ὁροθεσίας ἐπὶ τοῦ
 » Ἰσθμοῦ. Ἰστορῶ δὲ πάντα ταῦτα ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ ὑπὸ τὸ κύρος
 » ἐπισήμων διακοινώσεων.

«Ἀλλ' ὁ ἀντιστράτηγος κύριος Μεταξᾶς ἐν τῇ ἐπιστολῇ του, καὶ ὁ
 » ὑποστράτηγος κύριος Γενναῖος ἐν τῷ φυλλαδίῳ του λέγουν, ὅτι εἶπα
 » ὅσα δὲν εἶπα, ἢ τὰ ἐναντία ὅσων εἶπα, δηλαδή, ὅτι ἐνοχοποιῶ τοὺς
 » Πελοποννησίους ὡς μὴ θελήσαντας νὰ συμπεριληφθῇ ἡ στερεὴ Ἑλλάς
 » εἰς τὸν πρὸς εἰρηνοποίησιν συμβιβασμὸν. Ὁ ὑποστράτηγος μάλιστα ἀ-
 » γωνίζεται διὰ μακρῶν λόγων ἐν τῷ φυλλαδίῳ του ν' ἀποδείξῃ ὅτι ἀδι-
 » κως τοὺς ἐνοχοποιῶ. Ἀλλὰ ποῦ ἡ μαρτυρία, ποῦ ἡ φράσις ἐν τῇ ἱστο-
 » ρίᾳ ὅτι τοὺς ἐνοχοποιῶ; Πολλὰ καὶ παρὰ πολλῶν περὶ τούτου ἐφημί-
 » ζοντο βεβαίως τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, ἀλλ' ὅχι μόνον δὲν ἡσπάσθην ἐγὼ
 » τὴν γνώμην ταύτην, ἣν ἡσπάζοντο ἄλλοι, ὅχι μόνον οὐδαμοῦ τῆς ἱστο-
 » ρίας εἶπα, ὅτι οἱ Πελοποννήσιοι δὲν ἤθελαν τὴν συμπερίληψιν τῆς
 » στερεᾶς Ἑλλάδος, ἀλλὰ καὶ ἐστηλίτευσαν τὸν φημισθὲντα τοῦτον λόγον
 » ὡς συκοφαντίαν. Ἰδοὺ τί εἶπα ἐν σελίδι 327 [246 ἐκδ. γ'] τοῦ δ' τόμου.

«Κατ' ἐκείνον τὸν καιρὸν οἱ εὐνοοῦμενοι τοῦ κυβερνήτου διέσπειραν,
 » ὅτι οἱ ἐν Αἰγίνῃ πρόκριτοι Πελοποννήσιοι συνελθόντες ἔγραψαν μυστι-
 » κῶς τῷ πρέσβει τῆς Ἀγγλίας, ὅτι ἡ Πελοπόννησος καὶ αἱ νῆσοι τοῦ
 » Αἰγαίου Πελάγους ἐξήρκουν εἰς σύστασιν ἑλληνικῆς ἐπικρατείας. Τοῦτο
 » μαθόντες οἱ Στερεοελλαδίται, οἱ ἔχοντες πάντοτε φόβους περὶ τῆς μελ-
 » λούσης τύχης τῆς γεννησαμένης αὐτοὺς γῆς, καὶ πιστεύοντες, ὅτι οἱ
 » κοινοποιοῦντες ταῦτα δὲν ἐψεύδοντο ἐξ αἰτίας τῶν στενῶν αὐτῶν σχέ-
 » σεων πρὸς τὸν κυβερνήτην, ἐταράχθησαν ταραχὴν μεγάλην. Τοιοῦτος
 » λόγος ἐν τοιαύτῃ κρίσει ὥρα ἐδύνατο νὰ προξενήσῃ δεινὰς ἀλληλο-
 » μαχίας. Ἀκούσαντες οἱ πρόκριτοι τῆς Πελοποννήσου τὴν συκοφαν-
 » τίαν ταύτην καὶ μαθόντες πόθεν προῆλθε, τὴν ἀπέδωκαν εἰς τὸν
 » κυβερνήτην, καὶ τὸν ἐβέβησαν ἔκτοτε φανερὸν καταδιώκτην. Κατὰ
 » τῶν προκρίτων τούτων ἑρρίφθη καὶ ἄλλη συκοφαντία, ἣτι
 » μᾶλλον βδελυρά· ὅτι συνώμοσαν νὰ φαρμακεύσωσι τὸν κυβερνή-
 » την. Ὁ λόγος οὗτος διεφημίσθη καὶ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἐκώδω-
 » νίσθη διὰ τινων ἐφημερίδων».

«Ἑρμηνεύων δὲ τὸ α' ψήφισμα τῆς ἐν Τροϊζίνι συνελεύσεως εἶπα ἐν

» σελίδι 129 [98] τοῦ δ' τόμου, ὅτι, «ἐν ᾧ ἡ διοικητικὴ ἐπιτροπὴ»
 » (τῆς μέλῃ ἦσαν καὶ οἱ Πελοποννήσιοι, Ζαήμης, Πετρόμπης, Δεληγιάν-
 » νης καὶ Σισίνης) «ἡ γωνίσθη εἰλιχρινῶς καὶ ἀριζήλως
 » ἐπ' ὠφελείᾳ τῆς στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ κατώρθωσε
 » δι' ὧν ἐσύστησε στρατοπέδων τὴν ἀνόρθωσίν τῆς
 » δὲν ἔπαυσαν τινες ὑποκινοῦντες ταραχὰς ἐν μέσῳ καὶ αὐτῶν τῶν στρα-
 » τοπέδων, ἐπὶ λόγῳ ὅτι ἐνήργει μυστικῶς τῷ τρόπῳ διὰ τῆς ἐπιτροπῆς
 » τῆς συνελεύσεως ἐπὶ τοῦ προκειμένου συμβιβασμοῦ τὴν ἀποκοπὴν τῆς
 » στερεᾶς ἀπὸ τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος εἰς ἀνταλλαγὴν ἄλλων ἀγαθῶν ἐπ'
 » ὠφελείᾳ μόνῃς τῆς Πελοποννήσου».

« Ἐνοχοποιῶ καὶ μέφομαι δι' ὧν εἶπα τοὺς Πελοποννησίους, ἢ τοὺς
 » ἀφ' ὧν καὶ τοὺς κηρύττω ὑπερμάχους τῆς στερεᾶς Ἑλλάδος; Δὲν
 » εἶπα δ' ἐν σελίδι 136 [103] τοῦ δ' τόμου, ὅτι ποτὲ ἡ φωνὴ τῶν πα-
 » σχόντων Στερεοελλαδιτῶν δὲν ἠκούσθη τόσον εἰς τὰ ὧτα τῶν Πελο-
 » ποννησίων ὅσον ἐπὶ τῆς πολιορκίας τῶν Ἀθηνῶν, ἥτοι καθ' ὃν καιρὸν
 » εἰργάζετο ἡ ἐν Τροιζίνι συνέλευσις, καὶ ὅτι, ἐκτὸς τῶν πρὸ καιροῦ
 » ἐκστρατεύσαντων Κορινθίων, ἐξεστράτευσαν ὡς ἐπιδοθῶσι εἰς λύτρωσιν
 » αὐτῆς ἔτι 2500 Πελοποννήσιοι; Ἄπορον τῇ ἀληθείᾳ πῶς λόγοι τόσον
 » σαφεῖς παρεξηγήθησαν, καὶ πῶς τόσα εἰς ἀναίρεσιν λόγων μὴ λεχθέν-
 » των ἐγράφησαν.

« Καθ' ὅσον δ' ἀφορᾷ ἰδίως τὸν Κολοκοτρώνην, οὐδαμοῦ τῆς ἱστορίας
 » εἶπα, ὅτι ἐξέφρασεν, ἢ ἐπροστάτευσεν τὴν ἰδέαν τῆς μὴ εἰς τὸν συμβι-
 » βασμὸν συμπεριλήψεως τῆς στερεᾶς Ἑλλάδος; Ἐξ ἐναντίας εἶπα, ἐν
 » σελίδι 10 τοῦ δ' τόμου εἰς δικαίωσίν του ὅτι, ἂν δὲν ἐστράτευσεν ποτὲ
 » πέραν τοῦ Ἰσμοῦ, πολλοὺς ὅμως πολλάκις ἀπέστειλεν εἰς ἀντίληψιν
 » τῶν ἐκεῖ ἀγωνιζομένων. Ἀνέφερα ἐν σελίδι 180 [134] τοῦ γ' τόμου
 » ἐπιστολὴν του πρὸς τοὺς Στερεοελλαδίτας, ἣν οὐδεὶς δύναται νὰ ψεύσῃ,
 » καὶ οὐδεὶς δύναται νὰ μὴ μεμφθῇ, δι' ἧς τοὺς ἀπεκαλεί ξένους τῆς
 » Πελοποννήσου, τοὺς ἐσυμβούλευε ν' ἀπέχωσι τῶν πραγμάτων τῆς πα-
 » τρίδος του, καὶ τοὺς ἠπείλει ὅτι θὰ τοὺς ἐτιμώρῃ, ἂν παρήκουαν.
 » Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἐγράφη δύο ἡμισυ σχεδὸν ἔτη πρὶν συγ-
 » κροτηθῇ ἡ ἐν Τροιζίνι συνέλευσις.

» Πρὸς τί λοιπὸν ὁ τόσος περὶ τῆς διαθέσεως τῶν Πελοποννησίων
 » πρὸς τοὺς Στερεοελλαδίτας θόρυβος, ἐν ᾧ ὅλοι τὰ αὐτὰ λέγομεν περὶ
 » αὐτῆς, καὶ ὅλοι ὡς ἐξ ἐνὸς στόματος εὐφημοῦμεν;

« Ὀλίγα καὶ περὶ τῆς ἀρχιστρατηγίας.

« Οὐδαμῶς ἐπρόκειτο ἐν τῇ κατὰ τὴν Τροιζίναν συνελεύσει περὶ τῆς
 » ἀρχηγίας τῶν ὅπλων τῆς Πελοποννήσου, ἢ περὶ τῆς ἀρχηγίας τῶν
 » ὅπλων τῆς στερεᾶς Ἑλλάδος. Τὰς ἀρχηγίας ταύτας κατεῖχαν, τὴν μὲν
 » ὁ Κολοκοτρώνης, τὴν δὲ ὁ Καραϊσκάκης, καὶ διετήρησαν καὶ μετὰ
 » τὴν ἀρχιστρατηγίαν. Ἐπρόκειτο περὶ τῆς γενικῆς ἀρχιστρατηγίας
 » ὅλης τῆς Ἑλλάδος. Πιστεύει τις, ὅτι θὰ ἐδέχοντο οἱ Πελοποννήσιοι
 » ἀρχηγὸν Στερεοελλαδίτην, ἢ οἱ Στερεοελλαδίται Πελοποννήσιον; Ὁ
 » Κολοκοτρώνης διωρίσθη ἀρχιστράτηγος μόνῃς τῆς Πελοποννήσου παρὰ
 » τῆς πελοποννησιακῆς γεροῦσις κατὰ πρότασιν τοῦ πελοποννησιακοῦ

» στρατοῦ μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Δράμαλης, ἀλλ' ἐτελεσφόρησε : τὸν
 » ἀνεγνώρισέ ποτε ὡς τοιοῦτον ἢ κυβέρνησις ; δὲν κατήργησεν ἢ ἐν
 » Ἀστρεὶ συνέλευσις καὶ αὐτὸν τὸν τίτλον τῆς ἀρχιστρατηγίας, ὃν ἔφερε
 » μὲν τότε ὁ Κολοκοτρώνης παρὰ γνώμην τῆς κυβερνήσεως, ἀντεποιεῖτο
 » δὲ ὁ Πετρόμπεης ; ἀλλ' οὐδὲν ἤττον, διηγούμενος τὰ τῆς ἐν Τροιζῆνι
 » ἀρχιστρατηγίας ὅλης τῆς Ἑλλάδος, ἐπαινῶ καὶ τὸν Καραϊσκάκην καὶ
 » τὸν Κολοκοτρώνην λέγων, ὅτι αὐτοὶ ὁρμήτως ἐπρότειναν τὸν Τσώρ-
 » τσην ἀρχιστράτηγον.

« Τὸ δὲ τοῦ Μιαούλη, παρειαγόμενον παρὰ τοῦ ἀντιστρατήγου κυρίου
 » Μεταξᾶ ὡς ὅμοιον, πολὺ διαφέρει, διότι ὁ μὲν Κολοκοτρώνης καὶ ὁ
 » Καραϊσκάκης διετήρησαν, ὡς εἴρηται, τὰς ἀρχηγίας των καὶ μετὰ τὴν
 » ἀρχιστρατηγίαν τοῦ Τσώρτση, ὁ δὲ Μιαούλης, ὁ πρῶτος ναύαρχος ὅλης
 » τῆς Ἑλλάδος, διέμεινε, μετὰ τὴν στολαρχίαν τοῦ Κοχράνου, ἐντὸς τῆς
 » φρεγάτας, ἐν ἣ ἐναύαρχε, ὡς ἀπλοῦς πλοίαρχος.

« Καὶ ταῦτα ὡς πρὸς τὸ πραγματικὸν μέρος τῆς ἐπιχρίσεως, τὸ μόνον
 » ἀξίόν τινος λόγου, εἰς ἐπανόρθωσιν τῶν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους αὐτῆς
 » ἐσφαλμένων.

» Ἐν Λονδίῳ 3/15 μαΐου 1858.

Ἐπισημείωσις. — Εἰς τὰς ἀνωτέρω μαρτυρίας περὶ τῶν κατὰ
 τὴν Τροιζῆνα συμβάντων ἀντέταξεν ὁ στρατηγὸς Γενναῖος Κολοκοτρώνης
 ἄλλας, πρὸς ἀναίρεσιν αὐτῶν, ἐν τῷ 1617 ἀριθμῷ τοῦ Αἰῶνος. Εἰς ταύ-
 τας ἀνταπήντησαν οἱ κύριοι Γιαννάκης Χ. Πέτρου καὶ Γ. Μαχίννας ἐν
 τῷ 950 ἀριθμῷ τῆς Ἑλπίδος. Ἀλλ' ἐγὼ ἀρκοῦμαι νὰ ἐπαναλάβω, ὅτι
 ὅσα ἱστορῶ, ἰδίαις ἤκουσα ἀκοαῖς καὶ ἰδίοις εἶδα ὁμ-
 μασιν, Δίκαιον εἶχεν ὁ Πλούταρχος εἰπὼν, ἀπάντη χαλεπὸν καὶ δυσ-
 » θήρατον ἱστορίᾳ τὰληθεῖα, ὅταν οἱ μὲν ὕστερον γεγονότες τὸν χρόνον
 » ἔχωσιν ἐπιπροσθούντα τῇ γνώσει τῶν πραγμάτων, ἢ δὲ τῶν πράξεων
 » καὶ τῶν βίων ἡλικιωτὺς ἱστορίᾳ τὰ μὲν φθόνοις καὶ δυσμενείαις, τὰ δὲ
 » χαριζομένη καὶ κολακεύουσα λυμάνηται καὶ διαστρέφη τὴν ἀλήθειαν».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΖ'.

(α.)

Προκήρυξις Κοχράνου.

« Ὁ ἐπικινδυνώτερος ἐχθρὸς σας, ἡ διχόνοια, ἥδη ἐνίκηθη· τώρα τὸ
 » ἔργον σας εἶναι εὐκόλον· οἱ νεοὶ τῆς Ἑλλάδος πανταχοῦ τρέχουν εἰς τὰ
 » ὄπλα· ἡ τύχη τῆς ἀκροπόλεως δὲν εἶναι πλέον ἀμφίβολος. Ἐπειδὴ οἱ
 » πολιορκοῦντες περικυκλοῦνται, ἐπειδὴ ἡ μετακλίμισις τῶν τροφῶν ἐμ-
 » ποδίζεται, τὰ στενὰ καταλαμβάνονται καὶ ἡ ἀναχώρησις γίνεται ἀδύ-
 » νατος, ἐβεβαιώθη ἤδη ἡ ἐλευθερία τῆς κλασικῆς γῆς τῶν Ἀθηνῶν διω-
 » ρισμένης ἀπὸ τὴν θείαν Πρόνοιαν νὰ γίνῃ πάλιν καθέδρα τῆς ἐλευθε-
 » ρίας, τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν τεχνῶν· μὴ παύσετε ὁμως, Ἕλληνες,
 » ἀφ' οὗ κατορθώσετε τοῦτο, μὴ βάλλετε τὰ σπαθιά σας εἰς τὰς θήκας
 » ἐν ὧσιν ὁ Θηριώδης Τοῦρκος κρατεῖ καὶ μίαν πιθαμὴν τοῦ ἱεροῦ ἐδᾶ-

» φους τὸ ὁποῖον μίαν φορὰν ἦτον τῶν πατέρων σας. "Ας συναμιλλῶνται
 » οἱ θαλασσινοὶ νέοι διὰ τὴν δόξαν μὲ τοὺς ἥρωας τῆς ξηρᾶς, ἃς σπεύσουν
 » νὰ ἔμβουν εἰς τὰ ἐθνικὰ πλοῖα, καὶ ἂν δὲν δοθοῦν ἡ ἀνεξαρτησία καὶ
 » ὅλα τὰ δικάιά σας, ἃς ἀποκλείσουν τὸν Ἑλλησποντον καὶ ἃς φέρουν
 » τὸν πόλεμον εἰς τὴν ἐπικράτειαν τοῦ ἔχθρου· τότε ὁ ἀπάνθρωπος σουλ-
 » τάνος, ὁ ἄδικος σφαγεὺς τῶν ὑπηκόων του, ὁ αἰμοθύροτος καταδυναστεύς
 » τῶν Ἑλλήνων θέλει ἀφανισθῇ ἀπὸ τοὺς οἰκείους του· τότε ἡ μουσουλ-
 » μανικὴ δύναμις θέλει καταστραφῇ ἀφ' ἑαυτῆς· τότε ἡ ἱερὰ σημαία τοῦ
 » σταυροῦ θέλει κυματίζει πάλιν ἐπάνω τοῦ ναοῦ τῆς ἁγίας Σοφίας·
 » τότε ὁ ἑλληνικὸς λαὸς θέλει ἀποκτήσει τὴν αὐτονομίαν καὶ τὴν εὐνο-
 » μίαν· κλειναὶ πόλεις θέλουν ἀνεγερθῇ, καὶ ἡ λαμπρότης τῶν ἐρχομένων
 » χρόνων θέλει ἐξισωθῇ μὲ τὴν τῶν παρελθόντων. Ἀλλὰ μὴ νομίζετε,
 » Ἕλληνας, ὅτι ἡ πατρίς σας ἡμπορεῖ νὰ ᾖ ἀσφαλὴς, ἂν ἕκαστος
 » ὑμῶν δὲν ὁράμῃ προθύμως εἰς ὑπεράσπισίν της».

(6.)

Ζήτει τὴν ὑπορριφθεῖσαν συνθήκην ἐν σελίδι 224 Ἱστορίας Ἀθηνῶν
 Σουρμελῆ.

(γ.)

Ἰδοὺ ἡ συνθήκη·

« Α' ἄρθρ. Α'. "Όλα τὰ στρατεύματα τῆς φρουρᾶς θέλουν ἔχθῃ μὲ τὰ
 » ὅπλα καὶ πράγματά των.

« Β'. "Όλοι αἱ οἰκογένειαι Ἀθηναῖαι θέλουν ἔχθῃ χωρὶς ὅπλα, μὲ τὰ
 » πράγματά των ὅμως, καὶ θέλουν ὑπάγῃ εἰς τὰ σπήτιά των καὶ χωρία
 » των, ὅπου τοὺς ὑπόσχομαι νὰ δώσω τὰς ἰδιοκτησίας των ὁμοῦ καὶ τὴν
 » ἀσφάλειαν τῆς ζωῆς των, τιμῆς των καὶ ὑπαρχόντων των. Καὶ ἐπειδὴ
 » μεταξὺ αὐτῶν τῶν οἰκογενειῶν εὐρίσκονται χῆραι, καὶ ἀνήλικα παιδία
 » χωρὶς τοὺς πατέρας των, ὑπόσχομαι καὶ δι' αὐτὰ ἵνα προστατευθῶσι,
 » καὶ δοθῇ ἐκ μέρους μας τὸ ἀναγκαῖον ταγῆνί των.

« Γ'. "Όλοι οἱ Μουσουλμάνοι κάθε ἡλικίας καὶ γένους, οἵτινες εὐρί-
 » σκονται εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, θέλουν δοθῇ εἰς τὰς χεῖράς μας.

« Δ'. "Ο τόπος ὅλος, ἐκτὸς τοῦ Χαβαλέ, θέλει εἶναι εὐκαίριος ἀπὸ
 » στρατεύματά μας ἕως εἰς τὸ ἀκροθαλάσσιον τῶν τριῶν Πύργων.

« Ε'. Τρεῖς τῶν ἀξιωματικῶν μας οἱ λεγόμενοι Γεντικλίδες μας ἐξ ὧν
 » εἶναι ὁ Καφτάναγας, ὁ Τσοχαντάραγας, καὶ Σαλήχμπεης, ὁμοῦ μὲ ἄλ-
 » λους τρεῖς ἀρχηγούς Ἀλβανούς δοσμένους ὡς ἐνέχυρα εἰς χεῖράς των
 » θέλουν συνοδεύσει τὰ στρατεύματά των ἕως εἰς τὸν τόπον τοῦ ἐμβαρ-
 » καρίσματος, ὅπου θέλει παρευρεθῶσιν ἕως εἰς τὸ ἐντελὲς ἐμβαρχάρισμα.

« ΣΤ'. Διὰ τὴν μετακόμισιν τῶν ἀσθενῶν καὶ πληγωμένων θέλουν δο-
 » θῶσιν ἐκ μέρους μας ἐξήντα ἄλογα.

« Ζ'. Ἡ Ἀκρόπολις θέλει μᾶς παραδοθῇ εἰς τὸν τρόπον καὶ εἰς τὴν
 » κατάστασιν ὅπου εὐρίσκεται· δηλ. μὲ τὰ πολεμφοῦδια, πυροβολικά, καὶ
 » τροφὰς ὅπου ἡμποροῦν νὰ εὐρίσκωνται εἰς αὐτήν.

« Η'. Θέλει σταλθῶσιν ἐκ μέρους μας εἰς τὴν Ἀκρόπολιν ἐμπιστευμέ-

» ναι τρεῖς ἄνθρωποι διὰ νὰ περιεργασθῶσιν ἂν ἦναι ὑπόνομοι, ὡς ἀκού-
 » σμεν, καὶ τοῦτο θέλει γένει ὅταν ὑπογραφῶσιν αἱ συμφωνίαι ἐκ μέ-
 » ρους τῶν.

«Θ'. Αὐτοὶ λοιπὸν οἱ τρεῖς ἄνθρωποι, ἐπειδὴ θέλουν λογισθῇ ὡς ἐνέ-
 » χυρα εἰς τὰς χεῖρας, θέλει δοθῶσιν ἐκ μέρους τῶν εἰς ἀνταλλαγὴν τρία
 » ἀριθμημένα ὑπεκείμενα, τὰ ὅποια θέλει ἀποδοθῶσιν εὐθὺς ὑποῦ ἀδιασθῇ
 » ἡ Ἀκρόπολις.

«Ι'. Ἐάν οἱ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν ἀποσταλέντες τρεῖς ἄνθρωποι ἤθελαν
 » ἴδωσι καμμίαν βλάβην γενομένην μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τῶν συνθηκῶν
 » ἢ εἰς τὰς πηγάς, ἢ εἰς τὸν Πύργον, ἢ εἰς ἄλλα μέρη τῆς Ἀκροπό-
 » λεως, θέλει ἀκυρωθῶσιν αἱ συνθήκαι.

«ΙΑ'. Καὶ τελευταῖον θέλει διορισθῇ μίᾳ ὥρᾳ διὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ἐκ-
 » τελέσεως κατὰ τὴν ἔξοδον.

«Αὐτὰ λοιπὸν τὰ ἑνδεκα ἄρθρα ὑπόσχομαι μεθ' ὅρκου νὰ φυλαχθῶσι
 » ἀπαρασάλευτως χωρὶς νὰ γένῃ διαφορετικά ἐξ ἀποφάσεως.

«Τῇ 24 μαΐου 1827

«Βεζίρης Μεχμέτ-Ῥεσὴτ πασᾶς
 «πληρεξούσιος Ἀρχιστρ. κτλ. ».

(δ.)

Ὅρα Κεφάλαιον ΞΘ'.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΞΗ'.

(ε.)

Εὐρίσκει ὁ ἀναγνώστης τοιαῦτα ἀμνηστῆρια ἐν σελίδι 516 τῶν ὑπο-
 μνημάτων τοῦ Γενναίου.

(β.)

Ἰδοὺ ἡ περὶ ὑποταγῆς ἀνταπόκρισις, ἐν ᾗ ἐκφράζεται παρρησία ἢ
 γεννικία ἀπόφασις τῶν Μεσσηνίων ν' ἀποθάνωσιν ἐλεῦθεροι· ἐλήφθη δὲ
 ἐκ τῆς ἱστορίας τοῦ πρωτοσυγγέλου Φραντζῆ.

«Κύριοι προεστοὶ τῶν Ἐμλακίων, Κουτζούκ Μάνης, Νησίου καὶ
 » Καλαμάτας.

«Ὁ ὑποσφραγίζων κιαχαγιάμπεης τοῦ ὑψηλοτάτου πασᾶ αὐθεντῶς
 » μας σᾶς γνωστοποιῶ, ὅτι μ' ὅλον ὑποῦ μὲ ἔμρι τῆς ὑψηλότητος τοῦ
 » αὐθέντιου μας ἦλθα εἰς τὰ ἐνταῦθα διὰ νὰ κατακύψω, κατακαύσω, καὶ
 » σχεῶν ν' ἀφανίσω ὅλα τὰ δένδρα σας ὅσα εἶναι χερήσιμα καὶ ἀναγ-
 » καῖα πρὸς τροφὴν σας, λυπούμενος τὸν πτωχὸν λαὸν νὰ μὴ δοκιμάσῃ
 » τὴν αὐτὴν ζημίαν καὶ ἀφανισμόν τῶν ἀναγκαίων δένδρων σας, ἔκρινα
 » εὐλογον νὰ σᾶς εἴπω, ὅτι χωρὶς ἀναβολὴν καιροῦ νὰ συσχεφθῆτε κα-
 » λῶς καὶ νὰ παραιτηθῆτε ἀπὸ τὰ τῆς ἀποστασίας φερσίματα, καὶ κα-
 » θῶς σᾶς συμβουλεύω νὰ ἐλθῇτε νὰ προσκυνήσετε διὰ νὰ ἀπαντήσετε

» τὴν ὀργὴν αὐτὴν καὶ τὸν ἀφανισμόν ὅπου θέλει δοκιμάσει ὅλη ἡ πτω-
 » χολογία σας· εἶδε καὶ δὲν ἐλθῆτε, ἅς ᾔηται ἡ ἁμαρτία εἰς τὸν λαιμὸν
 » σας καὶ ὅψεσθε ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως· περισσύτερον δὲν εἶναι χρεῖα νὰ
 » σᾶς γράψω ἀπὸ αὐτά, καὶ ὑγιαίνετε.

« Τὴν 22 Σεπτεμβρίου 1827 Νησίον Καλαμάτας ».

Ἀπάντησις.

« Πρὸς τὸν ἐξοχώτατον κιαχαγιάμπην τοῦ Ἰβραήμπασα.

« Ἐλάβαμεν ἓνα γράμμα σου, εἰς τὸ ὅποιον λέγεις ὅτι εἶσαι διωρι-
 » σμένος ἀπὸ τὸν αὐθέντην σου διὰ νὰ κατακόψῃς τὰ δενδρικά μας,
 » καὶ σοῦ ἀποκρινόμεθα. Οἱ Ἕλληνες ὅταν ἀπεφάσιζαν νὰ τεινάζωμεν
 » τὸν ζυγὸν τῆς τουρκικῆς τυραννίας, ἐβάλαμεν πρὸ ὀφθαλμῶν ὅτι
 » κοντὰ μὲ τὰ ἄλλα δικαιώματα τοῦ ἐλευθέρου ἀνδρός, τὰ ὅποια αὐτοὶ
 » μᾶς εἶχαν ἄρπαγμένα καὶ τὰ ὅποια θ' ἀποκτήσωμεν καὶ ὅλα ὅσα ἡ
 » καταπλακωμένα, ἣ ἀπὸ τὴν αὐτὴν τυραννίαν τῶν πατέρων μας φέρει
 » ἐπάνω τῆς, ὡς ὑποκείμενα καὶ αὐτὰ εἰς τὴν διάκρισιν τῆς τυραννίας.
 » Ὅτι δὲ ἡμπορεῖς νὰ τὰ κατακόψῃς, δὲν μᾶς εἶναι παράξενον, διότι
 » κοντὰ εἰς τόσας ἄλλας παρανομίας, τὰς ὁποίας κάμνετε καθ' ἡμέραν
 » εἰς τὰ ἀδύνατα μέλη, ἡμπορεῖτε νὰ μεταχειρισθῆτε τὸ αὐτὸ καὶ εἰς
 » τὰ ἄψυχα δένδρα. Στοχασθῆτε ὅμως ὅτι δι' ὅλας αὐτάς τὰς παρα-
 » νόμους πράξεις σας χρεωστεῖτε λόγον καθὼς καὶ εἰς ἄλλα· εἶναι καὶ
 » εἰς ταῦτα τὰ μέρη, τῆς Μισηνίας συγκροτημένον στρατόπεδον παρὰ
 » τοῦ γενικοῦ ἀρχηγοῦ τῶν ἀρμάτων τῆς Πελοποννήσου, καὶ ὅταν θέ-
 » λετε, πολεμεῖτε μὲ αὐτὸ καὶ ὅχι μὲ τὰ ξύλα· ἡμεῖς πάλιν λέγομεν
 » ὅτι εἴμεθα ἀπορασισμένοι ν' ἀποθάνωμεν ἐλεύθεροι Ἕλληνες· τὴν 26
 » Σεπτεμβρίου 1827.

« Οἱ κάτοικοι τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Μισηνίας ».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΘ'.

(α.)

Ἀληθῆ ὅσα ἔλεγεν ἡ Πύλη ὡς πρὸς τὸν λόρδον Στραγγόρδον, ἀλλ'
 οἷ καὶ ὡς πρὸς τοὺς πληρεξουσίους τῆς Ῥωσσίας.

(β.)

Ὅρα κεφάλαιον ΝΣΤ'.

(γ.)

Ζῆτει τὴν προκήρυξιν ἐν τῷ ἀριθμῷ νγ' τῆς γενικῆς ἐφημερίδος τῆς
 Ἑλλάδος 1827.

(δ.)

Τέσσαρα μέλη μόνον ἐξελέχθησαν.

(ε.)

Ἐνδεκά ἡμέρας παρεχολούθει τὸν στόλον τοῦτον ἡ ἑλληνικὴ γαλέετα σπασία καὶ ἤρπασε δύο φορτηγά.

(στ.)

Διαφόρως ἀριθμοῦνται καὶ εἰς διαφόρους διαιροῦνται τάξεις τὰ πλοῖα τοῦ στόλου τούτου· ἀλλ' ἐγὼ παρεδέχθην ὡς ἀσφαλέστερον τὸν παρὰ τοῦ γραμματέως τοῦ καπητανάμπειν δοθέντα κατάλογον τῶ Κοδριγκτιῶν τὴν ἐπιούσαν τῆς ναυμαχίας. Ἐν συναριθμῆσθαι τις τὰ παρὰ τῶ Ἰβραήμῃ πρότερον πλοῖα, καὶ τὰ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἄλλοτε ὑπὸ τὸν Τυχήρπασαν καὶ πατρонаμπειν καὶ τὰ ἐξ Ἀλεξανδρείας ἐσχάτως ὑπὸ τὸν καπητανάμπειν καὶ Μουχαρέμπειν κατάραντα, θὰ εὗρεται τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν ἀνώτερον· ἀλλὰ πιθανὸν ὅτι ἀπῆλθαν ἐν τῷ μεταξὺ τινὲς εἰς ἄλλην ὑπηρεσίαν· ἐννεα τούτων εἶδαμεν ὅτι ἐλλιμένιζαν ἐν τῷ Ἰπὼ τῶν Σαλῶνων. Κατὰ τὴν ἐκθεσιν δὲ τοῦ γραμματέως τὰ δύο διήσαν τῶν 84 κανονίων, τὸ ἐν τῶν 74, αἱ τέσσαρες αἰγύπτειαι φρεῖν 64 καὶ αἱ λοιπαὶ τῶν 48· αἱ δὲ κορβέτται αἱ μὲν τῶν 24 αἱ τὰ δὲ βρίκια τῶν 19.

(ζ.)

Ἡ Ἀσία ἔφερε Ἀγγλικὴ Μοῖρα.
50, ἡ Καμβρία 4, 84, ἡ Γενούη 76, ἡ Ἀλβιών 74, ἡ Γλασκώδη, ὁ Κώνωψ, τὸ Γοργόν 42, ἡ Ταλβόττη 28, τὸ Ρόδον 18, ἡ Λομήλα ἀνά 10, καὶ ἡ Ἐλαφος 6.

Ἡ Βρεσλαβία ἔφερε κανόνια ἡ Μοῖρα.
Σειρήν 60, ἡ Ἀρμίδα 42, ἡ Ἀλκυὼν. Σκιπίων 80, ἡ Τρίαίνα 74, ἡ αἱ ἡ Δάφνη 6.
Ῥωσικὴ Μοῖρα.

Ἡ Γαγκούττη ἔφερε κανόνια 84, ἡ Ἀζόφη 74, ὁ Κωνσταντῖνος Νεύσκις 44, ἡ Προδονόη 42, ἡ Ἐλένη 74, ὁ Κωνσταντῖνος 32.

(η.)

Ἐλέγετο τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ὅτι ἡ ἀπροσδόκητος αὕτη Ναυμαχία ἐγένετο ἐπὶ τῇ ἰδιαιτέρᾳ προτροπῇ τοῦ τότε πρώτου λόρδου τοῦ ἀνглиκοῦ Ναυαρχείου ἐπειτα δὲ Βασιλέως Γουλιέλμου Δ'. Δις ἡρώτησα ἐν Λονδίνῳ τὸν Ναύαρχον Κοδριγκτιῶνα ἂν ἀλήθευε τοῦτο καὶ δις τὸ ἀνέσχετο.

Τὴν δευτέραν μάλιστα φοράν, παραπερήσας ὅτι ἐδυσπίστουν, τὸ ἐψεύ-
σεν ἐπὶ λόγῳ τιμῆς.

(θ.)

Τὴν ἐνάτην ἡμέραν μετὰ τὴν κατὰ τὸ Νεόκαστρον ναυμαχίαν διη-
γήθη ὁ Ἰβραήμης τὰ κατ' αὐτὴν τῷ Παγέτῳ (Paget) πλοιάρχῳ τῆς
γαλλικῆς γολέττας, Βέλους· τὴν δὲ ἀναφορὰν τοῦ πλοιαρχοῦ τούτου
πρὸς τὸν ναύαρχόν του Δεριγνὴν ἐφ' ὧσων ἤκουσεν ἐκδοθεῖσαν ἐν τῇ
κατὰ τὸν ἀπριλίον 1837 ἐπιθεωρήσει τῆς Δουβλίνης, ἐκδίδω ἐνταῦθα
ὡς περιεργον καὶ ἄγνωστον παρ' ἡμῖν.

« Ἐπιθυμῶ, κύριε », (εἶπε τῷ πλοιαρχῳ ὁ Ἰβραήμης), « νὰ κοινο-
» ποιήσῃς τοὺς ἐξῆς λόγους μου πιστῶς καὶ ἀκριβῶς τῷ ναυάρχῳ Δε-
» ριγνῇ· πέποιθα δὲ ὅτι εἰλικρινῶς θὰ ἐκπληρώσῃς τὴν ἐπιθυμίαν μου.

« Κακῶς μὲ παρέστησαν καὶ μὲ ἐσυκοφάντησαν εἰπόντες ὅτι παρέ-
» θην τὸν λόγον μου. Ἰδοὺ τὰ περιστατικά ἐφ' ὧν ἐρείδεται ἡ ψευδὴς
» αὕτη κατηγορία.

« Ὀλίγαις ἡμέραις πρὸ τοῦ κατὰ τὴν 8|20 ὀκτωβρίου ἀτυχοῦς συμ-
» βάντος ἦλθα εἰς λόγους μετὰ τῶν ναυάρχων Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας
» παρόντων πολλῶν ἀξιωματικῶν αὐτῶν, καὶ ἐμείναμεν σύμφωνοι ν'
» ἀναβληθῇ πᾶσα ἐχθροπραξία Ἑλλήνων καὶ Τούρκων ἕως οὗ γνωσθῇ ἡ
» ἀπάντησις τῆς Πύλης εἰς τὰς προτάσεις τῆς συμμαχίας. Ἠρώτησα
» ἂν ἐπετρέπετο νὰ στείλω εἰς Πάτρας τροφάς, ὧν οἱ ἐκεῖ ἐσπάνιζαν·
» αἱ ναύαρχοι συνήνεσαν· ἡρώτησα ἂν ἡδυνάμην νὰ ὑπερασπίσω τὰ
» φορτηγὰ πλοῖα διὰ πολεμικῶν ἐν περιπτώσει προσβολῆς τῶν Ἑλ-
» λήνων· ἀνένευσεν ὁ Ἀγγλος ναύαρχος, ἀλλ' ἐπρότεινε νὰ τὰ συνοδεύσῃ
» αὐτός, ἥ ν' ἀσφαλίσῃ ἄλλως τὸν πλοῦν αὐτῶν· ἐγὼ ὅμως ἀντέτεινα
» ὡς προσβαλλομένης τῆς τιμῆς τῆς σημαίας μου· ἀπέπλευσαν οἱ ἄγ-
» γλογάλλοι μετ' ὀλίγον τοῦ λιμένος τοῦ Νεοκάστρου, ἀπέστειλα καὶ
» ἐγὼ τὰ φορτηγὰ εἰς Πάτρας συναποστείλας καὶ τινα πολεμικὰ εἰς
» ὑπεράσπισίν των, διότι ἔμαθα ὅτι περιέπλεον ἐλληνικά. Ἐρωτῶ σε,
» κύριε, ἂν ἔπρεπεν ἄλλως πως νὰ πορευθῶ καὶ νὰ ἐγκαταλείψω τοὺς
» ἐν πολέμῳ ἀδελφούς μου λιμώττοντας. Μαθὼν δὲ μετὰ ταῦτα, ὅτι ὁ
» λόρδος Κοχράνης ἠπεῖλει τὰς Πάτρας μεθ' ἱκανῆς δυνάμεως, ἀπέ-
» πλεуса καὶ ἐγὼ καὶ διέ-αξα νὰ συναχολουθήσωσι διάφοροι φρεγάται
» ἐπ' ἐλπίδι νὰ προλάβω διὰ τῆς ἐπιδείξεως ταύτης πᾶσιν συμπλοκὴν
» καὶ ν' ἀσφαλίσω τὸν εἰς Πάτρας κατάπλουον τῶν φορτηγῶν. Ἐν τού-
» τοις τὰ προπλεύσαντα πλοῖα ἀπῆντησαν τὰ ἀγγλικά καὶ κατὰ πρόσ-
» κλησιν αὐτῶν ἐπανέστρεψαν πρὸς τὸ Νεόκαστρον· ἀπῆντησα αὐτὰ
» ἐπὶ τῆς ἐπιστροφῆς των, συνεκρότησα συμβούλιον περὶ τῶν περαι-
» τέρω, καὶ μετὰ βαθύτην σκέψιν ἀπεφάσισα νὰ ἐπισιτίσω τὰς Πάτρας
» κατὰ τὸ πρῶτόν μου σχέδιον, διότι κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον οὔτε τὸν
» πρὸς τοὺς ναυάρχους λόγον μου παρέβαινα, οὔτ' ἐπεχείρουν τι κατὰ
» τῶν Ἑλλήνων μηδέν· τὸν κατεχόντων τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἐν τοῖς
» πέριξ. Ἀλλὰ διευθυνόμενος πρὸς τὰς Πάτρας ἀπῆντησα ἐκ νέου τοὺς

» Ἀγγλους, καὶ προσκληθεῖς νὰ ἐπιστρέψω ἐπίστρεψα εἰς Νεόκαστρον
 » παραιτηθεῖς ἐπὶ τοῦ παρόντος τοῦ πρώτου σχεδίου μου· ἐπανελθὼν
 » δὲ εἰς Νεόκαστρον ἀνεχώρησα ἐκεῖθεν ἐκ νέου διὰ τινας ἡμέρας, ἐν
 » ᾧ αἱ μοῖραι, ἀγγλική, γαλλικὴ καὶ ῥωσικὴ, περιέπλεαν. Μία φρε-
 » γάτα καὶ ἐν ἀγγλικὸν βρίκι εἰσέπλευσαν τὸν λιμένα ἄνευ σημαίων,
 » καὶ μετὰ τινος ἐν αὐτῷ λοξοδρομίας ἐξέπλευσαν κατὰ τὸν αὐτὸν τρό-
 » πον. Τοιαύτη διαγωγὴ εἶναι κατ' ἐμὲ καὶ ἀδικαιολόγητος καὶ ἀνεξή-
 » γητος. Τὴν 8]20 ὁκτωβρίου βλέπων ὁ τοποτηρητὴς μου τὸν συμμα-
 » χικὸν στόλον εἰσερχόμενον ἐν παρατάξει καὶ ἐπὶ σκοπῷ κατὰ τὸ φαι-
 » νόμενον ἐχθρικῷ, ἀνήγγειλε τῷ Ἀγγλῷ ναύαρχῳ ἀποστείλας πρὸς
 » αὐτὸν λέμβον, ὅτι ἔλπετο βλέπων τοιαύτην δύναμιν εἰσερχομένην
 » ἐν ἀπουσίᾳ μου, καὶ ὅτι οἱ σύμμαχοι ἐδύναντο νὰ ἔλθωσιν εἰς λόγους
 » μετὰ τῶν ἐπὶ τῆς ξηρᾶς ἀσφαλῶς, ἂν ἤθελαν, διὰ τοῦ εἴσπλου τινῶν
 » μόνων πλοίων χωρὶς νὰ διακινδυνεύσωσι τὴν εἰρήνην. Ἐρωτῶ σε,
 » κύριε, εἶχε τι κακὸν ὁ λόγος οὗτος; δὲν ἦτο φυσικὸν ν' ἀποδοκιμᾷση
 » ὁ προϊστάμενος τὸν εἴσπλου τοιαύτης δυνάμεως, καὶ νὰ διαμαρτυ-
 » ρηθῇ κατ' αὐτῆς τετραπλῆς οὔσης ἢ πενταπλῆς παρὰ τὴν ἡμετέραν
 » καὶ ἱκανῆς νὰ προκαλέσῃ ἐχθροπραξίαν διὰ τῆς πολεμικῆς της παρου-
 » σίας; Ὁ Ἀγγλος ναύαρχος ἀπέπεμψε τὴν λέμβον ἀποκριθεὶς περιφρο-
 » νητικῶς ὅτι ἦλθε νὰ δώσῃ διαταγὰς καὶ ὄχι νὰ λάβῃ συμβουλὰς. Τὴν
 » β' ὥραν εἰσέπλευσαν αἱ τρεῖς μοῖραι καὶ ἡγκυροβόλησαν ἐντὸς πιστο-
 » λίας ἀπὸ τοῦ τουρκικοῦ στόλου· μία δὲ φρεγάτα ἡγκυροβόλησε πλη-
 » σίον δύο πυρπολικῶν κειμένων παρὰ τὸ στόμα τοῦ λιμένος. Ἐστειλε
 » τὴν λέμβον του καὶ ἐκ δευτέρου ὁ ναύαρχος τοῦ τουρκικοῦ στόλου
 » πρὸς τὸν τοῦ ἀγγλικῶν ζητῶν διασαφῆσεις περὶ τῶν ἐχθρικῶν τού-
 » των κινήματων, ἀλλ' ὁ σταλεὶς ἀπεπέμφθη ἐν περιφρονήσει, ἡ δὲ
 » παρὰ τὰ πυρπολικά ἡγκυροβόλησασα φρεγάτα ἔστειλε τὰς λέμβους
 » τῆς εἰς κυρίευσίν των. Ἐν τούτοις ἔπεσάν τινες τουρκεῖαι ὡς ση-
 » μεῖον γενικῆς μάχης, ἥτις διήρκεσε μέχρις ἑσπέρας, καὶ ἦν κατε-
 » στράφη ὁ ἡμέτερος στόλος συγκαίμενος ἐκ τριῶν δικρότων, δεκαπέντε
 » φρεγατῶν καὶ πολλῶν φορηγῶν καὶ ἀπροετοίμαστος εἰς μάχην· ὁ δὲ
 » πρὸς ὃν ἀντιπαρατάττετο, συνίστατο ἐκ δέκα δικρότων καὶ πολλῶν
 » φρεγατῶν καὶ κορβεττῶν. Τούτων οὕτως ἐχόντων, φρονοῦν τῷ ὄντι οἱ
 » τρεῖς ναύαρχοι ὅτι ἐδρέψαντο ἀφθόμως δάφνας κατατροπώσαντες δι'
 » ἄνωτέρας δυνάμεις ἀντίπαλον μὴ προσδοκῶντα ἢ προκαλέσαντα τοι-
 » αύτην συμπλοκὴν, μήτε προετοιμασθέντα εἰς μάχην, ἢ φροντίσαντα
 » τὰ εἰς ὑπεράσπισιν; ἀλλὰ τίς ὁ ἀρξάμενος ἀδίκων χειρῶν; ἕκαστος
 » προσπαθεῖν ἀθωωθῆναι, ἀλλ' εἶναι ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας ὅτι ἡ ἀγ-
 » γλικὴ φρεγάτα ἐπεχείρησεν ἀλόγως καὶ ἀναιτίως νὰ κυριεύσῃ τινὰ
 » πυρπολικά, καὶ ὅτι ἡ δικαία ἀντίστασις τῶν ἐν αὐτοῖς ἐπέφερε τὴν
 » πρώτην πυροβολήν. Ἐπὶ τέλους, ἐμολογῶ ὅτι ἐγὼ συναισθάνομαι ὅτι
 » κατ' οὐδὲν ἡμίκτησα, ἀλλ' ἀγνοῶ εἰσέτι τί τὸ προκαλέσαν τὴν ἀνε-
 » ξήγητον ταύτην διαγωγὴν. Αἱ μεγάλαι Δυνάμεις δεικνύουν ἐπιθυμίαν
 » νὰ παύσωσι τὴν περαιτέρω κατὰ τὴν Ἀνατολὴν αἵματοχυσίαν, ἀλλ'
 » ἰδὲ πῶς οἱ ναύαρχοὶ τῶν ἐρυθραίων τὰ νερὰ τοῦ Νεοκάστρου δι' αἰ-

»μάτων, καὶ πῶς καλύπτουν ὅλον τὸν λιμένα δι' ἐπικυματιζόντων
 » πτωμάτων. Εἶπαν, ὅτι παρέβην τὸν λόγον μου· εἶμαι ἔτοιμος ν' ἀ-
 » πέλθω καὶ εἰς Παρισίους καὶ εἰς Λονδῖνον, ἂν ᾔηται ἀνάγκη, ἵνα γνω-
 » στοποιήσω τὴν ἀλήθειαν, καὶ τότε οἱ χύσαντες τὸ ἀθῶον αἷμα θά
 » ὑποστῶν τὸ ὄνειδος καὶ τὴν αἰσχύνην τῆς κακοπραγίας των. Ναυ-
 » πτηγούνται πλοῖα ἵνα διακινδυνεύωσιν ἐν μάχαις καὶ τρικυμiais·
 » δὲν μὲ λυπεῖ τόσον ἡ ἀπώλεια αὐτῶν· ἀλλ' ἀκούων ὅτι παρέβην τὰ
 » συνομολογηθέντα δὲν ἤμπορῶ ν' ἀποσιωπήσω ὅτι εἶναι αἰσχρὰ συ-
 » κερὰντί.

« Πέποιθα, κύριε, ὅτι θά κοινοποιήσεις ὅσα σοὶ εἶπα πρὸς τὸν ναύαρ-
 » χόν σου λέξιν πρὸς λέξιν».

Ἦ ἔκθεσις αὕτη μαρτυρεῖ ὅτι συνώδευσεν ὁ Ἰβραήμης τὰ φορητὰ
 πλοῖα διὰ πολυμικῶν παρὰ τὴν ῥητὴν γνώμην τῶν ναυάρχων τῆς συμ-
 μαχίας.

(1.)

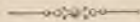
Εἰς ἱκρίθῃ κατάληψιν τῆς τότε περὶ Ἑλλάδος πολιτικῆς τοῦ Ἀγ-
 γλικοῦ ὑπουργείου δημοσιεύομεν καὶ ἡμεῖς τὰ ἐξῆς γράμματα καὶ ση-
 μειώματα τοῦ λόρδου Παλμερστῶνος περιεχόμενα ἐν τῇ Βιογραφίᾳ τοῦ
 πολιτικοῦ τούτου ἀνδρὸς ἣν ἐξέδωκεν ὁ Sir Henry Bulwer ἐν Λονδίνῳ
 τῷ 1870.

Ο ΠΑΛΜΕΡΣΤΩΝ ΠΕΡΙ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΔΕΛΦΟΝ ΤΟΥ

W. TEMPLE

19 Ὀκτωβρ. 1827.—σελ. 201.—Εἰς Βερολῖνον.

Δὲν ἤμπορῶ νὰ πιστεύσω ὅτι οἱ Τοῦρκοι θά ἐπιμείνωσιν ὅταν πει-
 σθῶσιν ὅτι αἱ τρεῖς σύμμαχοι δυνάμεις δὲν ἀστειεύονται. Ἡ δὲ Αὐ-
 στρία φρονῶ ὅτι καὶ εἰς ταύτην τὴν περίστασιν παίξει τὴν συνήθη δι-
 πλοπροσωπίαν της, ἐξ ενός μὲν διαβεβαιούσα ἡμᾶς ὅτι εἶναι πρόθυμος
 νὰ μᾶς βοηθήσῃ, καὶ ὅτι ὁ μόνος λόγος διὰ τὸν ὁποῖον δὲν συμμετεχει
 τῆς συνθήκης εἶναι ἡ ἀφρημένη ἀρχή, ἥτις τῇ ἀπαγορεύει τὴν ἀνα-
 γνώρισιν τοιαύτης καταστάσεως πραγμάτων, τῆς διαρκοῦς δηλαδὴ ἀν-
 τιστάσεως ὑπάρχων κατὰ τοῦ κυριάρχου των· ἐξ ἄλλου δὲ προτρῖπει
 ταύτοχρόνως τὴν Πύλην νὰ μὴ ἐνδώσῃ, διαβεβαιούσα αὐτὴν ὅτι οἱ σύμ-
 μαχοι θά διαιρεθῶσι καὶ ὁ' ἀπολήξῃ εἰς μηδὲν ἡ συμμαχία. Ὁ Μετερ-
 νίχως μάλιστα εἶχε τὴν ἀναίσχυντίαν νὰ προτείνῃ ἐμμέσως εἰς τοὺς
 συμμάχους διὰ τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως, ὅπως ἡ Αὐστρία καὶ ἡ Πρωσ-
 σία μεσολαβήτωσι μεταξὺ τῆς Τουρκίας καὶ τῶν συμμάχων, λέγων ὅτι
 ἡ συνθήκη ἀπεδείχθη ἤδη πασιδῆλως ἀτελεσφόρητος καὶ μὴ πραγμα-
 τοποιήσιμος, (ἡ συνθήκη τῆς 6 Ιουλίου 1827) ὁ Damas τῷ ἀπεκρίθη

ὡς ἔπρεπεν, εἰπὼν ὅτι αἱ τρεῖς δυνάμεις ἐφρόνουν ἐν πάσῃ ταπεινότητι ὅτι ἔχουσι τὴν δύναμιν νὰ ἐκτελέσωσι τοὺς σκοποὺς των, καὶ ὅτι ἡ συνθήκη, ἀντὶ νὰ καταντήσῃ ἄγραφος χάρτης, ἤρχισεν ἤδη νὰ ἐκτελῇται, ὅτι δὲν μᾶλλον χρειάζεται ἡ σύμπραξις, ἐν εἰδει μεσολαβήσεως, τῶν ὑποχρεωτικῶν φίλων μας ἐν Βιέννῃ καὶ Βερολίῳ, ἀλλ' ὅτι ἂν οὗτοι ἐπιθυμοῦσι νὰ συμμετάσχωσι τῆς συνθήκης, ἡμποροῦν εἰσεῖτι νὰ γίνωσι παραδεκτοί, καὶ ὅτι ἡ τοιαύτη σύμπραξις θὰ ἦτο εὐπρόσδεκτος. Ὁ Μετερνίχος ὁμῶς βαθμηδὸν θὰ συνδεθῇ καὶ πῶς περισσότερον μὲ τὴν Ἀγγλίαν. Μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Κάνιγκος ὑπῆρχε προσωπικὴ ἀντιπάθεια, ἥτις ἐπῆρέασε τὴν πολιτικὴν καὶ τῶν δύο ἴσως. Ἀλλ' ὁ Μετερνίχος πρέπει νὰ εἶναι βλάξ διὰ νὰ μὴ βλέπῃ ὅτι ἡ Ρωσσία εἶναι τὸ συννεφῶδες σημεῖον τοῦ ὀριζοντός του, ὅτι ἡ κακὴ του βροχὴ ἐκείθεν προέρχεται, καὶ ὅτι πρέπει πρὸς δυσμὰς νὰ ζητήσῃ σκέπη.

Τῷ αὐτῷ, 27 ᾠβρίου 1827 (σελ. 204)

εἰς Βερολίον.

Κατὰ τὰς τελευταίας εἰδήσεις ἡμῶν ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως, ἀπὸ τῆς 8 τούτου οἱ Τούρκοι ἐφαίνοντο ἐκπεπληγμένοι ὅσον καὶ συγκεχυμένοι ἐκ τῆς καταστροφῆς τοῦ Ναυαρίνου. Κατ' ἐμὴν κρίσιν τὸ συμβᾶν τοῦτο θὰ ἐξομαλύνῃ ἀντὶ ν' αὐξήσῃ τὰς δυσκολίας. Θὰ τὸ ἐκτιμῶσιν οἱ Τούρκοι ὡς ἀπώδειξιν δυνάμεως καὶ ἔνδειξιν ἀποφασιστικότητος. Τοῖς ἀφαιρεῖται δὲ οὕτω πᾶσα πιθανότης τῆς διατηρήσεως τοῦ στρατοῦ των ἐν Πελοποννήσῳ· διότι ὁ διὰ ξηρὰς δρόμους εἶναι πολὺ μακρὸς καὶ δύσκολος πρὸς διατήρησίν του· τὸ μόνον ζήτημα εἶναι πόσος καιρὸς χρειάζεται ὅπως οἱ Ἕλληνες, καὶ αἱ ἐπιδημίαι, καὶ ὁ κάμνιος ἐξαφανίσωσι τὰς σημερινὰς δυνάμεις τῶν Τούρκων ἐν Ἑλλάδι, καὶ εἶναι πιθανὸν νὰ διαιερεθῇ ἡ συμμαχία πρὸ τοῦ συμβῆναι τοιαύτη ἐξαφάνισις των· ἐξ ἄλλου μέρους θὰ σκέπτονται ὅτι ἂν τὰ ἤδη γεγόμενα δὲν ἀρκέσωσι, τότε περιπλέον δύναται εἰσεῖτι νὰ γείνη, πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν συνθήκην μέτρων. Ὁ Μετερνίχος ἐφέσθῃ ποταπῶς καὶ ἀνοήτως. Μᾶλλον ἔφερεν ὑπέκρυφα προσκόμματα, ἐνῷ ἀλλέως φερόμενος ἠδύνατο νὰ προλάβῃ τὴν συμπλοκὴν. Τώρα δὲ τὸν κατέλαβεν ὁ φόβος καὶ θέλει τῷ ὄντι νὰ μᾶλλον βοηθήσῃ, ἀφοῦ πλέον ἐμικρύνθη ἡ ἐπιβρόχῃ του. Ἀφ' ὅ,τι εἶδον ἀφ' οὗ εἶμαι εἰς τὸ ὑπουργεῖον, ἔχω τὴν πεποίθησιν ὅτι ὁ ἄνθρωπος οὗτος προτιμᾷ τὴν σχολιὰν ἀπὸ τὴν εὐθεῖαν ὁδόν, ὅποτε ἔχει νὰ ἐκλέξῃ μεταξὺ τῶν δύο.

Τῷ αὐτῷ, 4 Δεκεμβρίου 1827 (σελ. 206).

Οὐδὲν εἰσέτι βέβαιον ὡς πρὸς τὰ τῆς Τουρκίας καὶ Ἑλλάδος. Τὸ πιθανώτερον εἶναι ὅτι ὁ Τούρκος θὰ καθήσῃ σταυροπόδι μὲ τὰς χεῖρας δεμμένας καὶ θὰ εἴπῃ ὅτι δὲν κάμνει τίποτε· ἢ καθὼς οἱ Γάλλοι λέγουσιν *qu' il se retranchera dans son inertie*· τὸ δὲ ζήτημα τότε θὰ εἶναι πῶς νὰ τὸν ἐξαναγκάσωμεν νὰ κινηθῇ· διότι ἡ συνθήκη τοῦ Λονδίνου πρέπει νὰ ἐκτελεσθῇ ὅ,τι καὶ ἂν συμβῇ, καὶ ὅποιος καὶ ἂν μᾶλλον ἐμποδίσῃ! Πιστεύω ὅτι καὶ ὁ Μετερνίχος αὐτὸς θὰ εἶναι πλέον ἀηδιασμένος μὲ

τὴν διπλοπροσωπίαν τοῦ ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης, καὶ ὅτι θὰ ἐπεθύμει νὰ μὴ εἶχεν ἐμπνεύσει εἰς τὸ διδάνειον τόσῃν ὑπομονῇν.

Οἱ πονηροὶ ἀποδεικνύονται πάντοτε ἀνόητοι εἰς τὴν πράξιν· τίποτε δὲ ἀνοητότερον διὰ τὴν Αὐστρίαν, ἢ νὰ παρεμβάλλῃ κρύφια προσκόμματα εἰς τὴν πορείαν τῶν συμμάχων, ὡς ὁ Μετερνίχος ἔπραξε· δὲν ἤμπορεῖ νὰ ὠφελήσῃ τὴν Αὐστρίαν ἢ ἀπομάχρυνσις τῆς διχοστασίας μεταξὺ Τουρκίας καὶ τῶν συμμάχων, καὶ ἂν αὕτη λήξῃ εἰς πόλεμον ὡς τῷ ὄντι ἔληξε, θὰ μετανοήσῃ πικρῶς διότι δὲν ἐκίνησε πάντα λίθον ὅπως προλάβῃ τὴν τοιαύτην κρίσιν.

Τῷ αὐτῷ εἰς Πετρούπολιν

Μαρτίου 25, 1828 (σελ. 219).

Ἡ εἰδήσις ὅτι ἡ Ῥωσσία σκοπεύει νὰ κηρύξῃ κατὰ τῆς Τουρκίας πόλεμον ἐμπερδεύει μεγάλως τὴν ἐκτέλεσιν τῆς συνθήκης τοῦ Λονδίνου. Δὲν σκοπεύομεν νὰ πολεμήσωμεν τὴν Τουρκίαν. Πῶς λοιπὸν νὰ συμπράξωμεν μετ' αὐτὴν ἂν ἐκείνη κηρύξῃ τὸν πόλεμον; Ἐν τοῦτοις εἴμεθα ἀποφασισμένοι νὰ μὴ καταστρέψωμεν τὴν συνθήκην ὡς ἐκ τῆς δυσκολίας ταύτης, ἀλλὰ νὰ ἐπιμεινῶμεν μετὰ τῆς Γαλλίας εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς, κατὰ τὸν ἰδικὸν μας τρόπον. Καὶ ἡ Γαλλία δὲ φαίνεται ἐπίσης εὐδιάθετος νὰ ἐμμεῖνῃ εἰς τὰς ὑποχρεώσεις τῆς, καὶ ἐπίσης πρόθυμος νὰ φέρῃ τὴν ὑπόθεσιν εἰς ταχὺ πέρας. Ἀνάγκη νὰ κάμωμεν τὰ δυνάττα μας ὅπως ἐξώσωμεν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα τοὺς Τούρκους καὶ Αἰγυπτίους, ἅμα δὲ τοῦτο κατορθωθῇ, τὰ λοιπὰ εἶναι σχετικῶς εὐκόλα· ἡ Ῥωσσία διὰ τοσούτων διακηρύξεων καὶ ὁμολογιῶν ὑπεχρεώθη νὰ μὴ ἐπιδιώξῃ κατακτήσεις, ὡς τε πρέπει νὰ πιστεύσωμεν εἰς τὴν εὐλικρίνειάν τῆς· ἀλλὰ ἡ ἐπιτυχία ἐν πολέμῳ φέρει μεγάλους πειρασμοὺς εἰς τὸ νὰ λησμονήσῃ τις τὴν μετριοπάθειαν τὴν ὁποίαν ἡδύνατο τῷ ὄντι κατ' ἀρχὰς νὰ ἔχῃ, ὡς τε ὅσον ταχύτερον τελειώσῃ ἡ αἰτία τοῦ πολέμου, τόσον ὀλιγωτέρα πιθανότης εἶναι νὰ παρουσιασθῶσι τοιοῦτου εἶδους πειρασμοί· ἄλλως τε ἡ Εὐρώπη ἔχει τὸ δικαίωμα ἀνεξαρτήτως οἰωνδῆποτε ὑποχρεώσεων τῆς Ῥωσσίας, νὰ μὴ ἐπιτρέψῃ τὴν ἐκ τοῦ μετὰ τῆς Τουρκίας πολέμου τῆς διατάραξιν τῆς ἰσορροπίας τῶν δυνάμεων, καὶ τὴν μεταβολὴν τῶν κτήσεων, ὅπως ἤδη εὐρίσκονται αὗται ὀρισμέναι ἀπὸ τῆς τελευταίας γενικῆς εἰρήνης.

Τῷ αὐτῷ, 8 Μαΐου 1828 (σελ. 225)

εἰς Πετρούπολιν.

Ὁφελοῦμαι ἀπὸ τῆς εὐκαιρίας ταύτης ὅπως σοὶ γράψω ὀλίγας γραμμάς ἀνευ φόβου ν' ἀνοιχθῶσιν ἀπὸ τὸ Ῥωστικὸν ἢ ἄλλο ταχυδρομεῖον, Δὲν πηγαίνομεν κατὰ τὴν ἀρέσκειάν μου. Ἀλλ' ἀπὸ τὴν Ῥωσσίαν καὶ τὴν Γαλλίαν ἐξαρτᾶται ἂν θὰ χωρισθῶμεν ἀπὸ αὐτάς ἢ ὅχι· ἂν θέλουν νὰ χωρισθῶσιν ἀπὸ ἡμᾶς εὐκόλως δύνανται νὰ εὕρωσι πρόφασιν· ἂν θέλουν νὰ εἶναι μεθ' ἡμῶν δὲν θὰ μᾶς δώσωσι πρόφασιν διὰ νὰ τὰ χαλάσωμεν. Ὁ δούξ (Wellington) ἔχει μεγίστην ἀντιπάθειαν κατὰ τῆς Ῥωσσίας. Ὁ Aberdeen εἶναι Αὐστριακός, ὁ Bathurst ἀντιῤῥωσσος καὶ

Αυστριακός. Καὶ οἱ τρεῖς δὲ ἔδιδον τὸ πᾶν ὅπως ἀπαλλαγῶσι τῆς ἐλληνικῆς συνθήκης, τὴν ὁποῖαν ἀποστρέφονται· πασχίζουσι δὲ ἐπιδεξιῶς νὰ καταφέρωσι τοῦτο. Νομίζω ὅτι ὁ δοῦξ εὐρίσκεται εἰς ἀνταπόκρισιν μὲ τὸν Μετερνίχον, καὶ ἀκολουθεῖ τὸ σύστημα τῆς ἀναβολῆς καὶ τῆς ἀργοπορίας, σύστημα ὅλως ἀντίθετον εἰς τὴν φύσιν τοῦ δουκὸς ὅταν οὗτος ἐπιθυμῇ τῷ ὄντι νὰ φέρῃ τι εἰς πέρας. . . . Ἡ ἀπάντησις τῆς Ῥωσσίας θὰ μᾶς ἔλθῃ ἐν τούτοις προσεχῶς. Ἄν ὡς περιμένω, λέγει, ἡ Ῥωσσία δὲν προτίθεται ν' ἀποχωρήσῃ ἀπὸ τῆς συνθήκης. . . . φρονῶ ὅτι θ' ἀναγκασθῶμεν νὰ ἐπαναλάβωμεν τὰς διασκέψεις, καὶ δὲν θὰ ἔχωμεν ἀφορμὴν ὅπως τὰς διεκφύγωμεν. Αἱ βουλαὶ εἰς Γαλλίαν γίνονται παντοδύναμοι καὶ ὠθοῦσι τὴν κυβέρνησιν εἰς ἐνεργητικώτερον ὑπὲρ Ἑλλάδος μέτρον. Ἡ Γαλλικὴ κυβέρνησις λέγει ὅτι θὰ ἔχῃ νὰ στείλῃ χρήματα καὶ στρατόν, καὶ προτείνει τὴν ἀποστολὴν 6000 Ἀγγλων καὶ ἰσαριθμῶν Γάλλων. Τοῦτο ἦτο ἀνέκαθεν τὸ ἰδικόν μου σχέδιον καὶ τὸ ἐπρότεινα εἰς τὸν Goderich (πρωθυπουργόν) τὸν 9θριον, ὅτε εἶχεν ἀποφασισθῇ ἡ ἀποχώρησίς μας ἐκ τῆς Πορτογαλλίας. Ἄλλ' οὐδεὶς ἄλλος τὸ ἐπεδοκίμασε τότε. Καὶ τώρα δὲ δὲν τὸ νοστιμεύονται περισσώτερον, καὶ δὲν θὰ πραγματοποιηθῇ. Χρήματα δὲν θὰ δώσωμεν ἄνευ συγκαταθέσεως τοῦ παρλαμέντου, ἀμυιβάλλω δὲ ἂν πρὸς τοιοῦτον σκοπὸν ἐπιψηφισθῇ ἐπιχορήγησις. Ὁ Huskisson, ὁ Dudley, ὁ Grant καὶ ἐγὼ πασχίζομεν νὰ συγκρατῶμεν τὰ πράγματα καὶ μέχρι τοῦδε τὸ ἐπέτυχσαμεν. Ἄν δὲ ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ῥωσσία μᾶς φέρωνται εὐγενικῶς, θὰ τὸ καταφέρωμεν καὶ ἐφεξῆς· ἀλλ' ἂν μᾶς στείλωσιν ἔγγραφα ἀπότομα, δὲν θὰ δυνηθῶμεν νὰ ἐμποδίσωμεν τὴν διάλυσιν τῆς συμμαχίας. Τὸ τοιοῦτον θὰ μὲ λυπήσῃ πολὺ· ὅχι ὅτι θὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος, διότι ἡ Ῥωσσία καὶ ἡ Γαλλία θὰ πράξωσι τότε τὸ ἔργον ἄνευ ἡμῶν, ἀλλὰ θὰ εἶναι ἀνάρμοστον εἰς τὴν Ἀγγλίαν ν' ἀποχωρήσῃ ἀπὸ τοιαύτην συνθήκην καὶ νὰ παραιτηθῇ ἀπὸ τῆς θέσεως τὴν ὁποῖαν κατέλαβεν ἐν Εὐρώπῃ. Εἰς τὸ μεταξύ ἡ Γαλλία μᾶς προτρέπει νὰ ἐπαναλάβωμεν τὰς συνδιασκέψεις, ὡς μέσον νὰ μὴ μᾶς διαφύγῃ ἡ Ῥωσσία. Καὶ ἔχει τὸν λόγον τοῦ τὸ πρᾶγμα.

Εἰς τὸν ἀδελφόν του εἰς Πετρούπολιν (σελ. 329).

30 Μαρτίου 1829.

Φοβοῦμαι ὅτι καθόσον ἀφορᾷ τὴν Ἑλλάδα, μένουσι εἰς τὰς περυσινὰς ἰδέας των καὶ θέλουσι νὰ περιορίσωσι καθ' ὅλα τὸ νέον κράτος ὅσον τὸ δυνατὸν περισσώτερον. Ὡς πρὸς τὴν Τουρκίαν καὶ τὴν Ῥωσσίαν, ὁ μεταξὺ αὐτῶν πόλεμος δὲν μᾶς ἐνδιαφέρει πλέον ὅσον πρὶν. Φαίνεται ὅτι τὰ δύο μέρη ἔχουσι ἐπάνω κάτω ἴσην δύναμιν, καὶ μοιλονότι κατὰ τὴν προσεχῇ ἐκστρατείαν ἡ Ῥωσσία κατὰ τὰς πλείστας πιθανότητας θὰ ὑπερισχύσῃ, μοιλοντοῦτο διελύθῃ ἡ ἰδέα ὅτι ἡ Ῥωσσία ἤθελε καταφάγει εἰς μίαν δακτυλὴν τὴν Τουρκίαν. Ὅσον τὸ κατ' ἐμὲ ἐξ ὅλης καρδίας εὐχομαι νὰ ἐπιτύχῃ ἡ Ῥωσσία, διότι τοιοῦτετρόπως μόνον ἤμπορεῖ νὰ δοθῇ ἐν εὐχάριστον τέλος εἰς τὸ περὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους ζήτημα.

Εἰς τὸν ἴδιον εἰς Πετρούπολιν.

4 Δεκεμβρίου 1829 (σελ. 352).

Φαίνεται ὅτι ὁ Μετερνίχος ἦτο μέχρι τέλους πιστὸς εἰς τὸ σύστημά του τῆς διπλοπροσωπίας, καὶ ὅτι ἕως οὗ ὑπεγράφη ἡ ἐν Ἀδριανουπόλει συνθήκη ἔγραφε παρακινῶν τὸν σουλτάνον νὰ μὴ ἐνδώσῃ ἀλλὰ ν' ἀντισταθῇ μέχρι τοῦ χειμῶνος, ὑποσχόμενος νὰ κατορθώσῃ πρὸς τῆς ἀνοίξεως τὸν σχηματισμὸν συμμαχίας (coalition) πρὸς ὑποστήριξίν του. Ἀλλ' ὁ Τούρκος εὗρεν ὅτι ἀρκετὸν καιρὸν εἶχε παύσῃ, καὶ ὅτε ἀνεκάλυψε ποῦ κατήντησεν ἀκούων τὸν Μετερνίχον καὶ περιμένων τὴν ἀρωγὴν του, ἐγένετο μανιώδης

Οὐδὲν γνωστὸν ἐνταῦθα ὡς πρὸς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς Ἑλλάδος. Ἀλλ' ὡς φαίνεται ὁ Λεοντόδωρος ἔχει τὰς μεγαλειτέρας πιθανότητας ἐπιτυχίας.

Ἐκ τοῦ ἡμερολογίου.

9 Μαρτίου 1828, (σελ. 237).

Ὑπουργικὸν συμβούλιον περὶ τῶν Ἑλληνικῶν πρᾶγματων. Ὁ Huskisson ἐπρότεινεν ὅπως ζητηθῇ ἐπιστήμως παρὰ τῆς Αὐστρίας νὰ ἀπαγορεύσῃ πᾶσαν ἐμπορικὴν σχέσιν μεταξὺ τῶν ὑπηκόων αὐτῆς καὶ τῶν ἐν Πελοποννήσῳ Τούρκων, ὅπως οὕτω γείνη ἀποτελεσματικὴ ὁ ἀποκλεισμὸς τοῦ Ἰβραήμ Πασᾶ, καὶ ὅπως τῇ κοινοποιηθῇ ὅτι θὰ τὴν θεωρήτωμεν ὑπεύθυνον διὰ τὰς συνεπείας τῆς ἀρνήσεώς της, αἵτινες ἐνδέχεται νὰ ἦναι ἡ ματαίωσις τοῦ ἀποκλεισμοῦ ἡμῶν καὶ ἡ εἰσβολὴ τῶν Ρώσων εἰς Τουρκίαν. Ἐφάνη δὲ ὅτι γίνεται παραδεκτὴ ἡ πρότασις αὕτη.

Ὁ δούξ Οὐέλλιγκτων ἔφερε τὸ ὑπόμνημά του περὶ τῶν ὄρων τοὺς ὑποίους προτείνει ὅπως ὁρισθῶσιν αἱ λεπτομέρειαι τῆς συνθήκης.

1ον. Οἱ Ἕλληνες νὰ πληρώνωσιν εἰς τὴν Τουρκίαν ἐτήσιον φόρον λ. 200,000.

2ον. Ν' ἀποτίσωσι λ. 1,500,000 πρὸς ἀποζημίωσιν τῶν ἐν Πελοποννήσῳ τουρκικῶν ἰδιοκτησιῶν.

3ον. Νὰ περιορισθῶσι τὰ σύνορά των εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ τινὰς νήσους, αἵτινες νὰ ὁρισθῶσιν ἀκολούθως.

4ον. Νὰ κυβερνῶνται ὑπὸ προσώπων διορισθησομένων κατὰ ἓνα ἐκ τῶν ἐξῆς τριῶν τρόπων· ἢ νὰ παρουσιάζεται εἰς τὴν Πύλιν κατάλογος ἐξ οὗ νὰ ἐκλέγῃ ἡ Πύλη· ἢ νὰ στέλλωνται πρὸς αὐτὴν διάφοροι κατάλογοι, τοὺς ὁποίους ἡ Πύλη ν' ἀπορρίπτῃ κατὰ διαδοχὴν, μέχρις οὗ τῇ παρουσιασθῇ εὐπροσδέκτων ὀνομάτων κατάλογος· ἢ ἐπὶ τέλους ἡ Πύλη καὶ εὐθεὶαν νὰ διορίζῃ τὰ πρόσωπα, ἀλλ' ἐπὶ ὅρῳ νὰ διορίζῃ Ἕλληνας.

5ον. Τὸ ἑλληνικὸν κράτος νὰ συνακολουθῇ τὴν Τουρκίαν καὶ εἰς εἰρήνην καὶ εἰς πόλεμον.

Πάντες εἶπον ὅτι ὁ φόρος εἶναι ὑπερβολικὸς, καὶ ὁ δούξ παρεδέχθη τοῦτο, ὁ δὲ Aberdeen εἶπεν ὅτι καθόσον γνωρίζει, ὁλόκληρος ὁ φόρος τῆς Πελοποννήσου ἐφορτῶντο ἐπὶ δώδεκα περὶπου ἡμιόνων.

Ὁ Peel ζωνεῶς ἀντέτεινεν εἰς τὸ νὰ γείνη ἡ νέα ἑλληνικὴ κυβέρνη-

σις τοσοῦτον ὑποχείριος εἰς τὴν Τουρκίαν. Ἐὰν ἄρῃντο εἰς αὐτὸν νὰ ὀρίσῃ τὰ τῆς συνθήκης ἥθελε προτιμήσει πλήρη ἀνεξαρτησίαν παρὰ τὴν ὑποτελὴ ἐξάρτησιν.

Ἐπρόσθεσε δὲ ὅτι αἱ μεταξὺ Τουρκίας καὶ Ἑλλάδος σχέσεις θὰ ἦναι δυσάρεστοι εἰς τὸ μέλλον, καὶ ἀδύνατον ν' ἀπολήξῃ εἰς εὐάρεστον ἀποτέλεσμα τὸ δικαίωμα ἐπεμβάσεως τῆς Τουρκίας. Ἐκτὸς δὲ τούτου δὲν συμφέρει νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Τουρκίας πόλεμος, ἥθελε συνεπιφέρει πόλεμον μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Ἰονίων Νήσων. Ἐπὶ τέλους νομίζει ὅτι δὲν ἔχουμεν διδόμενα ἐπὶ τῇ βίσει τῶν ὁποίων νὰ ὀρίσωμεν τὸ ποσὸν τοῦ φόρου καὶ τῶν ἀποζημιώσεων.

Τὸ κατ' ἐμέ ἐξεφράσθην ὁλως ἐναντίον τῶν προτεινομένων ὀρίων τῆς Πελοποννήσου, καθ' ὃ μὴ συμφωνούντων μὲ τὸ πνεῦμα καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ τε πρωτοκόλλου καὶ τῆς συνθήκης, διότι δὲν δύναται τις νὰ προσδοκᾷ εἰρηνοποίησιν διαρκῇ ἂν ἐξαιρεθῶσι τοιοῦτοτρόπως χωραὶ εὐρεῖται πρὸ καιροῦ ἐπιναστατημέναι. Ὁ Dudley ἐξεφράσθη ζωηρῶς ὑπὲρ τῆς ἰδίας ἰδέας. Ὁ Grant εἶχε παρουσιάσει ἄλλοτε ὑπόμνημα ὑπὲρ τοῦ αὐτοῦ ζητήματος. Ὁ Bathurst καὶ ὁ Ellenborough κατὰ τὴν συνθήκειαν ἦσαν ὑπὲρ τῆς κατακερματίσεως τῶν Ἑλλήνων ὁπωσδήποτε.

Ἐσυμφωνήθη ὅτι ἀντὶ νὰ προτείνωμεν εἰδικὰς προτάσεις ἐπὶ τῶν ἀντικειμένων τούτων, ὁ Dudley, εἰς τὴν αὐρινὴν συνέντευξίν του μετὰ τοῦ Lieven καὶ τοῦ Polignac, νὰ τοὺς ἐξετάσῃ ὡς πρὸς τὰς ἐπὶ τοῦ προκειμένου διαθέσεις τῶν κυβερνήσεων των.

Ὁ Peel ἐξέφερε τὴν γνώμην ὅτι ὁ φόρος ἡδύνατο νὰ ὀρισθῇ ἐπὶ τῇ βίσει τοῦ παρὰ τῶν Ἑλλήνων πληρωθέντος πραγματικοῦ ποσοῦ κατὰ τὴν πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως ἐπταετίαν, τὰς δὲ ἀποζημιώσεις νὰ ἀποφασίσωσιν οἱ ἐπὶ τούτῳ ἐπίτροποι.

Ἐγένετο πρότασις ὅπως ἀνακληθῇ ὁ Godrington, ἡ τοῦλάχιστον ν' ἀποσταλῇ ἀνωτέρως τις ἀξιωματικὸς ὅπως τεθῇ ὑπεράνω ἐκείνου, ἐπὶ λόγῳ δῆθεν διαπραγματεύσεων μετὰ τῆς Αἰγύπτου. Ἀπεφασίσθη ἐν τούτοις νὰ ζητηθῶσιν ἀπὸ τὸν Godrington ἐξηγήσεις πῶς ἀφῆκε 45 πλοῖα περιέχοντα 25,000 ψυχάς, μεταξὺ δ' αὐτῶν 5,500 γυναικῶ- παιδα αἰχμαλωτισθέντα, ν' ἀποπλεύσωσιν ἡσυχῶς ἀπὸ Ναυαρίνου εἰς Ἀλεξάνδρειαν κατὰ τὸν δεκέμβριον μῆνα, χωρὶς νὰ μάθῃ τι περὶ τούτου εἰμὴ μετὰ τὴν εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἀφίξιν των.

Τετάρτη 7 ἀπριλίου (σ. 246).

Ἰπουργικὸν συμβούλιον μετὰ τὸ γεῦμα εἰς Apsley House (ἐν κατοιکیᾳ τοῦ Wellington) πρὸς σύνθεσιν σχεδίου ἐπιστολῆς ὅπως ἐκθέσωμεν πρὸς τὴν Γαλλίαν τὰς προτάσεις μας περὶ καθαρωτέρου ὀρισμοῦ τῶν σκοπῶν τῆς συνθήκης τοῦ Λονδίνου. Κατὰ τὸ σύνθημα ἐγγύησις, πλήρης δὲ ἀσυμφωνία. Ὁ δούξ, ὁ Ellenborough καὶ ὁ Aberdeen ὑπὲρ τῆς ὅσον δυνατὸν περιστολῆς τῶν Ἑλλήνων. Ὁ Huskisson, ὁ Dudley καὶ ἐγὼ ὑπὲρ τῆς πιστῆς ἐκπληρώσεως τῆς συνθήκης. Ὁ δούξ καίτοι φαίνόμενος ὅτι ὑπαστρίχει τὴν συνθήκην, ἐνεργεῖ ὑπὲρ ἐκτελέσεως αὐτῆς ὡς νὰ τὴν κατεδίκαιζεν. Ἐπρότάθη νὰ μείνῃ ἡ Πελοπόννη-

σος καὶ αἱ νῆσοι ὡς ὄρια. Ἐκ νέου παρώτρυνα νὰ περιληφθῇ ἡ Αἰθαδία ἢ τοῦλάχιστον ἡ Ἀττική· ἀλλ' οὐδεὶς ἄλλος ὑπεστήριξε τὴν γνώμην μου ταύτην. Ὁ φόρος δὲ ἐπρόκειτο νὰ ὀρισθῇ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ κατὰ τὴν ἀπὸ τοῦ 1814 ἐπταετίας πληρωθέντος. Ἐπιτροποὶ νὰ διορισθῶσιν ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν πρὸς ἐκτίμησιν τῶν εἰς τοὺς Ἑλλήνας παραχωρηθεισῶν τουρκικῶν ιδιοκτησιῶν. Οἱ Ἕλληνες νὰ διευθύνωσι τὰ τῆς ἐσωτερικῆς αὐτῶν διοικήσεως καὶ τὰς ἐμπορικὰς τῶν ὑποθέσεις. Ἡ Πύλη νὰ ἔχῃ δικαίωμα ἀρνήσεως εἰς τὸν διορισμὸν τοῦ ἀρχόντος αὐτῶν· ἀλλ' ἡ ἀρνήσις νὰ μὴ ἐπαναλαμβάνηται μετὰ δευτέραν ἐκλογὴν. Νὰ δύνανται οἱ Ἕλληνες νὰ ἔχωσι σχέσεις ἐμπορικὰς μὲ ἄλλας ἐπικρατείας. Ἐγένετο πολλὴ συζήτησις ἐπὶ προτάσεως τινὸς τοῦ δούκους ὅτι ἡ Πύλη νὰ ἔχῃ ἐν Ἑλλάδι ἀπεσταλμένον τινὰ ὅστις νὰ τὴν πληροφορῇ περὶ τῶν ἐκεῖ διατρεχόντων, ἀλλ' ἀπερρίφθη ὡς ἀντιβιβουσα εἰς τὰ τῆς συνθήκης. Συζήτησις πάλιν καὶ ἀσυμφωνία ὡς πρὸς τὴν φύσιν τῶν σχέσεων αὐτίνες θὰ ἐπιτραπῶσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα μετὰ ξένων ἐπικρατειῶν, καὶ ὡς πρὸς τὸν βαθμὸν καθ' ὃν θὰ ἔπεται τῇ Τουρκίᾳ ἐν εἰρήνῃ καὶ ἐν πολέμῳ. Ὁ Peel ἐκ νέου ἐξέφρασε τὴν γνώμην του ὑπὲρ τῆς πλήρους ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος. Ὁ δούξ ἀπ' ἐναντίας θέλει νὰ τὴν ἀποκαταστήσῃ ὅσον τὸ δυνατόν ὑποτελῇ. Ἐπροτάθη ὅτι, κατὰ τὴν φύσιν τῆς κυριότητος (suzeraineté) ἡ Πύλη νὰ δύναται νὰ ζητῇ ὠρισμένον ἀριθμὸν στρατιωτῶν καὶ πλοίων ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, ἀλλ' ἡ Ἑλλὰς νὰ μὴ ἀκολουθῇ τὴν Τουρκίαν εἰς τὰς ἐξωτερικὰς αὐτῆς σχέσεις. Μετὰ πολλὰς διενέξεις οὐδὲν περὶ τούτου ἀπεφασίσθη.

Μεγάλη Παρασκευὴ, 4 ἀπριλίου (σελ. 248).

Ὑπουργικὸν συμβούλιον τὴν 3 ὥραν μ.μ. πρὸς σύσκεψιν ὡς πρὸς τὸ σχέδιον τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Dudley πρὸς τὸν Lord Granville περὶ τῶν ἑλληνικῶν πραγμάτων, περιεχοῦσης τὴν πρότασίν μας περὶ ὅρ σμοῦ ὅσων ἀντικειμένων ἀρῆκεν ἀόριστα ἢ ἐν Λονδίνῳ συνθήκη. Ἐπανάληψις τῆς συζητήσεως ἂν ἡ Ἑλλὰς πρέπει νὰ ἀκολουθῇ τὴν Τουρκίαν ἐν εἰρήνῃ καὶ ἐν πολέμῳ, κατὰ συνέπειαν τῆς κυριαρχίας τῆς Πύλης. Ὁ δούξ πολὺ ὑπὲρ τούτου. Ὁ Huskisson, ὁ Peel, ὁ Dudley καὶ ἐγὼ ἐναντίοι. Ἡ συνθήκη τοῦ 1800 μεταξὺ Ῥωσσίας καὶ Τουρκίας περὶ Ἰονίων Νήσων καὶ ἡ θέσις τῆς Ραγούζης ἀνεφέρθησαν ὡς παραδείγματα. Ἐπὶ τέλους ὁ δούξ εὐρών ὅτι ἡ γνώμη τοῦ συμβουλίου εἶναι νὰ μὴ ἀκολουθῇ ἡ Ἑλλὰς τὴν Τουρκίαν ἐν πολέμῳ, ἐπρότεινε νὰ μὴ λεχθῇ τι περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου, μολοντί τοῦτο πρὸ πάντων ἔπρεπε πασιδῆλως νὰ ὀρισθῇ. Ἐν τούτοις ἐγένετο παραδεκτὴ ἡ περὶ τούτου ἐπιθυμία του. Ἐσυμφωνήθη προσέτι ὅτι ὁ ἐτήσιος φόρος θὰ ἀντικαταστήσῃ πᾶσαν χορηγίαν πλοίων καὶ στρατοῦ. Ὁ δούξ δυσαρεστήθη βλέπων τὸν Peel ὑπὲρ τῆς ἑλληνικῆς ἀνεξαρτησίας.

Πολλὴ συζήτησις περὶ τοῦ ἂν ἡ Ῥωσσία, ἀφοῦ ἄπαξ ἐκήρυξε τὸν σκοπὸν τῆς νὰ πολεμήσῃ δι' ἰδίους αὐτῇ λόγους τὴν Τουρκίαν ἐπὶ τοῦ Προύτου, δύναται οὕσα ἐμπόλεμος νὰ συμπράξῃ μετὰ τῶν οὐδετέρων ἡμῶν εἰς τὴν Μεσόγειον. Ἡ γνώμη μου ἦτο ὅτι ἂν συγκατετίθετο νὰ

καθυποβάλλῃ τὸν ναύαρχον αὐτῆς εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἰδικῶν μας ὁδηγῶν πρὸς τοὺς ἰδικούς μας ναυάρχους, τὸ πρᾶγμα δὲν παρέχει δυσκολίαν. Ὁ δούξ ἐθεώρησε τοῦτο ἀδύνατον. Φαίνεται ἐπιθυμῶν νὰ τὰ χαλάσῃ μὲ τὴν Ῥωσίαν. Ἔχει προσωπικὴν κατὰ τῆς Ῥωσσίας ἀντιπάθειαν. Ἐμάλωσε ἄσχημα μὲ τὸ ζεῦγος Lieven,¹ εἰς δὲ τὴν Πετρούπολιν θεωρεῖ ὅτι δὲν τὸν ὑπεδέχθησαν ὡς ἔπρεπε. Διάφορα μικρὰ πράγματα συνήργησαν εἰς τὸ νὰ τὸν ἀδιαθετήσωσι κατὰ τῶν Lieven. Ἡ Miss Arbuthnot καὶ ἡ Lady Jersey αἰτινες ἔχουσιν ἀμφότεραι μεγάλην ἐπ' αὐτοῦ ἐπιρροήν, δὲν ἤμποροῦν νὰ ὑποφέρουν τὴν Mme Lieven. Αὕτη δὲ εἶχε τὴν ἀνοησίαν πέρυσιν ὅτε ὁ Canning εἰσῆλθεν εἰς τὴν κυβερνήσιν, νὰ ἐκφράσῃ ἀναφανδὸν τὴν χαράν της διὰ τοῦ δουκὸς τὴν ἱπομᾶχρυσιν ἀπὸ τὰ πράγματα, καὶ μέχρι βαθμοῦ τινος τῷ ἐφέρθη προσβλητικῶς.

Ὁ Peel ἔφερεν ἐκ νέου εἰς τὸ μέσον τὴν πρό τινων ἐβδομάδων γενομένην ὑπ' ἐμοῦ πρότασιν ὅτι πρέπει κἄτι νὰ ἐνεργήσωμεν ὅπως ἐλευθερώσωμεν ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας τὰ γυναικίπεδα τῶν Ἑλλήνων ὅσα ὁ Ἰβραήμ πασᾶς ἔστειλεν ἐκ τῆς Πελοποννήσου εἰς τὴν Αἴγυπτον.

Δεκέμβριος 1828 (σελ. 287).

Σημαντικὴ μεταβολὴ ἔλαβε χώραν κατ' αὐτάς ὡς πρὸς τὰ μέτρα τῆς κυβερνήσεως περὶ τῶν ἐλληνικῶν πραγμάτων, καὶ πολλὰ ἐξ ὧων ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ εἰς μάτην ἐπροτεῖναμεν καὶ ἀπερρίπτοντο ὡς ἀνάρμοστα ἢ ὡς ἀδύνατα, ἐθεωρήθησαν ἤδη ὀρθὰ καὶ δυνατά.

1ον. Ἡ σύμπραξις τοῦ Ῥωσικοῦ στόλου μετὰ τῶν ἡμετέρων ἐν Μεσογείῳ ἐγένετο παραδεκτὴ.

2ον. Ὁ Lord Heytesbury ἀπεστάλη εἰς τὸ Ῥωσικὸν στραταρχεῖον.

3ον. Ὁ Stratford Canning ἀπεστάλη ἐκ νέου εἰς Κέρκυραν.

4ον. Αἱ διασχέσεις ἐπανελήφθησαν.

5ον. Ἀπεφασίσθη ἡ ἀποστολὴ στρατοῦ εἰς Πελοπόννησον.

Ἀνέκαθεν ἐφρόνουν ὅτι οὕτω μόνον ἡδύνατο νὰ πραγματοποιηθῇ ἡ συνθήκη τοῦ Λονδίνου. Πάντες οἱ λοιποὶ προταθέντες τρόποι πίεσεως δὲν ἡδύναντο βεβαίως νὰ γίνωσιν ἀποτελεσματικοί. Ἡ κατοχὴ τῶν ἐπαρχιῶν δὲν ἡδύνατο νὰ λύσῃ τὸ ἐλληνικὸν ζήτημα εἰμὴ διὰ τῆς ταπεινώσεως τῆς Τουρκίας. Ὁ ἀποκλεισμὸς τοῦ Ἑλλησπόντου δὲν ἡδύνατο νὰ φέρῃ ἀποτέλεσμα ἐκτὸς ἐάν τῷ ὄντι ἐκηρύτταμεν τὸν κατὰ τῆς Τουρκίας πόλεμον· καθότι ἄνευ τῆς ἀποκτήσεως δικαιωμάτων ἐμπολέμου δυνάμεως, δὲν ἡδυνάμεθα νὰ διακόψωμεν τὰς κύσιωδέςτέρας ἀποστολάς, σίτου δηλαδὴ καὶ τροφίμων, τὰς ὁποίας οἱ οὐδέτεροι θὰ μετεκρίμωζον. Ἀλλ' ἡ ἀποβίβασις στρατοῦ ἱκανοῦ νὰ διώξῃ τοὺς Τούρκους ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἡδύνατο νὰ φέρῃ τὴν πραγματικὴν ἐκτέλεσιν τῆς συνθήκης, τότε δὲ ἀπέβαιεν ὀλιγώτερον ἀξία λόγου ἢ ἐπίσημος συγκατάθεσις τῆς Τουρκίας.

Τοῦτο ἐπρότεινα τὸν Δεκέμβριον 1827 εἰς τὸν Coderich (τὴν πρῶ-

¹ Τὴν Ῥώσσον ἐν Λονδίῳ πρέσβυν καὶ τὴν σύζυγόν του.

θυπουργόν)· ἀλλ' οὔτε αὐτός, οὔτε ὁ Huskisson, ὁ Lansdowne καὶ ὁ Tierney ἤρσαν τὸ σχέδιον· ἔτι δὲ ὀλιγώτερον τὸ ἐπεδοκίμασεν ὁ δούξ ὅτε κατόπιν τῷ ἐπρότεινα εἰς τὸ ὑπουργικὸν συμβούλιον. Ἀντέτεινε δὲ εἰς αὐτὸ διὰ τοὺς ἐξῆς λόγους· ὀλιγώτερον τῶν δεκαπέντε χιλιάδων στρατοῦ δὲν ἤρκει, καὶ δὲν ἠδυνάμεθα εὐκόλως νὰ στείλωμεν τοσοῦτον στρατὸν· δὲν ἐσύμφερε ν' ἀρῆσωμεν τοὺς Γάλλους μόνους νὰ ὑπάγῃσιν, ἢ μόνους τοὺς Ῥώσους, ἢ τοὺς Ῥώσους μετὰ τῶν Γάλλων. Ν' ἀποστείλωμεν δὲ στρατὸν σύμμικτον δὲν ἐσυμβιβάζετο.

Τὴν ἀνοίξιν οἱ Γάλλοι ἐφάνησαν ἀνυπόμονοι λέγοντες, ὅτι ἡ πίεσις τῶν βουλῶν ἦτο τοσαύτη ὥστε εἶναι ἀναγκασμένοι ν' ἀποστείλωσι 10,000 στρατὸν καὶ συνέλεξαν πραγματικῶς τὸν πρὸς τοῦτο στρατὸν πέραξ τοῦ Τουλῶν. Μετὰ ἐπιμόνους παραστάσεις ὅμως ἐκ μέρους τοῦ δουκὸς, παρήτησαν τὸ σχέδιον τοῦτο καὶ διεσκόρπισαν τὰ στρατεύματα. Ἐν τούτοις τὸν Ἰούλιον ὁ δούξ, ἥλλαξε διὰ μιᾶς ἰδέαν καὶ παρεκίνησε τοὺς Γάλλους νὰ στείλωσι 18,000 ἄνδρας. Τοῦτο καὶ ἐγένετο. Τὰ πλοῖα ἡμῶν συνώδευσαν καὶ ἐβοήθησαν τὴν μεταφορὰν τοῦ στρατοῦ τῶν τὸ δὲ ἀποτέλεσμα ἦτο ἡ ταχέια τῆς Πελοποννήσου ἀπελευθέρωσις. Τὴν μεταβολὴν ταύτην ἐπέφερον ὁ Μετερνίχος, ὅστις τρομάξας ὅτε ἤρχισαν μετὰ τὸν Τουρκίαν καὶ Ῥωσσίας ἐχθροπραξίαι, καὶ βλέπων ὅτι ἐνόσω ὑφίστατο ἡ συνθήκη τοῦ Λονδίνου δὲν ἦτο δυνατὴ ἡ ὑπὲρ Τουρκίας μεσολάβησις τῆς Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας, συνέλαθε διὰ μιᾶς τοσοῦτον ζήλον ὑπὲρ τῆς ταχέιας ἐκπληρώσεως τῆς συνθήκης, ὅσον εἶχε πρότερον προσπιθῆσαι νὰ τὴν ἀνατρέψῃ. Ἐγραψεν ἐν ὀνόματι τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Αὐστρίας πρὸς τὸν Νεσελρώδ, λέγων ὅτι ἡ Αὐστρία ἀφοῦ εἰς μάτην καὶ ἀποτυχῶς πάντα λίθον ἐκίνησεν ὅπως φέρῃ εἰς Θεογνωσίαν τὴν Τουρκίαν, ἀπεφάσισε πλέον νὰ ῥίψῃ ὅλον αὐτῆς τὸ ἡθικὸν βάρος εἰς τὴν πλάστιγγα ὑπὲρ τῆς Ῥωσσίας, καὶ ὥς ἀπόδειξιν πισιδήλον τῆς μετὰ τῆς Ῥωσσίας φιλίας του, ὁ αὐτοκράτωρ ζητεῖ ἀπὸ τὸν Νικόλαον τὴν ἄδειαν νὰ τῷ ἀποστείλῃ πρέσβυν ἐπιτήδες εἰς τὸ στραταρχεῖόν του. Ἢ ἀπόκρισις ἦτο ὅτι ὁ Νικόλαος *le permet*. Μετὰ τοῦτο ἐννοεῖται ὅτι δὲν ὑπῆρχε δισταγμὸς ὡς πρὸς τὸ ν' ἀποστείλωμεν καὶ ἡμεῖς τὸν Lord Heytesbury

Ὁ Lord Cowley (πρέσβυς ἐν Βιέννῃ) ἔγραψε τὴν ἀνοίξιν 1828 ὅτι ὁ στρατὸς τῆς Αὐστρίας εὐρίσκετο εἰς ἐλσεινὴν κατάστασιν, καὶ μόλις ἤρθκει ἐν συνόλῳ (περιλαμβανομένου καὶ τοῦ ἐν Ἰταλίᾳ) περὶ τοὺς 150,000 ἄνδρας· ἐχρειάζοντο δὲ καὶ 60,000 ἱπποὶ διὰ νὰ γείνη καὶ πάλιν ὅπως εἶχεν ὁ στρατὸς οὗτος στρατεύσιμος. Ἐπεθύμουν μεγάλως νὰ βάλωσιν εἰς ἐνέργειαν 50,000 στρατὸν ὅπως ἐπιβλέπη τὸ σῶμα τοῦ Witgenstein, ἀλλὰ δὲν ἠδύναντο νὰ συλλέξωσι τοσοῦτον ἀριθμὸν. Ὁ Μετερνίχος λοιπὸν βλέπων ἀποτυγχάνουσαν τὴν ἀρχὴν του, τοῦ *gagner du temps* ἐγένετο αἴφνης ἀνυπόμονος νὰ ἐπισπεύσῃ τὰ πράγματα. καὶ ἔπεσεν (ὡς κίχουν οἱ ἄνευ ἀρχῆς ἄνθρωποι) ἀπὸ τὸ ἐν ἄκρον εἰς τὸ ἄλλο. Καὶ ὁ δούξ δὲ ἐγένετο τώρα ὑπέρμαχος τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος, εἰς τὴν ὅποιαν τὸν Μάρτιον ἔλεγε μὲ τοσαύτην ἔμφρσιν ὅτι δὲν οἶλεν ποτὲ συγκατανεύσει.

Ἀπεστέλλει ὁ sir Pultney Malcolm νὰ ἐπιβλέπῃ τὸν Codrington ἀλλὰ πρὸ τῆς ἀρίζεως τοῦ ὁ Codrington εἶχε συνομολογήσει συνθήκην μετὰ τοῦ πασᾶ τῆς Αἰγύπτου διὰ νὰ ἐκκενώσωσιν οἱ Αἰγύπτιοι καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Ἰβραήμης τὴν Πελοπόννησον, μὲ ἄρθρον περὶ τῶν αἰχμαλώτων, ὡς ἐξῆς· Νὰ ἐπιστραφῶσιν ὅσοι αἰχμάλωτοι δὲν εὐρεθῶσι πωλημένοι, διὰ δὲ τοὺς πωληθέντας, ὁ πασᾶς ἐκ συμφώνου μὲ τοὺς προξένους τῶν συμμάχων δυνάμεων νὰ ἐξασκήσῃ τὴν ἐπιβουλήν του πρὸς ἀπελευθέρωσιν των.

Εἶχα κοινοποιήσει εἰς τὸν Peel κατὰ τὴν τελευταίαν ἡμέραν τῆς βουλευτικῆς συνόδου ὅτι ἐσκόπευα εἰς τὴν βουλὴν νὰ τῷ ἀπουθύνω ἐπερωτήριον, τί ἐγένετο περὶ τῶν αἰχμαλώτων τούτων; Ὅτε ἤλθ· κατὰ πρῶτον ἡ εἰδοῖσις ὅτι στόλος ἐκ 40 πλοίων, (περιλαμβάνων 17 πλοῖα εἰσελθόντα εἰς Ναυαρίνους μετὰ τὴν ναυμαχίαν), ἀνεχώρησεν ἐκείθεν φέρον 6,000 αἰχμαλώτους, καὶ τοῦτο μετὰ τὸ καύχημα τοῦ Codrington ὅτι ἐξηφάνισεν ὅλον τὸν τούρκικόν στόλον, καὶ μετὰ τὰς σταλείσας εἰς τὸν Codrington διαταγὰς νὰ ἐμποδίσῃ θαλασσίας τοιαύτας μετακινήσεις, ὅτε ἡ εἰδοῖσις αὕτη ἤλθε, ἐπέσυρα τὴν προσοχὴν τοῦ ὑπουργείου ἐπὶ τοῦ πράγματος, παριστάνων ὅτι θὰ ἦτο κηλὶς ἐπὶ τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ὑπολήψεως ἂν δὲν ἐπασχίζαμεν ν' ἀπελευθερώσωμεν τὰ δυστυχῆ ἐκεῖνα ὄντα. Ὁ δούξ ἀπεδέχθη ψυχρῶς τὴν πρότασίν μου. Ὁ Aberdeen ἐθεώρησε τὸ πρᾶγμα ὡς ὑπόθεσιν εἰς τὴν ὁποίαν δὲν ἔχομεν ποσῶς δικαίωμα ν' ἀναιμιχθῶμεν. Ὁ δὲ Bathurst παρέστησεν ὡς ἐξάσκησιν νομίμου δικαιώματος τῶν Τούρκων, καὶ ὁ Ellenborough τὸ ἐθεώρησεν ὡς μᾶλλον ἀξιεπαινον πρᾶξιν. Ἀνέμνησα εἰς τὸ ὑπουργεῖον ὅτι πρὸ δύω ἐτῶν ὁ Lieven μᾶς εἶχε πληροφόρησει περὶ τοῦ σκοποῦ τοῦ Ἰβραὴμ νὰ αἰχμαλωτίσῃ ὁλοκλήρην τὸν πληθυσμὸν τῆς Ἑλλάδος καὶ ν' ἀποικίσῃ εἰς αὐτὴν Ἀραβας καὶ Αἰγυπτίους. Ὁ δὲ Canning τότε ἔλαβε τὸ πρᾶγμα κατὰκαρδα, καὶ ἐγράφη ἐπιστολὴ (πιθανῶς ὑπὸ τοῦ Canning αὐτοῦ) ὑπογραφεῖσα ἀπὸ τὸν Bathurst, καὶ διατάττουσα τὸν Adam (ἀρμοστήν τῶν Ἰονίων νήσων) νὰ μηνύσῃ πρὸς τὸν Ἰβραὴμ συνιστῶν αὐτὸν ν' ἀποκηρύξῃ τὸ τοιοῦτον δῆθεν σχέδιόν του, καὶ εἰδοποιῶν αὐτὸν ὅτι θ' ἀντιταχθῶμεν διὰ τῆς βίας εἰς τὴν ἐκτέλεσίν του. Ἐντονος δὲ παρὰστασις ἐγένετο καὶ εἰς τὴν Πύλην περὶ τούτου.

Ὁ Bathurst μᾶς ἀπεκρίθη ὅτι ἡ περίστασις τῶρα εἶναι διάφορος· ὅτι τότε ἀντέστημεν εἰς τὴν μεταφορὰν ὁλοκληύρου τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ τὴν ἀντικαταστάσιν του δι' ἀποικίας Αἰγυπτίων, ἐνῶ τῶρα δὲν ἐπρόκειτο περὶ ἀντικαταστάσεως τῶν αἰχμαλωτισθέντων, οἵτινες ἦσαν ὡς φαίνεται μόνον γυναικόπαιδα! Τοιοῦτος ἦτο σπουδαίως καὶ κατὰ γράμμα ὁ συλλογισμὸς του. Τῷ ἀντέτεινα ἀναγινώσκων περικοπήν τῆς ἰδίης αὐτοῦ ἐπιστολῆς λέγουσαν, ὅτι ὁ βασιλεὺς ἰδίως ἀντέτεινεν «εἰς τὴν ἀπαγωγὴν τῶν γυναικοπαίδων».

Τὸ μόνον τὸ ὁποῖον οὕτως ἐκέρδησα ἦτο ὅτι ἤγειρα κατ' αὐτοῦ τὸν γέλωτα τοῦ Ellenborough καὶ τοῦ Aberdeen, ἀλλὰ τίποτε περιπλέον. Ἀνέμνησα εἰς τὸ ὑπουργεῖον ὅτι ἡ πώλησις τῶν αἰχμαλώτων εἰς ἰδιώτας δὲν εἶναι λόγος· ὅπως μὴ τοὺς ἀποδώσῃ ὁ πασᾶς, καθέσων καὶ ο

Lord Exmouth ἔγραψεν ὅτι ὅτε προσέβαλε τὸ Ἀλγέριον καὶ ἀνεχώρησε, δὲν εἶχε μείνει ἐκεῖ οὐδὲ εἰς χριστιανὸς αἰχμαλώτος. Τοῦτο ἀποδεικνύει ὅτι τοῦ εἶδους τούτου οἱ ἡγεμόνες εὐρίσκουν ὅταν θέλουν τρόπον νὰ διορθώσωσιν αὐτοὶ τὰ πράγματα μὲ τοὺς ὑπηκόους των. Τότε μοὶ εἶπον, πῶς ! θέλεις νὰ κάμωμεν ὅ,τι καὶ εἰς Ἀλγέριον καὶ νὰ κηρύξωμεν τὸν πόλεμον χάριν τῶν αἰχμαλώτων τούτων. Ἀπεκρίθην, "Ὁχι. Ἀλλ' ἡ παρουσία τοῦ Ἰβραήμ καὶ τοῦ στρατοῦ του εἰς Πελοπόννησον μᾶς δίδει τὰ μέσα νὰ πείσωμεν καὶ πῶς τὸν παρ᾽ ἡμῶν δυνάσθε διὰ τῆς πείνης νὰ τὸν ἀναγκάσετε νὰ ὑποχωρήσῃ. Τὰ μέσα διὰ τῶν ὑποίων θὰ τὸν πειθαναγκάσετε νὰ ἐκκενώσῃ τὴν Πελοπόννησον δύνανται νὰ χρησιμεύσωσι πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν αἰχμαλώτων. Ἐπεκτείνετε τὴν πίεσιν καὶ ἐπὶ τούτῳ τοῦ ἀντικειμένου, καὶ δώσατέ του νὰ ἐννοήσῃ ὅτι ἂν δέ- ἀποδώσωσιν ὅλους τοὺς αἰχμαλώτους, ὁ στρατός του θὰ φοβίσῃ τῆς πείνης. Τὸ συμπέρασμα ἦτο ὅτι ἐγράφη ἐπιστολὴ εἰς τὸν Adam καὶ εἰς τὸν Gondrington μὲ ὁδηγίαν νὰ στείλωσι τὸν Cradock εἰς τὸν παρ᾽ ἡμῶν διὰ νὰ τὸν ἐρωτήσῃ πόσοι εἶναι οἱ αἰχμαλῶται οὗτοι, καὶ νὰ τῷ ζητήσῃ νὰ λάβῃ τὴν καλωσύνην νὰ τοὺς ἀποδώσῃ. Ἐν τούτοις τὴν τελευταίαν ἡμέραν τῆς Συνόδου ἐκατάφεραν τὰ πράγματα εἰς τοιοῦτον τρόπον ὥστε δέ, ἦτο δυνατὸν νὰ γείνῃ ἐπερώτησις.... Ὁ Peel ὅμως ἀμέσως μετὰ τὴν διάλυσιν μᾶς ἔδειξε τὴν ἀπάντησιν τὴν ὁποίαν εἶχε λάβει εἰς τὴν μνησθεῖσαν κοινοποιήσιν. Κατ' αὐτὴν, οἱ Αἰγύπτιοι ἀφ' οὗτου εἰσέβαλον εἰς τὴν Ἑλλάδα, συνείθισαν νὰ θεωρῶσι τὸν λαὸν αὐτῆς ὡς προμήθειαν σκλαβῶν. Εἰς πᾶσαν συμπλοκὴν ἢ πολιορκίαν ἕκαστος στρατιώτης ἐλάμβανεν ὡς ἰδιοκτησίαν τοῦ ὅσους ἄνδρας ἢ γυναῖκες καὶ ἡδύνατο νὰ συλλάβῃ. Κάποτε οἱ τοιοῦτοι αἰχμαλῶται ἐστέλλοντο εἰς Ἀλεξάνδρειαν πρὸς πώλησιν. Ἀλλ' ἐσχάτως ἤρχοντο πλοῖα δουλεμπόρων εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ τοὺς ἡγάρων ἐπιτοπίως, ἀπαρallάκτως καθὼς πωλοῦνται οἱ ἵπποι εἰς τὴν πανηγύριν τοῦ Horncastle. Ὁ ἀριθμὸς τῶν οὕτω ἐξ ἀρχῆς συλληφθέντων ἀνέσχεται εἰς 15 ἕως 20,000· αἱ γυναῖκες ἐτίθεντο εἰς τὰ χαρέμια, οἱ ἄνδρες ὑπεβίβλλοντο εἰς τὰς κοπιαστικωτέρας ἐργασίας, ὅσα δὲ παιδιά δὲν ἐκρατοῦντο διὰ χειροτέραν χρῆσιν ἐστέλλοντο εἰς τὴν μεγάλην σχολὴν τοῦ Καίρου, ὅπως ἀνατραφῶσιν ἐκεῖ ὡς Μουσουλμάνοι.

Ὑποπτευόμενος μὴ δὲν θὰ ληφθῶσιν ἀποτελεσματικὰ μέτρα περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης, μαλονότι ἐκ νέου καθυπέβαλα τὴν ἰδέαν μου εἰς τὸν Peel νὰ θεωρήσωμεν τὸν Ἰβραῖμ καὶ τὸν στρατὸν οὐ ὡς ὁμήρους διὰ τοὺς αἰχμαλώτους, ἐσύστησα ἐντόνως τὴν ὑπόθεσιν εἰς τὸν Lieven, μὲ τὸν ὁποῖον συνεγευμάτισα τὴν αὐτὴν ἡμέραν εἰς τοῦ Falek (τοῦ αὐστριακοῦ πρέσβεως), τὴν δ' ἐπιοῦσαν ἐπεσκέφθην ἐπὶ τούτῳ τὸν Polignac, ὅστις μὲ εἶπεν ὅτι ἔλαβε διαταγὰς τῆς Αὐλῆς του νὰ ἐξετάσῃ περὶ τοῦ ὁριζήσαντος καὶ τῆς τύχης τῶν αἰχμαλώτων τούτων, καὶ νὰ κοινοποιήσῃ τὴν πρόθεσιν τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας νὰ τοὺς ἐξαγοράσῃ, ἂν τοῦτο ἐγένετο μὲ μέτριόν τι πρὸς ὅσον χρημάτων. Ἐξεπλήχθη ὅτε τῷ εἶπεν τὸν ἀριθμὸν των. Νομίζω δὲ ὅτι μέχρι τέλους δὲν ἔγινεν τι,

ἐκτὸς ὅτι ἐλευθερώθησαν 180 περίπου ἄνδρες οἵτινες εὐρέθησαν ἀπώλητοι εἰς Ἀλεξανδρείαν.

Σελ. 299.

Ἡ γαλλικὴ ἐκστρατεία ἐκ 18,000 ἀνδρῶν ἐπέτυχεν ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ καὶ δι' ὀλίγου κόπου νὰ διώξῃ τοὺς Τούρκους καὶ Αἰγυπτίους ἐκ τῆς Πελοποννήσου. Ὁ Ἰβραὴμ καὶ ὁ στρατὸς αὐτοῦ ἀπεχώρησαν κατὰ τὴν μετὰ τοῦ Codrington συνθήκην, ἔμειναν δὲ μικραὶ τουρκικαὶ φρουραὶ ἐντὸς τινῶν τῶν φρουρίων, Κορώνης δηλαδὴ, Μεθώνης, Πατρῶν καὶ Ῥίου. Αἱ φρουραὶ αὗται ταχέως παρεδόθησαν, τινὲς μὲν ἄνευ ἀντιστάσεως, τινὲς δὲ μετὰ μικρὰν ἀντίστασιν. Ὁ Γάλλος στρατηγὸς Maison ἐπροτίθετο νὰ μεταβῇ εἰς Ἀττικὴν ὅπως συμπληρώσῃ τὴν ἐκδίωξιν τῶν Τούρκων, ἀλλ' ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις ἐντόνως ἐκτρέφθη ἐναντίον πάσης στρατιωτικῆς ἐπεμβάσεως πέραν τῆς Πελοποννήσου, ἐνέσω δὲν ὀρισθῶσι τελειωτικῶς τὰ σύνορα τῆς Ἑλλάδος, ἡ δὲ γαλλικὴ συγκαταεῦσασα διέταξε τὸν Maison νὰ μὴ προχωρήσῃ. Οἱ Γάλλοι ὑπέφεραν ἐπὶ τινα καιρὸν τὸ φθινόπωρον ὑπὸ τῆς ἐνδημικῆς τῆς χώρας θέρμης.

Ἰανουαρίου 10 1829 (σελ. 319).

(Κατὰ τὴν ἐν Παρίσις τότε διαμονὴν τοῦ ὁ Lord Palmerston ἔλαβε συνέντευξιν μὲ τὸν ἐκεῖ πρέσβυν τῆς Ῥωσσίας Pozzo di Borgo, τὴν ὁποίαν ἀναφέρει ἐν τῷ ἡμερολογίῳ του. Μὲ τὰ ἄλλα ζητήματα ἐπιφέρει).

«Τότε ἔθιξα τὸ ζήτημα τῆς Ἑλλάδος καὶ ὁ Pozzo μοὶ εἶπεν ὅτι πρὸ δύο ἐβδομάδων ἔστειλεν εἰς Λονδῖνον μακρὰν καὶ περιστατωμένην ἔκθεσιν τῶν τριῶν πρέσβων περὶ τῆς καταστάσεως τῆς Ἑλλάδος, περὶ τῶν πιθανῶν πόρων τῆς χώρας, τῶν συνόρων ἅτινα πρέπει νὰ ἔχῃ, καὶ περὶ τοῦ ποσοῦ τοῦ φόρου τὸν ὁποῖον θὰ ἔμπορῇ νὰ πληρώσῃ πρὸς τὴν Τουρκίαν. Ὡς πρὸς τὰ σύνορα συνιστῶσιν ὁμοφώνως τὴν ἀπὸ Βώλου ἕως Ἀρτης γραμμὴν διὰ φόρον προτείνουν λίρας 60,000 κατ' ἔτος, (ποσὸν πολὺ μέγαλον κατ' ἐμέ, καὶ τοῦ ὁποῖου δὲν θὰ μὲ ἤρξε βεβαίως νὰ ἐγγυηθῶ τὴν πληρωμὴν). Συνιστῶσι νὰ εἶναι διαδοχικὸς ὁ πρόεδρος τῆς ἐπικρατείας. Ἀλλ' ὁ Καποδίστριας δὲν δέχεται τὴν προεδρείαν, καὶ ἐγένετο λόγος νὰ εὐρεθῇ Γερμανὸς τις πρίγκηψ, ἄσχετος πρὸς τὰς μεγάλας δυνάμεις. Ἐν τῷ μεταξῷ, μολονότι οἱ Γάλλοι ἠναγκάσθησαν νὰ μὴ προβῶσι πέραν τοῦ ἰσμοῦ τῆς Κορίνθου, οἱ Ἕλληνες ἐξακολουθοῦν πολεμοῦντες ἐν τῇ Στερεᾷ, καὶ ἐπιτυχάνοντες ὡς ἐλπίζω. Ὁ Pozzo λέγει ὅτι ἡ Γαλλικὴ κυβέρνησις ἐξηγόρασεν 640 Ἕλληνας αἰχμαλώτους, καὶ ἐνόμιζεν (ἀλλ' ἐγὼ δὲν τὸ νομίζω) ὅτι ἡ Ἀγγλικὴ κυβέρνησις συνεισέφερε ποσὸν τι ὑπὲρ τῆς ἐξαγορᾶς ταύτης.

(x).

Ἐν τῇ περὶ ἧς ὁ λόγος συνεντεύξει τῶν τριῶν πρέσβειων καὶ τοῦ Ῥεῖζ ἐφένδῃ διέκοψεν αὐτός τὴν συνδιάλεξιν εἰπὼν ὅτι ἤλθεν ἡ ὥρα τῆς προσευχῆς του, οἱ δὲ πρέσβεις οὐδόλως ἐδίστασαν νὰ περιμείνωσι τὴν ἐπάνοδόν του εἰς ἐπανάληψιν τῆς συνδιαλέξεως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΑ΄.

(α.)

Ὅρα κεφάλαιον ΜΑ΄.

(β.)

Ὁ κυβερνήτης μοὶ διηγῆθη τὸ ἀνέκδοτον τοῦτο.

(γ.)

Ὅρα ἀναφορὰν τοῦ κυβερνήτου πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Ῥωσσίας ἐν σελίδι 112 τοῦ α΄ τόμου τῆς ἐν Ἀθήναις ἐκδοθείσης τὸ 1841 συλλογῆς ἐπιστολῶν του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΔ΄.

(α.)

Τὴν 24 αὐγούστου τοῦ ἔτους 1861 μετεκομίσθησαν τὰ λείψανα τοῦ Χάστιγγος ἐντὸς τοῦ Ναυστάθμου, ἐφ' ᾧ ἦν ἀνηγέρθη καὶ καταλλήλο-τερον μνημεῖον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΕ΄.

(α.)

Γενομένου λόγου μεταξὺ ἐμοῦ καὶ τοῦ λόρδου Ἀβερδίνου περὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι πολιτικῆς τοῦ Καποδιστρίου, εἶπεν «ἀδίκως ἀντιπολιτεύθη» ἡ Ἀγγλικὴ κυβέρνησις τὸν Καποδίστριαν ὡς ῥωσίζοντα, βλέπω «τώρα ὅτι ἦτο καθαρὸς Ἕλληνας».

Ἐρωτηθέντες δὲ παρ' ἐμοῦ αὐτὸς καὶ ὁ λόρδος Παλμερστών, οἱ ἀλληλοδιαδόχως ἐν ὀνόματι τῆς Ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως ἀσχοληθέντες εἰς τὰ τῆς Ἑλλάδος, ἀν' ἀλήθειαν ὁ ποτὲ διαδοθεὶς λόγος ὅτι μετὰ τὴν ἀπὸ τῆς ἡγεμονίας τῆς Ἑλλάδος παραίτησιν τοῦ Λεοπόλδου ἐπῆρτεινεν ἡ Ῥωσσία ἐν τῷ συμμαχικῷ συμβουλίῳ νὰ ἀναγορευθῇ ὁ προσωρινὸς Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος ἡγεμὼν αὐτῆς διὰ βίου, ἀπῆντησαν ἀμφοτέροι ὅτι οὐδέποτε τοιαύτη πρότασις παρ' οὐδεμιᾶς τῶν τριῶν Δυνάμεων πρὸς τὰς ἄλλας ἐγένετο

(β.)

Ἀπῆλειψα τὰ ἐν σελίδι 291 τοῦ δ' τόμου τῆς α΄ ἐκδόσεως περὶ δι-

τάξεως τοῦ δημογεροντικοῦ νόμου, περὶ κανονισμοῦ τοῦ ἐμπορικοῦ καὶ πολεμικοῦ ναυτικοῦ, καὶ περὶ δικαστικῶν ἐπιτροπῶν ὡς λανθασμένα, καθὼς ἐξηκριθῶσα μετὰ ταῦτα· διότι, ὡς πρὸς τὸ πρῶτον, αἱ διατάξεις βᾶσιν εἶχαν τὸν ἐνυπάρχοντα περὶ ἐκλογῆς δημογεροντικῶν νόμον, ὡς αὐτὸς ἐγὼ ἀναφέρω ἐν τῷ ΟΒ' κεφαλαίῳ, ὅπου γίνεται λόγος περὶ τοῦ διοικητικοῦ ὀργανισμοῦ. Ὡς πρὸς τὸ δεῦτερον, ὁ κανονισμὸς τοῦ ἐμπορικοῦ καὶ πολεμικοῦ ναυτικοῦ, ὃν ἀναφέρω καὶ ἐπαινῶ ἐν τῷ αὐτῷ κεφαλαίῳ, ἐψηφίσθη συναινέσει τοῦ πανελληνίου (ὄρα ψηφίσματα ΣΤ', ΙΑ', ΙΒ'). Ὡς πρὸς δὲ τὸ τελευταῖον, ὅρα τὸ ΙΖ' ψήφισμα διαλαμβάνον τοὺς λόγους τῆς ἀπολύτου ἀνάγκης συστάσεως τοιούτων ἐπιτροπῶν ἐν ἑλλείψει τακτικῶν δικαστηρίων. Διὰ τοὺς αὐτοὺς λόγους ἠναγκάσθησαν νὰ συστήσωσι καὶ αἱ προγενέστεραι κυβερνήσεις τοιαύτας ἐπιτροπὰς ἐπίσης καὶ τότε ἀπηγορευμένας.

(γ.)

Ὁρα ἀριθμὸν 45 τῆς γενικῆς ἐφημερίδος.

(δ.)

Ὁρα ἀριθμὸν 38 τῆς γενικῆς ἐφημερίδος.

(ε.)

Ὁρα ἀριθμὸν 45 τῆς γενικῆς ἐφημερίδος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΣΤ'.

(α.)

Ἰδοὺ ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος πρὸς τὸν κυβερνήτην τοῦ Γ. Μαυρομιχάλη ἐπιστολή.

« Ἐξοχώτατε

« Ἐν ᾧ διευθύνθη μετὰ τῶν συγγενῶν μου εἰς ἔντευξιν τῆς ἐξοχότη-
 » τητίς σας εἰς Μεσσηνίαν, καὶ ἐν ᾧ παρρησιάσθημεν ἔμπροσθεν σας,
 » μᾶς ὠμιλήσατε περὶ τοῦ ἀνὰ χεῖράς μας ὑπογραφισμένου ἐγγράφου,
 » καὶ σᾶς ἀπεκρίθημεν. Γενομένης δὲ τῆς ὁδοπορίας σας καὶ φθάσαντες
 » εἰς Αἴγιον ἀπεστείλατε ἐπιστολήν σας πρὸς τὸν δοῦλόν σας πατέρα
 » μου, ἐν ᾗ ἐξελέγχατε τὸ ἄτυχτον περὶ τούτου κίνημά μου, καὶ ὅτι
 » ποτὲ δὲν θέλει φανῇ δεκτὸν πρὸς τὴν ἐξοχότητά σας. Ἐξοχώτατε,
 » ὅποιουδὴποτε μεγέθους παράπτωμα τὸ τοιοῦτον λογίζεται, καὶ ὅποι-
 » ανδὴποτε παιδείαν ἀπαιτεῖ, ἀκούσαντες καὶ τοὺς λόγους τοῦ δούλου
 » σας ὡς δικαιοκρίτης ἀποφασίζετε.

« Ὁ δοῦλός σας ἡγνόουν παντάπασιν τὸ ἔγγραφον τοῦτο, καὶ μόνον,
 » καθ' ἣν στιγμήν ἀνεχώρουν ἐξ Αἰγίνης, εἰδοποιήθη· τότε ὁ κύριος

» δοτόρος Σπυρίδων Καλογερόπουλος, καὶ μετ' αὐτὸν ὁ κύριος Γιαννε-
 » τᾶς μὲ ἔκαμαν κοινωὺν τοῦ τοιούτου δίδοντές μοι ἀντίγραφον καὶ
 » παραγγέλλοντές με νὰ ἐνεργήσω τὴν ἀποπεράτωσίν του εἰς τὰ κάτω
 » μέρη· μετὰ δύο ἡμέρας ἀφίκετο εἰς Αἴγιναν ὁ αὐτάδελφός σας κύριος
 » κόντες Βιάρος, καὶ διευθυνθεὶς εἰς ἐπίσκεψιν τῆς ἐκλαμπρότητός του
 » μετὰ τοῦ κυρίου Γιαννετᾶ εἰς τὴν παραθαλασσίαν τῆς Αἰγίνης ἀνε-
 » γώρησα μετ' ὀλίγον, ὃ δὲ κύριος Γιαννετᾶς διέμεινε· τῇ ἐπαύριον
 » ἀνταμωθέντες μετὰ τοῦ κυρίου Γιαννετᾶ μοι εἶπεν ὅτι ὠμίλησε πολλὰ
 » περὶ τούτου πρὸς τὸν κύριον κόντε, καὶ ὅτι ἡ ἐκλαμπρότης του ἔ-
 » μεινε καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν εὐχάριστος, καὶ περὶ τὰς δύο ὥρας τῆς
 » νυκτὸς μετακαλεσθεὶς παρὰ τοῦ αὐταδέλφου σας εἰς τὸ παράλιον τῆς
 » Αἰγίνης μοι ἐνεχείρισεν ἀποτεινομένην ἐπιστολὴν σας πρὸς τὸν δοῦ-
 » λόν σας πατέρα μου λέγουσάν μοι ὅτι δύναμαι νὰ διευθυνθῶ ἐγὼ εἰς
 » Πόρον ἀντὶ τοῦ πατρός μου, ὅπου θέλομεν ὁμιλήσει περὶ τῶν κατε-
 » πειγουσῶν ἀναγκῶν μας πρὸς τὴν ἐξοχότητά σας προσθέτων καὶ τινα
 » ἄλλα.

« Ἐκπλεύσας ὁ κύριος κόντες καὶ κατόπιν ὁ δοῦλός σας ἔφθασα εἰς
 » Πόρον ὅπου καὶ μετεκαλέσθην παρὰ τῆς ἐκλαμπρότητός του ἑξωθεν
 » τῆς οἰκίας του· ἐκεῖ ἀνέγνωσα εἰς τὴν ἐκλαμπρότητά του ἐκεῖνο τὸ
 » ἔγγραφον προσθέτων ἐν ταύτῃ τὴν ἄσκνον καὶ μετ' ἐπιμελείας ἐνέρ-
 » γειάν μας, ἣν περ θέλομεν δεῖξει εἰς τὴν ἀποπεράτωσίν του. Ἀπο-
 » τεινόμενος ἡ ἐκλαμπρότης του μοι εἶπεν ὅτι ἡμεῖς δὲν προτρέπομεν
 » τὴν ἀποπεράτωσιν αὐτοῦ τοῦ ἐγγράφου, ἀλλ' ὅταν σεῖς τὸ ἐγκρίνετε,
 » δύνασθε νὰ τὸ ἐνεργήσετε, καὶ ἡμεῖς θέλομεν εἶσθαι εὐχάριστοι· ταῦ-
 » τα εἰπόντος μοι διελύθη ἡ συνομιλία. Τί λοιπόν, ἐξοχώτατε, ἔπρεπε
 » νὰ πράξω ; ποῖος ἐκίνησε τὴν ἐνέργειαν τούτου τοῦ ἐγγράφου ; εἰς
 » ποῖον δίδεται ἡ δικαία μέμφις τῆς ἐξοχότητός σας ; αὐτὴ εἶναι ἡ
 » διατρέξασα ὑπόθεσις, καὶ ὡς πατήρ ὅλων τῶν Ἑλλήνων ἀποδώσατε
 » τὸ δίκαιον πρὸς τὸν ἕχοντα.

« Ἐν Αἰγίνῃ, τῇ 27 αὐγούστου 1828».

(β.)

Ὁ κυβερνήτης ὠμολόγησε τῷ Κλονάρη, ὅτι κατ' εἰσήγησιν τοῦ
 ἀδελφοῦ του ἐγένοντο τὰ γενόμενα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΖ'.

(α.)

Ὅρα τὴν πρὸς τὸ ἀγγλικὸν ναναρχεῖον ἀναφορὰν τοῦ Κοδριγκτιῶνος
 τῆς 25 ἰουλίου (6 αὐγούστου) 1828.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΠ'.

(α.)

Ὁ ἀνὴρ οὗτος, Ἰάλλος τὸ γένος, εἶχεν ἐλθεῖ πρὸ ὀλίγου εἰς Ἑλλά-

δα· βλοῦν ἔχων συνταγματάρχου ἐπρωχειρίσθῃ εἰς τὸν τοῦ στρατηγοῦ καὶ ἀρχηγοῦ τῶν περὶ τὸν ἀρχιστράτηγον ἐπιτελῶν.

(β.)

Ἴδου ἀποδεικτικὸν τῶν πρᾶδοθέντων πρὸς τὸν στρατάρχην.

« Μολονοποῦ ὁ στρατάρχης Δ. Ὑψηλάντης εἶχε κάθε δίκαιον κατὰ
 » τὸν βερέν ἵποῦ μᾶς ἔδωκε νὰ μᾶς στείλῃ εἰς τὸ βιλαγέτι μας ἀπὸ
 » ὅποιον δρόμον ἤθελεν εὐχαριστηθῇ, μᾶς ἔκαμεν ὅμως κατὰ τὴν
 » παρακάλεισίν μας μερξαμέτι καὶ ἀπεφάσισε νὰ μᾶς ἀφήσῃ νὰ πᾶμε
 » εἰς τὰ βιλαγέτια μας ἀπὸ τὸν δρόμον τοῦ Ζητουνιοῦ, καὶ ἡμεῖς οἱ
 » ὑπογραμμένοι τὸν ἀριθμὸν 107 βάνομεν ἀμάνετι εἰς τὰ χέρια τοῦ
 » πρίγκηπα τὴν μπέσαν μας καὶ τὸν ὄρκον εἰς τὴν θρησκείαν μας, οὔτε
 » ὅρματα νὰ πιάσωμεν πλέον ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων εἰς ὅποιον μέρος
 » καὶ ἂν τύχουν, οὔτε κανένα ῥαγιᾶν νὰ πειράζωμεν· καὶ ἂν χάμωμεν
 » ἀλλιῶς, νὰ μὴ πεθάνομεν Τούρκοι, καὶ ἂν ποτε κανέναν μας ξανα-
 » πιασθῇ νὰ μὴ μᾶς διδεται ῥαῖ καὶ συγχώρησις ἀλλὰ νὰ μᾶς θανα-
 » τόνουν.

« Ἐγείνετο εἰς τὸ Στεβένικον 2 νοεμβρίου 1828. Διὰ τὰ ἄνω γραμ-
 » μένα εἶναι τὸ σιάρτι μας σιάρτι καὶ βάνομεν τὸ δάκτυλόν μας».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Π'.

(α.)

Ὅσα George Canning and his Times,

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΑ'.

(α)

Τὸ ψήφισμα δὲν περιλαμβάνει τὴν φράσιν, « προβάλλοντος ἐκάστου
 » τῶν πληρεξουσίων κατ' ἰδίαν αὐτῷ τρεῖς ὑπὲρψηφίους »· ἀλλ' οὕτως
 ἐγένετο μὴ συμβιβάζομένων ἄλλως τῶν πληρεξουσίων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΒ'.

(α.)

Οἱ Τούρκοι εἶχαν ἀνακτήσῃ καὶ φρουρήσῃ τὴν Βιδονίτσαν ἐπὶ τῆς
 εἰσβολῆς τοῦ Ἀσλάμπη Μουχουρδάρη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΓ'.

(α.)

Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη τοῦ Ἀβερδηνίου, σταλεῖσα μετὰ τὴν συνθήκην τῆς

Ἀδριανουπόλεως πρὸς τὸν ἐν Πετρούπολει πρέσβυν τῆς αὐλῆς του εἰς κοινοποιήσιν πρὸς τὴν ῥωσικὴν, κατετέθη ἐν τῷ γραφείῳ τῆς βουλῆς τῶν ὁμοτίμων μεσοῦντος ἰουνίου 1856.

(β.)

Εἶπαμεν ἐν τῷ ΟΘ' κεφαλαίῳ, ὅτι καὶ ἄλλοτε ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις ἐπρότεινε νὰ συστηθῇ ἐν Ἑλλάδι πολιτεία ἀνεξάρτητος, ἀλλ' ὅρια ἔχουσα ἐπὶ τῆς ξηρᾶς τὸν ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου. Μαρτυρεῖ δὲ καὶ τὸ πρῶτο-κολλὸν τῆς 6 (18) αὐγούστου 1829, ὅτι καὶ πρὸ τῆς ἐν Ἀδριανουπόλει συνθήκης ἐπρότεινεν ἐκ νέου ἡ αὐτὴ κυβέρνησις, κατὰ τὴν τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβων γνωμοδότησιν Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας, νὰ ὁρισθῶσιν ἔκτοτε τὰ ὅρια, καὶ ἔκτοτε ν' ἀναγνωρισθῇ ἡ πλήρης καὶ τελεία ἀνεξαρτησία τῆς Ἑλλάδος.

(γ.)

Τὰ σημερινὰ ὅρια τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους εἶναι ἡ ἐν Πόρῳ δια-γραφεῖσα γραμμὴ, ὥρισαν δὲ οἱ σύμμαχοι ταύτην μεταγενεστέρως, ἀποζημιωθείσης χρηματικῶς τῆς Πύλης· ἀπεσιωπήσαμεν δὲ ταῦτο ὥς μὴ παρατεινομένης τῆς ἀνὰ χεῖρας ἱστορίας εἰς τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν ὥρισθη.

1830.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΤΡΙΚΟΥΠΗ

Ἀπὸ τῆς ἀναγορεύσεως τοῦ Λεοπόλδου
μέχρι τῆς ἐγκαθιδρύσεως τῆς βασιλείας τοῦ Ὁθωνος,
ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Ἱστοριογράφου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΔ'.

Παραίτησις Λεοπόλδου.

Ἀμέτρου χαρᾶς ἐπλήρωσε τὰς καρδίας ὅλων τῶν Ἑλλήνων ἡ ἀναγόρευσις τοῦ Λεοπόλδου· μόνον ὁ Κυβερνήτης ἐσκυθρόπασεν· ἐφρόνει ὅτι, ἐπικρατούσης τῆς Συνθήκης τῆς 24 Ἰουνίου, οὐδεὶς ἡγεμονόπαις θὰ κατεδέχετο ἡγεμονίαν ὑποτελῆ εἰς τὸν Σουλτάνον, καὶ θὰ κατήντα εἰς αὐτὸν ἐξ ἀνάγκης ἡ ἡγεμονεία· ἀνεξαρτήτου δὲ τῆς πολιτείας ἐπ' ἐσχάτων ὀρισθείσης, ἐπεθύμει νὰ ἐκλεχθῇ ἀνήλικός τις ἡγεμονόπαις (εἶχε δὲ κατὰ νοῦν τὸν δευτερότοκον υἱὸν τοῦ βασιλέως τῆς Βαυαρίας Ὁθωνα) πεποιθὼς ὅτι θὰ τὸν ἐκηδεμόνευεν αὐτός· οὐδόλως δὲ ἀμφίβαλεν ὅτι, ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ τοῦ ἡγεμόνος, θὰ ἐκαλεῖτο καὶ ἡ Ἑλλάς, ἥτοι αὐτός, εἰς σύμπραξιν. Ἀλλ' ἰδὼν παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν ὅτι ἐψεύσθησαν αἱ ἐλπίδες του, ἐμελέτησε νὰ παρεμβάλλῃ προσκόμματα εἰς τὴν εὐόδωσιν ὧν ὠρίσθησαν.

Τὸ πρωτόκολλον ἔλεγεν (α) ὅτι ἡ Ἑλλάς ἀνηγορεύετο κράτος ἀνεξάρτητον ὑπὸ διαδοχικὸν μονάρχην καὶ ὅτι εἰς ἀποζημίωσιν τῆς Πύλης, δι' ἃ ἐστερεῖτο ὀφέλη ἔνεκα τῆς ἀνεξαρτησίας, περιωρίζετο ἡ ὀροθετικὴ γραμμὴ ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Σπερχειοῦ μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἀχελώου· διέταττε δὲ παῦσιν πάσης ἐχθροπραξίας καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας· πλήρη καὶ τελείαν ἀμνηστείαν καὶ ἀσφάλειαν ζωῆς καὶ ἰδιοκτησίας παντὸς ἐνεχομένου εἰς τὸν

ἀγῶνα· ἐλευθέραν μετὰθασιν παντός "Ελληνας ἢ Τούρκου βουλομένου νὰ μεταβῇ ἀπὸ τοῦ ἑνὸς κράτους εἰς τὸ ἄλλο ἐντὸς ἑνὸς ἔτους· ἀνεπηρέαστον ἀπαλλοτριώσιν κτημάτων· παντελῇ κένωσιν πάσης χώρας, πάσης νήσου, καὶ παντός φρουρίου ἀπὸ τῶν στρατευμάτων τοῦ κράτους, εἰς ὃ δὲν ἀνῆκαν εἰς τὸ ἐξῆς τὰ μέρη ταῦτα· ἀπαγόρευσιν εἰσβολῆς ἢ διαμονῆς στρατοῦ οἰασδῆποτε τῶν τριῶν Δυνάμεων ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς Ἑλλάδος ἄνευ ὁμοφώνου συναινέσεως αὐτῶν· ἐπιφύλαξιν τοῦ δικαιώματος ἐκάστης τῶν τριῶν Δυνάμεων τοῦ νὰ ἐγγυηθῇ τὰ ἐν τῇ Πρωτοκόλλῳ καθ' ἃ ὤρισεν ἡ Συνθήκη τῆς 24 Ἰουνίου· ἀποστολὴν παρ' ἐκάστης τῶν τριῶν Δυνάμεων ὁροθέτου εἰς διαχάραξιν καὶ ἀποπεράτωσιν ἐντὸς ἑξ μηνῶν τῆς ὁροθετικῆς γραμμῆς, καὶ ἐπικύρωσιν τῶν ἐν τῇ Πρωτοκόλλῳ διατάξεων διὰ Συνθήκης.

Δύο μεγάλα πολιτικὰ ἀμαρτήματα ἡμάρτησεν ἡ Συμμαχία συντάξασα τὸ Πρωτόκολλον τοῦτο· ἀπαρραγγέλτως ἀνεδέχθη καὶ αὐθιχρέτως ἀνηγόρευσεν ἡγεμόνα, ἐν ᾧ καὶ ἡ Συνθήκη τῆς 24 Ἰουνίου παρεῖχεν εἰς τοὺς Ἕλληνας τὸ δικαίωμα τῆς ἐκλογῆς ὑπὸ τινας ὅρους, καὶ ὁ Κυβερνήτης ἐπανειλημμένως, ἀλλ' εἰς μάτην, τὸ ἐπεκαλέσθη· ἐκολόβωσαν δὲ ὁροθετικῶς καὶ τὴν νέαν πολιτείαν παρὰ τὰ ἐν Πόρῳ ὀρισθέντα, παρ' αὐτῶν τῶν Δυνάμεων παραδεχθέντα καὶ πρὸς τοὺς Ἕλληνας κοινοποιηθέντα, ἀποκόψασαι τὴν Ἀκαρνανίαν ὅλην καὶ μέρος τῆς Αἰτωλίας, ὃ ἐστὶ τόπους περιέχοντας τοὺς μαχιμωτέρους ἄνδρας τῆς Ἑλλάδος, ὅλοσχερῶς ὑπὸ τὴν ἑλληνικὴν σημαίαν διατελοῦντας, ἔχοντας 80000 κατοίκων, καὶ καλέσασα τὴν ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν νὰ ἐκτελέσῃ ἐκοῦσα ἄκουσα ὅρους οὓς μόνη ἡ Συμμαχία ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐξουσίᾳ ὥρισεν. Ἐπὶ τῇ ἐδραίᾳ ταύτῃ βάσει ἔστησεν ὁ Κυβερνήτης τὰ πυροβόλα του, καὶ δι' ὅλης τῆς διπλωματικῆς ἐμπειρίας του, καὶ ὅλης τῆς φυσικῆς ἀγχινοίας του ἐπεχείρησε νὰ κατεδαφίσῃ τὴν παρὰ γνώμην καὶ ἐν ἀγνοίᾳ αὐτοῦ ἀνεγερθεῖσαν οἰκοδομήν. Ἔργον τῶν χειρῶν του καὶ ὄργανον τῶν θελήσεών του ἡ Γερουσία, ἐτοιμὴν παρεῖχε πᾶσαν συνδρομήν, παραδεχομένη καὶ ψηφίζουσα ὡς ἰδίας βουλὰς τὰς εἰσηγήσεις του.

Τὴν 27 μαρτίου ἐκοινοποίησαν οἱ ἀντιπρόσβεις πρὸς τὸν Κυβερνήτην τὸ Πρωτόκολλον ἐπισήμως (6) καὶ προσανήγγειλαν ὅτι ἐξελέχθη ὁ Λεοπόλδος ἀναξ τῆς Ἑλλάδος (Prince sou-

(6) Ζήτηι Γενικῆς Ἐφημερίδος ἀρ. 32 σελίδα 125.

verain de la Grèce)* ὅτι αἱ Δυνάμεις ἐγγυῶντο δάνειον εἰς μισθοδοσίαν καὶ διατροφὴν στρατοῦ ἐν ὑπηρεσίᾳ τοῦ ἀνακτος· ὅτι θὰ διέμενεν ὑπὸ τὰς διαταγὰς αὐτοῦ ὁ συμμαχικός στρατός ἐν ἔτος ἢ καὶ περαιτέρω ἐπὶ τῇ αἰτήσῃ αὐτοῦ καὶ τῇ συγκαταθέσει τῆς Συμμαχίας· ὅτι ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας παρητεῖτο τῆς προστασίας τῶν ἐν Ἑλλάδι καθολικῶν, ἀλλ' ὑπὸ τὸν ὄρον τοῦ νὰ ἐξασκῶνται ἀκωλύτως τὰ τῆς λατρείας των, νὰ μείνωσιν ἀνεπηρέαστοι αἱ παντὸς εἶδους ἰδιοκτησίαι των καὶ νὰ διατηρῶνται ἀπαρამεῖωτα τὰ προνόμια τῶν ἐπισκόπων των· ὅλοι δὲ ἐν γένει οἱ ὑπήκοοι πάσης ὀρησκείας νὰ ἦνε ἀδιακρίτως δεκτοὶ εἰς ὅλας τὰς τιμὰς καὶ εἰς ὅλας τὰς ὑπηρεσίας τοῦ νέου κράτους. Ἐκάλουν πρὸς τούτοις οἱ ἀντιπρέσβεις τὸν Κυβερνήτην νὰ διατάξῃ ἐπισήμως τὴν πραγματικῶς ἐνυπάρχουσαν ἀνακωχὴν.

Εὐγνώμονα κατὰ λέξιν, ἀλλὰ ψυχρὰ κατ' οὐσίαν, ἀπήντησεν ὁ Κυβερνήτης, εἰπὼν ὅτι εἰς μόνους τοὺς (γ) πληρεξουσίου, συγκαλεσθέντας ἐκ νέου ἀπέκειτο ν' ἀποφανθῶσιν ὀριστικῶς περὶ ὧν διελάμβανε τὸ Πρωτόκολλον, καθ' ᾧ διέταξεν ἡ ἐν Ἀργεὶ Συνέλευσις· ἀλλ' ἐπειδὴ ἀσύμφορον ἐθεώρει νὰ τοὺς συγκαλέσῃ, διότι ἢ θ' ἀπέρριπταν τὰς προτάσεις τῆς Συμμαχίας καὶ θὰ ἠγνωμόνουν πρὸς τοὺς εὐεργέτας των, ἢ παραδεχόμενοι αὐτὰς θὰ παρήκουαν ἢν εἶχαν ἐντολήν, ἐπρωτίμα ν' ἀναδεχθῇ αὐτὸς τὴν εὐθύνην καὶ νὰ ὑπακούσῃ εἰς τὰς διατάξεις τῆς Συμμαχίας, ὅ ἐστιν ἐπρωτίμα νὰ παραβῇ αὐτὸς τὰ ψηφίσματα τῆς ἐν Ἀργεὶ συνελεύσεως, ὀλιγωρῶν καὶ τὴν ψῆφον τοῦ ἔθνους καὶ τὴν ἰδίαν εὐθύνην.

Ἡ δὲ Γερουσία πρὸς ἣν διεβίβασεν ὁ Κυβερνήτης καὶ τὸ Πρωτόκολλον καὶ τὴν διακοίνωσιν τῶν ἀντιπρέσβων, ἀπεδέχθη (δ) τὴν ἀνεξαρτησίαν ὡς τιμαλφέστατον δῶρον, καὶ ἐχάρη ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ τοῦ ἡγεμόνος, ἀλλ' ἐκάκισε τὴν μοναδικὴν χρῆσιν τοῦ δανείου εἰς μισθοδοσίαν καὶ διατροφὴν τοῦ στρατοῦ, τὴν στένωσιν τῶν ὀρίων καὶ παράλειψιν τῆς Κρήτης καὶ ἄλλων νήσων,

* Καθ' ἣν ἡμέραν ἐκoinοποιήθη τὸ Πρωτόκολλον εἰς τὴν ἐλληνικὴν Κυβέρνησιν, ἐκoinοποιήθη συνοπτικῶς καὶ εἰς τὴν Πύλην καὶ προσανηγέληται καὶ ἡ ἀναγόμενσις τοῦ Ἀνακτος. Ἡ Πύλην παρεδέχθη τὰ πάντα καθ' ὁλοκληρίαν καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀντιρρήσεως. (Ὅρα Γεν. Ἐφημερίδος ἀριθ. 66 σελ. 267)

(γ) Ζῆτει Γενικῆς Ἐφημερίδος ἀριθ. 32 σελ. 128.

(δ) Ζῆτει Γενικῆς Ἐφημερίδος ἀριθ. 36 σελ. 143.

τὴν κένωσιν τῶν ἀποκοπτομένων μερῶν ἀπὸ τῶν ἐλληνικῶν στρατευμάτων, τὴν ἐντὸς τῆς νέας ὀροθετικῆς γραμμῆς τῶν ἐκτὸς αὐτῆς στρατευμάτων, τὴν διάταξιν περὶ ἰσονομίας καὶ ἰσοτιμίας τῶν Τούρκων ὅσοι προηροῦντο νὰ διακρίνωσιν ἐν Ἑλλάδι, ὡς λίαν ἐπιζήμιον εἰς τοὺς Χριστιανοὺς ἐξ αἰτίας τῆς πολυκτημοσύνης των χορηγούσης ὑπὲρ μέτρον ἐπιρροήν, καὶ ἄλλα τινά. Ἐξέφρασε δὲ καὶ τὴν θερμὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ἔθνους τοῦ νὰ ἴδῃ τὸν νέον ἡγεμόνα συνδεόμενον μετ' αὐτοῦ διὰ τῶν θείων δεσμῶν τοῦ αὐτοῦ δόγματος.

Καὶ ταῦτα μὲν τὰ ἐν τῷ ὑπομνήματι. Ἐντονώτερον δὲ καὶ ἐμφαντικώτερον εἶχεν ἤδη διαδηλώσει ἡ Γερουσία τὰ φρονήματα τῆς ἐν τινι ἰδιαιτέρᾳ συνομιλίᾳ παρὰ τῷ Κυβερνήτῃ (ε), καθ' ἣν λαβοῦσα ἐν κατηφείᾳ, κατὰ τὸ γράφειν τοῦ Κυβερνήτου, γινῶσιν ἀνεπισήμως τῶν ὅρων τοῦ Πρωτοκόλλου, εἶπεν ὅτι οὔτε ἐξουσίαν εἶχε νὰ δεχθῇ τοιοῦτους ὅρους, οὔτε ἀνεδέχετο τὴν εὐθύνην τῆς ἐφαρμογῆς αὐτῶν, ἀλλ' οὔτε καὶ οὐδεμίᾳ ἐπαρχίᾳ θὰ ὑπῆκουε, καὶ ἂν διετάττετο.

Κοινοποιήσας ὁ Κυβερνήτης τὸ ὑπόμνημα τῆς Γερουσίας καὶ τὰ τῆς συνομιλίας ταύτης κατ' εὐθείαν πρὸς τὸν Λεοπόλδον, ἐπανελάθεν ὅσα εἶπε πρὸς τοὺς ἀντιπρέσβεις, δηλαδὴ ὅτι ἐδέχετο τὸ πρωτόκολλον ὑπ' εὐθύνην του, ἀλλ' ἀπεποιήθη τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ὅρων αὐτοῦ ὡς ἔργου ὑπὲρ τὴν δύναμίν του· μετερχόμενος δὲ ἦν ἡσπασθῇ ἐν τῇ διαπραγματεύσει ταύτῃ ὑποὺλον πολιτικὴν, ἀφ' ἐνὸς μὲν ἐπρότρεπε τὸν ἡγεμόνα νὰ καταβῇ ὅσον τάχιον εἰς τὴν ἡγεμονείαν του ὡς μόνον δυνάμενον νὰ φέρῃ εἰς πέρας τὸ σκοπούμενον, ἀφ' ἐτέρου δὲ τὸν ἀπέτρεπεν ὡς φόβητρα παριστῶν αὐτῷ ὅς ἐμελλε νὰ ὑποστῇ κακουχίας ζῶν, ὡς αὐτός, ἐν ὑπαίθρῳ καὶ ὑπὸ τὴν στέγην ἀθλίας καλύβης, ὅπου ἔμαθεν ὡς ἔλεγε, νὰ γνωρίσῃ τὸν Ἕλληνα· ὅτι δὲν τῷ ἐγγυᾶτο καλὴν ὑποδοχὴν ἐν Ἑλλάδι, ἂν δὲν διετράνωνεν ἐν καιρῷ ὅτι θὰ ἡσπάζετο τὸ ἀνατολικὸν δόγμα, ὅτι θὰ ἐκυθέρνα συνταγματικῶς τὸν τόπον, καὶ ὅτι θὰ ἐξησφάλιζε τὰ νόμιμα συμφέροντα ὅλων τῶν τάξεων τῶν πολιτῶν κατὰ τὰ ψηφίσματα τῆς ἐν Ἀργεὶ Συνελεύσεως (ζ).

Οἱ λόγοι καὶ τῆς Γερουσίας καὶ τοῦ Κυβερνήτου ὅσον δίκαιοι καὶ πατριωτικοὶ καὶ ἂν ἐφαίνοντο παρῳργισαν τὸ κοινὸν βλέπον

(ε) Ζῆτει Γενικῆς Ἐφημερίδος ἀρ. 52 σελίδα 211.

(ζ) Ζῆτει Γενικῆς Ἐφημερίδος ἀρ. 52 σελίδα 211.

ὅτι ὑπεκρύπτετο δολιότης· ἡ ἀνάγκη τῆς πατρίδος ἀπῆτει τὴν ταχεῖαν ἔλευσιν τοῦ ἡγεμόνος, οἱ δὲ λόγοι οὗτοι ἀπέβλεπαν ὅχι μόνον εἰς ἀναβολὴν τῆς ἐλεύσεώς του ἀλλὰ καὶ εἰς ἀνατροπὴν τῆς ἐκλογῆς του· τούτου χάριν οἱ ἐν τῇ πρωτευούσῃ τὰ ἐναντία φρονοῦντες πρόκριτοι παρήγγειλαν τοῖς ἐν ταῖς ἐπαρχίαις φίλοις των νὰ προκαλέσωσι συγχαρητηρίους ἀναφορὰς τῶν πολιτῶν πρὸς τὸν ἡγεμόνα, ἐπιταχύνοντες τὴν εἰς Ἑλλάδα ταχεῖαν ἔλευσίν του. Δυσηρεστήθη ὁ Κυβερνήτης ἐπὶ τῇ εἰδήσει ταύτῃ ὡς ἀναφανδὸν εἰς τοὺς σκοπούς του ἀντικειμένη (η). Ἀλλὰ εἴτε συστελλόμενος εἴτε μὴ δυνάμενος νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἔκφρασιν τῆς κοινῆς γνώμης, διέταξε τὰς κατ' ἐπαρχίας Ἀρχάς του νὰ καλέσωσιν αὐταὶ τοὺς ἐπαρχιώτας εἰς τὴν ἔκφρασιν τῆς γνώμης των, ἀλλ' ἐπὶ μυστικῇ ἐντολῇ νὰ γραφῶσι κατὰ τὸ πνεῦμα τῆς Κυβερνήσεως καὶ νὰ σταλῶσι δι' αὐτοῦ πρὸς τὸν ἡγεμόνα αἱ ἀναφοραί, διότι, ἂν ἐστέλλοντο δι' ἄλλου τινός, θὰ ἀπηρεσκετο κατὰ τὸ λέγειν του, ὁ Ἡγεμὼν, ὡς μὴ ἔχουσαι χαρακτηριστικὰ νομιμότητος. Τόσον δὲ ἐδυσπίσται ταῖς ἡμέραις ἐκείναις πρὸς τοὺς Ἕλληνας, μὴ εἰδῶς ποῖοι οἱ ὁμοφρονοῦντες καὶ ποῖοι οἱ ἀντιφρονοῦντες, ὥστε κληθεῖς παρὰ τοῦ ἡγεμόνος νὰ στείλῃ πρὸς αὐτὸν εἰδήμονά τινα πρὸς φωτισμὸν του, ἀντὶ νὰ στείλῃ τινὰ τῶν δοκιμωτέρων Ἑλλήνων, ἐπροτίμησεν ὡς ἀφωσιωμένον του ξένον τινὰ Βαυαρὸν, τὸν πρίγκηπα Wrede πρὸ μικροῦ ἐλθόντα εἰς Ἑλλάδα, καὶ ἀνίκανον, ὡς ἐκ τῆς ἀγνοίας του καὶ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν πραγμάτων νὰ πληρῶσῃ ἀξίως τὴν ἀποστολὴν του. Ἐμελέτα δὲ νὰ στείλῃ καὶ πρεσβεῖαν, ἀλλ' ἡ ἐκλογὴ τῶν πρέσβων τὸν ἀνησύχει (θ).

Καὶ ταῦτα μὲν τὰ ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὴν κρίσιμον ἐκείνην ὥραν.

Ὁ δὲ Λεοπόλδος, πρὶν αὐτῷ προσενεχθῇ ἐπισήμως ἡ ἡγεμονεία (ι) κατεγίνετο ἀκαμάτως εἰς βελτίωσιν τινῶν τοῦ Πρωτοκόλλου, κυρίως δὲ εἰς τὴν συμπαραλαβὴν τῆς Κρήτης, ἀλλ' οὐδόλως εἰσηκούσθη. Τὴν δὲ 30 Ἰανουαρίου (11 Φεβρουαρίου) δεχθεὶς ἐπισήμως τὸ στέμμα (κ) ἐζήτησεν ἐγγύησιν τοῦ νέου κρά-

(η) Ζῆτει Γενικῆς Ἐφημερίδος ἀρ. 41 σελίδα 164.

(θ) Ζῆτει Γενικῆς Ἐφημερίδος ἀρ. 52 σελίδα 212.

(ι) Ζῆτει ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Ἀβερδῆνον τῆς 22 Ἰανουαρίου / 3 Φεβρουαρίου Parliamentary papers, page 205.

(κ) Ζῆτει ἐπιστολὴν Λεοπόλδου πρὸς τὸ συμμαχικὸν συμβούλιον τῆς 30 Ἰανουαρίου / 11 Φεβρουαρίου Parliamentary papers, page 205.

τους ἀπὸ πάσης ἐξωτερικῆς προσβολῆς, ἀσφάλειαν τοῦλάχιστον θρησκείας καὶ βελτίωσιν τῆς πολιτικῆς καταστάσεως τῶν κατοίκων χριστιανῶν τῆς Κρήτης καὶ τῆς Σάμου, ἔκτασιν πρὸς τὰ ἄνω τῆς ὀροθετικῆς γραμμῆς ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ἀχελώου, χρηματικὰ βοηθήματα καὶ τὸν ἐν Ἑλλάδι συμμαχικὸν στρατόν, ἕως οὗ συνεκρότει ἴδιον. Ἀλλ' ἰδὼν ὅτι ἡ Συμμαχία ἐκώφευεν, ἀνήγγειλεν ἐπισήμως τὴν ⁴/₁₆ Φεβρουαρίου (λ) ὅτι παρητεῖτο τῆς ἡγεμονείας, ἃν δὲν ἐχορηγεῖτο ἡ ἐγγύησις, τὰ χρηματικὰ βοηθήματα καὶ ὁ συμμαχικὸς στρατός. Ἐπὶ τῇ ἀπειλῇ ταύτῃ παρεδέχθη ἡ Συμμαχία τὰς τρεῖς προτάσεις (μ), ἀλλὰ καὶ τούτου γενομένου, δὲν ἐξηλείφθη ὁ κατέχων τὸν Λεοπόλδον φόβος ὡς πρὸς τὴν δυσχέρειαν τοῦ ἔργου ἐξ αἰτίας μάλιστα τῶν στενῶν ὁρίων· οὐδ' εἰσηκούσθη προτείνας νὰ ὑποβληθῇ ἡ ἐκλογή του εἰς τὴν ψῆφον τοῦ ἔθνους, φοβουμένης τῆς Ἀγγλίας τὴν ἀντίπραξιν τοῦ Κυβερνήτου ὃν ὑπώπτευεν ὡς ῥωσσιζόντα καὶ ἐμίσει. Τούτων οὕτως ἐχόντων ἔμαθε δι' ὧν ἔλαθεν ἐξ Ἑλλάδος ἄλλεπαλλήλων γραμμάτων τὰς δυσμενεῖς διαθέσεις ὡς πρὸς τὰ γεγονότα τοῦ Κυβερνήτου καὶ τῆς Γερουσίας, καὶ δι' ἐπιστολῆς του πρὸς τὸ ἐν Λονδίνῳ συμβούλιον τῆς ⁹/₂₁ μαΐου (ν) παρητήθη. Αἰτιολογῶν δὲ τὴν παραίτησιν του ἐφ' ὧν ἐξέθεσεν ὁ Κυβερνήτης καὶ ἡ Γερουσία λόγων, τοὺς ἐπεσφράγιζε διὰ τῶν ἐξῆς·

« Ἄν οὐδόλως ἐξέφρασε γνώμην ἡ Γερουσία, ἥ ἂν τὴν ἐξέ-
 » φραζε διὰ φράσεων, ἐξ ὧν ἐδύνατό τις εὐλόγως νὰ ἐλπίσῃ τὴν
 » συναίνεσιν της εἰς τὰ γεγονότα, θὰ συγκατένευα ἴσως, καὶ
 » μὴ θέλων, εἰς τὸ νὰ γενῶ τὸ ὄργανον τῆς ἐκτελέσεως τῶν
 » ἀποφάσεων τῆς Συμμαχίας, καὶ θὰ ἐπροσπάθουν ὅσον ἐδυνά-
 » μην νὰ μετριάσω τὸ κακόν, καὶ νὰ προλάβω τὴν ἐντεῦθεν
 » βλάβην. Ἀλλὰ τὸ λέγειν τῆς Γερουσίας εἶναι τόσον ἀσυμβί-
 » βαστον, ὅσον τὰ αἰσθήματα εἶναι φυσικὰ » (ξ). Διὰ τοὺς λό-
 γους τούτους ἐστερήθη ἡ Ἑλλάς τοῦ ἡγεμόνος της.

Φιλελληνικώτατος ἐδείχθη ὁ ἀνὴρ οὗτος καθ' ὅλην τὴν δει-

(λ) Ζήτηι ἐπιστολὴν τοῦ Λεοπόλδου πρὸς τὸ συμμαχικὸν συνέδριον τῆς ⁴/₁₆ Φεβρουαρίου. Parliamentary papers, σελίδα 468.

(μ) Ζήτηι πρωτόκολλον τῆς ⁸/₂₀ Φεβρουαρίου. Parliamentary papers, σελίδα 474.

(ν) Ζήτηι Parliamentary papers, σελίδα 500.

(ξ) Ζήτηι ἐπιστολὴν του πρὸς τὸ συμμαχικὸν συμβούλιον in Parliamentary papers, page 502.

νήν του μετὰ τοῦ συμμαχικοῦ συνεδρίου διαπραγματεύσιν. Ἄλλ' ἡμάρτησε, μηδὺλως κατανοήσας ἐν τῇ εἰλικρινείᾳ του καὶ τῇ ἀκεραιότητι τοῦ χαρακτῆρός του τὴν ὑπουλον πολιτικὴν τοῦ Κυβερνήτου, πρὸς ὃν τοσαύτην εἶχεν ὑπόληψιν καὶ πίστιν, ὥστε ἀποστείλας πρὸς αὐτὸν τὸν ἐν ὑπηρεσίᾳ του Στοιμάρον εἰς ἰδιαιτέρᾳν περὶ τῶν τότε πραγμάτων συνδιάσκεψιν, τὸν διέταξε ν' ἀπέχη πάσης ἄλλης πολιτικῆς συκοινωνίας. Γράφων δὲ τὴν ¹⁶/₂₈ Φεβρουαρίου πρὸς αὐτὸν τὸν Καποδίστριαν, τῷ ἔλεγε· «Κυβέρνα μέχρι τῆς εἰς Ἑλλάδα ἀφίξέως μου τὸ » σκάφος τοῦ κράτους, ὅπερ τοσάκις ἔσωτας ἐκ τοῦ ναυαγίου». Ἡπατήθη δὲ καὶ πιστεύσας ὅτι τὰ γράμματα τοῦ Κυβερνήτου ἐξήγουν τὰ φρονήματα τοῦ ἔθνους. Ἄν, ἔμα κληθεὶς εἰς τὴν ἡγεμονείαν, κατέβαινεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, καί, ἔχων τὸν συμμαχικὸν στρατὸν ὑπὸ τὰς διαταγὰς του, καὶ πληρὲς τὸ ταμεῖόν του ἐκ τοῦ δανείου, συνεκάλει ἐθνικὴν συνέλευσιν, οὐδεμίᾳ ἀμφισβολίᾳ ὅτι μετ' ἐθνουσιασμοῦ θὰ ὑπεδέχετο, καὶ ἡ ἐκλογή του παμψηφεί θὰ ἐπεκυροῦτο καὶ ὅ,τι σύστημα πολιτικὸν ἐθεώρει χρήσιμον θὰ ἐνομιμοποιεῖτο, καὶ τὸ Κοινὸν ὅλον θὰ ἐδείκνυε τόσῃν εὐπείθειαν εἰς τὰς βουλὰς μονίμου, πλουσίου, ἰσχυροῦ καὶ διαδοχικοῦ μονάρχου, ὅσῃν ἔδειξεν ἄλλοτε εἰς τὰς βουλὰς προσωρινοῦ, ἀπόρου καὶ ἀσθενοῦς Κυβερνήτου, ὅστις καὶ ἐν τοιαύτῃ θέσει κατέστρεψεν ἀταράχως τὰ καθεστῶτα.

Οὐδὲν προτιθέμεθα νὰ εἴπωμεν περὶ τῆς ἐν τοιαύτῃ κρίσει ὥρᾳ πολιτικῆς τῆς Γερουσίας, ὡς σώματος ἑτεροκινήτου, καὶ ἐρχόμεθα νὰ ἐπιθεωρήσωμεν τὴν πολιτικὴν τοῦ Κυβερνήτου ἐμπεριλαμβανούσαν καὶ τὴν τῆς Γερουσίας.

Σκολιὰ καὶ πεπλανημένη ἡ διαγωγὴ τοῦ ἀνδρὸς τούτου. Ἐδέχθη τὸ Πρωτόκολλον, ἀλλ' ἀπεποιήθη τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ὅρων αὐτοῦ· ἐπρότρεπε καὶ ἀπέτρεπε τὸν Λεοπόλδον νὰ καταβῇ εἰς Ἑλλάδα, ἐν ᾧ ὅλον τὸ ἔθνος ἐπεκαλεῖτο τὴν κατάβασίν του ἄνευ οὐδενὸς ὅρου· ἀπῆτει παρ' αὐτοῦ νὰ ὁμολογήσῃ τὸ ἀνατολικὸν δόγμα, ὃ ἐστὶ ν' ἀτιμάσῃ αὐτὸς ἑαυτόν, ἐν ᾧ ἡ ἐν Ἀργεὶ συνέλευσις οὐδεμίαν τοιαύτην εὐχὴν ἠύχθη· τῷ ἔλεγεν ὅτι ἀνάγκη πᾶσα νὰ δηλώσῃ, ὅτι θὰ ἐκυβέρνηα τὸν τόπον συνταγματικῶς, ἐν ᾧ αὐτός, εὐρὼν σύνταγμα ἐν πλήρει ἐνεργείᾳ, τὸ ἐχλεύασε καὶ τὸ κατεπάτησε. Συγγνωστὸς καθ' ἡμᾶς ὁ Κυβερνήτης διὰ τὰ ἐν Ἑλλάδι παραπτώματά του ἀπέναντι ὧν παρήγαγεν ἡ κυβερνήσις του καλῶν, ἀλλ' ἀσύγνωστος ματαιώσας

δι' ὧν εἶδαμεν τεχνασμάτων τὴν ἐκλογὴν ἀνδρός, οὔτινος ἢ ἐν τῇ Βελγικῇ μετὰ ταῦτα διαγωγῇ ἐφείλκυσε τὴν ἀγάπην καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ λαοῦ καὶ τὴν ὑπόληψιν καὶ τὸ σέβας ὅλης τῆς Εὐρώπης, καὶ παρατείνας χάριν τῆς φιλαρχίας του, δι' ὅλης διετίας καὶ ὀκταμηνίας τὴν ἀγωνίαν τῆς Ἑλλάδος ἐν μέσῳ τύσων δεινῶν συμφορῶν.

Οὐδεὶς ἀμφισβητεῖ ὅτι μέλαινα ἦτο τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἡ εἰκὼν τῆς Ἑλλάδος· καὶ οὐδεὶς μέμφεται τὸν Κυβερνήτην ὅτι τὴν παρέστησεν ὅποια ἦτον, ἀλλὰ τὴν ὑπερεμέλαινεν ὡς μὴ ὤφειλεν. Οἱ δὲ τρεῖς ὅροι τῆς ἀλλαξοθρησκείας, τοῦ Συντάγματος καὶ τῶν ἀποζημιώσεων, οὓς ἐπρότεινεν ὡς ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ, ἦσαν αὐτόχρημα ψεῦδος καὶ ἀπάτη. Ἀψευδεῖς δὲ μάρτυρες τῶν λόγων αἱ μηδὲνα τοιοῦτον ὅρον περιέχουσαι τῶν πολιτῶν ἀναφοραί, καὶ ὁ μετὰ ταῦτα τρόπος, ἀμέτοχος παντὸς ὅρου, καθ' ὃν οἱ Ἕλληνες ἀνεπιρρέαστοι ἐδέχθησαν τὸν Ὁθωνα. Ὅ,τι δύναται νὰ δικαιώσῃ ὅπως οὖν τὴν διαγωγὴν τοῦ Κυβερνήτου εἶναι ὅτι ἐπίστευεν ἀδιστακτικῶς ὅτι μᾶλλον θὰ ἐπρόκοπτεν ἡ Ἑλλάς ὑπ' αὐτόν, ὡς Ἕλληνα, ἢ ὑπὸ ξένον.

Μεγίστη ἀθυμία κατέλαβε δικαίως τὴν Ἑλλάδα ὅλην ἐπὶ τῇ παραιτήσῃ τοῦ Λεοπόλδου, καὶ οὐδέποτε ἄλλοτε ἔπαθε τοσοῦτον ἡ ὑπόληψις τοῦ Κυβερνήτου, καταφανῶν γενομένων τῶν σκοπῶν του καὶ εἰς πέρας ἐπιβλαβὲς ἀποληξάντων· ἡ δὲ ἀκμάζουσα ἀντιπολίτευσις ἔτι μᾶλλον ἐκραταιώθη. Τὸ σύνταγμα εἶχε σημαίαν, καὶ ἡ μετ' ὀλίγον ἐπελθοῦσα ἐν Γαλλίᾳ ἐπανάστασις, ἡ καταβιβάσασα ἀπὸ τοῦ θρόνου τὸν Κάρολον ὡς φιλοδέσποτον, καὶ ἀναβιβάσασα τὸν Φίλιππον ὡς φιλελεύθερον, ἐκορύφωσε τὰς ἐλπίδας τῆς καὶ ὑπερετράχυνε τοὺς λόγους τῆς· κατετάραξε καὶ τὸν Κυβερνήτην ἡ μεταβολὴ αὕτη, διότι καὶ τῆς ὑποστηρίξεως τοῦ πεσόντος βασιλέως τὸν ἐστέρει καὶ εἰς ἣν ἀπηρέσκετο πολιτικὴν τὸν ὠθει, καὶ οἱ ἀντιπρέσβεις Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας φανερᾷ αὐτὸν μὲν ἀντεπολιτεύοντο, τοὺς δὲ ἀντιπάλους του ἐπεριποιῶντο. Ἡ δὲ Συμμαχία, ἥτις ἐσυγχάρη (ο) αὐτῇ ἑαυτὴν ὡς ὁμοθύμως ἐν μέσῳ ἐμβριθῶν καὶ ἀκροσφαλῶν περιστάσεων θέσκααν διὰ τῶν τελευταίων πράξεων τῆς τὸν κολοφῶνα εἰς τὸ πολυχρόνιον καὶ πολύμοχθον ἔργον τῆς, ἀδημονοῦσα (ἐκτὸς ἴσως τῆς Ῥωσσίας) δι' ἣν ὑπέστη ἀπροσδο-

κήτως ἀποτυχίαν, ἡγανάκτει κατὰ τοῦ Κυβερνήτου ὡς ἀνα-
τρέψαντος τὰς βουλὰς τῆς, ἀλλ' οὐδὲν ἥττον ἐπιμένουσα εἰς τὰ
βουλευθέντα, ὑπέγραψε τὴν 10/22 μαΐου καὶ τὴν 2/14 ἰουνίου (π)
Πρωτόκολλα λέγοντα ὅτι αἱ ἐν τοῖς Πρωτοκόλλοις τῆς 22 ἰα-
νουαρίου / 3 φεβρουαρίου καὶ 8 φεβρουαρίου ἀποφάσεις τῆς
ἦσαν ἀμετάτρεπτοι, καὶ ὅτι θὰ ἡσυχολοῦντο ἀνυπερθέτως εἰς
ἐκλογὴν νέου ἡγεμόνος.

Εἶδαμεν ἄλλοτε τὸν Κυβερνήτην μὴ θέλοντα νὰ τηρήσῃ τοὺς
ὅρους τοῦ περὶ τῆς ἐγκαταστάσεως τοῦ Πανελληνίου θεμελιώ-
δους ψηφίσματος, ὅπερ αὐτὸς ἔγραψεν. Εἰς τὸ αὐτὸ ἀμάρτημα
ἐξώκειλε καὶ μετὰ τὴν Συνέλευσιν τοῦ "Αργους παραβὰς τὰ
ψηφίσματὰ τῆς ἅτινα αὐτὸς ὑπαγόρευσεν. Εἶχε δὲ ἐν παντὶ
ἔργῳ ὀδηγούς, οὓς καὶ πρότερον, τὸν Βιάρον καὶ Γεννατᾶν,
μήτε, ὡς εἶδαμεν, τοὺς καιροὺς καθ' οὓς ἔζων γνωρίζοντας, μήτε
ὕγιεις καὶ φιλελευθέρους ἀρχὰς ἔχοντας, καὶ τοὺς ἀφωσιωμέ-
νους μᾶλλον ἢ τοὺς ἀξίους ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ παραλαμβάνοντας.
Ἐντεῦθεν δυσχάρεσκε καὶ τοῦ κοινοῦ καὶ γογγυσμοί. Τόσον δὲ
παρεκτρέπη ἡ Κυβέρνησις ἀφ' ὧν ὅρων ἐψήφισεν ἢ ἐν "Αργεῖ
Συνέλευσις, κυρίως δὲ ὡς πρὸς τὰ ἀφορῶντα τὴν δικαστικὴν
ὑπηρεσίαν, γράψασα νέον δικαστικὸν ὀργανισμόν, ὥστε ἡ ἀντι-
πολίτευσις ἢ καταβροῦσα ἄλλοτε κατὰ τῶν ὅρων τῆς ἐν "Αργεῖ
Συνελεύσεως, ὡς ὑπαγορευμάτων τοῦ Κυβερνήτου, καὶ ὅχι ὡς
ἔργων τῆς ἐλευθέρας θελήσεως τῶν πληρεξουσίων, ἠρκέσθη νὰ
ἀπαιτῇ ἵνα ὁ Κυβερνήτης ἐπαναγάγῃ τὸ σύστημα τῆς προσω-
ρινῆς Κυβερνήσεώς του εἰς οὓς ὅρους ἔθεσεν ἢ ἐν "Αργεῖ Συν-
έλευσις, τουτέστιν αὐτὸς ὁ Κυβερνήτης (ρ), ἀλλὰ δὲν εἰσηκού-
ετο. Φιλελεύθερος ἀλλὰ καὶ συντηρητικὸς πολίτης, ὁ Πολυ-
ζωίδης, ἐπεχείρησε νὰ ἐκδώσῃ ἐν Ναυπλίῳ ἐφημερίδα, τὸν
Ἀπόλλωνα, ἐπὶ συνταγματικῶν ἀρχῶν. Μυρίους τρόπους με-
τῆλθεν ἡ Κυβέρνησις ἵνα τὸν ἀποτρέψῃ, καὶ μὴ δυνηθεῖσα,
ἐπάτησε τὸ τυπογραφεῖον καθ' ἣν ἡμέραν ἐτυπόνετο ὁ πρῶτος
ἀριθμὸς τῆς ἐφημερίδος, τὸν ἀφῆρεσε βίᾳ ἐκ τῶν πιεστηρίων
καὶ ἠνάγκασε τὸν ἐκδότην τοῦ Ἀπόλλωνος, ἐπίμονον εἰς ὃν
προέθετο σκοπὸν, νὰ μετακομίσῃ κρυφίως τὸ ὑλικὸν εἰς Ἰδραν,
καὶ ὑπὸ τὴν θερμὴν προστασίαν τῶν φανερῶ ἀντιπολιτευομένων

(π) Ζήτηι Parliamentary papers, Page 345.

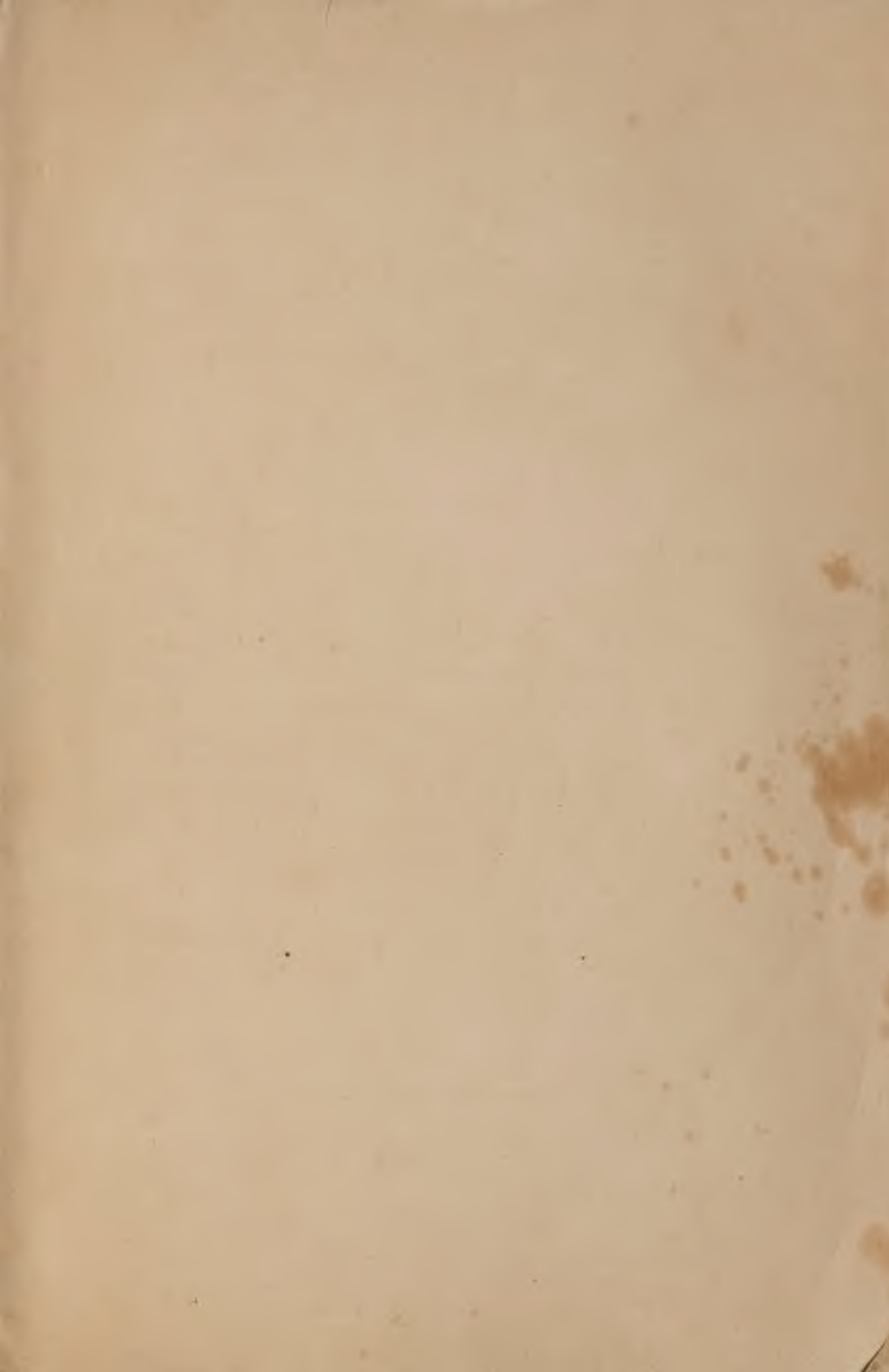
(ρ) Ὁρχ ἀναφορὰν Ὑδραίων πρὸς τὸν Κυβερνήτην τῆς 24 Ἰουνίου,
ἀριθμ. Ἀπόλλωνος 32, σελίδα 132.

Ἵδραίων ν' ἀρχίσῃ, μεσοῦντος τοῦ μαρτίου, νὰ ρίπτῃ ἐκεῖθεν τὰ βέλη του κατὰ τοῦ κυβερνητικοῦ συστήματος. Βαρέως ἐπληττε τὰ ὦτα τοῦ Κυβερνήτου καὶ ἡ μακρόθεν ἀκουομένη τραχεῖα φωνήτινος ἐν Σμύρνῃ γαλλιστὶ γραφομένης ἐφημερίδος, *Courrier de Smyrne*, ἣν ἐπροσπάθησεν ἀλλ' εἰς μάτην νὰ κατασιγᾷ καὶ κκτεμήνυσεν ἄλλοτε καὶ παρὰ τῷ Λεοπόλδῳ ὡς ὄργανον τῆς ἀντιπολιτεύσεως (σ). Τὴν δὲ 26 ἀπριλίου ἐξέδωκε συμπράξει καὶ τῆς Γερουσίας (τ) ψήφισμα προσβάλλον καὶ κωλῶν διὰ τῶν διατάξεων του τὴν μέχρι τοῦδε ἀπρόσβλητον, ἀκώλυτον καὶ μηδ' ὅλως μηδέποτε ὑπὸ τινα ὄρον ὑποβληθεῖσαν χρῆσιν τῆς ἐλευθεροτυπίας. Δεινὴν διήγειρε κκτακραυγὴν ἡ παρὰ τὰ εἰθισμένα κυβερνητικὴ αὐτὴ πρᾶξις.

Καὶ ἄλλοτε εἴπομεν καὶ ἤδη ἐπαναλέγομεν ὅτι θεραπείαν τῶν πολιτικῶν δεινῶν ἐθεώρουν πάντοτε οἱ Ἕλληνες τὰς ἐθνικὰς συνελεύσεις των. Ἐθνικὴν Συνέλευσιν ἐπεκαλοῦντο καὶ ἐν τῇ σημερινῇ περιστάσει, ἀλλ' ἡ Κυβέρνησις ἐκώφευεν. Πρῶτοι οἱ κάτοικοι τῆς Σύρας ἐξέφρασαν ἐντόνως δι' ἀναφορᾶς των πρὸς τὸν Κυβερνήτην μεσοῦντος τοῦ ἰουνίου τὴν πάνδημον εὐχὴν ταύτην. Τὴν αὐτὴν εὐχὴν ἐξέφρασεν ἀξιοπρεπῶς καὶ ἡ Ἵδρα, καὶ αἱ πλεῖσται τῶν νήσων· θὰ ἐμιμοῦντο δὲ τὸ παράδειγμα των καὶ ἡ Πελοπόννησος καὶ ἡ Στερεὰ Ἑλλάς, ἂν ἡ Κυβέρνησις ἀδιαφόρει ἢ δὲν ἐπρολάμβανε διὰ τῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἀρχῶν τὴν εἰς τοῦτο ροπὴν τῶν πολιτῶν· διέταξε δὲ καὶ τὸν Κανάρην νὰ παραπλεύσῃ τὸ Αἰγαῖον πρὸς σωφρονισμόν τῶν ἀπειθούντων.

(σ) Ὁρα ἐπιστολὴν Καποδιστρίου πρὸς τὸν Λεοπόλδον τῆς 31 μαΐου 12 Ἰουνίου. *Parliamentary papers*, page 20

(τ) Ὁρα ψήφισμα ἐν τῷ ἀρ. 31 σελίδι 178 τῆς Γενικῆς Ἐφημερίδος 1831.

BIL. UCHKH
M. QANTATTS